

गीतार्थबोधिनी.

ह्यणजे 703

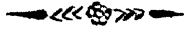
मूळगीतेवर

समश्लोकी, आर्या, दोहा, ओंवी, आणि

अभंग

अशा पांच प्रकारच्या रीका

आहेत.

हंपुस्तक

पुणे येथे रावजी श्रीधर गोंधळेकर यांणीं

आपले जगद्धितेच्छु छा० छा०

मिति भाद्रपदश० १०मी.

शके १८०३

ता० ३ माहे सप्टेंबर १८८१

किंमत ४ रु०

टपालखर्च ६६

श्री.

अथगीतार्थबोधिनीप्रारंभः

अध्याय १ला.

श्रीगणेशायनमः॥ ॥ वामनकृतमंगलाचरणश्लोक॥ ॥ श्रीमान्
जो भगवान् साक्षाच्छेषशायीजगद्गुरू॥ मंगलाचरणीं वंदूं जगन्मंग-
लतोहरी॥ १॥ भगवान् भगवद्गीतावक्ता जो भक्तसारधि॥ टीकाका-
रहितो साक्षाद्दामनात्मा जगद्गुरू॥ २॥ समश्लोकी इचें नां वजितुके
श्लोकमूळिंचे॥ टीकेचे तितुके श्लोकसज्जनानंदकारक॥ ३॥ श्लोका-
चसारिखे श्लोकश्लोकीं श्लोकार्थसंग्रह॥ करितो उत्तमश्लोक सम-
श्लोकी अशी हरी॥ ४॥ दृष्टीदिसति हे श्लोकटीकेचे वामनाकृति॥ अ-
र्थीं त्रिविक्रमतनुसंत दृष्टीसदाविती॥ ५॥ कोठें पदपदाचाही अर्थभा-
वार्थ युक्तही॥ कोठें कोठें भावमान्न बोलेल भगवान् स्वयें॥ ६॥ भाषा
केशीतरी होकां अर्थीं तात्पर्यसज्जना॥ तथापि भगवद्दानी हे प्राकृ-
तस्वर्णोत्तये॥ ७॥ धरी मनुष्यसदनीं अवतार तरी हरी॥ गीताश्रीभग-
वद्दानी भाषाटीके मधें तशी॥ ८॥ वाणीश्रीचक्रपाणीची वेदगुत्थार्थ
रूपिणी॥ काण्ठ्याभिषे प्रगटली ते वेदव्यासबोलतो॥ ९॥ कीं पुत्रधृ-
राष्ट्राचे आणखी पुत्रपंडुचे॥ युद्धाला गिंकुरुक्षेत्रीं मिळाले राज्यकासु-
क॥ १०॥ धृतराष्ट्रासि तेथील वृत्तसर्ववदावया॥ वेदव्यासेंचि दिधला
शिष्यसंजय आपुला॥ ११॥ धृतराष्ट्रपुसे त्याला वृत्ततेथील येथुनी॥
गीता अष्टादशाध्यायीं श्रीष्णपर्वतभारतीं॥ १२॥ सातशें श्लोक हे
गीताटीकाही श्लोकसातशें॥ अध्यायांचे आदिअंतीं थोडेसे श्लोक वे-
गळे॥ १३॥ टीका अष्टादशाध्यायीं शेषशायीजगद्गुरू॥ करीस मशत
श्लोकीं तीचा प्रारंभ येथुनी॥ १४

धृतराष्ट्र उवाच.

श्लोक - धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः॥

मामकाः पांडवाश्चैव किमकुर्वत संजय १

टीका-समश्लोकी- धर्मक्षेत्रींकुरुक्षेत्रींमिळालेयुद्धकामुक माझे
आणीकपांडूचेसंजयावर्तलेकसे १ आर्या- धर्मक्षेत्रींकुरुक्षेत्रीं
मिळुनीकरावयासमर माझे अणिपांडूचेकरितीतेंसांगसंजयाकुम-
र १ दोहा- धर्मक्षेत्रकुरुक्षेत्रमीमिलेजुद्धकेसाज संजयमोसूत
पांडवनेंकीन्होकेसोंकाज १ ओंवी- धृतराष्ट्रहाणेसंजया धर्मक्षे-
त्रकुरुक्षेत्राच्याठायीं कौरवपांडवमिळोनियां॥तेथेंकायकरिताती १
अभंग- धर्मक्षेत्रींकुरुक्षेत्रींरणांगणीं॥मिळालेआयनींझजावया १
प्रज्ञाचक्षुसेसंजयासगोष्टी॥अंतरींतोकष्टीपुत्रदुःखें २ पांडुपुत्रआ-
णिआमुचेआत्मज केलेकेंसेंकाजराज्यलोभें ३ तुकादासप्राथींऐ-
कावेंसज्जनं व्यासाचेआज्ञेनेंसंजयबोले ४ ॥१॥

संजयउवाच.

श्लोक- दृष्ट्वा तु पांडवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा

आचार्यमुपसंगम्य राजा वचनमब्रवीत् २

टी०स०- रचलेपांडवदळनेंदुर्योधनदेखुनी राजावचनहेंबोलेद्रोणा
जवळियेउनी २ आर्या- तेव्हांपांडुसूताची पाहुनसव्यूहसेन्यरचना
ते वेगींद्रोणाजवळी येउनिबोलेचपाळवचनानें २ दोहा- पांड-
वसेनाव्यूहलखी दुर्योधनदिगआय निजआचार्यद्रोणासोंबोत्योऐसे
भाय २ ओंवी- संजयहाणेरायासी पांडवसेन्यपाहूनिपरिये-
सी राजासांगेद्रोणापासीं तयाजवळीयेउनी २ अभंग- हांसो-
नीसंजयबोलेऐकराया पांडवीसेनीयाबळवंता १ निजबळदेंपंचद-
लाअभिमाना॥येणेंदुर्योधनारूपुपासी २ दासतुकाबोलेद्रोणाचे
सन्निध राजाउपबोधकरीकाय ३ ॥२॥

श्लो०- पश्यैतां पांडुपुत्राणामाचार्यमहतींचसू

व्यूढां दुपदपुत्रेणतवशिष्येणधीमता ॥३॥

टी०स०- पाहेहीपांडवीसेना आचार्याघोरजेबहू तुझ्याचशिष्यें
रचिलीशाहाण्यादुपदात्मजे ३ आर्या- हेआचार्यास्वामी पांड-
वसेनापहावियाजानें धृष्टद्युम्नेंच्यूहा रचिलेंशिष्यें तुझ्याचसुज्ञानें ३

दोहा - पांडवसेनाअतिबडी आचार्यहित्वांदेख धृष्टद्युम्भंतवशिरके
 व्यूहरत्नोबिशेष ३ ओंवी - आचार्यपांडवसेन्यपाहे दुपदपुत्रे-
 चनाकेलीआहे तुझाचशिष्यहोय बुद्धिबळेंअधिक ३ अप्पंग- पा-
 हाजीपांडवसेनासमुदाव साजावलीजीवध्यावयासी १ शस्त्रेंकवच
 रोपलेउनिसजले उतावेळझालेझंजावया २ आचार्यशाहाणेन-
 क्तपांडव परीरारवीनांवधृष्टकृष्ण ३ शिष्यहातुमचाविद्यातुझीदि-
 ली उपकाराआलीऐसेंझालें ४ दुपदाचापुत्रअग्निगर्भीजाला बु-
 द्धिवंतभलातुकाहणे ५ ॥३॥

श्लो०- अन्नशूरामहेष्वासाभीमार्जुनसमायुधि॥

युयुधानोविराटश्चदुपदश्चमहारथः॥ ४ ॥

धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्चवीर्यवान्

पुरुजित्कुंतिभोजश्चशैब्यश्चनरपुंगवः॥ ५ ॥

टी० सम०- येथेंभीमार्जुनातुल्य शूरधोरधनुर्धर युयुधानविराट-
 रव्यदुपदारव्यमहारथी ४ धृष्टकेतुचेकितान काशिराजापराक्रमी पु-
 रुजित्कुंतिभोजारव्य शैब्यारव्यपुरुषर्षभ ५ आर्या- भीमार्जुन
 समयेथें दिसतीधन्वीसमग्रशूररथी सात्यकिविराटआणिक दुपदा-
 टिकहेमहारथानिरथी ४ तोधृष्टकेतुआहे काशीश्वरआणिचेकितान
 असे दिसतीवीरपहाहे पुरुजित्सहशैब्यकुंतिभोजअसे ५ दोहा
 सूरधनुस्वधारिबडे अर्जुनभीमसमान दुपदमहारथीऔरपुनिहै
 विराटयुयुधान ४ धृष्टकेतुऔर काशिपतिचेकितानबलवंत कौंति
 भोजऔरशैब्यपुनिपुरुजित्शत्रुनिकंत ५ ओंवी- पांडवसेनेंत
 वीरजाण युद्धकरणारभीमार्जुन यांसमविराटयुयुधान दुपदऐसे
 महारथी ४ धृष्टकेतुचेकितान काशिराजावीर्यवान् पुरुजित्अति
 तीक्ष्ण कुंतीशैब्यनराधिप ५ अप्पंग- येथेंभीमार्जुनातुल्यमहा
 वीर युयुधानशूरविराटही १ द्रौपदीचापितापूर्णमहारथी धृष्टकेतु
 मूर्तिशिशुपाळाची २ चेकितानकाशीपतिवीर्यवान् पुरुजित्आपण
 कुंतिभोज ३ नरपुंगवशैब्यपूर्णपराक्रमें तुकाहणेनामेंपुटें ऐका ४।५

श्लो०- युधामन्युश्चविक्रान्तउत्तमौजाश्चवीर्यवान्

सौमद्रौद्रौपदेयाश्च सर्वैष्वमहारथाः॥६॥
अस्माकंतुविशिष्टाद्येतान्निबोधद्विजोत्तम
नायकाममसैन्यस्यसंज्ञार्थतान्ब्रवीमिते॥७

टी० सम०— महावीरयुधामन्यु उत्तमौजापराक्रमी अश्विमन्युद्रौपदी-
चेपुत्रसर्वमहारथी ६ आमचेद्योरुजेत्यांते आर्द्रक ब्राह्मणोत्तमा सै-
न्याचेजेधनी माझ्या त्यांते संज्ञार्थसांगतो ७ आर्या- अतिवीर्य
उत्तमौजा विक्रमशाली तसायुधामन्यु सर्वहिमहारथीते पांचाढीचे
कुमार अश्विमन्यु ६ ऐकावेंहिजवर्या नायकमाझ्याविशिष्टसैन्याते
संज्ञार्थचमीवदतो जाणावेलोकमान्यमान्याते ७ दोहा- युधा-
मन्यु और विक्रमी उत्तमौजारणधीर द्रौपदीरुत अश्विमन्ययहमहा-
रथीबलवीर ६ मोसेनामोजीवढेसमगिनियेद्विजराज नीकेजानत
मतिहं पुरेजुद्धकेकाज ७ ओंवी- युधामन्युपराक्रमीबहुत उत्त
मौजावीर्यवंत सौमद्रेयआणि द्रौपदीचेरुत हेसर्वहीमहारथी ६
आह्नांमध्येजेविशिष्ट तेतूँऐकगाहिजश्रेष्ठ माझियासैन्यांतसरु-
त तेतुजलागींसांगतो ७ अप्रसंग- युधामन्युवीरउत्तमौजाजैसा
अश्विमन्युरवासापार्थपुत्र १ द्रौपदीचेपांचसर्वमहावीर आमुचेही
थोरअवधारीं २ अधिकारीत्यांचीं वर्णानिसेनामें सूचनाउत्तमेंऐका-
बीजी ३ तुकाह्मणेगीतेमाजीनवश्लोक बोखिलापृथक्दुर्योधिन १४७

श्लो०- प्रवान्भीष्मश्च कर्णश्च कृपश्च समिति-

जयः अश्वत्यामाविकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च ८

टी० सम०— तूंभीष्मआणरवी कर्ण कृपजोविजयीरणीं अश्वत्या-
माविकर्णारव्य तोहीभूरिश्चवातसा ८ आर्या- एकतुह्नीअणि
भीष्म प्रौढकृपाचार्य आणिहाकर्ण तोसौमदत्तिआणिक अश्व-
त्यामारुणाकरविकर्ण ८ दोहा- तुमऔरभीरवम करणकृपजि-
अजितसंग्राम भूरिश्चवाविकरण और अश्वत्यामानाम ८ ओंवी-
तूंआणिभीष्मकर्ण कृपाचार्यनीतिसंपूर्ण अश्वत्यामाविकर्ण सौ-
मदत्तिऐसेहे ८ अप्रसंग- पितामहतुह्नीसंहारितेअरी तैसाध-
नुर्धारीकर्णमाझा १ कृपाचार्यगुरूश्रेष्ठांश्रेष्ठरवरा समान साजरा

विजयारव्य २ द्रोणपुत्रचिरंजीवीअश्वत्यामा विकर्णाचामहिमाका-
यवाणूं ३ भूरिश्रवातसाकळंघातुह्यांसी महिमाबोलेऐसीतुकाहणै

श्लोक- अन्येचबहवःशूरामदर्थेत्यक्तजीविनाः

नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वैर्युद्धविशारदाः ॥९॥

टी० सम०- आणोकहीबहूशूरमदर्थेमरणारजे नानाशस्त्रंहाण-
णारेयुद्धीकुशलसर्वही ९ आर्या- आणिकशस्त्रास्त्रीहे बहूतजे
शूरनिपुणसमराया माझ्याअर्थासाठींधरुनीआलेहिमानसमरा-
या ९ दोहा- औरशूर बहुतहैमोलंगतजतपरान भातभानआ-
युधलियेसबजुद्धकोंबलवान् ९ ओंवी- आणिकही बहुत वीर
माझ्यानिमित्तेमरणार नानाशस्त्रांहाणणार सकळकुशल्युद्धा-
सी ९ अप्रभंग- आणिकहीबहूशूरमहाबळी रणीचेंडफळीखे-
ळणारे १ मजसाठींजीवसंकल्पिलाजींहीं हाणणारेघाईंश्रींनाना
२ समरींकुशलनामाथिलेभले शिपाईंदातुलेकाळदूत ३ अहंतेच्या
योगें बोलेराजेश्वर ऐकोतचतुरतुकाहणै ४ ७ ॥९॥

श्लो०- अपर्याप्तदस्माकंबलंभीष्माभिरक्षि-

तम् पर्याप्तदमेतेषांबलंभीमाभिरक्षितं १०

टी० सम०- असमर्थतयांचेंतें समर्थबळआमुचें जेंसैन्यरक्षिलें
भीष्मं त्यांचेंतोभीमरक्षिता १० आर्या- दिसतीअपूर्णअमुची भी-
ष्मंरक्षोनिभीमसेनाही पूर्णदिसेपार्थाची अनुसरतांजाणभीमसेना-
ही १० दोहा- मौसेनासमरघसी भीरवमराखत तांही परसेनाअ-
समर्थहै राखतभीमसूबाही १० ओंवी- आमुचीसेनाअसे गां-
दी भीष्मरक्षिताहेप्रौढी त्यांचीसेनाबलहीनथोडी भीमरावबीबळा-
नें १० अप्रभंग- परंतुनिर्बळदिसेपांडवदळ भीमरक्षपाळअसतां
ही १ आमुचेंसबळ तुहावीणदिसे तुह्यीरक्षाकेंसेंकायवाणूं २ वि-
दवाचेअंकुरतेंसेमहावीर काळदंताकारशस्त्रेंहातीं ३ तुकाहणैसं-
तांऐकावेंसावध बोलतांसक्रोधरावझाला ४ १११॥

श्लो०- अयनेषुचसर्वेषुयथाभागमवस्थिताः

भीष्ममेवाभिरक्षंतुभवंतः सर्वएवहि ॥११॥

टी० सम०- तथापिसेन्यरक्षेत्रीस्थानेजींज्यांसदीधलीं श्रीध्यातेचि
तुष्टीरक्षासर्वत्यात्यास्थत्वाहुनी ११ आर्या- अपुल्याअपुल्यास्था-
नीतिष्ठतयुद्धीधरोनिदृढलक्षा अवघेमिच्छोनिएका श्रीध्यालागींज-
पोनिसंरक्षा ११ दोहा- असपासमोव्यूहकेतुमसबप्रगरेहोहु श्री-
खमकीरछाकरोधरिकेमनमोकोहु ११ ओंवी- गयीं गयीरणशू-
मीसी जतनकरावेंश्रीध्यासी तोतुष्टांसमस्तांसीं रक्षीलजाणाप्रता-
पे ११ अप्रंग- रक्षावयासेनाभार स्थानेनेमिलींअपार १ तथा-
पित्यावर्तमाना तुष्टिंआणिजैजीमना २ श्रीध्यानेंतुष्टीरक्षा राखा-
वयाआत्मपक्षा ३ स्थानीहुनीनेसेसर्व तुकाक्षणेहेंअपूर्व ४ ॥११॥

श्लोक- तस्यसंजनयन्हर्षकुरुवृद्धःपितामहः

सिंहनादंविनद्योच्चैःशंखदध्मोप्रतापवान् १२

टी० सम०- तोंदुयोधिनसंतोषा ऐसाश्रीध्यापितामह गर्जीनिसिंहना-
दाते प्रतापीशंखवाजवी १२ आर्या- ऐकुनियानृपवचना त्यासिं-
करायातयींप्रमोदाते गर्जीनिसिंहनादे करितोकुरुवृद्धशंखनादाते१२
दोहा- दुर्योधनके हर्षकों श्रीखमजीचिनचाय सिंहनादउंचौ क्रियोदुः-
सहशंखबजाय १२ ओंवी- वडीलश्रीध्याप्रतापिया दुर्योधनाहर्ष-
उपजावया सिंहनादकरूनियां प्रतापीशंखवाजवी १२ अप्रं०-अ-
होनोकोरवांचाराजा संतोषलाजयाकाजा १ ऐसाश्रीध्यातोवडील दा-
वीसंतोषनवल २ हांकफोडीसिंहनादे शंखवाजवीआनंदे ३ पूर्ण
प्रतापानेअंग तुकाक्षणेसंतसंग ४ ॥१२॥

श्लोक- ततःशंखाश्चभेर्यश्चपणवानकगोमु-

रवाःसहसैवाप्यहन्यंतसशब्दस्तुलोःभवत् १३

टी० सम०- तोंवाद्येशंखभेर्यादिपणवानकगोमुखें वाजविलीं ए-
कसरेंझालानोध्नितुंबळ १३ आर्या- मगशंखासहभेरी पण-
वानकगोमुखवादिरवदाटे जेणेशब्देकरुनी पृथ्वीआकाशसर्वकोंदा-
टे १३ दोहा- तबशंखभेरीपणवआनकगोमुखभेरे तासेंछिन्नबा-
जतभयोशब्दरहोभरपूर १३ ओंवी- मगशंखआणिभेरी पण-
वानकेघेऊनिकरीं गोमुखवादिगर्जिलींएकसरीं घोरनादजाहला १३

अभंग- तेह्नां एकवेळासारी शंखधनीची कूसरी १ गेरीगर्जती
ठोकिल्या पणवानकाहीगाजल्या २ एकसरेंचिगोसुरवें दाहीदिशा
नादसुरवें ३ जात्यापूर्णहाणेतुका लीलापांडवांचीएका ४ ॥१३॥

श्लो०- ततःश्वेतैर्हयैर्युक्तेमहतिस्वदनेस्थितौ
माधवः पांडवश्चैव दिव्योशंखौ प्रदधानुः १४

टी० सम०- तोथोररघ्नशक्राश्वींयुक्तएकारधींतया दिव्यवाज-
वितेजालेशंखमाधवपांडव १४ आर्या- बैस्रनितेश्रेष्ठरथीं सं-
युक्तश्वेतवर्णहयजासी माधवआणिकपांडव वाजवितीतेचिदि-
व्यजलजांसी १४ दोहा- श्वेतबरणघोडेलगेमहारथहिबनाय
हरिअर्जनतापेंचटेरहेशंखवजाय १४ ओंवी- श्वेतवर्णघोडे
महारथीं वरीपांडवश्रीपती दिव्यशंखघेऊनिहानीं वाजविते
जाहले १४ अभंग- थोरीथोरलानोरथी शक्रवर्णहयनाथी १
दोघेयुक्तरहंवरीं कुंतीपुत्रपूतनारी २ दिव्यवाजवितेजाले शंख
करींचेआपुले ३ अहोमाधवींपांडव तुकाहाणेठेवीजीव ४ ॥१४॥

श्लो०- पांचजन्यं तृषीकेशो देवदत्तधनंजयः ॥
पौंड्रदध्नीमहाशंखं श्रीमकर्मवृकोदरः ॥ १५ ॥

टी० सम०- तृषीकेशोपांचजन्य देवदत्तधनंजयें पौंड्रनामामहा
शंख श्रीमेंवाजविलाबळें १५ आर्या- वीभक्तदेवदत्ता वाजवितो
कृष्णपांचजन्यासी वाजविलेंपौंड्रासी श्रीमेंजोनित्यसिद्धयुद्धासी ॥
१५ दोहा- देवदत्तअर्जुनलियो पांचजन्ययदुराय श्रीमभयानक
भयदियो पौंड्रशंखवजाय १५ ओंवी- पांचजन्यघेतलाकृष्णो देव
दत्ततोवीरेंअर्जुनें श्रीमकर्मवृकोदरतेणें पौंड्रशंखवाजविला १५ अभंग-
पांचजन्यतृषीकेशो वाजवितांचीआवेशो १ देवदत्तधनंजयें वाजवि-
लादेऊंभयें २ पौंड्रनामामहाशंख श्रवणेंरिपुसीदेदुःख ३ श्रीमेंवा
जविलाबळें तुकावेदेहर्षमेठें ४ ॥१५॥

श्लो०- अनंतविजयं राजाकुंतीपुत्रो युधिष्ठिरः
नकुलः सहदेवश्च सघोषमणिपुष्पकौ ॥ १६ ॥

टी० सम०- राजाअनंतविजय शंखातेंश्रीयुधिष्ठिर माद्रींपुत्रींवा-

जविले स्रुघोषमणिपुष्पक १६ आर्या- राजा अनंतविजया वा-
जवुनीजोंकरीमहाघोषा सहदेवनकुळतैसे वाजविमणिपुष्पका-
भिधस्रुघोषा १६ दोहा- नृपतियुधिष्ठिरपूंकियो अनंतविजय-
कोघोष पुनिनकुलसहदेवने मणिपुष्पक स्रुघोष १६ ओंवी-
अनंतविजयगजरें वाजविलायुधिष्ठिरें नकुळेंसहदेववीरें स्रुघोषम
णिपुष्पकवाजविले १६ अप्रंग- प्रभुअनंतविजय श्रवणार्थीदा-
ताजय १ शंखात्वागींचुधिष्ठिर वाजवितोहर्षपर २ आतांनकुल
सहदेवें शंखवाजविलेऐकावे ३ सघोषमणिपुष्पक तुकास-
णेहेरसिक ४ ॥१६॥

श्लोक- काश्यश्चपरमेष्वासःशिरवंडीचमहारथः

धृष्टद्युम्नोविराटश्चासात्यकिश्चापराजितः १७॥

टी० सम०- धनुर्धरमहाकाश्य शिरवंडीहि महारथी अजिंक्य
सात्यकीवीरधृष्टद्युम्नविराटही १७ आर्या- काश्यें शिरवंडिने-
ही त्याकेलाष्टतराजशूरानें सात्यकीवीरेंआणिक धृष्टद्युम्नेवि-
राटवीरानें १७ दोहा- महाधनुस्वधरकाशीपति रथींशिरवंडी
जान धृष्टद्युम्नविराटअतिबली सात्यकीहीमान १७ ओंवी-
काशिराज धनुर्धर शिरवंडीमहारथीवीर धृष्टद्युम्नविराटघोर
सात्यकीअपराजित १७ अप्रंग- धनुर्धरमहाकाश्य राजेजा-
सींसर्ववश्य १ तैसाभीष्मप्राणहारी शिरवंडिचीकेवढीथोरी २
धृष्टद्युम्नउत्तरपिता सात्यकीतोअपराजिता ३ तुकापुटेंविनवी-
तो ऐकाच्यासज्यावाणितो ४ ॥१७॥

श्लोक- द्रुपदोद्रोपदेयाश्चसर्वशःपृथिवीपते

सौभद्रश्चमहाबाहुःशंखान्दध्मःपृथक्पृथक् १८

टी० सम०- द्रुपदद्रोपदीपुत्र अभिमन्युमहाभुज शंखवाजविले
यांहीं आपुळालेपृथक्पृथक् १८ आर्या- द्रुपदेंअभिमन्यूनें
पृथक्पृथक्द्रोपदीजतनुजानीं वाजवुनीशंखानें पारिलीं दाही
द्विगंतरेंजानीं १८ दोहा- द्रुपदद्रोपदीसुतसबे औरसुभद्रा

गीतार्थबोधिनी.

(९)

पूत आपने आपने शंखले धुनीकीन्हीतासून १८ ओंवी-दुपदआ-
णीद्रौपदीसूत सभद्रापुत्रविरच्यात हेहीमिळोनीसमस्त वेगळाले
शंखवाजविती १८ अशंग- जनकद्रौपदीचाएका ज्याच्यानामेंय-
माधोका १ पांचीपांडवांचींमुलें माजीअभिमन्युदादुलें २ अत्यत्रही
देशपती मिळूनीजलजवाजविती ३ आपुलालेपथकाकारें तुका
ह्मणेएकसरें ४ ॥१८॥

श्लोक- सघोषधार्तराष्ट्राणां हृदयानिच्यदारयत्
नभश्चपृथिवींचैव तुमुलोच्यनुनादयन् ॥१९॥

टी० सम० - तोघोषधार्तराष्ट्रांच्या हृदयांतेंविदारुनी आकाश
आणिभूमीतें महातुंबळगर्जवी १९ आर्या- त्याधार्तराष्ट्रिचीं
लावुन तोघोषतीव्रधाकाशीं झालातुंबळध्वनिहा भरिलापृथ्वी-
तआणिआकाशीं १९ दोहा- फुट्योहियोकौरवनको शब्दसंख्यो
ताबार पृथ्वीऔरआकासमों पुरीरत्योगुंजार १९ ओंवी- तथा
नादाचेनिगजरें दुमदुमिलीं पाताळशिरवरें दुर्यधनासींदुःखानळ
भरें हृदयफुटेरवेदानें १९ अशंग- तोघोषधार्तराष्ट्रांचें करीछे-
दनधैर्यांचें १ विदारितवक्षस्थळा दिलीसवांसीअवकळा २ गग-
नआणिभूमी झालीनादेंकरुनीश्रमी ३ तुकाह्मणेंसैन्यथोवी म-
हातुंबळगर्जवी ४ ॥१९॥

श्लोक- अथव्यवस्थितानृक्षाधार्तराष्ट्रान्कपिध्वजः

प्रवृत्तेशस्त्रसंपातेधनुर्गुह्यपांडवः ॥ ॥२०॥

टी० सम० - तोंधार्तराष्ट्रारचिलें हेंदेखोनिकपिध्वजें आरंभितां
शस्त्रघात घेऊनिधनुपांडव २० आर्या- वीरउभेअवघेही क-
रावयालागिशस्त्रसंपातें पाहुनिअर्जनतेळां हातींघेऊन सज्यचा-
पातें २० दोहा- देखेसूतधतराष्ट्रके अर्जनधनुखसंवार कपि-
वरजाकेध्वजबसे शस्त्रनपरतनिहार २० ओंवी- सिद्ध झाले
दळभार तेअवसरींकपिध्वजवीर देखूनिशस्त्रबडिवार धनुष्य
घेहातींविहिलें २० अशंग- आमव्यवस्थितसारे पाहुनिस्व-
चमूकेंचारे १ धार्तराष्ट्रकपिध्वज घेऊंपाहेद्युद्धाआज २ उचलु-

नीधनुकरीं हांसेकौतुकेंअंतरीं १ आरंभावीखणारवणी तुकाह्म
णेत्यानिर्वाणीं ४ ॥ २० ॥

श्लो०- तृषीकेशांतदावाक्यमिदमाहमहीपते
अर्जुनउवाच

सेनयोरुभयोर्मध्ये रथंस्थापयमेऽच्युत २१

टी० सम०- तेहांपार्थतृषीकेशा बोलिलाहेमहीपती करींमाझा
रथउभा यादोंसेन्यांतअच्युता २१ आर्या- बोलेश्रीकृष्णासी अ-
र्जुनतेहां करावयाआजी दोहींसेनेमध्ये नेमाझारथहिअच्युता-
आजी २१ दोहा- अर्जुनकहेजूकृष्णासें मेरोचित्तहयचात दोसे-
नाकेमाझमो रथडारोकरोमात २१ ओंवी- अगारायाभूपती
अर्जुनबोलेअच्युताप्रती दोंसेन्यांतनिगुती रथमाझानेइजे २१
अभंग- तेहांपार्थतृषीकेशा बोलेकैसाहांसोनी १ मध्यभागींने
ईरथ मनोरथपुरवी २ उभयसेन्यपाहेनमी ऐशाभूमीकरीउभा
३ अच्युतहणोबैस्फुनिपाहे तुकयासोयदिसेबा ४ ॥ २१ ॥

श्लो०- यावदेतान्निरीक्षेऽहं युद्धुकामानवस्थि

तान् कैर्मयासहयोद्धव्यमस्मिन्त्रणसमुद्यमेऽऽ

टी० सम०- तोंकीं जोयांसमीपाहें जेयुद्धाकारणेंउभे म्यांये-
थेंकोणकोणाशीं झगडावेंरणांतया २२ आर्या- जोंवरिअव-
घाहृषींयुद्धोत्ककहाउभारिपुग्राम पाहिनविचारुनीयां करुंमी क-
वणाझटूनसंग्राम २२ दोहा- जबलगदेखोंहोइन्हें जरुंजुद्धके
दाय कोनकोनसोंहोंलरो योरनमेंसमपाय २२ ओंवी- मीपा-
हेनसर्वासीं युद्धउत्कंठाकवणाशीं मज्जहानेंज्यांमारविसी या र-
णामध्येंकेशवा २२ अभंग- तोंकीं जोंयासमीपाहे मनसंदेह
वाराया १ झंजारजेउभेरथीं मोक्षग्रंथीबांधाया २ आही तरी
कोणकोणा नारायणाभांडावें ३ तुकाह्मणेऐसें देवा अर्जुनते
हांबोलिला ४ ॥ २२ ॥

श्लो०- योत्थमानानवेक्षेऽहंय एतेऽत्रसमागताः
धार्तराष्ट्रस्यदुर्बुद्धेयुद्धेप्रियचिकीर्षवः ॥ २३ ॥

टी० सम०- पाहेन युद्धकर्त्याते जेमिचालेरणांतया दुर्बुद्धिधानराम्ना-
 चें इच्छितीप्रियजेरणीं २३ आर्या- पाहिन अचघेयेथेआलेयुद्धा-
 सिवीर लवलाहें दुर्मतिसूयोधनाच्या युद्धीजेइच्छितीप्रियालाहे २३
 दोहा- जह्दकरणारजोद्धा जितेआयेहैयासाज दुर्बुद्धिकौरवन्
 को भलोकरणकेकाज २३ ओंवी- दुर्बुद्धीकौरवपती इष्टइच्छं
 आलेभूपती कोणकोणतेनिगुती पाहेनदृष्टीरणींमी २३ अभंग-
 पाहेनमींयुद्धीवीर वीरधीरप्रतापी १ मिळुनीआलेआसवर्ग किं
 वास्वर्गसाक्षेपी २ मजभासतेंदुर्बुद्धी नाहींशह्दीचोरवट ३ तु-
 काह्मणेपार्थजीवा लागींदेवारवटपट ४ ॥ २३ ॥

संजयउवाच.

श्लो०- एवमुक्त्वा त्वृषीकेशो गुडाकेशो न भारत

सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् २४

टी० सम०- त्वृषीकेशगुडाकेशीं प्रार्थिताजोअसाचूपा तोंदोंसेन्याम-
 ध्यभागीं तोस्थापूनिरथोत्तम २४ आर्या- ऐकुनिऐशावचना
 युद्धीजेबोलिलागुडाकेश दोहींसेनेमध्येस्थापीनेऊनरथत्वृषीकेश
 २४ दोहा- ऐसोंकल्यात्रीकिसनसों सुनिअर्जुनकीबात दोउसे-
 नाकेमाझरथलेराखोताघात २४ ओंवी- अगायेधृतराष्ट्राया
 ऐसेंअर्जनबोलोनियां कृष्णंरथनेऊनियां दोंसेन्यांतस्थापिला
 २४ अभंग- त्वृषीकेशागुडाकेश बोलेऐसेंप्रार्थुनी १ भारत
 शयासंजयबोले प्रेमेंडोलेअंतरीं ३ त्यादोंसेन्यामध्यभागीं र-
 थशाडीं करीउभा ३ तुकाह्मणेविजयीरथ विजयीपार्थसांभाळी

श्लो०- भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषांच महीक्षितां

उवाच पार्थ पश्यैतान्त्समवेतान्कुरूनिति ॥ २५ ॥

टी० सम०- समोरभीष्मद्रोणांच्या सर्वभूपाळसन्मुख पार्थापा-
 हेंभूणोयाते मिचालेजेकुरूंमती २५ आर्या- भीष्मद्रोणासं-
 निध सर्वनृपांच्यासमीपविश्वगुरू बोलेऐसेंपार्था आजिमि-
 चालेपहाचसर्वकुरू २५ दोहा- भीरवमद्रोणहिआदिदे नृप

जुहेतेयागेर अर्जुनसोंबोलतभये करिकोरवकीओर २५ ओंवी-
 भीष्ममुखकरूनी पृथ्वीचेराजेमिळोनी कौरवमिळालेदेखोनी ह-
 णेअर्जुनापाहेतयांतें २५ अभाग- समोरभीष्मद्रोणाच्या भूपा-
 ळ्यासन्मुख १ पार्थपाहेहणोयातें मिळालेतेकरूंप्रती २ तेहां
 विभोतृष्णाभनी विचारध्यानींआणिला ३ काहींकोतुकदिसता
 हे तुकयासाख्यदीनबंधू ४ ॥ २५ ॥

श्लो०- तत्रापश्यत्स्थितान्यार्थःपितृनथपिताम-
 हान् आचार्यन्मातुलान्भ्रातृन्पुत्रान्यौत्रान्सरवीं-
 स्तथा ॥२६॥

टी०सम०- तोपार्थपाहेचुलते आजजेत्यांत त्यांप्रती गुरुमामेआ-
 णिभाऊ, पुत्रपौत्रसरव्यांसही २६ आर्या- पाहेअर्जुनतेथें मातुल
 आचार्य पुत्रपौत्रांतें त्यापितृपितामहांतें बंधूंतें आणि इष्टमित्रांतें
 २६ दोहा- अर्जुनवो देखेसबे पितापितामहभायि गुरुमामाभाई
 सरवे सूननातीकेदायि २६ ओंवी- पार्थसकळहीदेखे पितृव्य
 पितामहविशेखें आचार्यभ्रातृपुत्रअनेक पुत्रसरवेअवघेची २६
 अभाग- तोपार्थपाहेचुलते क्रोधंपितेखवळले१आजे त्यांतत-
 यांप्रती नाहींक्षितींउपमा २ गुरुमामेआणिभाऊ आपलेजीवुप्र-
 त्यक्ष ३ पुत्रपौत्रतयांसही तुकापाहीत्यापारीं ४ ॥ २६ ॥ ७ ॥

श्लो०- श्वशरान्सहृदश्चैवसेनयोरुपयोरपि
 तान्समीक्ष्यसकौंतेयःसर्वान्बंधुनवस्थितान् २७

टी०सम०- सासऱ्यासोयऱ्यांतेंही यादोहींसैन्यसागरां देखोनि
 पुत्रकुंतीचा बंधूंतेंत्यारणांगणीं २७ आर्या- श्वशरांतेंसहृदां-
 तें तेह्हांदोनीहिंसैन्यसिंधूंतें कुंतीचातोन्दन पाहुनियांसिद्धसर्वबंध-
 धूंतें २७ दोहा- सूरसहृदबंधूसबे दोऊसेनाकेमाय देखेअर्जु-
 नउनको ठोरठोरकोंपाय २७ ओंवी- श्वशरसोयरेदोंसैन्यां बं-
 धुवर्गांतेंजाणोनी कृपाउपजलीमनीं कौंतेयबोलोंलागला २७ अ-
 भाग- सासरेसोयरेतेही निःसंदेहीजेउभे १ त्यादोंहींफौजेआंत
 युद्धरव्यातलावीते २ कौंतेयेंदेखोनियां जीवींमायाझळंबे ३ बंधू-

तेंहीरणांगणीं तुकावाणीज्यालागीं ४

॥ २७ ॥ ७

श्लोक- कृपयापरयाविष्टोविषीदन्निदमब्रवीत्
अर्जुनउवाच.

दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्णायुधुत्संसमुपस्थितम् २८

टी० सम०- कृपेंकरुनि आविष्ट विषादे बोलिला असें देखोनि कृष्णा-
स्वजन युद्धार्थीं सिद्धजे उभे २८ आर्या- मानुनि विषादचित्तीं
बोले होऊनियां कृपाव्याप्त कृष्णापाहुनित्यांतें जे युद्धोद्युक्त सर्वही
आम २८ दोहा- तिहे देखकरुणा भई तब बोले नरनाह देखेमें
सबे सुहृदयह कृष्णाज्ज्ज् केदाय २८ ओंवी- पाहेपरम कृपेंकरु
विषादपावलेसे मन युद्धकरुं इच्छिती स्वजन पाहेपां श्रीकृष्णादेवा २८
अभंग- कृपेंकरुनी आविष्ट परनिष्ठ भावार्थी १ ऐसा विषादे बोलि-
लिला कृष्णाभला प्रार्थित २ देखियेले स्वजनास आपणासंजे वं-
द्य ३ युद्धार्थीने उभे सिद्ध जेनिषिद्ध तुकयासी ४ ॥ २८ ॥

श्लोक- सीदंति मम गात्राणि मुखं च परिशुष्यति
वेपथुश्च शरीरे मे रोमहर्षश्च जायते ॥ २९ ॥ ७

टी० सम०- पिळती सर्वही गात्रें दुःखें मुखहि वाळतें शरीरीं कांप
सरतो अंगीरोमांच उठती २९ आर्या- गात्रें खिन्नसमस्तें मुख
शुष्कहि आणि सर्वतनु कंपा पाहेरोमांचिततनु उपजलिचिन्तांतती
ब्रअनुकंपा २९ दोहा- मोमुखसूकतहें अंग सबहिसिधिलाय
रोमहर्ष होतहें और देहकंप बहुभाय २९ ओंवी- दुःख होतसे
गात्रांसी मुखशोषते तृषीकेशी कंपरोमांच अंगासी अशी स्थिती
जाहती २९ अभंग- पिळितिसर्वहि गात्रें कळावत्रें त्याकाळीं १ शरीरीं
सरतो काप रोमरोमकांपती २ तुकाविनवीनारायणा क्लेशमनापार्थीच्या

श्लो०- गांडी वस्त्रं सतेहस्तात्त्वक्चैव परिदह्यते ॥

न च शक्नोम्यवस्थातुं फ्रमनी वचमे मनः ॥ ३० ॥

टी० सम०- हातापासोनि गांडी वगळते जळते त्वचा उमाराहोंहिन
शके वारेभोंवनसे मन ३० आर्या- हस्तापासून गळतें गांडिव आ-

लानचूसिहिंवजाळ बेसायाशक्तिनसे फ्रमवीचिनासमोहजंजाळ
३० दोहा- धनुखगिरमोहातते तुचातपतअधिकाय थाडेहोनेन-
हिसके फ्रमतमोतनचितलाय ३० ओंवी- धनुष्यपडेहानीहून
त्वचाजळेसंतापून फ्रमतसेमाझेमन उभेराहूंशकेना ३० अप्रं०
हातापासूनिगाडीव गळतंजीवदग्धला १ उभाराहोहीनशके चि-
चशोकेंफ्रमिष्ठ २ तुकाह्मणोरुणानिधी हेउपाधीनीवारा ३।३०

श्लो०-निमित्तानिचपश्यामिविपरीतानिकेशव
नचश्रेयोऽनुपश्यामिहत्वास्वजनमाहवे॥ ३१॥

टी०सम०- देखतोंमीनिमित्तेंही विपरीतेंचिकेशवा नकल्याणहि
मीदेखें युद्धींस्वजनमारुनी ३१ आर्या- युद्धींविपरीतासच पा-
हतसेंकेशवानिमित्तातें वधुनिस्वजनानदिसे मातेंकल्याणराज्य
मत्तातें ३१ दोहा- आपनोभ्रलोनदेखियें हैविपरीतसुजान सुज-
नहननसंग्राममें तातेंहन्योऊमान ३१ ओंवी- आपलेस्वजनयां
मारुनी मजसरव व्हावेंनुमजेमनीं विपरीतचिन्हेंदिसतीनयनीं के-
शवरायापेंमज ३१ अप्रं०- देखतोंमीनिमित्तांस विपरीतांसके-
शवा १ नकल्याणहीमीदेखें युद्धींसरवेमारुनीं २ तुकाह्मणेजे-
संप्रये तेंसेंस्वयेनिवेदी ३

॥ ३१ ॥

श्लोक- नकांक्षेविजयंकृष्णानचराज्यंसरवानिच
किन्नोराज्येनगोविंदकिंभोगैर्जीवितेनवा ॥ ३२॥

टी०सम०- नइच्छीजयहीकृष्णा नराज्यअथवासरव राज्यभोगें
जीवितेंही गोविंदाकायआमुतें ३२ आर्या- इच्छीनामीकृष्णागो-
विंदाराज्यभोगविजयांसी नलगेस्वजनवधेंमज जीवितअणिरा-
ज्यभोगविजयांसी ३२ दोहा- चाहोविजयनकृष्णाजू नहिंचाह-
तसरवराज राजभोगगोविंदजूनहिजीवनकेकाज ३२ ओंवी- कृ-
ष्णाविजयाचीचाडनाहीं राज्यसरवाचीगोडीकांहीं राज्यभोगस-
कळही नलगेमजस्वामियां ३२ अप्रं०- नइच्छीमनमाझे कां-

हींराज्यादिकओझे जयकांक्षेविषयींतुझे पायदिव्यआहेती १ कृष्णागोपाळामाधवा नित्यप्राणांचाविसावा आह्लांकासयासीह्वावा हासंसारपातकी २ राज्यभोगेंजीवितहें यास्वरवाच्यासंदेहेंआतांमाझीपाहें लाजरक्षींदयाळा ३ गोविंदाकायआमुते चान्ववणी वोपाभाते तुकादासकुशब्दाते श्रासमानीवोरवटीया ४ ॥३२॥

श्लो०-येषामर्थेकांसितंनोराज्यभोगाःस्वरवा-
च तदमेवस्थितायुद्धेप्राणास्त्यक्त्वाधनानिच ३३

टी०सम०- राज्यभोगस्वरवेंआसी ज्यानिमित्तअपेक्षितों राकोनि प्राणधनते उभेयुद्धासराहिले ३३ आर्या- जोडावेंज्यासार्गी राज्यस्वरवाभोगतेचिहेनिधना झालेसिद्धमराया त्यागुनियांप्राण गेहमित्रधना ३३ दोहा- राजभोगस्वरवकृष्णाजू करियतइनके काज तरतजीवधनछांडिके हमनहिंचाहतराज ३३ ओवी-ज्याकारणेंभोगबहुत आपणहोतोंजीइच्छित प्राणधनराकूनिसमस्त युद्धाआलेसर्वही ३३ अप्रभंग- राज्यभोगूंस्वरवेंआसी कायदिसते दुर्नामीं तंतवकायनेणैस्वामी जेंप्रार्थिवेंहळुहळू १ अपेक्षितों ज्या निमित्त तंतववावजालेंसत्य पदरींमापहेंअसत्य आजघालीरोकडें २ सोडुनितेप्राणधना आणिसंसारींवासना आणिकल्पनाकामना मेलीकायममतेची ३ उभेयुद्धांतराहिले निःसंदेहीवीरभले॥
यांतस्वरवचालूनिआलें तुकाह्मणैकोणते ४ ॥ ३३ ॥

श्लो०-आचार्याःपितरःपुत्रास्तथैवचपितामहाः॥
मातुलाःश्वशुराःपौत्राःस्याताःसंबंधिनस्तथा ३४

टी०सम०- गुरुद्रोणादिभीष्मादि हेआजेचुलतेसुत मामेश्वशर नातूहे मेहुणैसोथिरेतसे ३४ आर्या- आचार्यआणिमातुल पौत्रपितामहहिपुत्रहीपितर शालकआणिश्वशरहि संबंधी इष्ट मित्रअणिइतर ३४ दोहा- आचारेयपुनिपितामह पुत्रपौत्रही देव नातीमातुलश्वशरअरुसालेहीसबरेख ३४ ओवी- पितृ

पुत्रपक्षींचे वडीलभीष्मआसुचे द्रोणगुरूबोलिजेवाचे मामेमेहुणे
 अवघेची ३४ अश्रंग- गुरूपाहेश्रेष्ठमाते द्रोणनामंजोआसुते
 तैसेंभीष्माचेहीनाते कायआजीबुडालें १ तातबापाचाजोआजा॥
 चुलतेपाहेअधोक्षजा कितीपुत्रमहाराजा मरोंआजीटेकले २ मा
 यबंधूतोचीमामा सासऱ्याचीहेप्रतिमा लेंकपुत्राचेजोआस्यां अंगेंदि
 सेमारणें ३ स्त्रीचेभाऊहेशालक तैसेसोयरेआणिक तुकास्यणेजो
 कौतुक वाटेमजदेरवूनी ४

श्लोक-एतान्नहंतुमिच्छामिघ्नतोऽपिमधुसूदन
 अपित्रैलोक्यराज्यस्यहेतोःकिन्नुमहीकृते ॥३५॥

टी०सम०-मीयांतेंमारुंइच्छीना हेजरीमजमारिती त्रैलोक्यरा-
 ज्यात्वागींही तेथेंहेभूमितेकिती ३५ आर्या- मारोतमलाअवघे
 परिमीयांलागिंमारिनादेवा त्रिभवनराज्यास्तवही पृथ्वीचातेथका
 यसाकेवा ३५ दोहा- यहमारेंमोकोंजदपि ह्मनहिंहनेबिषोष
 राजतजोत्रैयलोककों कितभूमीयहशोष ३५ ओवी- हेमज
 मारितीजरी परीमीयांतेनमारीं त्रैलोक्यराज्यझालेंजरी पृथ्वीचा
 कोणकेवा ३५ अश्रंग- मीयांसिहोजनार्दना सहसामारुंइ-
 च्छीना नसेदुष्टवासना जन्मपणापासूनी १ हेजरीएकवेळें मज
 मारितीलबळें तेमीनमीवोळें ऐसाहेतउदास २ स्वर्गलोकमृत्य
 लोक पाताळिंचेनिवासक झालोंहीनआस्तीरंक तेंचस्वरवआवडे
 तेथेंभूमिहेथोडकी कितीईचाहोपाडकीं तुकावदेलढाडकीं लोकीं
 ऐसेंदिसेना ४

॥ ३५ ॥

श्लोक-निहत्यधार्तराष्ट्रान्नः काश्रीतिःस्याज्जनार्दन
 पापमेवाश्रयेदस्मान्हेत्वैतानाततायिनः ॥३६॥

टी०सम०-मारुनिधार्तराष्ट्रासी सिद्धीकायजनार्दना आस्यांपाप-
 चिलागेहें आततायीहिमारितां ३६ आर्या- याधार्तराष्ट्रघातें हो-
 इलकेंसाजनार्दनातोष असतांहिआततायी वधितांयांतेघडेलम
 जदोष ३६ दोहा- संतनिहनिघतराष्ट्रकी नहिस्वरवहेंमुरार

पापहुहैइनकेहने जदपिलेइहधियार ३६ औंवी- धतराष्ट्रपुत्रमा-
रुनी सरवनघाटेमाझेमनीं शरुंभेमारितांपापजाउनी हैकेवींघडे
श्रीहरी ३६ अभाग- वधोनिहेधार्तराष्ट्र रायाधतराष्ट्रचेपुत्र
जनार्दनासिद्धिसूत्र कायदिसेमीनेणें १ आसालागुनीपाहतां पा-
पवांटाचीआइता भलानेमिलाअनंता लोकाभाजीनिद्यजो २ अ-
ततायीहीकरून आलोंमारुनीस्वजन तुकावदेलभजन कोण्यातों-
उंआयकूंमी ३ ॥ ३६ ॥

श्लो०- तस्मान्नाहं वयं हंतुं धार्तराष्ट्रान्सबांधवान्
स्वजनं हि कथं हत्वा स्रग्विनः स्याममाधव ॥ ३७ ॥

टी० सम०- यालागीं यांस माराया आही योग्यनहोंकधीं होउं
स्वजनहत्येनें सरुवीहीकेविमाधवा ३७ आर्या- यास्तव न-
वधावेम्यां निजबंधू धार्तराष्ट्रहेआस निजजनघातेंकैसें होइल
सरुवमाधवामलाप्राप्त ३७ दोहा- तातेंयहहनियेनही भयोस-
हितनिरधार कृष्णस्वजनकोंमारिके कैसेहेंसरुवसार ३७ औंवी-
हृणोनियांनारायणा नमारीबंधूतेंजाणा यांचेआपणवधूंप्राणा
सरुवकेचेमजमाधवा ३७ अभाग- यालागींजगत्यती यांसींमा
रावयाचितीं वादविलीउपपत्ती तेउगीचरुनाट १ आही पांडव
लोकींमान्य कर्मनाचरोंअमान्य योग्यनहोहेपैभून्य अंगींआंत-
लोंग्यावद्या २ होउंस्वजनहत्येनें सरुवीमाधवाकैसेनें तुकाहृणे
श्रीरुपेनें उणेंआह्यांकायजी ३ ॥ ३७ ॥

श्लोक- यद्यप्येतेन पश्यंति लोभोपहतचेतसः
कुलक्षयकृतं दोषमिन्द्रोहेच पातकम् ॥ ३८ ॥

टी० सम०- तेहेंनपाहतिजरीं लोभेंकरुनिमूढधी कुलहत्येंतजो
दोष मिन्द्रोहांतपापजे ३८ आर्या- जरिहेंलोभावेशीं पाही-
नातोस्वकीयजनघातें मिन्द्रोहाघातें तैसें दुस्तरकुलक्षयाघातें
दोहा- येयाकोंदेखतनहीं लोभफलावनमाय कुलक्षयकीहेदो-

षजो जानत हमजदुराय ३८ ओंवी.- जयावंशींकुलक्षयझाला
तयाचाकुळाचारबुडाला हाविचारत्यांहींसोडिला मित्रद्रोहेंचपात-
क ३८ अप्रसंग- तेहेजरनपाहती सारासारन्यायनीती दृष्टीअं-
धलोभेंहोती वशावर्तीकामाच्या १ आशातागलीद्रव्याची अथवा
पुत्रसंततीची तेथेंसहजविवेकाची मानमोडहोतसे २ कुलह-
त्यंतजोदोष मित्रद्रोहाचाविशेष तुकाह्मणेहोहेंविष दुष्टघाली
होअर्नात ३ ॥ ३८ ॥

श्लो०- कथंनज्ञेयमस्माभिःपापादस्मान्निवर्तितुं
कुलक्षयकृतदोषंप्रपश्यद्विर्जनार्दन ॥ ३९ ॥

टी०सम०- पापापासूनियांआह्मी केंसेंनपरतोंहरी कुलहत्यंतजो
दोषंदेखतांहीजचार्दना ३९ आर्या- परिम्यांदेवाकेंसें पापापा-
सूनियानपरतावें स्वकुलक्षयदोषेंजे केंसेंम्यांसत्यधींनवर्तवें३९
दोहा- जानिबुझिययपापसु क्येंकरिकीन्होजाय कुलक्षयकी-
न्हेंदोषहें देखतहमयदुराय ३९ ओंवी- पापापासावपरतिजे
ऐसेंआह्मींकायनेणिजे कुलक्षयकरितांदोषआणिजे ऐसेंआ-
हेकेवावा ३९ अप्रसंग- ज्याच्याभेणेंसाधनकरी लंघनेंसाधनेंजों-
गरीं जातेंपाहातांकंसारी तूंहातींचासूदसी १ तयापातकापासू-
नी सुदोंआह्मीकेंसेनी निंद्यकर्मआचरोनी बंद्यहोउंतोंकेंसे २ज-
नार्दनाविषखातां केंचेंअमरत्वआतां जाणतव्याघ्रजालींजातां ॥
आतांभलाकेंसेनी ३ तेंसेकुळहत्येमाजी दोषेंपुण्यलोपेभाजी तु-
काकेंसेंविनवाजी हेंदेखतांप्रत्यक्ष ४ ॥ ३९ ॥

श्लो०- कुलक्षयेप्रणश्यंतिकुलधर्माःसनातनाः
धर्मेनष्टेकुलंघृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्कृत ॥ ४० ॥

टी०सम०- कुलक्षयेंचिबुडती कुलधर्मपरंपरा धर्मनाशोंसर्वकु-
ळ अधर्मावश्यहोतसे ४० आर्या- बुडतीकुलक्षयानें कुळि-
चेंप्राचीनधर्महेसारे धर्मान्यानाशानें नशिरेवंशींअधर्मकेंसारे४०

दोहा- कुलछयकीहेंकुलपरम जातसवैबिनसाय धर्मनाशकुलमें
 क्यों होतअधर्मसुभाय ४० ओंवी- ज्यावंशीकुलस्यसाला त्याचा
 कुलधर्मबुडाला धर्मगेलियावरीकुळा पापअवश्यहोतसे ४० अ-
 भ्रंग- कुलस्येचबुडती सत्यजाणतांश्रीपती मगत्यावृद्धिहोतीअ-
 धर्माच्याअनंता १ कुळधर्मपरंपरा केलाविधीनेंसंसारा त्याचासह-
 जमातेरा हातेआमुच्याहोतसे २ धर्मनाशोसर्वकुळ वश्यअधर्मासक
 ळ देखतअन्यायाचेफळ लांचिवन्यायहोतसे ३ तुकासणेपार्थशादीं
 देवालागलीसमाधी तेणेवचनेंहींकधी पैंगानहतींऐकिलीं ४ ॥४०

श्लो०-अधर्माभिप्रवात्कृष्णाप्रदुष्यतिकुलस्त्रियः
 स्त्रीषुदुष्टासुवार्ण्यजायतेवर्णसंकरः ॥ ४१ ॥

टी०सम०- अधर्माच्याबळेंकृष्णा दुष्टाहोतीकुलस्त्रिया त्यांच्यादोषे
 वृष्णिनाथा होतसेवर्णसंकर ४१ आर्या- शिरुनीअधर्मकृष्णावं-
 शींच्यादूषितस्त्रियाकरितो वनितादूषितहोतां होतोउत्पन्नवर्णसंकर
 रतो ४१ दोहा- कृष्णाअधर्मजोबट्टे दुष्टहोयकुलनार होतबरन
 संकरतवें नियनितोषनिरधार ४१ ओंवी- कृष्णाअधर्मसालिया-
 वरी दुष्टहोतीकुळाच्यानारी अधर्मचाललियावरी वर्णसंकरहोतसे
 ४१ अभ्रंग- देवानबोलेचिकांहीं तेणेभ्यालातोहृदयीं काय म-
 हाराजागयीं विचारजोयेईल १ आह्मीजरीनबोलावें तरीवहावतो
 भवे कोणहीनकादोस्वभावे आह्याराहोफोडणे ३ मगविनवीफ-
 ल्गुन अधर्माच्याबळेजाण दुष्टकुलस्त्रियापूर्ण होतीयाचाअनुभव
 ३ त्याचादोषयादवराजा होतीवर्णसंकरप्रजा तुकासणेबीजा ॥
 पासूनितेअंकुर ४ ॥ ४१ ॥

श्लो०-संकरो नरकायैव कुलघानां कुलस्य च
 पतति पितरोत्थेषां लुप्तापिंडोदकक्रियाः ॥ ४२ ॥

टी०सम०- संकरेहोतीनरक कुलघान्याकुलासही पिंडोदकक्रिया
 लोपे च्यवतीसर्वपूर्वज ४२ आर्या- होतोकुलघपुरुषा नरक-

प्रदशीघ्रवंशसंकरकीं मगपिंडोदकलोपे पडनीपितृगणसमस्तहीन-
रकीं ४२ दोहा- नरकपडैसंकरभये कुलघातीयहहोय पतितहो-
ततिनकेपितर पिंडदेतनहिकोय ४२ ओंवी- वर्णसंकरझालिचावरो
कुळबुडेपेंअघोरीं पिंडोदकक्रियाअवधारी नाहीकरावयाशीं ४२॥
अभंग- त्यासंकरेनरक प्रकारेंअनेक होतीहाबिवेक सर्वांठा-
वा १ कुलघांच्याकुळा लागेदोषज्वाळा मगतोउन्हाळा खडखडी-
त २ पिंडोदकक्रिया लोपेदेवराच्या बोरुंबरींवांच्या जायजैशी॥३
तुकाझणेसर्व पूर्वजांसीच्यव जळींभंगेनांव कोणतारी ४ ॥४२॥

श्लो०-दोषैरेतैःकुलघानांवर्णसंकरकारकैः॥

उत्साद्यंतेजातिधर्माःकुलधर्माश्चशाश्वताः४३॥

टी०सम०-यादोषीत्याकुलघांचा वर्णसंकरहेतुजे बुडतीजातिचे
धर्म कुलधर्महिशाश्वत ४३ आर्या- यावरिवंशघांची दारुण
रीतीअचाटदुष्कर्म होतांतेचिकरीती मुळिंचेउत्सन्नजातिकुळधर्म
४३ दोहा- कुलहिबरनसंकरभये डारनदोषबढाय जातिधर्मकुल
धर्मते दौउदेतनसाय ४३ ओंवी- झणोनिकुलघाचेदोषथोर
तेणेंहोयवर्णसंकर बुडेकुळधर्मआचार जातिधर्मतेही ४३ अभंग
त्यादोषेंत्यांमगकुलघांचेरवग उडवितांअंगटिकोनेदी १ सर्वसंकर
सेअनंताहोतसे माजीकांनदीसेसार्थकजी २ बुडेजातिधर्मकुळ
वर्णआश्रम नुरेजेथेंनामआचाराचें ३ कुळधर्मखरेसांगोंमीकितो-
रे तुकाझणेसारेंखरेबुडती ४ ॥४३॥

श्लो०-उत्सन्नकुलधर्माणांमनुष्याणांजनार्दन

नरकेनियतंवासोभवतीत्यनुशुश्रम ॥४४॥

टी०-सम०- गेलेज्यांचेवंशधर्म मनुष्यांचेजनार्दना नरकींनिश्र-
थेंवास वयांआइकतोअसें ४४ आर्या- ज्यामनुजाच्यावंशीं या-
परिउच्छिन्नधर्मतेअसती ऐकियलेंऐसेंकीं त्याबानरकामधेंसदाक-
सती ४४ दोहा- कुलधर्मकेनाससें निःसंदेहहोय सदानरकमेते

रहे कहताजूसबकोय ४४ ओंवी- अधर्मझालियावरी नरकींष-
सअघोरीं हैंआयकेंश्रीहरी स्वामीजनार्दना ४४ अमंग- गेले
ज्याचेधर्म अधर्महेशेष कायत्याविशेष धर्मसांगूं १ मनुष्याचें
हित जनार्दनास्थित होतेविष्कळीत पापयोगें २ नरकींनिश्चय
वासत्याचाहोय उद्धारनजाय जयापाशीं ३ तयागतिऐसी ऐक
सोंमवासी नकोदशातेसी तुकाहणो ४ ॥४४॥

श्लो०- अहोबतमहत्यापंकुतुव्यवसितावयम्
यद्राज्यसरवलोभेन हंतुंस्वजनमुद्यताः॥४५॥

टी०सम०- महापापीकटकटा आह्मींनिश्चयमांडिला कींराज्य-
लोभेंस्वजनां मारायालाप्रवर्तलो ४५ आर्या- आश्चर्यहेचिआ-
तां आह्मीकरणार पापसिंधूतें राज्यसरवाचेलोभें मारायासिद्धस-
र्वबंधूतें ४५ दोहा- बडेपापकेकरनकीं निश्चयकियोबिचार चि-
न्तमेअन्यराज्यकी हननकुटुंबनिरधार ४५ ओंवी- हेतंवआश्चर्य
घोर राज्यलोभेंदोषकर स्वजनमारुनिसरवफार इच्छितोंजीश्रीकृ-
ष्णा ४५ अमंग- महापापीपुरेआचरणरवरें त्रिभुवनविसरेजया-
लागीं १ कटकटावोरवटीबुद्धिहेनकटी आह्मीनिश्चयपारीं जीच्यावैसां
२ कींयाराज्यलोभातळूंपुण्यस्तंभा स्वजनवधारंभाप्रवर्तलो ३ तुका
हणोक्रोधआलियाशिरच्छेद कीजेपरीभेदनकोऐसा ॥४॥ ॥४५॥

श्लो०- यदीमामप्रतीकारमशस्त्रंशस्त्रपाणयः
धार्तराष्ट्रणेहन्युस्तन्मेक्षेमतरंभवेत् ॥ ४६॥

टी०सम०- जरींनिःशस्त्रउगला त्यामातेंशस्त्रहस्तहे मारितीया
रणींसर्व माझेंकल्याणत्यामधें ४६ आर्या- मीप्रतिकारकराया
यांवरिनधरीनशस्त्रहानेम हेधार्तराष्ट्रमातें वधितांशस्त्रेंदिसेमहा
क्षेम ४६ दोहा- करमेंलेहधियारमों योआवेमासमहाय मोन
हनोसज्जजु मानलियेंसरवप्राय ४६ ओंवी- जरीनिःशस्त्रमी
उगला रणींमारींकोणीमला मीनमारींधार्तराष्ट्राला होकामजहेंक्षे

म ४६ अप्रसंग- जरींभीनिःशस्त्र उगमाज्ञेगात्र फाडितीहेअस्त्र
घालूनियां १ अवघेबरवाळे छेदोमाझे गळे परिमीनातळेविकल्पा-
सी २ कल्याणहेंमजमाझेदीसेआज तुकाक्षणेकाजहेंचीबोले॥३॥

संजयउवाच.

श्लो०- एवमुक्त्वा ऽर्जुनःसंख्येरथोपस्थउपावि-
शत् विसृज्यसशरंचापंशोकसंविग्रमानसः४७

टी०सम०- बोलोनिअर्जुनअसा रथींतोबेंसलाउगा बाणेसींध-
नुराकूनी शोकेंविल्लळमानस ४७ आर्या- बोलुनि ऐसेंयुद्धीं राकु-
नितत्काळपार्थशरचाप बेंसेउगलास्वरथीं पावुनिचित्तान्तशोकसं-
नाप ४७ दोहा- ऐसेकहिअर्जुनतबें बिगडगयोरथमांही करते
डारोधनुरवशर शोकबल्योमनमांही ४७ ओंवी- संजयह्मणोरा-
या ऐसें अर्जुन बोलोनियां धनुष्यबाणराकूनियां दुःखेंबेंसला
असे ४७ अप्रसंग- कुरुपतीलागींसंजयप्रसंगीं वदेकींअवघी
वान्तीऐसी १ बोलोनि साकल्यपार्थिवावेंकल्य द्यावयाकेंवत्यवांछी
शांती २ बाणेसीकमानहातींचीसोडन उगातोआपणस्वस्थबेंसे३
शोकेंजाजावलाविल्लळचित्ताला मोहेंकवळीलानुकाह्मणे॥४॥४७

इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअ-
र्जुनविषादयोगोनामप्रथमोऽध्यायः ॥१॥७

इतीटीकासमश्लोकी अध्यायप्रथमावरी ॥

श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं१॥

इतिगीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां प्रथमोध्यायः॥१॥

द्वितीयाध्यायप्रारंभः

वामन.

आत्मानमारीनमरे याचाकांक्ष्यर्थशोकहा॥

हें घेयें कृष्ण बोलेल तें विसांगेल संजय ॥ १ ॥

संजय उवाच.

श्लो०- तंतथा कृपया विष्टमश्रु पूर्णाकुलेक्षणम्
विषीदंतमिदं वाक्य-मुवाच मधुसूदनः ॥ १ ॥

टीका-समश्लोकी- कृपाविष्टतसापार्थ आशीनेत्रांतदास्तीं बो-
ले विषादयुक्ताते त्याते हें मधुसूदन १ आर्या- संजय ह्मणे
किरीटी साश्रुसरवेदहिबहू कृपावंत होतां मधुसूदनतो बोले क-
चनेंतयासिभगवंत १ दोहा- लेउसासअसुवाभरें अर्जुनक-
रुणाभाय बहुबिस्वादसों जुगतलखी बोले श्रीजदुराय १ ओंवी-
संजय ह्मणे धतराष्ट्राते अर्जुनवेष्टिलामोहें बहुते अश्रुपातआलेने-
त्रांते देखोनिबोलित्ताश्रीकृष्ण १ अभंग- श्रीगुरुव्यासाचाशि-
ष्यसद्विद्येचा धतराष्ट्रदेवाचातोषदानी १ बोले राधादेव उघडअपू-
र्व तरीहें वैभवभोक्ताहोसी २ कृपेनें व्यापीलासांडितअश्रुला ये-
थें पार्थभ्यालाविषादानें ३ मगमधुरिपूशांतवीअमूपू शांतहा
वेवंपूतुकाह्मणे ४

॥ १ ॥

श्रीभगवानुवा०

श्लो०- कुतस्त्वाकश्मलमिदं विषमेसमुपस्थितं
अनार्यज्जष्टमस्वर्ग्यमकीर्तिकरमर्जन ॥ २ ॥

टी० सम०- कैचेंकश्मलहेंतुज उदेलेविषमांतया ज्याणेंअकी-
र्तिनरक तुजयोग्यनअर्जुना २ आर्या- ऐशाविषमावसरीं
आर्यपयस्वर्गकीर्तिलोटन पार्थानीचाश्रितहें आलेंकश्मलतुला-
चकोरुन २ दोहा- अर्जुनयोसंग्राममें कितदुरवपायोमीतकी-
रतओरैस्वर्गही हरेकाहेभयभीत ३ ओंवी- अर्जुनाकश्म-
लकोरुनी उदेलेंविषमकाळींमनीं हेंस्वर्गतेंनासूनी अपकीर्तितें
देईल ३ अभंग- बोलेभगवानयोग्याजोनिधान कसेंकश्मल
पणतुजआलें १ उदेलेंविषमींनलागेसत्कर्मिं जेणेंराहावेंधामीं

अकीर्तीच्या २ जोडीनरकासीहेंदिसेआह्यांसी त्यागींबुद्धीऐसीतुका
ह्मणे ३

श्लो०- क्लैब्यंमास्यगमःपार्थनैतत्त्वथ्युपपद्यते
क्षद्रंत्वेदयदौर्बल्यंत्यक्लोत्तिष्ठपरंतप ॥ ३ ॥

टी०सम०- पार्थाषट्ठनकोहोउं तुजयोग्यचिहेंनहे ऊठराकूनि-
यांतुच्छ लंडीपणपरंतपा ३ आर्या- उचितक्लीबत्वनहे निज-
शौर्याचीनकोकरूंतूट क्षद्रमनीदौर्बल्या त्यजुनीपार्थापरंतपाउ-
ठ ३ दोहा- नपुंसकताकबहूनकरं यहतोकोनहिजोग छांड
करारीत्वेदयकी देशत्रुनकोरोग ३ ओंवी- नपुंसकपणनधरी
मनीं तुजयोग्यनहेजाणूनी क्षद्रताकींत्वेदयांहुनी उठत्वरितयुद्धा-
सी ३ अप्रंग- पार्थाषट्ठहोणेंनकोलाजिरवाणें तुजपूर्णपणें
बाधकजें १ हाडहेकल्पनातूजहेसाजेना तुच्छत्यागीरणालागीउं-
ठ २ लंडीपणपरंतपाहेंत्यागीणं मार्गधरीसोपावडिलांचा ३ तु-
काह्मणेदेवोबोलतांसद्रावो वदेमहाबाहोपुढेंऐका ४ ॥ ३ ॥

अर्जुनउवाच

श्लोक- कथंभीष्ममहंसंख्येद्रोणंचमधुसूदन
इषुभिःप्रतियोत्स्यामिपूजाहर्विरसूदन ॥४

टी०सम०- भीष्मासीमीकसाभांडूं द्रोणासीमधुसूदना ज्यापू-
ज्यांसीबोलवेना बाणींहाणांतयाकसा ४ आर्या- पार्थ ह्मणे
म्याज्यांच्या सन्निधवंदूनिहस्तजोडावे त्याभीष्मद्रोणावरि कैसे
बाणप्रचंडसोडावे ४ दोहा- हरजूयासंग्राममों भीरवमओरद्री-
न पूजोंकूंशरसोहनो मोसोंकहियेतोन ४ ओंवी- पार्थ ह्मणे
मधुसूदना भीष्मद्रोणांकडेवडीलपणा पूजावद्यायोग्यजाणा बा-
णींकेवींमारूंतयां ४ अप्रंग- कैसेभीष्मद्रोणाभांडोंजगजीव-
ना ज्यांसीबोलवेनाविपरीन १ त्यांसीबाणवरीवर्षोणिसमरीं पा-
डुंधरेवरीघडेकैसें २ तुकाह्मणेमायाजीवींझोंबलीया विसरला

क्रियाकोरवांच्या ३

॥ ४ ॥

श्लो०- गुरूनहत्वाहिमहानुभावाञ्छ्रेयोभोक्तुं
भोक्ष्यमर्षोहलोके ॥ हत्वार्थकामांस्तुगुरूनि-
हैवभुञ्जीयभोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥५॥ ध

टी० सम०- नमारितांयां वडिलांगुरूते भिक्षारवाणेवाटते श्रेयमा-
ते धनार्थिहेमारुनियाचलोकां भोगूरक्तेभोगमारवूनियांकीं ॥ ५
आर्या- स्रमहानुभावगुरूशीं नवधुनिउदरार्थभोक्ष्यमागावं न-
स्वार्थकामगुरूच्या हननेरुधिराक्तराज्यभोगावं ५ दोहा- भि-
खमांगीबरखाइके गुरुहनिवोअनीत गुरुहीमारिभोगहिकरे प्र-
रवोस्रलोहूरीत ५ ओंवी- गुरुवधोनिराज्यकरणे त्याहूनबरे
भिक्षामागणें वडीलवधोनीभोगभोगणें तेरुधिराक्तभोगजाणपां
अभंग- नमीमारींगायावडिलांगुरूते भिक्षारवाणेमाते श्रेयवाटे
१ द्रव्यलोभेघातकरावयालोकीं जेणेंसर्वांमुखींनिंघृह्यावं २ यांच्या
रक्तेभोगमारवुनीभोगावे भक्षीमांसासवेमद्यजेसं ३ नकोरेदया-
ळाघालूंयाअकर्मीं सरवीतुझेनामींतुकाक्षणे ४ ॥ ५ ॥

श्लो०- नचैतद्विद्यः कतरन्भोगरीयोयद्वाजये
मद्यदिवानोजयेयुः यानेवहत्वानजिजीविषा-
मस्तेवस्थिताः प्रमुखेधार्तराष्ट्राः ॥६॥

टी० सम०- आह्मीजिंकीं बरवेहेंचिआह्मां किंवाजाउंमेलियामोक्ष-
धामा दोन्हीनेणोंयांसमारूतथापी वांचूंआह्मींहेनइच्छंचपापीं ६
आर्या- जयकींअपजयबरवा झालाआह्मांसिहाचिसंदेह तेधा-
र्तराष्ट्रठेले त्यागावाज्यांचियावधेदेह ६ दोहा- यहज्जुहमनहि
जानहिहारिभलेकीजीत जेनहिमारेहमनहि येतेठटोहैमीत ६
ओंवी- अधिकउणेंहोईलकोणा जयोल्यांकींआमणा कोरवमा-
रूनियांजाणा कायजीवित्वामुचें ६ अभंग- आह्मींजिंकून
रेतेचआह्मांदेवा किंवामेत्याजीवामोक्षपद १ दोन्हीमार्गत्यागेज्जी

मारूयांसी तथापीप्राणाशींचिरंजीव २ वांचोबहूकाळवंशवृद्धि
करूं नइच्छूवेहारूतुकाक्षणो ३ ॥ ६ ॥

श्लो०- कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृच्छामित्वां
धर्मसंमूढचेताः यच्छ्रेयःस्यान्निश्चितं ब्रूहितन्
मैशिष्यस्तेहंशाधिमात्वांप्रपन्नम् ॥७॥ ७ ॥

टी०सम०- याधर्माच्यासंकटां दीनझालों तूतेंकृष्णाशरणप्राय
आलों जेंकल्याणस्वामिनेंतेंवदावें याशिष्यातेंशासनंवागवावें ७
आर्या- कार्पण्यदोषहतमी शरणागतशिष्यधर्मसंमूढ पुसतों
श्रेयस्फनिश्चित शिक्षावेंमजअसेलजेंगूढ ७ दोहा- धर्ममा-
झमेसूढहो पृच्छतकृपास्वभाय दीनतिहारेशरणहो दीनेंजगत
बनाय ७ औंवी- मजदेहींअसेभ्रम हणोनितुहांपुसेधर्म
मजमूर्खाचाअसंभ्रम श्रेयतेमजसांगिजे ७ अप्रंग- याधर्मा-
च्याश्रमेंबुद्धिसूढझालों तुजशरणआलोजगदीशा १ श्रीरंगाक-
ल्याणज्यामाजीअसेल तोचिवदेबोलआदराचा २ स्वामीसहुरूहो
शिष्यामीतुमचा धारकशिष्येचातुकाक्षणो ३ ॥७॥

श्लो०- नहिप्रपश्यामिममापनुद्याद्यच्छोकसु-
च्छोषणमिंद्रियाणाम् अवाप्यभूमावसपत्न-
मृदुराज्यंकराणामपिचाधिपत्यम् ॥८॥ ८ ॥

टी०सम०- नतेंदिसेजेममशोकनाशी जोशोकहा शोषकइंद्रियां-
सी समृद्धराज्यत्रिदशेंद्रलक्ष्मी पावेनयेथेंनतरांकरवीमी ८ ॥८॥
आर्या- नदिसे शोकहरीतें शोषीजोइंद्रियेंमहाप्राज्य हरिहीप-
दइंद्राचें मिळेलअसपत्नभूमिचेंराज्य ८ दोहा- भूमिलोकसु-
रलोकको लहोंअकंठकराज इंद्रियसोखतहीयको जायनसोक-
समाज ८ औंवी- नदिसेऐसेंजेमशोकनाशी शोकजोशोषकइं-
द्रियांसी पावलिचात्रिदशेंद्रलक्ष्मीसी तरीकरवनपवेंमी ८ ॥८॥
अप्रंग- नतेंदिसेकांहींममशोकनाशक जोशोकशोषकइंद्रियां-

सी १ समृद्धिराज्याचीत्रिदशोंद्रलक्ष्मी पावेनतरीमीस्तरवीनहें ३
तुकादासविनवीअगापुरुषोत्तमा बोलतोतेंसमाअपराध ३॥१॥
संजयउवाच.

श्लो०-एवमुक्त्वात्हृषीकेशंगुडाकेशःपरंतप
नयोत्स्यइतिगोविंदमुक्त्वातूष्णीं बभूवह ॥९

टी० सम०- परंतपगुडाकेश त्हृषीकेशासिबोलिला नकरीं युद्ध
गोविंदा ह्यणोनीराहिलाउगा ९ आर्या- यापरिवदतांवदतां
वरिलेंमौनेंतदागुडाकेशा नकरींगोविंदामी युद्धअसेंबोलुनीत्ह-
षीकेशा ९ दोहा- ऐसेंकहीश्रीकृष्णासों अर्जनताहीबार जु-
द्धनहोहरजूकरो यहकीन्होनिरधार ९ ओंवी- संजयस्यगोध-
तराष्ट्रासी ऐसेंअर्जनबोलिलाश्रीकृष्णासी युद्धनकरींमीतयांसी
ह्यणूनीउगाचराहिला ९ अभाग- संजयस्यणोरायात्हृषीकेशा-
प्रनी केलीहेविनंतिगुडाकेशं १ शेवटींवचनबोलेहेंचिपार्थ युद्ध
आत्मस्वार्थ नकरीमी २ गोविंदाचेपदींरेविलासस्तक जन्माचेंसार्थ-
कतुकाह्यणे ३ ॥९॥

श्लोक-तमुवाचत्हृषीकेशः प्रहसन्निवभारत
सेनयोरुभयोर्मध्येविषीदंतमिदं वचः ॥१०॥

टी० सम०- त्यानेंबोलेत्हृषीकेशी करूनीमुखहांसतें विषादयुक्ता-
प्रतिहें बोलेसेंन्यद्वयामधें १० आर्या- दोन्हीसेनांमध्ये याप-
रिसविषाददेखुनीपार्थ बोलेहास्यकरूनी मधुसूदनजीप्रगल्भरू-
पार्थ १० दोहा- दोउसेनाकेबीचमी अर्जनकियोविरवाद कृपा-
वंतहोकृष्णाजू कीन्होबचनप्रसाद १० ओंवी- हांसोनिचांदेव
अर्जनाससांगिभाव विषादसांडायाहाव उपदेशकरी १० अभाग०
त्यानेंत्हृषीकेशहांसोनीबोलिला विस्मयदादलाअभ्यंतरीं १ वि-
षादजाणोनीकळवळिलाहरी बोलेचीउद्धरीसंशयाते २ सैन्य-
द्वयामाजीसंवादतीदीघे तुकाह्यणेजगें तारावया ३ ॥१०॥४७

श्लो०- अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भा-
षसे गतासूनगतासूंश्च नानुशोचति पंडिताः ११

टी० सम०- अयोग्यशोककरिणी आणि पांडित्यबोलसी शो-
कमेल्याजित्यांचाही न करीतीच पंडित ११ आर्या- करुनी अ-
शोच्यविषयीं शोकाते वदसि सज्ञवादांते अगतासू गतासूते क-
रिती पंडित करानखेदाते ११ दोहा- सोचअशोचक्यौं करत क-
तग्यानकीबात सोचन पंडित करतहे जीवनउपजतजात ११ ओं-
वी- अशोच्यातेशोचणे जाणिवेचे बहुबोलणे गेलिया गेलिया-
चे दुःखकरणे न करितीच पंडित ११ अप्रंग- मेघगंभीरखे
बोलरमानाय अयोग्यहापंथशोकदिसे १ आह्मीजे बोलावेते त-
वराहिते पांडित्यनिघालेतुहापून २ पांडित्यबोलसीशोकही क-
रिती परीगानेणसीनिजहित ३ मेल्याजित्यामाजीशोकानेदीचि-
न तोमात्यपंडिततुकाक्षण ४ ॥११॥

श्लो०- नत्वेवाहं जातुना संनत्वं नेमेजनाधिपाः
नचैवन भविष्यामः सर्वे वयमनः परम् ॥ १२ ॥

टी० सम०- कधीही नवतोमातूं हेराजेनघडेअसें पुढेंनासोहें घ-
डेना कीअनादिहिनित्यही १२ आर्या- मीआणितूहिपार्था सर्व-
हिहेभूमिपाळसेनाही नव्हतोमागेआह्मी तेसेचिपुढेंनासोअसेनाही
१२ दोहा- हमतुमओरहुनृपतिये इनकोनासनहोय निनलोकमें
धिररह यहसबहीकोजोय १२ ओंवी- मजतूजरायांसी गणि-
तनाहीजन्ममरणांसी आणिपुढेंसर्वांशी असंख्यातजाणपां १२॥
अप्रंग- कधीकोणकाळीनहोतोजी आह्मीं येथेकधीतुह्मीनसा-
लकीं १ हेराजेत्यासेनाऐसेआप्तवर्ग नव्हताप्रसंगसमराचा २ पु-
ढेंनाशाझाल्याकोणीचउरेना सृष्टीहेरचनाजायक्षया ३ तुकाक्षणे
देवअनादिसांगतो नित्यचोवर्णितोरखेळचीहा ४ ॥१२॥ श्रीशाम् ॥

श्लोक- देहिनोऽस्मिन्यथादेहेकोमारं यौवनजरा
तथादेहांतरप्राप्तिर्धीरस्तत्रनमुत्थति ॥१३॥

टी०सम०- जीवांसीदेहिंयांजैसें बाल्यनारूप्यवार्धक तैसीदेहांतर
प्राप्ती मोहनाधीरतेस्थळीं १३ आर्या- कोमारयौवनजरा येती
जाती पृथ्यासूताबीरा तैसेंदेहांतरही नकरींचिन्तांतमोहत्याधीरा १३
दोहा- बालयुवाअरुवृद्धता जीवदेहिकोंहोय जैसेंदेहांतरलहे धी-
रनमोहितहोय १३ ओंवी - जीवअसतांदेहीं बाळतरुणवृद्धही
कांहीं जीवदेहधारीपाहीं सत्वधीरमोहनपावती १३ अप्रभंग-जी-
वासशरीरीजैसेंबाळपण सर्वंचितारूप्यअवस्थाहे १ पुढेंतैसेवृद्ध
गळेदेहशक्ति पुढेंमृत्युप्राप्तिठेविलीसे २ पुन्हायमजाचीपुन्हाजन-
मायेणें हेंघडेरीतीनेंअचूककीं ३ तैसीदेहांतरप्राप्तिओळखावी मो-
हेनापदवीधेंचेंतुका ४ ॥१३॥

श्लोक- मात्रास्पर्शास्तु कौंतेय शीतोष्णस्वरवदुः-
खदाः अगमापायिनो नित्यास्तांस्तितिक्षस्वभार-
त ॥१४॥

टी०सम०- कौंतेयास्वरवदुःखहीं देतीविषयइंद्रियें यांलाचनाशउ-
खती सोसावींहींचभारता १४ आर्या- स्वरवदुःखशीतउष्ण प्रद-
मात्रास्पर्शभारतासाहें अगमापायिअनित्या हेंज्ञानबळेसदेवतूपाहें
१४ दोहा- अर्जनइंद्रियचित्तमिल विरवयदुःखस्वरवदेत शीतउ-
ष्णानहिधीरहें सहियेतिनकोहेत १४ ओंवी- मात्रातीइंद्रियेंजा-
ण विषयअसतीत्यांचेप्राण देतीस्वरवदुःखशीतउष्ण ह्यणीनीअ-
सत्यजाणपां १४ अप्रभंग- ऐकेंआतांपार्थास्वरवदुःखदोन दे-
तीविषयपानकरणाजेळां १ याचिलागींनाशउत्पत्तीसोसावीं भार-
ताऐकावीनीतीमाझी २ तुकाह्यणेदेवोएकगूजसांगे जेणेंसाधुअं-
गेंपाचेखुणा ३ ॥१४॥

श्लो०- यंहिनव्यययंत्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ॥

समदुःखस्वरवधीरसोऽमृतत्वायकल्पते ॥१५॥

टी०सम०- व्यथानदेतीपुरुषा हेजयापुरुषर्षभ समदुःखींस्व-
 र्वींधीर तोमोक्षायोग्यहोतसे १५ आर्या- याविषयींचीपीडा
 नेहेरोसीअसेजयाद्युक्ती तोसमदुःखस्वरवीही धीरहितोपावतोमहासु-
 क्ती १५ दोहा- जाकेव्यथानहोयकछु स्वरदुःखगमेसमान॥
 वेहैबिधियुक्तकेलहे बातवहेपरमान १५ ओवी- सुखदुःख
 तुल्यमानिती जेस्वरदुःखानधरिती तेउत्तमपुरुषहोती तयामो-
 क्षअसे १५ अभंग- पैंगानदेतीलव्यथा जयापुरुषासमर्था
 १समभावनाआरंभा उत्तमनगरींपुरुषर्षभा २ दुःखींस्वरवीएक
 भावो तोचमोक्षपुरींरावो ३ आणिकसांगणेंतेंकाहीं तुकावदेउर-
 लेंनाहीं ४ ॥१५॥

श्लो०- नासतोविद्यतेभावोनाभावोविद्यतेस-
 तः उभयोरपिदृष्टोऽतस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः१६

टी०सम०- असदेहनजोनित्य जीवसन्न अनित्यतो दोंहीचिंतत्व
 यादोंत तत्त्वज्ञींब्रह्मदेखिलें १६ आर्या- लटिक्यासत्यत्वनसे
 नाहींमिथ्यात्वतेविंसत्याला हानिर्णयदोहींचा आहेबाविदितत-
 त्ववेत्यांला १६ दोहा- जोऐसेबिनसेनहीं जोबिनसेसोनाय॥
 जोइनतत्त्वनकोलखे गनियेग्यानिनमाय १६ ओवी- नाहींते
 नुपजेकांहीं आहेत्यासीअभावनाहीं दोन्हींतदोन्हीपणपाही त-
 त्वज्ञानीपाहती १६ अभंग- असदेहनजोनित्य जीवसन्नतो
 अनित्य १ दोहीचिंतत्वयादोनी ब्रह्मदेखेतत्त्वज्ञानी २ तुकाकरितो
 प्रार्थना झणीहाणालउमजेना ३ ॥१६॥

श्लो०- अविनाशितुतद्विद्वियेनसर्वमिदंततम्
 विनाशमव्ययस्यास्थनकश्चित्कर्तुमर्हति॥१७॥

टी०सम०- अविनाशीतेंचिजाण ज्याणेंहेंव्यापिलेंजग कोणीयाअ-
 व्ययांशाचा नाशहीनकरूंशके १७ आर्या- व्यापीसर्वजगतें पार्था
 तूंजाणतेंचिअविनाशी वदतोंहेंचितुलामी कोणअशाअव्ययातया

नाशी १७ दोहा- ज्यासोंयहजगहेंभयो अविनाशीयहजान ज्या-
हीविनासनकोउसके नाहींआत्मान १७ ओंवी- आत्माअ-
विनाशतुवांजाणिजे सर्वव्यापकअसेसहजे तयानाशकरूनशकेदु-
जे हेंज्ञानधरूनिशोकनकरों १७ अप्रंग- नाशारहितजाणते-
ची जगव्यापीसत्तात्याची १ वार्तातयाचीकोणाला नसेगउकीजना-
ला २ त्याचानाशयाजीवानें नव्हेकोरीहीसाधनें ३ मगशोकअ-
विनाशाचा तुकाह्मणेमिथ्यावाचा ४ ॥१७॥

श्लो०- अंतवंतइमेदेहानित्यस्योक्ताःशरीरिणः
अनाशिनो ऽ प्रमेयस्यतस्माद्यच्छ्वस्वभारत१८

टी०सम०- देहनश्वरज्याजीवा बोहिलाअंशानित्यतो अनाशीअ-
प्रमेयाचा प्रांड्यास्तवभारता १८ आर्या - अविनाशीजीवाचा
होयतनूलागिभारतामरण यास्तवकुंतीतनया तूंकरिपार्थास्वधर्म
कामरण १८ दोहा- अंतवंतसबदेहमो जीवरहतहेंनीतअवि-
नाशीयहजकहें जख्खकरोतोनीत १८ ओंवी- देहनंवनाशवं-
त आत्मानाशरहित ज्यासिअज्ञानह्मणिजेत पार्थाउरुयुद्धासी१८
अप्रंग- देहनाशवंतपुरे जीवज्ञानसाचोकारें १ अंशब्रह्मिंचा
तोनित्य नव्हेकधींहीअसत्य २ अविनाशीअप्रमेय जाणुनियुद्ध
करीस्वये ३ तुकाह्मणेहाविकल्प धरित्याबाधीलगापाप ४॥१८

श्लो०- यएनंवेत्तिहंतारंयश्चैनंमन्यतेहतम्॥
उभौतौनविजानीतौ नायंहंतिनहन्यते॥१९॥

टी०-सम०- ऋदवादीह्मणेमारी चार्वाकह्मणतोभरे दोघेहीने-
णतीआत्मा नहामारीनहामरे १९ आर्या- आत्माबधीह्मणे-
जो आणिबदेजोवधोनिहीतोपे नवधीनमरेआत्मा करिती अ-
ध्यासमूर्खतेदोघे १९ दोहा- जोयाकोहंतागमे हनोगमेजो-
कोय यहमारनमरेनही अग्यानीवोदोय १९ ओंवी- ऐसेह्म-
णतीहामारितो दुसराह्मणेहामारवीतो दोघेनेणतीकोणमारि-

तो मारणंमरणंअसेना १९ अश्रंग- श्वेत्वादीयांचेंमत मारी
ह्यणतीतेनेमांत १ चार्वाकाचेंज्ञानरखोटें मेल्लेह्यणतीअवचट्टे २ प-
रीनेणतीदोघेही नतोमारीह्यणेकांहीं ३ तुकाविनधितोसंतां चि-
त्तदेणेंअपूर्वता ४ ॥१९॥

श्लो०- नजायतेम्रियतेवाकदाचिन्नायंभूत्वाप्र-
वितावानभूयः अजोनित्यःशाश्वतोऽयंपुराणो
नहन्यतेहन्यमानेशरीरे २०

टी०सम- नहाहोतोमरतोवाकधींही देहासंगेंहोउनी होतनाहीं॥
अजानित्याशाश्वतायापुराणा देहादृश्यामारितांमारवेना २० आ-
र्या- आत्मानहोयनमरे नकधींहीऊनिमागुताहोतो शाश्वतपु-
राणअजजो नमरेमरतांशरीरआहोतो २० दोहा- यहनमरेउप-
जेनही प्रयोनआगेहोय अजपुरातननित्यहें मारेमरेनसोय २०
ओंवी- आत्मानाशरहित उपजोनलाहेनिश्चित हाअजनित्य
पुराणशाश्वत यासनाहींसर्वथा २० अश्रंग- नव्वेजन्मचीज
यासी तयामृत्ककेवींयासी १ कधींदेहाचेसंगतीं नेणेयेणेजा-
ण्याप्रती २ देहासंगेंअसतांनाहीं हेंचित्याचेंनवलपाहीं ३ अ-
जनित्यशाश्वततो देहेंदृश्येंगचसेनातो ४ मारितांहीमारवेना
तुकाह्यणेयापुराणा ५ ॥ २०॥

श्लो०- वेदाविनाशिनंनित्यंयएनमजमव्ययं
कथंसपुरुषःपार्थकंघातयतिहंतिकम् ॥२१॥

टी०सम०- पूर्वोक्तलक्षणांयांतें जाणतोपुरुषस्वयें प्रकृतीवे-
गळाकोणा मारीवामारवीकसा २१ आर्या- अजअव्यय-
अविनाशी आत्माऐसेंमनांतचिविचारी मगतोपुरुषकसारे पा-
र्याकोणासिमारीमारी २१ दोहा- जोजानतहेंआतमा अव्य-
यअरुअविनाश सोनहिमरेनमारसकें अबिकारीअविनाश २१
ओंवी- आत्माजाणअविनाश अव्ययह्यणतीतयास अर्जना

ऐशियाजीवास कवणमासूंशाके २१ अप्रमंग- पूर्वोक्तयाच्यालक्षणा पुरुषजाणेविचक्षणणा १ येहवीयाप्रकृतीला मारीकोणवेगळा- ला २ मारितोकैसाआतां तुकाविनवित्तोश्रोतां ३ ॥२१॥

श्लोक- वासांसिजीर्णानियथाविहायनवानि
गृण्हातिनरोपसृणि तथाशरीराणिविहायजी-
र्णान्यन्यानिसंयातिनवानिदेही २२

टी० सम०- वस्त्रेंजुबींटाकुनिजेविंदेतो शरीरधारीनविंअन्यघेतो कलेवरेंटाकुनिजीवजीर्णे घेतोनवींअन्यअनेकवर्णे २२ आर्या- जैसानरकेंतेया नूतनघेतोत्यजूनिजीर्णपर तैसादेहनवाघे दे- हीहीटाकुनीज्जनानिपर २२ दोहा- जैसेपरजीरनतजे पहिर- तनरजनबीन देहपुरा नोजीवतजे धरननईपरवीन २२ ओंवी- जीर्णझालियावरी परिधाननवींकरी कलेवरत्यजूनीधरी देहीअ- न्य २२ अप्रमंग- वस्त्रेंजनींत्यागुनीयां नवींघेणेंपांघराया १ शरीराचेतेचभावें येथेंचैतन्येंचागावें २ जीर्णदेहत्यागेंदुजा तुका- ह्मणोयाचकाजा ३ ॥२२॥

श्लोक- नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंदहतिपावकः
नचैनंक्लेदयंत्यापो नशोषयतिमारुतः ॥२३॥

टी० सम०- यालानतोडितीशस्त्रें यालाअग्नीनजाळिही नपाणी भिज्जुवीयाला नकरीशक्कवायुही २३ आर्या- शस्त्रेंछिन्न न- व्हेहा आत्मानेंसान्चपावकेंनजळे नकरीशक्कहिवायू करवेना आर्द्रहीतयासजळें २३ दोहा- यहनकरेहृथियारसो पाव- कसकेनजारि भीजसकेजलताहिने सोकनसकेबतयारि २३॥ ओंवी- शस्त्रीनंतुरेकांहीं अग्नीनजाळीपाही जळबुडविणार नाहीं वायूच्यानेंनशोषवे २३ अप्रमंग- यालानतोडितीशस्त्रें वह्निजाळीनाशिरवागें १ नपाणीबुडवीयासी वायुनउडवीबळेसी २ शक्कवातेंअणुगभू हातोनित्यचस्वयंभू ३ सत्तामात्रेंयानिराळा

तुकाहणोधन्यकला ४ ॥२३॥

श्लो०- अच्छेद्योऽयमदात्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य
एवच नित्यःसर्वगतःस्थाणुरचलोऽयंसनातनः२४

टी०सम०- छेदादाहानहायोग्य शोषायाभिजवावया नित्यस-
र्वांतजोस्तब्ध जोशाश्वतअचंचल २४ आर्या- अच्छेद्यअदा-
त्यपुरुष किनितुजउघडोमिसांगबावरणूं अक्लेद्यअशोष्यतसा
नित्याचछ आद्यसर्वगावरणूं २४ दोहा- ,कटेजरेसूखेनही औ-
रनभीजनजोग सदारहेसबठौरधिर अविनाशिबिनरोग २४
ओंवी- नबुडेनतुदेशोषं जीवव्यापूनिअसे स्थाणुवतअचछदि-
से परिपूर्णभरला २४ अभंग- छेदावयानहायोग्य यत्नअ-
ग्नीचाअयोग्य १ नसेसुकलाहाकधीं भिजलानाहींकायबाधी २ ॥
स्थाणुपरीस्थीरसर्वीं नित्याचछभरलीउर्वीं ३ अचंचलरूपज्या-
चें लुकयाध्यानलागेत्याचें ४ ॥२४॥

श्लोक-अच्यक्तोऽयमचिंत्योऽयमविकार्योऽ
यमुच्यते तस्मादेवंविदित्वेनानानुशोचितुम-
र्हसि ॥२५॥

टी०सम०- नचिंतवेनिराकारा बोलिलानिर्विकारहा याकारणें
यासिअसे जाणशोकनकोकरूं २५ आर्या- अच्यक्ताचिंत्यपु-
रुष अविकारीवदनिजाणसुश्लोक जाणुनियासुवऐसें नक-
रींपार्थाकदापितूंशोक २५ दोहा- प्रगटनहींजुअचिंत्यहै ॥
अविकारीतूंजान ऐसेंजाफोजानिके सोकलोहिजनमान २५ ॥
ओंवी- नकळेचिंतींनयेअच्यक्तीं तयासिअविकार्यहणती ऐ-
सेंजाणोनिंतूंकिती वृथाशोककरितोसी २५ अभंग- ज्या-
सीआकारचिनाहीं त्याचेंचिंतनतेकायी १ जेथेंहैंतहेंशीरेना निर्वि-
कारहेंचीजाणा २ त्याकारणेंयासीअसे शोकनधरीमानसें ३ के-
लाशोकफळकाय तुकाहणोचायांजाय ४ ॥२५॥ श्रीसच्चिदानंद

श्लो०- अथचैनंनित्यजातंनित्यंवामन्यसेमृतम्
तथापित्वंमहाबाहो नैनंशोचितुमर्हसि ॥ २६ ॥

टीकां-सम०- आतांदेहासवेंहोतो मरतोजरिमानिसी तरीतूज-
महाबाहो याशोकासिनयोग्यता २६ आर्या- नित्यमरेजन्नेतो
जीवअसेमानिसीजरीश्रीक हेविजयमहाबाहो नकरींचितींतथा-
पितूंशोक २६ दोहा- जोतूंजानतजीवकों जनममरणपुनिहोय
ताहूसोकहीनकरे मनदृढतामेजोय २६ ओंवी- जीवनउप-
जेननासे हेतुलाज्ञानअसे अर्जुनाजाणोनिऐसें शोकासिकाय
कारण २६ अप्रसंग- आतांदेहासवेंहोतो जरीमरतोमानिसी १
तरीतूजमहाबाहो शोकग्रहोनसावा २ सर्वजाणतयांच्याराया पा-
हेतदयांशोधोनी ३ तुकास्रणेकपावंता दासचिंतातुजआहे ४।२६

श्लो०- जातस्यहिध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच
तस्मादपरिहार्ये ऽथैनत्वंशोचितुमर्हसि २७

टी०सम०- जोझालात्यासिमरण मेल्याजन्महिनिश्चित परिहार
नसेज्याला त्याशोकासिनयोग्यतूं २७ आर्या- झालानिश्चित
मरतो निश्चितमेलाहिजन्मतोलोक नदळेहेंकोणाशीं यास्तवनक-
रीकदापितूंशोक २७ दोहा- जोउपजेसोविनासेहें मरेसोउपजेआ-
य होनहारसोहोतहें ताहिनसोकबढाय २७ ओंवी- उपजली
यासमृत्यु मेलियासजन्मसत्यू हाऐसाअपरिहारअर्थ शोकनक-
रींमानसी २७ अप्रसंग- जन्माआलियामरण टाळीकोणअर्जुना
१ मृत्युपाठीलागेजन्म कोणनेमटांसळी २ परिहाराजेविरहित ने-
दीचित्तत्याशोकीं ३ तुकास्रणेजेअयोग्य होयभोग्यकोठोनी ४।२७

श्लो०- अव्यक्तादीनिष्कृतानिव्यक्तमध्यानिभार-
त अव्यक्तनिधनान्येव तन्नकापरिदेवना २८

टी०सम०- श्रुतांचीआदिव्यक्तीं मध्येंहांव्यक्तदीसती अव्यक्तींच
लयाजाती त्याचातोखेदकांपरी २८ आर्या- मायेपासुनिमुद-

ती भूतेंतीमाजिमागुतींदडती मध्येंउगीचदिसती यासाठींसुज्ञको-
णतेरडती २८ दोहा- पाछोजाइनजाइये आगेश्वरेनजाय माझ-
हिकछुनदेखिये ताकोंसोकनमान २८ ओंवी- प्रकृतीपासूनहो-
ती मरणपर्यंतदीसती मागुतींप्रकृतींसामावती हाशोकतुज अ-
योग्य २८ अप्रसंग- भूतजातिंआदीएकु प्रकाशकअव्यक्त १ म-
ध्यव्यक्तयाचाभाव जोस्वभावमृगजळीं २ लयअव्यक्तींनेमिला
खेदआलातुजकैसा ३ उगीत्याचित्तवेदना तुकयाध्यानार्तेनये ४ २८

श्लोक- आश्चर्यवत्पश्यतिकश्चिदेनमाश्चर्यव-
हूदतितथैवचान्यः आश्चर्यवच्चैनमन्यःशृणो-
तिश्रुत्वाप्येनवेदनचैवकश्चित् ॥२९॥ श्रीशं

टी०सम०- आश्चर्यवत्साहृतियासिकोणी आश्चर्यवद्बोलति ए-
कवाणी आश्चर्यवत्ऐकति एककानी कोणीअहोनेणति आइ-
कोनी २९ आर्या- आश्चर्यापरिकोणी ऐकुनिनेणेंतसाचिबा-
पाहे कोणीऐकुनिनेणें आत्म्याशींजाणतीनबापाहे २९ दोहा-
जोयाकोदेखतकहे बोलतअचरजभाय सूनैअचंबोसोलगे यह-
जानेनहिजाय २९ ओंवी- आश्चर्यरूपकोणीदेखती आश्चर्य
कोणीबोलतीऐकती आइकोनीविसरती आश्चर्यथोर २९ अप्रसंग-
कोणीपाहतीआश्चर्ये निजधर्मेंसाटोपें १ कोणीआश्चर्यातिंबोले नि-
केंभलेमनदेती २ कोणीआश्चर्ययाऐके वार्तापिकेमोक्षाची ३ को-
णीनेणतीऐकोनी ऐसीकाहणीह्यणेतुका ४ ॥२९॥

श्लो० देहीनित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत
तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ३०

टी०सम०- देहधारीनहावध्य सर्वदेहांतभारता भूतेंतोंनश्वरें
तस्मात् त्याच्याशोकानयोग्यतूं ३० आर्या- देहींसकळांच्याहो
पार्थादेहीअवध्यहेंघोक यास्तवभूतांदिषयीं नकरींसरखयाम-
नांततूंशोक ३० दोहा- जीवनमारोजातहै बसतसबनकेंदे

ह तातेशोकनकीजिये करिकाहूसेनेह ३० ओंवी- देहीनित्यवंत पाही जीववधिलानवचेकांहीं हासर्वभूतांचेठायीं वृथाशोककरूंनको ३० अप्रसंग- देहधारीनहाबद्ध जोअबद्धयमासी १ सर्वदेहांतभारता पूर्णसत्ताचिन्मय २ भूतेंतरीनाशवंत खेदकरीतकशाचा ३ नक्षेसिअर्जनातूंयोग्यु भवआरोग्यतुकया ४ ॥३०॥

श्लोक- स्वधर्ममपिचावेक्ष्यनविकंपितुमर्हीसि॥
धर्म्याद्धियुद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्यनविद्यते३१

टी०सम०- स्वधर्मपाहुनीकंपा करायासिनयोग्यतूं धर्मयुद्धाहुनी श्रेय क्षत्रियांसनआणखी ३१ आर्या- निजधर्मावरिदृष्टी देउनिपार्थाभिऊंनकोयुद्धा युद्धाविणतोक्षत्रिय नपवेकल्याणहेधरींश्रद्धा ३१ दोहा- आपनोधर्मविचारतूं जिनसोंछोडसंग्राम धर्मत्रुद्धतेक्षत्रियहे औरनकछुअभिराम ३१ ओंवी-स्वधर्मजाणशीजरी भयासिनव्हीअधिकारी धर्मयुद्धाहूनिश्रेय तरी क्षत्रियांअधिकनसे ३१ अप्रसंग- स्वधर्मपाहोनिहृपा आलीबापायेवेळे १ तरिहेयोग्यनक्षेदया पतनींकायाघालील॥२ धर्मयुद्धारेवांचुनी श्रेययेस्थानींदिसेना ३ क्षत्रियाचेक्षात्रधर्म॥ तुकावर्मनिवेदी ४ ॥३१॥

श्लोक- यदृच्छयाचोपपन्नंस्वर्गद्वारमपावृतम्
सूखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्तेयुद्धमीदृशम्३२

टी०सम०- प्राथित्यावीणजेज्ञालें स्वर्गाचेंद्वारऊघडें सूखीनिर्भयतेऐसे युद्धक्षत्रियलाधती ३२ आर्या- आयासाविणमिळतां स्वर्गाचेंद्वारयुद्धहेंउघडें मानावेंसौरख्यमनीं पार्थाक्षत्रिय जनेंमहासूघडें ३२ दोहा- अपनीइच्छातेलट्यो खुलोस्वर्गको द्वार भागवतक्षत्रियलहे ऐसोरणयाबार ३२ ओंवी- देव ह्यणेपार्थासी दैवेंआणिलारणासीं मुक्तस्वर्गद्वारासी युद्धीं क्षत्रियांलाभ ३२ अप्रसंग- अर्जित्याविणज्ञालेंहे पुरत्यापा-

यधरूनिस्मिद्धरणीं ३७ दोहा- लरतमरेस्वर्गहिलहे जितेयहम-
हीभोग ऊरुअर्जनतूंजुद्धकर यहिजेतोकोंजोग ३७ ओंवी- मे-
लियास्वर्गप्राप्ती वांचत्याहोसीलएथ्वीपती हेंधरूनियांचित्तीं यु-
द्धालागींउरिगा ३७ अप्रभंग- मेल्यायेथेंस्वर्गवास हातोमोडिला
उल्हास आलावांरास्वकर्मास तोकोणासभंगेना १ नाहींतरीभ-
जातेजे जिंकिलीयाकुरुराजे भूमंडळींचेभोगिजे सर्वसरवनित्या-
नीं २ घयालागींशोकत्यागीं ऊरुधैर्यबळेंअंगीं झंझाचियेसेल
भागीं अधिकारीतूंहोई ३ तुकाह्यणेभूमिभार उतरावानिर्धार या-
स्तवअनुभवसार देवोत्यासीनिवेदी ४ ॥३७॥

श्लोक- सुखदुःखेसमेकृत्वालाभालाभौजयाज-
यौ तनांयुद्धाययुज्यस्वनैवंपापमवाप्यसि ३८

टी०सम०- लाभालाभसरुखेंदुःखें जयापजयहेसम मानूमिकरि-
तूंयुद्ध याणेंपापनपावसी ३८ आर्या- करुनिसमानजयाजय
लाभालाभांससौरव्यसंतापा मगकरियोगरणाचा घेणेंपार्थानपा-
वसीपापा ३८ दोहा- लाभहानिसुखदुःखअरु जीतेहारिसमान
तातेअर्जनयुद्धकर पापलेहिजिनमान ३८ ओंवी- सुखदुःख
समकरूनी लाभअलाभनधरींमनीं अजयोजयोसांडुनी युद्धक-
रितांपापनाहीं ३८ अप्रभंग- प्रीतिधरित्याजेंपावे सरुखतेथेंगा
संभवे विषयविद्योगींहेलावे दुःखार्णवलहरी १ दोहींसमबुद्धिध-
रीं लाभालाभनपासरी मगतूंसरुखेंयुद्धकरी पापमायाआढळेना
२ निर्विकल्पतोनिःसंगु निःसंगीचअनुरागु तुकाह्यणेचांगु निज-
मोक्षआतुडे ३

श्लोक- एषाते ऽभिहितासांख्येबुद्धिर्योगेत्वि-
मांशरण बुद्ध्यायुक्तोयथापार्थकर्मबंधंप्रहास्य-
सि ३९

टी०सम०- सांख्यहेंबोडिलोंयुद्धीं योगाचीबुद्धिआइक ज्याकर्म

योगबुद्धीनें कर्मबंधासितोडिशी ३९ आर्या- कथिलीसांख्यावि-
षयीं चापरिमीसांगतांमतीपरिस जीकर्मबद्धनकरी कोणदुजीश्रेष्ठ
युक्तियापरिस ३९ दोहा- सांख्यबुद्धीतोसोंकही कहतजोगविधि
तोय ताबुद्धिकेंसंजोगतें रहेनकर्मनमोय ३९ ओंवी- बुद्धीसांख्य
मतीची सांगेनतुलामुळींची तेंणेंतुरतीतभवबंधाची कर्मबंधनें ३९
अभंग- बोलिलोंयेथेंअर्जुना सांख्यबुद्धीहेचीजाणा सर्वांविशींतूं
देखणा हिनघेईंआपुलें १ योगींबुद्धीधनुर्धरा जीतबहुतसेविचा-
रा त्यांतदेईंकर्णद्वारा जेंस्वहितसर्वांचें २ अहोप्रत्यक्षकर्मयोगें यो-
गींरचाअंतरगें धुवगनेघेणेंजग तारावयाबुद्धीतें ३ आतांतिच्या
संगतीनें कर्मबंधेंमुक्तहोणें तुकासणेसावधपणें बुद्धिवंतेंऐकावी ४

श्लो०- नेहाभिन्नमनाशोऽस्तिप्रत्यवायोनविद्यते
स्वल्पमप्यस्यधर्मस्य त्रायतेमहतोभयात् ॥४०॥

टी०सम०- विद्येंअपूर्णातायेथें नसेनप्रत्यवायही नाशीधोराभया-
तेंही स्वल्पईश्वरिंअर्पितां ४० आर्या- जेथेंअनुक्रमाचा ननाशही
प्रत्यवायहीकांहीं स्वल्पहिधर्मपहाहा रारवीवारुनिभयाअनेकांहीं४०
दोहा- कर्मकरेबिनबासना तांकोहोयबिनास अल्पकरेजूधर्मयह
कारतभवभयफास ४० ओंवी- निष्कामकर्मकरणें प्रत्यवायनचे
बोलणें थोडियाधर्मांचेनिकरणें महाभयेंतरशील ४० अभंग
विद्येंछुकितांपूर्ण दिसोंयेतेंयेथेंगौण मिथ्याप्रत्यवायपण ना-
स्तिकत्वेंउडेल १ महाभयातेंहीनाशी श्रूतांजेविंदेवऋषी कीजे
स्वल्पईश्वरासी अर्पित्याचेंहेफळ २ तुकासणेदीनानाथ हीनरी-
नपाहुनिपार्थ दयाकरोनीपरमार्थ हातींत्याच्यादेतसे ३ ॥४०॥

श्लो०- व्यवसायात्मिकाबुद्धिरेकेहकुरुनंदन ॥ ब-
हुशाखात्वनंताश्च बुद्धयो ऽ व्यवसायिनाम् ४१

टी०सम०- निश्चयाचीबुद्धिएक यामागींकुरुनंदना बहुशाखा
अशाबुद्धी अनंताकामुकाचिया ४१ आर्या- व्यवसायात्मक

बुद्धी धरिपार्थाएकतूंअविच्छिन्न अव्यवसायीजेनर त्यांच्याबुद्धी अनंतहीमिन्न ४१ दोहा- बुद्धिज्जनिश्चयवंतकों एकहेतुकेजा न जिनकोनिश्चयनाहिते तिनहुंबहुबिधमान ४१ ओंवी- बुद्धिनिश्चयात्मक चालागींबुद्धिएक बहुभाष्यबुद्धिदेख कामुकाचिया ४१ अप्रभंग- निश्चयाचीएकबुद्धी जेकावारकउपाधी ययामार्गामधीं एककुरुनंदना १ बहुशारवाभवरुखा छायाशीतळस्वात्मिका तेथेंअनंतकामुका बुजवणीजाहाली २ तुकाह्मणेबुद्धियोगें साधकतरतीभिजांगें कोणीकुबुद्धीकुसंगें प्राणीमात्रबुडाले ३ ॥४१॥

श्लो०- यामिमांपुष्पितांवाचंप्रवदंत्यविपश्चितः
वेदवादरताःपार्थिनान्यदस्तीतिवादिनः ॥४२

टी०सम०- श्रुतींतस्वर्गजोपुष्प मूर्खतेंफलमानिती तेवेदवारींचरत नाहींस्मृतिआणखी ४२ आर्था- अज्ञानीजेमानव पुष्पितवाणीचहेतयांमान्य जेवेदवादरतते स्मृणतीनाहींचयाविनाअन्य ४२ दोहा- वेदहिमानतस्वर्गफूल फलअग्यानीहोय कहत ज्जहे कच्छुऔरनहीं तिनमेंग्याननहोय ४२ ओंवी- वेदवाचापुष्पित स्वर्गफूलत्य जावेंसांगत अज्ञियावसेंनिश्चित फलचकूनिर्कर्मकरी ४२ अप्रभंग- गूढउद्धोधनींप्रीती वेदींगर्जिन्नत्या श्रुती साधनयोगाच्याहातीं स्वर्गफूलअर्पीती १ चाळवलेबहुगेले मूर्खींफळतेंमानिलें तेवदवारींरतले नाहींपाहिलेअनुभव २ स्वर्गापरतेंनाहींसरख ऐसेपावलेमूढदेख तुकादेवापाशींसुख अक्षयाचेंमागत ३ ॥४२॥

श्लो०- कामात्मानःस्वर्गपराजन्मकर्मफलप्रदाम्
क्रियाविशेषबहुलांभोगैश्वर्यगतिंप्रति ॥४३॥

टी०सम०- इच्छितीस्वर्गपरजे जन्मकर्मफलप्रदा बहुकर्मद्रव्य साध्या भोगभाग्यगतीअशा ४३ आर्था- जीजन्मकर्मफल-

दा कर्मबहुलासकाममानवतो. भोगैश्वर्यगतीजे स्वर्गार्थिबहुतिला-
चमानवतो ४३ दोहा- भोगबदाईकेलिये करतहृपासोंप्रीत ॥
स्वर्गलाभकीकामना हेतऊतिनकेचिन्त ४३ ओंवी- सकामबुद्धी
आचरती स्वर्गस्वरवातेंपावती पुण्यसरलियाअंतों पुनरपिभोगिनी
भोग ४३ अप्रभंग- धोराकर्मसाधेधनें जनसाधितीसाधनें नाके-
कहोत्यामार्गनें द्विजवंदेंचालिनीं १ भोगभोग्यगतीअशा मत्स्य
लुब्धगच्छामिषा स्वर्गपरपेंदुराशा जन्मकर्मफलद्रूप २ तुकाह्यणे
वासनेला भोगगोडीअशेषाला करवजायभगशोकाला प्राप्तहोणें
अखंड ३ ॥४३॥

श्लो०- भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तथाऽपहृतचेतसाम्
व्यवसायात्मिकाबुद्धिः समाधौनविधीयते ४४.

टी०सम०- भोगभोग्यांतआसक्त कामनाहृतबुद्धिजे एकाग्र-
तासमार्धांत नबुद्धीसतयांचिया ४४ आर्या- पुष्पितवाणि-
सफलले भोगैश्वर्यप्रसक्ततेविषयीं व्यवसायात्मकबुद्धी त्या
लानोहेसमाधिच्याविषयीं ४४ दोहा- भोगबदाईकामना चिन्त-
तिनकीहरलेत निश्चयकरिकेबुद्धकीं नहिसमाधिमेदेत ४४ ओंवी-
भोगभोग्यांतआनंद कामनाहृतस्वरूपानंद एकाग्रतासमाध तथा-
चीहेनबुद्धी ४४ अप्रभंग- भोगाभ्यासेंभोग्यदिसे सक्तहोईमा-
नसें जैसेंकामासीपिसें पैनारीचेंलागलें १ हरिलीकामनेनेंबुद्धी
उरोनेदीआत्मशक्ती हिवेंपीडिलानोकधीं भावणणासीसोडीना २
मगसमतासमार्धांत बुद्धिघालूनेदीहात तुकाह्यणेप्रेत कायजा-
णेअमृता ३ ॥४४॥

श्लो०- त्रैगुण्यविषयावेदानिस्त्रैगुण्योभवाजुं
न निर्द्वंद्वो नित्यसत्वस्थोनिर्योगक्षेमआत्मवान् ४५

टी०सम०- काम्याचेवेदविषय पार्थानिष्कामहोयतूं आणिनि-
श्चितनिर्द्वंद्व नित्यसत्वस्थआत्मवित् ४५ आर्या- सत्वस्थइंद्र

रहिन निर्गुणहोत्रिगुणविषयहावेद जितचिन्ताकेंतेया योगक्षेमीं
 न बाहिजेखेद ४५ दोहा- त्रिगुणकर्मकोंकहतहैं वेदसूतत्यजु
 मीन धीरजधरेस्वरवदुःखबलहे जोगहिनतज्जचीत ४५ ओंवी-त्रि-
 गुणात्मकवेदजाण अर्जनाहोयतूंनिर्गुण सत्वेराहेहंहृत्यजून आ-
 त्मलींअसोनियां ४५ अप्रभंग- कामिकचिन्ताचेंरंजन वेदबो-
 लिखावचन परीविषयतेसान मानितांचिपोससी १ पार्थानिष्काम
 होयतूं माझेवाक्यधरूनीतूं जैसानिर्द्वंद्वनिश्चित नित्यसत्वनसो-
 डीं २ आत्मवेत्ताहोऊनीया त्यागींकल्पनीकमाया तुकाह्यणेकाया
 काळजैसासांडवी ३ ॥४५॥

श्लो०-यावानर्थउदपानेसर्वतःसंप्लुतोदके॥

तावान्सर्वेषुवेदेषु ब्राह्मणस्यविज्ञानतः॥४६॥

टी०सम०- जेंजेंकार्यजळींक्षुद्रीं होतेंडोहांतसर्वतें वेदींकाम्यस्वरवें
 तींही ब्रह्मींब्रह्मज्ञानयां ४६ आर्या- कृपादिउदकपानीं जीकांय
 तींमहान्हदींघडती तैशींवेदोक्तफळें ब्रह्मज्ञान्यासिसर्वमांपडती ४६
 दोहा- सरितासागरकूपसां सरतज्जयेकेकाज तैसंजानेंब्रह्मकों ले-
 तवेदकोंसाज ४६ ओंवी- स्वल्पउदकींघडेजेंकांहीं तेंसर्वसंपादि-
 तींहदाचेरायीं वेदशास्त्रज्ञासही तेंस्वरब्रह्मींमिळे ४६ अप्रभंग-
 स्वल्पोदकींजेंजेंकार्यपेंउपजे तेंतेंचनिपजेडोहामाजी १ वेदक्रिया
 काम्यउद्भवेनियम्य तेंतेंघडेसाम्यब्रह्मबोधीं २ ब्रह्मींजोब्रह्मज्ञ स-
 खीतोसर्वज्ञ तुकाह्यणेप्राज्ञपुदेंऐका ३ ॥४६॥

श्लो०-कर्मण्येवाधिकारस्तेमाफलेषुकदाचन॥

माकर्मफलहेतुर्भूर्मातेसंगोऽस्त्वकर्मणि॥४७॥

टी०सम०- अधिकारतुतेंकर्मीं तत्कळींनकरापिही झणीतूंलाकि-
 सीकर्म झणीतूंफळइच्छिसी ४७ आर्या- कर्मींअधिकारअसो न-
 कधीत्याच्याफळींअसोपार्था नफळासीकारणहो नत्यागावेंचकर्मरू-
 पार्था ४७ दोहा- तूंअधिकारीकर्ममें नहिफलनकोहेत कर्मनि-

केंफलछांडिकें गहिकर्मकरीचेत ४७ ओंवी- कर्माधिकारीहोउनी
 तेंफळनधरीमनी फळाविरहितहोउनी कर्मकरावें ४७ अप्रंग-
 अधिकारकर्मांतूतेंआहेपार्था परीनसर्वथाफळांत्याच्या १ कंटाळु-
 नजरीत्यागकर्मांधरी तेयाधरेवरीअयोग्यकीं २ झणीफळआशा
 धरिसीवीरेशा तुकाह्मणेनाशाकारणहें ३ ॥४७॥

श्लो०-योगस्थः कुरुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफलानि-
 च सिद्ध्यसिद्ध्याःसमाभूत्वासमत्वंयोगउच्यते४८

टी०सम०-योगस्थकरिकर्मंतूं हांउनीटाकुनीफळें सिद्धीअसिद्धीं
 तसम समत्वायोगबोलिजे ४८ आर्या- योगस्थहोउनिकरी क-
 र्मासोडुनिधनंजयासमता सिद्धिअसिद्धीसमत्या मानीतूंजाणयो-
 गतोसमता ४८ दोहा- जोगकेंलियेकर्मकूं सबेसंगकोंत्याग॥
 सिद्धिअसिद्धिसमानगनु यहजोगअनुराग ४८ ओंवी- योगआ-
 चरोनी कर्मफळसंगत्यजूनी सिद्धिअसिद्धिसमधरूनी राहेंतूंअनु-
 रागी४८ अप्रंग- सिद्धिगेलेंकर्मतरीनासंभ्रम आणिउपोपरमजा-
 चूंनेदी १ ऐसेंकरिचित्तकर्मआचरत फळांत्याचाहेतनठेवूनी॥२
 योगस्थकरावेंसमतींभरावें तुकाह्मणेह्वावेंजीवन्मुक्त ३ ॥ ४८ ॥

श्लो०-दूरेणत्थवरंकर्म बुद्धियोगाद्भनंजय ॥
 बुद्धौशरणमन्विच्छुहृपणाःफलहेतवः॥४९॥

टी०सम०-बुद्धियोगाहुनीनीच कर्मफारधनंजया पाहेंरक्षकबु-
 द्धीतें तुच्छेंकर्मफलप्रदें ४९ आर्या- जाणुनिसुबुद्धियोगा हु-
 निपार्थाकर्मयोगतोअवर जाबुद्धिसबाशरण हृपणफळेच्छेसतूं
 कदानवर ४९ दोहा- बुद्धिजोगसेकर्मकों अर्जनतोघटिजान
 शरणहोहुबुद्धिकें दीनकामनामान ४९ ओंवी- बुद्धियोगाहुनी
 हीन ज्ञानयोगातेंइच्छून कर्मकरीफलराकून तुच्छफळ ४९ अ-
 प्रंग- बुद्धियोगाहूनकर्मयोगासन धनंजयाज्ञानबुद्धेऐसें १पा-
 हेरक्षकयाबुद्धिबुरुयाया तुच्छकर्मंतूंयाटाकीफळें २ प्रहृतीवां-

चूनीभांभावलेझानी तुकाह्मणेज्यानींआराआरी ३ ॥ ॥४९॥

श्लो०- बुद्धियुक्तोजहातीहउभेसकृतदुष्टते॥
तस्माद्योगाययुज्यस्वयोगःकर्मसूक्तौशलम् ५०

टी०सम०- जिताचिपापपुण्यातें नाशितोबुद्धियुक्तजो ह्मणोनि
योगींतूंयोज कर्मांकौशल्ययोगतो ५० आर्या - जोबुद्धियु-
क्तनरतो राकीदुष्टतसकृत्यउपशाल्य यास्तवयोगासिकरी यो-
गचितोजाणकर्मकौशल्य ५० दोहा - बुद्धिजगतदोउतजगत
कहांपुण्यकहांपाप जोकर्मतेचतुरहे सोईकरीतूंआप ५० ओंवी-
ज्ञानअंगीकारूनी फळेंहरपतीदोनी योगातेंअंगीकारूनी कुशळ
होय ५० अप्रसंग- जितोपापपुण्यनाशीबुद्धीगुणें ज्याचीपेंअ-
गण्यसहासना १ ह्मणोनीपांडवाबुद्धियोगध्यावा कर्मांअनुभवकु-
शळत्वे २ येणेंमार्गेजाणेंकर्मासितोडणें आनंदभोगणेंह्मणेतूका३

श्लोक- कर्मजंबुद्धियुक्ताहिफलंत्यक्वामनीषि-
णः जन्मबंधविनिमुक्ताःपदगच्छंत्यनामयं ५१

टी०सम०- शास्त्रज्ञजेबुद्धियुक्त कर्मांचेंफलराकुनी संसारबंधछे-
दूनी निर्दोषपदपावती ५१ आर्या- जेबुद्धियुक्तनरते राकुनि
कर्माफलानुसंधानें पावतिअनामयपदा होऊनिअलिमजन्म बं-
धानें ५१ दोहा- चाहतनहींकर्मफल जेपंडितबडभाग कर्मबंध-
कोंछोडिकें लहतमुक्तअनुराग ५१ ओंवी- ह्मणोनियोगीकर्म-
करिती फलसंगादिकेंत्यजिती जन्मबंधावेगळेहोती पदपावतीअ
नामय ५१ अप्रसंग- शास्त्रज्ञजेबुद्धीयुक्तपेंविशुद्धी कर्मफल
विधीसोडनीयां १ प्रपंचबंधनविवेकेंतोडून पावतीनिर्वाणनिर्दो-
षीक २ तुकाह्मणेदेवज्ञानत्वाअनुभव सगमहेठेवसाधकाची३५१

श्लो०- यदातेमोहकलिलंबुद्धिर्व्यतितरिष्यति
तदागंतासिनिर्वेदंश्रोतव्यस्यश्रुतस्यच ॥५२॥

टी०-सम०- अज्ञानमोहमयहं तुझीबुद्धितरेजयीं श्रुतअश्रुतभो-
गाचें तेह्मांवैराग्यपावसी ५२ आर्या- जेह्मांबुद्धितुझीहे पार्थाउन-
रेलमोहमयकलिला श्रोतव्यश्रुततेह्मां काकिलपावूनिभक्तिची क-
लिला ५२ दोहा- मोहसिंधताजबतजे अर्जुनतरीबुद्ध जब पे
लेवैरागकों चित्तमेकरिकेशह्द ५२ ओंवी- ज्ञानजाणितलि-
या मोहसागरींतरतीधनंजया पाविजेतयाठाया वैराग्यपावसी
५२ अप्रंग- अज्ञानमोहमयव्याप्तचित्तस्वयें तेह्मांतेजपाहेते-
चबुद्धी १ मगश्रुताश्रुतभोगाचीप्रतीत झाल्याप्राप्तहोतवैराग्यतें
२ तुकाह्मणेप्राणपश्यात्तापाविण नदेस्वेनिर्गुणवैराग्यतें॥३॥५२

श्लो०- श्रुतिविप्रतिपन्नातेयदास्थास्यतिनिश्च-
ला समाधावचलाबुद्धिस्तदायोगमवाप्स्यसि५३

टी०सम०- लौकिकश्रवणेंतुझी मळलीकह्दहोयहे बुद्धिथोर
समाधीत तेह्मांतूंयोगपावसी ५३ आर्या- श्रुतिविप्रतिपन्नात-
व बुद्धिसमाधीमधींचतीअचळ जेह्मांस्थिरहोइलबा तेह्मांयोगा-
सिपावसीअचळ ५३ दोहा- तेरिबुद्धवैराग्यमे स्थीररहीज-
बसीत तबसमाधिमेजागतूं लहियेनिहचलचित्त ५३ ओंवी-श्र-
वणसंदेहवाटेळजरी संदेहटाकूनिसांवरी तेणेंपावसीअवघारीं॥
योगाभ्यास ५३ अप्रंग- फळांच्याश्रवणेंतवबुद्धिशिणे तेणेंम-
ळवणेंनिरंतर १ तेंशह्दह्दवावयासमाधीआलीया जेह्मांकांविसां-
व्याबुद्धियेतें २ तेह्मांतूंपावसीमाझियायोगासी देवअर्जुनासीऐ-
संबोले ३ ऐकावयाचित्तएकाग्रमारुत तुकाह्मणेमातधन्यझाली४

अर्जुनउवाच.

श्लो०- स्थितप्रज्ञस्यकाशाषासमाधिस्थस्यकेश-
व स्थितधीःकिंप्रभाषेतकिंमासीतव्रजेतकिम्५४

टी०सम०- स्थितप्रज्ञकसासांग जोसमाधिस्थसर्वदा केशवाका-
यतोबोले असेवर्तेजगीकसा ५४ आर्या- चित्तैकाग्रताची

स्थितधीची केशवाकवणभाषा स्थितधीकसाअसेतो बोलेचाले-
 हि सांगनिर्दोषा ५४ दोहा- जाकिबुद्धनिहचलसदा ताकोचि-
 न्हबताय कैसेबोलतक्यौरहत चलतसुकैसीभाय ५४ ओंवी-
 स्थितप्रज्ञाचीबुद्धीकैसी योगीवर्तणूककैसी योगशालिया त्या-
 सी स्थितप्रज्ञजाणिजे ५४ अप्रसंग- बोलेपांडुपुत्रदेवासीउ-
 च्चर सांगाकोणनरस्थितप्रज्ञ १ जोकांसमाधिस्थसर्वदानेमस्त
 केशवाप्रशस्तबोलावेजो २ वागतोयाजगीकैसाहोप्रसंगीं तुका-
 ह्मणेउगीनिगीकैसी ३

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०- प्रजहातियदाकामान्सर्वान्यार्थमनो
 गतान् आत्मन्येवात्मनातुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ५५

टी०सम०- पार्थासकळहीराकी जेव्हांकाममनांतिल स्वरूपींच
 मनेंतुष्ट तोस्थितप्रज्ञबोलिजे ५५ आर्था- राकीजेव्हांपार्था
 चित्तापासूनिसर्वकामासी संतुष्टात्मातेव्हां धरीस्थितप्रज्ञयोग्य
 नामांसी ५५ दोहा- जोहेंमनमोकामना तिनकांजोतजिजाय
 आतमसोंसंतोरवगहि निहचलबुद्धीसोय ५५ ओंवी- देवह्म-
 णेपार्था जोनातळेकाममनोरथा आत्मस्वरवींस्थिरता तोस्थित
 प्रज्ञबोलिजे ५५ अप्रसंग- अगायेअर्जुनासावधानमना जेणेया
 कामनाराकीयेत्या १ स्वरूपींमानसतोषलेंसरस निधीपायाळा-
 सनयारीतो २ स्थितप्रज्ञतोचीह्मणूंसव्यसाची समाधीजयाची अ-
 खंडीत ३ आनंदेंभरीतसर्वकाळचिंत तुकाह्मणेस्थितप्रज्ञऐसा ॥४

श्लोक- दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः
 वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥ ५६ ॥

टी०सम०- नदुःखांमनउद्विग्न नस्वरवाचीस्पृहाजया कामक्रोधभ-
 यातीत स्थितधीर्मुनिबोलिजे ५६ आर्था- दुःखांउद्विग्ननहे निस्पृ-
 हहिसरवींअसादिसेलतधीं पार्थाक्रोधाग्निरहित जाणावासाधुनीं

जगींस्थितयी ५६ दोहा- दुःखकोतजीभागेनही स्वरवचाहेनहि
चिन्त तजेनेहऔरक्रोधभय अचलबुद्धिसोमीत ५६ ओंवी- दुः-
खेंनिश्चलस्वरवसंगीं भयक्रोधटाकूनिविरागी तोमुनीजाणजगीं॥
स्थितप्रज्ञबोलिजे ५६ अप्रंग- नदुःखमानसोंउद्विप्रहोईना॥
स्वरवेंहीवांछोनाश्रमसोसे १ आस्थानधरोच असोनीयांआनी काम-
क्रोधमनींभयातीत २ स्थितबुद्धिमूनीतयासह्यणावें तुकास्यणेपावे
महासूरव ३

श्लो०- यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्याप्यशक्तभाशक्तं
नाभिनन्दति न द्वेषि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५७॥

टी०सम०- नसर्वत्रजयास्नेह बरेंवाईटभोगुनी बरेंवाईटनह्यणे
त्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित ५७ आर्या- पाबुनिशक्तभाशक्तभासहि ह-
र्षद्वेषोर्मिचीनदीउतरे कोटेंस्नेहनसेज्या त्याचीप्रज्ञासदाप्रतिष्ठिरे॥
५७ दोहा- नेहकाहुसोंनहिकरे फलेबुरेनहिचाह फलेबुरेसोंकाज
नहीं थिरबुद्धिलखिताह ५७ ओंवी- शक्तभाशक्तप्रामत्यालिया॥
ममत्वेनगुंतेतयाठया आनंदबुद्धितया त्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित ५७
अप्रंग- सर्वांदेहींप्राणसमानत्यापरी नाठवेअंतरांगुणदोष १ ब-
यावाइराचाघेतूंअनुभव होऊंनेदीजीवकासाचीस २ मुखेंउच्चारि-
तांतोचिप्रज्ञावंत प्रतिष्ठापावतह्यणेतूका ३ ॥५७॥ श्रीशाम्

श्लो०- यदासंहरतेचायं कूर्मोऽगानीवसर्वशः॥
इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ५८

टी०सम०- जैसाकांसवसर्वांगें इंद्रियेंविषयांतुनी आवरूनिअ-
सेतेह्यां त्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित ५८ आर्या- विषयांतुनआकर्षी
इंद्रियगणजेविंअवचवाकूर्म तोचिप्रतिष्ठितमती योगाचेंजाण-
तोमहावर्म ५८ दोहा- जोकच्छुवागिजअंगकां खेंचअपमेले-
त तैसेंखेंचेंइंद्रियांतजिबिखयनसोंहेत ५८ ओंवी- कांसवअं-
गजैसें हातपायअवरीसरसे इंद्रियेंआवरूनिविशोषें तथाज्ञान-

प्रतिष्ठितं ५८ अमंग- कूर्मजैसाभावरोधीशरीराचा तैसाइंद्रि-
यांचामेळूधरी १ आवरोनीऐसेऐसाजोयोगीया प्रज्ञात्याचीतया
प्रतिष्ठीत २ पर्वकाळीदानरूढतदात्याचें तैसेंप्रपंचाचेंतुकामानी ३

श्लोक- विषयाविनिवर्ततेनिराहारस्यदेहिनः

रसवर्जंरसोऽप्यस्यपरंदृष्ट्वानिवर्तते ॥ ५९ ॥

टी०सम०- रोगीव्रतीतयालागी नभोगतरिवासना असेतेही
ज्ञानियांची ज्ञानेब्रह्मात्मदर्शने ५९ आर्या- तोंतेवाढेगोडी
जोंजोंराकीचविषयआहार जेव्हांब्रह्मकळेबा गोडीचातेंचहोयसं-
हार ५९ दोहा- विषयकरतहैदूरसों तजतहैरूआहार आत-
मदेरब्योजातहै अभिलारब्योनिरधार ५९ ओंवी- निराहारीअ-
से विषयवर्जेतुदतीफांसे त्याचीवासनाअसे तीजातसेब्रह्मदर्शने
५९ अमंग- योगीवीतरागीत्याचेंएकमन भोगनसतांजाणवा-
सनाहे १ जरीअसेतराब्रह्मात्मदर्शनीं मुक्तयेथेंज्ञानीहोऊंसरती
२ तुकासणेमनज्ञालीयानिश्रव तेंचितेंकेवळपरब्रह्म ३ ॥ ५९ ॥

श्लो०- यततोत्थपिकेंतेयपुरुषस्यविपश्चितः

इंद्रियाणिप्रमाथीनिहरंतिप्रसभंमनः ॥ ६० ॥

टी०सम०- ज्ञानीनरप्रयत्नीजो त्याचीहीकुंतिनंदना इंद्रियेंबळ-
वंतेही बळेंचिहरितीमना ६० आर्या- जरिहीसाधकमोठा ज्ञा-
नीपुरुषप्रयत्नहीकरितो तरिहीमथुनिहरांने इंद्रियगणत्याचि-
यामनाहरितो ६० दोहा- ग्यानवंतजोपुरुषहै लहतकरनतासा
ध इंद्रियअतिबलवंतहै तेऊंलगावतब्याध ६० ओंवी- पुरुष
प्रयत्नविचक्षण आपणज्ञानीअसून इंद्रियेंमननेतीहरून कों-
तेयाजाणतूं ६० अमंग- आत्मज्ञानीनरजोपूर्णप्रयत्नी कों-
तेयाजोध्यानींमाझ्यारूपीं १ परीइंद्रियांसीविसांवलाजरी तरीते
अघोरींघालतील २ तुकासणेमनइंद्रियांस्वाधीन सणोनीसाध-
नविघ्नपावे ३ ॥ ६० ॥

श्लो०- तानिसर्वाणिसंयम्य युक्तआसीतमत्परः
वशोहियस्येंद्रियाणितस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ६१॥

टी० सम०- तीं आवरोनि असतो युक्त होऊनि मत्पर इन्द्रियें वशाही
ज्याला त्याची प्रज्ञा प्रतिष्ठित ६१ आर्या- युक्त असावें मत्पर ज्या-
सर्वेंद्रियगणासि संयमुनी इन्द्रियगण वशा ज्याला प्रतिष्ठित प्रज्ञ
जाणतोचि मुनी ६१ दोहा- तातें रोके इन्द्रियामोसे चितकोलाय॥
बसकी नो जनयह सब बेसो धिर बुद्धि सभाय ६१ ओंवी- सर्व
नेमाला गुनी युक्त नाही योगाहुनी इन्द्रियें वशा केल्यानी त्याचें ज्ञान
प्रतिष्ठित ६१ अप्रंग- तयामनालागी आवरोनी असे युक्तराज
तसे मत्पर जो १ इन्द्रियें हि वशा ज्यालापें असती त्याची प्रतिष्ठिती प्रज्ञा
होय २ तुका ह्मणे येथें कुसंगन सावा तेणें चि पावावा निज मोक्ष ३॥ ६१

श्लो०- ध्यायतो विषयान्युंसः संगस्ते पूजयते
संगात्संजायते कामः कामाक्रोधोऽभिजायते ६२

टी० सम०- चिंती विषय जो त्यातें उपजे भोग वासना ते कामातें उ-
पजवी काम क्रीडासि निर्मितो ६२ आर्या- विषय ध्यानें पुरुषा हो-
तो विषयां धनं जया संग संगपासूनिकाम क्रोध तथा चाउठेचि अ-
नुसंग ६२ दोहा- जब ध्यावत है बिरवयकों तिनतें उपजत संग का-
म जु उपजत संगतें तातें क्रोध अप्रंग ६२ ओंवी- विषयांचें ध्या-
नं करी विषयसंगें काम अंतरीं कामापासूनिक्रोधभारी ऐसे हे हो-
ती निर्वाण ६२ अप्रंग- चिंती विषयां ला उपजे वासना भोग हा
पुरे ना विषयांचा १ तो या कामालागी उत्पन्न करितो काम तो निर्मितो
क्रोधरूपा २ तुका ह्मणे बीजापासूनिक्रूर होता हा विस्तार येच परी

श्लो०- क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः
स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ६३

टी० सम०- क्रोधें देहात्मता मोह मोहें आत्मस्मृतिभ्रम स्मृतिभ्रंशें
बुद्धिनाश भगतो मूढ पूर्ववत् ६३ आर्या- क्रोधापासूनिक्रमोह-

हि मोहापासनिउठेस्मृतिभ्रमतो स्मृतिनाशंमतिनासे प्रज्ञानाशंभव
 भ्रमीभ्रमतो ६३ दोहा- मोहहोतहैक्रोधते मोहतेस्फुटिनास स्फु
 ट्तिगयेबुद्धिहीनासत बुद्धिनसेमृतपास ६३ ओंवी- क्रोधापासु-
 निमोहो स्मृतिच्याभ्रंशागवो स्मृतिबुडालियाभावो मूर्खहोतसे ६३
 अप्रंग- क्रोधेंदेहात्मताबुद्धिहेउपजे मोहेंकवळीजेअंतःकरण १
 तेथुनियांआत्मस्मृतिभ्रंशाजाण स्मृतिभ्रंशेजाणबुद्धिनाश २ म-
 गतेथुनीयांपूर्ववत्सूद होतसेसदृढ ह्मणेतुका ३ ॥६३॥श्रीशम्

श्लोक- रागद्वेषवियुक्तैस्तविषयानिंद्रियैश्वर-
 न् आत्मवश्यैर्विधेयात्माप्रसादमधिगच्छति ६४

टी०सम०- रागद्वेषाविरहितं इंद्रियेवंशजांतिहीं घेतोविषयशु-
 द्धात्मा तोप्रसादासिपावतो ६४ आर्या- स्वाधीनइंद्रियेजरि
 विषयांभोगावयासिउद्योगी रागद्वेषाविणमज जिंकुनिपावेप्रसा-
 दमद्योगी ६४ दोहा- रागद्वेषकोजोनजे औरबिखयकोसेव इं-
 द्रियजोनिजबसकरे लहेशांतिकोभेव ६४ ओंवी- रागद्वेषअ-
 सेवर्जन तोआत्मावशकरूत इंद्रियांसंगेभोगभोगून तोप्रसाद
 भोगील ६४ अप्रंग- रागद्वेषावीणइंद्रियेस्वाधीन तरीतेणे
 मनसोडवेना १ घेतसेविषयपरीविशुद्धात्मा प्रसादींमहिमापा-
 वलतो २ हरिहरामनझालेंजेअर्पण तुकाह्मणेपूर्णप्रसादतो ३ ॥६४

श्लोक- प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते
 प्रसन्नचेतसोत्प्राशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥६५॥

टी०सम०- प्रसादेयाचियासर्वा दुःखाचानाशहोतसे प्रसन्नबु-
 द्धिचिन्तास प्रतिष्ठाशीघ्रपावते ६५ आर्या- होतांप्रसादचित्तो
 निरसीदुःखासमूळहीसूत चित्तप्रसन्नज्याचे जाणावातोप्रतिष्ठा-
 तप्रज्ञ ६५ दोहा- शांतिजबेंयहसूगतिहै होतदुःखकोहान ॥
 बुद्धितबेंथिरहोतहै यहेतुच्छजबमीन ६५ ओंवी- प्रसादपा-
 वलियावरी सर्वदुःखहोयबोहरी आत्मप्रसादेचित्तआवरी प्रति-

घापावतो ६५ अग्रंग- प्रसादेंयाचियासर्वदुःस्वनाश पावेअविनाश
महास्रख १ प्रसन्नतेबुद्धीचिन्ताचीआयती पावेतोमहंतीप्रतिष्ठेची २
शीघ्रतयासर्वलाभेमहालाभ तुकाह्मणेस्तंप्रसन्नताचा ३ ॥६५॥ध

श्लो०- नास्तिबुद्धिरयुक्तस्यनचायुक्तस्यभावना
नचाभावयतःशांतिरशांतस्यकुतःस्रखम् ६६॥

टी०सम०- नाहींबुद्धिअयुक्ताला अयुक्ताध्यानहीनसे ध्यानाविणें
नयेशांति अशांताकोठुनीस्रख ६६ आर्या- बुद्धिअयुक्तासनसे
ध्यानहिपाध्दानसेअयुक्ताला ध्यानाविणशांतिनसे होइलस्रखको-
ठुनीअशांताला ६६ दोहा- जोगविनाबुद्धीनहीं बुधविनहोत
नध्यान ध्यानविनासंतोरवनहीं ताविनस्रखवनस्रजान ६६ ओंवी-
ज्ञानाविनानसांपडेबुद्धि बुद्धिविनाभावशब्दि ध्यानावांचूनिशांतधी
अशांताकोठुनियेस्रख ६६ अग्रंग- अयुक्तजोत्यालानसेबुद्धिपार्था ॥
ध्यानाचियापद्याजावोंनेणें १ ध्याननाहींतेथेंशांतिहीवसेना स्र-
खआठवेनाअशांतासी २ तळमळीचित्तकेंचेंत्याचेंहित तुकाह्मणे
अंतसद्दिद्येसी ३ ॥६६॥

श्लो०- इंद्रियाणांहिचरतांयत्नोनुविधीयते
तद्दस्यहरतिप्रज्ञांवायुर्नावमिवांभसि॥ ६७॥

टी०सम०- इंद्रियेंवर्ततांजेकां मोकळेंमनसोडिजे तयाचीबुद्धिह-
रितें बारानांबजळींजसा ६७ आर्या- धांवतिविषयींकरणें ज्याचेंचे
धांवचित्तत्यामाघें हारीमगमनत्याचें जैसीनेनांवअंबुच्याओर्थें६७
दोहा- इंद्रियजिततितफिरतहें तनमनलावतरेंच मनबुद्धिहर
लेतहें वायुनावजळीं ६७ ओंवी- इंद्रियेंविचरतअसतां आव-
रीनाआपलेचिन्ता प्रज्ञानाशेंपाहतां उदकींनाववायुबळें ६७ अ-
ग्रंग- इंद्रियेंवर्ततांजेकां मनादेतीमोक्रळिका १ तयांचिरेमग
बुद्धि हरोनिनेतदेहशब्दि २ बारालागलीयानांव पावोनेणेंपैल
गव ३ तुकाह्मणेसाधकानें बोधमानीजेस्रखानें ४ ॥६७॥श्री

श्लो०-तस्माद्यस्यमहाबाहोनिर्गृहीतानिसर्वशाः
इंद्रियाणींद्रियार्थेष्वस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥६८॥

टी०सम०- तस्मात्सर्वेन्द्रियेज्याची विषयांपासूनीवरीं आरोंपिलीं
महाबाहो त्याचीप्रज्ञाप्रतिष्ठित ६८ आर्या- त्यास्तवज्याणेंदमित्तीं
विषयांपासूनिइंद्रियेंसकळें त्याचीप्रतिष्ठितमती योगाचीशुक्तिस-
र्वज्यासकळे ६८ दोहा- जिनइंद्रियरोकीसबें ठौरठौरतेल्याय बि-
खयत्यागतिनहिक्रियो धिरबुद्धिताहिभाय ६८ ओंवी- याकार-
णेंअर्जुना विषयांपासावकरीवचना राकीइंद्रियवासना त्याचीप्रज्ञा
प्रतिष्ठिली ६८ अभंग- तस्मात्इंद्रियें सर्वज्याचींमनोमयें १ विष-
यांपासूनी जोबेंसलाआरोंपूनी २ महाबाहोप्रज्ञात्याची महिमापावे
प्रतिष्ठेची ३ तुकाह्मणेआनां लाभघेणेंसावधश्रोतां ४ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥

श्लो०- यानिशासर्वभूतानांतस्थांजागर्तिसंयमी
यस्थांजाग्रतिभूतानिसानिशापश्यतोमुनेः६९

टी०सम०- ब्रह्मनिष्ठ निशालोकां जागेहातेथसंयमी विषयींजा-
गतीलोक याद्रष्ट्यातेजशीनिशा ६९ आर्या- सकळांभूतांचीजे नि-
शातयेमाजिसंयमीजागा जागतिभूतेंजीत द्रष्टुमुनीचीनिशापहाजा-
गा ६९ दोहा- जोजनजागतनहिंजहां तहांहिउनकोबास जीवजहां
जागतसबें सोमुनिकोनिशिबास ६९ ओंवी- जेरात्रीसर्वभूतीं॥
तेसमयींयोगीजागती जेथेंभूतांचीजागृती तेरात्रीमुनीसी ६९ ॥
अभंग- ब्रह्मींलीनत्याचीराती जेथेंलोकहेवागती १ जागाजेथें
साधुराहे तेथेंलोकझोंपीजाये २ विषयींसावधजन तेथेंयाचेंफ्रां-
तमन ३ तुकाधिनवीद्योडिये सरवजोडणेंजोडिये ४ ॥ ६९ ॥ श्रीः

श्लो०- आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठंसमुद्रमापःप्रवि-
शंतियदत् तद्वत्कामायंप्रविशंतिसर्वेसशांतिना-
प्रोतिनकामकामी७०

टी०सम०- नानाजळांनाउदधींतमेळा भिळेनुलंधीतरिसिंधुवेळा
भोगस्वतःप्राप्तअसेचभोगी तोपावतोशांतिनकामसंगी७० आर्या-

पूर्णाजलसिंधुमधीं नशिवायालाजळोघतोमुकतो कामोघतेविंज्या-
मधिं पावेतोशांतिलानकामुकतो ७० दोहा- जैसेंजलसबसरित
हे मिलतसमुद्रहिजाय सोमनकीसबकामना शांतोरहेतहाय ७०
ओंवीं- संपूर्णसमुद्रांजाण तेथेंउदकजायमिळून तेवींकामनाळी-
न शांतिपावे ७० अप्रभंग- नानाउदकस्त्रव पाहेउदकाचाठाव १ त-
रीमर्यादानसांडी पृथ्वीसारवीतोकोरडी २ तैसेभोगभोगीसारे म-
स्तनोहेअविचारें ३ निष्कामाचेंपावेफळ जरीकुटुंबीकेवळ ४ शांति
बाणेत्याचेअंगीं शिववेष्टितभ्रजंगीं ५ अविषमतेपदवी तुकया
समचीभोगावी ६ ॥७०॥

श्लो०- विहायकामान्यःसर्वान्पुमांश्चरतिनिःस्पृ-
हः निर्ममोनिरहंकारःसशांतिमधिगच्छति ॥७१

टी०सम०- राकूनिसर्वकामांतें भोगितोभोगनिस्पृह मीमाझेंहेनसे
ज्याला तोज्ञानीशांतिपावतो ७१ आर्या- राकूनिसर्वहिकामां नि-
स्पृहहोउनिजनांतजोजोगी निर्ममनिरहंकारी पावेतोशांतिसाधनाजोगी
७१ दोहा- तजिकेसबमनकामना जोगीनिस्पृहहोय अहंकारममता
तजे तामेशांतिज्जहोय ७१ ओंवीं- सर्वकामसांडुनी संगत्यागेंनिस्पृ-
हहोउनी मोहअहंकारत्यजूनी शांतिपावे ७१ अप्रभंग- सर्वभोगवि-
षयाचे स्त्रवयुंकूनिकामाचें १ भोगभोगीनिस्पृहाचे आत्मानंदपदवीचे २
परिमीआणिमाझें दोनीनातळतीओझें ३ ज्ञानीशांतिसपावतो तुका
क्षणममगुरूतो ४ ॥७१॥

श्लोक- एषाब्राह्मीस्थितिःपार्थनैनांप्राप्यविमुक्त-
ति स्थितास्यामंतकालेऽपिब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ७२

टी०सम०- हेस्थितिब्रह्मिंचीपार्था नमोहेईमपावतां अंतकाळींइ-
च्छायोगें क्षणेंहीभक्तिपावतो ७२ आर्या- धरिजोहीब्रह्मिंस्थिति
मोहनत्यानभित्यासनिर्वाण अंतोहीधरिजोही पावेलब्रह्मतोचि
निर्वाण ७२ दोहा- ब्रह्मज्ञानतोसोंकही जातेंमोहनहोय सौबुद्धि

गहेअंतसमे मिलेब्रह्ममेंजोय ७२ ओंवी- अशाब्रह्मींस्थितिबर्तती
मोहरूपसंसारनपावती देहावसानींस्मरती तेमुक्तजाण ७२ अभाग-
हेतोब्रह्मींचीराहारी पाहेपार्थज्ञानदिठीं १ इचेंघरपावळिया मोह-
शिवेनाहृदया २ अंतझालाइच्यासंगीं सायुज्यसपावेअंगीं ३ तुका
ह्मणेवार केलीसुलभहेनीट ४ ॥७२॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायां
योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेसांख्ययोगोनामद्वितीयोऽध्यायः॥२॥

श्लोकवामनी.

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायदुसऱ्यावरी

श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं १

इतिश्रीगीतार्थबोधिण्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांद्वितीयोऽध्यायःसमाप्तः

अथतृतीयाध्यायप्रा०

वामन.

बुद्धीहुनीकर्मनीच पूर्वाध्यायींवदेहरी ॥

तरिकायोजिसीबुद्धीं ह्मणतोयेथअर्जुन १

अर्जुनउवाच.

श्लोक- ज्यायसीचेत्कर्मणस्तेमताबुद्धिर्जनार्दन

तत्किंकर्मणिघोरेमांनियोजयसिकेशव ॥१॥

टीका- समश्लोकी- कर्माहुनीबुद्धिघोर तुजवाटेजनार्दना तरिकां
घोरकर्मींया योजिसीमजकेशवा १ आर्या- हेकेशवातुलाही कर्मा-
हुनिबुद्धिभासतेघोर तरिकांजनार्दनामज करवीशीकर्महेमहाघो-
र १ दोहा- बुद्धिभलीहैकरमते कृष्णकहीतुमजोय करमभयान-
कतेंकृत्यो कैसेडारतघोय १ ओंवी- अर्जुनह्मणेकृष्णानाथा कर्मा-
हूनज्ञानश्रेष्ठअसतां अघोरकर्मीकांअनंता प्रवर्तवितोसिमज १ अ-
भाग- पार्थवदेवासूदेवा प्रश्नआमुचाऐकावा १ कर्मागळीबुद्धीहोय
ऐसासांगतांप्रस्ताय २ तरीघोरकर्मींयचा जनार्दनाथालावया ॥३॥

चित्तेपासूनीकेशवे त्रुकाह्मणेजीसोडावे ४ ॥ १ ॥ श्रीमद्यदुनंदनाय०

श्लोक- च्यामिश्रेणैववाक्येनबुद्धिमोहयसीवमे
तदेकंवदनिश्चित्ययेनश्रेयो ऽहमाप्नुयाम् २ ॥

टी० सम०- च्यामिश्रवाक्यंबुद्धीते करिसीमोहित्यापरी एकनेमु-
नितेंसांग पावेंमीश्रेयज्यास्तव २ आर्या- संदिग्धबोलसीकां बु-
द्धिसजोठकविणारत्यावाणी पावेंमीश्रेयअसी निश्चितमजसांगएक
तूवाणी २ दोहा- बचनसुनेंसंदेहके मोबुद्धिहैभयभीत निश्चयक-
रीएकेकहो लख्योमुक्तिज्याभात २ ओंवी- मिश्रितवाक्येंयेणें सुल-
विसीमाझींअंतःकरणें तरीएकनिश्चयेंसांगज्याणें श्रेयपाविजे-
ल २ अप्रभंग- च्यामिश्रितउत्तरा ऐकोनिरखेदअंतरा १ बुद्धिस्थिति
भांबावली वृत्तिशौचनीलाजली २ एकपंधनिवडून सांगजयांतक-
ल्याण ३ श्रेयपावेजयास्तव तुकयाप्रयेंनेणेंजीव ४ ॥ २ ॥ श्रीशम् ॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०- लोकेऽस्मिन्निविधानिष्ठापुराप्रोक्तामया ऽ
नघ ज्ञानयोगेनसारख्यानांकर्मयोगेनयोगिनां ३

टी० सम०- यालोकींदांपरीनिष्ठा पूर्वीजेम्यांनिरूपिला ज्ञानयोगेंचि
सारख्यांला सत्कर्मकर्मयोगियां ३ आर्या- लोकींहिविधानिष्ठा सां-
गितलीनिश्चितार्थमीवदुनी कर्मीजेत्यांकर्म ज्ञान्यासीज्ञानयोगहेदो-
नी ३ दोहा- निष्ठाजोद्वयभातकीं पहिलीकहीबनाय सिद्धनकी
ग्यानभलो कर्मनिकर्मबताय ३ ओंवी-दांप्रकारचीनिष्ठाताता पूर्वीसां-
गितलीभारता सारख्यमतीज्ञानदाता योगियासकर्मयोगबोलिजे ॥ ३ ॥
अप्रभंग- हांसोनीबोलेराधाप्रिय हेकोंतेयाअवधारीं १ निष्ठाहिविधया-
लोकीं पूर्वीअसेकींबोलिली २ ज्ञानयोगेंचिसारख्याला असेकेलानिश्च-
यो ३ सत्कर्मकर्मयोगी तुकाभोगीजेसरख ४ ॥ ३ ॥ श्रीकृष्णायनमः

नकर्मणामनारंभानैष्कर्म्यं पुरुषो ऽश्नुते ॥

नचसंन्यसनादेवसिद्धिसमधिगच्छति ॥ ४ ॥

टी० सम०- जेकर्मतीततस्सिद्धी नकर्मकेलियाविण कर्मसंन्यासमात्रे-
ची नत्यासिद्धीसपावतो ४ आर्या- नैष्कर्म्यतोतपावे कर्मचाजो-
रीअनारंभ केवळसंन्यासानें पुरुषासनमुक्तिचासमारंभ ॥४ दोहा-
कर्मबिनाकिन्हेपुरुष ग्यानलहेनहिकोय कियेसबहिसंन्यासकों
दोऊमुगतनहोय ४ ओंवी- जेकर्मरंभनकरिती तेपुरुषमोक्षनपा-
वती कर्मउगीचत्यजिती तयांसीसिद्धीनाहां ४ अप्रंग- जेकांकर्मती
त सिद्धप्राप्तचोरवर १ परीकर्मकेल्यावीण कोणसीणमुक्ता २ कर्मसं-
न्यासमात्रें सिद्धीवन्ननपाहे ३ ययालागींतुकावाणी हेनिशाणीकर्मवी ४

श्लो०- नहिकश्चित्क्षणमपिजातुनिष्ठत्यकर्म-
कृत कार्यतेत्यवशः कर्मसर्वः प्रकृतिर्जगणैः ५

टी०- सम०- कर्मकेल्याविणेंकोणी कधींहीक्षणहीनसे दाटूनिकर्षि-
तीकर्में सर्वप्रकृतिचेगुण ५ आर्या- कर्माविणकोणीही क्षणभरि
पार्थानिराहतांअवश करितोकर्मसदाही प्रकृतिगुणालागिं होउनी व-
श्य ५ दोहा- करमकियेबिनछिनकहूं रहेनकोऊजंत विवसप्रभये
करमकरे बांधेमायातंत ५ ओंवी- कोणीकर्महीननसती क्षण-
एककर्मनसांडिती दाटूनियांकर्मकरविती प्रकृतीचेगुणजाण ५ अ-
प्रंग- अहोकर्मकेल्यावीण वागेकोणएश्वीस १ एकपळनठरेकधीं
कर्मसंधीवांचूनी २ हटेछंदेंकरविती कर्मप्रकृतीयागुणें ३ तुकास-
णेकर्मतीत त्याअनंतमानीना ४ ॥५॥

श्लो०- कर्मैन्द्रियाणिसंयम्यय आस्ते मनसास्म-
रन् इन्द्रियार्थान्विमूढात्माभिध्याचारःसउच्यते ६

टी० सम०- कर्मैन्द्रियेंआवरोनी मनींविषयचिंतितो नेत्रलावीबसे
मूढ तोदंभ्राचारबोलिजे ६ आर्या- कर्मैन्द्रियांसिदमुनी विषय
स्मरतोमनामधेंमूढ ह्यणतीत्यातेजानी भिध्याचारीसदामहा मू-
ढ ६ दोहा- करमइंद्रियनरोकिकें मनविरवय नकोंध्यान कप-
टीमूरखहेबडे ताकोदंभ्रीजान ६ ओंवी- कर्मैन्द्रियांतेदंडी म-

नकल्पनानसांडी तयानाहींविषयांचीसांडी ह्यणोनिमूर्खह्यणावें
 ६ अप्रसंग- कर्मेन्द्रियाअनिवारा तोपसाराआंवरूनी १ मनींचितो
 विषयांस कर्मसंन्याससाधुनी २ डोळेझांकीमूढबसे मिथ्यादिसे
 दंभतो ३ तुकाविनवितोसतां ऐसीवार्ताज्जनाट ४ ॥६॥ श्रीशाम्

श्लो०-यस्त्विन्द्रियाणिमनसानियम्यारभतेर्जुन
 कर्मेन्द्रियैः कर्मयोगमसक्तः सविशिष्यते ॥ ७ ॥

टी० सम०- अर्जुनाइंद्रियातेजो मनेंकरुनआवरी कर्मेन्द्रियेंकर्मयो-
 ग करीनिष्कामघोरतो ७ आर्या- तोचिविशिष्टहिपार्था अंतःक-
 रणेंदमोनियांकरणें कर्मेन्द्रियेंचिज्याला त्यागुनिआसक्तिकर्मतेकर-
 णें ७ दोहा- मनकरिरारवेइंद्रियां कछुकर्मनरचाय फलअभि-
 लारव कोंतजे वातेयहअधिकाय ७ ओंवी- इंद्रियांदमनकरीस्व-
 भावीं इंद्रियांहातींकर्मकरवी कर्मफलाचीआशानधरावी तोचिश्रे-
 ष्ठह्यणिजेअर्जुना ७ अप्रसंग- अरेपार्थाइंद्रियांला मनेंत्यांलाआ-
 वरी १ कर्मेन्द्रियांकर्मयोग करीनिःसंगघोरतो २ निष्कामाचें जें
 भजणें तुकाह्यणेविश्रांती ३ ॥७॥

श्लो०- नियतंकुरुकर्मत्वं कर्मज्यायोत्थकर्मणः
 शरीरयात्रापिचते नप्रसिध्ये दकर्मणः ॥ ८ ॥ ७

टी० सम०- कर्मत्यागाहुनीकर्म श्रेष्ठतेनित्यतूंकरीं देहनिर्वाहहीतू-
 झा नघडेकर्मराकितां ८ आर्या- कर्मबरेनअकर्म स्वीकारीं कर्म
 अवशामात्राही कर्मत्यजितांपार्था नचलेक्षणभरशरीरयात्राही ८ ॥
 दोहा- अनकरणोतेंकरमेहे भलेस्कृतकरमीत बिनकिहेतेकरम
 कों देहरहेनहिनीत ८ ओंवी- वर्णाश्रमकर्मकरी कर्मश्रेष्ठहोअ-
 वधारी नकरितांकर्मत्यजिसीजरी देहअवसानांसिद्धिनाहीं ॥८॥
 अप्रसंग- कर्मत्यागाहुनीकर्म श्रेष्ठावर्ममानते १ तेंतूंकरींविचक्ष-
 णा अंतःकरणाजेशुद्धी २ देहनिर्वाहकाळजी नलगेमाझीमीजा-
 णें ३ कर्मसोडिवियारबोटे मगउफराटेबांधील ४ तुकाह्यणेजगीं

खंती कर्माहातीनपडावे ५ ॥८॥

श्लो०-यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्रलोकोऽयंकर्मब-
धनः तदर्थकर्मकौंतेयमुक्तसंगःसमाचर ॥९॥

टी०सम०- विष्णुप्रीत्यर्थजेकर्म त्याविणेंसर्वबंधकें तत्प्रीत्यर्थहि
कौंतेया संगराकूनिआचरें ९ आर्या- यज्ञार्थाविणकरितां कौं-
तेयाकर्मतेजनाबाधी निःसंगकर्महरिच्याप्रीत्यर्थकरावयाअसोबाधी
९ दोहा- जग्यनबिनजेकरमजो जगबंधनतेहोत तिहीकाजकर-
मनतजो मेरिफलनकोगोत ९ ओंवी- यज्ञविष्णुऐसीश्रुती तथा-
वेगळेंकर्मैअन्यत्रअर्पितांबद्धहोती झणूनीकौंतेयातत्प्रीत्यर्थदेतीं
फळराकूनिआचरेंतूं ९ अप्रसंग- देवपितृयज्ञ जेवेदज्ञजाणती
१ यावीणमिथ्यायेर नेदीधारपरलोकीं २ संगत्यागेंत्याप्रीत्यर्थ घेप-
रमार्थकरतळीं ३ माझीप्राप्तीजयामाजी तुकाआजीपावला ४ ॥९॥

श्लो०-सहयज्ञाःप्रजाःसृष्ट्वापुरोवाचप्रजापतिः
अनेनप्रसविष्यध्वमेषवोऽस्तिष्टकामधुकृ ॥१०॥

टी०सम०- प्रजायज्ञासंबंधह्या पूर्वीनिर्मुनिबोलिला कींयायज्ञांत-
द्धिपावा तुमचीकामधेनुहा १० आर्या- यज्ञासहजननिर्मुनि बां-
लेविधित्यांसहेंअसंस्पष्ट यज्ञेंप्रसवातुझी तुमचापुरवीलकामहादष्ट
१० दोहा- जग्यसहितरचिजगतकों कहीबिधातावात उदेतिहांसो
जग्यतें कामधेनुयहतात १० ओंवी- ब्रह्मयानंयज्ञआणिसृष्टिके-
ली मगआशीर्वादांचींउत्तरेंबोलिलीं यज्ञकामधेनुदुहिला भक्तां-
स्तव १० अप्रसंग- प्रजायज्ञासंगेंविधि पूर्वबुद्धिंप्रितूं १ जेनि-
र्माणझालेलोक त्यांसशोकनसावा २ कींयामरेंवंपावावृद्धी कामसि-
द्धिधेनुवा ३ तुकाह्यणोआशीर्वाद भवरवेदवारकू ४ ॥ १० ॥श्रीः

श्लोक- देवान्भावयताऽनेनतेदेवाभावयंतुवः
परस्परंभावयंतःश्रेयःपरमवाप्स्यथ ॥११॥

टी०सम०- भजादेवांसयायज्ञें देवदेतीफळेंतुहां अन्योन्यभज-

तांऐसे पावालश्रेयउत्तम ११ आर्या- यज्ञेदेवांसितुह्नी देव तु-
ह्यांलापरस्परंभावा अन्योन्यभावनेनें पावालश्रेयधरुनियांभावा
११ दोहा- जग्यकरीदेवहिजजो देवब्रह्मफलदेत बुद्धिपरस्परय-
उंकरे मनवांछितफललेत ११ ओंवी- तुह्नीदेवातेंभावेंपूजा ते-
प्रसन्नहोतीसहजा परस्परंतुमचियाभावेंकाजा श्रेयदेतील ११ ॥
अभंग- देवाभजायाअध्वरं फलरवरंदेतील १ तुह्यालाभचिजा-
णावा नित्यभावाचूतन २ अन्योन्यभजतांऐसें फलअनायासेंश्रे-
याचे ३ तुकावदेधर्मयज्ञीं सात्त्विकरूजींअसावे ४ ॥११॥श्रीशम्

श्लो०- इष्टान्भोगान्निवोदेवादास्यंतेयज्ञभावि-
ताः तैर्दानप्रदायैभ्योयोभक्तेस्तेनएवसः॥१२

टी०सम०- इष्टभोगतुह्यादेती यज्ञेदेवपूजिले देवींदिलेंमेंदेवां-
ला नदेतांखायचोरतो १२ आर्या- यज्ञींभावितसरते दैतितु-
ह्यांइष्टभोगतेद्योर देवींजेंदिधलेतें त्यांसिनदेतांचिरवायतोचोर१२
दोहा- इष्टभोगकूंदेतहै देवजजेतेमीत बिनपूजेजोलेतहै सोय
चोरकीनीत १२ ओंवी- इष्टभावेंकरूनी यज्ञमुरेवंसमपूर्नी
तोदेवअंगीकारूनी फलदेतकल्पनेचे १२ अभंग- इष्टभोग
देतीतुह्यां ऐसामहिमादेवांचा १ यज्ञदेवपूजीलीया तुमचीक्रियास-
फल २ देवींदिलेंतेंदेवांस नेदीतामसचोरतां ३ तुकाह्मणेआत्मपो-
रा तोरताटाचघळीते ४ ॥१२॥

श्लोक- यज्ञाशिष्टाशिनःसंतोमुच्यंतेसर्वकिल्बि-
षैः फ्रंजतेतेत्वघंपापायेपचंत्यात्मकारणात्१३

टी०-सम०- यज्ञाचेंशेषरवाणारे नाशितीसर्वपातकें पापीपाप-
चितेरवाती रांधितीस्वनिमित्तजे १३ आर्या- निर्दोषसर्वघाते
सेवितिजेनित्ययज्ञअवशिष्ट भक्षितिकेवळअघते यज्ञाविणभ-
क्षितीअतीभिष्ट १३ दोहा- जग्यशेषजोरवातहै पापहुडारत
धोय जग्यबिनाजोरवातहै अधरेंझूलतसोय १३ ओंवी- यज्ञ-

शेषजेषक्षिती त्यांचीं पातकें जाती उदरार्थपशुभक्षिती पापभोगिती देख १३ अश्रंग- यज्ञाचें शेषखाणारे पापहारे दर्शने १ आत्मोदरा सार्वनिम तो अधर्मव्यापारू २ पापी पापचिते खाती जेरोधिती स्वेच्छे-नें ३ तुका हणेतो गीजेसें घेऊं बैसे पथ्यासी ४ ॥ १३ ॥ श्रीकृष्णाय०

श्लो०- अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्व्यसंभवः
यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः ॥ १४ ॥

टी०-सम० - भूतें अन्नरसें होती अन्नपर्जन्यवृष्टिनं यज्ञं करूनि पर्जन्य यज्ञकर्मं करूनियां १४ आर्या - अन्नापासूनि भूतें पर्जन्यापासूनीच तें अन्न ऋतुपासूनि पर्जन्य ऋतुतो कर्माहुनी नसे भिन्न १४ दोहा- जीव अन्नतें होत हें अन्न हुतें जल होय मेघज-ग्यतें होत हें जग्य करम तें जोय १४ ओंवी- अन्नापासूनि भूतें होती धान्यें पर्जन्यें निपजती पर्जन्य यज्ञाचे निस्कृतीं यज्ञकर्मा-पासूनी १४ अश्रंग- भूतें अन्नरसें होती अन्नोत्पत्ति पर्जन्यें ॥ १ यज्ञं करूनि पर्जन्य लोकीं मान्य जोतिहीं २ यज्ञकर्मापासूनियां वर्मनुकया रावकें ३ ॥ १४ ॥

श्लो०- कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्मि ब्रह्माक्षरसमुद्भवम् ॥
तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम् ॥ १५ ॥

टी०-सम०- वेदांपासूनियां कर्म वेदअक्षरसंभव तस्मात्तें सर्वगत ही सदायज्ञीं प्रतिष्ठित १५ आर्या- कर्म ब्रह्मजतें ही अक्षरभवजाणिजेत समयज्ञीं सर्वगत ब्रह्महिजे प्रतिष्ठित असे सदैव तें यज्ञीं १५ दोहा- करमसू उपजत बेदतें बेद ब्रह्म तें मान ब्रह्म जोस-तसबुनमें ताहि जग्य करितान १५ ओंवी- कर्म ब्रह्म या पासूनी ब्रह्म अक्षराहूनी याकारणें ब्रह्मा अजनी नित्यकर्म करीत ॥ १५ ॥ अश्रंग- वेदांपासूनियां कर्म उघडवर्मकळतें १ वेदअक्षरसंभव वासुदेव बोलती २ तस्मात्सर्वगत ही श्रुतिग्वाही साधका ३ प्रतिष्ठित यज्ञीं सदा तुकया छंदापालक ४ ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णाय नमः

श्लो०- एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः ॥ अ-
घायुरिन्द्रियारामो मोघं पार्थ स जीवति ॥ १६ ॥ ६५

टी० सम०- असें वर्तविलें चक्र लोकीं जोकां नवर्त्तवी वृथा तो पाप आ-
युष्य इन्द्रियांसक्त नोजित १६ आर्या- एवं परंपरागत जोकोणी
हानचालवी ओघ इन्द्रियनिरत अघायू त्याचें आयुष्य सर्वथा मोघ १६
दोहा- वेदबताये करमजे न करत जो नरकोय पापी इन्द्रियबसभये
जन्मसरहत ज्जरवोय १६ ओंवी- ब्रह्मचक्राप्रतिष्ठिलें तें जन्मपा-
वूनिप्रलें नसंपादिलें तें पापी जन्मले भूमिभार होवूनियां ॥ १६ ॥
अपंग- ऐसें वर्तविलें चक्र कर्मसूत्रयज्ञाचें १ लोकीं नवर्त्तवी जो-
कां व्यर्थ असकायातिचा २ वृथा आयुष्यपातकी इन्द्रियसुरवीं
घालीतूं ३ तुकास्यणेवांयापत्रष्ट केलेकष्टनिष्कळ ४ ॥ १६ ॥ श्री-

श्लो०- यस्तात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः
आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते ॥ १७ ॥

टी० सम०- आत्मत्वींच जयाप्रीति आत्मलाभें चित्तमजो जो आत्म-
त्वींच संतुष्ट त्याला कर्तव्य हेनसे १७ आर्या- आत्मरत आत्मतृ-
प्त क्षत्रियवर्जाजिगामधी आर्य जो आत्मतृप्त पार्था नाही त्याला गिं
कोणतें कार्य १७ दोहा- आत्मसों संतुष्ट जे आत्मसों रत होय
तृप्त जु आत्मसों रत्यों ताहिन करणे कोय १७ ओंवी- आत्म-
त्वींजे राहिले आत्मसरवे तृप्त झाले स्वरूपींच सामावले त्यां कर्म
नलागतीं १७ अपंग- श्रद्धा आत्मस्वरूपीं भली वृत्तिरंगली
विदेना १ आत्मलाभें झाला तृप्त भक्तमासक्त भावार्थी २ स्वरूपीं
तुष्ट झालें मन जनविजनसारिखे ३ त्यालानसे हे रवटपट तु क-
घापेट कौलाची ४ ॥ १७ ॥

श्लो०- नैव तस्य कृते नार्थिना कृतेनेह कश्चन ॥
न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थश्च पाश्र्वयः ॥ १८ ॥

टी० सम०- कर्मत्याला फळनसे अकर्मिं प्रत्यचायही न ज्यांस सर्वभू-

तींही कांहींफळअपेक्षित १८ आर्या- कार्येअर्थअकार्ये अनर्थजो यात्यजीचउभयांस सर्वाभूतीपार्था नाहीअर्थव्यपाश्रयतयास १८ दोहा- ताहिकियेतेपुण्यनहीं बिनकीन्होनहिदोरव ब्रह्मादिकसों काजनहीं आतमहिभ्रयोमोरव १८ ओंवी- कर्मनकेलियाकांहीं परस्परेंगुंतलेनाहीं तैसेंचसर्वभूतांचेठायीं फलेच्छानकरी १८॥७७॥
अभंग- नसेफळत्याच्याकर्म अविश्रमेविरक्तु १ प्रत्यवायउपोपणीं हेतोकाहणीसंपली २ नज्याससर्वभूतीं कांहींप्रीतीफळाची ३ इच्छा नाहीह्मणेतुका तोनेटकामुक्तपें ४ ॥१८॥

श्लो०- तस्मादसक्तःसततंकार्यकर्मसमाचर
असक्तोत्याचरन्कर्मपरमाप्नोतिपुरुषः॥१९॥

टीका-सम०- यालागिनिष्कामसदा करावेकर्मतेकरीं निष्कामकरितां कर्म पुरुषब्रह्मपावतो १९ आर्या- यास्तवसक्तनहोतां अवश्यजेकर्मत्याविनानरहा सक्तनहोतांकर्मा करितांब्रह्मासपावतोनरहा १९ दोहा- असक्तनिरंतरकर्मकरी उक्तबेदकेभाय असक्तकरमहिकरतंहे परमपुरुखकोजाय १९ ओंवी- याकार्णांनिष्काम कर्मकरावेंसकाम निष्कामकरावेंकाम तोब्रह्मींमिळें १९ अभंग- यालागींवीरापार्था कामींनिष्कामअर्था सदाआपुलेपरमार्था साधकानेंपाहणें १ करावेतेंनसांडेकीं कर्मरेषा नंतरकी करींपार्थिवाबाकी झाडावयापाशाची २ कामत्यागित्या निष्काम पुरुषपावेपरब्रह्म तुकाह्मणेवर्म सृटेकेलेनिर्मळ ३१९९

श्लो०- कर्मणैवहिसंसिद्धिमास्थिताजनकादयः
लोकसंग्रहमेवापिसंपश्यन्कर्तुमर्हसि॥२०॥

टी०-सम०- कर्मेचकरितांसिद्धी पावलेजनकादिक लोकसंग्रह हृष्टीनें तरीकर्मासियोग्यतूं २० आर्या- जनकादिकहींकर्मे झांलेतेसिद्धपावले शर्म जनसंग्रहाकडेही पाहुनिपार्थाकरींसदाकर्म २० दोहा- सिद्धिलहीजनकादिकहू किन्हेकरमसमाज ॥

लोकरीतजोदेखिकें तुमहुंकरोजकाज २० ओंवी- विदेहादिअनेक
बोलिले तेकर्मसिद्धीपावले सणोनीश्रेष्ठबोलिले यास्तवतूंकर्मकरीं
२० अप्रंग- कर्मचिकवितासिद्धी प्राप्तश्रेष्ठांसत्रिभुद्धी जनकादिक
राज्यामधीं पूर्णज्ञालेविदेही १ वैराग्यज्ञालेंपुरें आत्मतत्वकळंख-
रें तरीलोकसंग्रहारेणं याकर्मासिनसांडूं २ तुकाह्मणेपार्थाप्रती कर्म-
मार्गाचीपद्धती देवसांगेलोकस्थिती आदिअंतीपाळणें ३ ॥२०॥श्रीशं

श्लो०- यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्तनदेवेतरोजनः॥ सय-
त्यमाणंकुरुतेलोकस्तदनुवर्तते ॥२१॥ श्री ॥७॥

टी०सम०- कीजेंजेंआचरेश्रेष्ठ तेंतेंइतरहीजन तोजोकांनिर्णय
करी वर्तनीलोकतेरिती २१ आर्या- चालतिजनत्यामार्गे घालिति
जोश्रेष्ठपांडवाधारा तेजेंप्रमाणकरिती वर्ततिजनत्यावरूनिआधारा
२१ दोहा- बडेजुअचरणाहीकरे सोईमानेआन ताहिमार्गसबजगच-
ले बडेकरेजुप्रमान २१ ओंवी- जेंजेंश्रेष्ठवर्तनी लोकतेसंचआच-
रती जेंसेंतेप्रमाणकरिती जनत्यामार्गेअसे २१ अप्रंग- जेंसेंआ-
चरतीश्रेष्ठ तोपरनिष्ठपडेमार्ग १ तेंसेंचइतरलोक हाविवेकचाळिती
२ श्रेष्ठनिर्णयासारखें जगायासरखेंमानावें ३ तुकाह्मणेसफळत्या
य वेदरायसपेचा ४ ॥२१॥

श्लोक- नमेषार्थास्तिकर्तव्यं त्रिषुलोकेषु किंचन ॥
नानवासमवासव्यं वर्तएवचकर्मणि ॥२२॥ ७॥

टी०सम०- पार्थामातेनिहीलोकीं नाहांकर्तव्यकांहीही अवासका-
मनिष्काम तरीकर्मांचवर्ततो २२ आर्या- त्रिभुवनिंकर्तव्याची
माझ्याकांहींमनींनसेऊमी अप्राप्तपावयाची नसतांहीवर्ततोचमी
कर्मी २२ दोहा- मोकोंकच्छुकरनोही तीनलोकमेकाज नकळु
नट्यीलहबेनकळु करमकरतयासाज २२ ओंवी- त्रैलोक्याचेठ-
यीं पार्थामजकरणेंकांहींनाहीं अवासपावणेंनाहीं तरीकर्मकरात
सें २२ अप्रंग- पार्थांतूमातेपाहें नसेकांहींहीसंदेह पूर्णरूपब्रह्म

देह जनसर्वहीजाणती १ नसेकांहीं कर्तव्यता किंवाफळइच्छाचिंता
तरीयालोकींआतां वागेंजगासारिखा २ अवाससर्वहीकामीं कामींअ-
सोनिनिष्कामीं तुकाह्मणेतरनीनामीं वर्तेंकीर्मीनिरत ३ ॥२२॥श्रीशम्

श्लोक- यदित्यहंनवर्तेयंजातुकर्मण्यतंदि-
नः ममवर्त्मानुवर्त्ततेमनुष्याःपार्थसर्वशः॥२३

टी०सम०- जरीकर्मनिवर्तेमी कधींहीयत्नपूर्वक मार्गानुरूपमाझ्या
हे वर्ततीसर्वमानव २३ आर्या- जरिनिरलसहोउनियां कर्मच्यामी-
नचालतोवाटे तरिसकळहिजनमाझ्या मार्गेंचेतीमलाअसेंवाटे॥२३
दोहा- जोहमकरमनहीकरी रहींआलसीमीत त्योहीसबनरहोय
गे मोमारगकीरीत २३ ओंवी- जरीकर्ममीनवर्तवीं तरीकर्म
पडेस्वभावीं म्यांआचरणूककरावी लोकतैसेंचकरतील २३ अ-
भंग- कर्मजरीनवर्तेमी स्वरवेंराहेंस्वात्मधामीं यत्नपूर्वककरीना-
मी मार्गयोनीधर्माचा १ मगतेशीचराहाटी पडेजगपरीपाठी जो-
नोह्मणोलदेवहाटी नाहींकर्मवागला २ मगकांहीआपणास आ-
श्रमधर्मान्नासायास शस्त्रंशस्त्रवेस्त्रस पेऊंअपेयपानजें ३ म-
त्तनाहींदेवनाहीं गुरुशिष्यनामनाहीं राजानाहींप्रजानाहीं ऐ-
सामार्गपडेल ४ स्वर्गनरकमिथ्याशब्द वृथाशास्त्रवृथाषेद तुका
ह्मणेकलिछंद मगसहजअनिवार ५ ॥२३॥

श्लो०- उत्सीदेयुरिमेलोकानकुर्वाकर्मचेदहम्
संकरस्थचकर्त्तास्यामुपहन्यामिमाःप्रजाः॥२४

टी०सम०- ऋष्टहोतीलहेलोक नकरीकर्ममीजरी तेंहीकरीअन्य
धर्म तरीयाऋष्टतीप्रजा २४ आर्या- जरिमीनकरीकर्मा तरिहे
होतीललोकउच्छिन्न तेह्नांप्रज्ञाधिनाशक संकरकर्त्ताहिमीपरिच्छिन्न
२४ दोहा- जोहंकरमनहीकरी होयसबनकोनास प्रगटाऊंसंकर
नवें हनोप्रजायाआस २४ ओंवी- मीकर्मजरीनकरी संकरहोई-
त्तअवधारी लोकऋष्टतीयापरी तेंकरणेंमजनाहीं २४ अभंग-आ-

धींचहेमायामय जगअनिवारहोय सांडोनियांस्वार्थन्याय फलता पंधस्वीकारी १ त्यांतआमुचीवर्तणक जरीदेखतीन्यूनक फ्रष्टहोतीमगअधिक पैंगाचिंताहेमनीं २ जरीकर्मींनिवागेमीं स्वेच्छाकरीन अन्यकामीं तरीप्रजारक्षणनेमीं प्रफ़ऐसाहोईना ३ तुकाक्षणपकें ऐसा देववागेसममाणसां आपणतारकतोसहसा येरबुडतांकळवळी ४ ॥२४॥

श्लो०-सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वन्ति भा-
रत कुर्याद्दिद्वांस्तथाऽसक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहं २५

टी० सम०- कर्मफलार्थअज्ञानी जशींकरितिभारता तींनिष्कामकरीज्ञानी जोइच्छीलोकसंग्रह २५ आर्या- अज्ञासक्तजसेकां असतोकर्माचियामहाहाती ज्ञानीसक्तनतेसा परिजनशिक्षार्थकर्मराहाती २५ दोहा- मूरखजोकरमनिकरे करिबहुप्रीतसुभाय लोककाजग्यानीकरे मनतासोंनलगाय २५ ओंवी- हे लोकनेणतीकांहीं बडिलांसारिखेवर्तनीपाही सणवूनिश्रेष्ठींदोनीसोई लोकसंग्रहार्थधर्मकीजे २५ अश्रंग- कर्मनेमितींविधीनें सिद्धिजावयासाधनें फळप्राप्तीच्यासंधानें अज्ञानासआनंद १ तैसेंअवघेनाशवंत ज्ञानीसिद्धांतेंसंमत जाणतेजेजालेसंत तरीकर्मानयेसोडं २ लोकसंग्रहोभारता रक्षणेंहामार्गआतां पूर्णसृष्टिचीयाहितां तुकाक्षणेकळवळे ३ ॥२५॥

श्लो०- न बुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसंगिनां
जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् २६

टी० सम०- काम्यकर्मठअज्ञांचा बुद्धिभेदकरूनजे करवावींसर्वकर्मंतत्त्वज्ञेंयुक्तजोस्वयें २६ आर्या- जेअज्ञकर्मसक्त प्रज्ञात्यांची कदानपतींविजे युक्तप्रज्ञेंआपण कर्मासिकरूनित्यांसिवर्तविजे ॥२६॥ दोहा- तिनवि. बुद्धिभेदनतजे रहेकर्मलपराय सावधानग्यानीरहे मेलेगातबनाय २६ ओंवी- ज्ञानीएकचित्तहोउनी सर्वकर्मेंउत्कृष्टकरूती अज्ञानीयांसकर्मआचरवावेंदादूनी ज्ञानीयेंस्वयें २६ अश्रंग-

ह्लावीकामनासंपूर्ण काम्यहेतूचतूजाण नैसेंचमगतूंसाधन कर्मठगै-
सेंबोखिजे १ अज्ञानझोंबिन्नलें ऐसेंहृष्टीनेंपाहितें तरीत्याचें अंतर
पलें भेदूनयेसज्ञानें २ जरीतत्त्ववेत्ताझाला अद्यवाप्राप्तपुरुषभ-
ला तरीजनांच्याकर्माळा नेजद्यावेंसणेतुका ३ ॥२६॥ श्रीशाम्॥

श्लो०-प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः

अहंकारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥२७॥

टी०सम०- कर्मसर्वप्रकृतिच्या करिजेतातिजांगणीं अहंकारेंमू-
ढबुद्धी मीकर्त्तामानितोअसें २७ आर्या- प्रकृतिगुणानुगकर्म-
होतीऐसें असोनिहामूढ मीकर्त्तास्यणउनियां अभिमानोव्यर्थहो-
तआरूढ २७ दोहा- मायाकरिगुणकरतहें सबेकरमयहजानअ-
हंकारकरिमूढजे लेतआपनकोमान २७ ओंवी- प्रकृतिगुणांचेका-
र्य क्रियानिपजेगुणमय नेणत्यासंतोषहोय मीकर्त्तामानी २७ अ-
भंग- कर्मसर्वप्रकृतीच्या गुणांखेळचीमायेचा सोडिलींतींज्याच्या
त्याच्या पुन्हागळींलागती १ जंबवरीदेहसंगू तंचनसूटेप्रसंगू उगा
आग्रहीउल्लूखूं पाहनांयेथेनाडेंद २ अहंकारेंमूढबुद्धी म्हणेमा-
झोंहेउपाधी तुकास्यणकर्धीं सूटेऐसीदिसेना ३ ॥२७॥ श्रीशाम्

श्लो०- तत्त्ववित्तुमहाबाहोगुणकर्मविभागयोः

गुणागुणेषु वर्तते इति मत्त्वानसज्जते ॥२८॥

टी०सम०- तत्त्वज्ञगुणकर्माच्या दोभागींस्वअकर्त्तता पाहेकीं
स्वस्वविषयीं इंद्रियेहांचवर्तती २८ आर्या- गुणकर्मविभागीं
तां तत्त्वज्ञान्यासिभेदसाहीना गुणसंधींतचिवर्तति ऐसेंजाणो-
निमक्तहोईना २८ दोहा- गुणओरकर्मविभागसों जानतत-
त्त्वज्जकोय इंद्रियविरवयनसोंलगी आपमगननहिहोय २८ ओंवी-
प्रकृतिगुणमोहिती सूरर्वफलींआसक्तहोती नेज्ञानियांचीयुक्ती॥
इंद्रियगुण २८ अभंग- तत्त्वज्ञींगुणकर्मांला भेदोनअकर्त्या-
ला पाहेस्वस्वविषयांला इंद्रियेहांचवर्तती १ क्राणिवेचंतुझेंअंग

महाबाहोम्रेमेंचांग वशवर्तीलिक्ष्मीरंग भाग्यपूर्णपांडवा २ स्व-
कर्माचेंपाळण कीजेनकोउत्थापन तुकाबोलिलासाधन तेंचपाहे
सर्वदा ३ ॥२८॥

श्लो०-प्रकृतेर्गुणसंभूताः सज्जन्तेगुणकर्मसु
तानकृत्स्नविदोमदान्कृत्स्नविन्नविचालयेत् २९

टी० सम०-प्रकृतीच्यागुणींभूत झोंबतीविषयेंद्रियां असर्वज्ञां-
तयांभूतां सर्वज्ञेंखवळूनये २९ आर्या- प्रकृतिगुणेंमोहितजे
गुणकर्मसिक्तमंदअज्ञानी त्यांचेमनासचालन नकरावेंजाण त्यां-
हिसूज्ञांनीं २९ दोहा- मायागुणकरीभूतजे रहेबिखयलौलाप
तामानसतेंग्यानिनिन्हे देइनकोपभलाय २९ ओंवी- प्रकृतिचे-
ष्टाकरीमाया विषयींआसक्तहोऊनियां भूतगतीपावोनियां मूर्खां-
सांखवळूनये २९ अप्रंग- लागतिप्रकृतिछंदी पडावयामोहबं
दी वृथासंसारार्चामांदा मेळवितीपुष्कळ १ गुणींरिझलंप्रकृतीचे
भूतझोंबेविषयींलांचे अज्ञानपाहोनिकाचे खवळूनयेसर्वज्ञें २
मोठेंअहंकारीपाप घेऊनिमायेचेंनिजमाप उगाणीतीविषयदाप
तुकात्यासींदावीना ३ ॥२९॥

श्लो०-मयिसर्वाणिकर्माणिसंन्यस्याध्यात्मचेत
सा ॥ निराशीर्निर्ममोभूत्वायुद्धयस्वविगतज्वरः ३०

टी० सम०- कर्मसमर्पूनिमज सर्वअध्यात्मबुद्धिनें राकूनिआशामम-
ता करवेंहेकरियुद्धतूं ३० आर्या- अध्यात्मविचारेकरिं माझ्या-
रायींस्वकर्मसंन्यास निर्ममनिष्कामरणीं निश्चळहोऊनिमारिंसे-
न्यास ३० दोहा- चित्तअध्यातमआनिके करमनमोमनराख अ-
हंकारममतातजे जूद्धहि कूं अभिलारव ३० ओंवी- सर्वकर्मम-
जअपीं चित्तआत्मयातेंसमपीं उदासपणेंवोपीं उरयुद्धासी ३०
अप्रंग- कर्मकायहोईलजे प्रकृतीच्यायोगबीजे तेंतेंममरूपींअ-
पिजे सर्वाध्यात्ममतीनें १ राकूनिममताआशा युद्धाकरीतूवीरेशा

विगततापमाझीदशा तुझ्याअंगीबाणेल २ ऐकतांचतोबोल आला
पार्थाअंगीडोल तुकाक्षणपोल झालासर्वसंशय ३ ॥ ३० ॥ श्रीशम् ॥

श्लो०- येमेमतमिदंनित्यमनुतिष्ठंतिमानवाः ॥
श्रद्धावंतो ऽ नसूयंतोमुच्यंतेते ऽपिकर्मभिः ३१

टी० सम०- नदोषठेवितांमाझे हेंनित्यमतमानव प्रावेंअनुष्ठि-
तोतेही कर्मापासूनिसूटती ३१ आर्या- ईर्ष्यात्यागुनिपार्था ऐसें
माझ्यामतींनजेविटती विश्वासीतेमानव कर्मापासूनिसर्वदासूट-
ती ३१ दोहा- जिनकोहीयामोरमत श्रद्धासोगहिलेत तिनकेजि-
यमेकरमंहे करमतजेकरिचेत ३१ ओंवी- हेमाझेज्ञानमत न-
रत्नदयीठेवीअखंडित निर्दोषकरीश्रद्धायुक्त तोकर्माविमुक्त अ-
से ३१ अश्रंग- उपेक्षूनगुणदोषादिलक्षण निश्चांजलपण
बोलिलोंकीं १ तैसेंचपाहावेंहेंचअनुष्ठावें सखेंचीसूटावेंकर्म
बंधें २ मानवतरायादोषसंहाराया केलीनोंकाह्यायापेलपार ३ ॥
तुकाक्षणेजडनायकतीमूढ पुढेंहीदगडहोऊनीराहाती ४ ॥ ३१ ॥

श्लोक- येत्वेतद्रभ्यसूयंतो नानुतिष्ठंति मेमतम्
सर्वज्ञानविमूढास्तान् विद्धिनष्टानचेतसः ॥ ३२ ॥

टी० सम०- दोषआरोपुनींमाझ्या घामतानअनुष्ठिती जाणसर्वा-
ज्ञानमार्गी बुद्धिअष्टविमूढते ३२ आर्या- करुनीईर्ष्यात्यजिती
जेयामाझ्यामतासकीनाश सर्वज्ञानविमूढचि पावतितेजाणपा-
नकीनाश ३२ दोहा- जोमेरेयहमतहिको करतजूदोरखलाय
सोमूरखजानतनहीं हैअचेतकेभाय ३२ ओंवी- हेतुलासांगि-
तलें तेंअनुष्ठितांतामसगुणीज्ञाने ज्ञानापासूनिचेवले महा-
सूरव ३२ अश्रंग- अथवाकुटिळदोषठेवीखळ ज्यासींदेहीम-
ळअहंतचा १ हेमतसोडनीदोषहीजोडनी आत्ममतमनींअनुष्ठी-
ती २ तरीज्ञानमार्गींसर्वींच्याअसंगीं बुद्धिअश्रंजगींविमूढते ३
तुकाक्षणेदेवावरिष्ठजाणावा अक्षेरकरावाजेणेंत्याचा ४ ॥ ३२ ॥

श्लो०-सदृशंचेष्टतेस्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि
प्रकृतियंतिभूतानि निग्रहः किंकरिष्यति ३३

टी०सम०- ज्ञानीहिपूर्वसंस्कारं वर्तेप्रकृतिसारिखा भूतेवशा
प्रकृतिला करावेकायनिग्रहं ३३ आर्या- ज्ञानीहीवशकेला प्र-
कृतीच्यात्पहाउपाधीनें प्रकृतीलावशाभूतें प्रकृतिसनिग्रहकरी-
नआधीनें ३३ दोहा- ग्यानवंतहीकरतहे अपनीप्रकृतिसमान
सबकोउनिजप्रकृतिसब रोकेतेज्जअजान ३३ ओंवी- ज्ञानीअ-
सतीलजरी प्रकृतिचेष्टाकरी पंचभूतांतेअवधारी तयानिग्रहका-
य ३३ अप्रंग- ज्ञानीपूर्णज्ञालाशास्त्रेंउमजला परीत्यालाग-
लापूर्वसंगू १ प्रकृतीहेमिळेप्राचीनाच्याबळे तैसीबुद्धीखेळेसाधू-
चीकीं २ पंचभूतभववेगळेगौरव देखतीअनुभवक्षणक्षण ३
प्रकृतिसाधीनपडलीसणून निग्रहींअज्ञानक्षणेतुका ४ ॥ ३३ ॥

श्लो०-इंद्रियस्येंद्रियस्यार्थेरागद्वेषोव्यवस्थि-
तौ तयोर्नवशमागच्छेत्तोत्यस्यपरिपंथिनौ ३४

टी०सम०- गोडत्याविषयांप्रीती वाइटींद्वेषइंद्रियां रोगद्वेषचि
हेशत्रू वशाहोऊंनयेतयां ३४ आर्या- ज्यात्याहिइंद्रियार्थी राग
अणिद्वेषहेरिपूथोर त्यांलावशनचक्षावे हेदोघेमीक्ष्माग्निचेचोर
३४ दोहा- सबइंद्रियनकेबिरेवं रागद्वेषजोहोय तिनकेसबन-
रजानहि रहेनअरिसमजोय ३४ ओंवी- विषयकल्पनाबहु-
त रागद्वेषांवर्तत जैतेथेंहोतीआसक्त विषयांवशाहोऊंनये ३४
अप्रंग- पांचाविषयांचीगोडीआत्मरूची घेतीतैरागाचीवस्तीहो-
ते १ वाईटपाहिलेकेशेंउपेक्षिले द्वेषाचेहेंज्ञालेजन्मस्थान २ रा-
गद्वेषदोनवैरीपुरातन नखावेंसाधीनतुकाक्षण ३ ॥ ३४ ॥ श्रीशं

श्लो०-श्रेयान्स्वधर्माविगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठी-
तात् स्वधर्मेनिधनंश्रेयः परधर्माभियावहः ३५

टी०सम०- बरास्वधर्मभिलता परधर्मबच्याहुनी स्वधर्मामृत्युही

श्रेय परधर्मकरीभय ३५ आर्या - उत्तमपरधर्माहुनि विगुण-
हिनिजधर्मपुण्यदेशोर निजधर्माभरणबरे परधर्मेनरकहोयतो
घोर ३५ दोहा - नूनहोयजोनिजधरम परतेअधिकोमान नी-
चभलीनिजधरममो परधरमहिभयजान ३५ ओंवी - आप-
लाधर्मअसोनी परधर्मबरवामनीमानी आपलाधर्मटाकुनी पर-
धर्माभयअसे ३५ अप्रसंग - भलताहीस्वधर्मयोनीसंभवकर्म उ-
न्नमेउत्तमअनुष्ठीजे १ अगुणीझालीयादेतुमहाश्रेया जैसीबाळा
माया लांसीजरी २ स्वधर्मांमेलेजेघेतरमासेजे परधर्मारिझेवायां
जाण ३ वधूचेंकुरूपज्याचेंतयासरव पराव्यासीधिरवहोउंठाके ४
तुकाह्मणेस्वधर्मकर्मंचीवर्त्तावे परधर्मेपावावेपतनालागीं ५ ॥ ३५ ॥

अर्जुनउवाच.

श्लोक - अथकेनप्रयुक्तोऽयंपापंचरतिपूरुषः
अनिच्छन्नपिवार्ष्णेयबलादिवनियोजितः ३६

टी०सम० - आतांकोणेंप्रेरिलाहा सांगजोपातकेंकरी बळेंचियो-
जिजेजैसा वार्ष्णेयाइच्छित्याविणं ३६ आर्या - पार्थम्हणेको-
णनेरें योजियलाकरितपापवद्वापा इच्छानसतांचिबरे प्रेरियला-
कींकरीजसापापा ३६ दोहा - कहियेप्रेरेंकोनकं पुरुरवहिकर-
तजूपाप याकांइच्छानाहिंपुनी करमदेतसंताप ३६ ओंवी - हा-
कोणीप्रेरिलाप्राणी पापआचरतोकोतुनी वार्ष्णेयाइच्छित्यावां-
चूनी बलात्कारेंकोणकरितसे ३६ अप्रसंग - पार्थासीसंदेहदेवा
पुसताहे आतांकोणेंआहेपातवीला १ करीतोपापासीसांगावेआ-
ह्यांसी बळेंयोजीऐसीइच्छानसतां २ अनिच्छेआदळीदोषाचळ
मोळी सांगेहेनवाळीवार्ष्णेयात्वं ३ तुकाह्मणेप्रश्नहिताचाऐकून
बोविलानंदनवसूदेवाचा ४ ॥ ३६ ॥

श्रीभगवानुवाच

श्लोक - कामएषक्रोधएष रजोगुणसमुद्भवः
महाशनोमहापाप्माविष्येनमिहवैरिणं ३७

सम० - कामहाक्रोधहीहाची जोरजोगुणसंभव सदाअतृप्तजोपा-
पी यामार्गशित्रुजाणहा ३७ आर्या - कृष्णह्मणेपार्थाहा रजोगु-
णोद्भवचिकामहाक्रोध ग्रासकबहुपापीहा वैरीतृजाणकरनियंशोध
३७ दोहा - यहजुकामऔरक्रोधहै रजोगुणहितेहोय कबहंपूर-
नहोइनहीं पापीकोअरीजोय ३७ ओंवी - देवह्मणेगापार्था हैका-
मक्रोधवैरीजाणनिष्ठांता रजोगुणापासूनिहोनअसतां निपजवितीपा
पाते ३७ अप्रंग - अगाधर्मिन्नात्यानीतीच्याजाणत्या कामक्रोधास-
त्यादयानाहीं १ रजोगुणेंवाढतमाचेनीप्रौढ सत्वगुणामूढकेलेईहीं
२ खाऊनिआकल्पतृप्तिनेणेंस्वल्प विवेकासीपापलावितीहे ३ ह्मणो-
नीन्यायाचेमार्गपाढायाचें तुकाह्मणोयांचेंकुशलत्व ४ ॥३७॥ श्रीशम्

श्लो० - धूमेनाव्रियतेवह्निर्यथादर्शोमलेनच ॥

यथोल्बेनावृतोगर्भस्तथातेनेदमावृतम् ३८

टी०स० - वेष्टिजेतोधुरेंअग्नी आरसानाशिजेमळें बांधिजेगर्भ-
हीनाळें कामेंहेवेष्टिलेंतसें ३८ आर्या - जैसाआदर्शमळें जरायु-
नेंगर्भवह्निधूमनें वेष्टितेसंपार्था आवरिलेंहेंसमग्रकामानें ३८
दोहा - अगिनढक्योज्योधूमसों दर्पणमेलकेमाय गर्भतंतुजा-
लसोंढक्यो त्योयहताहीभाय ३८ ओंवी - अग्नीझांकलाधूम
बळें दर्पणजैसामळें गर्भवेष्टिलाजाळें तैसाआत्माअज्ञानेंकरू-
नी ३८ अप्रंग - विस्तुधुरेंवेढेनवलहेंमोठें ऐकेत्याचेफांटेजन्म
खळ १ आरसामळानेंगर्भासीलाळानें कींतलेवेश्यानेंजिकीतैसा
२ चैतन्याशेजारीवस्तीनिरंतरीं अनिवारपारीह्मणेतुका ३ ॥ ३८ ॥

श्लो० - आवृतंज्ञानमेतेनज्ञानिनोनित्यवैरिणा
कामरूपेणकींतेयदुष्पूरेणानलेनच ॥३९॥

टी०सम० - वेष्टिलेंज्ञानहेंकामें ज्ञात्याचेंनित्यशत्रुनें जोनानाका-
मनाह्मी जोकांदुर्भरअग्निवत् ३९ आर्या - ज्ञात्याचानित्यरिपूहा
कामज्ञानआंवरीजाण नह्मणेपुरेकधींही पूर्णनहेहाकरातुझी-

आण ३९ दोहा- ग्यानहिकोअग्यानइन बैरीरारब्योटापि काम-
सदुःसहअग्निहै सकेनकोउधापि ३९ ओंवी- तैसेंज्ञानझांकोक
लेतेणे सण्णनिज्ञानियांचानित्यवैरीमीहाणे कामरूपदेहदहनें दूर-
करूनीत्यजिनी ३९ अप्रसंग- ज्ञानजरीशक्तहोतेअसंबद्ध वेष्टन
प्रसिद्धयावेहाणुनी १ नित्यारिज्ञान्याचाहाचिसत्यवाचा कामना
रूपाचागोंधळजो २ अधिवतभारीजयाचीदुधारी तुकाहाणेमारीवै
राग्यासी ३ ॥३९॥

श्लोक- इंद्रियाणिमनोबुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते
एतैर्विमोहयत्येषज्ञानमावृत्यदेहिनम् ॥ ४०॥

टी०सम०- इंद्रियेंमनबुद्धीहीं कामाधिष्ठानबोलिजे यांहींकरू-
निहांमोही प्राण्यातेंज्ञानवेष्टनी ४० आर्या- इंद्रियमनबुद्धीशीं
आधिष्ठुनियां वसेसदादेहीं इहींकरूनिघातें आचरुनिज्ञानमोह-
वीदेही ४० दोहा- इंद्रियमनऔरबुद्धिहै एहिठोरकोजान इन
करिकेनासतज्जहै ग्यानहुकोअग्यान ४० ओंवी- इंद्रियेंआणि
मनबुद्धि यांसीकामआधिष्ठानआधीं यांतेंभूलवूनीत्रिशब्दी ज्ञान
लोपतसे ४० अप्रसंग- इंद्रियमनबुद्धिहींकामाधिष्ठानीं बोलिजे
सज्ञानीतेहीरवरें १ येणेचिमोहितज्ञानहोतेरवरें बुडालेंनुद्धरेगर्व
होहीं २ विरहितअसावेमगतेणेंबीलावे ऐसेंनदिसावेकायकरू ३
तुकाविदेहात्माकेलायाअनंते आपुल्याउचितेंदयाळुवे ४ ॥४०॥

श्लोक- तस्मात्त्वमिंद्रियाण्यादौनियम्यभरतर्ष-
भ पाप्मानं प्रजहिष्येनंज्ञानविज्ञाननाशनं ४१

टी०सम०- तस्मात्तूंइंद्रियेंआधीं जिंकोनिभरतर्षभा मारींयापा-
पियाकामा ज्ञानविज्ञाननाशका ४१ आर्या- यास्तवइंद्रिय
दमनें विज्ञानज्ञाननाशकाआधीं पापीरिपुकामाला मारुनियां
मारिजेमहाआधी ४१ दोहा- अर्जनतातेंपहिलही तूंइंद्रियन-
कोरींक हरतग्यानविज्ञानजो सोयहपापीठोक ४१ ओंवी- या

कारणें इंद्रिया मना तू नियमींगा अर्जला जाळोनि पापकामना ज्ञानविज्ञानांहितअसे ४१ अशंग- तस्मान् इंद्रिये जेकां दशाविध आहेत या बुध अधिकारी १ भरतर्षभाजयघेतां या पासुनी कामाच्या भुवनीं अग्निपेदे २ ज्ञाननाशपुढें विज्ञानानढेवीं तथासनुरवींतुका हाणे ३ ॥४१॥

श्लो०- इंद्रियाणि पराण्याहुरिंद्रियेष्यः परमनः
मनसस्तु पराबुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तसः ॥४२॥

टी० सम०- स्थूलापुढें इंद्रिये हीं मनत्यां हीं पलीकडे मनापलीकडे बुद्धी आत्मातोनी पलीकडे ४२ आर्था- इंद्रियगणहापरतो त्याहुनि मनत्याहुनी मतीपरती तीहुनि आत्मापरती नाही उल्लूखनातयापरती ४२ दोहा- इंद्रियां स्फुटनतें परें तिनकें परमनजोय. मन तें परेज्ज बुद्धिहें तापें आत्मसोय ४२ ओंवी- इंद्रियांत श्रेष्ठमन मनाहुनि परबुद्धिजाण बुद्धीपलीकडे आत्माजाण ऐसी गती ४२ अशंग- स्थूलापुढें करणें वागती हे पार्था मनपेलपंथातयाचीये १॥ मनापेलीकडे बुद्धिचीतिकडे आत्मातो निवडे त्यापरता २ साक्षीहोऊनियां लिमनके कर्मा आंतुलियावर्माशी झेंवीरा ३ तुका हाणे देव ह्मणावंतरवरा वरी उजगरादशा आली ४ ॥४२॥

एवं बुद्धेः परं बुद्ध्या संस्तभ्यात्मानमात्मना ॥

जहि शत्रुमहाबाहो कामरूपंदुरासदम् ४३॥

टी० सम०- तिणें असातो परता जाणोनी ध्यांबवूनितो मारीं शत्रुमहाबाहो कामरूपी अजिंक्यजो ४३ आर्था- एवं बुद्धिपरातें जाणुनि मतिनें मनामहाबाहो नियमुनि निजरिमुकामा मारीं जयवंतळं महाबाहो ४३ दोहा- आत्मलखि बुद्धितें परें मनको करि बसमाह कामरूप अरिदुःसहहें मारि डारोनरनाह ४३ ओंवी- बुद्धीनें परमात्माजाण आणि आत्मास्थिरकरून वैराग्यअमीनें जाळून कामअजिंक्यजिंकां ४३ अशंग- तिनें असेतीसी परता आपण जाणें वरीखूण हेची पार्था १ जाणोनी ध्यांबवीतीसी

मनापासी शक्तिचैतन्यासीजंवमीळे २ परीसामर्थ्याचीउठावणी
 करी हाशत्रूसंहारीकामरूप ३ महाबाहोनामतरीसाचवारे अ-
 जिंक्यनीवरेतुकाह्मणे ४ ॥ ४३ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोग
 शास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेकर्मयोगोनामतृतीयोध्यायः॥३॥श्री॥

इतिरीकासमश्लोकीअध्यायतिसन्यावरी

श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं॥

इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांतृतीयोध्यायःसमाप्तः

चतुर्थाध्यायप्रारंभः

वामन.

पूर्वाध्यायीकर्मयोग बोलिलाभगवान्स्वयं

ज्ञानांगलेंभनादित्वा त्याचेंबोलतसेहरा ॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लोक०-इमंविष्वक्स्वतंत्रयोगंप्रोक्तवानहमव्ययम्

विवस्वान्मनवेप्राहमनुरिद्ध्वाकवेऽब्रवीत्॥ १

टी०सम०- यापुरातनयोगातें मीसूर्यालागिंबोलिलों बोलिला
 सूर्यमनुला पुत्रइस्वाकुलामनु १ आर्या- पार्थसांगितलाम्यं
 अव्ययहाजाणयोगसूर्यास सूर्येमनुलाकथिला मनुनेंइस्वाकु-
 राजवर्यास १ दोहा- यहजोगहेंमैंकथ्यो पहिलेरविसोंजोय
 तिनहुंतबेमनुसोंकथ्यो मनुइस्वाकुसिकाय १ ओंवी- हायो-
 गकीपूर्वी म्याउपदेशिलारवी सूर्यमनूसीदावी मनुनेंइस्वाकुसी
 सांगितला १ अभंग- आनंदाचाकंदगोविंदबोलिला ऐकें या
 गोष्टालापूर्वींचिया १ पुराननयोगमीचआत्मज्ञाहें बोलिलोंज्ञान
 हेंभानुदेवा २ सूर्यहोतकारमनूसीसांगतू तोहिअनुगृहीतुइस्वा-
 कुसी ३ ऐसेहेंपूर्वींचेआहेभांडवल सांपडेनवलतुकयासी ॥४॥१॥

श्लो०- एवंपरंपराप्राप्तमिमंराजर्षयोविदुः

सकालेनेहमहता योगोनष्टः परंतप ॥२॥

टी० सम०- परंपरागतअसा योगराजर्षिजाणती तोयोगबहुता काळें असुझालापरंतपा २ आर्या- एवंपरंपरागत राजर्षीयो- गजाणतीश्रेष्ठ बहुताकाळेंकरुनी होनाझालापरंतपानष्ट २ दोहा- परंपरायाजोगको जानतहैऋषिराय दिनबहुतबितेगये सोऊं- जोगनसाय २ ओंवी- ऋषिपरंपराबोलिला हायोगजरींओळखि- ला तूंभक्तह्मणूनिसांगितला अतिअपूर्व २ अप्रभंग- परंपरा- गतऐसाचीजाणीजे ऋषीदेवराजेकरवाबले १ योगतरींअचळ परिझालाचळ ॥ बहुतयुगसूळजाणोनीयां २ परंतपाअस्तमानागे- ल्यारवी प्रकाशानुरवीस्वल्पनात्र ३ तुकाह्मणेभाग्यभासेसज्जनचें झालेंप्रकाशाचेंवांटेकार ४ ॥२॥

श्लोक- सएवायंमयाःतेद्ययोगःप्रोक्तःपुरात-
नः भक्तोःसिमेसरवाचेनिरहस्यंत्वेतदुत्तमम् ३

टी० सम०- तोचिहाआजिम्यांतूतें वर्णिलायोगपूर्विला तूंसरवा- भक्तयालागीं रहस्याद्भुतबोलिलें ३ आर्या- भक्तसरवातूंह्मणू- नी पुरातनतुलाचयोगहाकथिला ऐकेंभारतवर्या परमनिजरह- स्ययुक्तिनेंप्रथिला ३ दोहा- वहेपुरानोजोगमें ताकोंदियो ब- नाय जातेंतूंभोमीतहै औरहुभक्तनभाय ३ ओंवी- आणिम्यां तुजबुद्धीं योगसांगितलाअनादी तूंसरवाभक्तआधीं ह्मणोनिर- हस्यसांगितलें ३ अप्रभंग- तोचिहाआजीम्यातुजप्रगरिला योग- जोलोपलापूर्वींहोता १ तूंतंवमाझासरवाभक्तहिवरिष्ठ ह्मणोनीउ- ल्कष्टदयाआली २ नसांगेंबंधूतेंनारीसुतादूता मातापिताचुलना वंचिलेंम्यां ३ अद्भुतरहस्यअप्रामसरवरा अतुडलेकरातुकाह्मणे ४

अर्जुनउवाच.

श्लो०- अपरंभवतो जन्मपरं जन्मविवस्वतः ॥

कथमेतद्भिजानीयांत्वमादौ प्रोक्तवानिति ४ ॥

टी० सम०- आलीकडेतुझेंजन्म सूर्यजन्मपलीकडे तूंबोलिलासि-

पूर्वीहें जाणावेम्यांकशारितीं ४ आर्या- जन्मपुरातनरविचाज-
 न्तुझायादवादिसेअपर आधींकथिलेंत्वांहें कैसेंजाणेनसांग
 याउपर ४ दोहा- तुमनोप्रगटहोअबे रवीपुरातनदेव तुम-
 हीकबनासोंकथ्यो जानोचाहतभेब ४ ओंवी- पार्थस्यणेः
 ष्णानाथा तुझांजन्मआलीकडेअसतां अनादिसूर्याचीकथा॥
 म्यांकेवींजाणावे ४ अभाग- पार्थस्यणे मानेविस्मय वाटतो रा-
 गआपणतोधरूनये १ आलीकडेजन्मनुझापूतनारी उत्पन्नद्वा-
 पारींआझीझालों २ आद्ययुगींरवित्यालागींसंवाद वर्णिंसीवि-
 शदआझांपुढें ३ आतांचेनेणवेपूर्वींजाणेकोण अंगींपावेसु-
 णऐसेंकरा ४ लोकसंपादणीतूंतंवत्यापर उघडविचारतुकास्यणे ४

श्रीभगवानुवाच-

श्लो०- बहूनिमेव्यतीतानिजन्मानितवचार्जु-
 न तान्यहंवेदसर्वाणिनत्वंवेत्यपरंतप ॥५॥

सम० - क्रमलींबहुतेजन्में तुझींमाझींहिअर्जना मीईंशजा-
 णेंतींसर्व तूंजीवत्वेनजाणसी ५ आर्या- तूझींमाझींगेलीं
 पार्थाजन्मेंबहूतसंसारिं तेंतूनेणसिबापा जाणेंसर्वज्ञमीचकंसा-
 री ५ दोहा- नेरेअरुमेरेजनम बीतगयेबहुवार तूंतिनकोंजा-
 नतनहीं होंजानतनिरधार ५ ओंवी- देवस्यणेतोतुजमजव
 हुजन्मझालेसहज तेंसर्वआठवेमज जीवत्वेंतुलानाठवे ५ अ-
 भाग- बोलेनारायणऐकेंकुरुनाथा व्यर्थनकोपंथासंशयाचा १
 क्रमलींबहुजन्मेंमाझींतुझींतेंही मीजाणतोंपाहींईंशपणं २ दे-
 हींतूअर्जनानेणसीहेंवर्म तुकास्यणेधर्महाविमुखाव्य ३ ॥५॥

श्लो०- अजोऽपिसन्नव्ययात्माभूतानामीश्व-
 रोपिसन् प्रकृतिंस्वामधिष्ठायसंभवाभ्यात्ममा-
 यया ॥६॥

टी० सम०- अजमीअविनाशीमी भूतांचाईंशहीपरी होतोंश-
 द्वात्ममायेनें स्वप्रकृतीअधिष्ठनी ६ आर्या- अजअव्यय

भूतेश्वर निर्गुणजोमीउपाधिलात्यजितों प्रकृतिसिअधिष्णुनायां
 मायेनेंआपणासमीसृजितों ६ दोहा- अजअविनाशिप्रगट
 हों जगतर्शकरतार अपनीइच्छातेलख्यो सनमुगतअवतार
 ६ ओंवी- अजअव्ययअवतार सर्वभूतांचामीईश्वर प्रकृति
 अधिष्ठाननिरंतर मायाधीनजन्म ६ अप्रसंग- अजह्यणिजे
 नित्यअविनाशअक्षयीं भावशेषशायीजाणवितो १ भूतेमज-
 पासूनकोणापासूनमी आपुनीमनक्रमींपाहेंचरें २ होतेशब्द
 बुद्धआत्मैवमायेत आपुलीआहृतअधिष्णुनी ३ तुकाह्यणेह-
 रीसांगोलमाहात्म श्रोतेहोउत्तमश्रवणकीजे ४ ॥६॥ श्रीशाम्॥

श्लो०- यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भवतिभारत
 अभ्युत्थानमधर्मस्यतदात्मानसृजाम्यहम् ७

टी० सम०- जेजेवेळेसधर्माची होतसेहानिभारता अभिवृ-
 द्धिअधर्माची आपणानिर्मितोंतयीं ७ आर्या- ज्याज्यास-
 मयींधर्म ग्लानीहोतीअधर्मउद्भवतो त्यात्यासमयींवेगें भारत
 बर्थाजगांतसंभवतो ७ दोहा- अर्जनहानिसृजगतमें परेध-
 रमकेसाय बढतअधरमजहांजहां नबहोंजनमतआय ७ ओं-
 वी- जेजेकाळींधर्मासी स्थाननष्टताहोयपरियेसींत्याकाळींअव-
 तरोनित्यासीं दुष्टांतेमारितसें ७ अप्रसंग- जेजेवेळेंधर्मुहानि
 पावेकेशीं दैत्यदुरारोषेंअधर्माचेनी १ अधर्मउंचावेत्रैलोक्यजी-
 णाया तेहांआत्मकायासृजीतोमी २ तुकाह्यणेदेवसांगतोऐका-
 वें जेणेंपराप्तवेसंशयहा ३ ॥७॥

श्लो०- परित्राणाद्यसाधुनांविनाशाद्यच्चदुष्कृ-
 ताम् धर्मसंस्थापनार्थायसंभवामियुगेयुगे८

टी० सम०- साधुंचारक्षणालागीं मागयापातकीजनां स्थापा-
 वयासिधर्मातें होतोंयुगयुगाप्रती ८ आर्या- साधुत्राणक-
 राया खळदुष्टांचेंकरावयाहनन धर्मस्थापायासी घेतोंपार्थायु-

गायुगींजनन ८ दोहा- साधुनकीरच्छाकरों पापिनहारोमार॥
 थापतरातसधरमकी जगजगमाहिबिचार ८ ओंवी- पवि-
 त्रसाधुतारावे दुष्टांसिनाशकरावे धर्मस्थापनह्वावे अवतरेंयुगा-
 युगीं ८ अभंग- रक्षावयासाधुजना मारावयासीदुर्जना १
 धर्मस्थापनकराया होतोंयुगायुगींकोतेया २ हेचिदेहधारणमूळ
 ऐकेंममायेचारवेळ ३ तुका ह्मणेअभयाचें दानपात्रभाविकाचें

४१८

श्लो०- जन्मकर्मचमेदिव्यमेवंयोवेनितृत्वतः
 त्यक्त्वादेहंपुनर्जन्मनैतिमामेतिसो ऽर्जन॥९॥

टी०स०- अलौकिकेजन्मकर्मे माझींजाणेअसेंखरें देहाटाकु-
 निनोमातें पावेजन्मानयेपुन्हा ९ आर्या- एवंपार्थ्यामाझे जा-
 णेजोजन्मकर्मनिश्चितरे देहांतींजन्मपुन्हा नपवेमजशींमिळो-
 नितोचितरे ९ दोहा- मेरेजनमरुकरमको तत्वलहेजोजान
 देहतजेमोकोंमिले बहुरिनजनमेंआन ९ ओंवी- माझेजन्म-
 कर्मदिव्यजाण तयानाहींजन्ममरण तेखूणज्ञानीधरून तेमज
 पावती ९ अभंग- माझीजन्मकर्मलीळा जाणेभाविकुजोभो-
 वा १ धन्यतोविभूमीवरी देहिंअसोनिनिर्विकारी २ पदशाश्वतपा-
 वेळ अनुपम्यहेंगाइल ३ खुंटेपुन्हात्याचाजन्म अनुभवेंतुकारा-
 म ४ ॥९॥

श्लोक- वीतरागभयक्रोधाभयामामुपाश्रि-
 ताः बहवोज्ञानतपसापूता मद्रावमागताः १०

टी०स०- कामक्रोधभयानीत ध्याननिष्ठमदाश्रित बहुज्ञानतपें
 शक्य मत्स्वरूपासिपावले १० आर्या- रागभयक्रोधरहितम-
 न्यतेजन्मलेनरूपूत ज्ञानतपेंपावतबहु पावतिमजलामदाश्र-
 येंपूत १० दोहा- रागक्रोधभयतजे मोमेराखेभाय बहुतग्या-
 नितपकरिगये माहिमांझसमाय १० ओंवी- कामक्रोधभ-
 यरहितनी माझ्याआश्रयेअसती ममप्रसादेज्ञानपावती स्वरूपीं

मिच्छोनी १० अश्रंग- कामक्रोधभयावीण तोचसाधुपूर्णजा-
ण १ ध्याननिष्ठमदाश्रित त्यासआह्मीह्यणोंसंत २ बहुतज्ञानतपे
शुद्ध जाणावातोमहासिद्ध ३ जेपावलेस्वस्वरूपां तुकयाशरणत्याचि
दूर्पां ४ ॥१०॥

श्लो०- येयथामांप्रपद्यंतेतांस्तथैवभजाम्यहम्
ममवत्मानुवर्ततेमनुष्याः पार्थसर्वथाः ॥ ११ ॥

टी०सम०- जेजसेभजतीमातें मीतसाफळतोंतयां पार्थामनु-
ष्यसकळ माझ्यामार्गाचिवर्तती ११ आर्या- जेजैसेंमजभ-
जती तैसेंभजतोंतयांसिमीपाहा माझ्यावर्त्यासर्वहि अनुव-
र्तमनुजसंघबापाहा ११ दोहां- जोमोकोजैसेभजे ताकोत्यांफ-
लदेत अर्जननरसबजगतमो मोमारगगहिलेत ११ ओंवी- जै-
सेजेमजलाभजती त्यांसिमीभजेतेचरीती माझेमार्गावर्तती ॥
सर्वलोक ११ अश्रंग- जोजोजैसेंमातेंभजे मीहीतयातेंसा
उमजे १ जैसाभावरायींमाझे फळेंतेबीत्यासहजे २ पार्थामान-
वसकळ मममार्गाचिनिखळ ३ वर्ततातीहेतूंजाण तुकावंदीत्यांचे
चरण ४ ॥ ११॥

श्लोक- कांक्षंतः कर्मणां सिद्धिं यजंत इह देवताः
क्षिप्रं हि मानुषे लोके सिद्धिर्भवति कर्मजा ॥ १२ ॥

टी०-स०- कर्मसिद्धिचइच्छुनी पूजितीअन्यदेवता कर्ममूळाचयां
सिद्धी नृलोकीं होतिसत्वर १२ आर्या- कर्माचीहेसिद्धी इच्छुनि-
यां देवतायजनकरिती मानवलोकीं होती कर्माचीसिद्धिजेहिलोक
रिती १२ दोहा- करमसिद्धिकीचाहकरी पूजतदेवनलोय कर-
माकियेनरलोकमें सिद्धिबेगहिहोय १२ ओंवी- जेकर्मसिद्धी
इच्छुनी चित्तठेवितीअन्यदेवभजनीं मनुष्यलोकींक्षणां सिद्धि-
होतीसत्वर १२ अश्रंग- अन्यदेवतापूजिती जेकांकर्मसिद्धी
प्रीती१ नानाविधमार्गांतरे ध्यानउपास्यगजरे २ कर्ममूळेंचत्यांसि

द्वी नरलोकीपैत्रिशद्वी ३ पावेशीप्रभक्तिभावे तुकाह्मणेपूर्वदै-
वे ४ ॥ १२ ॥

श्लोक- चानुर्वण्यमयासृष्टं गुणकर्मविभागशः
तस्यकर्त्तारमपिमांविद्भ्यकर्त्तारमव्ययम् ॥ १३ ॥

टी० स०- चारीवर्णहिम्यांकेले गुणकर्मविवंचुनी त्यांचाकर्त्ता
रीकर्त्ता नहेमीजाणअव्यय १३ आर्या- गुणकर्मविभागोंम्यां
केलेउत्पन्नवर्णहंचार त्यांचाकर्त्ताहीमी जाणअकर्त्ताकरूनिसुबि-
चार १३ दोहा- चारवरनमैरचेकरी गुणअरुकरमविभाग
अकरतकर्त्ताहोरहों नहिमोहेअनुराग १३ ओंवी- म्यासृजि-
लेचारीवर्ण गुणकर्मविभागून त्यांचाकर्त्तामीजाण परीअव्यय
असें १३ अश्रंग- विप्रक्षत्रियवैश्यशूद्र वर्णविभागचत्वार
१ केलेइच्छेनीआपुले मार्गभिन्नत्वांस्थापिले २ सांभाळितोपुनःपु-
न्हा असोनिअलिमअर्जना ३ अजअव्ययछंदाने तुकयाजाण-
तूसंधाने ४ ॥ १३ ॥

श्लोक- नमांकर्माणिलिंपतिनमेकर्मफलेस्पृ-
हा इतिमांयोऽभिजानातिकर्मभिर्नसबद्ध्य
ने ॥ १४ ॥

टी० स०- कर्मलिंपतीनामते कानकर्मफळांस्पृहा मातेजाणेअसें
तोही बद्धकर्मनिहेकधीं १४ आर्या- कर्मालिमनहेमी कर्म-
फळांकामनानबाधांवे ऐसेंजोमजजाणे त्यालाकर्मांकदानबाधा-
वं १४ दोहा- करमनमोकोलगतहै मोहिनफलकीचाह ऐसें-
जोमोकोलरवे करमनबाधतताह १४ ओंवी- कर्मांजाणतेपाहीं
कींमजकर्मइच्छानाहीं ऐसेंजोजाणेकाहीं कर्मातीनबाधिजे ॥ १४
अश्रंग- कर्मलिंपतीनामते जरीमाझियेसाक्षीते १ नवलसां-
गतांअर्जना झणेसंशयोहामना २ कर्मसुफलप्राप्तीआशा नसे
किंचितनरेशा ३ जाणेशुणातोचिमुक्त होयतोचिकर्मातीत ४ ब-
द्धसुभाश्रमींनहे तुकावर्णित्यागौरवं ५ ॥ १४ ॥ श्रीकृष्णायनमः

श्लो०- एवंज्ञात्वाकृतंकर्मपूर्वैरपिमुमुक्षुभिः॥

कुरुकर्मैवतस्मात्त्वंपूर्वैः पूर्वतरैः कृतम् ॥ १५ ॥

टी०सम०- ऐसेंजाणोनिमोक्षार्थी केलींकर्मपुरातनीं करींकर्मचि
तूंतस्मात्केलेजेपूर्वपूर्वजीं १५ आर्या- ऐसेंजाणुनिकर्म केलीं
पूर्विलमुमुक्षुच्यनिकरें प्राचीनानींकेलीं कर्मह्यणऊनितूंकरीं नि-
करे १५ दोहा- जेचाहतहैमुक्तिकों करमकरेमनमाय त्योंहि
करमकरोसदा पहिलनकोमतपाय १५ ओंवी- ऐसेंजाणोनि
करीकर्म मोक्षइच्छुनि करीधर्म याकारणोंवर्णाश्रम केलापाहि-
जे १५ अप्रंग- ऐसेंजाणोनिमुमुक्षां कर्मकेलींपूर्वपक्षां १ कु-
रुवर्यात्याआधारे करीकर्मसाचोकारे २ केलींपूर्वजपूर्वजीं तुका-
जयासीनांवाजी ३ ॥१५॥

श्लो०- किंकर्मकिमकर्मैतिकवयोऽप्यत्रमोहि-
ताः तन्नेकर्मप्रवक्ष्यामियज्ञात्वामोक्ष्यसेऽश-
भात् ॥१६॥

टी०स०- ज्ञानिहीमोहिलेकींहे कैसेंकर्मअकर्मही सांगेनतेचि
जाणोनी सूटसीअशभभांतुनी १६ आर्या- कर्माकर्मविचारीं
मोहितजेथोरथोरकविराय तेंकर्मतुलाकथितों पार्थाजेजाण-
तांअशभजाय १६ दोहा- कौनअकरमसकरमकों रहतज्ज
पंडितमोह मुगतकाजसोइकर्ममें कहेदेतहोंतोह १६ ओंवी-
अकर्मकर्मतेकोण कर्मवोळखावींजाण आईकतेसांगेन अ-
शभभांतूनिस्सूटसी १६ अप्रंग- येथेंमोहिलेंज्ञानियें खुणन-
येध्यानाशीं १ कैसेंकर्मअकर्मते संशयातेदर्शवी २ जाणुनमी
तूजसांगें अशभअंगेंसूटसी ३ तुकाह्यणेदिव्यमत सावध
चित्तेंऐकावें ४ ॥१५॥

श्लो०- कर्मणोत्पिबोद्धव्यंबोद्धव्यंचविकर्म-

णः अकर्मणश्चबोद्धव्यंगहनाकर्मणोगतिः१७

टी०सम०- तत्त्ववेदोक्तकर्माचें विकर्माचेंनिषिद्धजें अकर्माचेंहि

जाणावें कर्मच्यागहनागती १७ आर्या- कर्मकर्मविकर्म जाणावीं सद्बिचारसाधूनीं कर्मचीगहनगती ऐसेंकथिलें सदेवसाधूनीं १७ दोहा- जाकेहीयेकरमहै औरविकरमरूपभाय रु- निअकरमगतिजेयहे गहनकरमकेदाय १७ ओंवी- कर्मचें ज्ञानअसावें विकर्मतें ओळखावें अकर्मचित्तनद्यावें कर्मगती गहनह्यणोनियां १७ अप्रंग- तत्त्ववेदोक्तकर्माचें कर्मत्याचें अवधारी १ निषिद्धविकर्मचेंजे तेथेबुझेसर्वज्ञ २ अकर्मचेंही- जाणावें जीवींध्यावें एकत्व ३ तुकावदेकर्मगती गहनह्यणती- यास्तव ४ ॥१७॥

श्लो०- कर्मण्यकर्मयः पश्येदकर्मणिचकर्मयः
स बुद्धिमात्मनुष्येषु स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत् १८

टी.सम०- नबाधेतेनहेकर्म कृष्णार्पणं अकर्मता अकर्मापा- तेकर्म देखेसर्वज्ञसर्वकृत् १८ आर्या- कर्मअकर्माकर्मा अ- कर्मपाहेतयाकळेवर्म तोबुद्धिवंतयुक्तहि केलेंत्याणेंसमस्तहीक- र्म १८ दोहा- करमनमाझअकरतजें लखेअकरमनकरम बुद्धिवंततिनसबकियो मेटेमनकेभरम १८ ओंवी- कर्मतेचि अकर्मपाहें अकर्मतेकर्महोऊनिराहे मनुष्यांतबुद्धिवंतआहेजो सर्वज्ञसर्वकर्ता १८ अप्रंग- नबाधेतेनहेकर्म मुख्यवर्मतेंऐ- सें १ अकर्मताकृष्णार्पणीं सत्यवाणीमानावी २ अकर्माचिकर्म पावे हेतोअवधेचोरखट ३ तुकावदेसर्वकृत देखेमातसर्वज्ञ ४ १८

श्लो०- यस्य सर्वसंभारं प्राः कामसंकल्पवर्जिताः
ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुः पंडितं बुधाः ॥१९॥

टी.सम०- राकूनिकामसंकल्प आरंभींसर्वकामजो ज्ञानाग्निं कर्मजाळी ह्यणतीतोचिपंडित १९ आर्या- कर्मरंभजयाचे इच्छासंकल्पवर्जजेप्राज्ञ कर्मज्ञानाग्निं जाळितितेजाणपंडि- तप्राज्ञ १९ दोहा- जाकेसबआरंभनिज बिनाकामनाहोत ता

सौंपंडितकहतजिन दहेकरमकोगोत १९ ओंवी- सर्वकर्मारं-
भकरी कामनात्यजूनिअवधारी ज्ञानाग्निनेंदाहकरी ह्यणतीतो-
चिपंडित १९ अप्रभंग- कामसंकल्पत्यागुनी आत्मध्यानीरतला
१ सर्वकर्माजोआरंभी निर्मळनभीचंद्रमा २ ज्ञानाग्निनेंजाळीकर्मा
शिवशर्मापैजैसा ३ तोचिपंडितबोलती तुकास्तुतीकरीज्याची ११९

श्लो०- त्यक्त्वाकर्मफलासंगंनित्यतृप्तोनिराश्र-
यः कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपिनेवकिंचित्करोतिसः २०
निराशीर्यतचित्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ शा-
रीरंकेवलंकर्मकुर्वन्नाप्रोतिकिल्बिषम् ॥२१॥

टी०स०- फलेच्छाटाकुनीसर्व सदातृप्तनिराश्रय प्रवर्तलासर्व
कर्मी नरीकांहीनतोकरी २० शरीरचित्तस्ववशा नआशानपरिग्र-
ह शरीरमात्रेजोर्कर्म करीपावेनबंधतो २१ आर्या- कर्मफला-
तेंत्यागी नित्यस्तृप्तस्वयेंचिअनुभवितो कर्मांप्रवृत्तअसतां न-
करीकांहीस्वसोरय्यअनुभवितो २० निष्कामतनुमनाशीं अवरु-
निनिःसंगतेसिजोवरिता केवळतनुसंबंधीं कर्मेकरुनीनलिंपतो
दुरिता २१ दोहा- कर्मफलनछोडेसदा तृप्तिकरेनहिआसता-
कोकरमनकरतही लगेनभवकीफांस २० जीतेइंद्रियदेहमन का-
मपरिग्रहजाय देहकाजकरमनकरत पापनलागतताय २१ ओं-
वी- फलेच्छात्यजी तृप्तअसोनिनिराश्रयोजी प्रकृतिकर्मांसहजीं
नबाधिजेल २० शरीरचित्तस्ववशाकरिशी आशापरिग्रहटाकिशी
शरीरेंकर्मकरिशी असातपावेबंधाते २१ अप्रभंग- सर्वटाकुनी
फळाशा स्वात्मतोषाप्तीतरीं १ निराश्रयसदातृप्त पारंगतसच्छा-
स्त्रां २ सर्वकर्मांप्रवर्तला जैसाभलामिथिलेश ३ नरीकांहीनतो
करी साक्षोन्नरींतुक्याचे ११२ देहचित्तवशाकरुनी जोसाधनींवि-
नटला १ परिग्रहनतेआशा मदईर्ष्यानेणेंची २ शरीरमात्रेजोर्कर्म
करीधर्मरक्षणी ३ बंधनातेछेदुनवर्ते लाभसरतेतुक्यासी ॥११९

श्लो०- यदृच्छालाभसतुष्टोदंहातीतोविमत्सरः

समःसिद्धावसिद्धौच कृत्वापिननिबद्धते ॥२२

टी० सम०- लाभेअयाचितेतुष्ट नजयाद्वंद्वमत्सर सिद्धांसिद्धांत
सम नह्येबद्धकरूनिही २१ आर्था- तुष्टयदृच्छालाभे हंदरहि-
तजोविमत्सरीयुक्त ज्यालासिद्धिअसिद्धी समतोकर्मेकरूनिहीमु-
क्त २२ दोहा- जथालाभसंतोखजो सखदु खनगनतदोई सि-
द्धिअसिद्धीएककी करमनिबंधनहोई २२ ओंवी- सखदुःखाते
नधरी लाभालाभेचाडनकरी हंदातीतविचारो तोबंधनपावे २२
अभंग- लोभसर्वासीसारिखा तुष्टदेखाअयाचिते १ सखदुः
खद्वंद्वनेणे मत्सरनेणेभावेची २ सिद्धिअसिद्धांतसम आत्मा-
रामसाधका ३ बद्धनह्येकर्मकरितां तुकयावार्त्तानिवेदी ४ ॥ २२ ॥

श्लोक- गतसंगस्यमुक्तस्यज्ञानावस्थितचेतसः

यज्ञायाचरतःकर्मसमग्रंप्रविलीयते ॥२३ ॥

टी० स०- कर्त्तृत्वापासूनीमुक्त स्वरूपींचित्तधारले यज्ञार्थआच-
रेकर्म सर्वतेजातसेलया २३ आर्था- जोनिःसंगविमुक्त ज्ञानीं
ज्याचेकरीतमननिलया यज्ञार्थकर्मकरितो त्याचींकर्मेहिपाव
तीविलया २३ दोहा- तजेसबेजोकांमना ग्यानलगावेचीत ॥
जग्यकाजकरमनकरे सोनबाधियेमीत २३ ओंवी- कर्त्तृत्वापा-
सूनिमुक्त अखंडस्वरूपींज्याचेंचित्त यज्ञार्थकर्मआचरतनेणे-
तेंपावतलयामें २३ अभंग- कर्त्तृत्वापासूनीमुक्त जोविरक्तसर्व-
दा १ थोरचित्तआत्मरूपीं कींचिद्रूपींरवेचेतो २ मरवार्थकर्मचरे
निर्व्यापारेआवडीं ३ सर्वहीतेजातेलया ठायींजयातुकाराम ४ ॥ २३ ॥

श्लो०- ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतं
ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्मकर्मसमाधिना ॥२४ ॥ श्रीः

टी० सम०- कर्त्ताअग्निहविर्द्रव्यं ब्रह्मब्रह्मींचअर्पणं कर्माब्रह्मस-
माधिस्थ त्याणेंब्रह्मींचपावणे २४ आर्था- अर्पणहविहुत
वन्ही सर्वहिहेंब्रह्मरूपजोमानी ब्रह्मक्रियासमाधी करुनीब्रह्मा-

सिपायतोज्ञानी २४ दोहा- होमअग्निसबब्रह्महै अरपीब्रह्मीं
ज्ञान जाईब्रह्मसेसोरहे करमसमाधिस्थान २४ ओंवी-क
र्त्ताहच्यआणिअग्नी होमब्रह्मजाणूनी कर्मब्रह्मसमाधिलावू
नी ब्रह्मींचपावे २४ अप्रसंग- कर्त्ताअग्निहविर्द्रव्यं जिवेभा-
वेंएकाग्र १ ब्रह्मब्रह्मींचअपूर्ण ज्ञालालीनमाझारी २ कर्मीब्र-
ह्मसमाधिस्य चिंताग्रींतसारिखा ३ त्याणेंब्रह्मींचपावणें॥
स्वरवबाणेतुकयासी ४ ॥२४॥

श्लो०-देवमेवापरेयज्ञयोगिनःपर्युपासते॥

ब्रह्माग्नावपरेयज्ञयज्ञेनैवोपज्जहति॥२५॥

टी०सम०-यज्ञइंद्रादिभावेंचि कर्मयोगीउपासिती ब्रह्माग्नीं-
तचितेज्ञानी यज्ञरीतींचहोमिती २५ आर्या- कर्मउदेवम-
खाते करितीवदलोस्फुयुक्तिहोमीती ब्रह्माग्नीचेठार्यां ज्ञानीय-
ज्ञेकस्त्रुनिहोमीती २५ दोहा- देवनिकोईभजतहै करेजग्यब-
हुधाय एकब्रह्ममेंजजतहै ग्यानजोगकेदाय २५ ओंवी-इं-
द्रातेभावेंचियज्ञ कर्मयोगीउपासितीजाण ब्रह्माग्नींतचित्त
मन ज्ञानीयज्ञरीतींचहोमिती २५ अप्रसंग- इंद्रादिभावेंचि
यज्ञ जोसर्वज्ञस्वीकारी १ उपासितीकर्मयोगी पुढेंभोगीनि-
जमोक्ष २ जेकाज्ञानीब्रह्माग्नींत मनचित्तसामग्री ३ यज्ञरी-
तींचहोमिती तथाप्राप्तीनिजलाभु ४ तुकाह्मणेआणीकही॥
यज्ञपाहींसांगतु ५ ॥२५॥

श्लो०-श्रोत्रादीनांद्रियाण्यन्येसंयमाग्निषुजु-

हति शब्दादीन्विषयानन्यइंद्रियाग्निषुजुहोत२६

टी०-स०- श्रोत्रादिइंद्रियेंकोणी निग्रहाग्नींतहोमिती त्याइंद्रि-
याग्नींतकोणी अर्थशब्दादिहोमिती २६ आर्या- संयमव-
ह्निंतकोणी करितीश्रोत्रादिहोमचिसदाहा शब्दादिकविषयां-
चा करितीकरणाग्निनेंकुणीदाहा २६ दोहा- एकजहोमत

इंद्रियन संजमअग्नि स्वरूप बिरवयनहोमतएकज्ज इंद्रियअ-
गिनअरूप २६ ओंवी - श्रोत्रादिज्ञानेंद्रिये संयमाग्नीहोमि-
तीतये शब्दादिकविषये इंद्रियाग्नीहोमिती २६ अशंग-ज्ञा-
नेंद्रियकर्मेंद्रिय दाहाकरणांचाप्रत्यय एकवटीसमुदाय स्वात्म
सत्तेयाजकू १ पृथगाकारेनिग्रह सोडवूनिदुराग्रह करुनीआ-
त्मअनुग्रह नियमाग्नीहोमिती २ त्याइंद्रियाग्नीहोमिती सावधानया-
जकहोत वर्णाअर्थसारहुत शब्दालागींहोमिती ३ तुकाह्मणेसं-
तांप्रती जैसीसारांशपडती ऐसेंनिवेदीश्रीपती पार्थाप्रतीऐका-
वें ४॥२६॥

श्लोक- सर्वाणींद्रियकर्माणिप्राणकर्माणिचापरे
आत्मसंयमयोगायोज्ज्वलतिज्ञानदीपिते ॥२७॥

टी० स० - कोणीसर्वाइंद्रियांची कर्मप्राणादिकांचिहीं चित्यकाशां-
तवृत्तीच्या निरोधाग्नीहोमिती २७ आर्था - प्राणेंद्रियकर्म-
चा अवघासमुदायहोमितांजळतो ज्ञानेंकरुनीकोणी पेटविती
आत्मसंयमानळतो २७ दोहा - जेसबइंद्रिनकेकरम औरक-
रमसबप्राण होमतसंजमअगिनमें प्रगटकरेचितग्यान २७ ॥
ओंवी - इंद्रियकर्मप्रधान कर्मसर्वासिजाण संयमाग्नीहोमि-
न निरोधाग्नीहोमिती २७ अशंग - कोणीआईकअर्जना पा-
हेनिगमप्तावना सर्वइंद्रियस्वाधीना हेचइष्टसामग्री १ पांचप्रा-
णयादेहांत वागतातीआत्मस्थित त्याचींकर्मयथास्थित तींचहूं-
कडेनिर्मितीं २ आतांवृत्तीनेंनिवृत्ती पदपावुनीझालीतुसी तेथे
चिदानूचीदीसी व्यापेपृथ्वीआकाश ३ तुकाह्मणेतेचकळा नि-
रोधाग्नीचीज्वाळा होमितीघनसांचळा आत्मतेांडेवर्णितु ॥४॥

श्लो० - द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञायोगयज्ञास्तथापरे
स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्चयतयःसंशितव्रताः ॥२८॥

टी० स० - द्रव्ययज्ञतपोयज्ञ योगयज्ञहिस्रव्रत वेदार्थज्ञानही

यज्ञ यत्नशीलअनुष्ठिती २८ आर्या- स्वाध्यायमस्वाकोणी करितीज्ञानाध्वरासिसंन्यासी योगद्रव्यतपोमय यज्ञानेंदृढब्र-
ताद्व्यसंन्यासी २८ दोहा- एकजजतहैद्रव्यसों एकतपस्या
जोग एकजुपदतवेदहिजजे एकजत्नसोंलोग २८ ओंवी-ए-
कद्रव्यवेचिती त्रिविधतपकरिती एकयोगातेंअनुष्ठिती स्वाध्या-
ययज्ञ २८ अपंग- धनापासूनअभिज्ञ देवद्विजपितृयज्ञ हो-
तोचिद्रव्ययज्ञ पैतत्त्वज्ञजाणती १ तपोयज्ञतापसांचा योगय-
ज्ञतोयोग्यांचा स्रव्रतवेदार्थाचा ज्ञानयज्ञहीबोलती २ यत्न-
शीलजेपांडवा अनुष्ठितीस्वात्मदेवा तुकास्रणेहेंचदेवा झालें
पूर्णआवडतें ३ ॥२८॥

श्लो०- अपानेज्जह्निप्राणंप्राणोपानंतथाऽपरे
प्राणापान गर्तारूध्वाप्राणायामपरायणाः॥२९

टी०-सम०- अपानींहोमितीप्राण प्राणीतोचिअपानही प्रा-
णापाननिरोधूनी प्राणायामासितत्पर २९ आर्या- प्राणीं
अपानहोमीं प्राणअपानींकुणीस्वबोधानें प्राणापान्गनीतेंसे-
धुनिअसतीसमीररोधानें २९ दोहा- होमअपानहिप्राणमोप्रा-
णअपानहिमांह प्राणअपानमेंरोकिकें रहतज्जहेंनरनाह॥२९
ओंवी- अपानहोमितीप्राणीं अपानींप्राणअर्पुनी हृदयोग-
हाजाणूनी यज्ञेयज्ञफलपावती २९ अपंग- अपानअधस्थ
आसनें साधुनीआधारअधिष्ठानें तेथेंहोमिजेप्राणें आत्माहु-
तीअपानीं १ मगउर्ध्वदशेचीतेगती स्वाधिष्ठानाचेवरती मणि-
पुरांतआहुती अपानघेतुप्राणाची २ कोणीप्राणअपानास ॥
निरोधोनीषट्चक्रांस जिणोनिप्राणायामास उतावेळझालेजे३
तुकास्रणेसाधेकजनीं योगमार्गाअनुभवुनी पंथवेविलानित्या-
नीं वागावयापांशिका ४ ॥२९॥

श्लो०- अपरेनियताहाराः प्राणान्प्राणेषुज्जह्नि
सर्वेऽप्येतेयज्ञविदोयज्ञक्षपितकल्मषाः॥३०॥

टी०स०- कोणीनेमूनिअन्नादि प्राणीप्राणांसिहोमिती हटयोगी
असेसर्व यज्ञेपावनयज्ञवित् ३० आर्या- कोणीनियताहारें
प्राणीप्राणांसिहोमितीबापा हेसर्वयज्ञवेत्ते क्षात्रितियज्ञेकस्त्रं-
नियंतापा ३० दोहा- प्राणनहीमेप्राणको होमनजीआहार
जेसबजातजग्यकों मेरेपापविकार ३० ओंवी- अल्पनेमू-
निआहारें प्राणीप्राणनेमितीखरे हटयोगीनिधारे यज्ञेचिय-
ज्ञफळ ३० अप्रंग- हृद्ययोगवारेवात साधुनिआहारनियमि-
त तेयेंमनकेवीतृषित पिंडुंशकेलहेनेणें १ प्राणीप्राणांसिहोमि-
ती हटयोगीऐसेरीती सर्वयज्ञेपावनहोती त्याबोलतीयज्ञवित्
तुकाह्मणेनारायणें केलेपार्थासिसांगणें नातेसाधूचेमागणेंही-
तेकांहींपूर्वीचें ३ ॥३०॥

श्लो०- यज्ञशिष्टामृतभुजोयांतिब्रह्मसनातन-
म् नायंलोकोऽस्त्ययज्ञस्यकुतोऽन्यःकुरुसत्तम३१

टी०स०- यज्ञशेषरूपाभोक्ते परब्रह्मींचपावती अयज्ञालानहा
लोक केंचास्वर्गकुरूत्तमा ३१ आर्या- यज्ञावशिष्टअमृता सेवु-
निपावतिसनातनब्रह्म यज्ञावांचुनिकैसे लोकद्वयपावतीलजे
ब्रह्म ३१ दोहा- जग्यशेषअमृतभखे होतब्रह्ममेलीन यहलोक
कोंबिनजग्यनही परलोकरूहेछिन्न ३१ ओंवी- यज्ञशेषजे-
भक्षिती अमृतपानेब्रह्मपावती यज्ञशेषजेनकरिती तयांनाहीं
परलोक ३१ अप्रंग- यज्ञशेषजेअमृत देवादिकज्याइच्छितत्या-
चेभोक्तेझालेसंत पूर्णहटप्रयत्ने १ मगयांतलाभकाय ऐसाको-
णीपुसताहोय तरीपरब्रह्मठाय पैपावतीभरवसे २ आतांअरु-
सीपांडवा नसेयाज्यत्वस्वभावा त्यासींइहलोकबोलावा मान-
कैसापरत्रीं ३ कुरुउत्तमाअर्जना चित्तद्यावेयावचना कांहींआ-
सत्याकल्पना त्यातूंमातेनिरूपीं ४ तुकाह्मणेचोरवर जेंज्ञानय-
ज्ञावरिष्ठ तेसेवितानीब्रह्मनिष्ठ सोहंमंत्रेंकरूनी ५ ॥३१॥श्रीः

श्लो०- एवं बहुविधायज्ञावितताब्रह्मणोमुखे

कर्मजान्विद्वितान्सर्वानिवंज्ञात्वाविमोक्ष्यसे ३२

टी०सम०- विस्तारले बहुअसे यज्ञब्रह्माचियामुखें सर्वकर्म-
जतेजाण ऐसेंजाणोनिस्मृतसी ३२ आर्या- एवंबहुविधय-
ज्ञ श्रुतिनेंसांगीतलेअसेंस्वमुखें कर्मजअवघेऐसें जाणनिहो
मुक्तत्वंनिजात्मस्वखें ३२ दोहा- बहुभांतवेदनकहे जग्यसब-
हुतेमान तेसबजान्योकरमते लहेमुगतस्वरखान ३२ ओंवी-
ऐसेबहुविस्तारले यज्ञब्रह्ममुखेंज्ञालें सर्वकर्मविस्तारलें हेउ-
मजत्यास्मृतसी ३२ अपभंग- बहुयज्ञाचाविस्तार ज्ञात्वाविधि
पासूनीसाचार सर्वहीकर्मसारासार ऐसेंजाणूनिस्मृतसी १ कर्म
बद्धतापांडवा स्मणूनिजडपणवेवा याचेसंगेंजडजीवा तरणो-
पायकायसा २ ऐसेंकल्पिसीमानसीं ज्ञानींआशंकाविद्यसी हातीं
नलगेठेव्यासी पैंगाभूतेंज्ञांबल्या ३ तथाभूतांचीज्ञाडणी करी-
लयेथेंगदापाणी पंचाक्षरीतोनिर्वाणी सोडविलेंसोडवी ४ तुका
ध्यायध्यानजवळ ज्याचीअखंडितमाळ स्मणूनसंतांमाजीखेळ ज्ञा-
त्वाब्रह्मप्राप्तीचा ५ ॥३२॥

श्लो०-श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ञानयज्ञःपरंतप ॥

सर्वकर्माखिलं पार्थ ज्ञानैरिसमाप्यते ॥३३

टी०स०- द्रव्ययज्ञाहुनीश्रेष्ठ ज्ञानयज्ञचिअर्जना लौकिकेवैदिकेक-
र्मे सर्वज्ञानींचसंपत्ती ३३ आर्या- द्रव्यमखाहुनिअधिक ज्ञान
मखाजाणतेभवातरती ज्ञानेकरूनि कर्मे अवधींसांडुनिपरंतपा
परतीं ३३ दोहा - द्रव्यजग्यतेहैबडो ग्यानजग्ययहदाय जि-
तेकरमबेदनकहे ग्यानहुरहतसमाय ३३ ओंवी- सांगीतला
द्रव्ययज्ञ ब्रह्मार्पणबहुतयज्ञ लौकिकेवैदिकयज्ञ ज्ञानींहेसर्व
संपत्ती ३३ अपभंग- द्रव्ययज्ञाहुनीश्रेष्ठ ज्ञानयज्ञहावरिष्ठ ॥
पार्थायातेंब्रह्मनिष्ठ बहुधाऐसेंजाणती १ लौकिकेवैदिककर्मे
सर्वहीतींज्ञानकर्मे पावेसंपत्तीसप्रेमें नोहेकदादरिद्री २ हळह-
ळगेलीज्याची तीसंपत्तीवंतत्याची कीर्तिपाठतुकावाची लोकांमा-

जीसर्वदा ॥३॥ ३३॥

श्लो०- तद्विद्विप्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ॥

उपदेक्ष्यंति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिभिः ॥३४॥ ७३

टी० सम०- तेंजाणवंदनेंप्रश्ने संतसेवेकरूनियां शास्त्रज्ञतत्त्वज्ञानु-
नें तेंज्ञानउपदेशिती ३४ आर्या- तेंतूनमनेंप्रश्ने गुरुसेवेनेंधनंज-
याजाण तत्त्वज्ञानीज्ञाना उपदेशितिगुजसख्यातुझीआण ३४ दो-
हा- कीजेबहुतेनभ्रता प्रसन्नसेवाभांति तेग्यानीउपदेसहे ग्या-
नस्तजिनयहशांति ३४ ओंवी- रिघावेंसद्गुरुसीधारण करावें
पादसेवन मगनेतुजउपदेशितीज्ञान तेणेंपावनहोशील ३४ अ-
भंग- तेंज्ञानप्राप्तिखुण ऐकेंपांडवालक्षण अधींसद्भावेनमन म-
गप्रश्नआवडीचा १ सेवाभावार्थेकरावी निरपेक्षताअसावी ते-
ह्वांकुपाउपजेजीवीं मगतोहोयउपदेश २ शास्त्रज्ञतत्त्वज्ञ ज्ञा-
नसांगतीसर्वज्ञ तेह्वासहजवर्मज्ञ तुकाहाणेभाविक्कु ३ ॥श्रीः॥३४

श्लोक- यज्ञज्ञात्मानपुनर्मोहमेवंयास्यसि पांडव ॥

येन भूतान्यशेषेण द्रस्यस्यात्मन्यथो मयि ॥३५॥

टी० स०- जेजाणोनिपुन्हाऐसा नमोहसिलदेखसी चराचराआ-
पणांत मजसीमगऐक्यतू ३५ आर्या- ज्याज्ञानेंचकरूनियांणा-
वसिपार्थापुन्हानमोहमहा जेणेंसमग्रभूतें स्वात्मानिरखिशिममा
त्मपरसमहा ३५ दोहा- पांडवतूंयाकेलियें रहियेनहिफिरमोह
सबजीवनकोदेखियें आपमाहिकेंमोह ३५ ओंवी- ऐसेंज्ञान
जाणितल्यावरी मगमोहनपावसीलसंसारिं आत्मरूपदेखसीच-
राचरीं ऐक्यतेसी ३५ अभंग- जेंज्ञानजाणूनियां पुन्हाऐसा
मायानया नमोहसीलयेतेया दृश्यभासदिसेना १ स्थूलसू-
क्ष्मजीभूतें अचरास्वावर्जगनातें आत्मरूपतूंनयातें आपणातें
देखसी २ मगयज्ञशींऐक्यतू तेंयहेंहीऐकेंआतां जैसेंपावके
कवलीतां देणेंवर्चआपुलें ३ गंगासिंधुसमागतीं कींभानुच्याय-

धीरश्री तेवींएकतेयेंनामीं तुकानवचेनिराळा ४ ॥३५॥श्रीशाम्॥

श्लो०-अपिचेदसिपापेभ्यः सर्वेभ्यःपापकृतमः
सर्वज्ञानप्लवेनेववृजिनंसंतरिष्यसि ॥३६॥७॥

टी०-स०- अससीथोरहीपापी पापियांसकळांततूं तरीयाज्ञाननावेनें तरसीपापसागर ३६ आर्या- मोठापापीअससी जरिपापासीतुझ्यानसेपार ज्ञानप्लवघेउनियां जाशिलवृजिताब्धिच्याचतूपार ३६ दोहा- सबपापिनमेंजोबडो पापीहूंजोहो य ग्याननावचदिऊतरे पापसिंधुसमजोय ३६ ओंवी-सकळपापियांमाझारीं थोरपानकीतूंअससीजरी तरीयाज्ञाननावंत निर्धारिं तरसीपापसागर ३६ अभाग- असलासजरीपापियाशरीरीं नोहेकवणेपरीउद्धारची १ थोरपापीप्रीतीऐसीजरी गती झालीतुजप्रतीपार्थवीरा २ तरीपापसिंधुवरिहेअगाधु आहेकींनिर्बाधुज्ञाननौका ३ तुकास्यणेसारनिवडीरमावर श्रवणेचि उद्धारभावीकांचा ४ ॥३६॥

श्लो०-यथेधांसिसमिद्धोऽग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽ
र्जन ज्ञानाग्निःसर्वकर्माणिभस्मसात्कुरुतेत-
था ॥ ३७॥

सम०- कींजसापेटलाअग्नी काष्ठेंजाळीजशींनशीं ज्ञानाग्निकरि-
नोभस्म सर्वहीपुण्यपातकें ३७ आर्या- जैसासमिद्धअग्नी
करितोभस्मक्षणांमधेंकाष्ठां कर्मभस्मकरावां ज्ञानाग्नीनेनशीं
पराकाष्ठा ३७ दोहा- जैसीज्यालहनासकी डारतसबहीजार
ग्यानअगिनत्योंप्रबलहै डारतसबहीजार ३७ ओंवी- जैसें-
महाभारइंधन भस्महोय त्यागिसंगेंजाण सर्वकर्मेंजाळन ज्ञानाग्नीभस्मकरी ३७ अभाग- किंवाजैसापेटेवन्हिजाळीकाष्ठें
तेथेंसानमोठेनविचारीची १ तैसाएकवेळांज्ञानाग्नीउजळला झाल्याकर्मकळाभस्मकरी २ तेथेंपुण्यपापनोळखेस्वरूप उडवीसंक

ल्पपतंगते ३ तुकामुक्तझालायामार्गेजोगेला तोचियाजनाला
उपदेश ४॥३७॥

श्लो०- नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिहविद्यते ॥
तत्स्वयंयोगसंसिद्धः कालेनात्मनिविदति ॥३८

टी० सम०- ज्ञानासमनसेशब्द कांहींतेंज्ञानहास्वयें ज्ञाताचि
जोयोगयत्नें काळेंचिनांतबिंबतो ३८ आर्या- नाहीसम-
ज्यादुसरें पवित्रज्ञानामधेनसेकाळें तेंतूंस्वकर्मयोगें होउनिसे-
सिद्धिपावसीकाळें ३८ दोहा- तीनलोकमेंग्यानसम पावन
नहिकच्छुओर जोगसाधनाजोकरे लहेग्यानकीठोर ३८ ओं-
वी- ज्ञानासारिवेंपवित्र आर्णाकनाहींसर्वत्र तेंज्ञानसिद्धियो-
गकरितांनिरंतर ज्ञानेंकरूनिपाविजे ३८ अपंग- ज्ञानासम-
नसंप्रायश्चित्तदिसं शब्दजेंआपेंसेंदेहाकरी १ ऐसेंनसाधन
देखनीलोचन सर्वगुणेंमानज्ञानासीच २ ज्ञात्याच्याप्रयत्नेंला-
भेयोगचिन्हें मगसिद्धिरत्नेंयेतीहाता ३ काळेंयाचिनांतअनु-
भवविंबन तुक्याचेंहितयेवदेची ४॥३८॥

श्लो० ० श्रद्धालुभतेज्ञानंतत्परः संयतेंद्रियः
ज्ञानंनृब्ध्यापरांशांतिमचिरेणाधिगच्छति ३९

टी० सम०- श्रद्धालुतोज्ञानपावे जोतत्परजितेंद्रिय ज्ञानपावूनि
जेशांति थोरतोशांप्रपावतो ३९ आर्या- नत्परविजितेंद्रिय
तो ज्याच्याचिनींसदैवविश्वास ज्ञानेंशांतिसपावे वदतोमीरु-
ष्णातुजचिविश्वास ३९ दोहा- इंद्रियजितश्रद्धासहित पा-
वेंऐसोग्यान तापायंतकालही पावेशांतिसूजान ३९ ओं-
वी- ज्ञानपाविजेभक्तिकरूनी इंद्रियेंनेमिजेतत्परहोउनी ज्ञा-
ननिष्ठापावूनी थोरत्वपावती ३९ अपंग- श्रद्धालुतोज्ञा-
नपावेहेतूंजाण पूर्णसमाधानजयापासी १ जोकांइंद्रियांतें
आणित्वाहारितें आणीब्रह्मत्वानेंतत्परजो २ ज्ञानासपावूनी

शांतीसघेऊनी बैसेनिगमवनींस्त्रणेतुका ३ ॥ ३९ ॥ श्रीकृष्णा०

श्लो०- अज्ञश्चाश्रद्धधानश्चसंशयात्माविन-
श्यति नायंलोकोःस्तिनपरोनस्करवंसंशया-
त्मनः॥४०॥

टी०स०- बुड़ेअज्ञतसाश्रद्धा हीनसंशयबुद्धिही त्यांतसंशय
बुद्धीला नदोहीलोकनास्करव ४० आर्या- जोअज्ञअविश्वा-
सी करिसंशयवंतआपुलानांश लोकद्वयनाहींहीं स्करवनाहीं
ज्याससंशयमनास ४० दोहा- जोमूरखश्रद्धाबिन ताके
होयबिनास जाकोंयहसंदेहहें दोउलोकनिरास ४० ओंवी-
श्रद्धाहीनज्ञानहीन तोसंशयबुद्धीजाण त्यादोहीलोकनाहीं
जाण स्करवत्यानसं ४० अप्रंग- बुड़ेअज्ञतेसीअश्रद्धामा-
नसीं वसेजयापाशींनिरंतर १ हीनजोसंशयीबुद्धितेसीना-
हीं स्करवरूपपाहींसर्वकाळ २ बुद्धिसंशयाचीनदोंलोकींरूची
फलश्रुतीकाचीतुकास्त्रण ३ ॥४०॥

श्लो०- योगसंन्यस्तकर्माणंज्ञानसंछिन्नसंश-
यम् आत्मवंतंनकर्माणिनिबध्नंतिधनंजय४१

टी०स०- कर्मयोगांतसंन्यासी जोशास्त्रेंमुक्तसंशय जोआत्म-
ज्ञतयाकर्म नबाधतिधनंजया ४१ आर्या- योगेकर्मत्यागी
ज्ञानेंछेदीचसंशयात्याला जाणेंधनंजयातूं कर्मबाधितिनआ-
त्मवेस्याला ४१ दोहा- मोकोंअपेंकर्मकरे करीसंदेहदूर ग्या-
नीबधेनकरमसो रहेंसदास्करवपूर ४१ ओंवी- कर्मयोगातेक-
रिती जेशास्त्रेंमुक्तहोती आत्मज्ञानातेंपावती धनंजया ॥४१॥
अप्रंग- कर्मयोगांतरींसंन्यासाचीथोरी वंद्यह्निजवरींअग्रपूजे
१ मुक्तझालादेहींनुरेसंशयकांहीं वेदशास्त्रगवाहीपाहूनीयां २
जोकांआत्मवेत्नातयाकर्मवार्ता नबाधितेचित्तामाजीघेईं॥३॥तु
कास्त्रणमुक्तझालेदेहातीत अधमनेणतवायांगेले॥४॥४१॥श्रीः

श्लो०- तस्मात्ज्ञानसंभूतं तद्दृश्यं ज्ञानासिनात्म-
नः छित्त्वेन संशययोगभातिष्ठोत्तिष्ठभारत ४२

टी०स०- तस्मात्संशयअज्ञाने जोमनीछेदुनीतया ज्ञानखड्गेआ-
णिऊठ स्वकर्मकरिभारता ४२ आर्या- यास्तवअज्ञानेजो तद्द-
र्याउपज्जनिकरीमहातूट ज्ञानासीनेछेदुनि संशयतो कर्मयोग
करिऊठ ४२ दोहा- संदेहजोअग्यानते अपनोअर्जनआयगा-
नखर्गसोकाटिये जोगकरेकिननाय ४२ ओंवी- याकारणे
'अज्ञान तद्दर्याउपजेसंशयकरून तेज्ञानेतोडन योगकरी ४२
अभंग- तस्मात्तूहावेरीसंशयसंहारी जोवागेअंतरीअभंग-
ज १ छेदीज्ञानखड्गेशीरयाचेवेगे स्वकर्मतूअंगेअनुष्ठीपां २
तुकाविनवणीऐकावीसज्जनीं समाभयेथनीप्रसंगूहा ॥३॥४२॥
इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांश्रीकृष्णार्जनसंवादे ज्ञानयोगोनामचतुः ४

इतिटीकासमश्लोकी चतुर्थाध्यायटीपिका
श्रीपार्थसारथीकर्ता जीवामनमनोरथीं ४

इतिगीतार्थबोधिण्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांचतुर्थो (ध्यायः४)॥

पंचमाध्यायप्रारंभः

वामनः

पूर्वाध्यायींबोलिलाकीं योगसंन्यस्तकर्मजो आत्मज्ञानीतयाक-
र्म नवाधितिर्धानंजया १ दुसऱ्याअनिच्याश्लोकीं उत्तमश्लोक
बोलिला कींऊठकर्मयोगाते करीतूंगणउनियां २ येस्थळीं व-
र्णित्वाकृष्णे योगसंन्यस्तकर्मजो तोकर्मयोगामध्येच कर्मसं-
न्यासदेखतो ३ कींकर्मनकराबंध ब्रह्मीनिष्कामअर्पिते याक-
र्मयोगींकर्माचा संन्यासहरिबोलिला ४ कर्मसंन्यासह्यणिजे
कर्मत्यागचित्तोअसा कींकरोनिनसेकेले नकळेअर्जनाअसें
५ वारलेत्यासकींकर्म त्यागबोलीनियागती कर्मयोगकरूसां-
गे तरीसंदिग्धबोलहे ६ यासंशयेप्रश्नकरी त्याचेउत्तरदेहरी॥

कींहेएकाविणोएक सिद्धिदेतीनसर्वथा ७ स्वातंत्र्यसांख्ययोगा-
सी कींएकचिअनुष्ठितां दोहीचिंफल्गपाहावें नतसंयंम्यत्वीघडे
८ ऐसेंश्रीकृष्णाबोलेल करितांप्रश्नप्रर्जन यंधूनियांसमश्लोकी॥
संगतिश्लोकहेएथक ९

अर्जनरुवाच-

श्लो०-संन्यासं कर्मणां कृष्णा पुनर्योगिंचशांससि
यच्छेय एतयोरेकतन्मेवृहिस्रनिश्चितम् ॥१॥

टी०स०- बोलोनिकर्मसंन्यास कर्मयोगहिबोलसी दोहींतश्रेय
जेएक कृष्णातेंसांगनिश्चित १ आर्या- सांगसिकर्माचातूं
योगहिसंन्यासहीमलाआंगें कृष्णायादोंमध्ये श्रेयस्कराकनि-
श्चयेंसांगें १ दोहा- कबहुकहतसंन्यासको कबहुहीकरमजो-
ग एककहोनिहचयकरा मीदेजिनभवरांग १ ओंवी- पा-
र्थह्मणेकृष्णनाथा संन्यासकर्मसांगता कर्मकींसंन्यासतत्त्वतां
निश्चयसांग १ अभंग- पुसेपांडुपुत्रपरिसेनीरदगात्र संश-
याचेंक्षेत्रएकदीसं १ बोलोनियांकर्मसंन्यासाचेंवर्म कर्मयोगी
नमनिवेदीसी २ परियादोहींतश्रेयसदावीहित मजसांगसाद्यंत
कृष्णनाथा ३ तुकाह्मणेजगव्यापकाचासंग तयेंज्ञानमगकाय
उणें ४ ॥१॥

श्रीभगवानुवाच

श्लोक-संन्यासः कर्मयोगश्च निःश्रेयसवरावुभौ
तयोस्तु कर्मसंन्यासात्कर्मयोगो विशिष्यते ॥२॥

टी०स०- कल्याणकरसंन्यास कर्मयोगहिहापरी कर्मत्यागाहु-
नीथोर कर्मयोगविचारितां २ आर्या- संन्यासकर्मयोगहि
दोहीकल्याणकरपरंतुजनीं कर्मत्यागाहुनिहा विचारितांकर्मयो-
गबहुतगुणी २ दोहा- करमजोगसंन्यासअरु दोउयेसुभदे-
त करमजोगसंन्यासमें करमनलहियतचेत २ ओंवी- श्रीकृ-
ष्णाह्मणेपार्था कर्मसंन्यासदोहीउभयतां फलएकदोहीचेंबिचा

ऐकाबुद्धिचेबोधक ४ ॥६॥

श्लो०-योगयुक्तोविशुद्धात्माविजितात्माजितेंद्रियः सर्वभूतात्मभूतात्माकुर्वन्नपिनलिप्यते ७

टी०सम०-कर्मयोगेशुद्धचित्त जिकिलीइंद्रियेंमन जोदेहजीवभूतात्मा करितांहिअलिमतो ७ आर्या- विजितात्माशुद्धात्मा-योगारतजोजितेंद्रियग्राम आत्मासकळांचातो कर्मकरुनीअलिमनिष्काम ७ दोहा- इंद्रिजितवेशुद्धही जोगजगनजोकोय जीवतजानेंआतमा करमलेससूनहोय ७ ओंवी- योगकर्मकेलिया शुद्धत्वहोयआत्मया जितेंद्रियाविषया करूनअलिमजो ७ अश्रंग- चित्तशुद्धिकर्मयोगें कोणापुसावेंनत्यागे १ अहोमिंकुनियामन केलीइंद्रियेंस्वार्थीन २ जीवभूतांचाहादेह नलगेकिमपिसंदेह ३ अलिमजोकरितांही तुवाह्यणेंनोविदेही ४॥

श्लोक- नैव किंचित्करोमीनियुक्तो मन्येत तत्त्ववित् ७
त पश्यञ्छृण्वन्स्पृशञ्जिघ्रन्श्मन्वाच्छन्स्वपन्श्वसन् ॥८॥

टी०सम०- नकांहींकरितोऐसें मानितोनित्यतत्त्ववित् विषयींवर्ततांजातां निजतांशवासवाहतां ८ आर्या- अशनींवासग्रहणीं निद्राश्रवणींहिदर्शनींगमनीं स्पृशींशिवासींकर्ता मीहेंतत्त्वज्ञयुक्त तोनमनी ८ ग्यानीकरमनकरतहै भूलीकियेनमान सृजतसोचतसूपनित सूनतफिरतपुनिजान ८ ओंवी- कर्मकरुनीह्याणतीनाहीं देखणेंआइकणेंपाहीं गंधभोजननिद्रागमनुनेंही श्वासराकणेंहींआठ ८ अश्रंग- ऐसेंकांहींनकरीतो स्पृतिसाक्षी-तेंवर्ततो १ मानीनोनित्याचारी तत्त्ववेत्ताब्रह्मचारी २ विषयींवर्ततांजातां नसुदेंसमाधितत्वतां ३ निद्राघेतोशवाससांडी तुकाह्यणेंसहजरवांडी ४॥८॥

श्लो०-प्रलपन्सिंहजन्गृह्णन्नुन्मिषन्निमिषन्पि

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु वर्तन्त इति धारयन् ॥ ९ ॥ ७.

टी०सम०- कर्मेन्द्रियक्रियाहोतां निमिषादिहिहालतां इन्द्रियंस्वस्व
विषयीं वर्तन्तीमानुनीअसें ९ आर्या- निपुणह्निमिषोन्मेषीं
दानग्रहणीं हिभाषणप्रमुखीं करणंकरणार्थींहा वर्तन्तिभावुनि
सदाविदेहिस्करवी ९ दोहा- जागतसोवतचलतऔर बोलत
डारहुंतेत इंद्रीबिरवयनसोलगी जाननहैयहहेत ९ ओंवी-
बोलणेंआणिघेणेंदेणें पातेंपानयालावणेंउघडणें हाइंद्रियेच्या
पारकरणां ऐसेंमानुनिवर्तनी ९ अपभंग- वाचापाणिपादलिं-
ग गुदपांचहेकर्मांग १ यांच्याआचरतांत्रिया अंतरशरूबाहे-
रमाया २ निमिषादिकहीहालतां छिन्ननक्षेसंयोगता ३ इन्द्रियें
आत्मविषे पेंवागतांतुकाहर्ष ४ ॥ ९ ॥

श्लो०- ब्रह्मण्याधाय कर्माणि संगंत्यक्त्वाकरोति-
यः लिप्यतेन स पापेन पद्मपत्रमिवांभसा ॥ १० ॥

टी०सम०- ब्रह्मांअर्पूनियां कर्म संगराकूनिजोकरा पापेंनलिंपे
तो जैसें जळीं कमळिणीदळ १० आर्या- ब्रह्मांअर्पुनिकर्म
करिजोहोउनिअलिप्तसंगमळीं पापेंलिप्तनसेतो कमळदळजसें
नलिप्तहोयजळीं १० दोहा- करमकरंतजिसंगकों सबकोंब्रह्म-
हिजान ताकोंपापनलगतहै पद्मपत्रजिउंमान १० ओंवी-
ब्रह्मार्पणकर्मकरा संगत्यज्जनिअसेनिर्धारी पापेंनलिंपेणिसियाप-
री पद्मपत्रउदकींजैसें १० अपभंग- कर्मब्रह्मांअर्पून झालेंमा-
नसउत्तमन १ करीसांडूनियांसंगु निरपेक्षतोचिचांगु २ पापेंनलिं-
पेतोजैसें स्फटिकरंगाचेकडवसे ३ जळींपत्रकमळिणीचें नुक्या-
सीसाम्यत्याचें ४ ॥ १० ॥

श्लो०- कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैरिन्द्रियैरपि ॥
योगिनः कर्म कुर्वन्ति संगत्यक्त्वात्मशरूद्ये ॥ ११ ॥

टी०स०- कायामनेंबुद्धिनेही वासनातीतइंद्रियें चित्तशरूद्यर्थकरि

ती संगटाकूनियांक्रिया ११ आर्या- देहमनबुद्धियांही योगीग-
नवासनेंद्रियांसहित निजचित्तशुद्धिसाठीं संगत्यागूनियांक्रि-
याकरित ११ दोहा- देहबुद्धिमनदंद्रियन जोगीहुयेनि संग
करमकरतअतिचाहसों चित्तसौचकेअंग ११ ओंवी- कर्मफ-
ळाचीइच्छात्यजूनी शांतिनिष्ठापावेमनीं कायामनेंयुक्तआचरो-
नी फळाकूनिकर्मकरी ११ अप्रसंग- कायामानसएकाग्र बु-
द्धिहोऊंनेदीउग्र १ गेलीवासनापळाळी करणेंएकापंधींआलीं
२ मगवांछीचित्तशुद्धी करीनिःसंगत्वसिद्धी ३ संगटाकूनियांक्रि-
या स्वात्मप्राप्तीहेतुकया ४ ॥११॥

श्लो०- युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा शांतिमाप्नोति नैष्ठिकीं
अयुक्तः कामकारेण फले सक्तो निबध्यते ॥१२॥

टी०स०- योगीकर्मफलत्यागें स्थितीचीशांतिपावतो सकामका-
मसंकल्पें बद्धहोतोफळींरत १२ आर्या- त्यागुनिकर्मफळा-
नें पावेतोमुक्तनैष्ठिकीशांती कामेंअयुक्तबंधा कर्मफळासक्त
पावतोअंती१२ दोहा- ग्यानीहुमुगतीलहे करमकरेफळछो-
ड मुरखफलकीआसकरे बंधकामनाआड १२ ओंवी- ज्ञा-
नीमुक्तीनेंपावती कर्मकरूनीफळेच्छाराकितो कामनाबंधेंपड-
ती तंबद्धहोत १२ अप्रसंग- योगीऐशाचिन्हींजाण कर्मफळीं
निराकरण १ आत्मस्थितीसपावला सहजशांतिआलीत्याला
२ सकामतालागेपाप जेथेंकामनासंकल्प ३ बद्धफलाशींबांध-
तो तुकास्रणेवायांजातो ४ ॥१२॥

श्लो०- सर्वकर्माणि मनसा संन्यस्यास्ते सरव-
वशो नवद्वारे पुरे देहीनेव कुर्वन् नकारयन् १३

टी०स०- करूनिकर्मेसंन्यासी मनेंहोउनियांसरवें असेनवद्द्वार-
पुरीं कांहींनकरवीकरी १३ आर्या- करूनीकर्मेहिमनें सं-
न्यासीहोउनीअसेस्वसरवें देहनवद्वारपुरीं कांहींनकरीस्वें

नकरविस्तरवे १३ दोहा- मनकरीकरमजेतजत ग्यानीतिन-
कोंमान नवद्वारपुरमेंबसत लेतस्करवनकीरवान १३ ओंवी-
मनेंकरूनिर्कर्मैजोत्यजी ज्ञानीत्यासह्यणिजेजी देहींनवद्वारपु-
रींजी नकरीनकरवी १३ अभंग- करुनीनिष्कामकर्मास यो-
गीसंपादासंन्यास १ स्वरवीहोउनीचांमनें नकरीस्फुद्रादिसाधनें
नवद्वारेपुरींदेहीं वस्तीसंरक्षीविदेही ३ स्वयेनकरीकरवीहिना
तुकाह्मणेइतरजना ४ ॥१३॥

श्लो०- नकर्तृत्वंनकर्माणिलोकस्यसृजतिप्रभुः
नकर्मफलसंयोगंस्वभावस्तुप्रवर्तते ॥१४॥७

टी०स०- कर्तृत्वकर्मलोकांचीं नईश्वरहिनिर्मितो नकर्मफलभोगा-
तें वर्त्तेसंस्कारचक्रहें १४ आर्या- कर्तृत्वकर्मयातें लोकांचेंनि-
र्मितोनईश्वरतें तेंविनकर्मफलाच्या भोगासंस्कारचक्रहेंवर्त्ते १४
दोहा- ईश्वरकरमनकरतयह नहीकरमकरतार करमफल-
नाहीकरत प्रकृतिकरीविस्तार १४ ओंवी- ईश्वरनाहीकर्म
करित कर्तृत्वयालोकांन नकर्मफलभोगातें संसारचक्रअसे १४
अभंग- कर्तृत्वकर्मलोकांचें अथवात्यांच्याप्रपंच्याचें १ ईश्वरनि-
र्मुनीनिराळा कर्मसाक्षित्वेवेगळा २ ननोकर्मासकरवी अथवाफ-
ळश्रुतीभोगवी ३ वर्त्तेसंसाराचेंचक्र तुकासर्वदाअवक्र ॥१४॥ १४॥

श्लो०- नादत्तेकस्यचित्त्वापन्नचैवसकृतंविभ्रः
अज्ञानेनाहृतंज्ञानंतेनमुत्थंतिजंतवः ॥१५॥

टी०रा०- कोणाचेंपापहानेघे नेघेपुण्याहिईश्वर अज्ञानेवेंदृष्टि-
लेंज्ञान त्याणेंकरितिभोगिती १५ आर्या- कोणाचेंअपनेघे
नेघेपुण्यासहीविश्रुपरंतू अज्ञानज्ञानातें अवीतेणेंचिमांह-
तीजंतू १५ दोहा- गहैनसकृतकाहुकों औरपापनहिलेत ॥
छायोग्यानअग्याननें मोहनप्रगटनदेत १५ ओंवी- कोणा
चेंपापनघेजाण पुण्याचेंनलगेकारण अज्ञानेवेंदृष्टिलेजतत्या-

णेंभोगभोगिती १५ अप्रभंग - पापहिनेघेतोकोणाचें जेणेंयेणें
पूरदुःखाचे १ नेघेपुण्यहिईश्वर पावावयास्वर्गद्वार २ अज्ञाना-
नेजेवेष्टित ज्ञानमोहेंविष्कळित ३ यास्तवकरितीभोगिती तुका-
ह्यणेअहंमती ४ ॥१५॥

श्लो०- ज्ञानेनतुतदज्ञानंयेषांनाशितमात्मनः
तेषामादित्यवज्ञानंप्रकाशयतितत्परम् ॥१६॥

टी०स०- अज्ञानबुद्धिचेंज्यांचें तेज्याज्ञानेंचिनाशिलें पराजडा-
तेंतेंत्यांचें प्रकाशीज्ञानसूर्यवत् १६ आर्था- आत्मज्ञानेंज्यां-
चें अज्ञानसमृद्धपावलेनाश सूर्यापरिदावीतें ज्ञानप्रगटोनिआ-
त्मरूपास १६ दोहा- दूरकियोअग्यानजिन हियेंग्यानप्रगराय
देखनईश्वररूपतें ग्यानीसूरकेंदाय १६ ओंवी- अज्ञानगेलि-
यावरी ज्ञानप्रगटवीअंतरीं तोईश्वररूपीनिर्धारीं ज्ञानवंतजाण-
तूं १६ अप्रभंग- अज्ञाननिजबुद्धीचें नाशीज्ञानजिह्वाच्याचें १ प-
रीज्ञानशब्दचोरव नाशीअज्ञानाचेंदुःख २ पराजडाचेतेज्यांचे ॥
अंधनेत्रतिमिराचे ३ ज्ञानसूर्यउदयांत तुकाझालास्वरूपवंत ४१६

श्लो०- तद्बुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः
गच्छुत्यपुनरावृत्तिंज्ञाननिधूतकल्मषाः ॥ १७॥

टी०स०- त्याचिज्ञानींबुद्धिचिन्न निष्ठातेपरमाश्रय असेतेपावती
मांस ज्ञानेंजाळनिसंचित १७ आर्था- तन्निष्ठतत्परायणअ-
र्पुनिमनबुद्धिईश्वरींसारी नपवतिपुनरावृत्ति ज्ञानेंनाशोनिक-
ल्पपेंभारी १७ दोहा- जोमनकोंअरुबुद्धिकों रोखनईश्वर
माह जनममरणतिसकोंनहीं सुगतहोतनरनाह १७ ओंवी-
जोमनआणिबुद्धीते ईश्वरींस्थापीनिश्चितें भयनाहांतयातें सु-
क्तहोय १७ अप्रभंग- बुद्धिचिन्नत्याचीज्ञानीं एकविधनियमु-
नी १ परमाश्रयेंतेचिनिष्ठा साजेसदायोगभ्रष्टा २ मोक्षपावती
ऐसेते विश्वंभारींएकचिन्नं ३ तुकाह्यणेदग्धकेलें ज्ञानेंसंचितजा-

॥४॥ १७॥

श्लो०- विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि
शूनि चैव श्वपाके च पंडिताः समदर्शिनः ॥१८॥

टी०स०- विद्यासद्गुणसंपन्नां ब्राह्मणींधेनुहीमधे गजोश्वानां
चांडाळीं पाहतीसमपंडित १८ आर्या- विद्याविनयी ब्राह्मण
गायश्वपचगजआणितीश्वाने पाहति समदृष्टीजे पंडिततेवांदिजे-
नविश्वाने १८ दोहा- विद्याविनयशूद्रजे गोगजसूकरश्वान ॥
ग्यानीइनकोंगणतहे श्वेदलेतनहिमान १८ ओंवी- विद्यावि-
नयसंपन्न गायगजसूकरश्वान हे जयासीसमजाण तोची ज्ञानी
पंडित १८ अप्रभंग- विद्याविनयसंपन्न अयाचितलोकमान्य
ब्राह्मणींधेनूमध्ये यातिभेदादिसंबंधे २ गजोश्वनोतेचांडाळी ॥
समपंडितुन्याहाळी ३ ज्ञानज्याचे अखंडित तुकाह्मणेतोपंडित ४

श्लो०- इहैव तेर्जितः सर्गायेषां साम्ये स्थितं मनः
निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणिते स्थिताः १९

टी०स०- समीं मनस्थिरतिहीं जितांच भवजिंकिला समते ब्रह्म-
निर्दोष तस्माद्ब्रह्मिंचते समीं १९ आर्या- स्थिरमनसमीं जयांचे
जितांचि भवजिंकिला तिहीं पार्या समते ब्रह्मस्मनिर्मळ तस्माद्ब्र-
ह्मिंचते समींसमता १९ दोहा- समताजिनकेर्जावमें तिनजी-
त्योसडसार समब्रह्महीकोंकहत ब्रह्मलीननिरधार १९ ओंवी-
समज्याचेर्जावीं वसे त्याहीं संसारजिंकिलासे निर्दोषही वसतसे
ब्रह्मींतोसम १९ अप्रभंग- सर्वभूतीं मनआपुले जेणे स्थापिले
समान १ तेणे जीत असतां वीरा केला मते राभवाचा २ समब्र-
ह्मते निर्दोष जे निःशेषनिर्मळ ३ तस्माद्ब्रह्मिंचते समीं तुक्याव-
मीं मनराते ४ ॥१९॥

श्लो०- न प्रहृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्दिजेत्प्राप्य चाप्रियं
स्थिरबुद्धिरसंभूतो ब्रह्मविद्ब्रह्मणि स्थितः ॥२०॥

टी०स०- नहर्षे प्रियहोतां जो अप्रियेघाबरानहे स्थिरबुद्धिन

जोमूढ ब्रह्मींब्रह्मज्ञजोस्थिर २० आर्या- प्रियहोतांहर्षेनाभ-
प्रियहोतांचिदुःखजोसाहे स्थिरबुद्धिनजोमूढ ब्रह्मींब्रह्मज्ञपां-
डवाराहे २० दोहा- स्रखपायेहरखेनहि दुःखपायेनरिसा-
य राखेस्थिरनिजबुद्धिकों ब्रह्मींरहतसमाय २० ओंवी- स्र-
खझालियाहर्षनाहीं दुःखझालियाक्रोधनाहीं बुद्धीकरूनीस्थि-
रतेही तेब्रह्मींपावती २० अप्रभंग- नहर्षेप्रियहोतानां ज्यात्या
मनानिश्चलता १ नोहेघाबराअप्रियें ज्ञानरायज्ञान्यांचा २ न-
जोमूढस्थिरबुद्धी देहशरहीरहित ३ ब्रह्मींस्थिरब्रह्मवेत्ता तुक-
याचित्तामिबाला ४ ॥२०॥

श्लो०- बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्माविंदत्यात्मनिय-
स्करवं सब्रह्मयोगयुक्तात्मास्करवमक्षय्यमश्नुते २१

टी०-स०- स्पृहानबाह्यविषयीं स्वरूपींपावतोस्करव ब्रह्मयोगीं
युक्तचित्त तोभोगीस्करवअक्षय २१ आर्या- बाह्यस्पर्शत्या-
गी पावेअंतःस्करवासिजोयोगी तोब्रह्मयोगयुक्त ज्ञानीअक्ष-
यपूर्णस्करवभोगी २१ दोहा- बाहरकेंस्करवकोंतजे हियसः
खरहेस्करज्ञान वहीब्रह्मस्करवकोंधरत लहेज्जआनंदमान २१॥४॥
ओंवी- बाह्यस्करवातेत्यजी त्दृदयींआत्मस्करवजाणोनजी ब्र-
ह्मस्करवींनिरंतरजी अक्षयस्करवभोगी २१ अप्रभंग- स्पृहान
बाह्यविषयीं एकेठायींएकला १ स्करवपावतांस्वरूपीं सहजपा-
पींत्यागिला २ युक्तचित्तब्रह्मयोगीं स्करवभोगींअक्षया ३ तुका-
ह्मणेयापरते कायउरतेंबोलाया ४ ॥२१॥

श्लो०- येहिसंस्पर्शजाभोगादुःखयोनयएवते
आद्यंतवंतः कौंतेयनतेषुरमतेबुधः ॥ २२ ॥

टी०-स०- जोभोगविषयस्पर्शें तेंदुःखाचेंचिकारण आद्यंतवं-
तकौंतेया रमेज्ञानीनत्यास्करवीं २२ आर्या- जेविषयभोगपा-
र्या तेदुःखाचेप्रतिक्षणींदाते उत्पन्निनाशवंत स्ववशोरमविति

बुधांसिनकदांते २२ दोहा- विखैजितेंसङ्सारकें तेहैदुरवकेंमूल
 ल उपजतबिनसतहैतिहे पंडतगयेनभूल २२ ओंवी- स्पर्श
 संसारगरलसार तेंदुःखाचेंमूलनिरंतर नाशहोतअपार कौंतया
 ज्ञानीसरवी २२ अप्रभंग- जोकांस्पर्शभोगविषय मोहोबात्य
 धरूनी १ तेंतवकारणदुःखाचें जेधेंवेचेंआयुष्य २ आद्यंतवंत
 पार्था हेअवस्थाभूमीचीशरमेज्ञानीनत्यासरवीं तुकादुःखी
 प्रपंचीं ४॥२२॥

श्लोक- शक्नोतीहैवयःसांतुंप्राक्शरीरविमोक्ष
 णात् कामक्रोधोद्भवंवेगंसयुक्तःससुरवीनरः२३

टी०स०- जोजितांचशकेसोसूं पूर्वचिमरणाहुनी कामक्रोधादिवे-
 गातें तोयोगीतोसरवीनर २३ आर्या- निजमरणाहुनिपूर्वी,
 कामक्रोधादिवेगजोसाहे तोयोगीतोचिसरवी तोज्ञानीयोग्य सु-
 क्तिलालाहे २३ दोहा- कामक्रोधकेवेगकां साहिसकेजसु-
 भाय सोजोगीनितहीरहे तासरवमेलपटाय २३ ओंवी- यो-
 गियातेंहायोग कामक्रोधांचावेग साहूशकेसांग तोयोगीस-
 रवीअसे २३ अप्रभंग- जोजितांचिअर्जना सोसुंभावनाशकेंल
 पूर्वचिमरणाहुनी न्याहाळुनीउपेक्षी २ कामवेगक्रोधोद्भव स्वा-
 नुभवरक्षकु ३ नरतोसरवीतोचियोगी पांडुरंगीतुकयातो ४॥२३

श्लो०- योऽंतःसरवींऽंतरारामस्तथांऽंतज्योतिरेव-
 यः सयोगीब्रह्मनिर्वाणंब्रह्मभूतोधिगच्छति २४

टी०स०- सरवीआंतरमेआंत अंतज्योतिचजोःस्वयें झालाब्रह्मचि
 तोयोगी ब्रह्मनिर्वाणपावतो २४ आर्या- अंतःप्रकाशमयजो
 अंतःसरवयुक्तअंतराराम तोब्रह्मयुक्तयोगी पावेनिर्वाणपांड-
 वाब्रह्म २४ दोहा- जाकेहियेप्रकासहै अंतरसरवआरामा॥
 वहैजोगिपरब्रह्महै लहेब्रह्मकोधाम २४ ओंवी- ज्याचेंहृद-
 यप्रकाशो अंतरसरवआरामभासे तोचियोगीअसे ब्रह्मनिर्वा-

णपावतो २४ अभंग- अंतरस्करवीअंतरोरमे उंचप्रेमेंनिर्मलु १
अंनज्योतींतजोस्वतां निर्मुक्तताप्रपंचीं २ योगीब्रह्मचितोझालासां-
गत्यात्वारुणीव ३ पावेनिर्वाणपदा तुकयासदाहरिहृषं ॥४॥ २४ ॥

श्लो०- लभंतेब्रह्मनिर्वाणमृषयःक्षीणकल्मषाः
छिन्नद्वैधायतात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥२५॥

टी० स०- पावतीब्रह्मनिर्वाण जेज्ञानीक्षीणपातक द्वैतनाशेंस्थिर
मती सर्वभूतहितींरत २५ आर्या- निर्वाणब्रह्माते पावतिऋ-
षिवर्यजाणनिष्पापा छिन्नद्वैतयतात्मे करणारेसर्वभूतहितवापा
२५ दोहा- जेग्यानीपापनतजन होतब्रह्मभेंलीन हूंदनतिनके
जीयमें रहनसबुनसोंदीन २५ ओंवी- प्राणीपापटाकीत ब्र-
ह्मिजेलीनहोत त्यांचेंस्करवत्यांचेहृदयांत सर्वभूतहितरतअसे२५
अभंग- लाभेब्रह्मरूपतादेहीं निःसंदेहीआकल्प १ क्षीणपात-
कजेज्ञानी जगींवसूनीअलिप्त २ स्थिरमतीनासेद्वैत यातायात
नोळखे ३ सर्वभूतहितींरत पाहातीसंततुकयासी ४ ॥२५॥७

श्लो०- कामक्रोधवियुक्तानांयतीनांयतचेतसां
अभितोब्रह्मनिर्वाणवर्ततेविदितात्मनाम् ॥२६॥

टी० स०. जेकामक्रोधरहित प्रयत्नींवंशचित्तजे देहवांचोमरोतेतो
मुक्तकेवलआत्मवित् २६ आर्या- कामक्रोधत्यागी जेयतिवश
चित्तसाधुजनमैत्र निर्वाणब्रह्मतया विदितात्म्यालाअसेचिसर्व-
त्र २६ दोहा- कामक्रोधसोंजोरहित बसकीन्होनिजचीत ग्या-
नवंततेहैसदा ब्रह्मचहदिसमीत २६ ओंवी- कामक्रोधविर-
हित आत्माजाणूनिवशकरित तोचीज्ञानवंतहणत ब्रह्मात्मवित् २६ ॥
अभंग- कामक्रोधाविरहित झालासंततोएक १ जेणेंप्रयत्नकेला
बहु मनबाहुकवळीला २ देहमगमरोवांचो अथवासांचोसंपत्ती३
केवलमुक्तआत्मविद तुकयापदवंदीतु ४ ॥२६॥

श्लो०- स्पर्शान्छ्रित्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरेभ्रुवोः

प्राणापानोसमोक्त्यानासाभ्यंतरचारिणी २७

टी०स०- बाहेरबाह्यविषयां दृष्टीतेभ्रोंवयांमध्ये नासिकींवाहती-
प्राणा पानातेकरूनीसमा २७ आर्या- बाह्यस्पर्शत्यागं श्रूम-
ध्यामाजिदृष्टिरोधूनी नासांतरसंचारी प्राणापानहिममानसा-
धूनी २७ दोहा- तजेबिरवयसङ्सारके दृष्टिभ्रोंवमेंरारव ॥
प्राणअपानहुसमकरे नासतमतअभिलारव २७ ओंवी- बाह्य-
विषयसंसार त्यजूनीदृष्टिभ्रोंवयांवर प्राणायामसमकर प्राणप्र-
पानसमकरूनियां २७ अप्रभंग- पुढेंसाहावेप्रसंगी सांगणीं-
आहेचयोगीं ययालागींनोसारंगी दंशयेथेंजाणवी १ आस्था-
लागावीअर्जना ऐसीमनाचीवासना झणूनीसांख्यतेसज्जनाय-
थाशक्तिसांगतु २ बाहेरबाह्यविषया वीतरागेंदापूनियां दृष्टि
देऊनिभ्रोंवया मध्यभार्गीअवकाशीं ३ प्राणींवाहेनिजप्राणु ते-
वांचमेळवीअपानु नुकावदेतेनोमानु लोकांमध्येयोगीया ४२७

श्लो०- यतंद्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः
विगतेच्छाभयक्रोधोयःसदासुक्तएवसः ॥ २८ ॥

टी०स०- बुद्धींद्रियमनस्थैर्यं मुनिमोक्षपरायण नाहीइच्छाभय
क्रोध झालामुक्तचित्तोसदा २८ आर्या- इंद्रियमनबुद्धीतें दसु-
नोधरिमुक्तिवामनींचोप तोमुनिमुक्तह्मणावा नाहीज्यालाभयस्प-
हाकोप २८ दोहा- जितइंद्रियेंसुबुद्धिमन सुगतहिमेंमनदेत
इच्छाभयक्रोध जातजेमुक्तिपदारथलेत २८ ओंवी- इंद्रिय-
बुद्धिमनजिंकिलें मुक्तिसाठींमनघातलें इच्छाभयक्रोधत्यजिले
मुक्तपदपावला २८ अप्रभंग- बुद्धींद्रियेंहींआकारा मनधरणेंसा-
धनबारा मुनिमोक्षाच्यामंदिरा एकसरांचालिले १ चाडनधरीसि-
द्धीची तेविंचकामनायोक्षाची झालामुक्तसव्यसाची पुनःपुनःकि-
तीसांगूं २ पैंगाजन्माचेंसार्थक मातेंभासेहेंचएक जाणुनितुक-
याचाविवेक पदरींघेतीज्ञातये ३

श्लो०- भोक्तारंयज्ञतपसांसर्वलोकमहेश्वरम्

सुहृदंसर्वभूतानां ज्ञात्वा मां शान्तिमृच्छति ॥ २९ ॥

टी० स०- भोक्ता यज्ञतपांचामी सर्वलोकमहेशमी सर्वांचामी सखा
माते जाणोनी शान्तिपावतो २९ आर्या- भोक्ता यज्ञतपांचा लो-
केश्वरभीचवेदवेदांती भूतांचा सुहृदहिमी माते जाणूनि पावती
अंती २९ दोहा- तपजग्यनको भोगता सब लोकनको ईश शान्ति
लहे जो जानिके मोको प्रभु जगदीश २९ ओंवी- जपतपयज्ञाचा
भोक्ता सर्वलोकांत ईशकर्ता शान्तिपावे जाणतां सर्वांचा सखा जा-
णमी २९ अभंग- भोक्ता यज्ञतपांचामी आहे ऐश्वर्यभूमी स-
र्वलोकां महेशमी सखा तेवी सर्वांचा १ ऐसा प्रभूचा अन्वय ज्ञात्वा-
तेथे अहंक्षय मग शान्ती वधुप्राय तो पावतो निर्मळ २ तुका विनवी
वारंवार माझ्या मतीं हर्षफार संतीन करावा अखेर प्राकृतभाषा
ह्मणोनी ३ ॥ २९ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतायां श्रीकृष्णार्जनसंवादे क-
र्मसंन्यासयोगो नाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ श्रीकृष्णो वल्लभाय नमः

वामन.

इति टीकासमश्लोकी अध्यायापंचमावरी

श्रीपार्थसारथीकर्ता जो वामन मनोरथी १

इति श्रीगीतार्थबोधिन्यां श्रीमद्भगवद्गीताटीकायां पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ७

षष्ठाध्यायप्रारंभः

पूर्वाध्यायीं अर्जुनाचा प्रश्नकीं श्रेय एकजे तेंसांग कर्मसंन्यास अथ-
वा कर्मयोगचि १ श्रीकृष्णो उत्तर दिले कीं मोक्षाधीतियासियां दोहीं
विणें नव्हेसिद्धी हेसापेक्ष परस्परें २ हेचडे सांख्ययोगांसी कींसा
दोहींत एकचि अनुष्ठितांसिद्धिपावे बोलिलीं उभयत्रजे ३ संन्या-
सस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः याश्लोकांत विना कर्म बोलि-
लान्यास दुर्लभ ४ तयोस्तु कर्मसंन्यासात् कर्मयोगो विशिष्यते या-
श्लोकीं कर्मयोगातं श्रेष्ठदोहींत बोलिला ५ हेतो विरूद्धकीं कर्म
योगाची नीचपायरी संन्यासज्ञानसिद्धीची सेवटीलीच पायरी ६

यान्चाबोलुनियांभाव विरोधपरिहारया अध्यायप्रथमारंभीं क
रीश्लोकद्वयेहरी ७ काम्यानांकर्मणान्यासं संन्यासंकवद्योविदुः
ऐसेंपुटेबोलणार अध्यायींअठराविया ८ संन्यासदोंपरीऐसा
कांकाभ्यत्यागएकहा शिरवाभूत्रादिकत्याग न्यासआश्रमरूपतो ९
निरग्निआश्रमन्यास शकृच्चिन्तासबोलिला कर्मयोगाविणेंजोकां
पूर्वीदुर्लभवर्णिला १० राकूनिकामसंकल्प कर्मैकृष्णार्पणेंकरी
कर्मचित्याससंन्यास साधेयास्तवधोरहा ११ अशकृच्चिनसंन्या-
सी होनांअष्टचिहोइल निरग्निमगतोर्कर्म शकृच्चिन्तनहोशके
तसाचजोक्रियाटाकी संन्यासपदवीविना प्रत्यवायेंबद्धहोतो उ-
पयअष्टअक्रिय १३ निरग्निहूनिहीश्रेष्ठ कर्मयोगअशागुणें अ-
क्रियाहूनिहीश्रेष्ठ हेंबोलेलजगद्गुरु १४ ॥श्रीमद्भुक्तिमणीरम०

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०- अनाश्रितः कर्मफलकार्यकर्मकरोतियः॥

ससंन्यासीचयोगीचननिरग्निर्चाक्रियः॥१॥

टी०स०- कर्मफळासक्तनष्टे करावेंकर्मतेंकरी तोसंन्यासीतोचि-
योगी ननिरग्निअक्रिय १ आर्या- कर्मफळाचाआश्रय नक-
रुनिजोनरकरीतनिजधर्म तोसंन्यासीयोगी नेणेंअक्रियअनग्नि-
तेंवर्म १ दोहा- करमफलनचाहेनही करमकरेनिष्काम जोगीसं-
न्यासीवहहें पावतहेंसरवधाम १ ओंवी- कर्माचेंफळनापेक्षि-
तांकर्मकरी तोचिसंन्यासीयोगीअवधारी जोसाधिकर्माचाअधि-
कारी तोकर्मयोगीनहें १ अप्रभंग- पांडवांसीविस्मय देववद-
तांयोगीराय आपणाठावकाअन्वय असावाहेंवाटलें १ मग-
पुसावेंहाहेत कांकांजेंहरीप्रीत तेचआपुलेंहीहित हेंतोंक
धींटळेना २ ऐसाभावअंतरींचा जाणुनीसरवावदेवाचा ऐकेंपा-
थीसंशयाचा मूळठावोफिटेल ३ आह्मींअंतरींवेविजे मगतेको-
णासीअर्पिजे ऐसेंनभेटेलदूजे पैमायेचेंआवडतें ४ अनन्या-
सीचंचीजोकां होयअधिकारीपातका असोकाळजीसूटका आ-

जिज्ञासेहेंप्राग्य ५ दानायोग्यतृंसत्यात्र जैसेकन्येजोगंगोत्र अथ-
वापरमार्थीश्चोत्र जैसेादीजेविरक्तीं ६ तरीऐकेविचक्षणा गजधेई
अंतःकरणा अनश्रुतहेवासना कर्मफळींज्यानाहीं ७ करावेतेंक-
रीतो तोचयोगीसंन्यासीतो ननिरभिहीजोहोतो अक्रियतोनाहीं ८
तुकावदेविचक्षणीं मांदुसगीतारत्नरवाणी घ्यावेंएकेकनिवडूनी॥
वचनेशेषषाचीचीं ९ ॥१॥

श्लो०- यंसंन्यासमितिप्राहुयोगंतंविद्धिपांडव
नत्प्रसंन्यस्तसंकल्पोयोगीभवतिकश्चन ॥ २॥

टी०सम०- संन्यासजोह्मणावातो कर्मयोगचिपांडवा कींकाम्यत्या-
गसंन्यास कर्मयोगनत्याविण २ आर्या- ज्यासंन्यासह्मणावे
पार्थात्यालाचयोगतूंजाण संन्यासत्यागाविण कोणीयोगीनह्नेतु-
झीआण २ दोहा- ज्याकोंसंन्यासीहिकहे वहेजोगतूंजान बिनसं-
न्यासहिजोगनहि यहीसाचतूंमान २ ओंवी- ज्यातंसंन्यासीह्म-
णती तोयोगजाणोनिश्चिती संकल्पनटाकिलाकिरीरी तोयोगीनह्ने
अप्रंग- ह्मणावाजोसंन्यासतो कर्मयोगसिद्धहोतो दोहींमोर्गेजे-
साजातो एकाक्षेत्रावंदाया १ कींयाकाम्याचेत्यागें जोसंन्यासघेत्तूं
अंगें कर्मयोगहीप्रसंगें नह्नेकाहींदुसरा २ तुकाबिनवीभावाचीं
लोकपरिसोपरमार्थी ज्यासप्रीतयोगपंथीं अहर्निशींअखंड ३ ॥२॥

श्लो०- आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं कर्मकारणमुच्यते
योगारूढस्यतस्यैवशमःकारणमुच्यते ॥ ३॥

टी०सम०- योगारुरुक्षजोज्ञानी कर्मत्यासहिकारण तथाचयोगा-
रूढासी ध्यानस्थितिसकारण ३ आर्या- योगारुरुक्षमुनिजो
पार्थाकारणतयासितेंकर्म योगारूढमुनीला कारणशमतोचिदेम-
हाशर्म ३ दोहा- जोकरमहुतेलहतहें ग्यानीचित्तबिचार जो-
गहिलहेशांतिहिगये बिरेवेइंद्रियनसार ३ ओंवी- योगारूढ
जोइच्छित तथाकर्महेंनिघ्नांत योगपावल्याशांत शमबुद्धितोची ३

अभंग- योगारूढजोकाज्ञाता जगींसावद्यामान्यता संपादिन
आमुचीवार्ता पैंगाजीवींधरूनीं १ कर्मत्यासहांपांडवा कारणहोय
यागोरवा जैसेतेलबळेंदिवा प्रभादावीअनंत २ तथायोगारूढाला
गीं ध्यानस्थितकारणअंगीं पुढेंउजळीहेमांगी तुकयाकारागीरतीं ३

श्लो०- यदाहिनेंद्रियार्थेषुनकर्मस्वनुषज्जने
सर्वसंकल्पसंन्यासीयोगारूढस्तदोच्यते ॥४॥

टी०स०- जेव्हांविषयीं गुंते कर्मींहीनरुतेमन भोगसंकल्पही
टाकी तेव्हांआरूढबोलिजे ४ आर्या- जेव्हांकुंतीतनया रा-
कुनिसंकल्पजाळभारूढ कर्मींआणिकविषयीं उदासजोतोचियो-
गिआरूढ ४ दोहा- विश्वयनसोंअरुकरमसों होयप्रीतजब-
दूर सबसंकल्पनकांतजे जोगरहेतबपूर ४ ओंवी- इंद्रिया-
धींझालाहीन कर्मनिपजोंराहेआपण तथासीसंन्यासीह्यणूनयो-
गारूढबोलिजे ४ अभंग- जेव्हांविषयींकदा गुंतेदैवीकसं-
पदा नूजसांगतोंप्रमदा लाघवजैसेंशक्कासी १ कर्मींहीनरुतेम-
न जैसेंश्रीपादास्वप्न झालागजवाजीवाहन जागाहोतांतेंमिथ्या
२ टाकीभोगाचेसंकल्प गेलाजीवींचाविकल्प तेव्हांआरूढज्ञानदी-
प बोलतोतुकदाऐसें ३ ॥४॥

श्लो०- उद्धरेदात्मनात्मानंनान्मानमवसादयेत्
आत्मैवत्यात्मनोबंधुरात्मैवरिपुरात्मनः ॥५॥

टी०स०- उद्धरावेंस्वचित्ताला प्रपंचींबुडवूनये मित्रहेंआपुलें-
चित्त शत्रुहीचित्तआपुलें ५ आर्या- उद्धरिजेअपअपणां करि-
जेअपुलानघातआहोतो मित्रहिअपुलाआपण पार्थाअपुलाचि-
शत्रुहीहोतो ५ दोहा- निजआतमकूंउद्धरत अधोगमनकरि
हेत आतमाहिरिपुआपकां आतमाहिसरखदेत ५ ओंवी-
निजआत्माउद्धरत उद्योगावांचूनिमनठेवित आपलाशत्रुआप-
णजाणत मित्रआपुलेंचित्तपै ५ अभंग- अरेविषयडोहांत

जेकांबुडालेंसंतत तेंतवउद्धरावेंचित्त आत्मबळेंअभ्यासें १ नयेबु-
डवंप्रपंचीं पुढेंजाणीवगेल्याची कोणपुसेधनवंताची लाजजायध-
नगेल्या २ मित्रहेंआपुलेंचित्त सात्यज्ञाल्याफळदेत शत्रुहीहेंच-
होत हाउद्धरूनानर्थ ३ तुकाह्मणेसर्वाधिक साधनहेंचिगमे-
एक चित्तज्ञाल्यासन्करव कायउणेंलाभासी ४ ॥५॥श्रीशाम्॥

श्लो०-बंधुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मनोजितः
अनात्मनस्तुशत्रुत्वेवर्त्तेतात्मैवशत्रुवत् ॥ ६॥

टी०सम०- मित्रत्याचेंचतेंचित्त जेंस्वरूपेंचिजिंकिलें अनात्मज्ञास
शत्रुत्वं वर्त्तेचित्तचिशत्रुवत् ६ आर्या- जिंकीमनजोत्याचें मा-
नस्ततेंआत्मबंधुहितकरतो मानसअनात्मयाचें होतेंअपुलारिपू-
हितोकरतो ६ दोहा- आपहिजोत्योआतमा सोईबंधूयाहि जि-
नजीत्योनहिंजुवहे अरिसोवरनतनाहि ६ ओंवी-बांधीआत्मीं
चित्तजितोनी तेंचित्तबंधुजाणूनी स्वरूपांबोळरवीनाणी चित्तश-
त्रुवत्वर्त्ते ६ अप्रसंग- मित्रचित्ततेंह्याणावें जेंकांस्वरूपांविसावे
विश्वरूपअनुभवे जिंकीस्वात्ममतीनें १ हेकांअलभ्यसाधन विधिइं-
द्रचंद्रेशान मानवतीऐसामान पेंभोगोतेनिवाडे २ नाहींतरीअज्ञाना-
त मिथ्याभवसिंधूदावीत तुकाह्मणेजीवभ्रान्त होयशब्दहेंज्ञाल्या ३

श्लो०-जितात्मनःप्रशांतस्यपरमात्मासमाहितः ॥
शीतोष्णास्करवदुःखेषुतथामानापमानयोः ॥ ७ ॥

टी०स०-शांताचेंजितचित्ताचें थोरचित्तबरेस्थिर मानापमानींशी-
तोष्णीं स्करवदुःखांतजेंसम ७ आर्या- निजमनशांतात्माजो त्या-
चाआत्माभवार्णवांततरे शीतोष्णींस्करवदुःखां मानामानींअसेस-
माहितरे ७ दोहा- जिनजीत्योहेंआतमा शांतिलहेबहुग्यान
शीतउष्णास्करवदुःखजरा औरमानअपमान ७ ओंवी- मनजि-
णोनिशांतिपावे तयापरनिष्ठाजाणावें ऐसियासिस्करवदुःखनपा-
वे तैसेचमानापमान ७ अप्रसंग- अरेशांताचेंकुरूपती जितचि-

ज्ञाचीआयती घोरपणाहेंमिगुतीं चित्तशारेस्वरूपीं १ त्याचेंचिह्नहेंची वीरा मानअपमानवारा झगटल्याचाशरीरा मेरूएसीघेर्यता २ तेंसेंचशीतउष्ण विषामृतजैसाकृष्ण सरवदुःस्वीतोसहिष्ण तु कयाचकोंनेदीजे ३ ॥७॥

श्लोक- ज्ञानविज्ञानतृप्तात्माकूरस्थोविजितेंद्रियः
युक्तइत्युच्यतेयोगीसमलोषाश्मेकांचनः ॥ ८ ॥ ७ ॥

टी०स०-ज्ञानेंअनुभवेंतृप्त जोकूरस्थजितेंद्रिय तोयोगारूढकीहेम भेंडाधोंडाज्यासम ८ आर्या - जोकूरस्थजितेंद्रिय विज्ञानज्ञानतृप्तिनेंधाला देंकुळधोंडासोनें ज्यासमतोयुक्तमान्यविबुधांला ८ दोहा - ज्ञानेग्यानविग्यानजो औरइंद्रिजितहोय सोनोपरवान एकसम गनेसोजोगाहोय ८ ओंवी- ज्ञानविज्ञानतृप्तज्ञाले अविनाशविषयगळे ज्यांस्रवर्णमृत्तिकाहेंनकळे तेयोगीजाणतूं ८ अप्रभंग- ज्ञानभांज्यगुरूहाते धालाजेवूनितृप्तीतें सरखेंउद्धारअवचितें पैंगादेतूंसर्वदा १ जितेंद्रियब्रह्मचारी राहेकूरस्थव्यापारीं भासेनभासेअंतरीं ज्याचाअंतआदच्छेना २ तोचयोगारूढहेम भेंडाधोंडाज्यासम नुकाक्षणीसर्वेत्तम हेरोकडीप्रतीती ३ ॥८॥

श्लोक- सुहृन्मित्राद्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबंधुषु ॥
साधुष्वापन्नपापेषुसमबुद्धिर्विशिष्यते ॥ ९ ॥ ७ ॥

टी०स०-मित्रशत्रुउदासीन मध्यस्थअसरखेसरखे साधुपापीअशासर्वीं समबुद्धिविशेषतो ९ आर्या- द्वेष्यउदासीनरिपू बंधूमध्यस्थसुहृद्आणिमित्र साधुपापीयांला पाहेसमनोविशिष्टसर्वत्र ९ दोहा - मित्रउदासीशत्रुपुनि अरुनिजबंधुसमान साधुपापीचित्तमे गनेएकउत्मान ९ ओंवी- सोयरेबंधुमित्रजन वैरीसखा उदासीन यांतेंमानीसमान तोसमबुद्धी ९ अप्रभंग- कोणीकापिलीयामान दुःखेंनपवेरुदन मित्रजोडैराजशहन गजवाहनींमिरवी १ दोन्हीसारिखेज्यासी तेंसेंचित्तसख्यापाशीं घेतनित्यवि

सांख्यासी असखाहीतेवींच २ साधुबोधामिथ्याबोली समबुद्धीपूजा
केली तुकाह्मणेज्ञानवली त्याचीआलीसफळ ३ ॥९॥श्रीशाम्

श्लो०-योगीयुंजीतसततमात्मानंरहसिस्थितः
एकाकीयतचित्तात्मानिराशीरपरिग्रहः ॥१०॥

टी०स०- कर्मयोगींचिनयोजी सदाएकांतसेवुनी स्थिरचित्तनूए-
क राकीआशापरिग्रह १० आर्या- जोसंयमचित्तात्मा पार्था-
निष्कामसंचयत्यागी एकांतीएकाकी ब्रह्मींचोजीमनासजोयोगी
१० दोहा- बैठेकैसेएकचिन्त जोगीसाधेजोग एकाकीचाहेनक-
लु जोरेनहिसरखभोग १० ओंवी- योगीएकांतीबैसोनी असा-
वैरहस्यध्यानीं चिन्तआत्माजिंतोनी राकीआशापरिग्रह १० अ-
भंग- कर्मयोगींचिनयोजीसदोदित जैसायोगीघेतदिव्यरस १
एकांतसेवनआवडतेमन पथानेंलोटेनशाहाणावागे २ स्थिरचित्ते
चिंतीएकजगत्सती सद्विद्यासत्यीनीअनुरागे ३ राकीआशानेसा
परिग्रहवीरेशा नाहीजीवदशातुकाह्मणे ४ ॥१०॥

श्लोक- शक्तौदेशोप्रतिष्ठाप्यस्थिरभासनमात्मनः
नात्कच्छ्रित्तंनानिनीचंचैलाजिनकुशोत्तरम् ॥११॥

टी०स०- स्थापूनिचांशक्तूदेशीं स्थिरआसनआपुलें नबहूउंचना
नीच कुशचर्मवरीपट ११ आर्या- शक्तूस्थानींअपुलें स्थिरआ-
सनघालुनीसुयोगरते अत्कच्चनीचहिनजें वस्त्राजिनदर्भज्यांत
उत्तरने ११ दोहा- गौरसुपुनितनिहारके करिआसनविस्तार न
हिउंचोनीचोचिंहिं पटकुशचर्मविधार ११ ओंवी- पवित्रशक्तू
देशींजाण स्थिरकरावेंआसन उंचनीचनसावेंजाण कुशचर्मकत्र
आंधरोनी ११ अभंग- स्थापूनिचांशक्तूदेशींचेप्रसिद्धीं प्रयाग
अंबुधिसंतग्राम १ स्थिरहेंआपुलेंआसनजेणेंकेले बहुउंचलले
ऐसेनको २ नीचतरीभूमीदोषलागेऊर्मी कुशभृगचर्मपिटदिव्य
३ तेथेंसमुहूर्तेबैसावेंनिरुते आठवीगूरुतेतुकाह्मणे ४ ॥११॥ध

श्लोक- तत्रैकाग्रमनःकृत्वायत्नचित्तेंद्रियक्रियः

उपविश्यासनेयुञ्ज्याद्योगमात्मविशुद्धये॥१२

टी०स०- करुनिमनएकाग्र स्थिरचित्तेंद्रियक्रियं चित्तशुद्धयर्थयो-
जावा योगबैसोनिआसनीं १२ आर्या- त्याआसनिबैसोनी क-
रुनीएकाग्रधीरचित्तमुनी आत्मविशुद्धीसार्थं यांजावायोगइंद्रि-
येंद्रमुनी १२ दोहा- करिवैठेमनकोंथिरे सबइंद्रियनकोंजीन
करिकेआतमशुद्धकों जोगकरेयारीत १२ ओंवी- मनइंद्रियेंचि-
त्तनेमुनी बैसावेतयेआसनीं आत्मशुद्धीव्यावयालागोनी योग-
करावा १२ अभंग- करुनीमानसाएकाग्रहृदयास नंदोवात्स्यपेस
मनाधेवों १ स्थिरचित्तहोयइंद्रियांसक्रियां वोळंगतीपायांसदोदीत
२ चित्तशुद्धयर्थांचायोगपेंहसचा जयोआसनाचातुकासणे॥३॥१२॥

श्लो०- समंकायशिरोग्रीवंधारयत्नचलंस्थिरः

संप्रेक्ष्यनासिकाऽग्रंस्वदिशश्चानवलोकयन्१३

टीका-सम०- माजपाठशिरग्रीवा नीरुहेधरुनीस्थिर ठेवुनिदृष्टि
नासाग्रीं नपहाव्यादिशादश १३ आर्या- कायशिरग्रीवंतं सम-
अचळकरुनिनीटनासाग्र पाहुनिदिशानपाहुनि करुनीब्रह्मीमंनसाएका-
ग्र १३ दोहा- कायाशिरअरुग्रीवकों राखेएकसमान दृष्टिधरेनि-
जनासिका देखनहीदिशाआन १३ ओंवी- कायासमकरुनीक
रीहनवती दृष्टिदोजेनासापुटीं स्थिरकीजेखासाचीपरिपाटी दि-
शाअवलोकननकरावें १३ अभंग- माजपाठशीरग्रीवानीरुस्थी-
र धरुनीनिर्धारस्थिरकीजे १ उठनाउपाधीतेशादेहींआधीं गिळी-
जेअंबुधीनदाजेसा २ आवरोनीमनाधरीजोधारणा तुकासणेजाणा
योगियांतो ३ ॥१३॥

श्लो० प्रशांतत्वाविगतभीर्ब्रह्मचारिव्रतस्थितः

मनःसंयम्यमच्चित्तोयुक्तआसीतमत्सरः॥१४॥

टी०-स०- मननिर्भयजोशांत ब्रह्मचारिव्रतस्थजो मद्रूपींलावु-

नीचिन्न वसेमत्परहोउनी १४ आर्या- मजवरिमनज्याचेंत्याशां-
तात्याचेंसमूळभयपरतो सब्रह्मचर्यरतजो युक्तअसोमनदमूनि-
मत्परतो १४ दोहा- शांतगहेभयकोंतजे ब्रह्मचर्यव्रतलेत मो-
मेंरखिरोकेमन लहेजोगकोंहेत १४ ओंवी- निर्मलमनेंकरूनी
निर्भयमनींहोउनी ब्रह्मचर्यआचरूनी मजसांनिध्यहोईजे १४ अ-
भंग- असेंसर्वकालचिन्तासिनिरखळ योजुनीप्रबळनिर्भयजो १
शांतमतीकरणेंजीतीअंतःकरणें व्रतनिर्मळपणेंआचरेहे ॥२ चि-
न्तासिमद्रूपींलावूनिनिक्षेपीं वसेस्वस्वरूपींमत्परजो ३ तुकाह्य-
णेतेथेंसिद्धीस्वसामर्थ्यं येतांयोगीनाथेंनपाहाणें ४ ॥१४॥श्रीशं

श्लो०- युंजंन्नेवंसदात्मानंयोगीनियतमानसः
शांतिंनिर्वाणपरमांमत्संस्थामधिगच्छति १५

टी०स०- ऐसेंसदाचिन्तयोजी योगीआवरुनीमन मोक्षासिसा-
धनअशी माझीतोशांतिपावतो १५ आर्या- नियमुनिचिन्न
ब्रह्मीं योजीजेसासदेवजोयोगी महिषयाजेपरमा तेहेनिर्वाण
शांतितोभोगी १५ दोहा- इहविधिकरहीजोगको निजमनको
थिरराख शांतिलहेमोकोंमिले रहेअभीरसचाख १५ ओंवी-
चिन्नठेवीमाझेठायीं मीनिजवस्तूपाहीं समाधिहोऊनिराहीं मजत
त्परअर्जुना १५ अभंग- एवंचिन्तऐसेंयोजुनीविन्यासें मनहातीं
तेसेंआकळावे १ मोक्षाअधिकारीहोयनिर्विकारी शांतिदेवीवरीश्री-
कृष्णाची २ तुकाह्यणेपेथेंसंशयीअनाथ पडतात्यापंथलावीदेव ३

श्लोक- नात्यश्नतस्तुयोगोऽस्तिनचैकांतम-
नश्नतः नचातिस्वप्नशीलस्यजाग्रतोनेवचार्जु
न ॥१६॥

टी०स०- नयोगबहुखातांही नएकाग्रत्वलंघनीं नबहुनिजतांनि-
त्य जागतांहीनअर्जुना १६ आर्या- केवळउपवाश्याला योग-
नकोआणिफारस्यात्याला जागेफारनिजेही कोंतेयायोगपारखा

त्याला १६ दोहा- जोगलहेनहिबहुभरवे नहिबिनखायेमीत सो-
वतेहिसोवेनहि अतिजागतनहिनीत १६ ओंवी- सदा मन ल-
क्षीं असतां नये बहुरवातां उपोषणन करितां नजागतां अर्जना १६
अभंग- नक्षे योग एसाखावे बहुतेसा लंघनें भरवसा जायसारा
१ बहू झोंप घेणें योगाचीं लक्षणें नक्षतीकीं जागणें चिरजेथें २ अ-
र्जनातू जाणयोगाचें प्रमाण अंतरीचीं खूण आह्मी सांगों ३ तुका
हणें देवो कृपा लूपा हावो योगाचा बोलवो आनुवडी ४ १६ ॥ श्रीशम्

श्लो०- युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ॥

युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भवति दुःखहा १७ ॥

टी० सम०- विहारआहारचेष्टा कर्मीनिद्राप्रबोधही युक्तज्याचीत-
यासाधे योगजो दुःखनाशक १७ आर्या- आहारविहारनि-
यत करितो कर्मी हिनेमित्याचेष्टा फारनजागेननिजे योगतया-
सोख्य देकुरु श्रेष्ठा १७ दोहा- जगतआहारविहारजो करमजो-
गपुनिहोय जागतसोवतजगतसों सोडारतदुखधोय १७ ओंवी-
अतिआहारनसावा कर्मीबंधअसावा बुद्धिवंतेसाधावा योगदुः-
खनाशक १७ अभंग - युक्तीनें वागीजे शीणन आणीजे आहा-
रघेईजे स्वत्पुतेसा १ चेष्टा कर्मसूत्रें युक्तीचीं पवित्रें जाणीजे स्व-
तंत्रें जाणतेनी २ निद्रा किंवा जागायेथें महाभागा युक्तिशुद्धगंगा
पाहिजेगा ३ तयासीहादुःखनासूनी देसख तो योगूपेंचोखतुक-
यालाभे ४ ॥ १७ ॥

श्लो०- यदा विनियतं चित्तमात्मन्येवावतिष्ठते

निस्पृहः सर्वकामेभ्यो युक्त इत्युच्यते तदा १८

टी० सम०- आत्मस्वरूपींचचित्त राहेजेहांनियोजिलें सर्वकामस्प-
हान्मून्य ह्यणावासिद्धतेधवां १८ आर्या- जेहां ब्रह्मींचवसे ज्या-
चेनियमितसदेवअंतरतो निस्पृहकामींतेहां युक्तह्यणावासरवा-
नअंतरतो १८ दोहा- जबनित्तचितकोरोकिकें राखेआतमसांह

तज्जेसबेजोकामना सोजोगीनरनाह १८ ओंवी - युक्तआहारस्व-
ल्प कर्मचेष्टाकरीअल्प स्रष्टुसिअसेनियमरूप सिद्धतेव्हांरवरा १८ अ-
भंग- आत्मरूपींचित्तरमेसदोदिन निस्पृहसंतुसकृपाघन १ काम-
होयशून्यगतीतेअनन्य पाहतांअमान्यनहांआह्मी २सिद्धऐसेंत्यातेंस-
णावेंसर्वार्थें ऐसेंरमानार्थेवर्णायिलें ३ ध्यानकैसेंकीजेतेंश्रोत्रांघेई-
जे तुकाह्मणेमाझेंहोतएका ४ ॥१८॥

श्लोक- यथादीपोनिवातस्थोनेंगतेसोपमास्मृता
योगिनोयतचित्तस्ययुजतोयोगमात्मनः ॥१९॥

टी०सम०- निवातसदनींदीप नहालेउपमाअशी चित्तासयोगिया-
च्याजो स्वात्मयोगासियोजितो १९ आर्या- जोआत्मयोगयोजी
जिंतमनज्याचाहिकामरिपुमेला तोसद्योगीपावे स्रस्थिरनिर्वातदी-
पउपमेला १९ दोहा- जैसोदीपसमीरबिन रहेजोतठहराय जो-
गीनिश्चलचित्तसों उपमाहेंचाप्राय १९ ओंवी- चित्तनेमिलेंअसे
केवळआत्माचिदिसे निर्वातसदनींदीपअसे तैसीउपमायोगियासी
१९ अभंग- निर्वातसदनींदीपउपमेनीं चंचळआसनींहोऊनये १
योगियाचेंचित्तमिळेऐकामात मजलाहेमानएकविध २ किंवाप-
निव्रताआलिंगीतकांता वियोगाचीवार्तासहजराहे ३ तुकाह्मणेघन
वृष्टिधरासन तैसेंयोगींमनस्थिरावले ४ ॥१९॥

श्लो०- यत्रोपरमतेचित्तनिरुद्धंयोगसेवया ॥
यत्रचैवात्मनात्मानं पश्यन्नात्मनितुष्यति ॥२०॥

टी०-स०- जेथेंउपरमेचित्त योगमार्गेनिरोधिलें जेथेंचित्तेंआत्म
याते पाहेतोषेतयांतची २० आर्या- जेथेंउपरमपावे योग
निरुद्धमननिजसरवेपुष्ट जेथेंआपणअपणा पाहुनिअपुल्याच
रायिंसंतुष्ट २० दोहा- जोगीसंवतजोगकां चित्तजहांठहरायनि-
रखतआतंमकांतहां रहतसदासरवताय २० ओंवी- चित्तने-
मिलेंमसे आत्माकेवळदिसे जेथेंआत्माबसे संतोषपाहे २० ॥२०॥

अभंग- जेथेंउपरमेचित्तयोगप्रेमें सहजदेहधर्मेसांडबला १ यो-
गाचियापंथेंनिरोधीसर्वार्थ उसंतपेंजेथेंविरामले २ जेथेंआत्माभी-
ळेचित्तानंदमेळें अखंडितरखेळेनिरामयीं ३ पाहातोषट्पदजेवींअखंड-
द तुकासणेनादसुरेठायीं ४ ॥२०॥

श्लोक०-स्फुरवमात्यंतिकंयत्तद्बुद्धिग्राह्यमतींद्रियं
वेन्नियत्रनचैवायंस्थितश्चलति तत्त्वतः॥२१॥७॥

टी०स०- तेथेंअनंतस्फुरवजें बुद्धिग्राह्यअतींद्रिय जाणेत्यातेंमग
नहा तत्त्वापासूनियांचळे२१ आर्या- बुद्धिग्राह्यअतींद्रिय आ-
त्यंतिकसौरव्यजेंतयाजाणो जेथेंस्फुरिहोतां तत्त्वापासुननहो-
तसेजाणें २१ दोहा- जोस्फुरवइंद्रियनतेपरें बहुतबुद्धिकर-
लेत वास्फुरवकोजानेसबें तापाछेनहिहेत २१ ओंवी- अतिस्फ-
रवजेंअनुभवेंकरुता इंद्रियांअगोचरबुद्धिज्ञानेजाणोनी जोस्थि-
रदृढआपुलेमनीं तानचळेकांहींनिश्चित २१ अभंग- नसेअंत
त्यासअनंतस्यणावें स्फुरवानेंमिळावेंऐसेठायीं १ बुद्धिदृढधरीतै-
सींचइंद्रियें दमीयोगराययोग्यांचातो २ जाणेत्यातेंमगतोहाक-
रितांकर्म वृत्तीसजोधर्मचळोंनेदी ३ पाउलेपांथिकजेसीउपेक्षीना
तुकासणेमनाधरुनीवागे ४ ॥२१॥

श्लो०-यत्तद्व्याचापरंलाभमन्यतेनाधिकंततः
यस्मिन्स्थितोनदुःखेनगुरुणाऽपिबिचाल्यते२२

टी०स०- नमानीलाभअधिक त्यास्फुरवाहुनिआणखी नचळेत्योर
दुःखेंही पावतांज्यास्फुरवींस्थिति २२ आर्या- ज्यालाभातेंपा-
वुनि लाभनमानीदुजाअधिकमगतो जेथेंस्थिरमनकरितां मोठ्या-
दुःखेंहितोनडगमगतो २२ दोहा- जापायेलाभनअधिक और
नजानेमीत स्थिरतागहिडोलेनही बहुदुखपायेचित्त २२ ओं-
वी- चापरताआणीकलाभनाहीं त्याहुनिअधिकनमानीकांहींग-
हूनिस्फुरवाचेबाहीं अत्यंतदुःखेंनचळे २२ अभंग- नमानीतो

लाभआणखीत्याहूनी जीवासमाधानीअखंडित १ ज्यास्करवाचीगती
हातासआलीया मगकष्टझालीयानेचेजीवीं २ आधिव्याधिरोगरा-
जक्षोभझाला तुकाह्मणेत्यालाआठवेना ३ ॥ २२ ॥ श्रीशंभूदे ॥ ७ ॥

श्लो०-तंविद्यादुःखसंयोगवियोगंयोगसंज्ञितं
सनिश्चयेनयोक्तव्योयोगोऽनिर्विण्णचेतसा २३

टी०स०- दुःखसंयोगवृत्तीचा तद्वियोगांतआद्यता चित्तात्मयोगतो
यत्ने साधावाहृदनिश्चये २३ आर्या- दुःखाचालेशनसे ज्यांतहि
तोयोगपांडवाजाण सुविरक्तेयोजावा निःसंशयहाचियोगनिर्वाण २३
दोहा- दुःखहुकेसंजोगकीं मानीलेनवियोग निश्चयकरिकेंजोगकरे
नाहूंककरतज्जोग २३ ओंवी- जेथेदुःखसंबंधनाहीं तोचियो-
गजाणावानिश्चितपाहीं वैराग्ययुक्तअंतःकरणकस्तीराहीं योगाभ्या-
सीं २३ अभंग- दुःखसंयोगाचीधुळीआंगानलगे नभजेसेउबगेव
ज्जघाये १ बुद्धियोगीकेंसीपाण्यांतमासोळी मगतळमळीपार्थाकी-
ण २ चित्तआत्मरूपींराहेसर्वकाळ ऐसेंयत्नबळस्वीकारांतू ३ नि-
श्चयसहृदेंऐसाचसाधावा तुकाह्मणेदावायमनकरी ४ ॥ २३ ॥ श्रीशं

श्लो०- संकल्पप्रभवान्कामास्त्यक्त्वासर्वनिशे-
षतः मनसैवेन्द्रियग्रामंविनियम्यसमंततः २४

टी०स०- संकल्पकरितांझाले कामतेसर्वटाकुनी मनेंचिइंद्रियग्रा-
म दंडुनिसकळांस्थळीं २४ आर्या- संकल्पजेउठती पाथानिसर्व-
कामसांडावे सर्वत्रइंद्रियांचा चित्तेंगणदमुनियोगमांडावे २४ दो-
हा- संकल्पनजोकामना तिन्हेतजेचितचाय मनसोरोकेइंद्रियन
जोगकरेयाभाय २४ ओंवी- संकल्पमात्रेचिझाले कामतेसर्व
टाकिले मनेइंद्रियग्रामधरिले दंडुनियांसर्वत्र २४ अभंग- संक-
ल्पकरितांकामांतेंत्यागुनी शक्तिअनुष्ठानीसर्वत्यागे १ मनस्वीखळ-
तोविषयहारीखळ करणग्रामबळभंजीछंदें २ सर्वांवाचींदंडमनाहा-
नींदीला कींलांबाबैसलारामजपीं ३ तुकाह्मणोगोष्टीफुकटनसाथे

विरलाकोटीमध्येयोगीरावो ४ ॥२४॥

श्लो०-शनैः शनैरुपरमेहुह्याधृतिगृहीतया ॥
आत्मसंस्थमनःकृतान किंचिदपिचिंतयेत् २५

टी०स०- धारणायुक्तबुद्धीनें कावेंस्थिरहळूहळू योजूनिचिंत
चिन्मात्रीं कांहींचिंतूनयेमग २५ आर्था- धैर्येचळबुनिमतिला
हळूहळूउपरतीसजिकावें ब्रह्मींस्थिरमनकरुनो कांहीमगपांडवा
नचिंतावे २५ दोहा- धीरजधरिअरुबुद्धिकरे रहेहरेसबत्याग क
छूकरेनहिंकामना आतमसोंअनुराग २५ ओवी- बुद्धिकरुनि
धारणेनें हळूहळूस्थिरकरुनिमन चिन्मात्रींयोजींचिन्तालागून म-
गकांहींचिंतूनये २५ अप्रसंग- धारणायुक्तिगुरुसुरवेसाधी सह-
जसमाधीप्राप्तहोय १ नक्षेगाढमूढलोकरंजवणें तटस्थतायेणेंदे-
हाबरी २ तारस्थ्यतेनामसमाधीबोलती उघडफळीतीजनामध्ये ३
येथेंस्वरूपांतप्रवेशहळूहळू स्थिरमनमेळुचिन्मात्रींचा ४ कांहीं न
चिंतावेमगपेंठाझाल्या तुकासणेंआल्यानिन्हीलोक ५ ॥२५॥ ७३

श्लो०-यतोयतोनिश्चरतिमनश्चंचलमस्थिरं
ततस्ततो नियम्येतदात्मन्येववशंनयेत् ॥२६॥

टी०- सम०- ज्याज्यापदार्थांनिघतें मनचंचळअस्थिर तेथेंतेथेंचि
आत्माहा करावेवंशत्यांतनें २६ आर्था- चंचळमनअस्थिरहें,
ज्याज्याविषयाकडेचिबाधावे त्यात्यापासुनिआणुनि सुज्ञेत्तदयीं
हळूचबाधावे २६ दोहा- मनचंचलजितजितचलें नाकोंराखें
रोक करिसंजमनितआतमा साजेनाकोंठोक २६ ओवी- मन
चंचळनाहींस्थिर धांवेसेराटनधरीधीर तयाआवरोनीविचार रा-
हेआत्मतलीं २६ अप्रसंग- ज्याज्यापेंपदार्थांचिन्ताचेंचळण नि-
घेतेथेंज्ञानशुद्धदेवी १ मनहेंअस्थिरचंचळपांडवा याचानित्य
दावापरमार्थी २ ह्मणूनीजेंपाहेतेथेंआत्सालावी वशातेंवळवी
मनोवृत्ती ३ त्यांतचिअसतांविसरलेंपुरे करावेंजागेंरेतुकासणें ४ ॥२६॥

श्लो०- प्रशांतमनसंत्येनंयोगिनंस्वरवमुत्तमम्
उपैतिशांतरजसंब्रह्मभूतमकल्मषम् ॥ २७ ॥

टी०स०- ऐशाप्रशांतचित्ताने योग्यातेस्वरवउत्तम साधेरजतभाती-
त ब्रह्मरूपअकर्मक २७ आर्या- शांतात्वानिष्ठाप ब्रह्मीकांहीं
असेनअंतरजा उत्तमस्वरवरितेत्या जोहायोगीअखंडशांतरजा २७
दोहा- ज्याकेमनमेशांतिहे पापरहिनजोहोय भगनऊब्रह्मानंद
कों ताजोगीकोहोय २७ ओंवी- अंतःकरणज्याचेशांत त्यायो-
गियास्वरवअत्यंत रजोगुणेंमुक्तब्रह्मभूत ऐशियाप्रशांती २७ ॥७॥
अभंग- ऐसेंचाचित्तानेप्रशांतदशोला योग्यभासेमलास्वरवपार्या
१ साधेरजतमाअतीतब्रह्मता रूपअकर्मतातुकाह्मणे २ ॥२७॥ श्रीशं

श्लो०- युञ्जन्नेवंसदात्मानंयोगीविगतकल्मषः
स्वरवेनब्रह्मसंस्पर्शमत्यंतस्वरवमश्नते ॥ २८ ॥

टी०स०- योजीऐसासदाचिन्त योगीज्यासनवासना ब्रह्मस्पर्शअ-
नायासें अत्यंतस्वरवभोगितो २८ आर्या- एवंसंततयोगी यो-
जीनिष्ठापजोमनायास ब्रह्मस्पर्शस्वरवते पावेअत्यंततोअनाया-
स २८ दोहा- जोजोगीइहविधिकरे जोगपापकोंत्याग सहजब्र-
ह्मकोंस्वरवलहे रहेआपअनुराग २८ ओंवी- सदाआत्मचिंतन
करितां योगीकित्त्वियेजिंतीतत्वता स्वरवेचिब्रह्मीसायुज्यता अ-
नंतस्वरवपावतो २८ अभंग- चिन्तसदायोजीजैसाकामीवधू किं-
बालक्षव्याधुधरीवनीं १ योगीतोपांडवादुजीनवासना मायेवीण
तान्हास्वरवनेणे २ ब्रह्मस्पर्शनिवेसायासेवेचला अत्यंतस्वरवाला
भोक्तातोची ३ इनरतींसोंगेनहेसंपादणी तुकातेकाहाणीऐकेचीना ४

श्लोक- सर्वभूतस्थमात्मानंसर्वभूतानिचात्मनि
ईक्षतेयोगयुक्तात्मासर्वत्रसमदर्शनः ॥ २९ ॥ ७ ॥

टी०स०- सर्वभूतांमधेआत्मा भूतेतींआत्मयामधे नित्ययोगींचि-
त्तअसे तोपाहेसमदर्शनी २९ आर्या- आल्यामाजीभूते पाहे

भूतांत आत्म्यासमहा दृढयोगयुक्त आत्मा ज्याचा तो पाहणारजग
समहा २९ दोहा- मोहिलखेसबठोरजो सबकोमोहीमांही मो-
कोंदेखतसोसदा सोहूंदेखतताहि २९ ओंवी- आत्मत्वेसर्वभू-
तेंदेखे सर्वात्माआपणकोतुके योगयुक्त आत्मादेखे सर्वत्रसमान
तथा २९ अभाग- सर्वभूतांमध्ये आत्माअसे एक भूतेसकळि-
क आत्म्यांत १ नित्ययोगीचिन्नेसाठेबीजरी सर्वनेत्रहारींसम-
दशी २ योगनक्षेत्रीऐसामार्गचाले येणेयोगेफोलनक्षेसाधु ३
तुकाह्मणेकृष्णाएकनवलसांगे तोश्लोकप्रसंगेऐकीजेहो ४॥३९॥

श्लो०- योमांपश्यति सर्वत्र सर्वंच मधि पश्यति
तस्याहंन प्रणश्यामि सचमेन प्रणश्यति ॥ ३०॥

टी०स०- मातेसर्वत्रजोपाहे पाहेसर्वमदंतरीं मीत्याचात्याससोडी-
ना नोमाझासोडिनामला ३० आर्या- पाहेसर्वत्रमला माझ्याठा-
यांहिसर्वलोकांस माझ्यात्माशांमजशीं त्याचानविनाशाएकएकास
३० दोहा- व्यापकहोसबजावमें मोकोंदेखेकोय केसेहंकितहं
रहे ताकोमोमेंजोय ३० ओंवी- मजसर्वांठयांओळखे मीसर्व-
त्रत्यासंदेखें माझेनिमित्तेसखें मीत्याचातोमाझापें ३० अभाग-
मातेसर्वत्रांतजोपाहेअर्जना जगाचीभावनानदिसेजया १ मजभां-
तविश्वघेतुहाअच्यो व्यतिरेकेसव्योयोगचीतो २ सोडीनामीम-
गत्याचात्यासझाल्या सृष्टिप्रलयगेल्यारसातळीं ३ तोहीमगमज
सोडीनासहसा तुकाह्मणेकेसालाभचीहा ४॥३०॥

श्लोक०- सर्वभूतस्थितं योमां भजत्येकत्वमास्थि-
तः सर्वथावर्तमानोऽपि स योगी मधि वर्तते ॥ ३१

टी०स०- सर्वभूतस्थत्यामातें भजेधरुनि एकता मजमध्येचिनोयो-
गी प्रपंचींजरिसर्वथा ३१ आर्या- सर्वांभूतींमजजो एकत्वेम
जनपरमउद्योगी आसोनीविश्वान्हि माझ्याठायांअसेचिसद्योगी ३१
दोहा- होईएकस्थितसबबिखे लखेभजेजुमोहि रहेकोनहींभां-

तिवह मोमेंबरततजोई ३१ ओंवी- सर्वभूतींजोआत्मत्वंभजनतो
सर्वथासंसारिंनाहींचर्तत मजवेगळेनाहींहोईजेत तोचिमीअसे ॥३१॥
अभंग- सर्वभूतस्थात्यामातेजाणोनीयां भजेएकलींयाभावपरी १
मजमध्येंचीतोयोगीयाजाणपां तेजगर्भीआपावस्तीजैसी २ जरीतोप्र-
पंचीसर्वथागुंतला तरीमुक्तत्वालाकायवाणूं ३ तुकाह्मणेब्रह्मलोकीं-
चेरहिवासी आलेयाधरेसीसाकारत्वं ४ ॥३१॥ श्रीमद्भुक्तिर्णारमः

श्लो०- आत्मोपम्येनसर्वत्रसमंपश्यति योऽर्जुन
सखंवायदिवादुःखंसयोगीपरमोमतः ॥ ३२ ॥

टी०सम०-सर्वभूतींस्वदृष्टांते जोपाहेसमअर्जुना सखदुःखासही
योगी तोधोरमजसंमत ३२ आर्या- स्वानुभवेंसखदुःखींज्या-
चीसर्वत्रदृष्टिसामान्य परमश्रेष्ठमहात्मा पार्थायोगीनतोकसामान्य
३२ दोहा- सबकोंदेखेंआपसम सखदुःखाएकेभाय सोजोगीसब-
तेंबडो मीमेरहेसमाय ३२ ओंवी- आपलेंसखदुःखसर्वत्र जे
देखतीजीवमात्र तेयोगीपरमपवित्र तोधोरमसंमत ३२ अभंग-
समदृष्टींसर्वभूते जोकांपाहेमदूपाते १ मजसमानजाणिजे योगीअ-
र्जुनावंदिजे २ देहींसखदुःखलागे त्याचानिखरनपावेगे ३ देवह्म-
णेमाझ्याबोलें श्रेष्ठतुकयाकळलें ४ ॥३२॥

अर्जुनउवाच.

श्लो०- योऽयंयोगस्त्वयाप्रोक्तः साम्येनमधुसूदन
एतस्याहंनपश्यामिचंचलत्वात्स्थितिंस्थिराम् ३३

टी०सम०- जोयोगहाबोलिलासी साम्येश्लोकचतुष्टयें त्याच्यास्थि-
तीतंस्थिरमी नदेखेंमधुसूदना ३३ आर्या- जोयोगतुवांकथिला
साम्येजेणेंघडेसदास्वरती परित्याचंचलतेस्तव त्याचीनदिसेमला
स्थितीस्थिरती ३३ दोहा- जोगकृत्योहमकोज्जुतुम मोकोंएकस-
मान रहेनमोचितचंचलें जोतुमकियोबरवान ३३ ओंवी- पार्थ-
ह्मणेयोगसांगीतला देवानाहींतोम्यांपाहिला चंचळमनचाला नि-

ग्रहकेवींघडे ३३ अश्रंग- करंजळीजोडुनियां अर्जुनपुसेकृष्णारा-
या १ आतांयोगबोलिलासी साम्येश्लोकचतुष्टयासी स्थिरमीयाची स्थि-
ती नदेखेहेकोणगती ३ सांगमानेमधुसूदना तुकासणेजगजीवना४

श्लो०- चंचलं हि मनः कृष्णा प्रमाथि बलवदृत्तम् ॥ ३३
नस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ३४ ॥ ७ ॥

टी० स०- कींकृष्णाचंचळमन इन्द्रियेजेंमधीबळी त्याचानिग्रहवाया-
ची मोरजेसीनबांधवे ३४ आर्या- चंचलहेमनकृष्णा प्रमाथि
दृढसबळविषयशुष्करसें वंचीत्याचेभासे धारणवायूसमानदु-
ष्करसें ३४ दोहा- मनहंचंचलकृष्णाजू बहुशोकदृढजान ता-
रोकेंसमपवनहे अनिहोकठिनसूजान ३४ ओंवी- मनचंच-
ळबहुकृष्णा इन्द्रियांहूनिबळकरगहन वायूचेपरीजायघेउन त्या-
चानिग्रहदुष्करअसे ३४ अश्रंग- मनहंचीकृष्णादेवा चंचळवा-
गवीस्वभावा १ इन्द्रियांतबलोत्तर ब्रह्महगंअगोचर २ याचानि-
ग्रहवायूची मोरबांधूंशाक्तीकेंची ३ तुकायेतोकाकुलती येवटी
वारावीफजीती ४ ॥ ३४ ॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लो० असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम्
अभ्यासेन तु कौंतेय वैराग्येण च गृह्यते ॥ ३५ ॥

टी० स०- खरेचहेमहाबाहो मनचंचलदुर्जय अभ्यासेंआणि
वैराग्ये तरीतेजिकिजेतसें ३५ आर्या- चंचलधरवेनाजे निः
संशयमनबहूततापडते पार्थाअभ्यासाने वैराग्यानेपरंतुसां-
पडते ३५ दोहा- अर्जनउत्तमसाचकही मनचंचलनगहाय
जोगकियोवैराग्यसां नीकेपकरोजाय ३५ ओंवी- खरेंचि-
सांगतोअर्जना मनचंचळआवरेना अभ्यासवैराग्येजाणा जि-
किलेजाते ३५ अश्रंग- हास्यसुरेवंदैत्यध्वंस वदेखरेचप्रश्नास
१ तुवांकलेंधनुर्धरा महाबाहोपार्थवीरा २ मनचंचळदुर्जय ॥

आहेमजलाप्रत्यय ३ तरीअभ्यासवैराग्ये मनवळिजेसंतसंगे ४
जिकिजे लजेह्यांमन तुकानेह्यांसमाधान ५ ॥ ३५ ॥ श्रीकृष्णायनमः

श्लोक- असंयतात्मनोयोगोदुष्प्रापइतिमेमतिः
वश्यात्मनातुच्यतताशक्योऽवाप्तुमुपायतः ॥३६॥

टी०स०- माझीहेबुद्धिकींयोग नव्हेजोंमननावरे प्रयत्नशीलेंस्वक-
शें तोपाचोंशकिकेमनें ३६ आर्या- वाटेमममतिलाजो अजि-
तात्मायासियोगदुष्प्राप वश्यात्मायत्नकरा पावाचाशक्यत्यासि-
निष्पाप ३६ दोहा- जिनपक्योनहिंचित्तनिज तापेंजोगनहोय
जिनआपनोंमनबसकियो लहनजतनहूसोय ३६ ओंवी- ज्या-
चेंअंतःकरणस्थिरनाहीं तोदुःखेंकरूनीयोगासीनपवेकांहीं ज्या-
सआत्मावश्यझालापाहीं तोउपायेंयोगासिपावेसत्य ३६ अश्रं०
हेंचिबुद्धिकीरे योगनेहेसाचोकारें १ मननाटोपेजंववरी योगसि-
द्धिनत्यावरी २ ह्यणूनिप्रयत्नशीलानें वश्यकीजेयासाधनें ३ यत्न
शीळापुढेंकिती मगयादुर्जनाचीरव्याती ४ वथाभयइंद्रियांचें तुक-
चाबाळाबागुलाचें ५ ॥ ॥३६॥

अर्जनउवाच-

श्लो०- अयतिःश्रद्धयोपेतोयोगाच्चलितमान-
सः अप्राप्ययोगसंसिद्धिकांगतिंकृष्णागच्छति ३७

टी०स०- निष्ठाअसोनिअळसी मनयोगांतुनीचळे नमोक्षपाव-
तांकृष्णा जायकोणोगतिप्रती ३७ आर्या- शिथिलश्रद्धाअस-
तां ज्याचेंयोगांतुनीहिमनचळतें पावुनिनयोगसिद्धिस कोणग-
तीत्यासहेनमजकळतें ३७ दोहा- अजतिओरश्रद्धासहित योग-
भ्रष्टतापाय लहेनसिद्धिजोगकी कोनगतहिकोंजाय ३७ ओंवी-
पार्थह्यणैकृष्णनाथा भक्तियुक्तहोऊनिप्रयत्नकरितां योगीचळो-
नीसिद्धिनपावतां कोणगतीपावे ३७ अश्रंग- अर्जनपुनःकि-
नवीतो एकऐकेंहाशब्दतो १ निष्ठाअसोनिआळसें नाहीकैलापू-

णीभ्यास २ पुढेंसाधनींवेसतां गेलेंआयुष्यअनंता ३ चळेमन
दोहींपक्षीं नातोप्रपंचकमळासी ४ कृष्णात्यासीगतीकोण ॥
सांगेंतुकाह्मणेरूण ५ ॥ ३७ ॥

श्लो०- कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिवनश्य-
ति अप्रतिष्ठोमहाबाहोविमूढोब्रह्मणःपथि ३८

टी०स०- तोकायउभयभ्रष्ट मेघाचेंजेविंथीगळ अपक्कपाव-
लामोह ब्रह्ममार्गीमहाभुजा ३८ आर्या- जोअप्रतिष्ठकृष्णा,
ब्रह्मपथामाजिमूढनसमाय होउनिउभयभ्रष्ट छिन्नाभ्रापरिवि-
रेनकींकाय ३८ दोहा- कंदोहूनवहभ्रष्टहें बादरसोबिनसाय
ताकोंकळूनआसरों रहेमूढकेभाय ३८ ओंवी- मूढपणेंनपाव-
तां उभयभ्रष्टतोतत्वतां याचीगतीविचारितां नासेजेसेंअभ्रदि-
सेवितळे ३८ अभ्रंग- तोकायउभयभ्रष्ट मेघधिगळपेंनष्ट १
अपक्केमोहपावे ब्रह्ममार्गीनत्यापावे २ महाभ्रजदेवराजा मत
आमुचेंयाकाजा ३ तुकाह्मणेहेंचभय वारेसाधकानिश्रवय ४।३८ ॥

श्लो०- एतन्ने संशयं कृष्णाच्छेत्तुमर्हस्यशेषतः
त्वदन्यः संशयस्यास्यच्छेत्तानह्यपपद्यते ॥ ३९ ॥

टी०स०- निःशेषयासंशयाते कृष्णाच्छेदिसि एकतूं यासंशयाचा
संहर्ता नदिसेतुजवांचुनी ३९ आर्या- यामाझ्यासंदेहा कृ-
ष्णातूंचीसमर्थवाराया तुजवाणसंशयाचा छेत्ताकोणीनयादवा
राया ३९ दोहा- मेरेयासंदेहकों दूरिकरोजगदीस मेरेयासं-
देहकों कोनकरैतबरीस ३९ ओंवी- पार्थह्मणेकृष्णा हासंश-
यछेदेना तुजवांचुनींदीनजना नदिसेसंशयपरिहरिता ३९ अभ्रं०
निःशेषयासंशयासी उरोंनेदीहेविवसी १ तूंएकछेदिसीश्रीकृष्णा
आहेभरवसासहिष्णा २ संहर्तायासंशयाचा ऐसाप्रनापकोणाचा ३
गुरुनदिसेतुजवाण ॥ तुकावाहेआपुलीआण ४ ॥ ३९ श्रीगोपालम्
श्रीभगवानुवा०

श्लो०-पार्थनैवेहनामुत्रविनाशस्तस्यविद्यते
नहिकल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिंतातगच्छति ४०

टी०स०-पार्थनियेधेनस्वर्गां त्याचानाशघडेकधीं कल्याणमार्गीं
याकीणी बापाजायनदुर्गती ४० आर्या- इहलोकींपरलोकीं
नाशतयाचाकधीनसेबापा कृताचारेंकोणी दुर्गतिनपवेतसावि-
संतापा ४० दोहा- अर्जनदोऊलोकमे ताकोंहोयननास भले-
करमजोकरतहै ताकोंनहिंअधबास ४० ओंवी- देवस्यणेयोगा-
भ्यासीनाहीं ऐसेंकवणासिघडलेनाहीं मोक्षमार्गींचालतांकांहीं दु-
र्गतींनजाय ४० अप्रंग- हर्षेबोलेभगवान बायांनजायसाध-
न १ येथेंअधवास्वर्गांत बाधात्यासिअपीडित २ मार्गकल्याणदा-
यक कोणीदीननखेलोक ३ बापानजायदुर्गती तुकास्यणेयाचीग-
ती ४।४०

श्लो०-प्राप्यपुण्यकृतांलोकानुषित्वाशाश्वतीः
समाः शक्वीनांश्रीमतांगेहेयोगफ्रष्टेः॥१॥मिजा-
यते॥४१॥

टी०स०-पावूनिपुण्यलोकांतें वर्षेउमपराहुनी शुचिश्रीमंतस-
दनीं तोयोगफ्रष्टजन्मतो ४१ आर्या- जेपुण्यवंतत्यांच्या लो-
कींचिरकाळभोगुनीइष्ट शुद्धाश्रीमंताच्या सदनींघेजन्मयोगविफ्रष्ट
४१ दोहा- पुण्यवंतलोकहिलहे रहेबहुतदिनजाय जोगफ्रष्टध-
नवंतशक्वि तिनघरजनमेजाय ४१ ओंवी- पुण्यश्लोकस्वर्ग
वासी वर्षेबहुतस्वर्गासी शोचरींश्रीमंताचेकुशीं जन्मघेणें ४१ अ-
प्रंग- पुण्यलोकांतेंपावूनीं राहेअमृतसेवुनी १ हर्षेभोगकल्प-
वरी त्याचीसत्तासुरांवरी २ मगइच्चूफिरलिया पावेमृत्कलोकीं
येया ३ शुचिश्रीमंतघरांत योगफ्रष्टतुकासत ४ ॥श्रीशंभदे॥४१

श्लोक-अथवायोगिनामेवकुलेभवतिधीमतां
एतद्धिदुर्लभतरंलोकेजन्मयदीदृशाम् ॥४२॥

टी०स०-योगियांचेचअथवा कुळींहोतोभल्याचिया हाजन्म

दुर्लभबहु चालोकीजोअसेरिती ४२ आर्या- अथवामतिमंतां-
च्या योग्यांच्याजन्मघेकुलोत्तंसीं ऐसेंअतिदुर्लभहें चालोकीजन्म-
जाणसहंशीं ४२ दोहा- बुद्धिवंतजोगीकुलिन आनलेयअवता-
र जनमलहतऐसोधरन दुर्लभहेंनिघार ४२ आंवी- योगियां-
चेकुळींजन्मून आपुल्यापुण्येंकरून लोकींदुर्लभहोऊन चालोकीं
हेरीती ४२ अप्रंग- किंवायोगीयांचेपोटीं योगफ्रष्टपावेहरी १
अथवाभलेकुळींलोक तेथेहोयप्रकाशक २ जन्मदुर्लभईशाना ऐ-
सालोभत्यासज्जना ३ मातापिताउभयपक्षी तुकावदेदेवसाक्षी ४१४२

श्लो०- तत्रतंबुद्धिसंयोगंलभतेपौर्वदेहिकम्

यततेचततोभूयः संसिद्धोकुरुनंदन ॥ ४३ ॥

टी०-सम०- त्यादेहींपूर्वदेहींचा बुद्धिसंयोगपावतो मोक्षींमग
बहुयत्न करितोकुरुनंदना ४३ आर्या- तेथेजन्मांतरिंचा पा-
वेसयोगयोगबुद्धीचा योगीतोकोतेया पुनरपिकरितोप्रयत्नसि-
द्धीचा ४३ दोहा- तिनहूपहिलीदेहको लहतबुद्धिसंजोग ॥
जतनकरतहेंसिद्धीको बहुविधसौंयहजोग ४३ आंवी- तथा-
जन्मींपूर्वदेहबुद्धी तोमोक्षयत्नकरीबांधीं ज्ञानाध्यासबळेंसिद्धी
साधीहेकुरुनंदना ४३ अप्रंग- यादेहींपूर्वाभ्यासा निजमान-
सापावेल १ पावेबुद्धिचासंयोग पुन्हायोगआरंभी २ मगमोक्ष
बहुयत्नें वेंचीरत्नेंमतीचीं ३ कुरुनंदनासाध्यास तुकाबहुवसस्वी
कारी ४ ॥ ४३

श्लो०पूर्वाभ्यासेनतेनैवहियतेत्यवशोऽपिसः

जिज्ञास्करपियोगस्यशब्दब्रह्मातिवर्तते ॥ ४४

टी०स०- त्यालातत्पूर्वअभ्यास बळेंयोगींचयोजितो पूर्वींतो
योगजिज्ञास्कर तरीवेदांअतिक्रमी ४४ आर्या- त्यापूर्वाभ्या-
सबळें परवशतोयोगमागुतामांडी जाणोंइच्छीयोगचि शब्द-
ब्रह्मासितोचिवोलांडी ४४ दोहा- सोतोअपनेंबसनहि हेपहि-
लोअभ्यास तातेउपजेजोगजो ब्रह्मशब्दमेबास ४४ आंवी- पू-

वींअभ्यासान्नाधडा ह्यणूनियोगस्मरलापुटां योगाचाविचारगदा
वेदातेअतिक्रमी ४४ अभंग- अभ्यासतोत्यालापूर्व बाळसर्वपा-
वतो १ बाळयोजीचिन्तजोडे फ्रान्तिउडेमायिक २ जिज्ञास्ववेदाग
मा शब्दब्रह्मामिळाला ३ नपडेधनदारपालवीं तुकयाचवीलागल्या

४१४४

श्लो०-प्रयत्नाद्यतमानस्तयोगीसंशुद्धकिल्बिषः

अनेकजन्मसंसिद्धस्ततोयानिपरांगतिम् ॥४५॥

टी०स०- प्रयत्नेसाधितांयोग जातेकिल्बिषवासना अनेकजन्मीं-
जोसिद्ध याजन्मींमुक्तिपावतो ४५ आर्या- यत्नेयोगकरीतो
होतोनिष्ठापत्याउपरमगती बहुजन्मेंसिद्धाला योग्यालाहोयजा-
णपरमगती ४५ दोहा- जो गीजोग जननकरे डारेसबअ-
घघोय बहुजनमसिद्धिलहे ताहिपरमगतिहोय ४५ ओंवी-ज्ञा-
नप्रयत्नकरी पापदोषहोतीदुरी मगजन्मांतरां मुक्तिपावे ४५ ॥
अभंग- योगसाधितांप्रयत्ने अलभ्यरत्नेहानिये १ जयावास-
नापातकी कायानिकीप्रक्षाली २ अनेकजन्मेंक्रियमाणा मुक्तिरा-
णावरीतो ३ तुकाह्यणेहितदिसे तरीअनायासेंऐकावे ४ ॥४५॥७

श्लो०-तपस्विभ्योऽधिकोयोगीज्ञानिभ्योऽपिमतोऽ

धिकः कर्मिभ्यश्चाधिकोयोगीतस्माद्योगीप्रवार्जुन ४६

टी०-सम०- तापसांहुनिहीथोर संमतज्ञानियांहुनी कर्मयोग्यां-
हुनीतस्मात् योगीतूहोयअर्जुना ४६ आर्या- अधिकतपस्यां
हुनिही योगीज्ञान्यांहुनीमहाबाहो आणिअधिककर्मीहुनि यास्त
वहोयोगीतूमहाबाहो ४६ दोहा- तापसितेंजोगीअधिक ग्या-
निताहुतेमान करमहुतेजोगीअधिक जोगीहेतूमान ४६ ओं-
वी- तपस्वियांहुनिअधिक ज्ञान्याहुनिसंमतअसेएक कर्मियां-
हुनिअधिक यास्तवयोगीहोयतू ४६ अभंग- तपियांहुनीथो-
र योगीश्वरवंदिजे १ माझ्यामतेम्हणेहरी ज्ञान्यांशिरींहादिसे २
कर्मयोग्यांहुनीयेष्ट होतनिष्ठतस्मात् ३ योगीहोयतूअर्जुना ना-

गेदानतुकया ४ ॥४६॥

श्लो०-योगिनामपिसर्वेषामद्गतेनांतरात्मना ॥
श्रद्धावान्भजतेयोमांसमेयुक्ततमोमतः॥४७

टी०सम०- स्वरूपनिष्ठचित्तेजो चांसर्वायोगियांमध्ये भक्तियोगे
भजेमातें तोयोगीश्वोरसंमत ४७ आर्या- सर्वायोग्यांमध्ये,
मातेमद्गतमनेहरूनिमत श्रद्धावंतभजेजो तोमजअतिमान्यज-
णयुक्ततम ४७ दोहा- जोगीरारखेमनमही मोमेनिश्वलभाय
श्रद्धावंतमोकोभजे सांसवतेअधिकाय ४७ ओंवी- योगीश्व-
रामाझारी अंतःकरणवेवीनिर्धारी तोभक्तअवधारी तोयोगीमज-
मानला ४७ अप्रंग- स्वरूपीनिष्ठचित्तेजोकां लोकलोकांमाझा-
रीं १ चासर्वयोगियांत मजमानततोसांगूं २ भक्तियोगेमातेभ-
जे जोविराजेप्रेमळ ३ योगीश्वोरवंदावानो तुकादेतोअभय ४१७
इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगषोडशोऽध्यायः॥६॥

वामन.

इतिटीकासमश्लोकीषष्ठाध्यायात्मदीपिका
श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं॥१

इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीका चांषष्ठोऽध्यायः॥ ६॥

सप्तमाध्यायप्रारंभः

वामन.

योगियांतहिसर्वांति जोभजेभक्तिनेमला तोश्वोरषष्ठाध्यायांतीं भ-
गवान्बोलिलास्वये १ योगीहोऊनियांकेसा भक्तहेंअर्जनाप्रती
सांगतोसप्तमाध्यायीं प्रसंगेंज्ञानभक्तिही २ श्रीमद्यदुनंदनाथ०

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०- यस्यासक्तमनापार्थयोगंयुञ्जन्नादाश्रयः

असंशयंसमग्रमांयद्याज्ञास्यसितच्छृणु ॥ १॥

टी०-स०-सप्रेममनमद्रूपीं योगाभ्यासींमदाश्रित सर्वत्वेजाणसी
माते जसेतेस्पष्टआइक १ आर्या- माझीआसक्तिमनीं मदाश्र-
येयोगकरुनिनिर्वाण निश्चितसमग्रमाते जाणसितेंऐकसांगतो
जाण १ दोहा- मेरोहीकरआसरो मोहीसोंचिनराख जाते
निःसंदेहसब मोतेसनमभारख १ ओंवी- अर्जुनाभवधारीं
मनमाझेरायींठेवूनियोगकरीं तुझेसंशयनासतीलजयापरी ते
सांगेनआनां १ अभंग- द्वारकानाथबोले पार्थीऐकिलेंपाहि-
जे २ सप्रेममनमद्रूपीं जोनिसेपीभावाळ २ मदाश्रितयोगाभ्या-
सी अहर्निशींअखंड ३ सर्वज्ञत्वेजाणमाते स्फुटऐकनोतुकया ४

श्लो०- ज्ञानंतेऽहंसविज्ञानमिदं वक्ष्याम्यशेष-

तः यज्ज्ञात्वानेहभूयोऽन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते २

टी०-स०-विज्ञानेसितुतेज्ञान हेमीनिःशेषसांगतो जेंजाणोनि
पुन्हायेथें जाणणेंतेउरेंचिना २ आर्या- विज्ञानज्ञानतुला क-
थितोंसाकल्यवदतिजेशिष्ट ज्यातेजाणूनिपुन्हा जाणायाचेहिनुर-
विअवशिष्ट २ दोहा- ग्यानऔरबिज्ञानसों तोसोंकहतबरवानजा-
केजानेजानवो कछुनरहतहेजान २ ओंवी- ज्ञानविज्ञानसहिततु-
जसांगेनसमस्त जेंजाणितलियानिश्चित जाणणेंनउरे २ अभंग
विज्ञानेसीतुतेज्ञान मीसंपूर्णसांगतो १ जेंजाणूनिपुन्हायेथें जा-
णणेंतेनुरेची २ ऐसीनवलीकबोली तुकाचालीनिवेदी ३ ॥ २ ॥

श्लो०-मनुष्याणांसहस्रेषुकश्चिद्यतनिसिद्ध-

ये यततामपिसिद्धानां कश्चिन्मावेत्तितत्त्वतः ३

टी०-स०-मनुष्यांच्यासहस्रांत मोक्षयत्नींनरकचित् यत्नेंहिसिद्ध
जेंत्यांत जाणेतत्वअसाकचित् ३ आर्या- मनुजांच्याहिसह-
स्रां विरळाकरियत्नसिद्धिचासत्वे ॥ यत्नहिकर्त्यांसिद्धां माजीकि-
रळाचिजाणतोतत्वे ३ दोहा- जतनकरतहेसिद्धकों एकहजार

नमान तिनमोजूकोउलहे बहतलखतमहिमान ३ ओंवी-म
नुष्यांचियासहस्रामध्ये सिद्धीतेपावतीएखादे ऐसियासिद्धस
हस्रांमध्ये मजजाणेएखादा ३ अपंग- मनुष्यांचियासहस्रा-
त नरकचितप्रयत्नीं १ याहीमोक्षयत्नींजाण जाणेरबुणतत्वाची
२ तोविरळामजवाटे तुकयाभेदेसोयरे ३ ॥३॥श्रीमद्यदुनंदना०

श्लो०-भूमिरापोऽनलोवायुःखंमनोबुद्धिरेवच
अहंकारइतीयंमेषिन्नाप्रकृतिरष्टधा ॥ ४ ॥

टी०स०-पंचभूतेंबुद्धिमन अहंकारहिआठवा माझीप्रकृतिहेऐ-
सी अष्टधाभेदपावली ४ आर्या- क्षितिजळतेजसमीरण आ-
णिकआकाशहीअविच्छिन्न मनबुद्धिअहंकार प्रकृतिअशीजाण
अष्टधाभिन्न ४ दोहा- भूमिनीरपावकपवन अंबरमनबुधि
मान अहंकारयेआठहि मायाभेदनजान ४ ओंवी- पंचभूतें
मनबुद्धिश्रेष्ठ ऐसीहींअहंकारआठ ऐसीप्रकृतीज्जनाद असेवेग-
ळाली ४ अपंग- पंचभूतेंबुद्धीमन अहंआठवालागुन वाग-
चीतवपुस्यंदन कर्मज्याससारथी १ नेवोदिलतिकडेची चालीप-
डलीरथाची यास्तवमीपणप्रोगाची नेवाजदरक्षणीक २ अष्टधा
प्रकृतिभेदलीसे माझीमजचीसायासें झालीउत्पन्नकेसें चराच-
रळावेहें ३ तुकाहाणेकेलीदेवे तीसकवणेवारावे वारिलीया-
लाभपावे किंवाहानीउदंड ४ ॥४॥

श्लो०-अपरेयमितिस्त्वन्यांप्रकृतिंविद्धिमेपरां
जीवभूतांमहाबाहोययेदंधार्यतेजगत् ॥ ५ ॥

टी०स०- अपराकार्यरूपाहे मूळप्रकृतितेपरा चिदंशोंजीवजे-
झाली जाणजेतेजिणेजग ५ आर्या- जीवस्वरूपदुसरी प्रकृ-
तिपरमजाणसांगतोतुजगा तूंएकमहाबाहो धरितीजेयासदासने
मजगा ५ दोहा- मायामेरीएकयह जिनजीत्योसडसार सा-
चींमनमेमानिले जीवरूपनिरधार ५ ओंवी- यांहीहुनीआ-

णिकअसेप्रकृति जीवभूतांतेमहाबाहोधरिती उत्पत्तिप्रलयस्थि-
ती तयामार्जा ५ अंपंग- येथेअपरकारण करूपाहेजोआप-
ण मूळप्रकृतीसंपूर्ण महाज्ञानीबोलती १ परावाचापरामाया बु-
झेमानसीसखया परात्परआपणीया पैह्यणतीतोसजाण २
आतांजीवजेचिदंश झालेजयाच्याउद्देशे जाणजेहेजगदीघातु-
काह्यणेबोलिला ३ ॥५॥

श्लो०- एतद्योनीनिभूतानिसर्वाणीत्युपधारय
अहंकृत्स्नस्यजगतः प्रभवः प्रलयस्तथा ॥ ६ ॥

टी०सम०- ईपासूनीचहींभूतें मूळचिच्छक्तिजाणही उत्पत्तिप्र-
लयस्थान सर्वांचाजाणमीतसा ६ आर्था- प्रकृतीपासुनिभूतें
सर्वहिहोतातिहाचिनिर्धार परिमीसकळजगाचा उत्पत्तिस्थितिल-
यांसिआधार ६ दोहा- मायातेउलहेसब मूलजीवयहृदाय ॥
होउपजावतजगसब नासकरेचितचाय ६ ओवी- सर्वभूतांची
योनी वर्तेतयाअधिष्ठनी सतीझालीमजपासूनी सर्वांचेंउत्पत्ति
प्रलयस्थानमी ६ अंपंग- ईपासूनीहोतीभूतें मूळचिच्छक्ति
जाणते बहुजाणतीजाणते गोष्टीनसेझांकिली १ आतांउत्पती
कीलय स्थाननिर्मळमीहोय आहेसर्वांचाप्रत्यय तुजअसेबहु-
मुखें २ मीगातेसाचीजाणीजे वेदादिकांआक्षेपिजे तुकाह्यणेहेघे-
ईजे निजपदरीअर्थासी ३ ॥६॥

श्लो०- मत्तः परतरं नान्यत्किंचिदस्ति धनं जय ॥

मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव ॥ ७ ॥

टी०सम०- धनंजयानसेकांहीं मजहूनिपलीकडे ओंविलेंमजम-
ध्येंहे विव्वसूत्रीजसेमणी ७ आर्था- मजहूनिअन्यनिराळें
नाहीदुसरेंधनंजयाकांहीं माझेठायींग्रथिलें सर्वहिसूत्रींमण्या-
परीपाहीं ७ दोहा- अर्जनमोतेनापरे औरबातयहजान ज्यें
मनिपोयोसूतमे मीमेंयोंसबमान ७ ओवी- मजपरतेकांहीं

अर्जनादुसरेनाही मीचअवघेठाचीं जैसासूत्रींमणीपटींतू ७ अ-
भंग- धनंजययाधरेचा घेतूं धनंजयनामाचा त्यासीह्मणेयादवा-
चा राजाआपणहोयजो १ नसेकांहींमजहूनी पैलीकडेपाकशास-
नी मजमाझारीहोउनी हेंठेविलेंईश्वरें २ सूत्रींमणीएकहेम अ-
ळंकाराचेंहिनाम पाणीकहोळहेंसम तुकावर्मनिवेदी ३ ॥७॥श्रीः

श्लोक- रसोऽहमप्सुकोंतेयप्रभाःस्मिशाशिसू-
र्यायाः प्रणवःसर्वे वेदेषुशब्दःखेपोरुषंनृषु८

टी०सम०- जळींविभूतिरसमी चंद्रसूर्यांतमीप्रभा वेदींप्रणवमी
शब्द नमींपौरुषमीनरीं ८ आर्या- रविचंद्रांतद्युतिमी सर्वांवे-
दांतमीचओंकार उदकीरसशब्दनमीं पुरुषांतहिमीचपौरुषाकार
८ दोहा- चंद्रसरजकीकिरणहूं जलरसमोकोंमान बेदनमेमेंहों
प्रणव पौरुषशब्दबरवान ८ ओंवी- सर्वरसांचीगोडी चंद्रसूर्य
माझीप्रोटी पुरुषांपुरुषत्वाचीगाटी ओंकारतोवेदींजाणमी ८ ॥
अभंग- याएश्वीचापुण्यगंधु तोमीह्मणेदीनबंधु जळींविभूती
प्रसिद्धु रसमीचकोंतेया १ तेवींचंद्रआणिसूर्यांत आहेमाझीप्र-
भादीम प्रणवशब्दमीवेदांत उघडघेईअनुभवं २ नमींविषय
शब्दाचा तोमीकेंवारीदासाचा नरींअर्थपुरुषार्थाचा वीर्यमानमी-
चगा ३ ऐसामाझाप्रादुर्भावो पुदेंसांगूंअनुभवो पुण्यगंधएश्वीचा
हो भूलवणीह्मणेतुका ४ ॥८॥

श्लो०-पुण्योगंधःएधिव्यांचतेजश्चास्मिभिभा-
वसौ जीवनंसर्वभूतेषुतपश्चास्मितपस्विषु९

टी०स०- एश्वींतमीपुण्यगंध तेजतेंमीहुताशनीं जीवनप्राणिमात्रां-
त तपमीतापसांमध्ये ९ आर्या- मीभूतपुण्यगंधहि मीज्वलि-
तविभावसूंततेजअसें तपमीतपस्वियांताहे जीवनभूतांतजाणमी-
चअसें ९ दोहा- गंधजहोंयहभूममें होंपावकमेंतेज जीवन
कोंमेंजीवहों तपसीतपस्विजेज ९ ओंवी- मीएश्वीचागंध

विषय अग्रतंतजठराग्नीमीहोय जीवांचाजीवनठाय तापसीयांतप
मी ९ अशंग- आतांपंचपावकांत आहेज्योत्स्नामीचजोत जी-
वनजेंप्राणियांत पैंगामीचनांदतो १ तपतापशांमाझारी आहें ह्य-
णतकंसारी तरीधाकचराचरीं पैलागतीतयांचा २ नाहींशास्त्रधरु
सेना नाहींमेळविलेंधना तरीधाकतपोधना देमुनिइंद्राविधीसी ३
तुकाह्यणेनामज्याचें ऐकिल्यायमकाळाचें हृदयफुटेमगजीवाचें का-
यसांगूमाहात्य ४ ॥९॥

श्लो०- बीजंमांसर्वभूतानांविद्धिपार्थसनातनम्
बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मितेजस्तेजस्विनामहम् ॥१०॥

टी०स०- भूतेंमिथ्यांबुमीसूर्य असेंतद्दीजनित्यमी बुद्धिमंतांतमी
बुद्धी तेजतेजस्वियांतमी १० आर्या- बुद्धिसुबुद्धांतचिमी भू-
तांचेबीजजेंसनातनमी तेजहितेजस्थ्यांतचि मीहेंजाणूनियांसनात-
नमी १० दोहा- सबजीवनकोबीजहो मोकोजानिज्जलेह बुद्धि-
तमेंबुद्धिहो सबतेजनकोगेह १० ओंवी- सर्वभूतांचेबीजमीहो-
उन सर्ववर्तणूकमजपास्तून बुद्धिवंताचीबुद्धिआदिकरून तेजस्वि-
यांचेंतेजमी १० अशंग- सर्वभूतांमध्येबीज तोमीह्यणोलक्ष्मीनी-
ज विधीपुरातनअज पार्थाप्रगरींतुजपुटे १ भूतेंमिथ्यामृगजळ ॥
मीदिनकरसर्वकाळ नक्षेत्रेश्वर्चाविकळ रतिमात्रफाल्गुना२असेंतद्दीज
नित्यमी बुद्धिमंतांतबुद्धिमी तेजतेजस्वीयांतमी तुकाह्यणेहरिवदे३१०

श्लो०- बलंबलवतांचाहं कामरागविवर्जितम्
धर्माविरुद्धोभूतेषुकामोऽस्मिभरतर्षभ ॥११॥

टी०स०- बलवतांतबलमी कामरागविवर्जित नधर्मासीजोविरुद्ध
कामहीतोविभूतिमी ११ आर्या- बलहीबलवतांचें पार्थाजेंकामरा-
गवर्जितमी धर्माविरुद्धकांहीं भूतांमीजोननेतअंधतमीं ११ दोहा-
बलवंतनकोबलज्जहो कामरागतिननाहीं कामरूपयेहिज्जहो ध-
रमंबसेमोमाहि ११ ओंवी- बळवंतांचेंजेंबळ कामरागविवर्जितस-

कृत्त धर्माविरुद्धभूतींमीकेवळ कामतोमीचजाण ११ अश्व० बलवंतांमा-
जीबळ तोमीबोलेमेघनीळ कामरागहीनचळ नातुडेतेनित्यमी ॥११
विरुद्धनधर्मासी कामतोमीगुणराशी याचिलागींपुण्यराशी पैवेचं-
नीअसंख्य २ अरेपार्थाधनुर्धरा चराचराचापसारा वागवीतोसद-
चोदरा तुकाह्मणेअनुभवें ३ ॥११॥ श्रीमत्सच्चिदानंदस्वरूपिणेनमः

श्लो०- येचैवसात्विकाभावाराजसास्तामसाश्र-
ये मत्तएवेतितान्विद्धिनत्वहंतेषुतेमयि ॥१२॥

टी०स०- आतांसत्वादिजेभाव तेमिथ्यासर्पदोरमी कींमीरज्जुनत्या-
सर्पी मजरज्जूंतसर्पतो १२ आर्या- सात्विकराजसतामस मज-
पासूनियांचभावहेसारे त्यांमाजीमीनवसें मजमाजीअसतिभाव-
हेसारे १२ दोहा- सात्विकराजसतामस जेहेसगरेभाय येसंब
मोमेबसतहें मोहिनसोंज्जाय १२ ओंवी- सात्विकराजसताम-
सभाव मजपासूनियालेसर्व तेमजअधीनआहेतत्व तयांमाजीमी
नाहीं १२ अश्व०- आतांसत्वगुणीशुद्ध रजोगुणीतोविरुद्ध तम
केवळनिषिद्ध भावअसेतयाचे १ आहेमाझीसूत्रदोरी तरीअक्षयतो-
वरी त्याचीआहेदानवारी अप्रसिद्धांतआणवी २ तेमिथ्यासर्वदोर रू-
पेंआहेनिर्विकार कींमीरज्जुनसेधार मजरज्जूंतसर्पते ३ तुका-
ह्मणेसत्यगोष्टी आलीअनुभवासृष्टी देवजाणेहेंअदृष्टी मायाभो-
हेंनेणती ४ ॥१२॥

श्लो०- त्रिभिर्गुणमयैभविरेभिःसर्वमिदंजगत्
मोहितनाभिजानातिमामेष्यःपरमव्ययम् ॥१३

टी०स०- यातींगुणांचियाभावे मोहिलेविश्वहेंमज नेणेजोमीआ-
त्तरज्जु गुणसर्पापत्कीकडे १३ आर्या- भावनिहीहेपावत झा-
लेजगहेंइहींचमोहास नेणेमानेपार्था त्रिगुणपरासर्वकामदेहास
१३ दोहा- तीनोगुणकेभावजे तिनमोह्योसडसार मोकोकोउ न-
हीलरवत इनतेपेंलेपार १३ ओंवी- त्रिगुणेमजपासूनियाले ॥

तेथूनीहेंविश्वरचितें तेणेंफ़लोनिमजचुकलें नेणतीपरमअव्यय१३
अभंग- अरेत्रिगुणभावांत विश्वमोहलेंसंतत मातेंनेणोनियां-
मात मायेचीचएकती १ नेणेंजोमीआत्मादोरू गणसर्पापेलथो-
रू झांकीउघडीबाजारू तेसेंनहेगारूड २ उघडेंयेतेअनुभवा बा-
ल्यतारुण्यप्रभावा वृद्धपणींहीविसांवा तुकाह्यणेविसरले ३॥१३॥

श्लो०-देवीत्येषागुणमयीमममायादुरत्यया
मामेवयेप्रपद्यंतेमायामेतांतरंतिते॥१४॥श्रीशं

टी०स०-मीदेवमाझीत्रिगुणा हेमायातरवेनजे मातेंचिजेभजतिते
मायेतेंतरतातिया १४ आर्या- देवीहीत्रिगुणमयी माझीमाया
जगांतदुस्तरती येतीशरणमलाजे तेचीमायासमूळहेतरती
१४ दोहा- मेरीमायागुणमयी दुःसहतरेंनजाय आवेकोड-
जोमोशरण सोउतरतसरवभाय १४ ओंवी- माझीमायाहे
त्रिगुण त्यजावयाअशक्यजाण जेकरितीमाझेभजन मममा-
येतेंतरती १४ अभंग- मीदेवमाझीहेत्रिगुणवेणीहे नंदिनी
संदेहेअसंभाव्य १नतरवेकांहीउपावचीनाहीं मातेंभजेतोहीतरू
शके २ माझीद्यानामाचीसांगडफुकाची मगयाभायेचीसत्ताराहे
३तुकाह्यणेमातेंबोलिलाअनंत उतरलेसंतसंख्यानसे ४॥१४॥

श्लोक॥ नमांदुष्कृतिनोमूढाःप्रपद्यंतेनराधमाः
माययाऽपहृतज्ञानाआसरंभावमाश्रिताः१५

टी०स०-मातेनभजतीपापी मूढजेपुरुषाधम जेफ़्रष्टबुद्धिमायेनें
पावलेदैत्यभावजे १५ आर्या- मायाफ़्रष्टज्ञानहि मानसिंजेध-
रितिदैत्यभावातें दुष्कृतिमूढनराधम पावतिमजनबळरामभावा-
तें १५ दोहा- पापीमूरखजेजगत सोनहिपावतमोह ग्यानजुमा-
याकरीहन्यो असरगुननमेजोय १५ ओंवी- पापीमूरवजाण म-
जनेणतीअधमजन मायेनेंहरपलेंज्ञान असरभावपावले ॥१५॥
अभंग- मातेनभजतीपापीजेकुमती पुढेंमूरवोसितीझालीज्यती

अधमतेप्राणीभ्रष्टकुव्यसनी बुद्धिजेमायेनीहरितली २ पावलेवै-
भवादैत्याच्याकुभावा कुहरांतदीवामालवला ३ तुकाह्यणेसंगीं
यमाचानिःसंगी राहातीकुसंगीकल्पवरी ४ ॥१५॥ श्रीमद्यदुनंद०

श्लो०- चतुर्विधाभजंतेमांजनाःसकृत्तिनोर्जुन
आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थीज्ञानीचभरतर्षभ ॥१६॥

टी०स०- भजतीसकृत्तोमाते अर्जनातेचतुर्विध आरोग्यकाम
जिज्ञासू अर्थार्थीआणिआत्मवित् १६ आर्था- भजतीभावे
माते नरकोंतेयाचतुर्विधप्रकृती अर्थार्थीजिज्ञासू आर्तज्ञानीअ-
सेमहासकृती १६ दोहा- पुण्यवंतजेचारविध मोहिभजतवि
तचेन ग्यानीरोगीकरमजी तजग्यासीसुरवेन १६ ओंवी- लो-
कचतुर्विधभजतीमज जेनरआहेतीसकृतांचेबीज तत्त्वइच्छिती
सहज दुःखीअर्थकामीजिज्ञासूज्ञानी १६ अभंग- भजती पु-
ण्याचेनयेथेंफुकाचे आमुच्याह्वाराचेअधिकारी १ चतुर्विधजाणा
ऐकावेअर्जना ठेवींगोष्टीमनापेलतटीं २ आरोग्यकामासदुसरा
जिज्ञासू अर्थार्थीपरीसआत्मवीद ३ ज्ञानीयांतयुक्तसांगेलअच्यु-
त तुकाह्यणेअंतनाहीसखा ४ ॥१६॥

श्लो०- तेषांज्ञानीनित्ययुक्तएकभक्तिर्विशिष्य-
ते प्रियोहिज्ञानिनीऽत्यर्थमहंसचमप्रियः१७

टी०स०- ज्ञानीत्यांतसदायुक्त एकत्वींभक्तिधोरतो त्यासमीप्रिय
कींस्वात्मा तोहीआत्माभजप्रिय १७ आर्था- त्यांतविशिष्टज्ञा-
नी करितोजोएकभक्तिमुक्त्यर्थ तोज्ञानीहीप्रियमज त्याप्रियमी
नित्ययुक्तइत्यर्थ १७ दोहा- ग्यानीजोभगतीकरे सोसबतेअ-
धिकाय ग्यानीमोकोभजतहै ग्यानीमोहिसहाय १७ ओंवी-
त्यांमध्येनित्ययुक्तह्णूनी मममनश्रेष्ठज्ञानी ज्ञानियामी आवडेह्ण-
पूनी ज्ञानीतोमजप्रिय १७ अभंग- युक्तज्ञानीवसेज्यांतभक्ति
वसे एकत्वींविलासेभक्तिज्याची १ तोधोरअर्जनाआवडतोमन त्या-

प्रियभावनाआत्माजैसा २ तोहीआत्सामजप्रियहेंचिनिज बोलेयदु-
राजतुकाह्मणे ३ ॥१७॥

श्लोक॥ उदाराःसर्वएवैतेज्ञानीत्वात्मैवमेमतं
आस्थितःसहियुक्तात्मा मामेवानुत्तमांगतिं१८

टी०स०- तेहीधोरपरिज्ञानी मीमदात्माचिमानितों मातेंस्वसद्ग-
तीतेची भजतोयुक्तचित्तजो १८ आर्या- सर्वहिउदारपार्या ज्ञा-
नीआत्माचिमाझियेमतिला मान्यअसेयुक्तात्मा पावेआश्रितम-
लाचसद्गतिला १८ दोहा- मेरेमतयहसबबढे ग्यानीमोकोंजा-
न उन्नमगतीऊपायतिन फलनलेतनहिमान १८ ओंवी- सर्वहे
उदारअसतो त्यांमाजीज्ञानीतेमाझाआत्माहोतो ह्यपूनीआश्रयें
असती माझियातेस्वरुं १८ अपंग- तोहीधोरपरीज्ञानीयां
शरीरीं मीचवस्तीधारीमानीताती १ मातेंसर्वस्वनेंज्याचेनीभजनें
सद्गतीतेमनेंवरीयेली २ भजेयुक्तचित्तेंप्राचीनसंचीतें योजीवंची
नातेकायामसी ३ अनुरागयेणेंघेतुबळदुणें सार्थककरणेंमानी
तुका ४ ॥१८॥

श्लो० बहूनांजन्मनामंतेज्ञानवान्मांप्रपद्यते
वासुदेवःसर्वमितिसमहात्मासुदुर्लभः१९

टी०स०- बहुजन्माचियाअंतीं ज्ञानीमातेंभजेअसा कींवासुदेवहें
सर्व तोधोरअतिदुर्लभ १९ आर्या- बहुजन्मांचेअंतीं पावेतो
ज्ञानवंतभवशमना जगवासुदेवरूपीं पाहेतोदुर्लभप्रशस्तमना
१९ दोहा- बहुतजनमअंतहिलहे ग्यानवंतरेमीत वासुदेवस-
बमेलखे सोदुर्लभहेंनीत १९ ओंवी- बहुतजन्मकष्टोनी ज्ञान
पावेकृपेंकरूनी वासुदेवसर्वजाणूनी तोमजऐसादुर्लभ १९ अ-
भंग- बहुतजन्माचियेअंतींऐसीसोच लाभेंनिधीहोयपायाळाया
१ ज्ञानीमातेंभजेऐसाचीजाणीजे तोयज्ञेंचिवरसेकर्णगर्भीं २ किं-
वावासुदेवदिसेभाससर्व जेवींविस्तरेपर्वविधिमुखें ३ तोधोरदु-
र्लभनअतीसुलभ तुक्याअंगींकोंभउमरला ४ ॥१९॥श्रीशाम्॥

श्लो०- कामेस्तेस्तेर्हृतज्ञानाः प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः
तन्तनियममास्थाय प्रकृत्यानियताः स्वया॥२॥

टी०स०- ज्याज्याकामीज्ञाननेलें त्यात्याकामीस्तरांतरा त्यात्यानेमें
चिभजती वश्यस्वप्रकृतीसजे २० आर्घ्या- त्यात्याकामेहरिलें,
ज्ञानक्षणान्यदेवतायजिती त्यात्यानियमाधरुती प्रकृतिसवशा
होउनीनत्यात्यजिती २० दोहा- ग्याननहीतिनकेहिये सेवतअन्य-
हिदेव आपनेकामसभावसे बंधोज्जवाहीभेव २० ओंवी- अभि-
लाषेज्ञानगेलें अन्यदेवताभजोलागले स्वप्रकृतीवशाझाले त्यात्या
नेमेंकरूनियां २० अप्रसंग- ज्याज्याकामीज्ञाननेलेंस्तरसाधानअं-
तराआयनध्यावेतेहें १ त्यासमीप्रियकींआत्माचनित्यकीं तोहीस्वा-
त्माबाकीकायउरे २ मजप्रियप्रियनहेचअप्रिय तुकातोस्त्रप्रिय-
कीतीवाणूं ३॥२॥

श्लो०- योयोयांयांतनुंभक्तः श्रद्धयाऽर्चितुमिच्छ
ति तस्यतस्याचलांश्रद्धांतामेवविदधाम्यहं २१

टी०स०- जोजोजीजीतनूभक्त श्रद्धेनेंक्षणतोभजो त्यात्यासअच-
ळश्रद्धा त्यात्यारूपींचदेतसें २१ आर्घ्या- जोजोज्याज्यादेवा इ-
च्छीपूजावयासिभक्तीनें तथेत्यालादेतो अचळश्रद्धेसकपटयुक्ती-
नें २१ दोहा- श्रद्धाजितजेपूजतहें ज्यादेवहिचितचाय ताकोता-
हीमांहिहो देवतसिद्धिबराय २१ ओंवी- जेज्यादेवातेभजती॥
श्रद्धेनेंसिद्धीइच्छिती तयांचीमनकामनातृप्ती त्यादेवतेनेमीकरीं
२१ अप्रसंग- जोजोजीजीभक्तीतनूपुरातनू श्रद्धेसनातनूक्षणभजो
१ त्यात्यासअचळाश्रद्धेचाजिह्वाळा देतोकुंतीवाळात्यात्यारूपें २आ-
मुचीआगत्ययेतुलीसांप्रत तेसेंत्यासर्वत्रमास्थायार्थी ३ मातेच्या
उदरीं वसवीकुमार प्रीतभारेंधारतुकापदीं ४॥२१॥ श्रीमद्यदुनंद०

श्लो०- सतयाश्रद्धयायुक्तस्तस्याराधनमीहते
लभतेचततः कामान्मयैवविहितान्हितान् २२

टी०स०- त्याश्रद्धेनेंत्यांसपूजी त्यांतजोअन्यसेवक त्यांपासूनहि-

जेपावे कामतेम्यांचनिर्मिले २२ आर्या- त्याश्रद्धेचकरुनितो त्या इतरां देवतांसचिभ्रजून म्यांचदिलेंफळघेत्या देवापासूनियाहि समजून २२ दोहा- जोवाहीश्रद्धासहित पूजतवाहीदेव देत जुहोईकामना वहजानतनहिभेव २२ ओंवी- श्रद्धेकरूनीअन्यदेवतीं त्यांचीआराधनाकरिती जेइष्टकामपावती तयांचवळ श्रद्धामीचअसें २२ अप्रभंग- त्याश्रद्धेनेत्यांसपूजीसावकाश त्यांतजोअन्याससेवाधारी १ त्यांपासुनिपावेकामसदाभावे कामानें स्वभावेमीचनिर्मा २ सारांशजेवृत्तीसारूनिप्रवृत्ती देतुआत्यप्रीती कृपाळूमी ३ तुकाह्मणेदेवनभ्रभक्तभाव वायूचाप्रभावकवळीत४१२

श्लो०- अंतवत्तुफलंतेषांतद्रवत्यत्यमेधसाम्
देवान्देवयजोयांतिमद्रक्तायांतिमामपि॥२३

टी०स०- अंतवंतफळेत्यांचीं अत्यबुद्धीसहोतिजीं मेल्यातेपावती त्यांतें मद्रक्तहिमजप्रती २३ आर्या- परित्याअत्यमतीचे पार्था फळनाशवंतदूसमज देवार्चकदेवाते पावतिमद्रक्तपावतातिमज २३ दोहा- फलथोडोपावतज्जहें बिनाग्यानहैमूढ देवभग तदेव तलहै मेरीमोकोगूढ २३ ओंवी- हीनबुद्धिमागती तेनाशवंत फळपावती जयाचेभजनतयांतेचिगती मजभजतीतेपावतीमज २३ अप्रभंग- अत्यबुद्धीज्यालाफळेंप्राप्त्याला होतीसकळांलाअंतवंत १ मेलेतेतयांसपावतीबहुवस मद्रक्तांनिवासमाझ्याठायीं २ ह्मणुनीयांज्ञानीअसेजोसाधनीं तेषेंमीनीदानींनयेसांडुं ३ आपुलें माहात्म्यवर्णीजलदश्याम,तुकाह्मणेप्रेमअसोयेथें ४ ॥२३॥ श्रीशाम्॥

श्लो०- अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं मन्यंते मामबुद्ध्यः
परंभावमजानतो ममाव्ययमनुत्तमम् ॥२४॥

टी०स०- व्यक्तमीमानितोरेसें अव्यक्तामूढमानिती नेणतांपरवस्तू- तें जेअत्युत्तमअव्यय २४ आर्या- अव्यक्तामजआला व्यक्तिसऐ- सेंचिमानुनीभ्रमती उत्तममाझाअव्यय नेणुनियांपरमभावतेकुम-

ती २४ दोहा- ज्याकीथोरीबुद्धिहै जानतप्रगटनमोघ अबिनासी
 उत्तमज्जहों सबतेन्यारोजोय २४ ओंवी- मातेकोणीनेणती अव्य-
 क्तव्यक्तिआलेहणती साझाउल्लेखभावनेणती मूढपणे २४ अप्रंग-
 पार्थाबाआपुलेवणीतीनवले भक्तेवश्यकेलेफलवणी १ व्यक्तमीमा-
 नीतीऐसेचकल्पीती अव्यक्तासहोतोशब्दकेसा २ अज्ञानपणानेवि-
 सरतीमने मूढयाभावनेयेतीकेवी ३ प्रत्यक्षाप्रमाणलावीतीदूषण
 अव्यक्तनिर्गुणमूढकल्पी ४ नेणतांहेपरवस्तुअगोचर अव्ययप्रका-
 रअत्यक्तम ५ तुकाहणोदयाहरिचीअसलीया तरीचप्रत्ययागोष्टीयेती ६

श्लो०- नाहंप्रकाशः सर्वस्य योगमायासमावृतः
 मूढोऽयं नाभिजानाति लोको मामजमव्ययं २५

टी. स. - झांकलोयोगमायेने सर्वाप्रगटमीनसें मातेनेणेमूढलोक
 जोअनादिअनंतमी २५ आर्या- मीनदिसेसर्वाला मायेनेआस-
 तींसदागूढ मजअव्ययामलाते हणवुनिपार्थानिजाणतीमूढ॥२५
 दोहा- टक्योजुमायाजालही काहुंकोनप्रकास मूरखमोहिनजा-
 निहै अजरअमररुखवास २५ ओंवी- मीसर्वासप्रगटनाहीं॥
 योगमायेनेवेष्टिलेपाहीं अजअव्ययअसोनही मूढनेणती २५ ॥
 अप्रंग- झांकलोमीअसेकोणासीनदिसें योगमायाभासेमजवी
 १ सर्वासीप्रगटनदिसेंमीअचाट मूढफळकटकायजाणे २ जोकां-
 मीअनादीअनंतपरवादी मीनजेधेवेदीधेतलेसे ३ अगाधमीच ही
 कांहीजेस्वल्पही तुकागर्जेगवाहीमृत्कलोकीं ४ ॥ २५ ॥ श्रीमत्सच्चि०

श्लो०- वेदाहंसमतीतानि वर्त्तमानानि चार्जन ॥
 भविष्याणि च भूतानि मां तु वेदन कश्चन ॥ २६ ॥

टी०-स०- जींगेलीत्यांसमीजाणें होतीत्यांसहिअर्जना भूतेंहोणा-
 रहीजाणें मातेकोणीचनेणती २६ आर्या- भूतेंआणिभविष्यें
 जाणेंमीवर्तमानहीभूतें परित्यांमाजीकोणी जाणेमातेंकदापिनवि
 भूतें २६ दोहा- जेबौतजानतमहि बरतमानबरतंत होनहारस-

बकोंलखे मोंहिलखेनहिजंत २६ ओंवी- पूर्वीजींझालींभूतें आतां
वर्तमानजींवर्ततें भविष्यहीमजकळतें मलाकोणीनोळखेकीं २६ अ-
भंग- जींगेलींतयांसजाणेंमीवीरेशा होतीत्यांचीदशापाहाताहें॥१
भूतेंभविष्यानेंहोणारजींपुढें आहेमजकडेजाणीवते २ मातेंगाको-
णीचनेणतीपांडवा ऐशानवलावाकितीसांगूं ३ तुकाह्मणेआत्मा
जाणजेसादेह देहाससंदेहआत्मरूपीं ४॥२६॥

श्लो०-इच्छाद्वेषसमुत्येनहंहमोहेनभारत॥
सर्वभूतानिसंमोहंसर्गेयांतिपरंतप॥२७॥६५

टी०स०- प्रियेच्छाअप्रियद्वेषे हंहमोहेंकस्त्रुनियां सर्वभूतेंसृष्टिका-
ळीं मोहपूर्वीलपावती २७ आर्या- इच्छाद्वेषभवाच्या पडोनि-
यांहंहमोहजाळातें सर्वहिभूतेंपार्था पावतिमोहाससृष्टिकाळातें
२७ दोहा- रागद्वेषअग्यानतें सबेज्जमोहितहोय मानलेतहे-
आपकीं हमहेस्वरवनउदोय २७ ओंवी- इच्छाद्वेषापासून हं-
हमोहउपजलातेथून तेभूतसृष्टीचेआदिंजाण मोहानेपावतीअ-
र्जना २७ अभंग- प्रियइच्छानेसाअप्रियांतद्वेष होतसेउत्कर्ष
त्रिभुवनीं १ हंहमोहयासीअसेमूळबीज जाणसीसहजबोलूंआ-
हीं २ सर्वभूतेंसृष्टिकाळींमोहालागीं पावतीप्रसंगींअनुभवें ३ पूर्वी-
लमोहदोराओंवीजीवमणी तुकाह्मणेखाणीदुःखाचीजे ४॥२७॥

श्लो०-येषांत्वंतगतंपापंजनानांपुण्यकर्मणां
तेहंहमोहनिर्मुक्ताभजंतेमांहृदव्रताः ॥२८॥

टी०स०- ज्यांच्याअंतरिचींगेलीं पापपुण्येंक्रियाबळें मातेभज-
तितेहंहमोहत्यागेंहृदव्रत २८ आर्या- ज्यांचेपापनिमालें लो-
कींजेफारपुण्यवंतजन तेहंहमोहविरहित करितीमाझेंहृदव्रतीभ-
जन २८ दोहा- पुण्यकरेजेजगतमें दूरकियेनिजपाप सोडुल्ल-
टतमोहतें मोकींपावतआप २८ ओंवी- ज्यांचेपापगेलें तेहं-
हमोहनिर्मुक्तझाले माझेभजनींनिघाले हृदबुद्धीकस्त्रुनियां॥२८॥

अभंग- क्रियाचोरवज्यांची तिचीयाबळानें कांएथ्वीजळानें नीच पहावी १ ज्यांच्याअंतरांचीं गेलींपुण्यपापें अंगींमारेसर्पें चंदनाच्या २ मातेंजोभजेत सुटेलनिश्चयें त्यासीनाहींभयदोघांचेंया ३ हटव्रततेची घेणारमोक्षासी तुकाह्मणेऐसी गोष्टीझाली ॥४॥२॥

श्लो०- जरामरणमोक्षायमामाश्रित्ययतंति-
ये तेब्रह्मनहिदुःसुत्त्रमध्यात्मं कर्मचारिवलं २९

टी०स०- नाशावयाजरामृत्यु यत्तज्यांचेमदाश्रयें तेब्रह्मजाणती कींते सर्वअध्यात्मकर्मही २९ आर्या- वारायाजन्मजरा योगी करितीप्रयत्नजेसकळ माझाआश्रयकरुनी अध्यात्मब्रह्मकर्मत्या सकळ २९ दोहा- जरामरणकेहानिकों जेकोउकरतउपाय जानततेअध्यात्म ब्रह्मकरमकेभाय २९ ओंवी- जरामरणनाशाथीं॥ आश्रयेंममयत्नकरिती तेब्रह्मजाणती कर्मअध्यात्मअवघें २९ अभंग- नाशावयाजन्ममरणाचेंमूळ जेकांयत्नशीळमदाश्रय १ तेब्रह्म जाणतोकाशास्तवजरी अध्यात्मिकसारीकर्ममार्गू २ तेचिगातरलेनारीतीआणीकां मार्गहाआसकाविस्तारुनीं ३ तुकाह्मणेआतांशेवटील श्लोक तोजगन्नायकबोलेकेसा ४॥२९॥

श्लो०- साधिभूताधिदैवमांसाधियज्ञंचयेविदुः
प्रयाणकालेपिचमांतेविदुर्युक्तचेतसः ॥ ३० ॥

टी०स०- अधिभूताअधियज्ञा सहजोअधिदैवमी त्यामातेंजाणती प्राण-प्रयाणींतेंचिजाणती ३० आर्या- मीसाधिदैवपार्था साधि मरवहिसाधिभूतमीचअसें जाणतिमजजेअंतीं जाणतिमज्नित्य युक्ततेचिअसे ३० दोहा- अधिदैवतअधिभूतसों मोकांजानतमीन मरनसमेभूलतनहीं जोगीभोकांचीत ३० ओंवी- अधिभूत अधिदैवतमाझेठार्या जाणतीयज्ञवेतेयज्ञासही मरणकाळांमजजाणितलेपाहीं तेयोगयुक्तझाले ३० अभंग- अधिभूताअधियज्ञासिरेपार्था सहितवीरनाथाअधिदैव १ मीचहोयऐसाभ्ररव-

सामानुनी भजतीअनुदिनींप्राणीजेकां २ प्रयाणींहीतेचीजाणती
पांडवा तुकाह्मणेजीवाकेलेमुक्त ३ ॥३०॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतायां
योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जनसंवादेज्ञानविज्ञानयोगीनामसप्तमोऽध्यायः

वामन.

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायासप्तमावरी ॥

श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं॥१॥

अभंग.

ऐसेहेप्रसंगसंपलेपेंसात गीतादेवीभक्तवरदानी१

श्रवणंपठणेंकरीकार्यसिद्धी मायिकउपाधीवारूनीयां २

तुकाविनवणीकरीसाधुजना श्रवणींभावनाशुद्धधरा ३

इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीता टीकायांसप्तमोऽध्यायः॥७॥

अष्टमाध्यायप्रारंभः

वामन.

सप्तमाध्यायपर्यंत तत्त्वमार्गजगद्गुरु बोलिलाअर्जुनालातें ज्ञा-
लेंसर्वपरोक्षवत् १ पुसावेअर्जुनेतत्त्व करावीकरुणामग याभा-
वेंसप्तमाध्यायीं सप्तधाज्ञेयबोलिला २ कींब्रह्मअध्यात्मकर्म अधि-
भूतादिमीनयां मातेंजाणतिपुण्यात्मे भजतीमजलाचिते ३ न-
द्विद्धिप्रणिपातेन इत्यादिश्लोकदोनहे अध्यायांतचतुर्थांत बोलि-
लायाचिआशये ४ कींजाइसंतांशरण तेज्ञानउपदेशिती भावकीं
येशरणत्वं मगसांगेनतत्त्वमी ५ परंतुकर्मसंन्यासें कर्मयोगेंकरूं-
नियां श्रेयहासंशयमधें आडआलाधनंजया ६ पंचमाध्यायआरं-
भीं केलाप्रश्नस्यपूनियां संन्यासकर्मयोगाचें कृष्णेंतत्त्वनिरूपिलें
७ प्रसंगेंआरुरुक्षाला कर्मकारणबोलतां आरूढकैसाहेशंका ह-
रायायोगबोलिला ८ समाधिनिर्गुणाकार षष्ठाध्यायानबोलि-
ला विश्वात्मायोगहीतेथें फळरूपंचिवर्णिला ९ तोविस्तारेंसप्त-
मांत विभूतिसहबोलिला वासुदेवःसर्वमिनि प्रसंगेंभक्तवर्षी

ला १० उत्तमश्लोकसुरिविंचे हे श्लोकासृतसेवितां तत्त्वप्रश्नकरावा
 हे नस्मरेपांडुनंदना ११ कृपाजरीउपजली तरीआपणहूनिजो न-
 चेशरणजोसतीं तत्त्वसांगोनयेतया १२ स्रणूनिपूर्वाध्यायांतीं ब्र-
 ह्मकर्मादिसमधा ज्ञेयबोलोनि संक्षेपे प्रश्नाचे बीजपेरिले १३ कीं
 ब्रह्मजाणतीतेची ते सर्व ब्रह्मजाणती भावकीं वेगळे आधीं जाणतां स-
 र्व ब्रह्मते १४ अक्षरं ब्रह्म परमं ऐसे उत्तरही पुढें होणार कीं जें परम
 शक्यते ब्रह्म अक्षर १५ भावकीं क्षरही ब्रह्म बोलिजे अधिभूत जें अ-
 धिभूत क्षरी भावः स्रणूनि वेदेल जें १६ जें अक्षर क्षरहितें जें सोनें तें
 चिभूषण जें कांके वळतें सोनें स्रणावे तें चिभूषण १७ नविकार रू-
 वर्णाला नअळंकार वेगळा निर्विकार क्षरतींही नअन्यक्षर भागही
 १८ गूढार्थहानकळतां करावा प्रश्न अर्जनें करावामगतत्वाचा उपदे-
 श अनुग्रह १९ या भावे समधा ज्ञेय बोलूनी राहिला उगा प्रश्न वीं जा-
 तही तत्त्व गूढ भावे निरूपिले २० त्यामधें ब्रह्म जें सर्व जाणावे काय का-
 यते तरी ब्रह्मचि अध्यात्म स्रणिजे तें चि आपण २१ आपुला भाव अ-
 ध्यात्म त्याचे उत्तरही असं भावकीं हा स्वयं ब्रह्म जो जाणो इच्छितो त-
 या २२ कर्मकीं क्षर भागाची उत्पत्तिकरि सृष्टितें भूतांचा आणखी ना-
 ना भावांचा जेय उद्भव २३ नभो वतां भो वतां हे मेदिनी सृष्टिच्या फ्रमे
 ब्रह्मक्रियारूपदिसे अविद्या दृष्टिच्या फ्रमे २४ एवं कर्म ब्रह्म आणि अ-
 धिभूतादि जें त्रय तें हि ब्रह्मचि जाणावे तिन्ही एकांत एकजे २५ आका-
 शी कुंभसजळ आकाश उदकीं घटीं प्रतिबिंबे नभजळीं तिन्ही एकां-
 त एकजे २६ ईश्वरामाजि हे देह देहीं व्यापक ईश्वर जीवतत्प्रतिबिं-
 बांश तिन्ही एकांत एकहे २७ त्यामधें अधिदैवारव्य जीवात्मा प्रतिबिं-
 बतो उपाधिवांचुनी आणि बिंबावांचुनि जो नसे २८ प्रतिबिंबदिसे-
 च्याम जें कांडळ मळी जळीं बिंबाकाश घरा पाण्या वांचुनी तें असे-
 चिना २९ साधिभूताधिदैवमां साधियज्ञचये विदुः स्रणूनि देहीं स-
 हित अधिदैव निरूपिला ३० यालागीं देहक्षरजो स्रणावा अधिभूत-
 तो त्या सहित जाणावा जीवात्मा अधिदैवतो ३१ अधिद्यज्ञा सहि-
 तकीं निजबिंबात्म्यासह जाणावा फळभोक्ताहा तोयज्ञादि फळप्र-

द ३२ प्रश्नोत्तरहिरोसेचि होणारअधिभूतजो सरतोआणिपुरुष अधि-
 दैवह्यनूनिचां ३३ अधियज्ञहियादेहीं मीचयाउत्तरींहरी बोलेलयानि
 अर्थाते पहावेंसज्जनींवरें ३४ गूढार्थहानकळतां करीलप्रश्नअर्जन॥
 तेथूनियांसमश्लोकीं संगतिश्लोकहेएथक् ३५ ॥ श्रीमत्सच्चिदानंदाय०
 अर्जुनउवा०

श्लो०- किंतूह्यकिमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्तम
 अधिभूतचकिंप्रोक्तमधिदैवंकिमुच्यते ॥ १ ॥

टी०स०- कायतंब्रह्मअध्यात्म कर्महापुरुषोत्तमा अधिभूतकसेंकेसें
 अधिदैवहिबोलिजे १ आर्या- पुरुषोत्तमकवणातें अध्यात्मब्र-
 ह्मआणितेंकर्म अधिदैवहिअधिभूतहि वदत्याचेतेंअसेलबावर्म१
 दोहा- अध्यात्मकेब्रह्मकों करमकाहेजगदीश अधिदैवतअधि-
 भूतकों तुमजानतबिरचीस १ ओंवी- पार्थह्यणेपुरुषोत्तमा कै-
 सानिवाडाकर्मब्रह्मा अधिभूतअधिदैवतआह्यां निवडुनिसांगिजे१
 अपंग- पूर्वप्रसंगांतपरमहंसयोग निवेदीश्रीरंगआत्मलाभें १ प-
 रीप्रसंगांतीऐकिलेपाथिवें अध्यात्मवरवेंअधीभूत २ गूढनसमजे
 यास्तवआशांका घेउनीआसंकाघेतूझाडा ३ तेसप्रश्नएकामागेंए-
 क ऐकासकळीकभावीकहां ४ ऐकामहाराजराजसुगुरांत जोडनीयां
 हातविनवीतो ५ देवरायाकायब्रह्मतेसांगावें तैसेचबोलावेंअध्यात्म-
 ही ६ पुरुषोत्तमाकर्मकशासह्यणावें अधिभूतवरवेंतैसेसांग ७ अधि-
 दैवतत्यासंस्कारुनीबोले वर्मनकळलेबोलेतुका ८ ॥१॥ श्रीमद्यदुनंद०

श्लो०- अधियज्ञः कथंकोऽत्रदेहेऽस्मिन्मधुसूद-
 न प्रयाणकालेचकथंज्ञेयोऽसिनिचतात्मभिः२

टी०स०- अधियज्ञकसाकोण यादेहींमधुसूदना जाणावासिकसा
 प्राण-प्रयाणींस्सज्जनेतिहीं २ आर्या- कोणकसायादेहीं अधिय-
 ज्ञमनांतदेहिंबाणावें कैसेंप्रयाणसमयीं गृहीतचितींतुलाहिजाणा-
 वें २ दोहा- अधिजग्यहिकासंकहत कैसेंतुमकांजोन कैसेंतुम-

कांजानिये प्राणकरतजबगौन २ ओंवी- अधियज्ञकसाकोण दे-
हांतप्रोच्छरवावाकवण अंतकाळींतूंमधुसूदन यतचितींकेवींजाणि-
जे २ अभंग- अधियज्ञकेसा कोणताह्मणावा देहींयाजाणावाके-
साआर्ही १ जाणावासिकेसा प्राणाच्याप्रयाणीं प्रत्यक्षकाहाणी
हस्तींलाभे २ सृजजंतयानीं विचारपंध्यानें यावेंमधुसूदनें बोलावें
हे ३ तुकाह्मणेप्रभ सातअर्जनाचे हंससत्याब्धीचे हेलावेहे ४ ॥३॥

श्रीभगवानुवाच-

श्लो०- अक्षरंब्रह्मपरमंस्वभावोऽध्यात्ममुच्यते
भूतभावोद्भवकरोविसर्गः कर्मसंज्ञितः ॥ ३॥४

टी०स०- अक्षरब्रह्मजेशब्द अध्यात्मस्वात्मभावजो भूतभौतिक-
उत्पत्ति करिजेसृष्टिकर्मते ३ आर्था- अक्षरपरमब्रह्म स्वभावअ-
ध्यात्मवदतिमुनिवर्ग पंचमहाभूतांचा विकारतेजाणकर्मतनुसर्ग
३ दोहा- अच्छरकोंब्रह्महिकहत अध्यातमज्जस्रभाय जोउपजा
वतजगतकों सोईकरमस्रदाय ३ ओंवी- अक्षरतेचिब्रह्म सद्भा-
वतोचिअध्यात्म भूतभावांचेविसर्गकर्म तंकर्गजाणिजे २ अभंग-
हांसोनीबोलीलाकर्ताजोजगाचा आमुच्यालाभाचासंशयहा १ श-
ब्दब्रह्मजेंते ह्मणावेअक्षर अध्यात्मप्रकारभावेबोले २ भूतभौति-
काची जेकांहींउत्पत्ती सृष्टीकरीजेतीकर्मजेंकां ३ तुकाह्मणेश्रोतीं
व्हावेसावधान करावेचिंतन भगवंताचे ४ ॥३॥श्रीमदुक्मिणी०

श्लो०- अधिभूतक्षरोभावःपुरुषश्चाधिदैव-
तम् अधियज्ञोऽहमेवात्रदेहेदेहभूतावर ४

टी०स०- अधिभूतक्षरतनू जीवात्माअधिदैवत विंबत्याप्रतिदि-
बाचा देहींचअधियज्ञमी ४ आर्था- अधिभूतक्षरतनुहे अ-
क्षरअधिदैवहोयअधिकारी अधियज्ञमीचदेहीं जीवाचापालणा-
रउपकारी ४ दोहा- देहज्जयहअधिभूतहै अधिदैवतहैजीव
सबदेहनकेदेहमो होंअधिजग्यसपीव ४ ओंवी- अक्षरतेअ-

धिष्मृत जीवात्माअधिदैवत आदिअनंतसर्वत अधियज्ञदेहींमीं॥
 अभंग- अधिष्मृताक्षरतनूहाविकार जीवात्माप्रवरअधिदैव॥१॥
 बिंबत्याचप्रभेप्रतिबिंबन्याये अधियज्ञहोयेयाचदेहीं २ तुकाह्मणे-
 आतांसांगेलअंतर नधरूनीदूरसज्जनासी ३॥४॥श्रीराधाकृष्णायः

श्लो०- अंतकालेचमामेवस्मरन्मुक्त्वाकलेवरं
 यः प्रयातिसमद्भाव्यातिनास्त्यत्रसंशयः ५

टी०-स०- मातेंचिअंतकाळींही स्मरतांदेहसोडुनी जोजायतो म-
 त्स्वरूपा पावेयेथेनसंशय ५ आर्या- जोमनुजअंतकाळीं स्मरो-
 निमातेंत्यजीकलेवरतो येथेसंशयनाहीं माझ्याभावासितोबळेवर-
 तो ५ दोहा- अंतसमेदेहहुंतजन मोस्मरनजोहोय सोतबही
 मोकांमिले तहांनसंशयकोय ५ ओंवी- अंतकाळींमजस्मरूनी
 जोजायकलेवरटाकुनी तोपावेमजलागूनी येथेनाहींसंशय॥५॥
 अभंग- मातेंचप्रयाणींजीवींधरूनीयां देहसोडिलीयानामस्मर-
 णें १ जायप्राणनयामद्रूपावांचूनी विश्रांतीनयनींआढवेना २ सं-
 शयकायसाकांकणाआरसा पाहाणेंधारसालागलीया ३ तुका
 ह्मणेनामेंझालागजमुक्त प्राणीतोअशक्तउद्धरेची ४॥५॥श्रीशाम्

श्लोक- यंयंवाऽपिस्मरन्भावंत्यजत्यंतेकलेव-
 रम् तंतमेवैतिकींतेयसदातद्भावभावितः ६

टी०-स०- जेंजेंआणिकहीरूप स्मरतांदेहजोत्यजी तेतेंचिपावेस्म-
 रणें रंगलाज्यांचियांसदां ५ आर्या- लावीकलेवरातें ज्याज्या
 भावासिपांडवास्मरुनी त्यात्याभावापावे चित्तींतेभावनासदाधरू-
 नी ५ दोहा- प्राणीयहजवदेहतजे स्मरेकाजअनान तबनि-
 संकबहरूपको पावेसोयीआन ५ ओंवी- ज्याज्याभावेस्मरतां
 होयदेहत्यजिता त्यात्याभावेकुंतीसता सदातद्भावह्मणूनीयां ५
 अभंग- जेंजेंआणीकहीध्यान अंतीहृदयींधरून १ देहत्यागिला
 ज्यानें जायपाहेतोतींस्थानें २ एकरंगलेअंतर आत्मानेथेंधरी

धार ३ तुकाहाणेयेहपरी वासनेच्याकरीदोरी ४ ॥६॥श्रीकृष्णायः

श्लो०-तस्मात्सर्वेषुकालेषुमामनुस्मरयुद्धयच
मथ्यर्पितमनोबुद्धिर्मा मेवेष्यस्य संशयम् ॥७

टी०स०-तस्मान्तूसर्वदामाते स्मरहंयुद्धहीकरी समर्पितांबुद्धिमन
मज्जमातेचिपावसी ७ आर्या- यास्तवसर्वाकाळीं स्मरमज्जपरि-
तूंकरींअधींयुद्ध पावसिनिश्चितमाते मज्जामनबुद्धिअर्पुनीशह
७ दोहा- मेरोस्मरननितकरे जह्दकरेकिनमीत अरपेमोमेबुद्धि
मन होआइतबचीत ७ ओंवी- यास्तवमज्जसर्वाकाळींउच्चारीम-
जस्मरूनियांयुद्धकरी मासेठायींमनबुद्धिदृढधरी तेणेंमज्जा-
वसीनिश्चित ७ अफंग- तस्माततूसर्वदापार्था मातेस्मरभाक्-
पंध्या १ युद्धनिःशंककरावे मज्जहृदयींसांठवावे २ बुद्धिआल्या
आमुचेठायीं मुक्तहोसीसंशयकायी ३ निश्चयेंपावसीमाते तु-
काशरणअनन्याते ४ ॥७॥

श्लो०-अभ्यासयोगयुक्तेनचेतसानान्यगामि-
ना परमंपुरुषंदिव्यं यातिपार्थानुचिंतयन्८

टी०स०-अभ्यासयोगेअन्यत्र जायनाऐसियामनें दिव्यचिन्हा-
त्रपुरुषा पावेसततचिंतितां ८ आर्या- अभ्यासयोगनिरते,
अनन्यचित्तेसदैवचिंतून दिव्यपरमपुरुषात्या पावेविषयींकदा-
नगुंतोन ८ दोहा- जोगऔरअभ्यासमें जाकोधिरचितहोय मो-
चिंतारारखेसदा स्फुपुरुखपावेसोय ८ ओंवी- अभ्यासयोगें
करून चित्तअन्यत्रनकरीगमन स्थिरचित्तझालियाजाण पार्था-
तेपरमपुरुषातेंपावती ८ अफंग- अगाअभ्यासाचायोग ह-
दआसलीयाचांग १ मगअन्यत्रमार्गांत पार्थानजातीमहंत २
मनेंऐसीयाकसवरी दिव्यपुरुषींचालीमिठी ३ पावेसततचि-
न्हात्र तुकींएकचिंतनमात्र ४ ॥८॥

श्लोक- ऋचिंपुराणमनुशासितारमणोरणीयांसमनुस्म

रेद्यः सर्वस्यधातारमचिंत्यरूपमादित्यवर्णित-
मसःपरस्तात् ॥ ९॥

टी०स०-पुराणसर्वज्ञफलप्रदाला स्मरेलजोसूक्ष्मअतीन्द्रियाला
अतर्क्यरूपींधरिविश्वजाळा सूर्यप्रकाशूनितमीनिराळा १ आ-
र्या- तमसःपरिरवितेजा अचिंत्यधाताकविअणु हूनिअणू॥
शास्तापुराणमीमज चिंतुनिदेजोमनादुर्जनअणू १ दोहा- स-
बकरतासुच्छमअति कविसुपुरातनजान रविसमानसबतेंपरे
सुमरनताकोमान १ ओंवी- कविआणिपुराण लोकशिक्षाक-
रीजाण सर्वउत्पत्तिकारण सूक्ष्माहूनिस्सूक्ष्म १ अश्रंग- अरेपु-
राणसर्वज्ञ प्रदायकफलाभिज्ञ १ स्मरेलजोसूक्ष्मदीपा अतीन्द्रियभा-
त्मरूपा २ अतर्क्यत्वगुणेरूपी धरिविश्वज्ञालालोपी ३ आनुप्रकाशु-
नीतमीं तुकाअव्यक्तचिच्योमी ४॥९॥

श्लोक- प्रयाणकालेमनसाचलेनभक्त्यायुक्तो
योगबलेनचैव श्रुवोर्मध्येप्राणमावेश्यसम्य-
क्सतंपरंपुरुषमुपैतिदिव्यं॥१०॥

टी०स०-प्राणप्रयाणीमनआवरूनी मद्रक्तिनेंयोगबळेकरूनी प्रा-
णेंनिजश्रुयुगचक्रशेदी पावेस्वदिव्यापुरुषाअनादी १० आर्या- दि-
व्यपरमपुरुषाला अचळमनेंयोगभक्तिसाधूनी पावेप्रयाणका-
ळीं श्रुमध्येप्राणतोचिरोधूनी १० दोहा- मरनसमेमनधिरकरे
भगतिजोगबलपाय श्रुकुटिमध्यप्राणहिधरे परमपुरुषमेजाय
१० ओंवी- ऐसाजोअंतकाळीं मनचंचळकरीतेवेळीं भक्तियोगेनो-
बळी प्राणेंश्रुकुटीशेदीपरमपुरुषातेंपावे १० अश्रंग- प्राणप्रया-
णींयामना आवरूनीरेअर्जुना १ मद्रक्तिच्यायोगबळे करूनीप्राणें
एकमेळे २ निजश्रुवचक्रयुग शेदीपावेज्योतीलिंग ३ दिव्यपुरुषा
अनादी तुकासमर्पिलापदी ४॥१०॥

श्लो० यदक्षरंवेदविदोवदंतिविशंति यद्यतयोवीतरागाः

यदिच्छंती ब्रह्मचर्यं चान्ति तन्नेपदंसंग्रहेण प्रवक्ष्ये ॥ ११

टी०स०-जेबोलतीअक्षरवेदसंत यतीविरागीनिघतीजयांत इच्छू

मिजेकांगुरुभक्तहोती तत्प्राप्तिसांगेननिरोधरीतीं ११ आर्या-जें
ब्रह्मचर्यलभ्यहि जेथेंयतिरिघतिरागनिस्तारें अक्षरवेदज्ञह्मण-
ति तेंपदतुजसांगतोसविस्तारें ११ दोहा- अच्छरजासोकहत
है बीतरागहोजात ब्रह्मचर्यकोंजोकरे तापदकोयोहात ११ ओं०
ज्यासअविनाशपदज्ञानबोलती जेंइच्छूनिब्रह्मचर्यआचरती तयातें
संन्यासीविरक्तहोवोनिपावती नेंसंक्षेपेंसांगेनमी ११ अभंग- जें-
कांअक्षरबोलती वेदसंतजयाप्रती १ यतीवीतरागीज्यांत निघती
धरुनीगुरुहात २ अहोइच्छूनीयांजगीं त्यागेंलागेलयाभार्गी ३त्या-
चीप्राप्तीसांगोंतुज तुक्यानिरोधावेंबीज ४॥११॥श्रीमद्गोपालकृ०

श्लो०- सर्वद्वारागिसंयम्यमनोत्हृदिनिरुद्धच
मूर्ध्याध्यात्मनः प्राणमास्थितोयोगधारणां १२

टी०स०- कोंडूनिसकळद्वारें त्हृदयींमनकोंडुनी धरुनिमस्तकींप्रा-
ण अनुष्ठीयोगधारणा १२ आर्या- रोधुनिं सर्वद्वारें त्हृदयामा-
जीमनासहीदमुनी ब्रह्मांडींप्राणअणुनि अधिष्ठुनीयोगधारणेस
मुनी १२ दोहा- सबद्वारनकोंबसकरे मनरोंकेहिंयमाय प्राणहि
रारवेसीसमें रहेधारणागाय १२ ओं०वी- सर्वद्वारेंरोधुनी मन
त्हृदयींठेऊनी प्राणमस्तकासीनेऊनी अनुष्ठीयोगीयोग १२ अ-
भंग- कोडुनियानवद्वारें नेमीजाणेप्रत्याहारें १ मनत्हृदयींकोंडू-
नी प्राणमस्तकींधरुनी २ योगधारणाअनुष्ठी तुकानोंहेकांहींकष्टी ३

श्लो०- ओमित्येकाक्षरंब्रह्मव्याहरन्मामनुस्मर-
न् यः प्रयातित्यजन्देहंसयातिपरमागतिम् १३

टी०स०- ॐहेंएकाक्षरब्रह्म जपेमातेंस्मरेअसा अर्चिरादिपथेंजा-
य ब्रह्मासहतयागती १३ आर्या- जोप्रणवासहिजपतो सा-
तेंतेंसाचनित्यजोस्मरतो मगअर्चिरादिमार्गे जाउनिसहब्रह्मया
गतीलभतो १३ दोहा- प्रणवाच्छरकोजपकरे स्मरेमोकोनीत
यहबिधिजोयहतजे लहेपरमगतिमीत १३ ओं०वी- ओमितिब्र-

ह्यउच्चरितां माझेस्मरणकरितां जोहोयदेहत्यजितां तोपावेपरम
गतीस १३ अ०भंग- हेंएकाक्षरब्रह्म वेदशास्त्रान्तउत्तम १ असा
जपेमातेस्मरे कायावाचाश्रद्धाहारे २ जायअर्चिरादिमार्गी एक
रदुजानसंसर्गी ३ तथाब्रह्मयासहगती तुकाह्मणेमुक्तहोती ४॥

श्लो०- अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः ^{१३}

तस्याहं सुलभः पार्थ नित्य युक्तस्य योगिनः १४

टी०स०- नक्षेत्ररमीऐशा चित्तेमातेस्मरेसदा पार्थासुलभमीत्या
ला योगीजोनित्ययोजिल १४ आर्या- मोअन्यनक्षेत्रऐशा चित्ते-
जोस्मरतसेसदामाते पार्थासुलभमित्याला योगीजोनित्ययोजिल
त्याते १४ दोहा- धीरचित्तमोकोजपे सदानिरंतरहोय ताजोगिकों
सुलभहों औरलहेनहिकोय १४ ओंवी- चित्तेविजेमाझेठा-
यीं जेमजध्यातीनित्यपाहीं तयांमीसुलभहोई योगयुक्तस्यपूनिपा-
र्था १४ अ०भंग- नक्षेत्ररांसारिखा ऐसाजाणुनियांसखा १ चि-
त्तींचितीसदास्मरे वत्सधेनुस्मिंहुंबरे २ पार्थासुलभमीत्याला रक्षीं
अंतरवात्याला ३ नित्ययोजिलायोगीजो तुकाह्मणेत्यासींभजों ॥४

श्लो०- मामुपेत्य पुनर्जन्म दुःखाद्यमशाश्वतं
नाप्नुवन्ति महात्मानः संसिद्धिं परमांगताः ॥१५॥

टी०स०- मातेंपावूनियांजन्म दुःखाचेंघरनश्वर नपावतीपुन्हासंत ॥
धोरजेगतिपावले १५ आर्या- मातेंपावुनिपुनरपि नश्वरजेजन्म
दुःखबीजकृषीं पावतितेनमहात्मे गेलेजेपरमसिद्धिलागिऋषी १५
दोहा- महापुरुखजोसिद्धिलहे मोमेंहोतज्जलीन दुःखकोंघरयह
जनमहें तामेंहोतनदीन १५ ओंवी- योगयुक्तजेपावलेमज त-
यांसिपुनर्जन्मनाहींसहज ऐसेहेंआहेचोज धोरगतीपावल्याचें १५
अ०भंग - मजपावूनियांजन्मा नफिरेचज्याचाप्रेमा १ घरदुःखा-
चेंनश्वर देहअपवित्रचीधोर २ नपावतीपुन्हासंत पाहायाचोरों-
चासंघात ३ धोरपावलेजेगती तुकावर्णीपुढतपुढती ४ ॥१५॥ श्रीशं

श्लो०-आब्रह्मभुवनाहोकाः पुनरावर्तिनोऽर्जु-
न मामुपेत्यतुकोतेयपुनर्जन्मनविद्यते॥१६॥

टी०स०- अर्जुनापुनरावृत्ति ब्रह्मलोकादिकींहुनी मातेंपावोनितोको-
णी पुन्हाजन्मानयेकर्धीं १६ आर्या- ब्रह्मभवनपर्यंत प्रगटसकळ
होकरिपुनावर्ती मातेंपावुनिकोणी नपडेतोमृत्फदुस्तरावर्ती १६॥७
दोहा- ब्रह्मालोजीलोकहे तिनमेंफिरतजुकोथ अर्जुनमोकोंपाइके
जनमलहेनहिसोय १६ ओंवी- जेब्रह्मलोकादिकरून तयांअसे
मागुतीपतन मजपावल्याअर्जुनाजाण जन्मानयेमागुतां १६ अ-
भंग- अरेअर्जुनापुनरा वृत्तीनेमचराचरा १ विधिलोकादीकीहू-
नी उसळतीयेणींजाणीं २ परीमातेंपावलीया कोणफिरेलकोते-
या ३ पुन्हाजन्मानयेतुका कर्धींपाहावयालोकां ४॥१६॥ श्रीशाम्

श्लो०-सहस्रयुगपर्यंतमहर्षद्ब्रह्मणोविदुः
रात्रियुगसहस्रांतांतेऽहोरात्रविदोजनाः१७

टी०स०- युगेसहस्रादिवस ब्रह्माचीरात्रिहीतसी जाणतीयेथ
जेगेले क्रममुक्त्यर्थराहिले १७ आर्या- सहस्रयुगपर्यंत ब्र-
ह्माचादिवसबोलतीत्याला तोयुगसहस्ररात्रीं विदितअहोरा-
त्रकाळवेत्याला १७ दोहा- जगसहस्रकेअंतलों ब्रह्माकोदिन
जान रात्रीऊतिनहोलहे ग्यानीकरतबरवान १७ ओंवी- सह-
स्रयुगपर्यंत ब्रह्माचादिवसहोत तसाचरात्रीचासंकेत हीअ-
होरात्रिज्ञानीजाणती १७ अभंग- युगेंहजारएकेदिवसें क्षण-
तीयेतसेसहजे १ रात्रीतेंसीचविधीची जेसृष्टीचीबुडवण २गेले
जाणतीतेथेजे सरवभोजेंभोगाया ३ क्रममुक्त्यर्थराहिले तुकी
नआलेतुक्याच्या ४॥१७॥

श्लोक-अव्यक्ताद्भक्तयः सर्वाः प्रभवंत्यहाराग-
मे रात्र्यागमेप्रलीयंतेतत्रैवाव्यक्तसंज्ञके १८

टी०स०- प्रकृतीपासूनोव्यक्ती होतीब्रह्मदिनागमीं लीनाप्रकृति

(१५८)

गीतार्थबोधिनी.

तत्त्वोत्था होतीआरंभतांनिशा १८ आर्या- होतीदिवसारंभीं अ-
व्यक्तांतूनिसर्वहीव्यक्ती रात्रीच्याआरंभीं त्याहोतीलीनत्याचिअ-
व्यक्ती १८ दोहा- ब्रह्माकोदिनहोतही प्रगटेयहसदुसार निसि-
केआयेजातहे मायामेंताबार १८ ओंवी- अव्यक्तजैअसती ते
ब्रह्मदिवसाव्यक्तहोती रात्रिज्ञालियाप्रळयपावती अव्यक्ताचेठ-
यीं १८ अभंग- व्यक्तिप्रकृतिपासनी तूंसज्ञानीजाणसी १ वि-
धिदिनागमींहोती आपुल्याचितींवेळखे २ यातत्त्वींप्रकृतीलीना
कांहीवासनानठेवी ३ निशाआरंभितांहोती तुकाप्रकृतिनिवेदी४१८

श्लो० भूतग्रामः स एवायं भूत्वा भूत्वा प्रलीयते
रात्र्यागमे ऽ वशाः पार्थ प्रभवत्यहरागमे ॥ १९ ॥

टी०स०- तोचिहाग्रामभूतांचा होतोहोऊनिनासतो रात्रींअवश
हालीन दिनारंभींचहोतसे १९ आर्या- भूतांचासंघहिहा होउ-
निहोऊनिहीसदाहोतो रात्रींतलीनहोतो दिवसांतत्सन्धपरवशोहो-
तो १९.दोहा- बारबारउपजतसवे जीवतनासतमीत ब्रह्माके
दिनतेनसत बहेजातहेनीत १९ ओंवी- हीपंचभूतांचीसृष्टी॥
उपजेजायपुढतपुढती नाशपावेब्रह्मदिनांतीं पुन्हादिवसींतत्स-
त्तिहोयअर्जुना १९ अभंग- तोचिहाग्रामभूतां ब्रह्मसत्ताझाल-
जो १ होतोहोउनीनासतो मीपाहतोंनित्यानी २ लीनअवशाहारा-
त्रीं तृणपत्रींबोजेसीं ३ पुन्हादिनारंभींहोतो व्यापारतोह्मणेतुका

श्लो०- परस्तस्मात्तु भावो ऽन्यो व्यक्तो व्यक्तात्स-
नातनः यः स सर्वेषु भूतेषु नश्यत्स्फुरन् विनश्यति २०

४१९

टी०स०- सत्तानिराकारतया भूतांप्रकृतिहीहुनी निराळींसर्वभू-
तींजे ननाशोविष्वनासतां २० आर्या- अव्यक्तव्यक्ताहुनि भा-
वअसेपरसनंतनदुजातो भूतांच्यानाशींही नकधींहीपाडवाल-
याजातो २० दोहा- ब्रह्मज्जमायातेंपरे इंद्रिहुनगत्योजाय स-
बजीवनकेनासतें सोकबहूंसंहिंजाय २० ओंवी- मायेपासू-

निर्झर अव्यक्तव्यक्तमित्यस्थिर सर्वभूतांतनिरंतर तो ननासे जगनासतां २० अमंग- सत्तानिराकारतया विकारतयानसे जो १ भूतांप्रकृतीहूनी सृष्टिभवनीनादिसे २ निराळीजेसर्वाभूती आहेवस्तीआगम ३ विश्वनासतांननासे तुकावसेअव्यक्तीं४॥२०

श्लो०-अव्यक्तोऽक्षरइत्यक्तस्तमाहुःपरमांगतिं
यंप्राप्यननिवर्ततेतद्धामपरममम ॥२१॥श्रीः

टी०स०-जोअक्षरनिराकार तोश्रेष्ठगतिबोलिजे नयेतिजेथजे गेले माझेपरमधामते २१ आर्या- अव्यक्तअक्षरहिजे परमांगतिह्यणित्यासिअनघारे तेमाझेधामपरम ज्यातेंपावुनिनयेति माघारे २१ दोहा- सोईअच्छरपरमगत ताहिनदेखेकोय फिरेनताकोंपाइके परमधाममेंजोय २१ ओंवी- अव्यक्तअक्षरऐसें बोलती तीचमाझीपरमगती तेथेंपावलीचापुढती तयांजन्मनाहीं २१ अमंग- निराकारजेअक्षर नसेक्षरप्रच्छयांत १ बोलिलीतीश्रेष्ठगती पुनरावृत्तीपरिच्छिन्न २ नयेतीतेथेंजेगेले साधन गेलेसाधूनी ३ माझेधामतेचीतुका पाडीचीराचोण्यांयशीं ४॥२१॥

श्लोक-पुरुषःसपरःपार्थभक्त्यालभ्यस्त्वन
न्यया यस्यांतस्थानिभूतानियेनसर्वमिदंततं१

टी०स०- तोतोअहैतभक्तीनें पार्थापुरुषपाविजे ज्याच्यास्वरूपीहो भूते ज्याणेहेव्यापिलेंजग २२ आर्या- तोपरमपुरुषसरतया फलभअसेजीअनन्यभक्तीनें भूतेज्यांतज्यानें हेसर्वव्यामजाणयुक्तीनें २२ दोहा- भगतीकरतेपाइये परमपुरुषसोजान ज्यामेसगरेजीवहे जगबिस्तान्योआन २२ ओंवी- तोपरमपुरुषजाणगा पार्था तथाभक्तिपाविजेतत्त्वतां भूतींप्रपंचनिरुता ज्याणेंजगव्यापिलें २२ अमंग- तोतोअहैतभक्तीनें कींप्रीतीनेंहेदयींच्या १ पार्थापाविजेपुरुषे छंदोत्कर्षेविवेके २ हींभूतेजयास्वरूपी लीनव्यापीलहरी ३ ज्याणेंच्यापिलेंहेजग निरुद्धैगअसनी ४॥तुकाक्षणी

माहात्म्यअंती रमापतीबोलतो ५॥२२॥ ॥श्रीमत्परब्रह्मणेनमः॥

श्लो०- यत्रकालेत्वनारुत्तिमारुत्तिंचैवयोगिनः
प्रयातायांतितंकालंवक्ष्यामिभरतर्षभ ॥२३

टी०स०- ज्याकाळीनपुन्हाजन्म योगियांजन्महीजयीं तेंसांगतो
देवताही मार्गभिरतिज्याक्रमें २३ आर्या- पडतांतनुज्याका-
ळीं जेपुनरारुत्तिअपुनरारुत्ति पावनियोगीकथितों त्याकाळाऐ-
कदेमनोवृत्ती २३ दोहा- फिरआवतजोकालमें नहिआवतज्या-
काल अर्जनतोसोंकहतहों सूनअनिशीखरसाल २३ ओंवी-
ज्याकाळींयोगीमरणपावोनिजन्मानयेती आणिमरणझालिया
पुनरारुत्तीहोती तेंसकळअर्जनातुजप्रती सांगेनमी २३ अश्लो०
ज्याकाळींनपुन्हाजन्म ऐसेंवर्मएकआहे १ योगीहोतांहीजन्मतो
तोसांगतोअवधारी २ देवताहीसांगूंक्रमें नेणोप्रेमेंवंचूंगा ३ मा-
र्गभिरतीभावेंची ऐकेंतेचिह्मणेतुका २४ ॥२३॥ परब्रह्मणेनमः

श्लो० अग्निर्ज्योतिरहःशक्रुःषण्मासाउत्तराय-
णं तत्रप्रयातागच्छतिब्रह्मब्रह्मविदोजनाः२४

टी०स०- अग्निहीज्योतिरिदिन पक्षहीशक्रुमाससा उत्तराय-
णहामार्ग वेदज्ञाब्रह्मलोकिंचा २४ आर्या- षण्मासउत्तराय-
ण अग्निदिनज्योतिशक्रुपक्षअसे तेथेंप्रयाणकर्ते ब्रह्मब्रह्म
ज्ञपावतातिअसे २४ दोहा- अग्निजोतिअहशक्रुषट उत्तरा-
यणकोमास जातजग्यानीयासमें लहतब्रह्मकोवास २४ ओं-
वी- दिवसआणिशक्रुपक्षदेवतअग्नी षण्मासउत्तरायणजाणूनी
तेथेंजातीदेहत्यजूनी तेऐक्यहोतीब्रह्मीजाण २४ अश्लो०- पावक
ज्योतत्तदद्यांत हेजागृतअसावी १ दिनपक्षशक्रुमास षट्पूर्णास
जेयेती २ उत्तरायणहामार्ग पायींस्वर्गजात्यासी ३ तुकाह्मणेवेद
वेत्ते विधिलोकांतेंपावती ४ ॥२४॥

श्लो०- धूमोरात्रिस्तथाकृष्णःषण्मासादक्षिणाचनं

तत्रचांद्रमसंज्योतिर्योगीप्राप्यनिवर्तते ॥२५॥

टी०स०-धूमरात्रिकृष्णपक्ष माससादक्षिणायन चंद्रामृतअशामा-
र्गे योगीपावोनिजन्मतो २५ आर्या- षण्मासदक्षिणायन धूम-
निशाकृष्णपक्षसंयोगीं तेषोचिफिरेकर्मठ चांद्रमसज्योतिपावुनी
योगी २५ दोहा- धूमनिसादच्छनअयन कृष्णपच्छजोहोय स-
सिमंडलजोगीलहे फिरतउआवतसोय २५ ओंवी- कृष्णपक्षरा-
त्रीधूम्रजाण दैवतएकदक्षिणायन योगीजेत्यजितोप्राण त्यांपु-
नरावृत्तिहोय २५ अप्रंग- धूमोरात्रिकृष्णपक्ष माससाक्षतेवां-
च १ दक्षिणायनचंद्रामृत झाल्याप्राप्तयद्यपी २ योगीपूर्णतरीफि-
रे हेंकांबिरेचुकेना ३ तुकाह्मणेप्रसिद्धहें मार्गह्यनिर्मिलें ४ ॥२५॥

श्लो०- शक्रकृष्णोगतीत्येतेजगतःशाश्वतेम-
ते एकयाथात्यनावृत्तिमन्ययावर्ततेपुनः २६

टी०स०- शक्रकृष्णगतीऐशा विश्वाच्याशाश्वतावन्या पहिलीनें
नयेजन्मा दुसरीनेंफिरेपुन्हा २६ आर्या- ज्याशक्रकृष्णगतित्या
विश्वान्यामान्यजाणशाश्वतरे एकीनेंजन्माये दुसरीनेंमुक्तहोउनी-
चतरे २६ दोहा- शक्रकृष्णयहगतिकही तेसड्सारहिहोत फि-
रआवतहैएकगती एकलहतजूमुक्त २६ ओंवी- शक्रकृष्णयादो-
नीगती ज्ञानअज्ञानयांसिह्मणती एकगतीपासूनिहोयमुक्ती ए-
केकरूनजन्मधरी २६ अप्रंग- शक्रकृष्णगतीऐशा दोनीसांगित-
ल्याजेशा इतरनवृत्तिगातेशा पैबोलायाआधारू १ जेणंपंथहा
पाहाणें तरोनभरोसेघेणें वोळखतीपेंशाहाणे बन्याशाश्वतपा-
र्थिवा २ अर्चितापहिलापंथ तोतरीनव्हेगाअनाथ कीतीठेउनीस-
नाथ पणेंसाधुपेंगेलें ३ तेनयेतिघेऊंजन्म दुसरीचेंखोटेकर्म तु-
काह्मणेखरेंकाम तरीघ्यावेंपदरांत ४ ॥२६॥

श्लो०- नैतेसृतीपार्थजानन्योगीमुत्पतिकश्चन
तस्मात्सर्वेषु कालेषु योगयुक्तो भवार्जन ॥२७

टी०स०- जाणूनिमार्गहेदोनी आत्मयोगींनमोहती अर्जनाहोयतूं

तस्मात् योगयुक्तचिसर्वदा २७ आर्या- यादोहीमार्गते जाणुनि
 योगीनवश्यमोहास यास्तवसर्वाकाळीं करितूंयोगासकामदेहास
 २७ दोहा- जोजानेदोउगतिन जोगहिमोहनहोय जोगीहेअर्जन
 तहूं सरबकालकोजोय २७ ओंवी- दोन्हीआहेतीस्तनी यांसयो-
 गीजाणती तेमोहातेनपावती यास्तवयोगयुक्तहोयअर्जना ॥२७
 अप्रंग- जाणोनिमाझ्यामते मार्गदोन्हीहेआइते वोळखीजेबुद्धि-
 वंते गतीकिंचाअवगती १ परीहेअज्ञानाप्रसंग आत्मयोगीतोनिः
 संग त्यासीनपडेव्यासंग ऊर्ध्वअधमीज्ञात्याला २ ययांलागीबहु-
 तांपरी आह्मीशिक्षिलेंउत्तरीं अर्जनातस्माततरी खुणअंतरींध-
 रूनी ३ योगयुक्तिनेंसाधीरे मगजननव्याधीरे तुजसखयानबाधी-
 रे तुकावदलानिश्चये ४ ॥२७॥

श्लो०- वेदेषुयज्ञेषुतपःसूत्रैवदानेषुयत्पुण्य
 फलप्रदिष्टम् अत्यनितत्सर्वभिदवित्वायो-
 गीपरंस्थानमुपैतिचाद्यम् ॥२८॥

टी०स०- वेदांमध्येयज्ञतपांमध्येही दानांतहीजेफळपुण्यकांहीं अ-
 तिक्रमीजाणुनिसर्वमाते योगीचदेआद्यपरंपराते २८ आर्या-त
 पयज्ञवेददानां जेंहेफळपुण्यत्यांसिआक्रमुनी हेजाणुनियांपावे
 आद्यपरमपदस्युक्ततोचिमुनी २९ दोहा- वेदजग्यतपदानको
 फलजकहेहैमीत जोगीताफलकोलहे सबदिनलहेनिचीत २८॥
 ओंवी- वेदयज्ञतपदान यांचेंजेबोलिजेपुण्य ज्याअसेशकुरुष्ण
 गतीचेंज्ञान तोपुण्यवंतपरमगतीतेपावे २८ अप्रंग- वेदांमध्ये
 पाहातानां तैसेंतपहीअर्जना अथवाविधियुक्तहेंवना करितां-
 फळजेजोडे १ दशदानेंमहादानें ऋमिकन्याशय्यादानें सद्यवार-
 कअवदानें पुण्यजेकांपरीती २ अतिक्रमीजाणुनियां सर्वमाते
 आणुनियां राहेअलिप्तत्यावायां गेलाहणोलकोणगा ३ नाशवंत
 सांडीसारे योगीचदेसाक्षात्कारें तेआद्यपरंपररे तुकाभयज्याभाजी
 ४ ॥२८॥ ॥ इतिश्रीमद्रगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जनसं-
 वादेअक्षरब्रह्मयोगोनामअष्टमोऽध्यायः ॥८॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु

वामन.

आठवादेवकीचाजो आठवाअवतारजो आठवातत्कृताध्याय आठवाहृदयींसदा १ इतिटीकासमश्लोकी अध्यायाअष्टमावरी॥

श्रीपार्थसारथीकर्त्ता जोवामनमनोरथी२

अभंग.

ऐसीअष्टमप्रसंगीं गतिनेमीतूंसारंगी साधकासकळेअंगीं स्वरव-
ऐसेंभोगांच्या १ आहोयोगीश्रेष्ठत्यांत जोकांहरिरूपीसंतत त्याची
वर्णायिलीरव्यात याचअष्टमअध्यायीं २ पुढेंनवमगेकावा ज्यांतदेवो
सांपडावा तुकाह्मणेआह्यांवरवा ज्यावर्णनीआनंदु ३ इतिगीतार्थ
बोधिन्यांअष्टमोऽध्यायः॥

नवमाध्यायप्रारंभ.

वामन.

दणेंअसेंअनंताचें कींअनंतनमागवे पुसेलमार्गतत्वाचे कितीअर्जन
बापुडा १ आलेकृपेचेभ्ररते श्रीकृष्णाकरुणालया जेंगुत्याहुनिही
गुह्य तेंसांगेलअतःपर २ ज्ञानाचेंफळहेतोकीं आत्म्यांतचराचर
देखेचराचरींआत्मा तेह्हांतोसिद्धबोलिजे ३ पावेजोयाअनुभवायो-
गभ्रष्टनहोयतो कणवशारवायज्जर्वेदीं बोलतेस्पष्टहेअती ४ अ-
थश्रुतिः यस्तुसर्वाणिभूतानि आत्मन्येवानुपश्यति आत्मानं
सर्वभूतेषु नततोविज्जगुप्यते ५ टीका अर्थकींसर्वभूतांतेंजो
आत्म्यांतचिदेखतो आत्म्यांतसर्वभूतांतें तोनळेनिंद्यत्यावरी ६अ-
नुष्टुप्श्लोकीनीहे दिसतेपरिहेअति अर्थहीस्पष्टकींऐसा हो-
यंतंह्णनिंद्यतो ७ योगाभ्यासीभ्रष्टहोय तेह्हांतोनिंद्यबोलिजे
कींपदाप्रतिनोथोरा वेधतांचळलाअहो ८ जोयाअनुभवापावे तो
कधीभ्रष्टहोइना यालागींश्रुतिबोलेकीं तोनळेनिंद्यत्यावरी ९ ष-
ष्ठाध्यायांतहरिही श्लोकामाजीतिसाविया बोलिलाकींअसायोगी
नेदीअंतरत्यासमी १० श्लोक योमांपश्यतिसर्वत्र सर्वंचमयिप

श्यति तस्याहंनप्रणश्यामि सचमेनप्रणश्यति ११ टीका माते
 सर्वत्रजोपाहे पाहेसर्वमदंतरीं मीत्याचात्याससोडीना तोमाझा
 सोडिनामला १२ षष्ठाध्यायश्लोकटीका समश्लोकींहियेरिती त-
 स्मात्सर्वात्मकध्यानें योगभ्रष्टनहेकधीं १३ तद्विद्विप्रणिपातेन इ-
 त्यादिश्लोकदोनिहे वतुर्थाध्यायतेथेंही बोलियेलाजगद्गुरु १४ त-
 द्विद्विप्रणिपातेन याश्लोकींज्ञानयेरितीं गुरुरूपदेशाहीघेतू ह्यणू-
 निहरिबोलिला १५ यापुढेंदुसऱ्याश्लोकीं उत्तमश्लोकबोलिला कीं
 तूंअशेषहीभूतें आपणामाजिदेखसीं १६ तेधवांमजसींऐक्य॥
 कींअखंडअसेरिती भूतेंमजमधेंतूंही ज्ञानयेरितिदेखसी १७ त-
 स्माद्गुरुरूपदेशाचें फळकींआपणामधें दिसतीसर्वहीभूतें तंतुमा-
 जीजसापट १८ आतांगुरूसवयेंझाला पूर्वाध्यायींजगद्गुरु ब्रह्म-
 अध्यात्मकर्मादि ब्रह्मत्वेउपदेशिलें १९ क्षरभागहितेठायीं ब्रह्मत्वे
 उपदेशिला परंतुसातवाप्रश्न वर्णितांयंत्रवाटिला २० क्षरभागक-
 साब्रह्म हेंकळेस्पष्टजेधवां सर्वभूतेंआत्मयांत आत्माभूतींदिसेत-
 यीं २१ दोरामध्येंसर्पजैसा ब्रह्मीतेंसेंचराचर ब्रह्मदोरदिसेतेव्हां॥
 दिसेसर्पचराचर २२ तेंज्ञानसांगेलयेथें अध्यायींनवमींहरी कींसूर्य-
 कींकिरणींपाणी मजमध्येंतसेंजग २३ मूढाचीउदकींहृष्टी जीव-
 हृष्टीजडाजगीं सूर्याचीकिरणींहृष्टी देखूनिहिमृषाजळ २४ स्वस्वरू-
 पींसदाहृष्टी सगुणाचीतयांतजी भासेचराचरमृषा जाणेसर्वज्ञत्या-
 सही २५ अर्जुनाचीजीवहृष्टी विश्वसत्यदिसेतया त्याहृष्टीनेंमज
 मधीं सर्वभूतेंह्यणेहरी २६ मूढहृष्टींदिसेपाणी सूर्यअंगींकरूनि-
 तें ह्यणेमजमधेंपाणी आहेकींतुजरीसतें २७ ह्यणेलमागुती कृ-
 ष्णा कींमींभूतांमध्येंनसें मूढातेंबोलतोसूर्य कींमीपाण्यांतत्यान-
 सें २८ आतांजसेंजीवहृष्टी आपणांतचराचर अंगींकेलेंतसेत्यां-
 त मीहीआहेंह्यणेजरी २९ माझेहृष्टीसहेंविश्व नाहीचमजअंतरीं
 माझ्यायथार्थहृष्टीनें मीत्यांतह्यणतांनये ३० ह्यणूनिहृष्णाबोलेत
 कींभूतेंहींविचारितां मजमध्येंनसतिहीं मीतयांतनयास्तव ३१ क-
 रूनियांअसाबोध सांगेलतदुपासना कींहींजशींमजमध्यें पा-

हेतून्आपणांतही ३२ आतांतुझीजीवदृष्टी झालेंज्ञानजरीतुज स्वरू-
 पींपाहतांविषव दृष्टीतारागणेंजशीं ३३ जाईलजिकडेदृष्टी दिसती
 तिकडेचितीं प्रमाणेंधोरनक्षत्रें अल्पेंदुरुनिदीसती ३४ तसेंतून्आ-
 पणांमध्ये ध्यातांसर्वचराचर यथास्थितसमग्रत्वे नदेखशिलजे-
 धवां ३५ गुरूक्तहाअनुभव नव्हेह्यणुनितेधवां मानिसीझणियाभा-
 वें श्लोकबोलेलहाहरि ३६ यथाकाशस्थितोनित्यं वायुःसर्वत्र
 गोमहान् यथासर्वाणिभूतानि मत्स्थानीत्युपधारय ३७ अर्थहा-
 कींनभींवायु द्विधाव्यापकचंचळ येचंचळप्रतीतीस नप्रतीतीसये
 दुजा ३८ पवनींनतरींभेद नअन्यत्रनभींहुनीं ध्यानींस्मरेनस्मरेही
 तरीतुजमधेंजग ३९ नाडापसरलाधोर दिसेसर्पतदाश्रये परीजो
 दृष्टितोसर्प पाहेब्रह्मींअसेंजग ४० नपावतांदृष्टिनाडा उरलासर्प-
 तेस्थळीं नभासेआणिकांभासे तरीनाड्यांतत्यांतची ४१ यालां-
 गींच्याअनुभवा नयेतोवायुहीनभीं तैसींमजमधें भूतें ह्यणूनी
 अवधारितूं ४२ भूतेंमजमधेंभूतीं मीनसेंमजमाजिहीं भूतेंनस-
 तिऐसेंतो याअध्यायींनिरूपिल ४३ हेंबोलूनियथाकाशे वायुःसर्वत्र
 गोमहान् हाश्लोककृष्णबोलेल कींअसीतदुपासना ४४ कोणीपूर्वी
 कृदृष्टांतीं श्लोकवाखाणितीपरी दृष्टांतींश्लोकयोजेना पाहावेंसज्ज-
 नींंबरें ४५ भूतेंमजमधेंभूतीं मीनसेंमजमाजितीं नभूतेंसाम्यहेंकै-
 सें गगनींपवनींघडे ४६ नदृष्टांतींसर्वसाम्य एकदेशीह्यणूनियां
 घ्यावातथापिनघडे दृष्टांतासविरुद्धी ४७ भूतेंमजमधेंभूतीं मी-
 असेंह्यणतांजरी दृष्टांतएकदेशीही येस्थळींसजतोतरी ४८ आका-
 शींवायुपरित्या वाच्यांतनअसेनभ्र नतोवायुहिआकाशीं हेंघडेत-
 रितेंघडे ४९ भूतांसवायुदृष्टांत नभ्रदृष्टांतआपणा बोलतांतरिदृ-
 ष्ठांत सजनाएकदेशीही ५० भूतेंत्यांतनतोभूतीं तींभूतेंहीनत्यामधें
 त्याअधींयेथदृष्टांत नसाधेयांतएकही ५१ भूतेंमजमधेंभूतीं न-
 सेंमीयांतहीनसें नभूतेंहींमजमधें नयेदृष्टांतयेथही ५२ सिंहदृ-
 ष्ठांतशूरासी एकदेशीहिसाजतो ग्रामसिंहासहीधाके तोसिंहमूण-
 वेकसा ५३ आतांअर्थचिन्तागेना त्यांहींभलतसीगती कळायामुख्य

हाअर्थ सांगतांगोणकांपरी ५४ गीताकारस्वयेंझाला टीकाकारम्हू-
णूनियां मुरव्यार्थहेसांपडती तळुपाफळरूपजे ५५ स्थळस्थळीं
आणिकही टीकाकारांतरांचिया बोलण्यांतविरुद्धार्थ येणेंरीतींच
पाहतां ५६ भूतेंमजमधेंभूतीं मीनसंमजमाजितीं भूतेंहीनसतीऐ-
सें येथेंबोलेलमाधव ५७ येथेंदृष्टांतविविध टीकाकारनिरूपिती
परंतुएक्यादृष्टांतें तिन्हीगोष्टानसाधिती ५८ भूतेंमजमधेंसर्व परी
भूतांतमीनसें ज्यादृष्टांतींसाधितीहें पुढिल्यासिविरुद्धतो ५९ कींभू-
तेंहींमजमधें नसतीमागुतीस्यणे दृष्टांतींसाधितांयेथें साधेनासर्व-
ध्यातया ६० पाण्यापासूनियांफेंस परीफेंशींनसेजळ हेसाधिलेंपरि
पुढेंनसाधेबोलतीसरा ६१ नभूतेंहीमजमधें स्यणतांफेंसहींजळींन-
सेऐसेंजडंघडे साधेहाअर्थनेधवां ६२ जळाबाहेरजोफेंस नसेफेंस-
हित्याजळीं ऐसेंहीस्यणतांभूतें मजमाजीनहेंघडे ६३ आरोपजोअ-
धिष्ठानीं अधिष्ठाननत्यामधें ज्याचाआरोपतेंहीत्या अधिष्ठानामधें
नसे ६४ अधिष्ठानविवर्त्तांचा दृष्टांतावीणआणिरवीं दृष्टांतघेतिये
रायीं साधेनाअर्थत्यांसहा ६५ तथापितेसंतधोर मत्तहस्तीजयाप-
थें जातीत्याचिपथेंजाती थोरदेखुनियांपथ ६६ भगवद्भावपीयूष
वाळुवंदांतसांडले हस्तींनत्वाधर्तातेंही मजमुंगीसलाधले ६७ नेत्रां-
सनदिसेतेंही उपनेत्रांसदीसतें तथापिनेत्रावांचूनी उपनेत्रवृथाचि-
ते ६८ नैसेंजरीसूक्ष्मदृष्टी मजहेअर्थसाधले नेत्यांचीचहूपाज्यांचा
श्रीवत्सांकितअंकित ६९ गुंजारत्नासमचढे तीरत्नेंजोरिवतांतयींत्यां-
चेंमोलनतेंपावे मीहीसंतांतयेरितीं ७० आतांहेबोलहीबोले विश्वा-
त्माभगवान्स्वयें स्वविद्याशक्तिचीदावी अमानित्वादिलक्षणें ७१॥
वस्ततांग्रंथकर्ताजो स्वयेंअर्जनसारथी ज्यामंदिरींप्रगटला तेंहें
मंदिरशोधितो ७२ राजविद्याराजगुल्ह आतांबोलेलयेथुनी तेथूनि-
यांसमश्लोकी सांगतीश्लोकहेपृथक् ७३ ॥७॥श्रीकृष्णायनमः॥श्रीः

श्रीभगवानुवाच.

श्लोक-इदंतुतेगुल्हतमंप्रवक्ष्याम्यनसूयवे॥
ज्ञानविज्ञानसहितंयज्ञात्वाभोक्ष्यसेऽशुभात्१

टी०स०- हेतोंगुत्थाहुनीगुत्थ सांगतोंतुजसज्जना विज्ञानासहितज्ञान ज्याज्ञानेमोक्षपावसी १ आर्या- विज्ञानज्ञानसहित कथितोंतुजगुत्थाऐकुनीबाधा ईर्षाविरहितज्याते जाण्णनिनपवसि कदाअशक्तबाधा १ दोहा- अर्जनतोसोंकहतहों एकगुमसबबात जासोग्यानविग्यानकों लहेमुगतकीजात १ ओंवी- अर्जनासीह्यणोऋष्ण हेगुत्थअसेपरमपावन तूंभक्तमाझाम्हणूनसांगेन ज्ञानविज्ञानसहित १ अप्रंग- पूर्वप्रसंगीबोलिला अर्जनासीदेवभला अक्षरेंप्रथमनिरूपिला परब्रह्मयोगजो १ आतांराजविद्यायेथें राजगुत्थतेणेंपंथें ऐकिजेलजीसमर्थें कायवेसेंमाहात्म्य २ हेतोंगुत्थाहुनीगुत्थ आम्हीवृतेसांगूंपाहे तूंसज्जनपरिस्फलाहे हेतरीकांपांचचना ३ विज्ञानेंसीतुजज्ञान यथाज्ञानेंएकसाधन आहेमोक्षअनुसंधान तुकाज्यांतउद्धरे ४ ॥१॥ श्रीमद्भुक्तमिणीरमं०

श्लो० राजविद्याराजगुत्थंपवित्रमिदमुत्तमम्
प्रत्यक्षावगमंधर्म्यसुस्वरवक्तुमव्ययम् ॥२॥

टी०स०- विद्यागुत्थांतहेराजा धर्म्यपावनउत्तम प्रत्यक्षांचेअनुभवा नित्यजेंस्वरवसाध्यजें २ आर्या- उत्तमसाक्षात्कारी धर्म्यहि अणिपूतराजविद्येचें जेंराजगुत्थउत्तम शक्यकरायारिपूअविद्येचें २ दोहा- उत्तमविद्याराजहें अतिपवित्रतूंज्ञान फलताकोंतिच्छनअति करवेकोंसिरवमान २ ओंवी- गुत्थराजविद्याजाण उत्तमतेंपवित्रपण हेप्रत्यक्षधर्मजाण स्वरवदेतसेनाशरहित २ अप्रंग- विद्यागुत्थांतजोराजा धर्मउत्तमसहजा पावनह्यावयासांप्रतजा नित्यसेवीश्रद्धेनें १ नहेशाब्दिकहेंज्ञान कांहींधरिसीअनुमान देतोंप्रत्यक्षनिवडन येईलपाहेअनुभवा २ नित्यजेंस्वरवस्तकाळ साध्यहोतेंसर्वहिकेळ तेचकरूंहस्तामळ तुकयालागींआवडे २॥२॥

श्लो० अश्रद्धानाः पुरुषाधर्मस्थास्यपरंतप

अप्राप्यमानिवर्त्ततेमृत्कसंसारवर्त्मनि ॥३॥

टी०स०- ज्ञानीरिघोनिहीश्रद्धा याधर्माची नज्यानरां सातेन पाव-

तांमार्गीं निघालेजन्ममृत्युच्या ३ आर्या- पुरुषश्रद्धाविरहित-
नभजतिजेधर्ममार्गकंसारी जोमीयामजनपउनि फिरतीतेमृत्यु
वर्त्मसंसारीं ३ दोहा- करवेकोयाधरमकों जाकोसरधानाहीं सो-
मोकोंपावतनहीं डोलतहैभवमांहि ३ ओंवी- याधर्माश्रद्धाना-
हीं तोमजनपवेकांहीं जन्मसंसारींवर्त्तेपाही जीवरूपें ३ अपंग-
होईनमीब्रह्मज्ञानी ऐशाछंदाच्याआस्थानीं पाहतीग्रंथसंमतमुनी
कैसेअनुभवबोलिले १ मुनीबोलिलेमजसारीं नानातर्कहटवरी॥
तेचिपाहूनिपुं०देहोरीं परीआह्यानेणेची २ शब्दमाझाउपेक्षिला
गीताधर्मउच्छेदिला तोमजमिन्नद्रोहीझाला यमपुरालामीवोपीं ३ म-
गतथेलागेदंड जन्मनरकाचेउदंड जन्मलियामृत्युपंड तुकाह्यणे
चुकेना ४॥३॥

श्लो०- मयाततमिदंसर्वजगदव्यक्तमूर्तिना
मत्स्थानिसर्वभूतानिनचाहंतेष्ववस्थितः ४

टी०स- हाविश्वसर्पम्यादोरें व्यापिलास्वअमूर्तिनें सर्वभूतेम-
जमधें त्यासर्पीदोरमीनसें ४ आर्या- अव्यक्तमूर्तिनेंम्याव्या-
पियलेंनित्यजाणसर्वजगा भूतेमाझ्याठायीं भूतांमाजीनतूप-
हामजगा ४ दोहा- बिस्तारोसबजगतमें मोहिनदेखेकोय॥
सबेजीवमोंमेबसे मैहिनतामेजोय ४ ओंवी- मीसर्वजगाचे
ठायीं व्यापकसर्वभूतींपाहीं सर्वभूतेमाझेठायीं मजआश्रयो-
नसे ४ अपंग- हाचिविश्वसर्पदोरें मीयाधारणनिर्विकारेंपा-
र्याकरावांचूनि सारें सूत्रयाचेंचाळितों १ नयनावांचूनिपाहातों के-
साभ्रांतजीवभीतो मोक्षालयसांडनियांतो वनींपळतोविषयांच्या
२ कोणीरुडेकोणीपडे आइत्याहेंभेनाचेउडे त्दयावांचुनींमनवे-
डें माझेहोतेहांसतां ३ शोवटशब्दाचासांगतों भूतभासमजमधीं
तो त्यासर्पांतमीदोरतो नसेहाचनवलावो ४ मिथ्यासर्पसत्यज्ञा-
ले रज्जूसर्पभ्रांतिमुळे सद्गुरुरूपेंनिसरले तुक्याभ्रांतिरज्जुत्वे ५

श्लो०- नचमत्स्थानिभूतानिपश्यमेयोगमैश्वरं

भूतभृन्नचभूतस्थोममात्माभूतभावनः॥५॥

टी०स०- तींहीनमजरज्जंत पाहेहेयुक्तिऐश्वरी भूतींनसोनिधरितो
कींमाझीबुद्धिकल्पिती ५ आर्या- मजमाजिनभूतेंहीं माझाऐ-
श्वर्ययोगबापाहा भूतकरभूतभावन माझाआत्माजगीनबापाहा
५ दोहा- मोमेकोउनहीबसे नहिईश्वरनादेख उपजावतपालत
जुहो नहिननमेंअवरंरव ५ ओंवी- माझेगयींनराहतींभूतेंमा-
झेऐश्वर्यतेंनिरुतें भूतांतेंमीधरींआरुतें भूतांवेगळाअसोती ५ अ-
भंग- तेहीसृष्टिसर्पवीरा दुर्लभत्वेंमीदूरदोरा वायुमोडीतरुवरा
पृथ्वीसंगेंअलिस १ पाहेयुक्तिकेंसीमोज ऐश्वर्ययोगसांगंतुज॥
येरवींहेंस्वस्वरूपबीज हातींयेणेंअप्राप्त २ भूतींनसूतीअर्जना॥
धरितोहेकेंकल्पना किंवाकल्याबुद्धिनाना माझीऐसीतुकाहणे ३

श्लो० यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्वत्र गोम-
हान् तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्थानोत्यपधारय ६

टी०स०- नभींचसर्वत्रवायू कळेमोगानभींचतो आत्मयांततसेंस-
र्व मानीतंस्मृतअस्मृत ६ आर्या- जैसासर्वगवायू गगनाधारेअ-
सेजगत्प्राण तैसेंमाझेगयीं सर्वहिभूतेअसेंबरेजाण ६ दोहा-
जैसीपवनअकासमो फिरतरहेसबबार तेवमोमेसबजीवयह फिर-
तजाननिरधार ६ ओंवी- वायूसर्वांचेगयीं अव्यक्तभूतींपाहीं॥
भूतेंसर्वमाझेगयीं वायूचेपरी ६ अभंग- नभींवायुहादृष्टांत
देतांसत्यभामाकांत सर्वत्रचीसदोदित मित्रअथवारिपूहो १ कळे
मोगानभींचतो अवकाशींवावरतो आत्मायांतत्यापरीतो तूंचसर्व
मानरे २ स्मृतअस्मृतप्रमाण अवघाआत्माबुझेखूण येथेंजीजी
हणूनचरण वंदीपार्थहणेतुका ३ ॥६॥

श्लो०- सर्वभूतानि कौंतेय प्रकृतिं यांति मामि-
काम् कल्पक्षये पुनस्तानि कल्पादौ विसृजाम्यहं ७

टी०स०- द्रष्टारज्जूचिमीमाया माझीदृष्टीनिजेलयीं तींतलीनज-

गत्सर्प मीकल्यादींसजोसृजीं ७ आर्या- कल्पारंभीभूते करितो निर्माणमीचनिष्पापा कल्पक्षयींपुन्हातीं येतीप्रकृतींतमाझियाबापा ७ दोहा- मेरीमायामेरहे प्रलेभयेसबजंत कल्पआदिशिरजो तने मोमेंतिनकोंतंत ७ ओंवी- सर्वभूतेअर्जना प्रकृतीतेंपावनी- ज्ञाण कल्यांतींसांठवून कल्यादींसृजीमी ७ अभंग- द्रष्टारज्ज्वच मीमाया माझीदृष्टीनिजालया तींतलीनजगकाया सर्वमीचहेमा- नी १ कल्यादिसृजा जोमीप्रभूयाभूतांजा जाणेज्ञानयोगमाझ्या॥ शिवमातेंभासतो २ ह्यणूनितोमायातीत स्वरूपीरंतलासंततनु- काचरणींशरणागत कृपामाझीत्यावरी ३॥७॥ श्रीरुक्मिणीवल्ल०

श्लोक- प्रकृतिंस्वामवष्टभ्यविसृजामिपुनःपुनः
भूतग्राममिमंकृत्स्त्वमवशंप्रकृतेर्वशात् ॥८॥

टी०-स०- पुनःपुन्हाविश्वसर्प मायादृष्टिअधिष्ठीनी निर्मितोंस्वात्म दोरीकीं भूतग्रामतिलावश ८ आर्या- बाकुरुकुळावतंसा आ- धींप्रकृतीसआपुल्यावरितो परवशभूतसमूह प्रकृतिवशोभगपुनः पुन्हाकरितो ८ दोहा- आपनीमायातेंलहो सृजनवारहिबार मा- याहिकेंबसपरो रहेसदासङ्सार ८ ओंवी- प्रकृतीचेबळेकरू- नी सृजीमागुतेंमागुतेनी हासर्वभूतग्रामआदिकरूनी प्रकृतीच्या आधीनअसती ८ अभंग- पुनःपुन्हापार्था विश्वहेंसर्वथा माया प्रतिपंथा अधिष्ठीतूं १ तिचीदृष्टीमोहरें जीवोत्पत्तीहारे माझिया- विष्करें रूपावरी २ निर्मितोमीचज्ञाण स्वात्मबुद्धीचेकारण दोरि- कींतेंस्वप्न जंबूकाचे ३ भूतग्रामतीला स्वयींचनिर्मियेला वरवा भासला तुकयासी ४॥८॥

श्लो०- नचमांतानिकर्माणिनिबध्नांतिधनंजय
उदासीनवदासीनमसक्तंतेषुकर्मसु ॥९॥

टी०स०- मातेंसृष्ट्यादिकर्मेतीं नबांधितिधनंजया कींमीउदासीन जसा असेंकर्मीनिलंपट ९ आर्या- परितोंकर्मेमाते बांधुनिनेती

कदानबंधतमीं त्याकमींहीअसतों ओदासिन्येंअसक्तसंततमीं॥१
दोहा- अर्जनमोकोंकरमही कबहुबाधतनाहीं सदाउदासीर-
हतहो अस्क्तनाहिंनामांहीं १ ओंवी- स्रणूनिकर्मतयांचियां म-
लानबाधेधनंजया उदासहोऊनियां आसक्तनेथेंनहे १ अभंग-
मातेंसृष्ट्यादिकेंव्यासीचींकरकें अथवालटिकेस्वप्रधर्म १ नबाधती
वीराधनंजयपुरा पाहेंसारासारधुंडाळती २ कीमीउदासीनकेंसातो
सांगेन कर्मासींच्यापूनअंतर्बाध्य ३ परीनालंपटुपाहातांरवटपटु
चांगलेंचोरखटुनेणेतुका ४॥१॥

श्लो०- मयाऽध्यक्षेणप्रकृतिःसूयतेसचराचरं
हेतुनानेनकौंतेयजगद्विपरिवर्तते ॥१०॥श्रीशं

टी०स०- मीद्रष्टादृष्टिनेंमाझ्या वितेमायाचराचर याहेतुनेंविश्वसर्प
मजदोरींचहोतसे १० आर्या- मीअध्यक्षस्रणूनी प्रकृतीहीनिर्मितो
चराचरती याहेतूनेंविश्वें संसारामाजिनित्यसंचरती १० दोहा-हो
प्रेरतमायाजबे उपजतसबसङ्सार पारथयेहिहेतनें फिरतस-
बारहिबार १० ओंवी- प्रकृतिमाझ्याअधिष्ठानेंकरून चराचरातें
प्रसवेजाण याकारणेहेअर्जन जगासजन्ममरणहोतसे १० अ-
भंग- मीद्रष्टादेखणासर्वकर्मखुणा जेंसाकांपाहुणाचौदिसांचा १
दृष्टिनेंहेंमाझेचालेसृष्टीबळें अग्निसंगेंकुटिजेलोहोजेवीं २ माया
चराचरजाणेमीअक्षर गोंडाळांतनीरवेगळेंची ३ याहेतुनेंविश्वस-
र्पमहागर्व होतोआविर्भावमजदोरीं ४ रवीमृगजळतेणेंतरिपु-
ष्कळ तुकाह्मणेरवेळअचाटहा ५ ॥१०॥

श्लो०- अवजानंतिमामूढामानुषीतनुमाश्रितं
परंभावमजानंतोममभूतमहेश्वरम् ॥११॥

टी०स०- तोमीमहाईशत्यातें हेमूढअवमानिती मनुष्यतनुदेखू-
नी मीपरंज्योतिनेणती ११ आर्या- जोमीभूतमहेश्वर त्यामाझा
भावपरमजोगूढ नेणुनिमनुष्यमातें मानुनिअवमानितीमहामूढ

११ दोहा- मोकोंमानसजानिके आदरकरतनकोय मूरखयहजानतनहीं मेघहर्षिवरहोय ११ ओंवी- मजमनुष्यमूढलोकक्षणती मनुष्यांचीअज्ञानगती मीर्शोऐसेंनोळखती तेमूर्खजाणपें ॥११
अभंग- तोमहार्शजगजगदीश परहामहेशनेणेंभावा १ तेथेंमूढमतीमातेंअवमानितो कोणाबळेंतरतीकळेनाहें २ मानवदेहांत देखूनीकर्मांत क्षणतीअनंतआह्लाऐसा ३ परंज्योतीप्रभूनेणुनीस्वयंभू नेणताहाक्षोभूझालातुकया ४ ॥११॥ ॥श्रीमद्यदुनदनायन०

श्लो०-मोघाशामोघकर्माणोमोघज्ञानाविचेत-
सः राक्षसीमासूरींचैवप्रकृतिमोहिनींश्रिताः१२

टी०स०- वृथाआशावृथाकर्म वृथाज्ञानेंकुबुद्धिचीं राक्षसीआसुरीमूढा प्रकृतीज्यांतदाश्रित १२ आर्या- आशाकर्मज्ञानहि वृथाजयांचेंसकाममंदमती जेंदैत्यराक्षसांची मोहकरीप्रकृतिहोउनी ऋमती १२ दोहा- उनकीआससकफलनहीं ग्यानकरमताभाय प्रकृतिआसुरिराक्षसी तामेबुडेऊधाय १२ ओंवी- ज्यापुरुषाचीआशानिष्कळ तैसेंचकर्मआणिज्ञानचंचळ त्यांचीगतीननिर्मळ राक्षसीआसूरीमोहिनीयोनीपावती १२ अभंग- वृथाआशास्वर्गवस्ती ज्यांनैसर्ग पिशाच्याकुळवर्गलगीजैसा १ वृथाकर्मतेबीमृतलोकां गोंवी लांवमोहेबरवीकायबाळा २ ऐसेंहीजाणतांधरीजोममता ॥ ज्ञानीक्षणतांनांहांसूंयेते ३ राक्षसीआसूरीमूढाप्रकृतीखरी आश्रितानिकारीतुकावंची ४ ॥१२॥

श्लो०-महात्मानस्तमांपार्थदैवींप्रकृतिमाश्रि-
ताः भजंत्यनन्यमनसोज्ञात्वाभूतादिमव्ययं१३

टी०स०- महासुबुद्धितेपार्था दैवीप्रकृतिनेंमला अहैतेंभजती आधी अंतीजाणूनि एकमी १३ आर्या- एकाग्रमनमहात्मे त्या दैवीप्रकृतिचेअधिष्ठाने अव्ययमीभूतादिहि मजजाणुनिभजति धरुनिनिष्ठाने १३ दोहा- दैवप्रकृतिजोमिले कामक्रोधकोत्याग

सोजानतमोकोंसबे सदाजिन्हेंअनुराग १३ ओंवी- महासुबुद्धि-
गुती अर्जनातेसदाश्रितहोती मनोभावेतत्परअसती अंतींएकस-
णूनियां १३ अभंग- महासुबुद्धितोपार्थीमीसांगतीं नांवघेतां
येतोडोलुचगा १ देवीप्रकृतीनेंआदरीमत्पूजनं जैसींपचवनेंमान-
सांत २ परीतेगाभक्तीअहेंतींचप्रीतीं कींमींआदिअंतींजाणूनीयां
३ एकापाशींभावदुजातेथेंवाव पतिव्रतानांवातुकाह्मणे ४॥ १३॥७३

श्लो०-सततंकीर्तयंतोमांयतंतश्च दृढव्रताः॥
नमस्यतश्चमांभक्त्या नित्ययुक्ताउपासते १४

टी०स०-मकीर्तनींनित्यरत प्रयत्नीजेदृढव्रत वंदितीआत्मभक्ती-
नें स्वरूपींनित्ययुक्तजे १४ आर्या- संततकीर्तीमातें दृढव्रती-
यत्नशीलअनुरक्त नमुनीमजभक्तीनें उपासितीनित्ययुक्तमद्रक्त१४
दोहा- कीर्तनमेरोजोकरे तिनमेज्जव्रतराख भगति सहितमोकों
नमत मनतत्परहैभाख १४ ओंवी- माझेकीर्तनसदाकरी हेंच
व्रतमनीदृढधरी आणिभक्तिउपासनाकरी मनतत्परहोउनी१४॥
अभंग- माझीकथावाचार्ताऐकेद्रवचिन्ता नित्यरतममतामाझीऐ-
सी १ जेणें देवजोडेत्यायत्नींवावडे अभंगपवाडेदृढव्रत २ वंदिती
भक्तीनेंनिजात्मप्रीतीनें स्वरूपरीतीनेंनित्यमुक्त ३ जगाययापरी
त्याच्याहारींकरी काठीधरूहारीह्मणेतुका ४॥ १४॥ श्रीगोपाळकृष्णा०

श्लो०-ज्ञानयज्ञेनचाप्यन्येयजंतोमासुपासते
एकत्वेनपृथक्त्वेन बहुधाविश्वतोसुरवम्॥१५

टी०स०- वृत्तिहोमेंचिऐक्येंची कींध्यातीविश्वतोसुरवा पृथक्त्वें ऐ-
क्यजिज्ञासु बहुधादेवयाजक १५ आर्या- कोणीउपासितीने ज्ञा-
नमरवानेंसदासमलायजनी एकत्वेंपृथक्त्वें बहुधामजविश्वतोसुरवा
भजुनी १५ दोहा- ज्ञानजग्यकोउजजतहै मोकोंसेबतमीत को-
उमानतएकरी कोउरहतपुनीत १५ ओंवी- कितीएकज्ञानयज्ञे
करून माझीउपासनाकरितीजाण पृथक्त्वेंपृथक्ज्ञान मीअसें

विश्वतोमुखी १५ अष्टांग- वृत्तिहोमीचकींभावनातेएकी सतीपैं
पावकींमायात्यागें १ किंवा मज्जवारेध्यातोतोगोमटे कर्महव्यवारेवि-
श्वतोमुख २ एकत्वेंचऐसाविश्वरूपीपीसा एकचीजिज्ञासापीगमे
३ बहुधाअसतीदेवायेजगतीं याजकह्मणतीतुकाराम ४॥१५॥श्रीः

श्लो०-अहंक्रतुरहंयज्ञःस्वधाहमहमौषधम्
मंत्रोऽहमहमेवाज्यमहमग्निरहंहुतम्॥१६

टी०स०- विश्वतोमुखऐसाकीं क्रतुयज्ञपितृव्रतें मीचमीद्रव्यमंत्रा-
ज्य अग्निमीहुतहोममी १६ आर्या- कींविश्वमुखीभूणउनि
यज्ञक्रतुअग्निहोमितीत्तूप मीओषधस्वधामी पार्थामीसर्वमंत्र
गुणरूप १६ दोहा- होंहीक्रतुअरुजग्यहों स्वधाओरवधीजान;
होंपावकमेंआज्यहं मंत्रहुमोकोमान १६ ओंवी- मीचयाग आ-
णियज्ञ मीचस्वधाकारओषधीजाण मंत्रआज्यअग्निआदिकरूत हु-
तमीचिअसें १६ अष्टांग- विश्वतोमुखपूर्णत्याचीहेगारवूण बुझेअं-
तःकरणऐसाचकीं १ मरवयज्ञपुरेपितृव्रतसारे मीचमीद्रव्यरमं-
त्रआज्य २ तेथेंमुख्यअग्नीतोमीऐकेंकानीं हुतहीनिदानींमीचहोम
३ तुकाह्मणोनाहींआल्यावीणकांहीं सांगेवर्मपाहींगुरूशिष्या॥४॥

श्लो०-पिताऽहमस्यजगतोमाताधातापितामहः
वेद्यंपवित्रमोंकारऋक्सामयज्ञरेवच॥१७॥

टी०स०- बापमीमायमीआजा जगाचाधरणारमी यज्ञमीशब्द
ओंकार ऋग्यजुर्वेदसाममी १७ आर्या- विश्वाचामीधाता पि-
तापितामहहिमीचसाकार मातावेद्यंपवित्रहि ऋक्सामयज्ञःश्रु-
तीहिओंकार १७ दोहा- मातपितायाजगतकों मेहीहोंकरतार
ऋग्यजुसामपवित्रहों औरवेदओंकार १७ ओंवी- मीचजगाचामा-
तापिता मीपवित्रओंकारअसेंतत्वतां चहूंवेदांचावक्ता तोमीचअसें१७
अष्टांग- बापमीमायमीजगधरणारमी ज्ञेयतेशब्दमीजाणीवगा १
अकारउकारतीसराभकार अर्धमात्रावरओंकारमी २ ऋग्वेदमीयजु-

वेदमहाराज सामवेदतेज्जगायनमी ३ गतीपाळकमीसाक्षीआग-
मनिगमीं तुकाह्मणेस्वामीपुढेंबोले ४ ॥१७॥ ॥श्रीयदुकुलदिलकाः

श्लो०- गतिभर्ताप्रभुःसाक्षीनिवासःशरणंस्त-
त् प्रभवःप्रलयःस्थाननिधानंबीजमव्ययं१८

टी०स०- गतिपाळकमीसाक्षी वासस्थानसखाप्रभू मीसृष्टिस्थि-
तिसंहार निधानबीजनित्यमी १८ आर्या- गतिमीजगपालक-
मी साक्षीआश्रयनिवासमीस्वामी उत्पत्तिस्थितिलयही निधानमी
मित्रबीजविश्वामी १८ दोहा- गतिनिवासभरतासरन साछिप्रभु
औरबंध प्रलयस्थाननिधानऔर बीजप्रभावप्रबंध १८ ओंवी-मी
गतीसाक्षीपोषक समस्तांस्थानएक अधिष्ठानरक्षक द्रव्यबीजहें
जाणणें १८ अप्रंग- वासस्थानपार्थामीचपेंसर्वथा नहेच अ-
न्यथावचनहें १ शरणागतामान्यसखामीसौजन्य इच्छितीजघन्य
पडेचीना २ मीसृष्टिउत्पत्तिवादेमाझ्याहातीं मोडेसहजरीतींक्रोधा
चीये ३ विधिमीबीजमीसततनित्यमी तुकाह्मणेस्वामीकायबोले ४

श्लो०- तपाम्यहमहंवर्षनिगृणहाम्युत्सृजामिच
अमृतंचैवमृत्यश्चसदसच्चाहमर्जन ॥ १९ ॥

टी०स०- तपतोंवर्षतोंवृष्टी ओदितोमीचसोडितो मोक्षमीमृत्युः
मीमीच जडचैतन्यअर्जना १९ आर्या- रविरूपेतपतोमी रस
आकर्षूनिवृष्टिओपितसें अमृतहिमीमृत्युहिमी धरितोमीस्थूल
सूक्ष्मरूपतसें १९ दोहा- तपतगहीअरुछोडतहों बरखामोहीज
न अमरतपतकारणकरण होंहीअर्जनमान १९ ओंवी- उत्स-
त्तिप्रलयस्थान मीचअसेंसर्वचेंकारण मोक्षकाळमीजाण सद-
सत्मीचअसें १९ अप्रंग- तपतोंतोतापवर्षतोतेवृष्टी ओदितो
मीसृष्टीसोडीतोमी १ मोक्षमीपांडवाभरणमाझेनीच जडहीगाह
चमजसार्ठी २ चैतन्यचंचळनिश्चळमाझेनी अर्जनातूंमानीगो
ष्टीखरी ३ तुकाह्मणेभाग्येआथिलाहापार्थ देवपूर्णअर्थसांगेज्या

श्लो०-त्रैविद्यामांसोमपाःपूतपापायज्ञैरिष्वा
स्वर्गतिंप्रार्थयन्ते तेपुण्यमासाद्यस्वरंद्रलोक-
मश्नन्तिदिव्यान्निविदेवभोगान् २०

टी०-स०- इंद्रादिरूपेंबहुपायजूनी मातेंचिहीवेदितिसोमपानी प-
वित्रतेंप्रार्थनिइंद्रलोकी निमग्नहोतीस्वरभोगपंकीं २० आर्या-वै-
दिकसोमपअनघ स्वर्गतिइच्छितियजोनियागातें इंद्रभ्रवन्तिया-
पुण्ये भोगितितेदिव्यदेवभोगातें २० दोहा- जग्यकरतपापनद-
हत चाहतस्वर्गकोवास इंद्रलोकलहिभोगवे दिव्यसभोगबि-
लास २० ओंवी- तेज्ञातेसोमपानकरिती स्वर्गलोकपावावयाइच्छि-
ती तेणेंपुण्येइंद्रलोकीपावती दिव्यदेवभोग २० अभंग- इंद्रा-
दिकरूपेंचजूनीबहुधा केलापुण्यबांधाअक्षयत्वे १ मातेंचपेंचेदीतीं
हीसोमपानीं मगतेनिदानींघेतीस्वरवा २ इंद्रासनारूढहोतीअमर
दद घेतीस्वरवाडउर्वशीचा ३ दिविचरफेरेघेतीविमानांत तुकाह्यणे
भूतभविष्यकेले ४॥२०॥

श्लो०- तेतंभुक्त्वास्वर्गलोकंविशालंक्षीणेपुण्ये-
मर्त्यलोकंविशति एवंत्रयीधर्ममनुप्रपन्नागता
गतंकामकामालभन्ते ॥२१॥

टी०-स०- तेभोगुनीस्वर्गस्वरवासिअंतीं यामृत्फलोकापरतोनिचेती
प्रपन्नजेचेरितिंवेदधर्मीं गतागतीपावतिकामकामीं २१ आर्या-
स्वर्गविहुदिनभोगुनि येतीपुण्यक्षयींक्षितीलाते एवंभ्रतिधर्माने
सकामपावतिगतागतफळाते २१ दोहा- फिरआवतभूलोकमेछी-
नपुण्यजबहोय आवागमनज्जकरतहे कामवंतयहलोय २१॥७॥
ओंवी- तेस्वर्गीवासकरिती क्षीणपुण्येमृत्फलोकायेती मायीक
धर्मआचरती कामींकाम २१ अभंग- ऐसेभोगभोगीजववरीसु-
कृत सरल्यापतीततोचीहोय १ हाकफोडीधर्मदूतमहागजरे त-
ळींयालोलारेउचमनासी २ पडेदंडशिरींतेह्वांअंतराळीं विमानडळम-
ळीअधोमुख ३ तेजेभरेनभ्रपाहातीभूलोक ह्यणतीपुण्यश्लोक-
दांसळला ४ कौतुककरितीनेणतीआपुले पापजेकांकेलेछळीत-

से ५ असोहेनिपुणवैदिकांचीं कर्मे निरूपितो कर्मेगतागती ६ पा-
वतीसरख्याऐसे कामकामी तुकाह्यणे आम्ही बरे असो ७ ॥ २१ ॥

श्लो०- अनन्याश्चिंतयंतो मां ये जनाः पर्युपासते
तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् २१

टी० स०- अन्यराकूनिमातेंची चिंतितीभजतीजन जे नित्ययुक्त
त्यांचा तो मी योगक्षेमवाहतो २१ आर्या- चिंतुनि अनन्यमातें से-
वितिजन नित्ययुक्ततेजाण योगक्षेमत्यांचा पार्थाभीवाहतो तुझी
आण २२ दोहा- जो अनन्यभगती करे मोहीमें चितराख जोग
छेमतिनके करों निजजनकों अभिलारख २२ ओंवी- अन्यरायीं
मननघालिती ममउपासनाजे करिती त्यांचा योगक्षेमनिश्चिती क-
रणं मजपडे २२ अप्रंग- अनन्यत्यागें मातें भजे गर्भवंत व्यापा-
रानेणत एकध्यानें १ चिंतितीभजतीजनजे पार्थिवा अभियुक्त
सेवानित्यमार्गी २ त्यांचा योगक्षेमराहो आनंदांत वाहतो मनांत चिं-
ताऐसी ३ मजचिंतानाहीं आपलेतनूची काळजीभक्तांची म्हणे तुका ४

श्लो०- येऽप्यन्यदेवताभक्त्या यजंतेश्चरुयात्वि-
ताः तेऽपि मामेव कौंतेय यजंत्यविधिपूर्वकम् २२

टी० स०- अन्यभक्तहिजे देवां अन्यांभजतिभक्तिनें माझीच पूजा
परिते होते अविधिपूर्वक २२ आर्या- श्रद्धेनें अन्ययजति क-
रितीने अन्यदेवतायजन तेही मलाच भजती नेणुनियां विधिस
मात्रमूर्खजन २२ दोहा- औरदेवके भगतजे सेवत श्रद्धावंत
विधिछोडे मोकों भजत लहतनमेरो अंत २२ ओंवी- पूजन
अन्यदेवताठायीं तेही माझे चघडे पाहीं विधिपूर्वक सोई नाहीं
त्यांचीकीं २३ अप्रंग- येरवीं कौंतेया अन्यत्रही देवा भावे करी
सेवाकोणी प्राणी १ अन्यभक्तिभजे अन्यउपासनें येती परं वसेनें
अमुच्याघरी २ परंतु अविधीपूर्वकसंचय जेणें योगें क्षयसर्वस्वा-
चा ३ तेसें नको वीरास्पृष्टमीसांगतो गुंतीन करीतू तुकाह्यणे ४ ॥ २२ ॥

श्लो०-अहं हि सर्वयज्ञानां भोक्ता च प्रभुरेव च
न तु मामभिजानन्ति तत्त्वेना तश्च्यवंति ते ॥ २४ ॥

टी०स०-मीस्वामिभोक्तात्यासर्वा यज्ञांचाचपतीतरां कींमातेनेण-
तीतत्वे जोईशोपाधिबिंबमी २४ आर्या-मीसर्वायज्ञाचा भो-
क्ताप्रभुमजनजाणुनीतत्वे ह्यणुनीयांच्यवतीते कैसेभजतीलते
मलासत्वे २४ दोहा-सबजग्यनकोंभोगता औरसबनकोंईश
जेममततजानतनहीं डारततिनकेधीस २४ ओंवी-मीसर्वय-
ज्ञांचाभोक्ता स्वामीसर्वांचाअधिष्ठानकर्ता तत्त्वनेणतीतत्वतां॥
मजनपावतांच्यवतील २४ अप्रंग-मीचस्वामीभोक्ताप्रभुआहु-
तीचा आणीकमंत्राचाअसोकोणी १ अग्नीमममुखेंगोकुळींगीळि-
ला यज्ञद्रव्यत्यालाउत्सतीमी २ कींमातेनेणतीपाहातीतत्वझाडा॥
तेथेंतोउघडाईशमीच ३ उपाधिकबीजतेहीमीअर्जना ठावकेंसज्ज-
नातुकाह्यणे ४॥२४॥

श्लो०-यांति देवव्रता देवान् पितृन् यांति पितृव्रताः

भूतानि यांति भूते ज्या यांति मद्याजिनोऽपि मासू २५

टी०स०-देवांसदेवताभक्त पितरांसपितृव्रत भूतेंयजितितेभूतांमा-
तेंमद्रक्तपावती २५ आर्या-देवव्रतीस्तरांतें पितृव्रतीपावताति
पितरांतें भूतार्चकभूतांतें पावतिमद्रक्तमजनदतरांतें २५ दोहा-
देवभगतदेवनलहे पितृपुजेपितृधान भूतजजेभूतहिलहे मीपू-
जेभगवान् २५ ओंवी-देवपितृआराधनाकरिती भूतेंदेवतांतें
भजती ज्यांभजेत्यांलोकांजाती भजभजतीभजपावतीते २५ अ-
प्रंग-भजनाचींफळेआसतीबहुत आम्हींसांगोंत्यांतमुख्यचार१
देवतोपासनीदेवांसपावतो पदवीभोगीतोऐश्वर्याची २ पितरांउद्दे-
शेंश्राद्धपक्षदर्शा तेणेंघ्यावेहर्षपितृलोकीं ३ भूतांचेंयजनसाधन
श्मशानीं अंतीनेचस्थानींअधिकारी ४ आतांमाझीभक्तीमातेंचपा-
वेल आनंदेंगाईलतुकाजैसा ५

श्लो०-पत्रं पुष्यं फलंतो यं यो मे भक्त्या प्रयच्छति

तदहं भक्त्यपहृतमश्रामि प्रयतात्मनः ॥ २६ ॥

टी०स०- पत्रंपुष्यंफलंपाणी जोजेंअपीलभक्तिनें तेंभक्षितोंजेंनिष्कामें भक्तीनेंमजअर्पिलें २६ आर्या- फलफूलदलजलेंही जो मातेंकरुनिभक्तिअर्पितसे भक्तीनेंआणियलें तेंमीअमृतचिम्हणूनिवर्पितसें २६ दोहा- पानफूलफलनीरकों जोआर्चेकरीप्रीत लेउदियोंहोंभगतकों करेप्रेमकेमीत २६ ओंवी- पत्रपुष्यफलउदक जेंमजदेतीभक्तिपूर्वक तेंमीअंगीकारींआइक भक्तिभावंकरुनिद्यां २६ अश्रंग- संकरतेंनाहीवैष्णवापूजेचें स्वल्पहतवरीचेंवर्मसांगूं १ पत्रहोवृक्षाचेंतुळशीचेंबेलाचें फळहीफुकाचेंसांपडेजें॥२ वनफळभिल्लरिचेपरीअसो चवीनगवसोजयामाजी ३ नातरीपाण्याचेंसंकरपडेना होतोंमीहीवेंनाभक्तीतापें ४ भक्षींपसरुनीमुखलाडेंकोडें निष्कामआवडेह्मणेतुका ५ ॥२६॥श्रीकृष्णपरमात्म०

श्लो०- यत्करोषियद्भ्रासियज्जुहोषिद्दासि-
यत् यत्तपस्यसिकौंतेयत्कुरुष्वमदर्पणं २७

टी०स०- करिसीजेंभक्षिसीजें जेंदेसीहोमिसीलजें तपहीकरिसीपार्था जेंतेंकरिमदर्पण २७ आर्या- जेंकरिशीजेंस्वाशी जेंहोमिशितपशिआणिजेंदेशी तेंमजकरिंअर्पणतूं हामीश्रीकृष्णतुजचिउपदेशीं २७ दोहा- जोकळुकरतरुखातहें जोहोमतजोदेत अर्जुनजोतूंतपकरे मोहिदेतकारिहेत २७ ओंवी- जेंकरणेंआणिभक्षणें जेंअग्नीसीहोमकरणें जेंतपींतपसाधणें तेंमजअर्पणकरीं अश्रंग- तूंक्षणसीआम्हीभक्तिकेसीकीजे श्लोकार्थसांगिजेयाचलागी १ करिसीकर्महानेंमुखेंजेंभक्षीसी अथवादानेंदेसीयाचकांला २ होमिसियद्यपिराजसहयमेधीं नेमेंतपकभींआचरसी ३ पार्थजिं तेंकरींमदर्पणसर्व एकगेल्यागर्वतुकाहोनो ४ ॥२७॥श्रीकृष्णान् ॥

श्लो०- शतशतशतफलैरेवंमोक्ष्यसेकर्मबंधनेः
संन्यासयोगयुक्तात्माविमुक्तोमामुपैष्यसि २८

टी०स०- फळांबन्यांवाइरांहीं पासुनीसरसीअसा यासंन्यासेंधु

कृत्त मुक्ततूंमजपावसी २८ आर्या- तेणेत्यजिसीपार्था शतप्रा-
 शतप्रफलारव्यकर्मबंधमला संन्यासयोगयुक्तहि पावसिहोऊनिमुक्त
 तूंअमला २८ दोहा- प्रलेबुरेजोकरमहै तिनतेछूटतमीत जगत
 जोगसंन्यासकरी मोमिलहोनिहचीत २८ ओंवी- शतप्राशतप्रफ-
 ल कर्मसंबंधरूदेसकळ संन्यासयोगयुक्तहोऊनिकेवळ तूंमज
 पावसी २८ अभाग- घेउनीरूकृतह्यणसीदेसीकाय गोष्टीरू-
 खमायतेचऐक १ फलाबन्यावाईटाचातूंविभागी पासूनियांउगी
 वृत्तीमुक्त २ असायासंन्यासेयुक्तचितेखरा पावसीसत्वरामजमुक्त
 ३ तुकादासगुरुकिंकरपावन झालातेणेंजनउद्धरीले ४॥२८॥७॥

श्लो०-समोऽहंसर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रि-
 यः ये भजन्ति तु मां भक्त्या मयिते तेषु चाप्यहं २९

टी०सम०-सममीसकळांभूतीं न द्वेषीमजनप्रिय परिजेभजती
 प्रेमें मीत्यांतमजमाजिते २९ आर्या- मीसमसंबंधिभूतीं नप्रिय
 नद्वेष्यहिमजरमाजी मजभजतीजेप्रेमें मीत्यामाजीहितेहिमज
 माजी २९ दोहा- होंसबठोरसमानहों भैरप्रीतनदोह मोकोंसेवे
 भगतजो तिनमेंमेरोमोह २९ ओंवी- सर्वभूतांचेठायीं मीसमबु-
 द्धीअसेंपाहीं मजवैरीमिन्नद्रोही समचिअसे २९ अभाग- भूता-
 कृतीभिन्न छंदयांचेभिन्न साधूसर्वाभिन्नएकमोहो १ द्वेषुनाउमरे
 जेंप्रीयतेतेंसें धरित्रीचेअसेशीळजेवीं २ वडीलधाकूटासद्गुरुनजाणे
 ऐसीममताजेणेंसाधीजेगा ३ माझेठायींतोचीत्याचेठायींमीची दर्पण
 बिंबाचीतुकाकळा ४॥२९॥

श्लो०-अपिचेत्सदुराचारी भजते मामनन्यभाक्
 साधुरेव समंतव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः ॥ ३० ॥

टी०स०-जरीअसेदुराचारी भजेमजनआणिकां तोतूंसाधूचिमाना-
 वा कीत्याचादिव्यनिश्चय ३० आर्या- अरूनिदुराचारीही म-
 जलाहोउनिअनन्यजोभजतो साधुचितोमानावा निश्चयत्याचा

बरागमेमजतो ३० दोहा- दुराचारमोकोभजे करीअननकेभाया।
ताकोतुमसाधुगिनो वरुभनिश्चयकेराय ३० ओंवी- असोदुष्टदु-
राचारी मातेभजेअनन्यभक्तीनेजरी तरीतुवांतोसाधूचमानावाप-
री कीत्याचादिव्यनिश्चय ३० अप्रंग- जरीअसेदुराचारी वाल्हा
कोळीयाचेसरी १ भजेमजनआणिका शैवजेसाकींअंबका २तो
तोसाधुचमानावा जेथेदेवसांपडावा ३ तेथेनिश्चयचिदेव तुकया
नेणेहव्यकव्य ४॥३०॥

श्लो०- क्षिप्रंभवतिधर्मात्माशाश्वच्छान्तिनिग-
च्छति कौंतेयप्रतिजानीहिनमेभक्तःप्रणश्यति३१

टी०स०- तोहोतोशीघ्रधर्मात्मा पावेतोशांतिशाश्वति पार्थमिद्रक्त
नासेना हेजगींपैजघालितुं ३१ आर्या- सत्वरहोतोसुकृती पा-
वेस्थिरशांतिनमितिजाज्ञाते मद्रक्तांनाशनसे करिकौंतेयाअशाप्र-
तिज्ञाते ३१ दोहा- शांघ्रहोयधरमातमा शांतलहेबहुभाय अर्जुन
निहचयजानतुं नहिमोभगतनसाय ३१ ओंवी- तेनत्काळधर्मी
होउन निरंतरशांतीतेअसतोपावून साक्षियांभक्तासीजाण नाशाना-
हींअर्जुना ३१ अप्रंग- नोगाहोतोशीघ्रगती धर्मात्माहेजाणस्थि-
ती १ शांतीशाश्वतपावतो कीमारुतीमजभासतो २ पार्थानासेना
मद्रक्त ध्रुवतेवाराहेस्वस्थ ३पैजघालीतुंहेजगीं तुकालीनपांडूरगीं

श्लोक- मां हि पार्थव्य पाश्रित्य येऽपि स्युः पापयो-
नयः स्त्रियां वैश्यसुद्रास्तेऽपि चांतिपरांगतिं ३२

टी०स०- चांडाळादिकजातीनें पापीतेहि महागति पावतीभजतांमा-
ते स्त्रियांवैश्यहिंसूद्रही ३२ आर्या- माझाआश्रयकरुनी जेको-
णीपापयोनिच्यादेहीं स्त्रीसूद्रवैश्यतेसे जातीपरमगतिपबुनिसं-
देहीं ३२ दोहा- अर्जुनसेवतमोहिजी पापनजोनहुहोय स्त्रि-
यासूद्रऔरवैसपुनि लहेपरमगतिसोय ३२ ओंवी- स्त्रीवैश्य
सूद्रआदिकरून पापयोनीअसून माझीभक्तिकेलियान त्यांसी

जाणपरमगती ३३ अभंग- चांडाळादिकजातीनें आश्रयध्यावा संगतीनें १ पापीतेहीमहागतीनें येथेंगर्जतीपुराणें २ मातेंपावतीभजनां येथेंनोहेहेतवार्ता ३ स्त्रियावेश्यशूद्रही तुकाक्षणेपारनाहीं

श्लो०-किंपुनब्राह्मणाःपुण्याभक्ताराजर्षयस्त-
था अनित्यमस्वरलोकमिमंप्राप्यभजस्वमां३३

टी०स०-पुण्यब्राह्मणराजर्षी यांचेंनवलकायसें यादुःखामृत्युलोकींतूं राजर्षीभजगामज ३३ आर्या- मगतोभक्तब्राह्मण राजर्षीपुण्यपावतीलनिका मजतूंभजहापावुनि नेश्वरनरलोकधोरदुःखनिका ३३ दोहा- द्विजपुनीतअरुभक्तवर राजऋषीस्वरवभाय स्वरवअनित्ययालोककों मोकोंभजचितचाय ३३ ओंवी- यापरी द्विजभक्तपुण्यवंत राजर्षीपावतीसमस्त अनित्यस्वरलोकपावुनीत्वरित मजभजेतूं ३३ अभंग- पुण्यब्राह्मणराजर्षी गाधिजामदन्यऋषी १ त्याचेंकायसेंनवल आहेमोक्षचवरडोल २ अनित्यदुःखामृत्युलोकीं फळहेचगाअवलोकें ३ मातेंपार्थिवाभजावे ॥ तुकयाऐसेंउद्धरावे ४॥३३॥

श्लो०-मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमानमस्कुरु
मामेवैष्यसियुक्त्वेवमात्मानंमत्परायणः॥३४

टी०स०-मद्रूपींमनमद्भक्त माझेयजनवंदन मदाश्रितअसेंचित्त योजितांमजपावसी ३४ आर्या- मद्रूपींमनठेवीं मद्भक्तीकरि मलानमीयजरे यापरिमनासियोज्जनि मदाश्रयेंपावशीमला गजरे ३४ दोहा- मोकोंभजेनिचिंतहे मोहीमोमनराख येहुजुगतकरिमोहिमिले त्यांमनसोअभिलारख ३४ ओंवी- माझेठार्यांअंतःकरण भक्तिरूपमजअर्पण मजउद्देशेयोगकरून योजितांमजपावसी ३४ अभंग- आतांप्रसंगांतींगोष्ट तुसीएकबोलूंस्पष्ट १ मनज्याचेंमाझ्यारूपीं भक्तिमाझ्याजैशागोपी २ माझेयजनवंदन राधाप्रियनंदसून ३ मदाश्रितचित्तअसें मजपावेतुका

कैसें ४ ॥३४॥ ॥इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुन
संवादे राजविद्याराजगुह्ययोगोनामनवमोऽध्यायः॥९॥ श्रीकृष्णार्पः

वामन.

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायानवमावरी
श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं१

अभंग.

ऐसामद्याजीचाअर्थ नवमींऐकेभलापार्थ १ प्रसंगसंपलायेद्युनी
भावजाणावासज्जनीं २ राजविद्याराजगुह्य योगवर्णिलासेपाहे
३ श्रवणपठणेंसंवाय तुकाह्मणेलयाजाय ४॥श्रीकृष्णार्पणमस्तु
इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांनवमोऽध्यायःसमाप्तः

दशमाध्यायप्रारंभः

वामनकृत.

विभूतिसप्तमाध्यायीं बोलिलादशमांतया त्याचाबोलेलविस्तार करि-
तांप्रश्नअर्जन १ आरंभींनिजभक्तीची अन्यभक्तीपरीसजो उत्कर्ष-
पूर्वअध्यायीं बोलिलातोचिवर्णितो॥२॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लोक- भूयएवमहाबाहो शृणुमेपरमवचः॥

यत्नेहप्रीयमाणायवक्ष्यामिहितकाम्यया॥१॥

टी०स०-पुन्हाआईकहामाझा बोलउत्तमजोतुझ्या हितार्थबोलतो
कींतूं श्रवणेंप्रीतिपावसी १ आर्या- पुनरपिहिमहाबाहो कथि-
तांमीपरमवचनबापरिस तुजमीहितगुजवदतां तूंपरमप्रियमला
हिबापरिस १ दोहा- फेरबाततोसोंकहत सूनअर्जनचितलाय
होंप्रसन्नतोसोंकहत तेरेहितकेभाय १ ओंवी- कृष्णह्मणे हे-
अर्जन ऐकमाझेपरमवचन तूंसरवाह्मणून हितोपदेशितोंतुझि-
याहिनालागीं १ अभंग- अहोऐकाविहज्जना संतचतुरसज्जना १
माझीदुर्बलाचीमती मानकरा ठेउनीप्रीती २ जेणेंरंजेतुमचेचित्त न-

सेसाहित्याचाहात ३ बहूपंडितांपुढारी लाजेअर्षिकावैखरी ४ आ-
तांलागलेजेकासे नयेसांडूत्याप्रकाशें ५ बाळमित्ररंकगोष्टी देवेऐकि-
ल्यागोमष्टी ६ येथेंवाटेगालजोडी तेथेंकेतुलीघोंगडी ७ तुमचेंकेणें
कापूराचें माझेंतेणेंकापुसाचें ८ जेथेंखवळलेरणभूर त्यांतगार
यांचाबडिवार ९ परीईश्वराकरितां मजसांपडलीगीता १० तिच्यासं-
गेंअंगीकार केलातरीद्यावाथार ११ आतांदेवाचाहीदेव बोलेदशमीं
वासुदेव १२ किंकरीटीपुन्हाऐक बोलमाझाहारसीक १३ तुझ्याहि-
तालागींवदे नात्यामीसेअंतरिनादे १४ हितज्ञयाचेंजाणीव प्रीती
मानिसीस्वभाव १५ तुकाह्मणेभावार्थिया देवबोललाकोंतेया १६१

श्लो०- नमेविदुःस्वरगणाः प्रभवन्नमहर्षयः ॥

अहमादिर्हिदेवानां महर्षीणांचसर्वशः ॥ २ ॥

टी०स०- महर्षीदेवहीमाझ्या प्रादुर्भावासनेणती कीमीमहर्षीदे-
वांचा सर्वांचाआदिकारण २ आर्या- स्वरगणआणिमहर्षीनेण-
निमाझाकुणीचसंभवतो मीआदिचराचरांचा मजपासूनिहोयस-
र्वसंभवतो २ दोहा- देवरुखीजानेनही मोउतपतरेमीत देवरुखी-
नकेआदिहो नितहिरहनपुनीत २ ओंवी- माझीउत्पत्तीनेणतीस्व-
रवर आणिऋषीहीसमग्र हेनेणतीयाचेंउत्तर यांचीउत्पत्तीमज-
पासुनी २ अग्रंग- पाथीदेवरंद्रादिक अथवाऋषींचेनायक १ आ-
मचाप्रादुर्भाव्यातें नसमजलानिगममते २ कीमीदेवांमहर्षींचा आ-
दिकारणसर्वांचा ३ तुकाह्मणेबीजास्तव झालातरुनेणेंदेव ४ ॥२॥

श्लो०- योमामजमनादिंचवेत्तिलोकमहेश्वरं

असंसूटः समर्त्येषुसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

टी०स०- जाणेअजअनादित्वें मुख्यासर्वेश्वरामला स्फुटतोचिम-
नुष्यांत बंधापासूनिसूटतो ३ आर्या- जोमीलोकमहेश्वर अना-
दिजोमींअसंमजसमजला तोनिष्ठापशिरोमणि तोचिअसंसूटजा-
णतामजला ३ दोहा- अजअनादिजगदीसपुनी मोकोंलखतजु

कोय सबमेग्यानीवह्निबडो पापनिडारतधोय ३ ओंवी- मज-
अनादित्वेमाते जाणेमजसर्वेश्वराते तोचिसुद्धमनुष्यांते बंधापा-
सूनिघांसूटे ३ अप्रंग- सुद्धत्यासआस्त्रीक्षणं माझेमाहात्म्य
लागेवर्णू १ अजअनादित्वेईश मुख्यसर्वाजोसर्वेवा २ मनुष्यांन
बंधांतुनी तोसुद्धलातूंहेमाती ३ तोंडदेरवलीचगोष्ट नळेतुक्यानेदु
कष्ट ४॥३॥

श्लो०- बुद्धिज्ञानमसंमोहः क्षमासत्यं दमः शमः

सुखदुःखभावो भयं चाभयमेव च ॥४॥

टी०स०- बुद्धिज्ञानक्षमासत्य शान्तिरिंद्रियनिग्रह मोहनाशासुखदुःखे
जन्ममृत्युभयाभय ४ आर्या- ज्ञानअसंमोहसख्या शमदमपा-
ध्तिशीचजाणमती सुखदुःखभयाभयही अभावसत्यक्षमाहि
उत्तमती ४ दोहा- बुद्धिज्ञानयमदमल्लमा अव्याकुलनाहोय सु-
खदुःखभावअभावयह औरअभेदजुहोय ४ ओंवी- बुद्धिज्ञा-
नमोहनाही क्षमासत्यदमशमही सुखदुःखउत्पत्तिनाशनाही मू-
तांचेभावहेएथक ४ अप्रंग- आतांसत्पुरुषकैसा जगीमान्य
सांगूतेसा १ बुद्धिज्ञानक्षमासत्य निजशांतीचीआगत्य २ करीरिंद्रि-
यनिग्रहो चंद्रकळेग्रासुनिराहो ३ मोहनाशासुखदुःखे जन्ममृत्यु
भयेहरिखे ४ तुकाकरितोविनंती कृष्णासांगेकमळापती ॥५॥४॥

श्लो०- अहिंसासमतातुष्टिस्तपोदानं यशोऽय-

शः भवंति भावाभूतानां मत्तएव एथग्विधाः ५

टी०स०- तपदानदयासाम्य तृप्तिकीर्तिअकीर्तिही होतीमजविषा-
सूनी भूतांचेभावहेएथक ५ आर्या- संतोषदानसमता यशअ-
पयशतपतशीअहिंसारे भूतांचेबहुविधहे मजपासुनिहोतिष्ठा-
वहेसारे ५ दोहा- संतोरखअहिंसादानतप समअपेसजोजान
जीवनकोसबभावयह मोतेहोततआन ५ ओंवी- अहिंसास-
मतासंतोष तपदानयशअपयश सर्वभावउपजतीजीवांस तेवे-
गळेमजपासुनी ५ अप्रंग- तपदानदयासाम्य तुष्टिकीर्तीअ-

कीर्तिगम्य १ होतीमजचीपासूनी ऋतुजैसेनप्रस्थानी २ भूतांचे-
हीसद्यकृभाव लहरीप्रतिसिंधुगव ३ तैसेंखेळणेंयद्याचें अंतीं-
आमुच्यातुक्याचें ४ ॥५॥

श्लो०-महर्षयःसप्तपूर्वेचत्वारोमनवस्तथा
मद्रावामानसाजातायेषालोकइमाःप्रजाः६॥

टी०स०-सप्तऋषीमनूचौघे सनकादिकमानस पूर्वींमद्रक्तहेझाले
लोकींयाज्यांचियाप्रजा ६ आर्या-सप्तर्षिचारपूर्वज मनुहेमानस
समग्रमद्राव झालेलोकींत्यांच्या प्रजाहिज्यांचामहान्हिअनुभाव
दोहा-सप्तऋषीचारोमनू मोमनतेजऊदेत सबलोकनमेहेभरो
होइनहीकोगोत ६ ओंवी-ऋषीआणिचारीमनू हेसर्वमजपासू-
न सृष्टिझालीत्यांपासून झणूनहेलोकमाझीप्रजा ६ अप्रभंग-कौ-
शिकभारद्वाजादिक सप्तऋषीवैकर्णिक चौघेमनूमिळूनीएक अक-
राझालेसंख्येनें १ सनकसनंदनद्योर बुधसूर्यसनत्कुमार मानस
पुत्रहेसाचार पैंधात्याचेबोळखें २ पूर्वींझालेहेमक्रत्य त्यागसर्वा-
चाविरक्त परीपाहातांज्यांचीशक्त प्रजात्यांच्यालोकींया ३ तुकास्य-
णेआणिकएक श्लोकब्रह्मांडनायक बोलेलतोपुण्यश्लोक साव-
धानऐकीजे ४॥६॥

श्लोक-एतांविभूतियोगंचममयोवेत्तितत्त्वतः

सोऽविकंपेनयोगेनयुज्यतेनात्रसंशयः ॥७॥

टी०स०-जोहीविभूतिहायोग माझाजाणेलतत्त्वतां तोमातेअच-
ळेंयोगें योजेएथेनसंशय ७ आर्या-माझेविभूतिलाही जाणे
योगासितत्त्वतांयोगी किमपिहिसंदेहनसे अतिदृढयोगासिहो-
यसंयोगी ७ दोहा-मेरोजोगविभूतिकों तत्त्वग्यानजोलेत नि-
श्चलजोगहिसोल्हत रहतज्याहीहेत ७ ओंवी-ऐसामज-
पासूनिविस्तार मजजोजाणेंनर तोदृढयोगपावेनिर्धार येथेंना-
हींसंशयो ७ अप्रभंग-एवंविभूतियोगांस कींमींआत्मायास-
र्वंसि व्यापुनिवेगव्यापणास जोजाणेलजाणता १ तोचकोणे-

एकेवेळे येउनियांस्वरूपांमिळे हेंहीनकोल्हदयशाळे टाकमुद्रा
तयाची २ ह्मणउनीअचलाअन्वये मातेंयोज्जनीसंशय तुक्याची
रूपाहोय तोशकऐसाअनुभववी ३ ॥७॥

श्लो०-अहंसर्वस्यप्रभवोमत्तःसर्वंप्रवर्तते ॥
इतिमत्वाप्रजंतेमाबुधाभावसमन्विताः ॥८॥

टी०स०- मीउद्भवसमस्तांचा मजपासूनिसर्वही ऐसेंजाणूनिप्र-
जती अभिज्ञमजप्रकृते ८ आर्या- उद्भवमीसर्वांचा प्रवर्तते
मजहिपासूनीसारें हेंजाणनिमजप्रजती बुधतेहोतीनलिप्तसं-
सारें ८ दोहा- होंहीईश्वरजगतकों मोहितेंसबहोय ग्यानवंत
यहजानिकें मोहीसेवतजोय ८ ओंवी- मीसर्वांसीउत्पत्तिस्था-
न प्रवृत्तीसर्वमजपासून ऐसेंजाणूनिसर्वमाझेकरितीप्रजन ज्ञा-
नीभावयुक्तहोऊनियां ८ अप्रभंग- नाहींमजवीणकांहीं उदकावी-
णरसनाहीं बरेंविचारुनियांपाही मीउद्भवसर्वांचा १ मजपासूनी
सर्वही पारभूताचव्यामही शोषकेलाकूर्मतोही आहेवराहआधारें
२ त्यासहीधर्ममूळलिंग स्तंपत्याचाआहेसंग पुढेंनसूचेजग म्हण-
तीआधारअच्युत ३ ऐसेंजाणूनिप्रजती अभिज्ञाचीअतिप्रीती तु-
काविनवितांचितीं संशयउडेपरिवारें ४ ॥८॥ श्रीमद्रुकमिणीपतये०

श्लो०-मच्चिन्तामद्गतप्राणाबोधयंतःपरस्परं
कथयंतश्चमानित्यनुश्रयंतिचरमंतिच ॥९॥७॥

टी०स०- माझ्याठायींप्राणचित्त बोधितीजेपरस्परें वर्णितिसर्व-
दामाते संतोषेंगातिनाचती ९ आर्या- वर्णितिसंततमाते परस्प-
रेंबोधितीसुधीरमती मजवरिचित्तप्राणहि ठेवितिसंतोषतीसुधी-
रमती ९ दोहा- प्रानचित्तमेमोहिधरे बुद्धिपरस्परदेत मेरोचरित
सुकहिनित मानतोखसुरखलेत ९ ओंवी- माझेठायींचित्ततेउनी ॥
माझीगाथाकरूनी राहेसंतोषीहोउनी गातनाचत ९ अप्रभंग- स-
र्वसाधनाच्याकळा प्राणचित्तहेचपळा स्थिराबल्याएकपळां ममउणें

तेकाय १ यासमाज्ञाबोधदावी वळेतरीयुक्तबरवी नातरीआस्थासो-
डावी स्रखेंध्यावीमन्नामं २ मगमीकाळचीकाळाचा घासकरीनख-
ळांचा परीआत्मिकस्थळाचा नेदीपडोअंतर ३ मगवर्णितीसर्वदा गा-
तीमन्नामसंपदा कोणीनाचेसंवादा ऐकोनीतुकयाच्या ४॥९॥श्रीशं

श्लो०- तेषांसततयुक्तानांभजतांप्रीतिपूर्वकं
ददामिबुद्धियोगंतयेनमामुपयांतिते ॥१०॥

टी०स०- तयांऐशांसदायुक्ता भजतांप्रीतिपूर्वक देतोतोमीबुद्धियो
गज्याणेंतेमजपावती १० आर्या- तेनित्ययुक्तमातें प्रीतीनेंभ-
जतित्यांसकामातें तोबुद्धियोगदेतो पावतिजेणेंधनंजयामातें॥१०
दोहा- सेवतमोकोंजेसदा भगतीजोगकेभाय भलीबुद्धिवेलहत
है रहतज्जमोमेआय १० ओंवी- ऐसेनिरंतरभक्तियुक्त तेप्रीती
करूनीमजभजतीअत्यंत तयांसीयोगज्ञानदेईनबहुत जेणेंतेमज
पावती १० अप्रंग- तयांऐसासदायुक्त जेवींकोरधींदेवव्रत प्रपंचीं
असूनीविरक्त श्रेष्ठमाथांचंदितो १ प्रीतीपूर्वकभजनासी केल्यास-
णसीकायदेसी तरीबुद्धियोगाकेंसी वृद्धिकरितोहेंनवल २ मज
जेणेंकांपावती ऐसीअचळकरितीमती तुकयाअंगींप्रळयगती ला-
गेनाचसर्वथा ३ ॥१०॥

श्लोक- तेषामेवानुकंपार्थमहमज्ञानजंतमः॥

नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेनभास्वता ११

टी०सम०- ज्ञानदीपेंहूपेनेंमी याचेंचीतम नाशितो अज्ञानेंजेजड-
भ्रांतीं ज्ञानाकेंतीसनाशितो ११ आर्या- मीहृदयस्थतयांच्या क-
रुणेनेंज्ञानदीपलावूनी देतोआत्मस्वरवातें अज्ञानातेंलयासिनेउनी
११ दोहा- तमअग्यानसूदूरिकरी दयावंतवेहोत होंकरिनिनकेही-
यमें ग्यानदीपउद्योत ११ ओंवी- तयांउपजलियाअज्ञानअंधकार
त्यावरीमीरूपाकरींकरुणाकर ज्ञानदीपहासोज्वळनिरंतर अज्ञान
नाशीतयांचें ११ अप्रंग- योगरूपेचाखडतर नासततमाचाअंधार
ज्ञानदिवाशब्दआकार स्रखेंहातींवागवीं १ जेंअज्ञानजडहाड भ्रांति

लावीतेकवाड मगनदिसेमहागाढ मध्यरात्रीअमावासीं२ मगज्ञाना-
र्कझळकतां तमापळचीदिगंता तेंगासौरव्याचामागता तुकाझालाहोता-
कीं॥३॥११॥

अर्जुनउवाच.

श्लो०-परंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंभवान् ॥ पु-
रुषंशाश्वतंदिव्यमादिदेवमजंविष्णुम् ॥१२॥

टी०स०-परब्रह्मअधिष्ठान तूंतोअत्यंतपावन आत्माशाश्वतजोदिव्य
आदिदेवअजप्रभु १२ आर्या-तूंचिपरब्रह्मविष्णू पुरुषपरंधाम
दिव्यशाश्वततूं अजआदीअव्ययतूं परमपवित्रहिजगत्पटींतूं १२
दोहा- तुमपवित्रपरब्रह्म परमानंदकोधाम अबिनाशीअजपुरु-
खहो आदिदेवतानाम १२ ओंवी- अर्जुनह्मणेअगापरब्रह्मा प-
वित्रतूंपरंधामा सत्यपुरुषशाश्वतनामा आदिदेवतूंनित्यप्रभू १२
अभंग- अर्जुनबोलेविनयेभावे कांहीवाक्यआईकावे एकअप
राधस्वभावे आमुचाआत्मावारतो १ तोचीबोलूनदाखवूं राखेका-
यसाआपाउ जेणेंघेतलासेजीउ तोकाळज्वरगळावा २ परब्रह्मअ-
धिष्ठान तुझेअत्यंतपावन आत्माशाश्वतनिधान आलेंयेथेंकळूनी
३ आदिदेहींदिव्यभूर्ति अजप्रभुवराकीर्ति मातेंसमजलीधृति तु-
कयावैश्यासारखी ४॥१२॥

श्लोक-आहुस्तामृषयःसर्वेदेवर्षिनारदस्तथा

असितोदेवलोक्यासःस्वयंचैवब्रवीषिमे॥१३

टी०स०-येरितीह्मणतीतूतें ऋषिदेवर्षिनारद देवलव्यासअसित
स्वयेंहीसांगसीमज १३ आर्या- यापरिसांगसितूंही वदतिसक-
ळऋषिहितूजदिव्यास देवऋषीनारदतो देवलअसितहितसामुनी
व्यास १३ दोहा- सबरुखियेहविधिकहत नारददेवलजान व्या-
सअसिततुमहीकहे तातेसाचोमान १३ ओंवी- हेंमजसांगितलें
ऋषीश्वरींसर्व देवर्षिनारदादिकदेव असितदेवलव्यासादिकदेवते-
चस्वयेंतूंसांगसी १३ अभंग- यारितीह्मणतीतूतें घेउनीश्रुतीचीं
संमते ऋषीराजर्षिसहितें नारदादिदेवऋषी १ देवलव्यासअसित

स्वयंयेउनीसांगत उमजलेंजयाहीत संजयाऐसेंआमुचें २ परीका-
ळसर्पडसे तनूव्यापिलीसारांशें नयेसमजउद्देशें आतांतुकागहिवरे ३

श्लो०- सर्वमेतदृतंमन्येयन्मां वदसिकेशव ॥
नहितेभगवन्व्यक्तिं विदुर्देवानदानवाः ॥१४॥

टी०स०- हेंसर्वसत्यवारेजें केशवामजसांगसी भगवंतातुझीव्य-
क्ती नेणतीदेवदानव १४ आर्या- जेंवदसिकेशवामज तेंमीअ-
वधेंहिमानितोंसाच व्यक्तिस्तरास्तरतुझी नेणतिभगवंतअससिऐ-
साच १४ दोहा- जोकच्छुतुममोसोकृत्यो मानतहोंसतभाय दा-
नवदेवनजानही तुमहिप्रगटकेदाय १४ ओंवी- सर्वहीतुवांम-
जसांगितलें तितुकेंमजसाचिमानवले भगवंताज्ञानउपजळें दे-
वादानवानकळेकीं १४ अप्रभंग- हेंअजीचवारेसत्य पहिलीना-
धरूंअगत्य गाणेंऐकोंउपांगीत नादींजीवरेउनी १ तुझावरीभा-
वकैसा जीवलगूस्तदजैसा आजउमटलाठसा परब्रह्मातवमुखें
२ हेभगवन्तुझीव्यक्ती दैत्यदानवनेणती तेंथेंआमुचापाडकीती तु-
कातरीमनुष्य ३ ॥१४॥

श्लो०- स्वयमेवात्मनात्मानं वेत्थ त्वं पुरुषोत्तम
भूतभावन भूतेश देवदेव जगत्पते १५ ॥ श्रींशं

टी०स०- प्रकाशेंस्वस्वरूपातूं जाणसीपुरुषोत्तमा भूतपाळकभूते-
शा देवदेवाजगत्पती १५ आर्या- आपणचिआपणातूं जाणसि-
बापास्वयेंस्वराधीशा भूतोद्भवकरदेवा भूतेशादेवदेवजगदीशा
१५ दोहा- आपनकोंआपनलंखो तुमपुरुखोत्तमदेव जानतउ-
पजावतरहत पालतदेवनदेव १५ ओंवी- तूंआपआपणातेंआ-
त्मा जाणसीतूंपुरुषोत्तमा भूतभावनहेमहिमा देवाधिदेवाआ-
हेतुझी १५ अप्रभंग- स्वप्रकाशाचेंरूप अंगेंहोसीस्वयंरूप सर्व
जाणतयांचाभूप पुरुषोत्तमपुरुषीं १ भूतपाळकभूतेशा देवदे-
वजगपरेशा आमुचीपुरविजेआशा हेचइच्छातवमनीं २ वस्तुदेव
बंदिस्तव निवतिलादैत्यराव मजवारेवास्तुदेव झालामजकरीतां

३ मोहबंदीपंडिलोहोतीं तवह्रपेंमुक्तझालोती तुकावरदेंतरलाती
गुरुदासहेवाणूं ४ ॥१५॥

श्लो०- वक्तुमर्हस्यशेषेणदिव्यात्प्रात्मविभूत-
यः याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमांस्वव्याप्यति-
ष्ठसि ॥१६॥

टी० स०- विभूतीज्यातुझ्यादिव्या अशेषेसांगत्यामला हेलोकज्या-
विभूतीनें व्यापूनिअसतोसितूं १६ आर्या- दिव्यविभूतीअपुत्या
सांगाव्यामजहित्याविभूतीनीं यदुकुळचकोरचंद्रा व्यापिसिहेलो-
कतूंविभूतीनीं १६ दोहा- निजविभूतिमोसोकहो प्रफ्फजीचित-
केचाय जोविभूतीश्रीरुष्णाजू रहीजगतमेछाय १६ ओंवी- स-
मस्तदिव्यतुझियाविभूति तूंसांगगामजप्रती जिहींविभूतींश्रीप-
ती त्रिफ्फवनव्यापूनिआहेसी १६ अप्रभंग- तुझ्याविभूतीज्यादिव्य
ह्मणतानी पांगलीसकीर्तीमहीसृष्टीं १अशेषआद्यवीमातेनिरूपा-
वी यशतूंगोंसावीसंपादीहें २ विभूतिनेंलोकव्यापूनीहेदेख अस-
तोसीव्यापकसरोदित ३ तुक्याआनंदसांगतासंवाद कींप्राप्तीवर
दतोहीस्वरवी ४ ॥१६॥

श्लो०- कथंविद्यामहंयोगिंस्त्वांसदापरिचिंत-
यन् केषुकेषुचभावेषुचिंत्योऽसिभगवन्नमया १७

टी० स०- योगेश्वराकसेंतूते जाणूनीचिंतितोंसदा आहेसीचिंतना
योग्य तूंरूपीकोणकोणत्या १७ आर्या- चिंतुनितुजलाकेसेंजा-
णावेम्यांमनांतयदुवंशा कोण्याकोण्याभावीं चिंतूकेसानुझ्यावि-
शिष्टांशा १७ दोहा- ध्यानतुमारोकरतप्रफ्फ केसेंजानोतीही को-
नपदारथमेंलखो सोसमजावोमोहि १७ ओंवी- योगेश्वरा
तुझेचिंतनकरितां तुजकेशियारीतीजाणणेंअनंता तुझेध्यानको-
णेंस्थळींआतां तेंभगवंतासांगेंमज १७ अप्रभंग- केसेंयोगेश्व-
रातुतेंचाअंतरा चिंतुनीसंसारासुक्तहोणें १ सदामीचिंतितोंतुज
गवाआहेतो आहेसीसांगतूंकोण्यारूपें २ योग्ययाचिंतनींजेणेंमो-
क्षदांनी तेंस्थूलध्यानींप्रगटीदेवा ३ शोषासीनकळेतुकीअंगम्य

स्त्रीलं अंशुरणीवळेयाचलाजा ४॥१७॥

श्लो०- विस्तरेणात्मनोयोगंविभ्रूतिंचजनार्दन
भूयःकथयत्वमिर्हिशृण्वतोनास्तिमेऽमृतम् १८

टी०स०- विस्तारंआपुलायोग विभ्रूतिहिजनार्दना मागुतीसांगमीत्-
स नहेयाश्रवणामृते १८ आर्या- आपुलिपुन्हासविस्तर विभ्रू-
तिआणियोगसांगबहुधातो तुझियावचनसुधेच्या श्रवणंमाझा-
हिजीवबहुधातो १८ दोहा- ज्याविभ्रूतीअपनीकही यहजूमोसोंदे-
व मोकोंतृपतिनहोतहै सूनतअभीरसभेव १८ ओंवी- तुझ्यावि-
भ्रूतीआत्मयोगविस्तारंकरून वेळोवेळाऐकतांहोयअमृतपान हंम-
जप्रसन्नहोऊन सांगस्वामीजनार्दना १८ अप्रसंग- विस्तारंआपुला-
योगहासंचिला ह्यणसीनाहींदिलाकोणापुढें १ परीमीअनन्यजाण-
नीअमान्य केल्याहेंजघन्यबाधीतुज २ जनार्दनाविभ्रूतीवदाव्यामागुती
कांजेनहेतृमीश्रवणामृते ३ अमृतअमरकरीगणतीचर तुझीअगो-
चररूपासुधा ४ आतांअर्जुनाचीआशंकाजीवींची फेडीतीरूष्णाचीपू-
र्णदया ५ तोचीशब्दऐकासावधकरीतुका व्यापारलरीकासोडाह्मणे ६१८

श्रीभगवानुवाच

श्लो०- हंततेकथयिष्यामिदिव्यात्त्यात्मविभ्रूत-
यः प्राधान्यतःकुरुश्रेष्ठनास्त्यंतोविस्तरस्यमे १९

टी०स०- हर्षैरूष्णाह्यणेदिव्या विभ्रूतीआपुल्यानुते सांगेनपरिमुख्य-
त्वं अंतज्याविस्तरानसे १९ आर्या- त्यामुख्यआपुल्याही दिव्यवि-
भ्रूतीदयाअबूपार मीसंक्षेपेंकथितों विस्ताराभाझियानसेपार ॥१९
दोहा- अर्जुनतोसोंहोंकहत निजविभ्रूतविस्तर मुख्यजितेंतोहीक-
हों हिएकेदीननहार १९ ओंवी- रूष्णाह्यणेअर्जुनाप्रतो माझ्यादि-
व्यविभ्रूतीबहुतअसती त्यांमाजीसांगेनश्रेष्ठतुजप्रती येरापाहतां
अंतनसे १९ अप्रसंग- हर्षैरूष्णाह्यणेदिव्यात्याजाणणें विभ्रूतीस-
मनेंप्रकाशीतों १ तूतेंयाआपुल्याऐशासांगीतल्या होतीलऐकिल्याग-
हीऐशा २ प्रत्यक्षपहासीसाहाकारघेसी परीनसेत्यांसीआदाअंत

सांगेनमुख्यत्वेपरिसेनिजसत्वे तुकथाधन्यत्वेनांबाजूनीं ॥४॥११॥श्रीशं

श्लो०- अहमात्मागुडाकेशसर्वभूताशयस्थितः
अहमादिश्रमध्यंचभूतानामंतएवच ॥२०॥श्रीशं

टी०स०- विभूतीमुख्यमीआत्मा सर्वान्याआशयींस्फुरें जडानाआदिम-
ध्यांत घटालामृत्तिकाजशी २० आर्या- सकलाभूतांच्यामी हृदयींआ-
त्माअसेंगुडाकेशा मीआदिमध्यअंतहि भूतांचाजाणमजहृषीकेशा २०
दोहा- मैसबजीवनकेहिये मांहीआतमजान आदिअंतओमध्यही मो-
हीसबमेंमान २० ओंवी- पार्थागाअवधारीं मीआत्मासर्वभूतांच्या
शरीरीं मीआदिमध्यनिर्धारीं मीचअंतसर्वभूतांचा २० अप्रंग- वि-
भूतीमुख्यमीआत्मानरस्वामी नीळीमातेच्योमीव्यापेजेसी १ सर्वांच्या
आशयींस्फुरेसर्वांशयीं स्वरूपणनाहींअणुभ्र २ आदिजोजडाच्याम-
ध्यांतयुक्तीच्या वैष्णवशक्तीच्याआधारेत्या ३ घटालामृत्तिकाजेवीच्या-
पीऐका तैसाआत्मातुकाएकवीध ४ ॥२०॥

श्लो०- आदित्यानामहंविष्णुर्ज्योतिषारविरंशभा-
न् मरीचिर्मरुतामस्मिनक्षत्राणामहंशशी ॥२१॥

टी०स०- विष्णूअदितिपुत्रांत दृश्यज्योतींतसूर्यमी मरीचिनाममरु-
तीं नक्षत्रांमाजिचंद्रमी २१ आर्या- अदितिस्वतींमीविष्णू पार्था
ज्योतिर्गणांतमीचरवी मरुतांमाजिमरीची क्षगणामाजीशशीतनू
वरवी २१ दोहा- अदितनमोमैविष्णुहों ज्योतिनमेरबिदेव बायन
माझमरीचिहों तारनमेंससिदेव २१ ओंवी- अदितिपुत्रांतमीविष्णु
तेजांतमीअसेंभानू मरुद्गणामाजीमरीचीहोऊनू नक्षत्रांतशशीमी २१
अप्रंग- अदितिआदित्यप्रसवलीसत्य बारावासांप्रतअहंविष्णू १
दृश्यज्योतीयांतसूर्यमीसाक्षात मरीप्रकाशीतपृथ्वीपरा २ मरीची
मरुतचंद्रताराकांत ओषधीपोशीतरामेस्यर्षी ३ स्वयकलंकानंगिला
जरीव्यापूनीं सदाशीवसूध्निविराजला ४ ॥२१॥श्रीमत्कृष्णायनमः ॥

श्लो०- वेदानांसामवेदोऽस्मिदेवानामस्मिवासवः

इंद्रियाणांमनश्चास्मिभूतानामस्मिचेतना ॥२२॥

टी०स०-सर्वावेदींसामवेद इंद्रदेवांतमीअसें इंद्रियांमाजिमनमी भूतांमाजिप्रतीतिमी २२ आर्या- इंद्रियगणांतमनमी पाद्यवेदांतजाणसामातें भूतांतचेतनामी सरांतमीइंद्रजाणयामातें ॥२३॥ दोहा- सामवेदहोंबेदमें इंद्रअमरगणमांह जीवनांहोंचेतना मनइंद्रिनकीताह २२ ओंवी- वेदांमध्येंसामवेद देवांतइंद्रमीप्रसिद्ध इंद्रियांतमनसंबंध जीवांचेंचैतन्यमी २२ अप्रपंग- सर्वावेदांमाजीसामवेदआजी प्रगटलातेजींमाझ्यारूपीं १ इंद्रजोदेवांचाव्यापारफवनाचा शास्तादानवांचावज्जीतोमी २ मीषेइंद्रियग्रामींवावे मनस्वामी अनिवारनामींअंशोमाझ्या ३ आतांभूताह्नुतीयामाजीप्रतीती बोलेगोपीपतीतुकाह्णणे ४ ॥२२॥

श्लो०- रुद्राणांशंकरश्चास्मिचित्तेशो यक्षरक्ष-
साम् वसूनांपावकश्चास्मिमेरुः शिखरिणामहं २३

टी०स०- रुद्रांतशांकरअसें यक्षादिकिंकुबेरमी वसूमध्येंपावकमी ॥ शिखराद्रींतमेरुमी २३ आर्या- पावकवसूमध्येंमी राक्षसयक्षांतमीचवैश्रवण मीपर्वतांतमेरू शंकररुद्रांतमीकरीश्रवण २३ दोहा- रुद्रनमेशंकरजहो चच्छनमांझधनेख पावकहोंसबबसूनमें शैलसुमेरूदेख २३ ओंवी- रुद्रांमध्येंमीशंकर यक्षांमाजीधनेश्वर वसूमध्येंवैश्रवानर पर्वतांतमेरूमी २३ अप्रपंग- रुद्रांतशांकरयक्षांतकुबेर वसूमध्येंथोरपावकमी १ शिखरिमाजीमेरूबोलेजगद्गुरू आहेज्याचाभारूष्ट्रवीमानी २ उतरेंउतरेसरभारेंनठरे दक्षिणहिद्यारे क्षेत्रासह ३ मगअगस्तीसीस्थापिलेंवेगेंसी तुकयाधरेमीधीरझाला ४

श्लो०- पुरोधसांच्चमुख्यंमांविद्धि पार्थबृहस्प-
तिं सेनानीनामहंस्कंदः सरसामस्मिसागरः २४

टी०स०- पुरोहितांतजोमुख्य तोमीजाणबृहस्पती सेनापतींतमी स्कंद मीसमुद्रसरोवरी २४ आर्या- मीचउपाध्यायांतहि बृहस्प-

तीमुख्यज्यासइंद्रमनी सागरसरोवरींमी सेनापाळांततोषडाननमी
२४ दोहा- देवपुरोहितमुख्यहों मोहिबृहस्पतिजान षण्मुखसेना
पतिनमें सरबरसागरमान २४ ओंवी- पुरोहितांतबृहस्पती से-
नापतींतस्वामिकार्तिकह्मणता सरोवरांतसरितापती सर्वमीचजा-
ण २४ अप्रंग- पुरुहूतींश्रेष्ठपुरोहितवरिष्ठ देवगुरुश्रेष्ठअंशमा-
झा १ तरीतेनीसकोटीघालूनिपदींमोटी निजहिनगोष्टीविचारिती॥२
आतांपार्थास्वामीकार्तिकअग्र्यमी सेनापतींतमीह्मणवीतो ३ सरोव-
रींसिंधुह्मणवीदीनबंधु जेणेदिलावेधुतुकयासी ४॥२४॥श्रीशम्॥

श्लोक- महर्षीणांभृगुरहंगिरामस्येकमक्षरं
य ज्ञानांजपयज्ञोऽस्मिस्थावराणांहिमालयः२५

टी०स०- महर्षीतिभृगूवेद वाणींतप्रणवाक्षर जपयज्ञमियज्ञांत
अचलांतहिमाचल २५ आर्या- प्रणवाक्षरवाणिंतमी जाणभृ-
गूमीमहर्षिसूज्ञांत मीस्थावरींहिमालय मीजपयज्ञप्रशास्तयज्ञा-
ंत २५ दोहा- महारुखिनमोंभृगुज्जहों वानिनमोंआंकार जग्य-
नमेंजपजग्यहों स्थावरमेंहिमधार २५ ओंवी- ऋषींमाजिभृ-
गुऋषीश्वर वाचांमाजीएकाक्षर यज्ञांतजपयज्ञेश्वर स्थावरींमी
हिमालय २५ अप्रंग- महर्षीतिभृगूदेवह्मणसांगूं ज्याच्याक्रोधीं
वागूंशांतीरूपें १ वाणींतप्रणवअक्षरस्वभाव बोलेवासुदेवऐक्यरू-
पें २ यज्ञीजपयज्ञजाणमीसूयज्ञ पावतीअभिज्ञवांछितमी ३ अ-
चळींहिमालयमीचस्वयेंहोय तुकयासींठायसांपडला॥२४॥२५॥

श्लो०- अश्वत्थःसर्ववृक्षाणांदेवर्षीणांचनारदः
गंधर्वाणांचित्ररथः सिद्धानांकपिलोमुनिः॥२६

टी०स०- अश्वत्थसर्ववृक्षांत देवर्षींमाजिनारद गंधर्वांमीचित्रर
थ सिद्धींकपिलजोमुनी २६ आर्या- वृक्षींअश्वत्थहिमी देवर्षी
माजिजाणनारदमी गंधर्वींचित्ररथमी सिद्धकपिलरतसदाशम
दमीमीं २६ दोहा- वृच्छनमोंपिप्परज्जहों ऋषिमेनारददेव गंध-

वनमेंचित्ररथ कपिलसिद्धमेंसेव २६ ओंवी- वृक्षांतअश्वत्थप्रसिद्ध देवर्षीमाजिनारद गंधर्वांचित्ररथ सिद्धांतकपिलमहासुनी २६
अभंग- सर्वहीवृक्षांतरायापिंपळथोर माझाचआकारभूर्तीमथ) देवर्षींतमीचझालोंगानारद कीर्तनाचाछंदवाढावया २ कलह्लाउनी पाहातोंकौतुक क्रोधत्रिपुरांतकज्याचानये ३ देवदैत्यांसममात्यगुरु- जैसा कंसकृष्णतेसाराखोंजाणों ४ आतांचित्ररथमीचगंधर्वांतकपिलसिद्धांततुकाआला ५ ॥२६॥

श्लो०- उच्चैःश्रवसमश्वानांविद्धिमाममृतोद्भवम्
ऐरावतंगजेन्द्राणांनराणांचनराधिपम् ॥२७॥श्रीः

टी०स०- अश्वान्तउच्चैःश्रवामी जोझालाक्षीरसागरीं ऐरावतगजेन्द्रा- त नरांतनरराजमी २७ आर्या- ऐरावतद्विपांतहि जाणनरामा- जितोनराधिपमी उच्चैःश्रवअश्वान्तहि जाणरसांमाजितेंचिअमृतहि मी२७दोहा- अश्वनमेंउच्चैःश्रवा ऐरावतगजजान नरपतिहोनर- मांहिमें पौरवतसबकेप्रान २७ ओंवी- अश्वामाजिउच्चैःश्रवावारु गजांतऐरावतकुंजरु मनुष्यांतराजानरु मीचअसें २७ अभंग- उच्चैःश्रवाअश्वींझालाक्षीराब्धींत गजीऐरावतमीचहोय १ नरांतभू- पाळमीहोयअर्जुना अकर्मशासनानय्याधिकीं २ राजनिंदाकेली तेंमातेंलागतें मच्छापबाधातेप्राणीपावे ३ तुकाह्यगेराज्यआह्यां- त्रिभवनीचें सहजनिंदकाचेंतोंडकाळें ४ ॥२७॥ ॥श्रीकृष्णपरब्रह्मः

श्लो०- आयुधानामहंवज्रधेनूनामस्त्रिकामधुक
प्रजनश्चास्त्रिकंदर्पः सर्पाणामस्त्रिवासुकिः२८

टी०स०- आयुधामाजिमीवज्र गोधनींकामधेनुमी संतानहेतुमीका- म मीसर्पांमाजिवासुकी २८ आर्या- मीआयुधांतवज्रहि मीसं- तानांतयोगिकंदर्प धेनूंतकामधेनू मीसर्पांमाजिवासुकीसर्प २८॥ दोहा- हतियारनमेंवज्रहों कामधेनुहोंगाय कामप्रजाकरनारहों वासुकिसर्पनराय २८ ओंवी- शस्त्रांतमीवज्र धेनूमध्येकामधे-

चूपरिकर संतानहेतुकामनिरधार सर्पांतमीवासुकी २८ अप्रभंग.
आयुधीमीवज्रकरींगिरीचूर तेजेज्याधरारधनाकांपे १ अंगवातधा-
केशेषजिह्वाकाटी चंद्रदैत्यमठीजीताहोय २ एवढाप्रतापदधीचीक-
बीचा त्याचीयाहाडांचादंभोलिहा ३ धेनुकामधेनूसंतानांतकाम स-
र्पांतुकानामवासुकीतो ४ ॥२८॥

श्लो०-अनंतश्चास्मिनागानांवरुणोयादसामहम्
पितृणामर्यमाचास्वियमःसंयमतामहम्॥२९

टी०स०-जलजंतूंतवरुण नागजातींतशेषमी यमनिग्रहकर्त्यांतअ-
र्यमापितरांतमी २९ आर्या- पितरांतअर्यमामी शिक्षाकर्त्यांत-
जाणमीचयम मीजलचरांतवरुणहि अनंतनागांतमीचहानेम २९
दोहा- नागनामांअनंतहों वरुणसहोंजलजंत पितुनमेहोंअर्ज-
मा जमहोंसंजमवंत २९ ओंवी- नागामाजीअनंत वरुणमीजळ-
चरांत अर्यमापितृगणांत संयमांतयममी २९ अप्रभंग- जळजंतु
माजीसृणवीतोवरुण शेषमीआपणनागजातीं १ सृणूनीअवतारीं
रक्षितोंपारीसी मजहुनीगुणोंसीआगळाजो २ पितृगणामाजीअर्य-
मासृणवीतों आगसर्वदेतोंपितरांसी ३ निग्रहकर्त्यांतयमसृणवी-
तो ज्यासीलोकभितोतुकासृणो ४ ॥२९॥

श्लो०-प्रहादश्चास्मिदैत्यानांकालःकलयताम-
हम् मृगाणांचमृगेंद्रोऽहं वैनतेयश्चपक्षिणां३०

टी०स०-प्रहाददैत्यांतअसें चाळणारांतकाळमी श्वापदांमाजि-
मीसिंह पक्ष्यांतविनतासूत ३० आर्या- पक्ष्यांमाजिगरुडमी
असूरीप्रहादमीसगूणबाळ मीकेसरीमृगांतहि आकळणारांत
मीअसेंकाळ ३० दोहा- दैत्यनमोंप्रहरादहों प्रेरनहारोकाळ सिं-
हजहोंसबमृगनमें पच्छिनमेंरिपुब्याल ३० ओंवी-प्रहादमी
दैत्यांत काळमीमहाकाळांत सिंहमीश्वापदांत पक्ष्यांतमीगरुड
जाण ३० अप्रभंग-दैत्यांतप्रहादमीचरक्षपाळ चाळणाराकाळ

मीचझालों १ श्वापदांतसिंहतेसाचखगेंद्र पक्ष्यांतपक्षींद्ररूपमाझे
२ शोषाहीअधिकभक्तिगुरूडाची तैसीचआमुचीतुकाह्याणे ३ ॥३१॥

श्लो०-पवनःपवतामस्मिरामःशस्त्रधरतामहं
झषाणांमकरश्चास्मिस्रोतसामस्मिजान्हवी ३१

टी०स०- उडतीत्यांतमीवायू शस्त्रधत्यांतराममी मत्स्यांमधेंमकर-
मी जान्हवीमीनद्यांमधें ३१ आर्या- मीधांवत्यांतपवनहि मत्स्यां-
माजीअसेंमहामकर सरितांतजान्हवीमी शस्त्रधरांमाजिरामसौ-
ख्यकर ३१ दोहा- उताबिलमेंपवनहों शस्त्रधरनमेंराम जलजं-
तनमेंमगरहों नदिगंगाअभिराम ३१ ओंवी- चाळकांमाजीपव-
न शस्त्रधरांतमीदशरथनंदन झषांमाजीमगरहोऊन सरितांमा-
जीजान्हवी ३१ अभंग- उडतीत्यांतवायूशस्त्रपाणीयांत जानकी-
चाकांतरामतोमी १ मत्स्यांतमगरनद्यांतजान्हवी रूपेंवोळखावीं
माझ्याठायीं २ तरीचमस्तकींघेऊनीस्वर्धुनी शिवआनंदवनींविरा-
जला ३ कलियुगींनामतारकहरीचें तैसेंभागीरथीचेंजीवनतुका ४

श्लो०-सर्गाणामादिरंतश्चमध्यंचैवाहमर्जन
अध्यात्मविद्याविद्यानांवादःप्रवदतामहम् ३२

टी०स०- आद्यंततत्त्वसृष्टीचा तेह्नांमध्येंहिमीचकीं अध्यात्मवि-
द्याविद्यांत तत्त्ववाक्यांततत्त्वमी ३२ आर्या- वादांततत्त्ववादहि
परिमीआद्यंतमध्यसृष्टींत विद्येंतआत्मविद्या बरवेहेंजाणआत्मसृ-
ष्टींत ३२ दोहा- अध्यात्मविद्यातिहे तत्त्वसृष्टीबादनमांहि आदिअंत
अरुमध्यहों सबेसृष्टिकोताहि ३२ ओंवी- सृष्टीचेंआदिअंत
मध्यस्थान विद्यांतअध्यात्मविद्याजाण वादांततत्त्वकथन सर्वजा-
णमीचअसें ३३ अभंग- आद्यंततयांततत्त्वसृष्टीचापांडवा मध्य-
हीमीतेह्नांप्रकाशांत १ ऐसेंजाणेरुणोविद्यातेंअध्यात्म ह्यणवीपु-
रुषोत्तमविद्येमाजी २ तत्त्ववेत्यामाजीतत्त्वह्यणवीतो ज्यामाजीवीर
तोतुकास्वयें ३॥३२॥ ॥श्री॥ श्रीमहारकावासीगोपालकृष्णायनमः

श्लो०-अक्षराणामकारोऽस्मिद्दंहुःसामासिकस्य-

च अहमेवाक्षयःकालोधाता ऽहंविश्वतोमुखः३३

टी०स०- अकारमीअक्षरांत समासीदंहुनाममी मीस्वयेनित्यजो
काळ मीसर्वाधारसर्वमी ३३ आर्या- मीअक्षरांअकार दंहुसमा-
सांतहेंविदितसजा मीअक्षयकाळअसें धातामीसर्वसन्करवप्रज्ञा३३
दोहा- अच्छरमांसअकारहों दंहुसमासनिजान होइअच्छईकाल-
हों धातामीकोंमान ३३ ओंवी- अक्षरांमाजीअकारदेख समा-
सीदंहुसमासक मीअक्षयीकाळदेख ब्रह्माविष्णूमीचअसें ३३ अ-
भंग- अक्षरींआकारमीचधनंजया समासींसखयादंहुनामीं १नि-
त्यजोकांकाळमीस्वयेंगोपाळ आधारसबळ सर्वांचामी २ सर्वींसर्व-
मुखींतृप्तअन्नदाता जीवावाचवीतामीचतुका ३ ॥३३॥श्रीहृष्णायनमः

श्लो०-मृत्युःसर्वहरश्चाहमुद्भवश्चभविष्यताम्

कीर्तिःश्रीर्वाक्चनारीणांस्मृतिर्मेधाधृतिःक्षमा३४

टी०स०- मृत्युमीसर्वजोनाशी जन्मतीत्यांतजन्ममी नारींतकीर्तिश्रीवा-
णी स्मृतिप्रज्ञाधृतिक्षमा ३४ आर्या- मीमृत्युसर्वहर्ता जन्मतिजे
यांतजन्ममीपाहें नारींतस्मृतिधृतिमति वाणीकीर्तिक्षमादयापाहे॥
३४ दोहा- जोसबकोंसंहारहों अरुउपजावनहार स्मृतिधृतिकीर-
तिसुच्छमा होंहीबुद्धिसंभार ३४ ओंवी- सर्वहरांमाजीमरण ज-
न्मकाळींचेंजनन कीर्तिश्रीवाणीनारींतजाण स्मृतिप्रज्ञाधृतिक्षमा-
मी ३४ अभंग- मरणमीजीवांसंहर्ताजयांची जेथेंवाणीवेचीक-
ळालोपे १ जन्ममीक्षणूनीहोतोंपुत्रोत्सव रंकहोकारावसरवसम२
नारींतस्त्रीलिंगींकीर्तिजेश्रीवाणी जेणेंगुणेंप्राणीमहत्वाये ३ स्मृति-
प्रज्ञाधृतीक्षमातुकारामी पावलाआरामीनिरंतर ४ ॥३४॥श्रीशाम्

श्लो०-बृहत्सामतथासाम्नांगायत्रीछंदसामहं

मासानांमार्गशीर्षोऽहमृतूनांकुसुमाकरः॥३५॥

टी०स०- सामवेदींबृहत्साम छंदींगायत्रिनाममी मासामथें

मार्गशीर्ष ऋतूमाजीवसंतमी ३५ आर्या- सासांतबृहत्सामहि गायत्रीमीच अवधियांछंदीं मासांतमार्गशीर्षहि कौंतेयामीवसंतऋतुछंदीं ३५ दोहा- महासामहोंसाममें गायत्रीहोंछंद मार्गशीर्षहोंमासमें ऋतुवसंतऋखकंद ३५ ओंवी- बृहत्सामवेदांत आणिछंदतोगायत्रीत मार्गशीर्षमीमासांत ऋतूंमध्येवसंतमी ३५ ॥
 अपभंग- सामवेदीजाणबृहत्सामसूत्र विचाराचेंपात्रतेंहीमीच १ छंदींगायत्रीजेनाममीपांडवा मासांतजाणावामार्गशीर्ष २ ऋतूतवसंतवर्णज्यासीव्यास तुकाह्मणेत्रासकळीकाळा ३ ॥३५॥श्रीशं

श्लो०- द्यूतंछलयतामस्मितेजस्तेजस्विनामहं
 जयोऽस्मिन्व्यवसायोऽस्मि सत्त्वसत्त्ववनामहं ३६

टी०स०- द्यूतमीकपट्यांमाजी तेजस्यांमाजितेजमी जयनिश्चयदो-
 न्हीमी सत्त्ववंतांतसत्वमी ३६ आर्या- तेजस्वियांततेजहि द्यूत-
 चिमीजाणकपरकत्यांत जयमीआणिकनिश्चय मीसत्त्वहिसत्त्ववं-
 ततेजांत ३६ दोहा- द्यूतजहोंसबछलनमों तेजस्विनमेतेजु उ-
 दममेनिहचाजहों सत्तसत्त्वतकेज ३६ ओंवी- छलकांमाजि
 द्यूत तेजस्वियांततेजदीप्त व्यवसायांमाजीजयोसमस्त सत्त्ववं-
 तांमध्येसत्त्वगुणमी ३६ अपभंग- कपट्यांमाजीद्यूततेंमीचसाक्षा-
 त चोरीबाजारांतनवारवे १ तेजस्वीपुरुषांततेजतेभाझेची कांजे
 समर्थाचीसत्तानाहीं २ आतांजयोतेवीनिश्चयहीमीच दिवसंदिव-
 सउंचकळाचढे ३ सत्त्ववंतींसत्त्वभाझेचपांडवा जगानींजाचावास्व-
 स्थतुका ४ ॥३६॥

श्लो०- वृष्णीनांवासुदेवोऽस्मि पांडवानांधनंज-
 यः मुनीनामप्यहं व्यासः कवीनामुशनाकविः ३७

टी०स०- वृष्णिवंशीवासुदेव पांडवांतधनंजय मुनींमध्येहिमी-
 व्यास कवींतकविशतक्रमी ३७ आर्या- वृष्णींतवासुदेवहि कौं-
 तेयामीमुनीमध्येव्यास मीपांडवांतअर्जुन कविंमाजीकविसजाण

शक्रास ३७ दोहा- वासुदेववृष्णीनमें पांडवअर्जुनराय मुनिन-
बीचमेंव्यासहों कविमेउसनाराय ३७ ओंवी- चादवांमाजीवा-
सुदेव पांडवांमाजीधनंजय मुनींमध्येहीमीव्यासदेव कविंमाजीश-
क्रमी ३७ अभंग- वृष्णिवंशीवासुदेव तोमीह्मणेंदेवराव १ ज्याचे
अचाटपवाडे वर्णनींशक्रक्यासवेडे २ विधिराक्रांअगोचर नंदगो-
ष्ठांगणिंईश्वर ३ असोपांचपांडवांत धनंजयतूंसाक्षात ४ तापस
वेषेंबहिणनेली आमुचीमर्जांनपांकलली ५ कांजेदोषांचेंएकल
मुनींतव्यासतेवीसत्त्व ६ कविंमाजीशक्रजोकां तोहीमीचमानोतुका

श्लो०-दंडोदमयतामस्मिनीतिरस्मिजिगीयतां
मौनंचैवास्मिगुह्यानांज्ञानंज्ञानवतामहम् ३८

टी०स०-दंडमीदंडकृत्यांति जिंकणारांतनीमिमी परेचेंमौनगुह्यांत
ज्ञानमीज्ञानियांमध्ये ३८ आर्या- मीनीतिजिंकित्यांतहि दंडहि-
कृत्यांतिजाणमीदंड गुह्यांतमौनमीहें ज्ञान्यांचेंज्ञानजाणउदंड ३८
दोहा- दंडवंतमेंदंडहों नीतवंतमेंनीत ग्यानिनमेंसबग्यानहोंमौ-
नगुह्यामेरीत ३८ ओंवी- दंडकृत्यांतिमीदंड जयवंतांतजयनिवा-
ड ज्ञानवंतांतज्ञानमुंड गुह्यांमाजीमौनमी ३८ अभंग- दंडकृत्यां
मध्येदंड तोमीह्मणूनिप्रचंड १ जीकांन्यायमार्गीनीति तेहीमच्छक्तीनिरु-
ती २ परेचेंजेगुह्यमौन मीचनजाणेंईशान ३ आतांज्ञानजेज्ञानीयां
ज्ञानेश्वरुवंधरायां ४ तुकाह्मणोऐसीरीती सांगूनियांभगवंतीं ५३८

श्लो०-यच्चापिसर्वभूतानां बीजंतदहमर्जन
नतदस्तिविनायस्यान्मयाभूतंचराचरम् ॥३९

टी०स०-जेनित्यसर्वभूतांचें बीजतेंमीचअर्जुना नघडेकींमज-
विणें कांहींहोयचराचर ३९ आर्या- जेंसर्वभूतांचें बीजअसे
अर्जुनाहितेहेंमी मजविणभूतचराचर नएकहीजेविंहोयनगहे-
मीं ३९ दोहा- औरवदमेंसबअन्नमें कांचनधातुनमाह सर्व-
समेंज्यौद्रव्यत्यों मेंबिभूतिनरनाह ३९ ओंवी- सर्वभूतांचेंबीज

असेंजीजाण मजवेगळेनाहींस्थान चराचरींझालेंजाण ऐसेंजाण
अर्जना ३९ अभाग- जेंनित्यसर्वहीभूतां बीजतेंमीपांडुसूता १
नघडेकींमजवीण चराचरांचेंकारण २ मातेंमूढनओळखे पैमीस-
वांसीपारिखें ३ तुकीउतरेआमुचे एकमानसतुकयाचें ४ ॥३९॥६५

श्लो०-नातोस्तिममदिव्यानांविभूतीनांपरंतप
एषतूद्देशतःप्रोक्तोविभूतेर्विस्तरमया ॥४०

टी०स०-माझ्यादिव्याविभूतींला अंतनाहींपरंतपा हातोविभूति
विस्तार म्यासंक्षेपेंचिवर्णिला ४० आर्या- नाहींकदापिमाझ्यादि-
व्यविभूतींसअंतनिष्पापा उद्देशेंकथिलानुज म्यांहाविस्तरविभूति-
चाबापा ४० दोहा- मेरीदिव्यविभूतिकों अंतनजानेंजाय यहतो
थोरोसोकल्यो मोंविभूतकोंभाय ४० ओंवी- माझ्यादिव्यविभू-
तीअर्जना अंतनाहींयांसीजाणा हींसांगीतलीखुणा संक्षेपेंतुला
४० अभाग- झाल्यामजचीपासूनी दिव्यसुणोंत्यालागुनी १ मा-
झ्याविभूतींचाअंत परंतपाजाणेमात २ हातोविभूतीविस्तार पा-
होंनशकेंदिनकर ३ म्यांवर्णिलासंक्षेपें ऐकतुकयाआक्षेपें ४ ॥ ४०

श्लो०-यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वंश्रीमदूर्जितमेववा
तत्तदेवावगच्छत्वंममतेजोऽशसंभवम् ॥४१

टी०स०-आतांजेकांभाग्यवंत प्राणीश्रीमंतऊर्जित तोतोतूजाण-
कींमाझ्या तेजांशाचाचिसंभव ४१ आर्या- जोजोप्राणीश्रीनेंवि-
भूतिनेंयुक्तऊर्जितेंरमतो तोतोमाझ्याअंशें संभवलाजाणजोसू-
खेंरमतो ४१ दोहा- जोक लुयासंडुसारमो काहूगुनअधिकाय
सोसबमेरोतेजहै दीनोतोहिबताय ४१ ओंवी- जेऐश्वर्यवंतस-
त्ववंतदेखसी लक्ष्मीआहेजयांपाशीं अथवाजयअसेज्यांपासीं ॥
तेजाणअंशमाझे ४१ अभाग- आतांजेकांभाग्यवंत प्राणीहोत
श्रीमंत १ ठसादेवांचाप्रगटे सखसिंधुचिविखींदाटे २ तोतोप्राणी
कीर्तिमान जाणेंमीचभगवान ३आहेतेजांशसंभव तरीतुकयाचाभाव४

श्लो०-अथवाबहुनैतेनकिंज्ञानेनतवार्जना॥वि-
ष्टभ्याहमिदंरुत्नमेकांशोनस्थितोजगत् ४२॥

टी०स०- आतांयाबहुहिज्ञानं जाणसीकिनिअर्जना जेंअधिष्ठनि
उरलों एकांशींहीनहेंजग ४२ आर्था- अथवाबहुताज्ञानं कथि-
तुलाअर्जनासुधीराहें जगसकळहिमीबापा एक्याअंशेंचिव्यापुनी
राहें ४२ दोहा- ज्ञानबहुतनासोंकल्यो अर्जनबातबनाय सबज-
गअपनेंअंससों भैरारच्योठहराय ४२ ओंवी- अर्जनाएकज्ञान
बहुसांगितलियाकायकारण विश्वज्ञालेंमजपासून एकअंशें जा-
णपांतूं ४२ अभंग- आतांबहुतांयाज्ञानें फांटाभरिजेलमनें १
कितीअर्जनाजाणसी श्रमनदीउतरसी २ जेंकांउतरलेंअधिष्ठुनी॥
एकअंशेंहेंजगमानी ३ तुकावदलाकिंचित ज्ञालाविस्तारबहुत ४१४२॥
इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेविभूतियोगो

नामदशमोऽध्यायः १०॥श्रीः

वामन.

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायादशमावरी
श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं

अभंग.

ज्ञालाप्रसंगसमाप्त कृष्णअर्जुनासंमत १ योगशास्त्रखरेंदिसे मा-
याभंजनशस्त्रअसें २ येद्येंविभूतिवर्णित्या अर्जुनाअंगींविस्तारल्या ३
आतांपुढेंचमत्कारें तुकाबोलेलआदरें ४ ॥ इतिगी. बो. श्री. भ. टी. दशः

एकादशाध्यायप्रारंभः

वामन.

बोलिलानवमाध्यायीं पश्यमेयोगमैश्वरं कींपाहेंमजईशाची विश्व-
निर्माणयुक्तिहे १ दोरींसर्पतसेंविश्व मद्रूपींपरिदोरमी विश्वसर्पीं
नसेअंतीं सर्पदोरांतहीनसे २ मातींतघटतोमिथ्या घटींमातीन-
यास्तव मातीमध्येनघटही कींतोवस्तुदुजीनसे ३ मातींतमातीच

असे घटभासेनसूनियां तरीपार्थाकरीऐशी विश्वात्मत्वउपासना४
 आतांतूंजीवतुजला ज्ञालेंज्ञानअसेजरी यथास्थितसमग्रत्वं नये-
 अनुभववाजग ५ निर्धर्मआत्माज्ञाही तुझाहीएकतोपरी उपाधि
 सर्वज्ञमाझा अविद्यायुक्ततोतुझा ६ माझ्याप्रसादेतूंज्ञाता होशीस-
 र्वज्ञहीपरी जाणतीतत्त्वमात्रातें नप्रपंचीविचित्रता ७ मणिएकसू-
 वर्णाचा कळतांसर्वभूषणीं सूवर्णतत्त्वकळलें परिनेणेचिकूसरी८
 कसाकायअळंकार केवटाकायवूसरी हेंकळेनातसेंविश्व नयेअ-
 नुभववाचरे ९ तरीदृष्टिसूवर्णांत देतांसर्वसूवर्णतें कांहींदिसेदिसेना
 जें तेंहीतेंचिनसंशय १० याभावेंगगनींवायू द्विधात्यामाजिचंचळ
 कळेनयेअनुभवा स्थिरतोहीनर्षींचकीं ११ स्वरूपींचेरितींविश्व ॥
 भावीतूंचिह्नणूनियां बोलिलानवमाध्यायीं भगवान् अर्जुनाप्रती
 १२ परंतुयेथेंतोत्याय वारलाअर्जुनासकीं पाकक्रियाशिकवितो क-
 ल्पवृक्षसूधातुरा १३ हादोषमागणाराचा कल्पिलेंकल्पवृक्षदे तरीया-
 चेंनपाहोंकां विश्वरूपयथास्थित १४ प्रार्थीनकल्पतरुहा जगद्गुरु-
 असेरितीं कींदाखवींविश्वरूप तरीदावीलनिश्चित १५ संकल्पनव-
 माध्यायीं अर्जुनाचेमनींअसा परीएकापुढेंएक प्रसंगेशब्दचालिले
 १६ आइकूनिविष्मृतीतें पूर्वाध्यायांतशेवटीं माझ्यानएक्याअंशोंही
 विश्वहेंबोलिलाअसे १७ तरीहेंयेवढेंविश्व जेंअतर्क्यमनासही तें-
 अनंतस्वरूपांत पाहोंकोणेरितींअसें १८ प्रार्थनाहेकरूपाहे परंतु
 अधिकारही पाहिजेतरितोज्ञाला श्रवणेंहरिच्यामुखें १९ मीमार-
 गारभीष्मादि मरणारअसाभ्रम होतासर्वहितोगेला कृपेनेंश्री-
 हरीतुझ्या २० आतांतुझेविश्वरूप दाखवींमूणऊनियां प्रार्थितों
 उत्तमश्लोक समश्लोकीअतःपर २१ ॥ ॥श्रीमद्रुकमिणीपतयेनमः

अभंग.

नवमाध्यायींबोलिला पश्यमेयोगमेश्वरबोला १ कींपाहेंरेममईशा-
 ची विश्वनिर्माणयुक्तीची २ मजमाजीविश्वनसे विश्वाभाजीमीना-
 दीसें ३ विश्वपदब्रह्मदोरा त्याहीजाणवीविचारा ४ येथेंसंशयोवा-
 दला विश्वरूपानभेटला ५ तरीहाहोयकल्पतरू मागतांचदेइल

वरू ६ मगकाळजीनेवांयां ऐसानिश्रयकरूनीयां ७ पुढें एकामागें-
क श्लोकविभूर्ताकोंतुक ८ ऐकतानापेंशेंवरीं अपूर्वताकृष्णगोठी ९
एकांशोनस्थितोजगत् पार्थझालाआशंकीत १० तेंचप्रत्यक्षपहावें
एकादशतेणेंभावे ११ तुकाएकदेशेंआला एकदेशींवावो झाला १२

अर्जुनउवाच.

श्लो०- मदनुग्रहायपरमंगुत्स्यमध्यात्मसंज्ञितम्
यत्त्वयोक्तवचस्तेनमोहोयंविगतोमम ॥१॥श्रीः

री०-स०- अनुग्रहार्थजेमाझ्या गुत्स्यअध्यात्मकेवळ तुवांबोलिले
तेणें माझाहामोहनासला १ आर्या- अध्यात्मगुत्स्यउत्तम जेंव-
चनअनुग्रहार्थमजकथिलें तेणेंमोहनिमाला ज्ञानामृतहेंस्वयेंचि-
त्तांमथिलें १ दोहा- मोहुपरकीर्णदया अध्यात्मप्रगटाय वचन
तुम्हारेसूनतही मोहगयोसूनसाय १ ओंवा- अर्जुनहणारेचक्र-
पाणी अध्यात्मनिरूपिलेंरूपेंकरूनी जेंबोलिलेंतितुम्हीआपुल्याव-
चनीं तेणेंमोहगेलामाझा १ अपंग- घालुनियांलोटांगण करी-
आपणवीनती १ माझ्याअनुग्रहास्तव वास्तुदेववृषाळु २ केवळगुत्स्य-
जेंअध्यात्म ऋषीउत्तमनेणती ३ तुवांबोधिलेंतेणेंची व्यामोहाची बो-
ळवण ४ झालेंपूर्णपरीएका शब्दांतुकाबुझतो ५ ॥१॥श्रीकृष्ण

श्लो०- भवाप्ययौहिभूतानांश्रुतोविस्तरशोभया
त्वत्तःकमलपत्राक्षमाहात्म्यमपिचाव्ययम् ॥२॥

री०स०- सृष्टिसंहारभूतांचे विस्तारातुजपासूनी ऐकिलेपत्रपत्राक्षें
दिव्यमाहात्म्यहेंतुझें २ आर्या- उद्भवलयभूतांचे अव्ययमाहात्म्य
हीस्तराध्यक्षा हेदोन्हीऐकिले तुजपासूनिविस्तरेंचकमलाक्षा २
दोहा- जीवनकीउतपतसूनी औरप्रलयकीरीत कहिजांतुमबि-
स्तारसों आतमकीसबनीत २ ओंवा- भूतांचीउत्सन्तीप्रलयो तोतु-
म्हापासूनिऐकिलाअनुभवो तूकमळपत्राक्षदेवो माहात्म्यआइक-
लेंतुझें २ अपंग- सृष्टिसंहारभूतांचे निश्चयसाचेतुजपून १ तुज-

पासुनीविस्तार चराचरआघवे २ पद्मदलाक्षामाहात्म्य मनोरमहें
तूझे ३ दिव्यऐकिलेंतुकयानें भरवशानेंसरुटला ४॥२॥श्रीकृष्ण

श्लो०-एवमेतद्यथात्मत्वमात्मानंपरमेश्वर ॥
द्रष्टुमिच्छामितेरूपमेश्वरंपुरुषोत्तम ॥ ३॥

टी०स०- बोलसीआपणातेंहें असेंचपरमेश्वरा विश्वरूपतुझेपा-
हों इच्छितोंपुरुषोत्तमा ३ आर्या- यापरिबोलसिजेसें इच्छित-
सेंध्यावयासिरूपतसें पाहोंइच्छितसेंमी तूझेदर्शनिंस्वरूपअद्भुत
सें ३ दोहा- योहिजोहोकहतहों हरिज्जअपनेभेव देखोंचाहत
होंअवे रूपनिहारोंदेव ३ ओंवी- परमेश्वर्यसांगितलें तेंउ-
त्तमम्यांआइकलें आतांमनीउपजलें जेंपहावेंरूपतुझे ३ अशं०
आपणातेंहेंबोलसी आशंकेसीपरिहारु १ परमेश्वरागाऐसेंची क-
रीकृपेचीसरुष्टि २ विश्वरूपतुझेपाहों तेंणेंचिहोंनिःशंक ३ इच्छितों
मीपुरुषोत्तमा जिंकाक्षमातुकयाची ४॥३॥श्रीमत्सच्चिदानंदम्

श्लो०-मन्यसेयदितच्छक्यंमयाद्रष्टुमितिप्र-
भो योगेश्वरततोमेत्वंदर्शयात्मानमेव्ययं ४

टी०स०- पाहावेंम्याजरिअसें समर्थामानिसीतरी अव्ययाआ-
पणातेंतूं दावींयोगेश्वरामज ४ आर्या- योग्यअसेंकींतुजमी
पहावयालामनांतभावावे मजयोगेशामजला अव्ययईशस्वरू
पदावावे ४ दोहा- देखनजोगमेहूनजो मानतहोंजदुराय अवि-
नाशीनिजरूपवो दीजोमोहिबताय ४ ओंवी- जरीमजदारखवूं
येईल पहावेंऐसेंअसेल तरीतेंअपूर्वनवल दाखवींअव्ययरूपतु-
झे ४ अशं०- जरीअसेपाहोंयेमी दिसेकर्माधिकारी १ सम-
र्थामानिसीतरी कृपाकरीमहाराजा २ आपणातेंतूंअव्यया योग
निलयादारखवीं ३ अधिकारूतुझ्यामुखें तुकयासरुवेंझालासी ४

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०-पश्यमेपार्थरूपाणिशानशोथसहस्रशः

नानाविधानिदिव्यानिनानावर्णाकृतीनिच५

टी०स०-पाहेंमाझींशतशतें रूपेंपार्थासहस्रशा नानाप्रकारचीं दि-
व्यं जींनानावर्णाकृती ५ आर्या- माझींरूपेंपाहा केंतेया तूं
सहस्रशाशतशा नानावर्णजयांतहि प्रकारनानाहिआकृतीहित-
शा ५ दोहा- अर्जुनअबतूंदेखिले शतसहस्रममरूप बहुतभाति-
हेंदिव्यजो नानाबरनहुरूप ५ ओंवी- देवह्मणेपार्थीरूपपाहें शत-
सहस्रअनुपमहें नानावर्णांचीसोये नानाकृतीआसती ५ अभंग-
हरिखेपार्थीचीयेस्कृती तोश्रीपतीसाहेना १ ह्मणेउदारवाक्यानेंश-
तशतानेंपश्यमे २ सहस्रशेंरूपेंपार्था त्यांतवृथानाकोणी ३ दिव्य
नानाप्रकारचीं आकृतीचींभिन्नत्वं ४ जेंकांवेधकतुकयाचें मीपणा-
चेंसूळनाशी ५ ॥५॥

श्लो०-पश्यादित्यान्वसूनरुद्रानश्विनोमरुत-
स्तथा बहून्यदृष्टपूर्वाणिपश्याश्वर्याणिभारत६

टी०स०-पाहेंदेववसूरुद्र मरुतअश्विनिपुत्रही पाहेंनाहींदेखिलीं
तीं नवलेंबहुभारता ६ आर्या- माझेरूपींपाहा तूंवसरुद्रामरु-
द्रणासत्य पूर्वींनदेखिलींजीं आश्वर्येभारतामहासत्य ६ दोहा-
देखेरुद्रादित्यबसू अश्विनिस्तमोमांहि औरआचरजरूपजें प-
हिलेंदेखेनाहि ६ ओंवी- आदित्यरुद्रवसूपाहें अश्विनीदेवमरु-
द्रणतेहे हेंपूर्वींदेखिलेंनोहे आश्वर्यरूप ६ अभंग- वसरुद्रदे-
वपाहें आणिपुत्रहे अश्विनिचे १ देखिलेंतेनाहींपाहें मगतूंलाहोषे-
शील २ भारताहेंबहुनवल पूर्वींबोलेअदृष्ट ३ तुकयाचाभाव-
जैसा हरितैसाबोलीला ४ ॥६॥

श्लो०-इहैकस्थंजगत्कृत्स्नंपश्याद्यसचराचरं
ममदेहेगुडाकेशयच्चायद्रष्टुमिच्छसि॥७॥

टी०स०-एकत्रमाझियादेहीं पाहेंआजिचराचर विश्वसर्वगुडाके-
शा जेंपाहेंअन्यइच्छिसी ७ आर्या- माझ्याएकावयवीं जगसारे

तूपहाचराचरतें आणिकपाहूँइच्छिसि जंतूंतेंहीइथेंचिसंचरतें॥७
 दोहा- एकठौरममदेहमों थिरचररहेसमाय देखोचाहतजोकलु
 सोऊदेतदिसवाय ७ ओंवी- जगअवघेंएकाठायीं चराचरव्यापून-
 ही याहूनिआणिकइच्छिसीकांही तेंमाझेदेहींपाहेंपार्था ७ अप्र०
 देहींमाझ्याचाएकत्र भरींवपात्रन्याहाळीं १ चराचरपाहेंआजीको-
 रेंनदुजीकल्पना २ गुडाकेशासर्वविषवा मीविसावाअक्षयी ३ जेंए-
 कदांपाहिलीया इच्छातुकयाचीगेली ४ ॥७॥श्रीमद्यदुनंदनायनमः

श्लो०- नतुमांशक्यसेद्रष्टु मननेवस्वचक्षुषा
 दिव्यंददामितेचक्षुः पश्यैमेयोगमेश्वरम् ८

टी०स०- परियाचस्वदृष्टीनें पाहूंनशाकसीमज दिव्यदृष्टीतुतेंदेतो
 पाहेंईश्वरयोगहा ८ आर्या- पार्थायादृष्टीनें मलापहायासम-
 र्थतूंनाहीं देतोतुजलाचक्षु दिव्यतयानेंहिरूपहेंपाहीं ८ दोहा- इ-
 ननयनननहिदेखियें दिव्यदेऊंद्दगतोय ईश्वरजोगहिसहजतूंजै-
 सेंदेखेमोय ८ ओंवी- याचर्मचक्षूनेंनदेखवेमज ज्ञानचक्षुदेतो
 तुज मगईश्वरयोगसहज पाहाशीलतूं ८ अप्र०- परियाचस्व-
 दृष्टीनें अदेखणेंहोईल १ मजपाहेंनाशाकसी हेंमानसीउमजलीं २
 तुतेंदेतोदिव्यदृष्टि जेणेंकष्टीनाहोसी ३ पाहेंईश्वरीहायोग निरुद्धे-
 गतुकयाचा ४॥८॥

संजयउवाच.

श्लो०- एवमुक्त्वाततोरान्महायोगेश्वरोह-
 रिः दर्शयामासपार्थायपरमंरूपमेश्वरं॥९

टी०स०- ऐसेंबोलुंनियाराया महायोगेशजोहरी पार्थासिदावि-
 ताझाला रूपजेणारमेश्वर ९ आर्या- श्रीपतियोगेश्वरतो बोलु-
 निऐसेंएथातनूजाला अपुलेंईश्वररूप प्रेमेंमगत्यासिदाविताझाला
 ९ दोहा- योगेश्वरश्रीकृष्णजू कत्योवचनयाभाय परमरूपईश्व-
 रजूहों सोदीनोप्रगटाय ९ ओंवी- संजयहणेरया ऐसेंवासरुदे-
 वबोलुंनियां आपलेंईश्वरत्वधनंजया निजविश्वरूपदाखविताझाला.

॥९॥ अष्टांग- उल्हासलासंजयबोले हेंऐकिलेंकींनाहीं १ रायाऐसें बोलूनीयां पार्थप्रियाश्रीकृष्ण २ महायोगेशजोहरी दावीसारीस्वकळा ३ रूपश्रेष्ठपरमेश्वर करीगोचरतुकयासी ४ ॥९॥

श्लो०-अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतदर्शनम् ॥
अनेकदिव्याभरणंदिव्यानेकोद्यतायुधम् १०॥

टी०स०- नानानेत्रमुखेंज्यांत नानाअद्भुतदर्शनें नानाआभरणेंदिव्यें॥ नानाधरिलिंआयुधें १० आर्या- नानाज्यांतमुखनयन बहुअद्भुतदर्शनेंहिजेज्युक्त नानादिव्याभरणें नानादिव्यायुधेंहिउद्युक्त १० दोहा- बहुआननलोचनबहुत देखतअचरजहोत भोगितनानाभूखन शस्त्र अनेकउदोत १० ओंवी- अनेकनयनमुखें अनेकअद्भुतरूपेंदेखें दिव्याभरणेंअनेकें दीसिवंतआयुधेंजयामाजी १० अष्टांग- नानानेत्रमुखेंज्यांत जेंविक्रांतसौम्यही १ नानादर्शनेंअद्भुत पाहनांमुक्तपातका २ दिव्यनानाआभरणें दिशाजणेंसमजेना ३ आयुधेंनानातीक्ष्णकरीं तुकयाशिरीवंदितु ४ ॥१०॥

श्लो०-दिव्यमाल्यांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम्
सर्वाश्रयमयंदेवमनंतंविश्वतोमुखम् ॥११॥

टी०-स०-दिव्यपुष्पेंदिव्यवस्त्रें दिव्यगंधेंविभूषित दिव्यसर्वाश्रयमय अनंतजगदात्मक ११ आर्या- धरिदिव्यलेपद्योतक जेंधरिलें दिव्यजांतपुष्पपर जेंसर्वाश्रयमयहि जेंविश्वोन्मुखअनंतनिष्कपर ११ दोहा- दिव्यहारदेख्योबसन दिव्यस्रगंधलगाय आपरूप मुखहूतिते सौभ्रतनानाभाय ११ ओंवी- दिव्यमाळाआणिपीतांबरधारण दिव्यगंधाचेंलेपन सर्वअपूर्वरूपपाहनांगहन दशदिशांमध्येसन्मुख ११ अष्टांग- दिव्यपुष्पींवरुनींदिव्य मूर्तीभिव्यरूपाच्या १ दिव्यगंधाविभूषिता वासुवातादिदेडे २ दिव्यसर्वाश्रयमय झालाकींतेयविस्मितु ३ जगदात्मकजोअनंतु तुकासंतुज्यासाठीं ॥४॥११॥

श्लो०-दिविसूर्यसहस्रस्थभवेद्यगपदुत्थिता ॥

यदिभाः सदृशीसास्याद्वासस्तस्यमहात्मनः॥१२

टी०स०- नम्रींस्सूर्यसहस्रांचं तेज एकसरेंउठे महात्मयान्यातेजा-
ची तरितेनकरीसरी १२ आर्या- जेह्वांगगनामाजी एकसरेंउग-
वतीसहस्ररवी तेह्वांमहात्मयाच्या कांतीचीसरिनकांतितेभिरवी
१२ दोहा- किरनसहस्रअकासमें पुरीरत्न्योज्येंसोय दीपतता प्र-
भुकीलखे नेकुनसमताहोय १२ ओंवी-सहस्रसूर्यप्रभाआका-
शीं उगवूनिदीप्तहोयएकसरसी तरीचसाम्यताघडेकांहींत्याशीं
ऐसेंतेजपरमयाचें १२ अभंग- नमउजळलेतेजे नेणोंसहस्रया
पेंजे स्वीकारूनीदिनकरराजे प्रभापार्थादावीती १ तेजनहेतोबंबा-
ळ जीवपतंगाकवळ ऐसेएकाकीकळोळ एकसरेंऊठिला २ माहा-
त्म्यपूर्वीजेंऐकिलें तेंएकाकीरूपाआलें माहात्म्याचेंनवलझालें सं-
गीसांगायानूरे ३ असोबोलणेंबोलतां रवीहूनउपमीतां तुकाह्मणे
दशांशता उपमानसेश्रुतीची ४॥१२॥

श्लो०- तत्रैकस्थंजगत्कृत्स्नं प्रविभक्तमनेकधा
अपश्यदेवदेवस्यशरीरेपांडवस्तदा॥१३॥ध॥

टी०स०- एकींअनेकधातेथें विश्वसर्वपृथक्पृथक् शरीरींदेवदेवा-
च्या देखेपांडवतेधवां १३ आर्या- त्यादेवाच्यादेहीं एकावयवींअ-
नेकधाभिन्न पाहेपांडवतेह्वां हेंसारेंविश्वहीपरिच्छिन्न १३ दोहा-भि-
न्नभेदजेजगतमे सोदेखेइकठोर देवदेवकीदेहमां अर्जनदेखेओर
१३ ओंवी- तेथेंसर्वएकेतायींपाहिलें जगसर्वत्रहीवेगळालें देवाचे
देहींदेखिलें पांडुपुत्रें १३ अभंग- कामधेनूपासूनीपात्र होयएका-
चेसहस्र तैसाएकहोतांउग्र मूर्तिमयमगझाला १ नकळेपाहिली
मागीली वडिलकोणतीधाकली पृथक्पृथक्विस्तारली सृष्टिवेळ
घापरी २ देवदेवाच्याशरीरीं देखेतेह्वांकोरवारी तुकाह्मणेलीभन-
गरीं प्रवेशलाप्रयत्नीतु ३॥१३॥

श्लो०- ततःसविस्मयाविष्टोत्हृरोमाधनंजयः
प्रणम्यशिरसादेवंकृतांजलिरभाषत॥१४॥ध॥

टी०स०- आश्र्वर्येउठिलेकांटे देहींतोमगअर्जन बंदूनिमस्तकीदेवा बोलियेलाकृतांजली १४ आर्या- भगतोविस्मितझाला उठलेरो- मांचत्यासनरदेवा करुनीसाष्टांगनमन बोलेजोडुनिहस्तनरदेवा ॥१४
 दोहा- ताकोंतबअचरजभयो रोमहरर्वकेदाय ताहूदेखीप्रणामकरी बोल्योचितकेचाय १४ ओंवी- त्यानंतरआश्र्वर्यवादलें अर्जना रोमांचदादले भगरोन्हीकरजोडिले केलानमस्कार १४ अप्रंग- लाहानसीमूर्तीहोती गुप्तपणेंगेलीकेउती घेउनआलीऐशाव्यक्ती होत्या कोण्यासंदुकिंत १ हेंचआश्र्वर्याचेंसूळ कांटेउठलेसोज्वळ नेणांविनी- देंसकळ आमुचेंहीनाशील २ ईशदेखिलाहीजरी माधिकमोहनबचे दुरी बापदेहानचीहेथोरी मरेहोयनलाजे ३ असेअर्जनकंपित देवामस्तकींवंदित तैसेंकृतांजळीहात तुकाह्मणेबोलतो ४ ॥१४॥ श्रीशाम्

अर्जनउवा०

श्लोक- पश्यामिदेवांस्तवदेवदेहे सर्वांस्तथाभू-
 तविशेषसंघान् ब्रह्माणमीशंकमलासनस्थ-
 सृषींश्चसर्वानुरगांश्चदिव्यान् १५

स०टी०- देहींतुझ्यामीस्तरदेखताहें समस्तभूतेंसचराचरेंहें पद्यासनींजोविधिआणिसर्व भुजंगजेदिव्यमुनींद्रसर्व १५ आर्या- तुझियादेहींपाहें स्तरभूतविशेषसर्वसंघजग कमलासनस्थविधिहर देवऋषीदिव्यसर्वतेभुजग १५ दोहा- देखतहोतवदेहमां सबसुस्थिरचरसिद्ध विधिहरपद्यासनऋषि नागसबेज्जवृद्ध १५ ओंवी- तुझेदेहींसर्वदेखिलें ब्रह्मदेवनाप्तीबेंसले ऋषिआदिनागकुळातें पाहिलें तुझ्यादेहीं १५ अप्रंग- देहींतुझ्याविश्वंप्ररा देखेस्तरभ्ररसंप्रारा देखेंवहनींसाळंकारा हतीयेराउदीत १ आणिकएक नवलावो पंचभूतांतुझाठावो त्याचेंदिसतेंचेवोजावो पैआधारेंतुमच्या २ चराचरत्याचपरी ब्रह्मापद्यस्थानांतरीं अहोपाहनांत्रिपुरा- री जराजूरांगेसी ३ मुनीदिव्यतेजोमय नागकुळसमुदाय ऐसा पाहिलाप्रत्यय तुकासाधूज्यासाठीं ४ ॥१५॥ श्रीगोपालकृष्णायन०

श्लो०- अनेकबाहूदरवऋनेत्रंपश्यामित्वांसर्वतोः

नंतरूपम् नांतंनमध्यंनपुनस्तवादिपश्यामि
विश्वेश्वरविश्वरूपम् १६

टी०स०-अनेकबाहूमुखनेत्रपोटे त्वद्रूपसर्वत्रअनंतमोठें नआ-
दिमध्यांतहितूजपाहे विश्वेश्वराविश्वशारीरतूहें १६ आर्या- ब-
हुकरउदरनयनमुख अनंतरूपाचहूंकडेदिससी आद्यंतमध्यन
तुला विश्वेशाविश्वरूपतूअससी १६ दोहा- बहुबाहूउदरहुब-
हुत भेदेखेंबहुसीस आदिअंतअरुमध्यनहीं ऐसेतुमजगदीस
१६ ओंवी- अनंतबाहूउदरेनेत्रेंमुखें अनंतपरीचींदेखें आदि-
अंतनोळखे विश्वेश्वराऐसेंविश्वरूप १६ अप्रंग- नानाप्रकारी
जेदंड मुखेंकराळवितंड नेत्रवेश्वानरकुंड पोटेतेंसींभ्यासरें १ त्वद्रूप
सर्वत्रअनंत मोठेंपाहतांनलगेअंत अनादितूविश्वतात मध्यअंतही
तूची २ तुजपाहेविश्वेश्वरा विश्वरूपाच्याअंतरा तुकाह्यणेकमळावरा
भलीरेआसपुरविली ३ ॥१६॥

श्लो०-किरीटिनंगदिनंचक्रिणंचतेजोराशिंसर्व-
तोदीसिमंतं पश्यामित्वांदुर्निरीक्ष्यंसमंताद्दि-
सानलार्कद्गतिमप्रमेयम् ॥१७॥

टी०स०-करींगदाचक्रहिजोकिरीटी तेजोब्धिसर्वत्रहिदीप्तिमोठी ॥
सर्वत्रदेखेंतुजउग्ररूप दावागिसूर्यद्युतिजोअमूप १७ आर्या- च-
क्रकिरीटगदाधर दिससीसर्वत्रचहूंकडेदीप्त सप्रभअशक्यपात्या
अचिंत्यदीप्तार्कवह्निसमआस १७ दोहा- मुकुटसीसकरचक्रगदा
रूपरागभगवान् द्विगनतेजस्यैंबिधिलहे रबिअरुअनलसमान १७
ओंवी- मस्तकींमुगटगदाचक्रकरीं सर्वतेजोमयदीप्तिअवधारीं तै-
सेंतेजदेखिलेंशारीरीं दावाग्रीसारिखें १७ अप्रंग- गदाधरिलीउ-
जवी चक्रझळफळीततेवीं माथांमुगुराचीठेवी अनुपमवाटते १आ-
जतेजसिंधुलहरी घालीटाळआह्लावरी सर्वत्रहीदिशांतरां दीप्तिमो-
ठीफांकते २ सर्वत्रहेंतुझेरूप परीगाउग्रत्वाचेरोप येथेंदावाग्रीतो
दीप नेणांकोण्याझोंपडीं ३ रबिकर्पेऐसीआग किंवाबापाआलारा-
ग तुकारारखावासन्मार्ग युगायुगींवाटाया ४ ॥१७॥ श्रीगोपालकृष्णा०

श्लो०-त्वमक्षरंपरमंवेदितव्यंत्वमस्यविश्वस्यपरं
निधानं त्वमव्ययःशाश्वतधर्मगोप्ता सनातनस्त्व
पुरुषोमतोमे॥१८॥

टी०स०-तूँशब्दंअक्षरजेंकळावें आत्माजगाचानिधिजोस्वभावं तो
वाटसीशाश्वतधर्मपाळ जोनित्यतूँअव्ययसर्वकाळ १८ आर्या- अक्ष-
रतूँवेद्यपरम अव्ययआश्रयजगानसामान्य शाश्वतधर्मआतां ज्ञानाट
पुरुषतूँमलाअसामान्य १८ दोहा- अख्खरपरमहिप्रगटहौ तुमसब
जगतनिधान अबिनाशीरख्खकसबुन आदिपुरुषरमनमान १८ आंवी-
तूँपरमअक्षरआणिल्लेय याविश्वाचेंदंनिधानमूळमय तूँशाश्वतधर्म
क्षकअक्षय आदिपुरुषमजमानला १८ अभंग- तूँमहाराजसमज-
लासी शब्दअक्षरविलासी ऐसेंकळावेंजीवासी मायापाशमुक्तत्वा १
आत्माजगाचागोविंदा निधीस्वभावंतूँसदा तोतूँबाटलाएकदां शा-
श्वतधर्मपाळजो २ जोकानित्यतूँअव्यय सर्वकाळअप्रमेय तुकावेंदि-
तसेपाय याचभयेंचाटते ३॥१८॥

श्लोक-अनादिमध्यांतमनंतवीर्यमनंतबाहुं
शशिसूर्यनेत्रम् पश्यामित्वांदीप्तहुताशव-
न्स्वतेजसाविश्वमिदंतपंतम् १९

टी०स०- आद्यंतनामध्यअनंतवीर्य भुजाअनंतातवनेत्रसूर्य शशी
मनोनेत्रसुरवींहुताश पाहेंतयाजोत्रिजगत्प्रकाश १९ आर्या- दी-
प्ताग्निमुखहिबहुकर रविशशिनयनबहुवीर्ययातूँ आद्यंतमध्यही-
ना पाहेंमीस्वप्रकाशहेतूँ १९ दोहा- आदिअंतमध्यउरहित तु-
मरविशशिहैनेत्र तेरोमुखदीपतअग्नि सवहीकांतपणेन १९ आं-
वी- अनंतवीर्यानकळेआदिमध्यअंत अनंतभुजाशशिसूर्यनेत्र प्र-
ज्वलितअग्निजैसातेजरेखित त्रिजगत्प्रकाशा १९ अभंग-आदि-
नाहींमध्यनाहीं तेथेंक्षयआलाकांहीं अनंतवीर्यातुजतेंही कायसां-
गुंकितीबोलूं १ भुजाअनंतआकृती भगप्तासेतोशचीपती नेत्रसूर्यहा
गभस्ती तवसत्तेनाउडेल २ चंद्रमनह्यणवीतें नेत्रीतेजदाखवीतें सु-
खीअग्नीअनादीते रचनाआजिपाहिली ३ पाहेंतयाचाप्रकाश जोतूँ

दिनासीदिनेश त्रिभुवनंसीआकाश तुकयागयींदिसेना ॥१४॥१९॥७३

श्लो०-घावापृथिव्योरिदमंतरंहिव्यामंतव्येके-
नदिशश्चसर्वाः दृक्षाद्भुतरूपमुग्रतवेदंलोकत्र-
यंप्रच्यथितमहात्मन् ॥२०॥

टी०स०-दिशादहाआणिरवअंतरिक्षा तूंएकलाव्यापिसिअंबुजाहा
देखूनिहेअद्भुतरूपउग्र महात्मयालोकमितीसमग्र २० आर्या-भू-
स्वर्गाचेंअंतर दिशाहिएक्याचित्वांअसेव्याप्त उग्रस्वरूपअद्भुत पा-
हुनितीहीहितिजगसंतप्त २० दोहा- सबदिसव्यापेगगनभू तुमएक
हिहौज्क अद्भुतरूपज्जउग्रलरेव प्रबधितलोकसबेज्क २० आंवी- तु-
झेनिएकेंस्वरूपतेजे पृथ्वीनभ्रव्यापिलेंसहजे दशादिशांतदारलेंउग्र
रूपअद्भुतजे तेंदेखूनिभ्यालेंलोकत्रय २० अभंग- दिशाविदिशा
पाहाता अंतरिक्षधांडोळितां तूंएकदिससीव्यापितां हेकमलाहा
कमलेशा १ देखूनिहेरूपउग्र अद्भुतअद्भुताअत्यग्र लोकमीतीगासम-
ग्र हेमहात्म्यनवलाचें २ तुकयाचियाविनंती प्रगटेपुरवाव्यारवंती
तवसृष्टीचजळती असतांआयुष्यगोपाळा ॥३॥२०॥गोपाळ वृष्याः

श्लो०-अमीहित्वांस्फुरसंघाविशान्तिकेचिद्रीताःप्रां-
जलयोगृणानि स्वस्तीत्यक्त्वामहर्षिसिद्धसंघाः
स्तुवंतित्वांस्कृतिभिःपुष्कलाभिः २१

टी०सम०-प्रवेशतीहेस्फुरचंद्रदेहीं कृतांजळींविर्णितिभीतनेही होस्व-
स्तिऐसेंऋषिसिद्धमात्र स्रणूनिदूतेंस्तवितीविचित्र २१ आर्या- ये-
तीस्फुरशरणतुला कोणीकरजोडुनीभयेंगाती स्वस्थअसंबंदुनिमु-
नि सिद्धहिकरितीस्कृतीअसेगाती २१ दोहा- पैठततोमेदेवसबे स्त-
नीकरतभिद्यमान ऋषिवऔरसिद्धमहातम निवेज्कतीकोंजान २१ ॥
आंवी- तुझेगार्गीदेवप्रवेशती कितीकप्रयेंकरूनीस्कृतीकरिती देवऋ-
षीस्तविती देवातुजकारणं २१ अभंग- प्रवेशतीहेस्फुरचंद्र जळींज-
ळजांसीआनंद देहींतुमचियासरवेद हेपावतीहेनवल १ कृतांजळीरू-
पाळुबा तेहीवाणितीतुजदेवा होकांस्वस्तिऐशाभावा महाऋषीबोलती

२ सिद्धमात्रहीजीतुका स्यणुनतूतेंस्तवीअसका विचित्रहाभासेतुका पा-
ह्निस्त्रालाविस्मीत ३ ॥२१॥

श्लो०-रुद्रादित्यावसवोयेचसाध्याविश्वे ऽश्वि-
नौमरुतश्चोष्पापाश्च गंधर्वयक्षाःसरसिद्धसं-
घावीक्षतेत्वां विस्मिताश्चैवसर्वे २२

टी०स०- आदित्यरुद्राष्टवसूतदादि प्रसिद्धआणीकहिदेवबेदीं गंध-
र्वयक्षादिकवासुदेवा हेपाहतीविस्मिततूजदेवा २२ आर्या- वसुरु-
द्रादित्यमरुत् विश्वेदेवोष्पापाश्विनीकुमर गंधर्वयक्षसाध्याहि पाहति
विस्मितहिसिद्धवरअमर २२ दोहा- रुद्रसाध्यआदित्यवसू अश्विनी
सूतऔष्पाय सिद्धमुनिगंधर्वसबे देखतअचरजपाय २२ ओंवी- रु-
द्रादित्यवसू ऋषीविश्वेदेवमरुद्गणआणिजेसू यक्षआणिराक्षसुदे-
खतांआश्चर्यपावले २२ अभंग- आदित्यरुद्रादिवसूजेतदादि अ-
नचेदविद्यीं प्रसिद्धजे १ गंधर्वांचामेळयक्षगणपाळ पाहतीसकळवा-
सूदेवा २ विस्मयापावतीनेणोआलाशांती भयवागवीतीययास्तव ३
मजनवलवाटेहोतासीतूंकोटे एकाएकींसेटेतुक्याकैसा ॥१४॥२२॥७॥

श्लो०-रूपंमहत्तेबहुवक्त्रनेत्रंमहाबाहोबहुबाहु-
रुपादं बहुदरबहुदंष्ट्राकरालं दृष्ट्वालोकाः प्रव्यधि-
तास्तथा ऽहम् ॥२३॥

टी०स०- त्वद्रूपमोठेंबहुनेत्रतांडे मुजाघ्रिमांज्याउदरेंउदंडें दंष्ट्राकरा-
लाबहुज्यांतकाहीं देखूनिभ्यालेंजगआणिमीही २३ आर्या- त्यामा-
जीबहुदादा अंकउदरमुखहिनयनपदकरतें विक्राळघोरतूसें रूपज-
गासहमलाव्यथाकरतें २३ दोहा- रूपबडोबहुमुखनयन फूजपद
बाहुउरोय देखिभयानकदाटबहु व्यथितलोकबहुहोय २३ ओंवी-
रूपआहेबहुसुरेंनेत्र महाबाहोउरूपदादिविचित्र बहुतउदरेंविक्राळ
दाटांचेचरित्र तेणेंलोकांसहितमाझेमनभयपावले २३ अभंग- जी-
जीत्वद्रूपहेंमोठेंसेंबहुहें नेत्रेंतांडेपाहेंभयानक १ फूजांघीयाबहुमां-
ज्याउदरबहु कराळाच्याबहुदंष्ट्रातुश्या २ बहुज्यांतकाहींदेखूनीहे
देहीं भ्यालेंजगहेंहीमीहीतैसा ३ सरवाअवर्षण पडिलेंनावायणत तुका-

ठेवीप्राणाकोणागयीं॥४॥२३॥

श्लो०- नभःस्पृशादीसमनेकवर्णव्याप्ताननंदीस
विशालनेत्रम् दृष्ट्वाहित्वांप्रव्यधितांतरात्माधृ-
तिंनविंदामिशामंचविष्णो २४

टी०स०- अत्कच्चतेजोमयवर्णचित्र प्रचंडज्याचेमुखदीसनेत्र ऐशा
तुतेंदेखुनिअंतरात्मा दुःखीनजाणेंसरवधैर्यवर्त्मा २४ आर्चा- बहु-
वर्णनभस्पृशीं विस्तृतमुखदीसविपुलनेत्रांस तेजसरव्यातुजपाहु-
नि गेलेममधैर्यपावलेत्रास २४ दोहा- पादभूमिआकाशशिर द्विग-
दीरघमुखलाय ऐसेंतुमकोंदेखिके धीरज्जगयोपराय २४ ओंवी-
अत्कत्कटविचित्र प्रचंडदीसनेत्र ऐशासिदेखोनि सर्वत्र धैर्यआणि
शांतिनपवे २४ अपंग- अत्कच्चह्यणावेउंचीनागणावे प्रलयाधि
हेलावेतेजोमय १ दिव्यरूपसत्यनस्तेजेअसत्य आसुचीअगत्यऐसी
नरूती २ चंडमुखज्याचेतंघ्रादीसचक्षूचे भयेआत्मयाचेधैर्यगेले ३ ॥
पाहतांऐसेंदुःखसोडूनगेलेसरव व्यापकबोळखतुकयाची ४॥ २४॥

श्लोक०- दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानिदृष्ट्वैवकाला-
नलसंनिभानि दिशोनजानेनलभेचशर्मप्रसी-
ददेवेशजगन्निवास॥२५॥

टी०स०- दंष्ट्राकरालाविकराळतोंडे देखूनिकालागिसमेंउदंडे नेणेदि-
शाहीसरवहीसरेशा प्रसन्नतूंहोयजगन्निवासा २५ आर्चा- दंष्ट्राक-
रालवदनें तूझीकाळाग्नितुल्यदेवेशा पाहुनिदिशाहिभुललां नस-
खहिमजहोप्रसन्नजगदीशा २५ दोहा- कालअगिनसबदाटतनु
बिनदेखेभयभीत दिसाफलीसरवहूनगनें अबकीजेप्रफ्रप्रीत २६
ओंवी- दाटाविक्राळमुखांभीतरी जेसाअग्निप्रगटलाप्रळयअवस-
रीं तेणेतेजेदिशानकळतीसुरारी सरवनपवेजगन्निवासा २५ अपंग०
दंष्ट्रात्याकरालानृसिंहाचीलाळा तुझीकांगोपाळाधरिलीसे १ हिरण्य
कशिपुनोहेयेधेपार्थआहे कृपाकरीमोहेंपूर्ववत् २ विकराळतोंडे का-
ळाझीचींकुंडे देखिल्याचपडेपहाणारु ३ दिशानेणेदेंवासरववासुदे

वा प्रसीदात्मभावातुकयाच्या ४ ॥२५॥

श्लोक- अमीचत्वांधतराष्ट्रस्यपुत्राः सर्वेसहैवा
वनिपालसंधैः श्रीष्मद्रोणः स्तूतपुत्रस्तथाऽसौ
सहास्मदीयैरपियोधमुरव्यैः २६

टी०स०-हेसर्वहीजेधतराष्ट्रपुत्र त्याचेसहायक्षितिपालमात्र श्रीष्म-
द्येंद्रोणहिकर्णहाहि जेआमचेवीरसमस्तकांहीं २६ आर्या- हेधार्त-
राष्ट्रसारे आणिकहीष्मृमिपालतत्पक्षी श्रीष्मद्रोणहिकर्णहि तेंसेजे
वीरआमुच्यापक्षीं २६ दोहा- पूतसबेधतराष्ट्रके सबचृपतिनकेसंग
करणद्रोणभीरवमजितें जोधांहेतबअंग २६ ओंवी- दुर्योधनादि
सर्व जयांचेसमुदाव श्रीष्मद्रोणादिदेव मुरवींप्रवेशती २६ अप्रंग
हेसर्वहीजेजेधतराष्ट्रवीर्यजे त्यांचेसाहायजेआवांतर १ अवनीचेपाल
येथेंश्रीष्मकाळ द्रोणआतुर्बळकर्णतेंसा २ आतांआमुचेहीविश्वाचेजे
देही त्यांचेनवलतेंहीतुकाबोले ३ ॥२६॥

श्लो०- वक्राणितेत्वरमाणाविशान्तिदंष्ट्राकरा-
लानिप्रयानकानि केचिद्विलग्नानांतरेषु
संदृश्यंतेचूर्णितैरुत्तमांगैः २७

टी०स०-मुरवेंतुझींसत्वरत्यांतजाती प्रयानकेंजीं विकराळदांतीं दां-
तांतहीचर्वितवीरकाया ज्यांचींशिरेंचाविसिदेवराया २७ आर्या- दं-
ष्ट्राकरालप्रयासर जीवदनेंरिघतित्यांतसंपूर्ण दांतांतलागलेजे को-
णोत्यांचींशिरेंदिसतिचूर्ण २७ दोहा- बहुततिहारेबदनमों सबेप-
रतहैआय कोउचाबतदादनतलें कोउरहेलपराय २७ ओंवी- ऐ-
शाप्रयानकमुरवांप्रीतरी एकरिघतांअडकलेदाटेमाझारी एकचूर्णमु-
रवांतरीं शिरेंअडकलींमजदिसताति २७ अप्रंग- मुरवेंतूझिजेथें
सत्वरजातितेथें प्रयानकपंथेंदंताचीये १ विकराळदंतींदातांतश्रीपतीच-
र्वितुवीरकांतीज्यांचींशिरें २ अहोदेवरायाचाविसीहेवांच्या आह्याचीळ-
सीयातुकयाअंगीं ३ ॥२७॥

श्लो०- यथानदीनांबहवोऽबुवेगाः समुद्रमेवाभि-

मुखाद्भवति तथातवामीनरलोकवीराविशंतिव-
 ऋण्यभिविज्वलन्ति॥२८॥

टी०स०- नदीजलेंजेविंबलेंवहाती वेगेंसमुद्राभिसुरवेंचियेती ज्वाळा
 मुरवींयानुस्त्रियाअनेकीं प्रवेशतीवीरहिजेनृलोकीं २८ आर्या- साग-
 रसन्धुरवजाती वेगनद्यांचेजसेहिनीरांचे तेवितुझ्यादीसमुरवीं समूह
 रिघतीनृलोकवीरांचे २८ दोहा- जोसरितावरस्वान्तु परतसिंधुमेंजा-
 य त्योंनृपतेरेबदनमें सबेपरतहैंआय २८ ओंवी- जैसेसरिताउद-
 केंवाहती तींअवघींसागरींमिळती तैसेनरलोकभूपती तववदनींप्रवे-
 शले २८ अप्रभंग- नदीजलेंजैसेवाहतीबलेंसीं वेगेंसिंधूपाशीमिळों
 येती १ तोहीआत्ममुरवींप्रवाहातेंशोखी तैसेज्वाळामुरवींचेथेंदीसे २
 अनेकआननेंज्वाळामयरसनें घेसीतूंस्वादानेंरूचीदेवा ३ परंतुआश्चर्य
 वारेलोकवर्या प्रवेशतीधैर्यातुकास्त्रणे ४॥२८॥ ॥श्रीगोपालकृष्णायः

श्लो०- यथाप्रदीसंज्वलनंपतंगाविशंतिनाशाय
 समृद्धवेगाः तथैवनाशायविशंतिलोकास्तवाः

पिवऋणिसमृद्धवेगाः२९

टी०स०- कींपेटल्याअग्निमधेंपतंग येतीमरायासिकरूनिवेग तैसेम-
 रायानिघतातिलोक वेगेंतुझ्याहीवदनींअनेक २९ आर्या- जैसेदी-
 माग्निमधें वेगेंचिपडुनिपतंगमरताती तैसेवदनींतुस्त्रिया मरावयालो-
 कशीप्रशिरताती २९ दोहा- दीपागनिपतंगलखी परतजीयकोंखोय॥
 त्योंतवमुखमेंलोकग्रह आपनासजोहोय २९ ओंवी- जाज्वल्यदीपा-
 वरी जैसेापतंगरिघेअवधारीं तैसेनाशावयामुखाभीतरी प्रवेशतीलोक२९
 अप्रभंग- किंवापेटलीयाअग्निमाजिकाया पतंगमरायाएकवटे १ तैसे
 लोकमेळमरायासकळ निघतीकेवळतुझ्यामुरवीं २ वेगेंशास्त्रअस्त्रेंर-
 थसाळंकारें गजउष्ट्रवाजीरे वाहनेंसी ३ अपारांचींघेणीअपारतुझीं-
 खाणी सांडुंनेणेंकोणीवृत्ततुका ४॥२९॥

श्लो०- लेलित्यसेग्रसमानः समंताल्लोकान्समग्रा-
 न्वदनेर्ज्वलद्भिः तेजोभिरापूर्यजगत्समग्रंभा-
 सस्तवोग्राःप्रतपंतिविष्णो ३०॥

री०स०- यासर्वलोकांगिच्छितोसिजेह्वां ज्वाळामुखींचाटिसित्यांसिते-
ह्वां प्रभातुझ्यातीव्रजगासमग्रा व्यापूनिदेवातपनातिउग्रा ३० आर्या-
सर्वत्रदीसवदनें लोकांचाकरिसिभक्षनीयास कांतीअत्कयनुझ्या ता-
पविनीयाजनांसमग्रांस ३० दोहा- करहियाससबलोकको रसन
ज्वाललपटाय कांतिरावरीजगतकां देतनापसबवाय ३० ओवी- तु-
झीमुखज्वाळाचजिह्वेचेंलसन तेणेंहोतसेसर्वलोकग्रसन त्याज्वाळेंभ-
रलेंत्रिभूवन ऐसेंविष्णुउग्ररूपतुझें ३० अभंग- यासर्वलोकांसजे-
ह्वांगिच्छितोस ज्वाळामुखेंत्यांसचादीसीतूं १ तेह्वांप्रभातीव्रतुझ्यादर्श-
नाय मजगमंउग्रसौदामिनी २ जगकर्पेज्यानव्यापुनीतयांत देवातप-
नातअतिउग्रा ३ नेणोकैसीभूकलागलाअचूक सोडिलीओळखतुक्याची

श्लो०-आख्याहिमेकोभवानुग्ररूपोनमोस्ततेदे- ४१३०

ववरप्रसीद विज्ञातुमिच्छामिभवतमाद्यनहि-

प्रजानामितवप्रवृत्तिम् ३१॥

री०स०- तूकोणपांउग्रतनूवदेहे प्रसन्नहोईतुजवंदिताहें जाणोंतुतें
इच्छितसेंप्रवृत्ती नेणेंतुझीदेववराद्यमूर्ती ३१ आर्या- तूकोणउग्ररू-
पी वदतुजनमितोंप्रसन्नहोआद्या तुजजाणोंइच्छितसेंप्रवृत्तिनेणेंतु-
झीस्वसंवेद्या ३१ दोहा- उग्ररूपतुमकोंनहों मोसोकहियेदेव तुम-
कांजानोंचहतहों तवरूपनकोंपेव ३१ ओवी- तूउग्ररूपमजसांग-
कवण तुजतानमनहोयप्रसन्न पहिलेंरूपपाहोंइच्छीमन तुझीप्रवृ-
त्तीनकळेस्वामी ३१ अभंग- तूकोणयाउग्रतनूबोलेंशीघ्र देईरूपापा-
ब्रहिताचेंहे १ प्रसन्नतूहोईतुजवंदनपायीं करितोंहेंपाहीदेवराया २
जाणोंतूतेंइच्छीप्रवृत्तीनिरइच्छी नेणेंतुझीकैसीआद्यमूर्ती ३ कधीना
देखीलाऐसानायकीला तोतूंप्रगटलातुक्याअंगें ४॥३१॥ श्रीशाम् ॥

श्रीभगवानुवाच

श्लो०-कालोऽस्मि लोकक्षयकृतप्रवृद्धोलोकान्स-

माहर्तुमिहप्रवृत्तः ऋतेऽपित्वांनभविष्यन्ति सर्वे

येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ३१

री०स०- जुनारलोकांतककाळमीतो लोकांसयायेयहरूपहाळें नमा-

रिसीतूंतरिनासतीहे सेनेंतयाजेनरवीरपाहें ३१ आर्या- मीलोकसं-
हराया झालोंकाळप्रवृद्धऐसारे चोद्धरेणीउभेजे तुजवांचुनिउतर-
तीलहेसारे ३२ दोहा- कालरूपहेहोंबडो सबकोंमारनहार तवबि-
नसबजोधानको ऋषिजेहूनिरधार ३२ आंवी- देवझालाबोलता
ह्मणेमीकाळलोकांचासंहर्ता तुजवेगळेकरूनीपार्था हेयुद्धींसर्वसंहा-
रपावती ३३ अप्रंग- देवबोलेआतांमहाबाहोपार्था ऐकेरेअन्यथानमा-
नीतू १ जुनाटलोकांतकाळमीप्रत्यक्ष मारूंपाहतोंसाक्षपाहेंमाझी२ लो-
कांसयायेथेंमारूंपाहातसे नमारिसीकेंसेवांचतील. ३ नरवीरसेनेमाजी
तेअसती झालीयांचीशांतीधनुर्धरा ४ तुजमायायेतेतेमीसोडीलीसे आ-
तांकायकेंसेजाणूंतुका ५ ॥३२॥

श्लो०- तस्मान्तमुनिष्ठयशोलभस्वजित्वाशत्रून्
भुंक्ष्वराज्यंसमृद्धम् मयैवैतेनिहताःपूर्वमेव-
निमित्तमात्रभवसव्यसाचिन् ३३

टी०स०- ह्मणूनितूंधेयशाऊठवेगीं जिंकूनिहेराज्यसमृद्धश्रीगीं म्यां
शांतिकेलीपहिलीचयांची निमित्तमात्रीनिघसव्यसाची ३३ आर्या-या-
स्तवउठतूयशये म्यातोंचधिलेअधींचसर्वअजी करियुद्धराज्यअपुलें
जिंकींतूंहोनिमित्तमात्रअजी ३३ दोहा- तातेंउठरणजीतले कीरत
औरदुराज मैहनरारव्योनरपति यहसबतेरेकाज ३३ आंवी- याकार-
णेंऊठतूयशयेईं वैरीजिंतोनिराज्यवाहीं म्यांमारिलेसर्वही युद्धींनिमि-
त्तधारीहोअर्जना ३३ अप्रंग- ह्मणूनितूंधेयशाऊठवेगीं जिंकूनी-
यांश्रीगींराज्यलक्ष्मी १ सिद्धीचीसमृद्धिआहेतवनिदळीं निवटीमंड-
ळीराजयांची २ म्यातोंकेलीशांतीपहिलीचयांची निघेसव्यसाचीनि-
मित्ताला ३ तुकयासीतूसीभेदनाअणुभरें हींमाझींउत्तरेतदयीलीहीं ४

श्लो०- द्रोणंचभीष्मंचजयद्रथंचकर्णतथाऽन्या- ३३
नपियोधवीरान् मयाहतांस्त्वजहिमाव्यथिष्ठा
युद्ध्यस्वजेतासिरणोसपत्नान् ३४

टी०स०- द्रोणासभीष्मासजयद्रथास कर्णासआणीकहिवीरत्यांस
म्यांमारिलेंमारिंतुझ्याअदृष्टी आहेजयश्रीझणिहोसिकष्टी ३४ आ०

श्रीष्वद्रोणजयद्रथकर्णतसेअन्यवीरहीप्रथित म्यांवधिल्यांसवधीतूं जिं-
 किसिरिपुयुद्धकरनहोव्यथित ३४ दोहा- श्रीखमद्रोणजयद्रथ कर-
 णआदिजेऔर भयतजअर्जनजसूकर अरिमारहुयाठोर ३४ ओंवी.
 श्रीष्वद्रोणजयद्रथकर्ण वीरसर्वमारिलेजाण आतांऊरतूंअर्जन शत्रू
 मारीं ३४ अभंग- अरेहेद्रोणश्रीष्वद्रोणहाजयद्रथ कर्णमहारथ
 आणिसूर १ त्यांसम्यांमारिलेतूंमारीसाक्षीला अदृष्टींराज्यालाह्यापू-
 नियां २ झणीकष्टीहोसांतूंयाकर्मापार्था जयश्रीसर्वथावरीतूज ३ नि-
 मिन्नाकारणेंघेतूंधनूषार तुकयाचेंअंतरऐसेंआहे ४ ॥३४॥श्रीकृष्ण॥

श्लो०-एतच्छुत्वावचनं केशवस्थ कृतांजलिर्वेपमा-
 नःकिरीटी नमस्कृत्वाभूयएवाहकृष्णसगद्गदं
 भीतभीतः प्रणम्य ३५॥

टी०स०-ऐकूनिहीकेशवशब्धाटी कृतांजलीकांपतसेकिरीटी पुनः
 पुन्हावदुनिकृष्णाजीतें बोलेगळगद्गदभीतभीतें ३५ आर्या- कां-
 पेभ्याल्याहुनिभी करजोडुनिकृष्णावचनपांडवतें ऐकूनिपुनरपिस-
 द्गद बोलेघडिघडिकरूनितंडवतें ३५ दोहा- वचनसूनेंश्रीकिसन
 के कापीअर्जनदेह प्रभुकेपायींलागिकें बोलेवचनसनेह ३५ ओं०
 संजयहाणेऐसेंवचनऐकूनिकृष्णाचें कंठसद्दिलेंअर्जुनाचें मगअं-
 जळीजोडुनितयाचे मागुतीभीतभीतस्तवितसे ३५ अभंग- कळलें
 अंतरभवरांगेंपीडे शुंकूनीतोतोंडेंअन्नटाकी १ देवाचेंइतरसेवीती
 पंक्तीसी तैसातोरायासीबोलतसे २ ऐकूनीकेशव वाक्यासीअर्जु-
 न वपुनिजमनेंघेईजेकां ३ कृतांजलीकीरीटीबोलतोभयभीत वं-
 दूनीअनंतपुनःपुन्हा ४ गद्गदयागिरातेजेजोअर्दिला जीवस्वरूपाला
 तुकानये ५ ॥३५॥ अर्जुनउवाच.

श्लो०-स्थानेऽर्षीकेशतव प्रकीर्त्याजगत्प्रहृष्य
 त्यनुरज्यतेच रक्षांसिभीतानिदिशोद्रवंतिसर्वे
 नमस्यंतिचसिद्धसंधाः ३६

टी०स०-यशोऽर्षीकेशतुस्यास्थितीतं हेविश्वहर्षेअनुरागयुक्त दि-
 शांप्रतीराक्षसजातिधाके समस्तहीवंदितिसिद्धलोक ३६ आर्या-ज-

गसर्वलक्ष्मीकेशा यशंतुभ्याल्लष्टआणिअनुरक्त राक्षसपत्निस्रया-
नें नमितीतुजसिद्धसंघहेयुक्त ३६ दोहा- सबजगताकोंजसलहैतु-
महिरहतअनुराग सिद्धनमतकोंसदा राच्छसजातहुभाग ३६ ओं-
वी- अर्जुनस्यणेनारायण तुमचेनिकीतीसंतोषीझालोंजाण भये
दशादिशापत्नानिराक्षसगण नमस्कारकरितीसिद्धादिक ३६ अपंग-
ऐसेंलक्ष्मीकेशतुझियास्थितीतें पाहूनीहर्षतेंत्रिभुवन १ अनुरागयुक्त
झालेंहेंपावन पापीयासीस्नानगंगेजैसें २ येथेंजेराक्षसदिशांतलक्ष्मी-
ती भयासपाळीतीस्यणूनीयां ३ वंदीतीसद्गवेंसिद्धलोकतुज तुकास-
णेभोजसंतांचीहे ४ ॥३६॥

श्लो०- कस्माच्च तेन न मे रन्महात्मन् गरीयसे ब्रह्म-
णोऽप्यादिकर्त्रे अनंतदेवेश जगन्निवासत्वमक्ष-
रंसदसत्परं यत् ॥३७॥

टी०-स०- नवंदितीकांतुजलासमर्था जोधोरधात्यासहिआदिकर्ता
अनंतजोविश्वपरांतंतू तूंसत्असत्अक्षरशक्तहीतू ३७ आर्या-
तुजजननकांनभिते ब्रह्मालाधोरआद्यतूकर्ता अव्यक्ताहुनिपरतू
अक्षरतूहीअनंततूभर्ता ३७ दोहा- क्येांननमोतुमकोंजहों ब्रह्माकेक-
रतार जगतईसअच्छरअनंत तुमसदसतहोपार ३७ ओंवी- तूंश्रे-
ष्ठस्यणूनिनमस्कारकरिती ब्रह्माचीतूउत्पत्ती ऐसीदेवाविश्वीअनंत
स्थिती सदसत्परतूंची ३७ अपंग- नवंदितीकांहेसमर्थांतुजला जो-
धोरविधीलाआदिकर्ता १ अनंतजोविश्वपरामाजींतू तूंसत्असत्अ-
क्षरतू २ शक्तब्रह्मस्वरेंउत्तरेंदेवाच्या ल्हदयींतुकयाच्यातूचीदेवा ३ ॥३७॥

श्लो०- त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणस्त्वमस्य विश्वस्य
परंनिधानं वेत्तासिवेद्यंच परंच धामत्वया ततं वि-
श्वमनंतरूपम् ३८ ॥

टी०-स०- विश्वादि तूंसर्वपुरींपुराण तूंमूमियाविश्वघटींनिधान ज्ञाता-
हितूंजेयहिचित्स्वरूपा हेंव्यापिलेंविश्वअनंतरूपा ३८ आर्या- पुरुष
परंधामपरम विश्वमयहिआदिदेवतमभेत्ता विश्वव्याप्तुवांहे पुरातना
नंतवेदतूवेत्ता ३८ दोहा- पुरुषपुरातनआदिहो तुमहोजगतनिधान

तुमयहसबजगबिस्तयो जानततुमहीग्यान ३८ ओंवी- तूंआदिदेव
 पुरुषपुरातन तूंविश्वाचेंपरमनिधान तूंउत्कृष्टज्ञानयज्ञ तूंअनंताव्यापि-
 लेंविश्वरूपें ३८ अश्रंग- विश्वादिंतूंसर्वपरीतूंपुराण तूंभूमीचापूर्ण
 जीवालागीं १ विश्वघटहोयत्यापरतानिधान ज्ञाताहीतूंज्ञानमययज्ञ॥२
 त्वांचविश्वरूपेंव्यापिलेंसकळां अनंतरूपाळाविश्वंभरू ३ आजतुकारूपेंम-
 जउमजसी विश्रान्तीमनासीआलीखरी ४॥ ३८ ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः

श्लो०- वायुर्यमोऽग्निर्वरुणःशशांकःप्रजापतिस्त्वं
 प्रपितामहश्च नमोनमस्तेऽस्तुसहस्रकृत्वःपुन-
 श्चभूयोऽपिनमोनमस्ते॥३९॥

टी०सम०- तूंवायुअग्नींदुचमादिदेव पितामहाचाहिपितात्वमेव नमोन-
 मोतूजसहस्रवेळ नमोनमोमागुतिसर्वकाळ ३९ आर्या- प्रपितामहप्र-
 जापति तूंशशिवरुणाग्निवायुतोशमन नमितोंसहस्रदांमो मागुतिकरि-
 तोंपुनःपुन्हानमन ३९ दोहा- वायप्रजापतिअग्निजम वरुणचंद्रतव
 रूप बारबारसेंनमतहूं तुमहिप्रणामअनूप ३९ ओंवी- वायुअग्निवरु-
 णयम प्रजापतिआणिसोम प्रपितामहतूंमहात्म सहस्रनमनेंपुनःपुन्हा
 ३९ अश्रंग- तूंचवायुयमवन्हीहीचंद्रमा देवांचाहीआत्मातूंचदेवा १पिता
 महाचातूंपिताहेंकळले तुजसहस्रवेळेनमोनमो २ नमोनमोसर्वकाळतु-
 जमागुनी ऐकिजेहेमतीतुकयाची ३॥३९॥ श्रीमद्वृक्षिणीपतयेनमः॥७

श्लो०- नमःपुरस्तादथ्रष्टुतस्तेनमोऽस्तुतेसर्वतएव
 सर्व अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वंसर्वसमाप्नोषित-
 तोसिसर्वः४०

टी०स०- मागेंपुढेंवंदनतूजपायीं तूंसर्ववंदूंतुजसर्वठायीं अनंतसामर्थ्य
 पराक्रमीतूं सर्वांपरींजाणसिसर्वतंतू ४० आर्या- सर्वत्रतूजसर्वा नमि-
 तोंदेवापुढेंहिअणिमागें अतिविक्रमतूंव्यापिसि तुजनमितीसर्वलोक्या-
 मागें ४० दोहा- आगेतोकोनमतहों पाळेतोहिअनंत सर्वदिसनतुमतें
 नमत प्रबलअमितप्रगवंत ४० ओंवी- अगणितपराक्रमतुंसेंवीर्यअ-
 सेजाण पूर्वपश्चिमेतुजनमन तूंसर्वांसिपावतोसह्यणवून तूंसर्वहोसी
 ४० अश्रंग- देवापारीपोरींआहेहेंकळेना आहेसनमनाकरूंतेंसें १भा-

गंपुदंबंदूतवपदालागीं सर्वतूयालागींसर्वींवदूं २ अनंतसामर्थ्यपरा-
क्रमीतूंची पटींविश्वयाच्यातंतूंगां ३ केलेंनमनतरीनिश्चळराहावेना ने-
णांकरिलवदनामाजीकबळू ४ मागेंजोहारलाकींकोरवानींकेलें हेंदुसरें
आलेंतुकाह्यणे ५ ॥४०॥

श्लो०-सरवेतिमत्वाप्रसभंयदुक्तंहेकृष्णाहेयादव
हेसरवेति अजानतामहिमानंतवेदंमयाप्रमादा-
त्प्रणयेनवाऽपि ॥४१॥

टी०स०- जेंबोलिलोंमीसलगीकरूनी रेयादवाकृष्णासरव्याह्यणूनी न-
जाणतांयामहिमेसदेवा चुकोनियांप्रीतिकरूनियांवा ४१ आर्या-स्नेहें
अणिप्रमादें नेणुनिमहिमासरवाह्यणुनिसदया वदलोंहेंचितुलामीहे-
कृष्णाहेयदूत्तमासरवया ४१ दोहा- मित्रजानजोमेकही छमाकरीसो
देव जानेकहांजुबापरो तवमहिमाकोमेव ४१ ओंवी- हेयादवाह्यणू-
निबोलिलों कृष्णासरवयावदलों प्रीतीनेंजेंबोलिलों तेंक्षमाकीजे ४१ ॥
अभंग- जेंबोलिलोंमीसलगीकरूनी रेयादवाह्यणूनीकृष्णासरव्या १
नजाणतांमहिमादेवापुरुषोत्तमा चुकलोंयाकर्माप्रीतीचीया २ शय्यास-
नींपंक्तींचालतांमार्गांत केलाजोहास्यार्थक्षमाअसो ३ अपमानकांहींन-
कळतांझाला तुवयाजीवालाशोधनेघे ४ ॥४१॥

श्लो०-यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसिविहारशय्या
सनभोजनेषु एकोद्यवाऽप्यच्युततत्समसंतत्सा-
मयेत्वामहमप्रमेयम् ४२

टी०स०- शय्यासनींभोजनिंचालतांही हास्यार्थकेलाअपमानकांहीं मा-
गेंपुदेंहोमजदेवराया क्षमाकरींअच्युतअप्रमेया ४२ आर्या- हास्येंक-
रितांझालों क्रीडासनिंआसनींहिंशयनींमीं एकांतींलोकांनीं करींक्षमा-
मीक्षमापनार्थनमीं ४२ दोहा- भोजनशयनबिहारमें क्रियाअनादरभा-
य तेज्जलमासबकीजिये प्रभक्तुमकेशवराय ४२ ओंवी- विहारआ-
सनभोजनशयन असत्कारिलालीलाविनोदाकारण अच्युताथोरअप-
राधझालाह्यणून क्षमाकरवितोंस्वामियां ४२ अभंग- मागेंपुदेंहीजे
मजदेवराया क्षमाअप्रमेयाकरींसरव्या १ अच्युताअह्ययानेणूनीयांग-

र्वे रूसींफुगोंअवघेक्षमाअसो २ चांगनेचमागोंउराउरीदेवा सारथीस्वभावा
तूजकेले ३ कौरवांचेसभेपाडिलेंशिष्टार्ड पाहानांअन्यायीकोटीतुका॥४२

श्लो०-पिताऽसिलोकस्यचराचरस्यत्वमस्यपूज्य
श्वगुरुर्गरीयान् नत्वत्समोऽस्यभ्यधिकःकुतोऽ
न्योलोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभावः४३

टी०स०-पिताजगाचांसचराचराचा तूपूज्यसर्वांगुरुवर्यसाचा नतुल्य
कोणीतुजथोरदेवा केंचात्रिलोकींअतुळप्रभावा ४३ आर्या- स्थिरच-
रलोकांचातू बाप गुरुश्रेष्ठआणिपूज्यमहातुजसमअधिकनकोणी त्रि-
जगांततुझाप्रभावअनुपमहा ४३ दोहा- पिताजुतुमसङ्सारके तु-
महिपूज्यगुरुईस तवप्रभावत्रयलोकमे कौनकरेतबरीस ४३ ओंवी-
तूपिताचराचरलोकांसी आणिगुरुपूज्यहोसी आणिकअधिकतागाहीं
तुजऐशी त्रैलोक्यामाजी ४३ अश्रंग- पिताहोसीतूजगाचा चराचर
जडजीवांचा १ तूपूज्यसर्वांगुरू सर्वीसर्वात्मासाचारू २ तुल्यनाहींकोणी
तूज देवाथोरदीसेमज ३ अतुलप्रभावत्रिलोका कोठेयेवेंनेणेतुका॥४३

श्लो०-तस्मात्प्रणम्यप्रणिधायकायंप्रसादयेत्वा
महमीशमील्यम् पितेवपुत्रस्यसखेवसरव्युःप्रि
यःप्रियायार्हसिदेवसोढम्॥४४॥

टी०स०-ह्यणुनिवंदीपसरूनिकाया प्रसन्नह्वावेमजदेवराया क्षमाक-
रीजेविंपितासूताला सरवासरव्यालाप्रियहीप्रियाला ४४ आर्या-या-
स्तवसाष्टांगनमीं प्रसन्नहोमजकरींक्षमाऐशी जैशीकरिबापसूतामि-
त्रसरव्याकींप्रियप्रियानेसी ४४ दो०- तोहीनमनप्रसन्नहो छुमारोक
जेमोहि जोपितासूतकोंप्रियही मित्रमित्रकोंजोयि ४४ ओंवी-याका-
रणेंतुलानमस्कारितों जसासखासरव्यासिलो पुत्रासिपिताक्षमाकरि-
तो नैसीकृपाकरीनारायणा ४४ अश्रंग०-ह्यणुनवंदीदेवराया पसरूनी
स्वात्मकाया १ देवदेवाहोप्रसन्न आह्नीतरीश्रीसंपन्न २ पितासूताक्षमाक-
री जेविंसरवासरव्यातरी ३ प्रियप्रियालासद्भावे तुकाक्षमामागेजीवें॥४४

श्लो०-अदृष्टपूर्वदृषितोऽस्मिदृष्ट्वाभयेनचप्रच्य
थितंमनोमे तदेवमेदर्शयदेवरूपंप्रसीददेवेश

टी०स०-अपूर्वहेंदैखुनिल्लष्टझालों परंतुचिन्तांतरिंफारभ्यालों पूर्वी
जसादारखविंदेहतेसा प्रसन्नहोऊनिजगन्निवासा ४५ आर्या-पूर्वीनदे
खियेले उठलेरामांचयासपाहूनी अयभीतमनीमजते दावीरूपप्रसन्न
होउती ४५ टी०-रूपअदेखसरावरो मोहिहरखअयहोय पहिलोरूप
दिखाइये हंजीवतयाजोय ४५ ओं०-कधीनाहींदेखिलेंतेंदेखून हर्षआ-
णिअयपावलेमाझेमन आतांपहिलेंचरूपदारखवींप्रसन्नहोऊन देवाज-
गन्निवासा ४५ अप्रभंग-ल्लष्टझालोंहेंअपूर्व रूपदेखूनीयांसर्व १ परंतु
याचिन्तामाजी अयेकांपनसेंआजी २ आतांपूर्वीचाहोनास देहदारखवीं
आह्लांस ३ जरीप्रसन्नव्यापका तरीसंबोरवावानुका ४।४५॥श्रीशांजय०

श्लो०-किरीटिनंगदिनंचक्रहस्तमिच्छामित्वांद्रुष्टु
महंतयैव तेनैवरूपेणचतुर्भुजेनसहस्रबाहोभ्र-
वविश्वमूर्ते ॥४६॥

टी०स०-करीगदाचक्रकिरीटमाथा तेंइच्छितोदर्शनकृष्णनाथा जेंचों
भुजांचेंतरूपस्वल्प तेंदाविहेंझांकुनिउग्ररूप ४६ आर्या-चक्रकि-
रीटगदानें धरिंपहिलेंरूपतूंचतुर्बाहो अमितकराविश्यतनोत्पारूपें
इच्छितोतुलापाहों ४६ टी०हा-मुगुटविराजतसीसपर शांखचक्रचहुं-
हात इहविधिमांहिदिखाये प्रभुहोतुमजगनाथ ४६ ओंवी-माथा
मुगुटगदाचक्रकरीं पहावयाइच्छितोअंतरीं तेंरूपनुझेसेंचतुर्भुजमु-
रारी प्रगतकरींआतां ४६ अप्रभं०-करीगदासुदर्शन किरीटमस्तकांपा-
वन १ कृष्णनाथाअनाथाच्या श्रेयीचाचीतोतुमच्या २ सोपीचतुर्भुजमूर्ती
जेकवदाळेआह्लांहातीं ३तीदारखवुनीहेझांका जेथेंउमजनेघेतुका ४॥४६॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०-मयाप्रसन्नेनतवाज्जनेंद्ररूपंपरंदर्शितमा-
त्मयोगात् तेजोमद्यविश्वमनंतमाद्यसन्धेत्वद-
त्येननदृष्टपूर्वम् ॥४७॥

टी०स०-हेंअर्जुनातूजकृपानुरागे म्यांदाविलेंरूपनिजात्मयोगें अ-
मंततेजोमद्यविश्वरवाणी जेंदेखिलेंतूजविणेंनकोणीं ४७ आर्या-म्यां-

रूपआत्मयोगे तेषु नितुजपरमदाविलेनेजे तजविणअन्यनपाहे वि-
श्वअनंताद्ययुक्तजेनेजे ४७ दोहा- तोहदिरखायोरूपमे अनिप्रसन्न-
चित्तहोय आदिअंतजोतेजमे देखसकेनहिकोय ४७ ओंवी-अर्जुना
योगेकरूप रूपदाविलेहोऊनिप्रसन्न हंतुजवांचून देखिलेनाहीकोणी
४७ अप्रभंग-बोलेदेवतोसाधूचा महामेघगंभीरवाचा १ पार्थाकृपेने
दाविले विश्वरूपस्यांआपुले २ आत्मरूपतेजोमय अनंतकींविश्वाल-
क ३ नेणेकोणीतूजवीण तुकाहणेमाझीरवूण ४ ॥४७॥ श्रीकृष्णा०

श्लो०- नवेदयज्ञाध्ययनेनदानेनचक्रियाभिन
तपोभिरुग्रैः एवंरूपःशक्यअहंचलोकेद्रष्टुं
दन्येनकुरुप्रवीर ॥४८॥

टी०स०-योगीनवेदाध्ययनदानां कर्मानिवाउग्रतपेकरूनी नस-
र्वथाशक्यजगींपहाया मीआणिकांयेरितिंपत्कराया ४८ आर्था-
नरलोकींउग्रतपे दानमखेंकर्मवेदअध्ययनें यारूपेमजतुजविण श-
क्यपहायानअन्ययानयनें ४८ दोहा- वेदजग्यतपदानअरु क्रिया-
ध्ययनतेजोय मेरोरूपअसक्यसो निरुपदिरखायोतोय ४८ ओं०वे-
देयज्ञेअध्ययनेदाने विधिनेकर्मचरणे त्रैलोक्यामाजिकवणे मा-
झेरूपतुजवेगळे देखिलेनाहीं ४८ अप्रभ०-योगीवेदाध्ययनस्थळीं दा-
नींसत्कर्ममंडळीं १ उग्रतपाहींपार्था जगींशक्यनसर्वथा २ पाहायासरे
आणीका मीइतराकुरुनायका ३ कांहींनानुडेलोकांहीं अरेदेखेतुकादेहीं
४१४८

श्लो० मातेव्यथामाचविमूढभावोदृक्षारूपंधोरमीदृङ्मदं
व्यपेतपीः प्रीतमनाः पुनस्त्वंतदेव मेरूपमिदंप्रपश्य ॥४९॥

टी०स०-नहोव्यथेनेमनमूढतृप्ते अत्कयहेदेखुनिरूपमाझे होऊनि-
यांनिर्भयमागुतीहे तूनेचमाझेनिजरूपपाहे ४९ आर्था-घोरस्वरूप
पाहुनि नहोव्यथा!मूढभावबापाहा निर्भयसंतुष्टमनें माझेपूर्वस्वरू-
पबापाहा ४९ दोहा- रूपप्रधानकदेखिके तवहीजीवडराय अबव-
हभयकोडारदे पहिलोरूपदिरवाय ४९ ओंवी-माझेघोररूपदेखुनि
नयनीं तेणेभयव्यथानघरींमनीं आतांपयटाकूनीप्रीतीधरूनीं पाहेहे

पूर्वरूपपाहेंमाझे ४९ अंभंग- याव्यधेनेंमूढमन नहोहोईसावधान १
माझेरूपभयंकर देखूनभ्यालेंरेअंतर २ आतांएकदांमागुती निर्भय
होईवीरपती ३ रूपतेचपाहेंपुन्हा जेथेंतुकाआलाध्याना ४॥४९॥श्री॥

संजयउवाच.

श्लो० इत्यर्जुनं वासुदेवस्तथोक्त्वा स्वकं रूपं दर्श-
यामास भूयः आश्वासयामास च भीतमेनं भू-
त्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा ५०

टी०स०- बोलूनियांयेरितिवासुदेव तेअर्जुनादारवविरूपदेव भ्याला
बहूदेखुनिजोप्रताप आश्वासिलाहोउनिसौम्यरूप ५० आर्था- बो-
लुनिऐसेंपुनरपि दावीनिजरूपतोतयाश्वासीं हीउनिसेम्यश्रीहरि
भ्यालाजोपार्थत्यासिआश्वासी ५० दोहा- अर्जुनसोऐसीकही पहि-
लोरूपबताय समाधानबहुबिधकियो भयतेलियोबचाय ५० ओं०
संजयस्वणेदेवेंऐसेंबोलूनी आपुलेंरूपदारवविलेंमागुतेनी आश्वा-
सिलें सौम्यरूपहोउनी भ्यालियाअर्जुनासी ५० अंभंग- संजय
बोलेकुरुवर्या वासुदेवकृतकार्या १ ऐसेंबोलिलेअर्जुना कृष्णरूपेसा
लापुन्हा २ ग्राहिकाच्याचआवडी व्यापारीकउकलीघडी ३ नेघेजा-
णूनवेविली तुकास्वणेशांनीदिली ४॥ ५० ॥ श्रीकृष्णपरमात्मनेनमः
अर्जुनउवाच.

श्लो०- दृक्ष्वदं मानुषं रूपं तव सौम्यं जनार्दन ॥

इदानीमस्मि संवृत्तः सचेताः प्रकृतिंगतः ॥५१॥

स०टी० नररूपतुझेसौम्य हेंदेखुनिजनार्दना आतांअसेंबन्यावृत्तीं ॥
बुद्धिसीस्मृतिपावलीं ५१ आर्था- हेंमानुषरूपतुझे पाहुनिसेम्य
प्रसन्नचित्तअसें स्वस्थप्रकृतिहिझाली वारेंमीजन्मलोचिआजिअ-
सें ५१ दोहा- रूपअनूपहितुमध्यो तास्वेंहोंदेख प्रकृतिलहीमें
आपनी भयोस्चित्तअभिषेख ५१ ओं० वी - अर्जुनस्वणेजनार्दन ॥
मनुष्यंरूपातेंदेखून मोहगोलापळून ज्ञानमजजाहलें ५१ अंभंग-
पार्थआनंदेंनीवाला देवदेखतांसाजूला १ स्वभापरीआदितेज स्वणेंमा-
वळेसहज २ निशीउदयांतनारा तेवींदेखेसेंन्यपारा ३ आपणारथारवा-

लींउभा वरीदेखेपयनाभा ४ शंखचक्रादिहत्यारं चतुष्पाणीरूपगो-
जीरं ५ गणलक्षणनेटका दिसेसौम्यटविरका ६ हर्षबोलेधनंज-
य तुझेदेखियेल्यापाय ७ आतांबुद्धिस्मृतीआली वृत्तिराहिलीचांग-
ली ८ नकोपालटघेउंपुन्हा तुकाक्षणेजनार्दना ९ ॥५१ ॥ श्रीकृष्णाय०
श्रीभगवानुवाच.

श्लो०-सद्गुर्दर्शामिदंरूपं दृष्टवानसियन्मम ॥

देवाअप्यस्यरूपस्यनित्यं दर्शनकांक्षिणः ॥५२

टी०स०-हेरूपदेखणेकष्ट माझेजेंदेखिलेंतुवां यारूपाचेंदेवतेहीस-
दादर्शनइच्छिता ५२ आर्या- जेंदेखिलेंतुवांरें अशक्यजेंरूपतेंप-
हायास पाहूंइच्छितिसरही माझ्यारूपासतेमहायास ५२ दोहा-
बिस्वरूपअतिगहनयह जोतूंदेख्योमीत नास्वरूपकोंदेवता देख्यो
चाहतनीत ५२ ओंवी- माझेहेंदुर्लभस्वरूप तुलादाविलेंअनूप प-
हावयाकरिनीतप देवांसदुर्लभजें ५२ अप्रभंग- भक्तनायकावेश-
ब्द ऐकुनीदेवझालास्तब्ध १ चुकीआपणाकुनझाली ज्यासीजाणी-
वकळोंदिली २ हातींआल्यामेरुराई सत्यबोलतोअन्वयीं ३ मग-
ह्मणोगावेडया काईहासोंधनंजया ४ अरेअफ्रेंवृथागगन खरेंसां
गतींनिवडन ५ जयापासूनीअपार होतीजातीदशाअवतार ६ कष्टभो
गीतीस्वरगेण रूपपाहावयासंपूर्ण ७ जेंकांमाझेदेखिलेंतुवा नव
सुकरीशिवजीवा ८ तुकावदलाकिंचित झालेंत्रिजगींविरव्यात ९ ॥५२

श्लो०-नाहंवेदैर्नतपसानदानेननचैज्यया ॥

शक्यएवंविधाद्रष्टुं दृष्टवानसिमांयथा ॥५३

टी०स०-मीवेदींनतपींदातीं नपूजेंहिकरूनियां पाहायाशक्यये-
रीतीं तुवांदेखिलेंजसें ५३ आर्या- यापरिचामीदानें जसेंवेदे
तपेंहिसायासें शक्यपहायासनसें जैसेंत्वांदेखिलेंअनायासें ५३ ॥
टी०-दानजग्यतपविधिविये मोहिनदेखेकोय बिनभ्रमपारयतूंअ-
वे मोकोरत्योज्ज्वोय ५३ ओंवी- वेदयज्ञदानेंकरून हेरूपकोणा
नदिसेजाण तुवांपाहूनझालेंरूपाचेंज्ञान आणिककीणींपहावयाश-

क्यनोहे ५३ अश्रंग - दानीतपींवेदीनामी पूजादिकांचेसंभ्रमीं १
शक्यपहायायेरीतीं तुवांदेखिलीजेमूर्ती २ बहूनिदानींचाटेवा तुवां
पाहिलापार्थिवा ३ सनकादिकजयासाठीं तुकाह्मणेबहूकही ४॥५३

श्लो०- भक्त्यात्वनन्यथाशक्य अहमेवंविधीर्जुन
ज्ञातुद्रष्टुंचतत्त्वेनप्रवेष्टुंचपरंतप॥५४॥श्रीशाम्

टी०स०- तोमीआत्मैक्यभक्तीनें येरितींशक्यअर्जुना जाणायासपहाया-
स प्रवेशायासतत्त्वां ५४ आर्या- ऐसामीपरिऐका भक्तीनेंलभ्य
हीप्रवेशाया जाणावयापहाया तत्त्वेमीकूलभसमजऐशाया ५४॥

दो०- ऐक्यभक्तिजोकोउकरे सोदेखेयाप्राय नीकेजानेंमोहिसोंमो-
मेरहेसमाय ५४ ओंवी- मजपाहणेंजाणणेंदेखणें तेंसर्वभक्तीचे-
निगुणें ऐसेंमजजेजाणणें तेंममरूपींप्रवेशावी ५४ अश्रंग- तोमी
आत्मैक्यभक्तीनें शक्यपार्थियेरीतीनें १ जाणायासपहायास अंतीं
गतीप्रवेशास २ जरीआवडीसगुणीं चित्तठेवीरेंनिर्गुणीं ३ तेंचसार्थकतत्त्व-
तां तुकाज्ञालायाजाणता ४॥५४॥

श्लो०- मत्कर्मकृत्यत्परमोमद्भक्तः संगवर्जितः॥

निर्वैरः सर्वभूतेषु यः समाभेतिपांडव॥५५॥श्री

टी०-स० मद्भक्तनिःसंगज्याला मीथोरकरिमत्क्रिया निर्वैरसर्वाभूतीजो
तोपावेमजपांडवा ५५ आर्या- मीतोपरमजयाला मत्पूजकआणित्य
मद्भक्त निर्वैरसर्वभूतीं पावेमातेअसंगतोयुक्त ५५ दो० मोनिमित्तकरम
निकरे सजेभगतितजिथोर बैरनकाहूसेकरे लहेकमोभेंठोर ५५ ॥

ओं०- मद्भक्तीनेंजाण मीथोरकरीहेकीर्तन सर्वभूतींनिर्वैरहोणें तो
मजमाजीसमावे ५५ अश्रंग- ज्ञालानिःसंगमद्भक्त मीथोरहाधरीहेत
१ करीमत्क्रियाचोरवटी सर्वभूतींहेषुनुठी २ तोगापांडवापावतो माझा-
मजसामावतो ३ घंटेपासनीयांनादू तुकाह्मणेवीसंवादू ४॥५५इतिश्री
मद्भग० योग० श्रीकृष्णार्जु० विश्वरूपदर्शनयोगोनामएकादशोध्यायः११
वामन- इतिरीकासभश्लोकी अध्यायाअकराविचा श्रीपार्थसारथीक-
र्ता ज्योवामनमनोरथीं १ अश्रंग- संजयसांगेधृतराष्ट्रा विश्वरूपीं

झालीयात्रा १ एकादशाचेमंडळीं पार्थदेवतागोधळी २ जन्मेजयासांगे
 कद्या पैतोवैशंपायनगाथा ३ केलासमासअध्यावो तुकाउदोकारभावो
 ४ त्याचेपदराच्यापद्धतीं चालेकवीसिद्धमती १ तरीचअधिकाउणीवा॥
 देवोरिझालाजाणावा २ श्रीपांडुरंगापायीं गुरुदासतेवीडोयी ३ येथेंतु-
 कयासंगती गीनासांपडलीहोती ४ तेंणेंआशीर्वाददीला नानोकर्णीसं-
 ब्रआला १ विश्वरूपपार्थादावी मजनिद्रिताचेववी २ गेलासंशयउडून
 तुकातुसलाभगवान ३ इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमठटीकायांएकाद०११

द्वादशाध्यायप्रारंभः

वासन.

श्रीहृष्णोंपूर्वअध्यायीं विश्वरूपधनंजया दाबूनिबोलिलाअंतीं तथाप्रति
 जगहुरु १ कींमीनहंवेदनप दानपूजेकरूनिही पाहायायोग्यज्यारूपें॥
 मातेंदरिखयलेंतुवां २ तोमीअनन्यभक्तीनें येरि तींशक्यअर्जना जाणा-
 वयापहायाला प्रवेशायासअंतरीं ३ अनन्यभक्तिह्यणिजे भजनीहैं-
 ततेनसे अन्यत्वेभजणेंवेद पशतुल्यमिषेधिनी ४ अनन्यभक्तिअन्य-
 त्व उपास्योपासकामधें नसूनिजेकरीभक्ती उपास्याचीउपासक ५अ-
 नन्यदेवताभक्ती अनन्यविषयींरती ऐसेंभजूनिहीहैंते भजतांभ-
 क्तिनेनह्ने ६ कींऐसीभक्तिदेवाचीकि निमित्तकरीजरी आत्मार्यतरिदे-
 वाही परीसप्रीनिआपुली ७ स्वकल्याणार्थनृपती सेवितीश्रीपतीतसा
 विनाप्रयोजनतरी नकरीभक्तिकोणिही ८ एकतोभक्तिदेवाची दुसरी
 त्यापरीसही स्वभक्तिआतांहेभक्ती अनन्यातेंकरीवदा ९ भक्तीचेदो-
 षजेतीह्नी तेअन्यत्वांचआश्रित तिचेचतीह्नीगुणते अनन्यत्वांच
 वर्तती १० निमित्तेव्यवधानत्वे व्यभिचारेकरूनियां सनिमित्ताव्यव-
 हिता व्यभिचारिणिभक्तिने ११ निमित्तेभक्तिमुक्तींच्या सनिमित्ता-
 चिभक्तिने व्यवधानक्षणजरी तरीव्यवहितचित्ते १२ कल्याणनहतां
 शीघ्र क्षणएकहिनावडी उपजेतेव्यवहिता व्यवधानेक्षणचित्या १३
 रमेदोंपुरुषींनारी तेजशीव्यभिचारिणी देवींस्वजीवींदोंगयींभक्ति-

क्यनोहे ५३ अप्रभंग - दानींतपीवंदीनामी पूजादिकांचेसंभ्रमीं १
शक्यपहायायेरीतीं तुवांदेखिलीजेमूर्ती २ बहूनिदानींचाटेवा तुवां
पाहिलापार्थिवा ३ सनकादिकजयासाठीं तुकास्यणेबहूकष्टी ४॥५३

श्लो०- प्रत्नयात्वनन्ययाशक्यअहमेवंविधोर्जुन
ज्ञातुद्रष्टुंचतत्त्वेनप्रवेष्टुंचपरंतप॥५४॥श्रीशाम्

टी०स०- तोमीआत्मैक्यभक्तीनें येरितींशक्यअर्जुना जाणायासपहाया-
स प्रवेशायासतत्त्वतां ५४ आर्या- ऐसामीपरिऐका भक्तीनेंलप्य
हीप्रवेशाया जाणावयापहाया तत्त्वेमीसुलभसमजऐशाया ५४॥
दो०- ऐक्यभक्तिजोकोउकरे सोदेखेयाभाय नीकेजानेंमोहिसोंमो-
मेरहेसमाय ५४ ओंवी- मजपाहणेंजाणणेंदेखणें तेंसर्वभक्तीचे-
निगुणें ऐसेंमजजेजाणणें तेंममरूपींप्रवेशवी ५४ अप्रभंग- तोमी
आत्मैक्यभक्तीनें शक्यपार्थायेरीतीनें १ जाणायासपहायास अंतीं
गतीप्रवेशास २ जरीआवडीसगुणीं चित्तदेवीरेंनिर्गुणीं ३ तेंचसार्थकतत्त्व-
तां तुकाझालायाजाणता ४॥५४॥

श्लो०- मत्कर्मकृन्मत्परमोमद्भक्तः संगवर्जितः॥

निर्वैरः सर्वभूतेषु यः समाप्तेतिपांडव॥५५॥श्री

टी०-स० मद्भक्तनिःसंगज्याला मीथोरकरिमत्क्रिया निर्वैरसर्वभूतींजो
नोपावेमजपांडवा ५५ आर्या- मीतोपरमजयाला मत्पूजकआणिनित्य
मद्भक्त निर्वैरसर्वभूतीं पावेमानेंअसंगतोयुक्त ५५ दो० मोनिमित्तकरम
निकरे सजेभगतितजिथोर बैरनकाहूसेकरे लहेसुमोमेंठोर ५५ ॥
ओं०- मद्भक्तीनेंजाण मीथोरकरिहेंकीर्तन सर्वभूतींनिर्वैरहोणें तो
मजमाजीसमावे ५५ अप्रभंग- झालानिःसंगमद्भक्त मीथोरहाधरीहेत
१ करीमक्रियाचोरवटी सर्वभूतींहेषुनुठी २ तोगापांडवापावतो माझा-
मजसामावतो ३ घंटेपासूनीयांनादू तुकास्यणेवीसंवादू ४॥५५इतिश्री
मद्भग० योग० श्रीकृष्णार्जु० विश्वरूपदर्शनयोगोनामएकादशोध्यायः११
वामन- इतिटीकासमश्लोकी अध्यायाअकराविधा श्रीपार्थसारथीक-
र्ता जोवामनमनोरथीं १ अप्रभंग- संजयसांगेधृतराष्ट्रा विश्वरूपीं

झालीयात्रा १ एकादशाचे मंडळीं पार्थदेवतागोंधळी २ जन्मेजयासांगे
कथा पैतोवेशंपायनगाथा ३ केलासमास अध्यावो तुकाउदोकारभावो
४ त्याचे पदराच्या पद्धतीं चालेकवीसिद्धमती १ तरीच अधिकाउणीवा॥
देवोरि झालाजाणावा २ श्रीपांडुरंगापार्थी गुरुदासदेवीडोयी ३ येथेंतु-
कयासंगती गीतासांपडलीहोती ४ तेंणें आशीर्वाददीला नातोकर्णीसं-
त्रआला १ विश्वरूपपार्थादावी मजनिद्रिताचेववी २ गेलासंशयउडून
तुकातुसलाभगवान ३ इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमन्टीकायांएकाद०११

द्वादशाध्यायप्रारंभः

वामन.

श्रीहृणोर्पूर्वअध्यायीं विश्वरूपधनंजया दाबूनिबोलिलाअंतीं तयाप्रति
जगहुरु १ कींमीनहेवेदनप दानपूजेकरूनिही पाहायायोग्यज्यारूपें॥
मातेंदेरिवयलेंतुवां २ नोगीअनन्यभक्तीनें येरि तींशक्यअर्जना जाणा-
वयापहायाला प्रवेशायासअंतरीं ३ अनन्यभक्तिह्यणिजे भजनीहैं-
ततेनसे अन्यत्वेभजणेंवेद पशतुल्यमिषेधिनी ४ अनन्यभक्तिअन्य-
त्व उपास्योपासकामधें नसूनिजेकरीभक्ती उपास्याचीउपासक ५अ-
नन्यदेवताभक्ती अनन्यविषयीरती ऐसेंभजूनिहीहैंते भजतांभ-
क्तिनेनहे ६ कींऐसीभक्तिदेवाचीकि निमित्तकरीजरी आत्मार्यतरिदे-
वाही परीसप्रीतिआपुली ७ स्वकल्याणार्थनृपती सेविनीश्रीपतीतसा
विनाप्रयोजनतरी नकरीभक्तिकोणिही ८ एकतोभक्तिदेवाची दुसरी
त्यापरीसही स्वभक्तिआतांहेभक्ती अनन्यातेंकशीवदा ९ भक्तीचेरो-
षजेतीह्नी तेअन्यत्वींचआश्रित तिचेचतीह्नीगुणते अनन्यत्वींच
वर्तती १० निमित्तेव्यवधानलें व्यभिचारेकरूनियां सनिमित्ताव्यव-
हिता व्यभिचारिणिभक्तिने ११ निमित्तेभक्तिमुक्तींच्या सनिमित्ता-
चिभक्तिने व्यवधानक्षणजरी तरीव्यवहिताचिते १२ कल्याणनहतां
शीघ्र क्षणएकहिनावडी उपजेतेव्यवहिता व्यवधानेक्षणविद्या १३
रमेदोंपुरुषींनारी तेजशीव्यभिचारिणी देवींस्वजीवांदोंगयींभक्ति-

होव्यभिचारिणी १४ हेदोषअन्यभक्तीचे आतांयाचेविलक्षण अनन्य-
 भक्तिचेतन्ही गुणनेआइकाअसे १५ सर्वप्रियेंज्यानिमित्तें प्रियजोनि-
 निर्निमित्तचि तोस्वात्माहोयविश्वात्मा यानिमित्तात्मभक्तिने १६ उपासकां-
 चाजोआत्मा तोउपास्यपणेंसुरे तेह्नांचअव्यवहिता भक्तीकींनविटे-
 कधीं १७ ज्याआत्मार्युपास्याची करीभक्तिउपासक त्यासीस्वऐक्य
 कळतां भक्तिअव्यभिचारिणी १८ अनन्यभक्तिनेऐसी याश्रीगीतेंतव-
 र्णिती नेणूनिहारहस्यार्थ यथास्वमतिबोलती १९ भेदवाद्यांसअहैत
 बोलतांउडतेमत आणित्यालारहस्यार्थ नसूचतिहियेरितीं २० मता-
 भिमानीज्ञानीही झालेंआश्चर्यथोरहें निर्गुणोपासनामात्रीं वाहतीअ-
 भिमानजे २१ सगुणींप्रीनिमगकां आत्माकळलियावरी ह्यणतीयास्त
 वअसा भक्तिमार्गनवर्णिती २२ निर्गुणात्मत्वकळणें ज्ञानेंतेंज्ञानबोलि-
 जे त्याज्ञानेंसगुणप्रेमें अहैतींभक्तिबोलिजे २३ ज्ञानावांचूनिभक्तीचें
 रहस्यनकळेकधीं भक्तिवांचूनिचांकष्ट ज्ञानाचीस्थितिबाणणें २४ त्या-
 ज्ञानेंसगुणींप्रेम अहैतींभक्तिबोलिजे अधिष्ठातींदिसेविश्व तेंसाक्षी
 ईशआपण २५ कल्पूनिदाधिहेंज्ञान भक्तिचेंतत्वबोलिलें भक्तां
 चतुर्विधामध्ये जेंसींआर्तादिलक्षणें २६ ज्ञानीलक्षणचौध्याचें भज-
 नाज्ञानवेगळें जोवासुदेवतंतूतें ज्ञानेंज्ञाननगींपटीं २७ त्यातेंपाहे
 भजनहें भक्तियालागिंबोलिजे बहूनांजन्मनामंते ज्ञानवाच्यांप्र-
 पद्यते २८ वासुदेवःसर्वमिति शेषहीहेंचिबोलणें तोवासुदेवतोआ-
 त्मा निर्निमित्तचिआवडे २९ तेचिआवडिहेंभक्ति अज्ञानेनघडेकधीं
 नेणूनिचांरहस्यातें अज्ञत्वींभक्तिवर्णिती ३० निर्गुणोपासनामात्र॥
 ज्ञात्यासिह्यणतीपुरे गीतेंततोंभक्तिथोर अहैतज्ञानरूपिणी ३१ गी-
 तार्थजाणेतोएक बारवाणीभक्तिजेअसी श्रीलुणाहीहेंचिबोलेअध्या-
 यींअठराविद्या ३२ गीतार्थवर्णनफळ ज्याश्लोकींबोलिलास्वधें
 अष्टादशाध्यायश्लोक येरितींबोलिलाहरी ३३ श्लोक यद्
 दं परमं गुह्यं मद्रक्तेष्वभिधास्यति भक्तिंमधिपरांकृत्वा
 मामेवैष्यत्यसंशयः ॥ ६८ ॥ ऐसाअष्टादशाध्याय श्लोक
 श्लोकार्थतोअसा कींजोहेंगुह्यपरम सांगेपावेचतोमला॥३४॥

कैसेंयांश्रोतयांमीजी सांगावेकवणेरितीं वक्ताह्यणेलतरितें चाश्लोकींरू-
 ष्याबोलतो ३५ कींमाझेभक्तत्यामध्ये माझेठायींचभक्तिजे करूनिधोरते
 सांगे तोपावेमजनिश्चित ३६ अर्थआणीकहीहोतो कींहेंसांगेलगुत्यजो
 पावेलमाझेठायींनो भक्तिधोरकरूनियां ३७ परंतुहाअर्थयेथें बोलतांबा-
 धलागतो कींसांगण्याचेंफळतो नव्हेजेत्यासपावणें ३८ करिभक्तिहितो
 त्यातें पावेलचिनसंशय तेह्नांभक्तांतगीतार्थ कथनाचेंनहेंफळ ३९मा-
 ज्जेठायींभक्तितीतें जोधोरकरुनीवदे तोपावेमजहाअर्थ मुख्यआणिअ-
 बाधित ४० तरिज्ञानावीणमुक्ती नघडेभक्तिसाध्यते मागतीभक्तिनेंमुक्ती
 ह्यणालतरिआइका ४१ मुक्तिश्रवणमात्रेंची परीक्षितपावलापरी श्रव-
 णेंचिनयालय्य ज्ञानवैराग्यभक्तिही ४२ तैसेंगीतार्थकथन भक्तियो-
 रकरूनिजो सांगेलतोज्ञानहीन हेंकदापिनबोलवे ४३ रहस्यचिनजाणे
 जो आत्मैक्यतत्त्वभक्तिचें तोभक्तिधोरकरुनी कायभक्तांतवर्णिल ४४
 तस्मात्आत्मज्ञहोत्सातां ज्ञानसिद्धीसपावला तोगीतार्थअसावर्णी ॥
 स्थितिबाणेतयासही ४५ मातेंपावेह्यणेरूष्या तेंत्याचेंहेंचिपावणें कीं-
 भक्तियोगेंजेसिद्धि तेचिगीतार्थवर्णन ४६ परीक्षितश्रवणेंसिद्ध हें
 गीतार्थनिरूपण तस्मात्गीतार्थतोमुख्य कींजेमुख्यत्वभक्तिचें ४७
 हेतभक्तानह्नेतेतो त्रिदोषाभक्तियास्तव लक्षणत्रयअह्नेत युक्तते भ-
 क्तिकेवळ ४८ हेभक्तिधोरकरुनी गीताटीकानिरूपण मुख्यहेचरमा
 ध्याय श्लोकींयास्पष्टसाधिलें ४९ कोणीनिर्गुणमात्रांच ज्ञानमार्ग
 उपासना करुनीसगुणप्रीती निषेधतिततःपर ५० बहुक्लेशंतयासिद्धि
 आणिआत्मज्ञहोउनी भजतांसगुणीऐक्य शीघ्रसिद्धीसपावती ५१ हें-
 चियाद्वादशाध्यायीं बोलेलभगवान्स्वये प्रश्नोत्तरींअर्जनाच्या तरी-
 तोअर्थमोडती ५२ कींजयाकळलाआत्मा तेहीसगुणसेविती हेंसिद्ध
 होतेंह्यणुनी अर्थहीमोडितीबळें ५३ ह्यणतीहेज्ञानहीन सगुणी
 पासनापर तरीज्ञानाहुनीधोर अज्ञकैसेंबदेहरी ५४ भक्तजेससमाध्या-
 यीं चतुर्विधनिरूपिले ज्ञानश्रेष्ठचहूंभाजी तेथेंहरिचबोलिला ५५ ते-
 थेंज्ञानाहुनीअज्ञ ह्यणेलश्रेष्ठजेधवां सर्वज्ञाचीद्विधावाणी परस्पर
 विरुद्धकीं ५६ चालागींभक्तजेयेथें मुक्तआणीकसंमत ह्यणेश्रीरू-

लृष्णतेज्ञानी अज्ञानीहेंसणूनये ५७ सगुणोपासकज्ञानी तेयुक्तममसं-
 मत म्हणूनिमगसांगेल निर्गुणोपासनापर ५८ तेव्हांअयुक्ततेआणि
 असंमतहिभावहा नबोलूनिहिबोलेल कींतेकष्टतियास्तव ५९ निर्गुणो
 पासनामात्र करितीत्यांसबोलहा नसोसेहणुनीयेथें करितीक्लिष्टकल्प-
 ना ६० ह्यणतीबोलिलेहेजे निर्गुणोपासनापर तेतोवेदाभिमानीजे ॥
 आत्मज्ञामाजितेअसे ६१ श्लोकांतपांचव्यादुःखं देहवद्विरवाप्यते म्हणू-
 नीबोलिलालृष्ण याचाहाभावकाटिती ६२ परंतुअर्जनप्रश्न असतांये-
 रितींजरी तरीहाअर्थघडता अन्यथाकल्पनावृथा ६३ आणिश्लोकचतु-
 र्थांत त्याचींजींलक्षणेंस्फुटें पाहतांसाधनेत्यांचीं नसाधेगोष्टिहेतयां
 ६४ जेइंद्रियातेंदमिती सर्वत्रसमबुद्धिजे तेकसेअभिमानीजे सर्वभूत
 हितींरत ६५ श्लोकांतपांचव्यादुःखं देहवद्विरवाप्यते ह्यणूनिबो-
 लात्याचा अर्थयेथेंअशारितीं ६६ कींदेहवंततेदेहीं जीवचित्प्रति
 बिंबजो तेंबिंबनिरुपाधित्वें अव्यक्तत्वेउपासिती ६७ त्यादेहवंतींदुः-
 खेंहीं अव्यक्तगतिपाविजे येथेदेहाभिमानीजे म्हणावेकांअहोबळें
 ६८ आलागिंदेहाभिमानी ज्ञानीहेंतोनबोलवे सगुणीप्रियहीअज्ञ॥
 बोलिलाहेनबोलवे ६९ कोणीह्यणतिकांयेथें अधिकारधनंजया देखू-
 निबोलिलाश्रेष्ठ सगुणोपासनापर ७० तरीत्याचीकायप्रीड कींतया
 कारणेंमृषा ज्ञानियांहूनिअज्ञान श्रेष्ठत्वेंग्यबोलिला ७१ आतांह्यणाल
 कींत्याला अधिकारनसोनिही प्रजेझणींनिर्गुणींतो याभावेंबोलिला
 असे ७२ तरीपायरियानाना याअध्यायींनबोलतां कींध्यानींचित्तथारे-
 ना तरीअभ्यासतूंकरी ७३ अभ्यासहीनहेतेव्हां माझींकर्मचआचर
 इत्यादिक्रमजोबोले तोअज्ञश्रेष्ठकांक्षणे ७४ निर्गुणोपासनातूज नल-
 केंजरिअर्जना सगुणोपासनानिष्ठ होयहेकांनबोलवे ७५ श्रेयोहिज्ञा-
 नमभ्यासान् ज्ञानात्थ्यानंविशिष्यते याहिश्लोकींएकएका परीसश्रे-
 ष्ठबोलिला ७६ रावूनियांस्वाधिकार झणीउंचपदाप्रती जातांहोईल
 हाकष्टी असेकांहोनशंकला ७७ आतांहेअर्जनालागीं सगुणोपास-
 नाजरी बोलिलाह्यणतांनोही आत्मज्ञचिनअज्ञतो ७८ पूर्वाध्यायींप-
 हिलिया श्लोकींअर्जनबोलिला कींमाझामोहयागुत्थ अध्यात्मेंसर्व

नासला ७९ तस्मात् अर्जनहीज्ञानी ज्ञानीसगुणसेवक तेंसंमतश्रीह-
रिला नअव्यक्तउपासक ८० सगुणप्रीतिमगकां चिदात्माकळल्याकी
ज्ञानीस्वमुखचंद्रीहा स्वकलंकनिरूपिती ८१ वत्सापहरणींब्रह्म स्तुति
भागवतामधें तिचोटीकात्रिचरणीं तेंधेंहापक्षखंडिला ८२ चरणीप-
हिल्याकांहीं कांहींतिसरियांतही हापक्षवामनमुखें श्रीहरीनेंचिखं-
डिला ८३ तेंसेचवामनमुखें हरिनामसुधेंतही देशभाषेंचकरुनी॥
पक्षहादूषिलाअसे ८४ तेंसाचसंस्कृतग्रंथ श्रुतिसारस्यूनियां हा-
शक्कहेतवाद्यांचा पक्षतेधेंहिदूषिला ८५ आत्माचकळलातेह्वां गु-
रुभक्तीहिकांअसें पुसतांतेंरुतघ्नत्व परिहारार्थबोलती ८६ तुम्ही
ब्रह्मतुह्मालाही कांरुतघ्नत्वपूसतां निमित्तमागतीकांहीं गुरुभक्त्य-
र्थदाविती ८७ गुरुभक्तीनिमित्तेजे त्यानिमित्तेचईश्वरा सगुणाला
नभजती सर्वहीज्ञानमानितां ८८ गुरुचीआणिदेवाची करितांभक्ति-
जेगुरु बोलिलाअर्थतेयाला प्रकाशतिह्यणेश्रुति ८९ श्रुतिः यस्य
देवेपराभक्तिर्यथादेवेतथागुरौ तस्यैतेकथितात्यर्थाः प्रकाशंतेमहा-
त्मनः श्रुत्यर्थकींभक्तिज्याची उत्कंठेंपरमेश्वरीं जशीदेवींतशीभ-
क्ती गुरुचीहिकरीजरी ९० त्यालाजेबोलिलेअर्थ गुरुनेंशास्त्रसंमत
प्रकाशतीतेतयाते तेह्वांजेह्वांभजेअसा ९१ ज्यादेवासारिरवीभक्ती गु-
रूचीश्रुतिबोलते त्यादेवाचीचहेभक्ती राकितीउडवूनियां ९२ तस्मात्
गुरुचीदेवाची आत्मैकाभक्तिजोकरा त्यालागुरूक्तआत्म्याची स्थिति
बाणेनअन्यथा ९३ आत्मत्वश्रवणेंतेजे साक्षात्कारत्वमानितो त्यां-
चांहींबोलणींशास्त्री पांडित्याच्याबळेंअशीं ९४ गुरुसेवाकृतघ्नत्व प-
रिहारार्थजेधवां नज्ञानपरिपाकार्य स्वमुखेंबोलतीअसें ९५ ज्ञानाभि-
मानतोहाची असाहेंफोलबोलणें ज्ञानीनिरभिमानीहि कष्टतीसगु-
णाविण ९६ अर्जनाच्याप्रश्नमिधें हेंचिबोलेलमाधव अर्जनेंप्रश्नका
येधें केलातोहेतुआर्दका ९७ श्लोकद्वयेंवासुदेवें पूर्वाध्यायांतरीव-
रीं चर्णिलाभक्तआत्मज्ञ तेधेंअर्जनशंकला ९८ हेंबरेंकींभजतिते
निर्गुणातेंचितेंबरें करूंहाप्रश्नसर्वज्ञा प्रतिहेंधरितेंमनीं९९ करीलप्रश्न
याभावे श्रीकृष्णाप्रतिअर्जन तेथूनियांसमश्लोकी संगतिश्लोकहेएथक१००

अर्जुनउवा०

श्लो०-एवंसततयुक्तायेभक्तास्त्वांपर्युपासते॥ये-
चाप्यक्षरमव्यक्ततेषांकेयोगवित्तमाः॥१॥श्रीशं

टी०स०-ऐसेतत्वीसमायुक्त भक्तजैभजतीतुनें कोणीनिर्गुणमात्राते॥
त्यांतउत्तमकोणते १ आर्या- संततयुक्तअसेजे उपासितीभक्ततुज
तुझ्याचिमतें अक्षरअव्यक्तभजति त्यांतहितेकोणयोगवित्तमते १ दो-
हा- जैसेवततुमकोंसदा करीकरमकेसाज अच्छरब्रह्मजैभजत वहें
कौनहींराज १ ओंवी- तूंविश्वरूपह्यणूनकरितीभजन एकअक्षर
अव्यक्तऐसेंजाणून तरीदोहोंमध्येश्रेष्ठकोण तेसांगमजप्रती १अभंग०
जाणुनिश्रीपतीचेमन द्वादशप्रसंगींअर्जुन १ जीवींविचारीकीहीत हे-
चअसल्यासंतत २ मगआपणवंचूंनये देवादसेअंतराये ३ तरीविश्व
रूपाचिया प्रधांसतीवाक्यमया ४ तरीअव्यक्तचांगले किंवाकृष्णरूप
भले ५ बरेएकवेळांपुसों मगतैशास्थितींवसों ६ म्हणूनीबोलेहर्षम
य अहोयादववंशाराय ७ असेतत्वीसदायुक्त भक्ततुजजैभजत ८को-
णीनिर्गुणमात्राते त्यांतउत्तमकोणते ९ सांगेमहाराजभक्ताच्या प्रीती
देवातुकपाच्या १०॥१॥

श्रीभगवानुवाच

श्लो०-मय्यावेश्यमनोयेमांनित्ययुक्ताउपासते
श्रद्धयापरयोपेतास्तेमेयुक्ततमामताः॥२॥श्रीशं

टी०स०-मनघालूनिमद्रूपीं स्वरूपींनित्ययोजले भजतीआत्मभक्ती-
नें तेथोरमजसंमत २ आर्या- ठेबुनिमजवरिमनजे परमश्रद्धाध-
रूनिहेअन्य मातेउपासितीजे तेमजलायुक्ततममहामान्य २ दोहा-
जोमोमेंमनराखिके सेवतसेवकभाय बहुश्रद्धासोज्जगतसो सब
तेतेअधिकाय २ ओंवी- माझेरायींमननमून श्रद्धापूर्वककरीभ-
जन तोभक्तमजपावेजाण निश्चयेंसीं २ अभंग- बोलेभगवान
दासा निजमानसामद्रूपीं १ योजनियांस्वरूपींमन हेसाधननित्या-
चे २ आत्मभक्तीनेंभजती ज्यांचितींतेथोर ३ मजसंमतपांडवा

तुकाबरवावाटनी ४॥३॥

श्लो०-येत्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तंपर्युपासते॥
सर्वत्रगमचिंत्यंचकूटस्थमचलंध्रवम्॥३॥श्रीः

टी०स०-क्षरेनावोलवेनात्या अव्यक्ताचउपासिती अचिंत्यसर्वत्र
लिप्त नजेअदृच्छशाश्वत ३ आर्या- अव्यक्तध्रुवअक्षर सर्वगत्या
निर्गुणांतमननचळ कूटस्थअनिर्देशहि उपासितीजेअचिंत्यअणि
अचळ ३ दोहा- अनिर्देशअच्छरवही ध्यावतअचलअरूप स-
र्वत्रगप्रकृतिपरे अजरअचिंत्यअरूप ३ ओंवी- जेंअक्षरअनि-
र्वच्यअव्यक्तजाण तेंसर्वत्रव्यापकसंपूर्ण अंतःकरणासनित्यअणो-
चरजाणून त्याचीउपासनाकरिती ३ अप्रमंग- नात्याबोलवेक्षरेना
उपासनाजरीत्याची १ अव्यक्तींलागेचित्त सर्वअलिप्तअचिंत्य३॥
जेअदृच्छशाश्वत श्रुतीसंमतजाणवी ३ तुकानेशिंचारहिवासी गु-
रुदासींपावला ४॥३॥

श्लो०-संनियम्येंद्रियग्रामंसर्वत्रसमबुद्धयः
तेप्राप्नुवंतिमामेवसर्वभूतहितेरताः॥४॥श्रीशं

टी०स०- आरोपुनीइंद्रियांतें सर्वत्रसमबुद्धिजे मातेंचिपावतीने-
ही सर्वभूतहितींरत ४ आर्या- सर्वत्रतुल्यदृष्टी इंद्रियगतित्वें
करूनियांदमन सर्वप्राणिहितींजे तत्परपावतिमलाचतेअमन ४ दोहा-
सबइंद्रिनकोंरोंकिवें सबकोंलखतसमान सबजीवनकोहितकरत मो-
हिलखेयहिग्यान ४ ओंवी- इंद्रियसमूहनेमून सर्वांठायींबुद्धीस-
मानधरून सर्वहितींतत्परहोऊन तेमजपावतीगाअर्जना ४ अप्रमंग
इंद्रियांतेंआरोपुनी स्वात्मज्ञानीचोखजो १ समबुद्धीनेंसर्वत्र नेणेसु-
द्रउत्तम २ जेहोमातेंचपावती क्रियाशक्तीसहित ३ तुकाजेसासर्वाभूतीं
रतहितींनिर्मळ ४॥४॥

श्लो०-क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम्
अव्यक्ताहिगतिर्दुःखं देहवद्विरवाप्यते ॥५॥श्रीशं

टी०स०- कष्टीअधिकतेहोती अव्यक्तींचित्तयोजितां अव्यक्तगतितेंदेही
दुःखेंपावतियास्तव ५ आर्या- अव्यक्तसक्तमनजे होतातिक्लेशात्यां-
चियादेहीं अव्यक्तगतीतेंबा बहुतक्लेशेंचिपावतीदेही ५ दोहा- ति-
न्हेंकष्टबहुहोतहै ब्रह्मिंलगावेचीत रूपरेखज्याकोंनहीं दुखकोंलहि-
यतमीत ५ ओंवी- कष्टेंकरूनअव्यक्तींमननेमिती त्यांसिक्लेशचि
होती अव्यक्ताचीगतीदुःखेंपावती देहवंतहे ५ अपभंग- कष्टीहोती
तेअधिक तेमीऐकसांगतो १ चित्तयोजितांअव्यक्तीं देहासक्तिमुक्क-
ला २ देहींगतीतेअव्यक्त मनाबूजतअर्पूनी ३ तुकापावेनानादुःखें
यास्तवतींखेंपावती ४॥५॥

श्लो०- येतुसर्वाणिकर्माणिमघिसन्यस्यमत्सराः
अनन्येनैवयोगेनमांघ्यायंतउपासते ॥६॥श्रीशं

टी०स०- मातेंचिमानुनीयांघोर कर्मेंसर्वसमर्पिती तरीअद्वैतयोगे-
ची मातेंध्यातीउपासिती ६ आर्या- माझ्याठायींसर्वहि कर्मेंजेअ-
र्पुनीहिमत्सरते ध्यातीउपासितीमज अनन्यत्यांचानयोगतोपरते ॥६॥
दोहा- जोसबकरमनिकरतहै अरपनमोकोंजान ध्यावतकेवलभ-
गतिसों ओहिउपासनग्यान ६ ओंवी- सर्वकर्मेंमाझ्याठायीं अर्पि-
तीजाणूनिमाझीसोयी मजध्यातीअहर्निशींपाहीं माझेंध्यानसर्वदा ॥६॥
अपभंग- मातेंमानुनीयांघोर सोडीघोरअन्यत्र १ समर्पितीसर्वकर्में
विधीवर्मेंसूचक २ तरीअद्वैतयोगेंची बुद्धित्यांचीसोडीना ३ उपासिती
ध्यातीमाते तुक्याचित्तेंसमतोल ४॥६॥

श्लो०- तेषामहंसमुद्धृत्तिसृत्कसंसारसागरा-
त् भवामिनचिरात्यर्थमय्यावेशितचेतसाम् ७

टी०स०- ऐसींचित्तेंमजमधें त्यांचामीभवसागरीं पाथानिलावितांके-
ळ होतोकेवळतारक ७ आर्या- कुंतीतनयात्यांचा दुःखप्रदमृत्युयु-
क्तभवसिंधू अरबूनिउद्धरींमी नेटेंत्यांलागिदीनजनबंधू ७ दोहा-
मृत्कसहितउदधीभव नाकोंकरतउधार मोमेंचितरारख्योउन नबहुभा-

यनिरधार ७ ओंवी- मीउद्धरींतयांसीं भवसागरींपरियेसीं चित्त-
माझेठार्थीनेमिसी तारकत्वांतेंहोतसें ७ अप्रंग- मजमधेंऐसेंचितें
झेंपावतेजेझाले १ भवसागरींत्यांचामी अंतर्यामींतारकू २ वेळनला-
वितांपार्था उर्ध्वपथापाठवीं ३ तारकहोतोंतुकयासम प्राचीनश्रमहा-
रूनी ४॥७॥

श्लो० मय्येवमनआधत्स्वमयिबुद्धिंनिवेशय
निवसिष्यसिमय्येव अतउर्ध्वनसंशयः॥८॥

टी०स०- यालागींमनमद्रूपीं स्वरूपींबुद्धिघालुनी मजमाजीचमग
तूं प्रवेशसिनसंशय ८ आर्था- ठेवींमजवरिमननें पार्थाबुद्धीस
हीनदेपरतूं निःसंशयमजमाजी प्रवेशसीपांडवाअतःपरतूं ८ दो-
हा - नातेंअर्जनबुद्धिमन मोहिमेंतूंरारव यउआगेमोदेहमों बसे
हेतुअभिलारव ८ ओंवी- योगबळेकरूनी मनबुद्धीमाझेठार्थीं
अपूर्नी सरवीहोसीलमनमिळणीं यांतसंशयनसेकीं ८ अप्रंग-
मनमद्रूपींयालागीं असलागींअसावे १ मलाबुद्धींतूंघालीं हाता-
खालींअक्षर २ मगतूंमजमाजीचरें चराचरेंविरहीतूं ३ प्रवेशसीनासं-
शय गवसेसोयतुकयाची ४॥८॥

श्लो०- अथचित्तंसमाधातुंनशक्नोषिमयिस्थि-
रम् अप्यासयोगेनततोमामिच्छामुंधनंजय९

टी०सम०- आतांचित्तस्थिरकरूं शकेनासिमदंतरीं अप्यासेंप्राप्तिची
माझ्या इच्छाकरिंधनंजया ९ आर्था- जरिशक्यनहोयतुला मज
माजीअचळमनसमाधानें तरितूंमजपावाया इच्छींअप्यासयोगसं-
धानें ९ दोहा- जीतूंमोमेनहिसके अपनोचित्तहराय करिअभ्या-
समोंमिलनके मोंहिनिरंतरध्याय ९ ओंवी- तुझियाचित्तानये
स्थिरपण अप्यासकरींआपण योगाप्यासेंकरून पावसीधनंज-
या ९ अप्रंग- स्थिरकरूंचित्तआतां अप्यासितांयेईना १ मदंतरीं
नाप्रवेशी तदुद्देशींसांगतो २ अप्याससत्प्राप्तीची सव्यसाचीकरीइच्छा ३

धनंजयासहजेंमग लागेलागतुकयाचा ४॥१॥ ॥श्रीमत्सच्चिदानंदाः

श्लो०-अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमोभ्र-
व मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि १०

टी०स०-अभ्यासहीनकरवे करीं कर्ममदर्थण मत्कर्मकरितां ज्ञानी तूं-
त्यासि स्थिति पावसी १० आर्या- अभ्यासन होय जरी तरि मत्प्रीत्य-
र्थ विहित कर्म करीं करितां मदर्थ कर्म पावसितूं सिद्धि आत्मसौरव्य क-
री १० दोहा- जो अभ्यासन कर सके कर मस मर्पण मोहि मेरे कर मन-
करत है सिद्ध होय गीतोयी १० ओंवी- अभ्यास ही जरी न करवे तरी क-
र्म मज समर्पावे कर्म करितां भावे इच्छिली सिद्धि पावसी १० अपांग-
न करवे अभ्यास ही ऐसी कांहीं अडचण १ मदर्थण करी कर्म हो कां वें म-
ल ते सीं २ ज्ञानी मत्कर्म करित प्राक् संचीता जाळित ३ तूं या स्थिति सी पा-
वसी जेतु कया सी फल भगती ४॥१०॥

श्लो०-अथैतदप्यशक्तोऽसि कर्तुं मद्योगमाश्रितः
सर्वकर्मफलत्यागततः कुरु यतात्मवान् ॥११॥ श्रीः

टी०स०-हें ही न व्हे तरि मन जिंकीं होय मदाश्रित सर्व कर्म फळें टाकी
फळ शब्दें सरव स्पृहा ११ आर्या- हें ही जरितु ज नो हे तरि करिं माझा-
वि आश्रय स्वच्छ जिंकुनि मन हें पार्था टाकावें सर्व कर्म फळ तुच्छ ११ ॥
दोहा- यह जूं तूं न हि करि सके मोहि सरन अनुराग सब कर मन के फ-
ल न कां अर्जन देतूं त्याग ११ ओंवी- कर्म ही जरी न करवे तरी माझे पा-
ठीं रिघावें कर्म फळ टाकावें सरव स्पृहा ११ अपांग- हें ही न व्हे मन-
तरी स्वाधिन करी पुरतें १ मदाश्रित सरव्याहोरे मग मोहरे गत लाभु
२ त्यागीं फळें सर्व कर्मी नित्य धर्मी वासना ३ फळ शब्दें सरव स्पृहा क-
री तु काहा आपुला ४॥११॥

श्लो०-श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्भूयानं विशि-
ष्यते ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरं १२

टी०स०-अभ्यासाहूनि विश्वात्म ज्ञानतें ध्यान त्याहुनी श्रेय कर्म सरव

त्याग मममुक्तिजितामग १२ आर्या- ज्ञानहिअभ्यासाहुनि
 शप्तकरतेंध्यानत्याहुनीहिपर त्याहुनिकर्मफळाचा त्यागत्यागंचि
 शांतियाउपर १२ दोहा- ग्यानभलोअभ्यासतें तासोंंध्यानवि
 शोख फलत्यागतातेंभलो तातेंशांतिहिलेख १२ ओंवी- अभ्या-
 साहुनीज्ञानश्रेष्ठ ज्ञानाहुनिध्यानवरिष्ठ ध्यानाहुनित्यागविशिष्ट
 तोजीवनमुक्तकीं १२ अभंग- अभ्यासाहुनिविश्वात्मा सच्चिदा-
 त्माओळखे १ तेंगाज्ञानध्यानत्याला विशेषालासुजीतें २ श्रेयकर्म
 करवत्याग पावेलागआमुचा ३ तुकाक्षणोजीवन्मक्त हरिभक्तचांग
 ले ४ ॥१२॥

श्लो०- अद्वेषासर्वभूतानांमैत्रःकरुणाएवच ॥
 निर्ममोनिरहंकारः समदुःखसुखःक्षमी ॥ १३

टीका-समश्लोकी- नकरीसर्वभूतांचा द्वेषमैत्रदयाळुजो मीमा-
 खेंनजयादुःख करवतुल्यक्षमाजया १३ आर्या- मैत्रक्षमीसदय
 ही सर्वाभूतींसदेवअद्वेषा निर्ममनिरहंकारी ज्याचीदुःखींसुखीहि
 समचेष्टा १३ दोहा- द्वेसनकाहंसोंकरे मित्रभावकरिजान अहं-
 कारममतातजे करवदुखजाहिसमान १३ ओंवी- सर्वभूतींद्वेष
 नाहीं मैत्रीदयाळुपाही करवदुःखतेंही समसमानमानीतसे १३
 अभंग- सूत्रचाळकूपरेशू जाणेसर्वात्माविशेषू त्याचिलागानुगीहे
 शु पैंगातोचीनिर्वैर १ जीवनरंगाचसारिखें होयतेवीजोहरीखे ॥
 करुणामैत्रीतेवांदेखे भूतिंभावीदयेला २ मीपणगेलेंगाजयाचें ॥
 तेथेंमाझेऐसेवाचे नाशिवेतोदुःखाचें खतकधीउंकलीना ३ तुका
 वंदीसदाज्याला क्षमाधरेसत्यत्याला कष्टींदेखेजोकरवाला अनु-
 पमसाधुतो ४ ॥१३॥

श्लोक- संतुष्टःसततंयोगीयतात्माहृदनिश्च-
 यः मय्यर्पितमनोबुद्धिर्योमदूक्तःसमप्रियः १४

टी० सम०- संतुष्टसर्वदायोगी स्थिरचित्तदृढव्रत मज्जमाजिमनो

बुद्धि असा मद्रक्तमस्त्रिय १४ आर्या- संततयोगकरीजो मनो-
जयाने संदेव संतुष्ट अपीमिन बुद्धिमला दृढनिश्चयप्रक्तजोमला
इष्ट १४ दोहा- सदारहे संतोरवसों मनरारवे निजहात प्राणबुद्धि-
मोंमेंधरे बहुप्यारोमोसात १४ ओंवी- योगी तृप्तस्ररवेसी स्थि-
रकरूनिमनासि मजमाजीमन बुद्धिअपीनेमेंसी तोचिप्रक्तमम-
प्रिय १४ अप्रंग- धालेंमनतोचितृप्त योगमार्गांतचालत सर्वदा-
हीअखंडित जनाहितनिषेदी १ नायकतांतोक्षोभेना उपरोधेंदुःख-
विना स्थिरचित्ताचीवासना दृढव्रतयानां व २ मनबुद्धीसकालवी
दोघांबांधूनपालवी जोकांआलाआसुचेगांवीं विडापाउडवाहाया
३ तुकाविनवितोतया माझादासहस्रपूनियां प्रियत्यागेंत्यासुप्रि-
या मीगाप्रेमेंआलिंगीं ४ ॥१४॥

श्लो०- यस्मान्नोद्भिजते लोको लोकान्नोद्भिजते

चयः हर्षामर्षप्रयोद्गैर्मुक्तोयः सचमेप्रियः १५

टी०स०- नजास्तवप्रितीलोक लोकांपासूनिजोनभी हर्षक्रोधत्रा-
सचिंता नसेतोहीमजप्रिय १५ आर्या- प्रीतीलोकनज्या-
ला लोकांप्रीतीनजोमलाप्रजतो हर्षक्रोधप्रयानीं उद्गैर्मुक्त
आवडेमजतो १५ दोहा- प्रयकाहूकोउनरही प्रयकाहुनेनदे-
त हरखक्रोधदोऊतजे सोमोकोहरिलेत १५ ओंवी- ज्यापासूनि-
लोकनहतीदुःखी लोकांपासावआपणअसेकरवी हर्षक्रोधप्रयउद्गै-
गनघेविशीर्षीं तोचिप्रक्तमजप्रिय १५ अप्रंग- बुबुळेंप्रमतांच-
क्षाळी बातेअंदोलुकमळीं नक्षोप्रवीभूताबळी ऐसेंज्याचेंवागणें
तोहीलोकांपासूनियां त्रासनघेगुरुराया जीवजेवींपाळीकाया ऐ-
सासदासंरक्षी २ हर्षक्रोधदोहीनाहीं त्रासनघेतापदेहीं सुलक्ष-
णुऐसामही वरीमाझाआवडता ३ तुकावंदीत्याचेंपद उणेंवणीं-
ज्यागोविंद जनामाजीत्याआनंद विजनींहीत्याहोनी ४ ॥१५॥ श्रीः

श्लो०- अनपेक्षः शतचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः

सर्वरिंपपरित्यागीयो मद्रक्तः समेप्रियः ॥१६॥

टी०स०- निस्पृहशत्रुजोदक्ष उदासीनमनीच्यथा आरंभसर्वही
 राकी आणिमद्भक्ततोप्रिय १६ आर्या- जोशत्रुचिदक्षगतच्यथ
 निस्पृहजोपूर्णस्फुणाराशीन सर्वोद्योगत्यागी तोप्रियमजभक्त
 अतिउदासीन १६ दोहा- चाहकाहुंकीनाकरे रहेपुनीतउदासा॥
 सबआरंभहिकोंतजे रहेसमेरेपास १६ ओंवी- जयाअपेक्षा
 नसेकांहीं सदाशत्रुचिदक्षपाहीं कर्मरंभराकूनही असेतोमद्भक्त
 प्रिय १६ अभंग- लोकपूजनीनागुंते शत्रुवासनाच्याहितें शाहा-
 णावागवीलोकानें हेदक्षताचोखटू १ गृहदारास्तनस्तना उदासीनु
 भाग्ययेतां व्यथानमानीजोचिता भागवतींकदर्यु २ करीनकामफ-
 ळपावों ऐसानधरीचलाहो आरंभाससरीपावो जान्हीचाकापडी
 ३ असामद्भक्ततोप्रीय नाहीयाविषयीसंशय तुकानिजानंदैंगाय
 तेथेकानमीदेतो ४॥१६॥

श्लो०- योनलृप्यतिनद्वेष्टिनशोचतिनकांक्षति
 शत्रुभाशत्रुपरित्यागीभक्तिमान्यःसमेप्रियः १७

टी०स०- नहर्षेनकरीद्वेष वांछाशोकनजोकरी राकीशत्रुभाशत्रुमेंआ-
 णी भक्तमस्त्रियतोनर १७ आर्या- हर्षद्वेषनसेज्या नकरीशोक
 स्पृहामहाघोर राकीशत्रुभाशत्रुजांजो प्रियमजलाभक्तियुक्ततोद्योर१७
 दोहा- प्रियपायेआनंदही अप्रियलहेनदेख सोंचकाहुकोनहिक-
 रत नहिंशत्रुअशत्रुविशेख १७ ओंवी- नाहीहर्षनाद्वेषशोक
 नकरीकांक्षेचेंसरव- शत्रुअशत्रुत्यागीदेख तोभक्तमजप्रिय १७॥
 अभंग- हर्षद्वेषांविरहित वांछाशोकनधरीत राकीपाउलेंश-
 भ्रांत अशत्रुभांतत्यातुल्य १ आणिमद्भक्तमजला प्रियऐशागुणीं
 झाला एकुलताएकआवडला वृद्धबंधेंबाळकु २ कामनांस्तवभ-
 क्तीबारे कोट्यावधीकरणारे तुकानिष्कामसरवारे जन्मोजन्मीदुर्लभ

श्लो०- समः शत्रौचमित्रेचतथ्यामानापमानयोः

शीतोष्णस्वरवदुःखेषुसमःसंगविवर्जितः १८॥

टी०स०- शत्रुमित्रींसमतसा सन्मानीअपमानिहीं शीतोष्णींसु-

रवींदुःखीं समधीरअसंगजो १८ आर्या- समशत्रुमित्रज्याला समानतेसाचिमानअपमानीं त्यागीजोसंगातें शीतोष्णींसौरव्य दुःखसममानी १८ दोहा- शत्रुमित्रकोंसमलखे सबेमानअपमान शीतउष्णास्करखदुरवतजे संगकरेनहिआन १८ ओंवी- जयाशत्रुमित्रसमानजाण नाहींमानआणिअपमान शीतउष्णसुखदुःखसमान जयाआसक्ततानाहीं १८ अश्रंग- गार्डचांगव्याघ्रखोटा, नदीनेणेंयाबोभाटा शत्रुमित्रातेसाहोंटा तर्बीशब्दुनालवे १ बाळपीडिलेंपूजिलें कल्पनेणेंतेंसेंझालें शीतउष्णाउबगलेंस्थळझाडनसोडी २ तैवींस्करखदुःखांतरीं भजेसमानश्रीहरी समधीरपरउपकारी तुकाजैसानिःसंग ४ ॥१८॥ श्रीमद्वारकावासीयदुनं

श्लोक०-तुल्यनिंदास्तुतिमौनीसंतुष्टोयेनकेनचित्
अनिकेतःस्थिरमतिर्भक्तिमान्मोप्रयोनरः॥१९॥

टी०स०- मानीनिंदास्तुतीतुल्य तुष्टलाभेजशातशा निराश्रयस्थिरमति आणिमद्रक्ततोप्रिय १९ आर्या- निंदास्तुतितुल्यजया गेहत्यागूनिभक्तिलासजला संतुष्टयद्यालाभे मोनीस्थिरबुद्धितो रुचेमजला १९ दोहा- स्तुतिनिंदाएकसिगनें गहेमानसंतोख जो नरस्तुस्थिरमतिरहे वहमोभक्तबिषोख १९ ओंवी- स्तुतिनिंदासमानी आत्मलाभसंतोषदोनी निराश्रयस्थिरहोऊनी जोराहेतोमाझाभक्त १९ अश्रंग- मोनीअर्वाचीकनेणें स्तुतिनिंदाकेलीकोणें तुष्टलाभेतोषघेणें जैसातेसासंतत १ निराश्रयभगवंतीं ज्ञानें केलीशुद्धमती माझीभक्तीआचरती मार्गइतरांकळावया २ तोमद्वियकितीवाणूं लटिकेंनहे तुझीआणू तुकाहाणेघोरपणू देवसांडीआपुलें ३ ॥१९॥

श्लो० येतुधर्म्यामृतमिदंयद्योक्तंपर्युपासते ॥

श्रद्धधानामत्सरमाभक्तास्तेऽतीवमेप्रियाः ॥२०॥

टी०-स०- बोलिल्याचपरीजेहे धर्म्यामृतउपासिती श्रद्धालुघोरमीज्यांला भक्ततेबहुमद्विय २० आर्या- पार्थाहेधर्म्यामृत य-

शुक्तसद्भक्त्यासजेभजती विश्वासूमत्परते प्रीतितयांचीअसेचम-
जबहुती २० दोहा- यहधर्माभूतजूकृत्यो ताकेंसेवेकोय श्रद्धा-
ज्जतमेरोभगत मोसोंप्यारोहोय २० औंवी- हेधर्माभूत याचीउपा-
सनाकरित तोजाणजीवन्मुक्त माझाभक्तपें २० अभंग- बोलिल्या-
चपरीजेहें धर्माभूतजाणूनहें उपासितीसर्वदाहे आत्मभक्तीचोख
टी १ श्रद्धाळूमाझ्यामार्गीं मीचघोरऐशालागी भक्तिवांटीयाविभा-
गी भक्तजेकांममप्रिय २ तेहीप्रीतकितीसांगूं आतांआमुचाजीव
लगू त्याचीकीर्तीविणीचांगूं त्यासहीमीबोलतो ३ नाहीतरिगीता
शास्त्र पुढेंजयाचेंवक्त अथवाऐकतीलश्रीत्र कायावाचामनोजें
४ तेमीप्रीतीच्यापडिभरें सुगुटींवाईजेआदरें जैसातुकास्वाधिका-
रें तैसामातेंतोप्रीय ५ ॥२०॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशा-
स्त्रेश्रीकृष्णार्जनसंवादेभक्तियोगोनामद्वादशोऽध्यायः १२ ॥ श्रीकृष्णः

वामन.

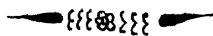
इतिटीकासमश्लोकी अध्यायाद्वादशावरी.

श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं१२

अभंग.

ऐसेंबोलिलेअनंतें सांगेसंजयनृपाते तैसाजन्मेजयाते वेशंपाय-
नबोधितु १ गीताश्रीभूषणपर्विआदीं कींहेमुक्तिचोगवादी किंवालडि-
वाळारवांटी वाहेसमर्धिलोंकीकीं २ येथेंअर्जनाचाप्रश्न सगुणनि-
र्गुणउपासन त्यासीबोलिलाभगवान भक्तियोगनिर्मळ ३ आतां
त्रयोदशपुढें देवोवणीलिसदृढें जेथेंपार्थप्रश्नगाढे जडमूढातर-
क ४ तुकयासहुरुसंसर्गे ह्वादशअध्याययामार्गे आलासमाप्तीस
अंगें ऐकिलाचऐकावा ५ ॥ ॥ इतिगीतार्थबोधिन्यांश्रीम.भ.टी.०.ह.

अथत्रयोदशाध्यायप्रारंभः

वामन- सकलक्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्त्वाय परमपुरुषाय श्रीवासुदेवायन-
मः॥ ॥ पूर्वध्यायींवासुदेवे सगुणोपासनापर वर्णिलेंकींअनन्येची॥

योगेतेभजतीमज १ संसारसागरीत्यांचा होतोउद्धारणारमी अ-
 तिसत्वरकींमाझा त्यांसविश्वासयेरितीं २ अव्यक्तोपासकांमाझा न-
 सेविश्वासद्यास्तव तेकष्टतीभावाऐसा नसेवैषम्यईश्वरीं ३ कल्पवृ-
 क्षासिजोजेसें मागेतेसेंचितोतद्या फळदेत्यांतवैषम्य नसेयेरितिई
 श्वरीं ४ अनन्ययोगेचतरी जोमीसगुणत्यामला भजतूहीह्यणुनि-
 यां याभावेंहरिबोलिला ५ कींमद्रूपींमनधरी मनसंकल्परूपतें रूपे
 चरित्रेहींमाझीं मनेंकरुनिआठवीं ६ आणिमाझ्यास्वरूपींतूं निज
 बुद्धिप्रवेशवीं बुद्धिशब्देचिन्ध्यावें कींस्वरूपींहिजेनिघे ७ माझेचि
 रायींमनतूं धरींबुद्धिप्रवेशवीं याअर्थाचाभावाऐसा कींभजेदोंपरी
 मज ८ सगुणाचेंभजनतूं करिसीपरिनिर्गुणीं नथारेचिन्तारितूं अ-
 भ्यासकरिनिर्गुणीं ९ अभ्यासहीनकरवे तरिनिष्कामहोइतूं मदर्प-
 णकरीतेंही नराकेतुजजेधवां १० सर्वकर्मफलत्याग करीतूंचित्तिनि-
 ग्रहें ह्यणिजेराकितूकर्म आणिकर्मफळासही ११ भावकींसर्वहीध-
 र्म राकूनिस्वरुनिस्पृह होऊनियांभजमज जगदात्मत्वदृष्टिमें १२ क-
 र्मसाध्यस्वरुतोच कर्माचींबोलिजेफळें तस्मात्कर्मफलत्यागे वासना
 त्यागसूचिला १३ स्वर्गादिकफलत्याग ह्यणावातरिकर्मचि नकरीया-
 सतीकेंची फळेंकींत्यागहाकरी १४ कर्मकरुनिकर्माचा फलत्यागोप
 देशहा ह्यणावातरिहाअर्थ पूर्वश्लोकींचबोलिला १५ कींअभ्यासन-
 ह्हेतेह्यां मत्कर्मपरहोयतूं मत्कर्मह्यणिजेजेह्यां निष्कामत्वेमदर्पि-
 त १६ याश्लोकींबोलतोकींते नराकेजरिअर्जुना सर्वकर्मफलत्याग
 करीहोऊनिआश्रित १७ चालागीत्यागकर्माचा येथेबोलुनिहीपुन्हा
 फळाचात्यागबोलूनी वासनात्यागसूचिला १८ कर्मचराकीह्यण-
 तां फलत्यागवदेलेकां तस्मात्फलत्यागशब्दे वासनात्यागसूचि-
 ला १९ सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकंशरणं ब्रज बोलेलेऐसेंअंतीही
 अध्यायींअनराविद्या २० येथेत्यागींफलत्यागे वासनात्यागसूचि-
 ला कींजोहावासनाबद्द तोवरीविधिकंकर २१ नित्यकर्मनयेरा-
 कूं जोबात्यस्वरुवासना कर्मत्यागफलत्याग दोन्हीद्यास्तवबो लि-
 ला २२ फलशब्देजरिस्वरु स्वरुत्यागचिबोलिला ह्यणावेंतरिगळ-

वे सर्वभोगस्वरूपप्रद २३ तेह्नांप्रारब्धकर्माचा स्वयभोगाविणेंनसे
नबोलवेत्यागतोही वासनात्यागमात्रहा २४ नप्राथितांजशींदुः
खें स्तुखेंहीप्रासयेरितीं मानूनिभोगइच्छीना वासनात्यागयेरितीं
२५ तस्मात्कर्मफलत्याग ह्यणिजेकर्मआणखीं कर्माचेंफळजेबाह्य
स्वरूपतद्वासनात्यजीं २६ आतांमत्कर्मह्यणिजे एकादश्यादिकेंव्रतें॥
तेंहीनराकितीजेह्नां नित्यकर्मेचितूंकरी २७ याभावेंबोलतोकृष्णा
कींतेकर्मकरूनियां सर्वकर्मफलत्याग करीश्लोकार्थहाहरी २८ ते-
ह्नांमत्कर्मह्यणतां स्वधर्मत्यागबोलिला तदभावांपुन्हात्याला स्व-
धर्मकरूंसांगतो २९ तरितेंकर्मकठिण हेंसोपेंकायत्याहुनी कींतेन
करवेतेह्नां हेंकरूंसांगतोहरी ३० आणिमत्कर्मह्यणतां नित्याचा
त्यागबोलिला ह्यणावींतरिजींनित्यें त्याचींचनह्नीकरीं ३१ येमे
मतमिदंनित्य-मनुनिष्ठंतिमानवाः ऐसेंतृतीयअध्यायीं बोलिला
श्रीहरीचहा ३२ विष्णुव्रतेंचिकरणें तेंमाझेमतआणखीं नित्यक-
र्मनतेंमाझे मतहेंतोनबोलिला ३३ तेह्नांमत्कर्मह्यणिजे निष्कामें
ईश्वरार्पित यामध्येंआटलींसर्व कर्मेविष्णुव्रतांसह ३४ आतांजों
लौकिकेकर्में तत्फलत्यागबोलिला ह्यणालतरिमत्कर्म ह्यणतांसर्व
त्यागहे ३५ यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्र लोकोयंकर्मबंधनः ऐसातृतीय
अध्यायीं केलानिर्णयमाधवे ३६ कींयज्ञमीविष्णुमाझे कर्मयज्ञार्थक-
र्मनें त्यावेगळींसर्वकर्मे बद्धकेह्यणवूनियां ३७ तेह्नांमत्कर्मपरम
होयतूंह्यणऊनिजे बोलिलात्यांतहीसर्व कर्मेलौकिकआटलीं ३८-
मत्कर्मह्यणिजेकर्में मदर्पणकरींअसा भावकींतेंचिअर्पिना तरीम-
त्कर्मनेंनह्ने ३९ त्यांतहीलौकिकेकर्में ठेवूनचदलाजरी कांहींबद्ध-
कठेवूनी बोलिलानघडेअसें ४० उगातोत्यागनघडे ईश्वरींअर्पि-
ल्याविणें विषमस्मूनिमरण त्यागीतरिमरेचितो ४१ वैद्याचियाक-
रींदिल्हा बचनागकरीरस ईश्वरींअर्पिलींकर्में होतीमोक्षासकार-
ण ४२ यालागिमत्कर्मपर होयतूंबोलिलाहरी लौकिकेवैदिकेविष्णु
व्रतेंत्यांतचिआटलीं ४३ आतांतेंहीनकरवे मत्कर्मकरिअर्जना स-
र्वकर्मफलत्याग करीतूंह्यणतोहरी ४४ कींकर्मेंसर्वहीराकीं आणि

कर्मफलेंसखें ह्यणिजेकर्मसाध्याची सखाचीटाकिवासना ४५ त-
रीकर्माचियात्यागे प्रत्यवाचारबन्धने ज्यासतोवासनात्याग करी-
हीतरितोवृथा ४६ ऐसेंह्यणालतरिहें आत्मज्ञाननसेतया अज्ञा-
जनाचीवार्ताही याप्रसंगांतनादळे ४७ आत्मज्ञासहिजोंकांहीं वा-
सनाशेषतोंवरी कर्मत्यागेंप्रत्यवाय वासनात्यागयास्तव ४८ मा-
गेंतृतीयअध्यायीं कर्माचात्यागनिंदिता तेथेंअसंगजोज्ञानी तोक-
र्मातीतबोलिला ४९ यस्वात्परतिरेवस्या-दात्मतृप्तश्चमानवः आ-
त्मन्येवचसंतुष्ट-स्तस्यकार्यनविद्यते ५० आत्मत्वींचजयाप्रीती तृ-
प्तिसंतोषत्यांतची नअन्यत्रअसाज्ञानी त्यालाकर्तव्यतानसे ५१ सर्वध-
र्मान्यरित्यज्ज मामेकंशरणं ब्रज ह्यणूनिअंतींगीतेच्या बोलिलेश्रीह-
रीअसें ५२ तोहीजोवासनात्यागी ज्ञानीत्यालाचितोविधि जोंवरीवास-
नायुक्त ज्ञानीहीविधिकिंकर ५३ अहंत्वासर्वपापेष्यो मोक्षयिष्या-
मिमाशत्वः यावाक्यंतोनह्जेज्ञानी ह्यणालतरिआइका ५४ पापापा-
सूनिमीतूतें सोडवीनह्यणूनजे बोलिलापापशब्देत्या संचितक्षय
सूचिला ५५ पूर्वीलनासतीपापें पुढिल्यालिसहोइना ज्ञानझाल्याव-
रीऐसें ब्रह्मसूत्रींअसेस्फुट ५६ ब्रह्मसूत्रः- तदधिगमेउत्तरपू-
र्वाघयोरश्लेषविनाशो पुण्यहीपापहीलोह-शंखलाहेमशंखला॥
दोन्हांहीबद्धकेंतस्मात् पुण्यहीपापभावहा ५७ यालागींअर्जनज्ञा-
नी कर्मत्यागह्यणूनियां शेवटीत्यासबोलेल येथेंहीबोलतोअसा ५८
ह्यणालत्यागकर्माचा बोलिलाजरिअर्जना युद्धींकांमागुताकृष्णो यो-
जित्वातरिआइका ५९ स्वभावजेनकोंतेय निबद्धःस्वेनकर्मणा या-
श्लोकींचुद्धराज्यादि त्याचेंप्रारब्धसूचितें ६० प्रारब्धकर्मजेंत्याचा ॥
क्षयभोगेंचबोलिला यालागींअर्जनेंचुद्ध करूनींराज्यभोगिलें ६१
आतांआत्मज्ञहाजेह्नां यालाहीपादच्याअशा उंचनीचवदेकांही ह्य-
णालतरिआइका ६२ आत्मत्वकळणेंमात्र नह्जेस्थितिसकारण तेंदे-
वगुरुसेवेनें पूर्वाध्यायींनिरूपिलें ६३ आत्मैक्यभक्तिनेंदेवा भजेआ-
णीकनिर्गुणीं मनयोजीअसायोगी शीघ्रसिद्धीसपावतो ६४ बोलिला-
नेंचभगवान् कींभजेसगुणामज आणियोगेंअनन्येंची निर्गुणत्वं

प्रजेमज ६५ निर्गुणांचित्तधारेना तरीअप्यासतूंकरी नहेअप्यासतरिंतू कर्मयोगचिआचर ६६ तेंहीनहेतरीत्यागीं कर्मआणिकवासना परीआश्रितहोत्सनां कर्माचात्यागतूंकरीं ६७ भावकींसत्यचैतन्य त्याचाधरुनिआश्रय दाकूनिवासनातेह्यां कर्माचात्यागतूंकरी ६८ ह्यणसी निर्गुणात्मतीं नधारेचित्तजेधवां होउंकसाआश्रितमी तोंवरीत्यागहीवृथा ६९ तरीमीनवमाध्यायीं बोलिलोंतुजलागिकीं प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सस्वरवंकर्मव्ययम् ७० कींप्रत्यक्षींअनुभवया येआणिस्रवरवसाध्यही तेंतूविश्वात्मकध्यान करींमाझेधनंजया ७१ परींतंतूधरींमाती जडींचैतन्ययेरितीं तथासह्यणणेंज्ञान तेंअप्यासाहुनीबरें ७२ समजूनिअसेंत्याचें ध्यानतेंत्याहुनीबरें तेंह्यांहात्यागकर्माचा ह्यणुनीबोलिलाहरी ७३ श्रेयोहिज्ञानमप्यासात् ज्ञानात्थ्यानंविशिष्यते ध्यानात्कर्मफलत्याग-स्यागाच्छान्तिरनंतरम् ७४ अप्यासाहूनिविश्वात्म॥ ज्ञानतेंध्यानत्याहुनी श्रेयकर्मफलत्याग मममुक्तिजिनामग ७५ याम्लोकाचीसमश्लोकीं टीकाहीयेच रीतिची पूर्वाध्यायींबोलिलेती परिभावाध्यायेरितीं ७६ कींबोलिलोंजोअप्यास त्याहुनीज्ञानहेंबरें वृत्तीनिरोधणेंकष्ट त्याहुनीस्वरवसाध्यहें ७७ ज्ञानशब्देजडत्यागे सर्वचैतन्यजाणणें त्याचेंज्ञानघडेतेह्यां कर्मत्यागासियोग्यता ७८ आत्मासमजणेंहेंची ज्ञानऐसेंप्रसिद्धहें हाअर्थतेधवांहोता कींअप्यासनबोलतां ७९ आत्माआधींसमजला तेह्यांअप्यासमांडिला त्याहूनिआत्माकळणें॥ श्रेयहेंबोलणेंनहे ८० ज्ञानशब्दंतरिजड जगचैतन्यपाहणें हाअर्थकशावरुनी ह्यणालतरिआइका ८१ मागेचतुर्थाध्यायांत बोलिला अर्जुनाप्रति तद्विद्विप्रणिपातेन इत्यादिश्लोकदोनहे ८२ बोलिलापहिलेश्लोकीं गुरूपसदनक्रमें कींतेगुरुतुतेंपार्था हेंज्ञानउपदेशिती ८३ तेंज्ञानकैसेंह्यणसी तरीमीसांगतोखुण कींत्याज्ञानेंआपणांत मृतेंनिःशेषदेखसी ८४ ऐसेंदुसरियाश्लोकीं बोलिलायाचकारणें ज्ञानकींतेआत्मयांत जडापूतांसिपाहणें ८५ अनादिपरिभाषा हा कींजेंनिर्गुणकेवळ तेथेंनिरोधवृत्तीचा योगत्यालागिंबोलिजे ८६ जडचैतन्यएकत्वं हेमालंकारऐक्यवत् ऐसेंजेंपाहणेंत्यास महर्षींज्ञानबो-

लती ८७ दंश्लोकीयोगवासिष्ठीं वसिष्ठहिअसेरितीं बोलिला ज्ञानश
 ब्दाचा तेथेंहीअर्धयेरितीं ८८ योगवासिष्ठश्लोक ॥ ॥ द्वौक्रमौचि-
 ननाशाय योगोज्ञानचराघव योगोवृत्तिनिरोधोहि ज्ञानसम्यगवे-
 क्षणम् ८९ असाध्यःकस्यचिद्योगो ज्ञानंकस्यचिदेवच प्रकारौहो
 ततःसाक्षा-ज्जगादपरमःशिवः ९० प्रसिद्धयोगवासिष्ठीं हेदोहीश्लो
 कअर्धही हरियेथेंचबोलेल पहावासज्जनीं वरा ९१ हेदोनीचिन्ना-
 शाय्या योगकींज्ञानराघवा निरोधवृत्तिचायोग ज्ञानसम्यङ्निरीक्ष-
 ण ९२ असाध्ययोगकोणासी ज्ञानकोणासिदुर्घट स्तूपूनिदोनि-
 प्रकार बोलिलाहेसदाशिव ९३ अर्धभावार्यहीहाची त्यांतसम्य-
 ङ्निरीक्षण स्तुतिजेतंतुदृष्टीनें बरेंअंबरपाहणें ९४ दिसेघटअसे
 मोती ऐसेंसम्यङ्निरीक्षण दिसेविश्वअसेब्रह्म हेदृष्टीज्ञानसंज्ञि-
 त ९५ येरितींरघुनाथासी वसिष्ठगुरुबोलिला कृष्णाहीअर्जुनाला-
 गीं बोलतोयेचरीतिनें ९६ कींचिन्निच्यानिरोधाचा जरियोगअसाध्य
 हा अभ्यासापरिसज्ञान बरेंसम्यङ्निरीक्षण ९७ धरूनिस्मृतिमा-
 तीची जेंघरादिकपाहणें चैतन्यस्मृतिनेंविश्व पाहणेंसम्यगीक्षण
 ९८ तंतुविस्मरणेंविश्व ज्ञानिमागुतिपाहसी यालागिहेंध्यानकरी
 ध्यानज्ञानाहुनीबरें ९९ परींतंतुतसाआत्मा ध्यायींतूंसचराचरीं॥
 तेह्नांहाउचितत्याग कर्माचाक्षणवूनियां १०० ध्यानात्कर्मफलत्या-
 ग याभावार्येचिबोलिला यात्यागावरिजेशांती तोजीवन्मक्तबोलि-
 ला १ याभावेंबोलिलाकृष्णा त्यागाच्छांतिरनंतरम् कींचियाध्यानंअसा
 त्याग जीवन्मुक्तसर्वेचितो २ बोलिलागूढभावेजें हेंचिस्यष्टत्रयोदशीं
 बोलेलयेथेंभगवान् क्षेत्रक्षेत्रज्ञतत्त्वही ३ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत्त-
 ज्ञानंमत्तंमम याश्लोकींस्पष्टबोलेल तत्त्वजेंजगदात्मक ४ क्षेत्रहेज-
 डहादेह क्षेत्रज्ञक्षेत्रजाणता दोहींतजेज्ञानत्याचें ज्ञानतेमजसमत
 ५ ऐसेंबोलेलयामाजी क्षेत्रज्ञीज्ञानदीसते क्षेत्रीजडींज्ञानकेंचें स्त-
 पूनिभ्रमतीजन ६ अर्धयाचानकळतां वाखाणितियथारुचि परींतं-
 तूवीणपट नसेऐसेंनपाहती ७ घटींमातीदिसेतैसें चैतन्यदिसते-
 जगीं हीकृपेचीकिल्लिज्यांला गडकीतेचिजाणती ८ एवंपाहुसया

श्लोकीं पूर्वाध्यायांतजेहरी विश्वात्मताज्ञानशाब्दे बोलिलानेंचिचवर्णिल
 ल ९ पूर्वाध्यायीनिर्गुणीजो योगाभ्यासतयाहुनी श्रेयविश्वात्मक
 ज्ञान त्याहूनिध्यानबोलिला ११० तरीआत्माचकळला मगविश्वतदा-
 त्मक कळलेंचिदुजेत्याचें कळणेंज्ञानतेंकसें ११ झणींऐसीअर्जुना-
 ला शंकाहोयह्यणूनियां एकब्रह्महिधाजेय याअध्यायीनिरूपिलें
 १२ ह्यणेलसांगतोंजेय ज्याज्ञानेंमुक्तिपावसी ऐसेंबारावियाश्लोकीं
 बोलुनिजेचवर्णिलें १३ त्यांतबारावियाश्लोकीं उत्तरार्धेंकरुनियांअ-
 तिरेकेंतत्वशुद्ध सांगेलजेयकेवळ १४ अनादिमत्परंब्रह्म नसतना-
 सदुच्यते याअर्थेंकरुनीतत्व व्यतिरेकेंचवर्णिल १५ दावूनिवेग-
 व्हीमाती मगसर्वघटांतततें दाविजेयेरितींब्रह्म दावीलसचराचरीं
 १६ सर्वतःपाणिपादंतत् इत्यादिमगअन्वये श्लोकींत्रयोदशींतत्व सां-
 गेलजगदात्मक १७ तेरावियाचअध्यायीं श्लोकातेरावियामधें बो-
 लेलअन्वयेरुष्णा ज्ञेयतेंबहुदुर्लभ १८ ज्ञानाहीससमाध्यायीं बोलि-
 येलाअलभ्यकीं वासुदेवःसर्वमिति समहात्मासुदुर्लभः १९ जडा-
 च्याच्यतिरेकेंजे श्रुद्धतेंबहुजाणती नसेसतनअसतऐसें ज्ञेयजेथे-
 थवर्णिल १२० कींविचर्तपणेंविश्व असेब्रह्मह्यणूनियां दृष्टांतबोल-
 तीयाचा तत्वानुभवनेणती २१ परंतुअन्वयेसर्व पाहणेंब्रह्मदुर्लभस-
 र्वतःपाणिपादंतत् ऐसेंजेथेथवर्णिल २२ कींरज्जुदृष्टिसदिसे आधींसर्प
 दिसेमग मातीआधींदिसेदृष्टीं तेंह्वांकेंचामृषाघट २३ जयाअनुभवेस-
 र्व वासुदेवचिपाहती तेभागवततेज्ञानी तेजीवन्मुक्तदुर्लभ २४ आधीं
 दृष्टींदिसेसोनें पाहतांमगभ्रूषण तेंचिसोनेंदिसेजेसा विश्वद्रष्टाहरी-
 चतो २५ दिस्सुनिहारपेविश्व ब्रह्मीहेंमींजसानग ऐसाअनुभवलोकीं
 दुर्लभाहूनिदुर्लभ २६ याचीकिलीगुरुसुरेवं कळलीपाहिजेएथक् ज्ञेय
 द्विविधयालागीं याअध्यायींनिरूपिल २७ श्रेयोहिज्ञानमभ्यासात्
 ह्यणूनिवदलाहरी पूर्वाध्यायींचाचिभावे कींहीज्ञानकळाएथक् २८
 ज्ञानहोउनिहीकोणी विश्वाधिष्ठानावेस्मृती करुनीपाहतीविश्व तंतु
 विस्मरणेंपट २९ यालागींपूर्वअध्यायीं ज्ञानाख्यानंविशिष्यते म्हणू-
 निबोलिलाकृष्ण कींध्यानश्रंयत्याहुनी १३० ध्यानतेंहेचकीपाहे वासु-

देवींचराचर चराचरींवास्तुदेव आत्माआपणचेरितीं ३१ ऐसेंध्यानजया
 साधे तोयोगभ्रष्टहोइना मुक्तीत्यालायाचजन्मीं याचदेहींसंशय३२
 आरंभींनवमाध्यायीं संगतिश्लोकत्यामधें प्रसंगेंयाप्रसंगातें श्रुतिस्मृ-
 त्कृतवर्णिलें ३३ तस्माद्विषवात्मकध्यान जीवन्मुक्तिसकारण परंतुआ-
 धींविषवात्म ज्ञानहोइलतेधवां ३४ श्रेयोहिज्ञानमभ्यासात् ह्यणूनीबो-
 लिलाहरी पूर्वाध्यायींहिधाज्ञेय याअध्यायांतयास्तव ३५ आणीकस्य-
 ष्टबोलेल पूर्वाध्यायोक्तयास्थळीं कींजेंसंकार्यतेरीतीं करावेंध्यानवस्तु-
 चें ३६ पूर्वाध्यायींबोलिलाकीं मयिबुद्धिंनिवेशय ध्यानेनात्मनिपश्यंति
 ऐसेंतेंयेथवर्णिल३७ मदर्शकर्मकेल्याही ज्ञानस्थितिसपावसी ह्यणूनिबो-
 लिलापूर्वीं तेंहियेथेंनिरूपिल ३८ येथेंबोलेलहरिकीं कर्मयोगेनचापरे
 ह्यणिजेकर्मयोगेही पाहतीआत्मवस्तुतें ३९ विववात्मध्यानजेंपूर्वीं ज्ञा-
 नोत्तरनिरूपिलें अन्येसांरव्येनयोगेन ह्यणूनीयेथवर्णिल १४० वेदोक्त
 सांरव्यतेंहेंकीं तत्त्वसंख्याकरूनियां चैतन्यजडतत्वांत पाहेंतंतूपरींज-
 सा ४१ नेणूनियांयाप्रकारें अध्यायद्वयसंगती अर्जनप्रश्नआरंभीं॥
 कोणीकल्पितवाचिती ४२ सातांशातांवेगळातो श्लोकअध्यायतेथुनी
 इदंशरीरंकींतेय येथूनभगवान्बदे ४३ तेथूनचिसमश्लोकी टीकाही
 करितोहरी आतांमागीलजेश्लोक संगतिश्लोकहेएथक् ४४ अप्रसंग-
 पूर्वप्रसंगींऐकिलें भक्तिसाकल्यवर्णिलें तेषां संशय घेतले म्हणूनि
 प्रश्नहेसहा १ देहामाजिललिगाडें निवारुनीयांनिवाडें उघडशक्त-
 नासांपडे ऐसेंकांहींकल्पीतूं २ अहोतोदातुगापार्थिव दांडाइतत्याची
 रेव यास्तवपुसेवास्तुदेव वशाज्जालाजाणून ३ तेथेंतुकयाचेसंगती
 कांहींप्रसादपंगती लाभेऐसीकेलीयुक्ती नकाघेऊंकराळा ४ श्लो-
 अर्जनउवाच प्रकृतिंपुरुषंचैव क्षेत्रक्षेत्रज्ञमेवच एतद्वेदितुमि-
 च्छामिज्ञानंज्ञेयंचकेशव १ दोहा प्रकृतिऔरपुरुषकों छेत्र
 छेत्रगकहाय यहजाननकीलालसा ग्यानजुग्येयबताय १ ओवी-
 अर्जुनह्यणेदेवा प्रकृतिपुरुषाचियाभावा क्षेत्रक्षेत्रज्ञनिवडावा ज्ञा-
 नज्ञेयइच्छितो १ अप्रसंग देवशिरोरत्नायोगियाचिद्रत्ना ऐका-
 वेंजीप्रश्नादुर्बळाच्या १ यथादेहामाजीरणेदारराजी बसलेते

आजीचाळवीती २ ऐसेंकांहींभासेतरीबोलाकैसें प्रकृतिविलासेआ-
णीपुरुष ३ क्षेत्रक्षेत्रज्ञातेंकळोंहेंइच्छितें ज्ञानहीजेयतेंतुकाक्षणे ॥४॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०-इदंशरीरंकोंतेयक्षेत्रमित्यभिधीयते॥
एतद्योवेत्तितंप्राहुः क्षेत्रज्ञइतितद्विदः॥१॥७

टी०सम०- देहहाक्षेत्रक्षणुनी केंतेयाक्षणिजेतसें क्षेत्रज्ञजोया-
सिजाणे तहेतेबोलतीअसें १ आर्या- हेंतवशरीरपार्था वर्णियहें
क्षेत्रतत्त्ववेत्यांनीं त्यातेंजाणेबाजो तोचिक्षेत्रज्ञबोलिलाल्यानीं १ दो-
हा- छेत्रकहतयादेहकों अर्जनग्धानीलत जानतहैयादेहकों सो-
छेत्रगयज्जुहोत १ ओंवी- श्रीकृष्णाक्षणेपार्थापरियेसीं हेंदेहक्षेत्र
जाणावेंयांसी हेंजाणेजोनेमेसीं तोक्षेत्रज्ञक्षणावा १ अप्रभंग-
षड्गणालंकृतभगवान्बोलत लावींबापाचित्तसांगतोंगा १ शब्दा-
च्याआशंकाआल्याअंजनका पूतनासविरवाजिर्वीलीम्यां २ देहहेंच
क्षेत्रक्षणुनीपवित्र क्षणिजेतेविचित्रकुंतोपुत्रा ३ यासजोजाणेल
क्षेत्रज्ञहोईल तहेत्याचाबोलऐसातुकीं ४ ॥१॥श्रीगोपालकृष्णाय०

श्लो०-क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत
क्षेत्रक्षेत्रज्ञयौज्ञानंयत्तत्ज्ञानंमनंमम ॥२॥७

टी०-स- क्षेत्रज्ञसर्वक्षेत्रीजो तोहीमीजाणभारता दोंहींतजेज्ञान
त्याचें ज्ञानतेंमजसंमत २ आर्या- क्षेत्रज्ञसर्वभूतीं जोतोमीजा-
णनकरिंअनुमान क्षेत्रक्षेत्रज्ञांचें ज्ञानचितेंहोयजेमलामान २॥७
दोहा- सरूपछेत्रगआतमा बसतसबनकेदेह यहीग्यानकोंजाभि-
वो मेरोमतहैयेह २ ओंवी- क्षेत्रक्षेत्रज्ञदोही दोंहींचाजाणताक्ष-
णुनी तोचिक्षणिजेज्ञानी तोमजमानला २ अप्रभंग- क्षेत्रज्ञसर्वचित्ते-
तांनिश्चयाचें मीचऐसावाचेंसांगतोंगा १ भारतातूंजाणनधरीअनुमा-
न दोंहींतजेज्ञानज्याचेंअसे २ तेज्ञानमाझेचीगोष्टीसंमताची तुका
क्षणेतेंचीबोलेलकीं ३ ॥२॥श्रीमत्सच्चिदानंदपरब्रह्मस्वरूपिणेनमः

श्लो०-तस्मैत्रयञ्च याहृक्चयद्विकारियतश्चय-
त् सचयौयत्प्रभावश्चतत्समासेनमेष्टृणः॥३॥

टी०स०-तंक्षेत्रजेजसेजाणे विकारीजेजयास्तव क्षेत्रज्ञजोज्याप्रका-
रं संक्षेपेतेहिआइक ३ आर्या- तंक्षेत्रहोयजेष्टुनि जयाविकारेज-
सेंहिसंक्षेपे तूणेकज्याप्रभावे युक्तक्षेत्रज्ञहेंहिसंक्षेपे ३ दोहा-छे-
त्रजहांतेहैभयो जोहैजेसंभाय यहप्रकारयामांझहे कहुंसंक्षेप
सूनाय ३ ओंवी-तंक्षेत्रकैसेजाणजे आणिक्षेत्रकासथाह्यणिजे
यादोहींचानिवाडावोजे संक्षेपेआइका ३ अभंग- तंक्षेत्रजेजेसेज-
यानेकल्पीलेसे विकारीजेजेसेजयास्तव १ क्षेत्रज्ञतोजाणप्रकारेच
खूण संक्षेपलक्षणसांगूणेक २ तुकाह्यणेहीनसांगेभगवंत मायी-
कसाद्यंततोडावया ३ ॥३॥

श्लो०ऋषिभिर्बहुधागीतंछंदोभिर्विविधैःपृथ-
क् ब्रह्मसूत्रपदैश्चैवहेतुमद्विर्विनिश्चितैः॥४॥

टी०स०-ऋषीश्वरींबहुविधां वेदीकरुनिवर्णिले युक्तसिद्धांतवचनीं॥
ब्रह्म सूत्रांकरुनियां ४ आर्या- बहुधावर्णितऋषिनां सुज्ञानींहीअ-
नेकविधश्रुतिंत तंब्रह्मसूत्रपादे सहेतुकेनिश्चयात्मकेगीत ४ दोहा-
ऋषिनकट्योबहुभांतिजो औरबेदनहिषारव यहबेदनिनिश्चय-
करी कट्योउपनिरवदसारव ४ ओंवी-ऋषांहींबहुतीसांगितले॥
वेदविधीबोलिलेवेगळाले उपनिषदांनिश्चितकेले हेंसत्यजाण ४अ-
भंग-ऋषीश्वरींबहुविधस्वानुभवु वेदीकसमूहवर्णीलेसे १ नानायु-
क्तीत्यांच्या भाषागीर्वाणोच्या सिद्धांतगर्भीच्याठवण्याज्या २ वाक्या-
चेप्रबंध ब्रह्मसूत्रबोध करुनीविविध आपादीले ३ तुकाह्यणेवाणी
प्राकृतशिराणि झालीहेकाहाणी नकाह्यणूं ४ ॥४॥श्रीकृष्णायनमः

श्लो०-महाभूतान्यहंकारोबुद्धिरव्यक्तमेवच
इंद्रियाणिदशैकंचपंचचंद्रियगोचराः॥५॥७॥

टी०स०-महाभूतेअहंकार बुद्धिअव्यक्तआठहे दशेंद्रियेंएकमन श-
ब्दस्पर्शादिपंचक ५ आर्या- पंचमहाभूतेही बुद्धीअव्यक्तअणिअ-

हंकार एकादशोद्द्रियेते पंचविषयकरितिजेबहुविकार ५ दोहा-महाभूतअहंकारमति अरुमायाहीजान एकादशोद्द्रियबिसेवं पंच अगोचरमान ५ ओंवी- महाभूतेआणिअहंकार बुद्धिअव्यक्तअसेथोर दशोद्द्रियांचाविस्तार पांचोद्द्रियविषयजाण ५ अभाग- महाभूतेपांचअहंकारसाच जाणपांऐसाचबुद्धीभेद १ अव्यक्तआठवेहेतकेचीघ्यावें इंद्रियमेळावेविपंचक २ मनत्याआगळे शब्दस्पर्शकळे पंचकप्रबळेविषयीक ३ तुकाह्मणेऐसेंचोवीसयामीसें मीचजीवभासेवाचाद्वारे ५॥५॥

श्लो०- इच्छाद्वेषःस्वरवदुःखसंघातश्चेतनाधितिः

एतत्क्षेत्रसमासेनसाविकारमुदाहृतम् ॥ ६॥

टी०स०-संघातयाचोविसांचा क्षेत्रइच्छास्वरवास्वरव द्वेषप्रतीतिवृत्तीची धारणातद्विकारहे. ६ आर्या- संघातचेतनाधिति वैरेच्छादुःखसौरव्यहिविकारी क्षेत्रतुलासंक्षेपे कथिलेहेतूअहेसिअधिकारी ६ दोहा- इच्छास्वरवदुःखचेतना द्वेषधीरताहोय यहजकत्वोसंछेपसो छेत्रग्यानतूलेय ६ ओंवी- इच्छाद्वेषस्वरवदुःख देहचेतनाधितिदेख इतुकीयांतेक्षेत्रह्मणतीआइक बुद्धिवंतपें ६ अभाग- द्विर्द्वादशाऐसीमिच्छणीसंघातासी क्षेत्रइच्छातेसीस्वरवास्वरव १ द्वेषप्रतीतिहेवृत्तीचीसत्यहे धारणाजाणहेतद्विकारू २ तुकाह्मणेऐसेंच- तलेसांचलेसे तेयेंचालेकेसेंशाहाणीव ३ ॥६॥ श्रीराधाकृष्णाधनमः

श्लो०- अमानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षांतिराज

वम् आचार्योपासनंशौचंस्थैर्यमात्मविनियमः ७

टी०स०- श्लाघेचादंभहिंसांचा त्यागक्षांतिअवक्रता भक्तिश्रीगुरुचीशौच स्थिरताचिन्ननियम ७ आर्या- मानत्यागअदंभ क्षान्तिसरलतातशीचहिअहिंसा स्थैर्यमनीजयशक्तचिता गुरुसेवाकीरितीतापजेहिंसा ७ दोहा- मानदंभहिंसातजे छमासुरारलतामान गुरुसेवासंजमकरन धिरताशौचप्रधान ७ ओंवी- अहंकारनादंभादिधरी हिंसांनकरीशांतिआर्जवकरी गुरूचेभजनअंतरी पाव-

त्रपणें अंतःकरणनिरोधी ७ अप्रभंग-श्लाघेचा आधारदंभहीसाचार त्यागशांतिसारअवक्रता १ भक्तिश्रीगुरूचीस्वामीणगुणाची कीर्तना मार्गिचीदिवटीजे २ शौचस्थिरत्वगाचिन्तनिग्रहोगा आणीवीतरागा विषयांच्या ३ वैराग्यअसावेनिरहंकारभावे तरीसुखभोगावेतुक्याचे

श्लोक- इंद्रियार्थेषु वैराग्यमनहंकारएवच ॥ ४१७
जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ८

टी०स०-विषयांमाजिवैराग्य निरहंकारसर्वदा जन्ममृत्युजरारोग दुःखहेदोषपाहणें ८ आर्या- त्यागअहंकाराचा अणिवर्जनइंद्रि- यार्थतोषाचें दर्शनघडीघडीही जन्मजराव्याधिदुःखदोषांचें ८ दो० बिरवयनसोंवैराग्यधरी तजेरहेअहंकार जनममरणसुखदुःखज- रा व्याधिदोखनिरधार ८ ओंवी- विषयवैराग्यसुखदुःख अहं- कारहाहीदेख जन्ममरणव्याधिदुःख यांचेठायींदोषदर्शन ८ अ० जन्महाओखलाअहेतींसोरा झालाबारावाराउधळीजो १ मळसू- त्रीशीणलायोनिहारेआला पुढेंगंधीयालायोनीचीगा २ लाचावला हादीसोडीनापिनकूटी मागेंपुढेंदाटीतिचीकरी ३ ऐसेजन्मजाणेतेणें न्यायेंमरणें जरारोगघेणेंनित्यदुःख ४ हादोषपहातोतोहाज्ञानीहो- तो मुक्तलीलेजातोतुक्याऐसा ५ ॥८॥ श्रीमद्यदुकुलदिलकाश्यांनमः

श्लो०-असक्तिरनभिष्वंगःपुत्रदारगृहादिषु
नित्यंचसमचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥९॥

टी०स०-असक्तलिप्तनाहोणें पुत्रदारगृहादिकीं अनिष्टइष्टहीहो- तां समचित्तत्वसर्वदा ९ आर्या- सक्तनहोतांअसणें अलितसर्व- त्रदारसुतगेहीं समचित्तनित्यहोणें इष्टानिष्टोपपत्तियोगेंही ९ दो० नेहनपुत्रकलत्रसों तादुखदुःखिनहोय चित्तमेंधरिसमानता फले बुरेकोरकोय ९ ओंवी- स्त्रीपुत्रगृहाचेठायींसंगरहित विषयीना- हींआसक्त इष्टअनिष्टांचेठायींचित्त समवीअसे ९ अप्रभंग- अस- क्तझालीयालिंपेनकुरुराया पुत्रकिंवाजायापडेदृष्टी १ चांगलेंसद-

नसामग्रीसाधन इष्टत्वादिकरूतअनिष्टादी २ इष्टद्व्यात्यावरीफुगारा
नधरी समानचीबरीवृत्तिरारवं ३ सरवयासूमित्रापार्थाक्षत्रपुत्रा सर्व-
दायापत्रावाचीतुका ४ ॥९॥

श्लो०-मयिचानन्ययोगेनभक्तिरव्यभिचारिणी
विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥१०॥६

टी०स०-अहेतयोगेमदूषीं भक्तिरव्यभिचारिणी कंठाळणेंलोकस-
भे एकांतीबसणेंसदा १० आर्या-पार्थाअनन्ययोगें अव्यभिचारी
मतीसममभजनीं तैसीयाजनसंगीं अप्रीतिप्रीतिपांडवाविजनीं १०
दोहा-अटलभक्तिमोमेंधरे सबकोंआतमजान रहेसदाएकांतमे॥
नहींसभासदमान १० ओंवी-असाधारणयोगेंकरूनी दृढभक्तीध-
रूनी एकांतस्थळींबैसीनी प्रीतीनाहीलोकंठाद्यीं १० अपभंग-अहे-
तयोगाचेंभजनयाचे माझीयारूपाचेंलागेवेड १ भक्तीचीशिराणीपरी
अव्यभिचारिणी कांतापुण्यखाणीनाथसेवेशेकांताचीप्रीतीजनपदीं
खंती कंठाळाज्याचितीराजसभे ३ तुकाक्षणेजीणेंधन्यझालेंपणें लो-
हेंपालरणेंपरीसेनी ४ ॥१०॥

श्लो०-अध्यात्मज्ञाननित्यत्वंतत्त्वज्ञानार्थदर्शनिं
एतज्ज्ञानमितिप्रोक्तमज्ञानंयदतोऽन्यथा ११

टी०स०-अध्यात्मबोधींनित्यत्व जडींज्ञानार्थपाहणें हेज्ञानसाधनेंआं-
चीं उलटींअज्ञलक्षणें ११ आर्या-अध्यात्मज्ञानरती तत्त्वज्ञानार्थदृष्टि-
हेज्ञान कथिलेंतुजम्यापार्था जेंयाव्यतिरिक्ततेचिअज्ञान ११ दो०अ-
ध्यात्मनित्यग्यानधरे तत्तग्यानकोंदेख यहसबजोमेकच्छुकहे यही
ग्यानअबरेरख ११ ओंवी-अध्यात्मोंतसरहोणें तत्त्वज्ञानेंविषयातेने-
मणें जाणिवेचेंजाणणें उलटींअज्ञानलक्षणें ११ अपभंग-अध्यात्म
विचारेंबोधाजाणेंखरे परीतेंप्रखरेनित्यत्वगा १ जडींअजडहेंनिवडीसंदे
हें हाचिअर्थपाहेनिजज्ञानीं २ पार्थाहीलक्षणेंशुद्धज्ञानींहोणें आमुचें
राहाणेंतयागर्भी ३ हाचीउलरायोगअज्ञानप्रयोग तुकाक्षणेसोंगवांयाजाये
४१११

श्लो०-ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामियज्ञात्वाऽमृतमश्नुते

अनादिमत्परंब्रह्मनसतन्नासदुच्यते ॥१२॥श्रीः

टी०स०- आतांसांगेनजंज्ञेय मुक्तिज्ञानेजयाचिया नआदिअंतजंशु-
द्ध ब्रह्मतेसतनतेअसत् १२ आर्या- कथितेजंज्ञेयतुला जाणुनियां
अमृतपावतीसत्य तेंब्रह्मअनादिपरम नस्थूलन सूक्ष्मतेअसेनित्य
१२ दोहा- कत्योअमृतसमजानिके जातेमुगतिजहोय कारनकार-
जतेंपरो आदिब्रह्मकोजोय १२ ओंवी- आतांसांगतोज्ञेय भक्ति-
ज्ञानेहोयजय आदिअंतशुद्धहोय ब्रह्मसत्असतनसे १२ अप्रभंग-
आतांतूंझणशीज्ञेयवार्ताकेसी तेतुझ्याकर्णासीलावीतसो १ जयाज्ञा-
नेमोक्षआतुडेप्रत्यक्ष नउरेत्यालसचोव्यांयशींगा २ अनादिअनंतशुद्ध
शुद्धिदेत जेयेमुरेचित्तचांचल्यता ३ नसतनासतउचितसंवाद तुका
झणेभेदनिभेजेथे ४ ॥१२॥

श्लो० सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतो ऽक्षिशिरोमुखं
सर्वतःश्रुतिमल्लोकेसर्वमावृत्त्यतिष्ठति ॥१३॥

टी०स०- तेंरज्जुहेंसर्पहात पायनेत्रशिरेमुखं सर्वत्रतेंश्रोत्रयुक्त सर्व-
व्यापूनिनेअसें १३ आर्या- सर्वत्रपादकरजे तैसेंसर्वत्रहोउदाराहे स-
र्वत्रनयनशिरमुख सर्वव्यापूनिजेसदाराहे १३ दोहा- सबहिकरअरु-
चरणशिर त्योंहिमुखद्विगकान व्यापरल्योसबजगतमों मोहिदसोदि-
सजान १३ ओंवी- सर्वत्रहातपायदिसती शिरेमुखेंतयाअसती ने-
त्रकर्णसर्वत्रभासती दशदिशाव्यापूनिअसे १३ अप्रभंग- तेंदोरअ-
ह्मीयादेहाचियाठायां पायनेत्रतयाशिरेमुखं १ सर्वत्रतेंश्रोत्रयुक्तचि-
पवित्र व्यापूनिसर्वत्रअसेतेजे २ वैष्णवांच्यारायाणेकेशब्दायया श्रु-
तिसंमतीयामिळेस्मृती ३ आतांयाचबोलें होईलरूपकेले ह्यलोकीं
अलेमानीतुका ४ ॥१३॥

श्लो० सर्वेद्रियगुणाभासंसर्वेद्रियविवर्जितम्
असन्नसर्वभृच्चैवनिर्गुणंगणभोक्तृत्व ॥१४॥

टी०स०- सर्वेद्रियांविरहित विषयेंद्रियभासक जीवत्वींगुणभोक्ते
तें जेंसर्वाधारनिर्गुण १४ आर्या- जेंसर्वेद्रियवर्जित करिसर्वेद्रि-

यगुणप्रकाशाते सर्वाधारअसक्तहि निर्गुणपरिभोगितोगुणांशाते १४
 दोहा- सबविरवयनतेरहितहै सबताकोंअभास संगबिनासबकोंध
 रे निरगुनकेपरकास १४ ओंवी- सर्वेद्रियगुणभासती परीइंद्रिये
 तथाठायींनसती असक्तअसूनि सर्वाभूतीं निर्गुणहोऊनिगुणभोगी
 १४ अप्रमंग- इंद्रियेज्यासत्तेविषयासयेती किंवाओळखतीखोटेचां-
 ग १ विषयइंद्रियेभासकझालेंजे परीनावीरजेजयामाजी २ जीवीतीं
 किंवारे गुणभोगाठायीं दीपवतपाहींसाक्षीसदा ३ जेकारायाऐसेंनि-
 र्गुणह्मणावे तुक्यानेंजाणावेसर्वाधार ४॥१४॥श्रीमत्सच्चिदानंदाय०

श्लोक- बहिरंतश्चभूतानामचरंचरमेवच ॥

सूक्ष्मत्वान्तदविज्ञेयं दूरस्थंचांतिकेचतत् ॥१५

टी०स०- बात्यांतरंगभूतांचें तेंचिस्थावरजंगम अतींद्रियत्वेअकळ
 दूरितेंतेंचिसन्निभ १५ आर्या- भूतींअंतर्बाल्य व्यापकजेंचरहिआ-
 णिजेंअचर नकळेसूक्ष्मह्मणूनी सन्निधवतीतसेंहिदूरतर १५ दोहा-
 जंतजितेंचरहुअचर अंतरबाहिरसोई सबतेंदूरिसनिकटहै सूक्ष्म-
 मलखेनकोई १५ ओंवी- भूतींअसेअंतर्बाल्य चरआणिअचरहीहो-
 य सूक्ष्मह्मणूनिजाणावयाशक्य दूरिअसूनीजवळतें १५ अप्रमंग-
 ब्रह्मअंतरंगसर्वभूतांलागीं वायुनभ्रमंगींव्यापकत्वे १ स्थावरजंगम
 तेषेंन्यायेवागे शून्यतराजागेसर्वकळ २ अतींद्रियपणेंआकळेयो-
 गींद्रा दूरीजेकांइंद्रासंनिधतें ३ तेषेंतोघेणारानिवडीतनुका जोकां
 झालाअसकानिकामुका ४ ॥१५॥

श्लोक- अविभक्तंचभूतेषुविभक्तमिवचस्थितं

भूतभर्तृचतस्त्रेयं प्रसिष्युप्रभविष्युच ॥१६

टी०स०- नसूनीवेगळेंभूतीं वेगळेंसेंहिजेअसे गिळीउगाळिहींभू-
 तें धरीहीज्ञेयजाणतें १६ आर्या- भिन्नहिनसूनिभूतीं भिन्नाप-
 रिराहतेसमयासी तेंज्ञेयहिभूतांचें पोषकअणिनिर्मुनीजगन्नासी
 १६ दोहा- तामेंभेदकळूनहीं सबतेरहितविभाग उपजावननास-
 तसबे नहिपावतअनुराग १६ ओंवी- भूतांचेठायींअविभक्तअसे

परीविभक्तपणोंदिसे गिळीउगळीअनायासें घरीजाणूनी १६ अ०
नसूनीवेगळेंभूतमात्राठायीं वागेहेनवाईअसंभाव १ ऐसाजेंसेंवीतो
वेगळीचीपणें त्याचेंकायकोणेंकीजेलगा २ गीळीतोउगळीसर्वभूतां
तोची परीनाघेत्याचीओळखण ३ तोचीज्ञेयरूपतुकाखणेपाहे थरीही
महीहेंऐसेंबळ ४॥१६॥

श्लो०- ज्योतिषामपितज्योतिस्तमसःपरमुच्यते
ज्ञानज्ञेयंज्ञानगम्यंत्वादिसर्वस्यधिष्ठितम्॥१७

टी०स०- प्रकाशीअंधकारातें असूनीज्योतिवेगळी ज्ञानज्ञेयज्ञानलक्ष्य
सर्वचिन्तांअधिष्ठित १७ आर्या- ज्योतींतज्योतिअसें वर्णयलेंपांडवा
तमापरतें ज्ञानज्ञेयज्ञान प्राप्यहिसर्वांतरीनयापरतें १७ दोहा- जोत
बहूसबजोतमें अंधकारतेपार ग्यानजानिबोहीयमें सबहीकोंनिर-
धार १७ ओंवी- ज्योतींतजेंज्योती अज्ञानाहूनीपरबोलती ज्ञानज्ञेय
असेंक्षणती सर्वचिन्तांअधिष्ठनीअसे १७ अ०अंग- जेंकांहीप्रकाश
आत्मानोतयाचा कांजेरंगत्याचापालटेना १ आंधाराचेंकुंडेंकाळोरवें
निजबीज असूनीनिस्तेजज्योतिर्मय २ ज्ञानज्ञेयज्ञानलक्ष्यतेंअर्जला
सर्वत्त्वद्रुवनासत्ताधार ३ अधिष्ठनीउरेजगत्रयांतजें नलागेअंतजें व-
स्तुतुका ४॥१७॥

श्लो०- इतिक्षेत्रंतथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमासतः॥
मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते॥१८॥६

टी०स०- संक्षेपेंक्षेत्रहिज्ञान ज्ञेयहीबोलिलोंक्रमें हेंमाझापक्तजाणू-
नीं मत्स्वरूपासपावतो १८ आर्या- ऐसेंक्षेत्रज्ञान ज्ञेयहिउपदेशिलें
विसंक्षेपें मद्भक्तजाणुनीहें मद्भावापावतीअविक्षेपें १८ दोहा- छेत्र
ग्यानओंग्येयमें ताकोदियोवताय इनकेजानेंजोभगत लहेसोमेरे
प्राय १८ ओंवी- क्षेत्रआणिज्ञान ज्ञेयसांगीतलेंसंक्षेपेंकरून जोमा-
झापक्तजाणून माझाप्रासादपावे १८ अ०अंग- थोडक्यागोष्टींततुजआ-
ह्मीवदों पाल्हाळेंविवादोंऐसेंनसे १ क्षेत्रसांगूनीयांज्ञानदर्शिलें अ-
ज्ञानावर्णिलेंथोडक्यांत २ ज्ञेयतरीहेंचक्रमानेंबोलीलों मक्तीनें भू

ललांतुड्यासरव्या ३ मत्वरूपायाचेतोचीतुक्यासम जोकांजाणेवर्म
याचेवारा ४॥१८॥

श्लो० प्रकृतिंपुरुषंचैवविद्वानादीउभावपि ॥

विकारांश्चगुणांश्चैवविद्विप्रकृतिसंभवान् ॥१९

टी०स०-प्रकृतीआणिपुरुष जाणदोघेअनादिहे गुणांविकारांउत्पत्ति
जाणप्रकृतिपासूनी १९ आर्या-पुरुषप्रकृतीदोनी जाणअनादी
कधीनउद्भवती गुणआणिविकारहिते प्रकृतीपासावजाणसंभवती
१९ दोहा-मायापुरुषअनादिहे अर्जनदोऊजान गुणविकारसबजो
प्रये मायाहीकेमान १९ ओंवी-प्रकृतिपुरुषांचीस्थिती उभयवर्ग
अनादिअसती प्रकृतीपासूनिविकारहोती ऐसेंजाणतूं १९ अप्रसंग-
प्रकृतीआणीकपुरुषपेंहूय ज्यापेदीअहूयविकारलें १ अनादीच पा-
र्यायांचीक्रीडादिसे जेधूनीउभसेभूतलोकु २ आतांरजसन्वतमादि
त्रीगुण विकारउत्पन्नझालाजीका ३ तुकाजीणेंझालेंप्रकृतीपासूनी
प्रकृतीअसूनीअस्ययानसे ४॥१९॥

श्लोक-कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते ॥

पुरुषःस्वरवदुःखानांभोक्तृत्वेहेतुरुच्यते ॥२० ॥

टी०स०-कर्तेपणींप्रकृतिहे हेतुहेकार्यकारणीं भोक्तृतींस्वरवदुःखां-
चा हेतुहापुरुषस्वये २० आर्या-हेप्रकृतिकार्यकारण कर्तृत्वां
मथियलीसमजहेतूं तैसास्वरवदुःखाचा भोक्तृतींपुरुषबोलिला
हेतू २० दोहा-कारणकारजकरतहे मायाइनकोहेत दुखऔसुख
केभोगकों वहेपुरुषगहिलेत २० ओंवी-कार्यकारणकर्तृत्व तिहींचें
प्रकृतीसकारणत्व स्वरवदुःखभोगीपुरुषासहेतुत्व ऐसेंबोलिजे २०
अप्रसंग-अगळीकदीसेइचेकर्तेपणीं पुरुषाकरणींचित्रदावी १ का-
र्यकींकारणहेतुप्रकृतीचा श्रवणेंजीवींचाबोधुपाहे २ स्वरवाआणिदुः-
खाच्याभोक्तृतींजोहेतु तुकाह्मणेहोतुपुरुषस्वये ३॥२०॥ श्रीमत्सच्चि-

श्लो०-पुरुषःप्रकृतिस्थोहिभुंक्तेप्रकृतिजान्गु-

णान् कारणंगुणसंगोस्यसदसद्योनिजन्मसु २१

टी०स०-गुणप्रकृतिचेभोगी प्रतिबिंबूनितज्ज्वळीं नानायोनिनिमित्ताया पुरुषाभोगवासना २१ आर्या-प्रकृतिस्थपुरुष होउनि भोगीप्रकृतिगुणचिनेणुनीमाया अधमोत्तमयोनिंतही कारणगुणसंगयासजन्माया २१ दोहा-पुरुषप्रकृतिमेंबैठके करतबिरेवेंकोभोग ऊचेनीचेजनमकों कारनगुनसंजोग २१ ओंवी-पुरुषप्रकृतिमाजीअसून भोगीप्रकृतीचेगुण ऐसेंसगुणसंगेंकरून नानायोनी जन्मतो २१ अप्रसंग-भोगीप्रकृतीचेगुणांसिपुरुष तज्ज्वळींविशेषबिंबूनीयां १ नानाविधयोनीनिर्मित्यापार्या पुरुषासआस्थाभोगीवासु २ तुकाह्यणेभूलीसेविलीउत्तमें संगीतयात्रमेंजाणताहा ३॥२१॥श्रीशम्

श्लो०-उपद्रष्टाऽनुमंताचभर्ताभोक्तामहेश्वरः

परमात्मेतिचाप्युक्तोदेहेऽस्मिन्पुरुषःपरः२२

टी०स०-जोद्रष्टाजाणताभर्ता परमात्मापरेशजो तोचिभोक्तादुजादेहीं पुरुषप्रतिबिंबजो २२ आर्या-द्रष्टाअनुमोदकही पुरुषहिभोक्तामहेश अणिभर्ता यापरिबोलियलातो यादेहाहुनिअसेपरअकर्ता २२ दो० परमात्मकोंदेहते न्यारोजानतलोय साच्छीपरताभोगता ईश्वरनिरग्न नहोय २२ ओंवी-पाहताअनुमोदनदेता ईश्वरपोषकआणिभोक्ता॥ तेचीपरमात्माह्यणिजेतत्त्वतां देहींपरमपुरुषतो २२ अप्रसंग-जोद्रष्टा जाणताभर्तापरमात्मा परेशचिदात्माअव्ययजो १ अर्जुनागातोचीदुजादेहींभोक्ता पुरुषअनुरक्ताप्रतिबिंबे २ मार्गदुर्लभतोजेथेंकांसांपडे तुक्यासवेडेजेणेंकेले ३॥२२॥

श्लो०-यएवंवेत्तिपुरुषंप्रकृतिंचगुणैःसह॥स-

र्वथावर्तमानोऽपिनसभूयोऽभिजायते॥२३॥

टी०स०-जाणेलजोयापुरुषा गुणेंसीप्रकृतीसही वर्त्तजरीप्रपंचीं तो तरीजन्मानयेपुह्या २३ आर्या-यापरिपुरुषप्रकृति जाणेगुण सहितत्यांतनरकीणी असनांहितोप्रपंचीं नपवेजन्वासिजाणपरतो नी २३ दोहा-जोकोउऐसेपुरुषबलरवे प्रकृतिअरुगुणप्राय सोक्यें हीजगतमेरव्ही बहुरिनउपजेआय २३ ओंवी-प्रकृतीपुरुषआणि गुणऐसेंजयासीझालेंज्ञान तोसंसारीअसून पुन्हाजन्मानये २३

अभंग- जाणेलकींजोयापुरुषासकोणी प्रकृतीसीगुणीविकारा
च्या १ प्रपचींजरीकावर्तलातो नर नबाधेशरीरहूंहेंत्याच्या २ जा-
न्हवीतराकींमेत्याभंगळजें ऐशास्थळींविरजेआत्मातुका ३॥२३॥

श्लो०- ध्यानेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमा-
त्मना अन्येसारथ्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे२४

टी.स०- पाहतीनिर्विशेषात्मा ध्यानेंकोणीकितेकते सारथ्येविश्वात्म
योगेही कर्मब्रह्मअसेकितो २४ आर्या- कोणीतहृदयींचितीध्या-
नेंआत्म्यासिपाहतीअपर कोणीसारथ्येयोगे पाहतिकर्महितोचियो-
गपर २४ दोहा- देहमांझआतमलखे कोउकरतपुनिध्यान सारथ्य
जोगअरुकरमकरे लखतकरमसहग्यान २४ ओंवी- ध्यानेंपाहती
कोणी कोणीदेखतीआपणआपणेनी कोणीसारथ्ययोगेकरूनी को-
णीकर्मयोगे २४. अभंग- पाहतीजेयोगीनिर्विशेषआत्मा ध्यानींस-
च्चिदात्मालक्ष्मीयां १ कोणीकितेकतेसारथ्याचेविचारें विश्वात्माहाबरे-
न्याहाळीती २ योगेहीकर्महीब्रह्मएसेकितो आपुलालेमतींसारिखे-
गा ३ तुकाह्मणेपंथज्यासजोआवडे तेणेकेलेउघडेलोकांतेंसें ४॥२४

श्लो०- अन्येत्वेवमजानंतःश्रुत्वाऽन्येभ्यउपास
ते तेपिचातितरंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः॥२५

टी०-स०- आत्मानेणूनिहीकोणी आइकोनिउपासिती मृत्युसिंधू-
सितरती तेहीश्रवणतत्पर २५ आर्या- कोणीतहृदयींऐसें गुरु-
वचनेंमात्रऐकुनीपुरती पार्थाउपासितीते श्रवणींतत्परहिमृत्युते
तरती २५ दोहा- जोआतमजानतनहीं स्तनिकेओरनयेऊ मन
उपासनाकरतहें भवभयमृत्युकरेऊ २५ ओंवी- आणजेअज्ञान
असती गुरूपासावजाऊनिउपासनाकरिती तेमृत्युसंसारंतरती॥
श्रुतिपरायण २५ अभंग- आत्मानेणूनीहीकोणी ऐकुनितेंसें बा-
खाणी १ अन्यउपासितीभावे मृत्युसिंधूसतरावे २ तेंहीतत्परश्रव-
णीं तुकाह्मणेज्ञानखाणी ३॥२५॥

श्लो०- यावत्संजायतेकिंचित्सत्त्वंस्थावरजंगमम्

क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगान्तद्विष्टिभरतर्षभा ॥२६॥श्रीः

टी०स०- प्रतीतिउपजेजेजे जेह्वांजेह्वांचराचरीं क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगे ते-
जाणभरतर्षभा २६ आर्या- जितुकेजेकांहोते पार्थास्थावरतसेंवि
जंगमते क्षेत्रक्षेत्रज्ञाच्या योगेंतेजाणवेदशास्त्रमते २६ दोहा- जि-
तेजीवयाजगतमें स्थावरजंगमहोन छेत्रओरछेत्रग्यते तेसबलेत
उदोन २६ ओंवी- जेंआकारासीआलें स्थावरजंगमबोलिलें क्षेत्रक्षे-
त्रज्ञापासूनिआलें तेंजाणभरतर्षभा २६ अप्रभंग- उपजेजेजेकांप्र-
तीत सृष्टिकारणसंप्रभूत १ चराचरींजेह्वांजेह्वां नसकटेचित्तअह्वासह्वा
क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगे द्वैतविध्येसंप्रयोगे ३ जाणभरतर्षभातेतूं तुक्याहोय
पारंगतू४॥२६॥

श्लो०-समंसर्वेषुभूतेषुतिष्ठंतपरमेश्वरम् ॥ विन-
श्यत्स्वविनश्यंतयः पश्यतिसपश्यति ॥२७॥श्रीः

टी०स०- समानसर्वांभूतींजो आहेत्यापरमेश्वरा अनित्यांतहित्यानि-
त्या जोपाहेतोचिडोळस २७ आर्या- राहेभूतींजोसम भूतविनाशीन-
नाशज्याअसतो परमेश्वरासियापीर पार्थाजोपाहणारडोळसतो २७॥
दोहा- परमेसरसबजगतमें बेंटेएकसमान तिहेंनसतबिनसेनही॥
जोजानिवोसूजान २७ ओंवी- सर्वभूतांतरीं ईश्वरआहेसर्वांतरीं भू-
तेंनासूतआपणनाशनपावेनिर्धारीं हेंपाहेतोडोळस २७ अप्रभंग- स-
र्वांभूतींजोसमान नसेउंचनीचस्थान १ परमेश्वरआहेतया लाबीमान-
सअक्षया २ अनित्यांतहित्या घेतूंप्रतीतीनेंसत्या ३ तोचिडोळस जो
पाहे तुकाव्यापीअंतर्बाह्ये ४॥२७॥

श्लो०-समंपश्यन्तिसर्वत्रसमवस्थितमीश्वरम्
नहिनस्यात्मनात्मानंततोयातिपरांगतिम् ॥२८

टी०स०- परीतंतूंअसेंपाहे सर्वत्रसमईश्वरा नएकतोआत्मघाती जाय
मुक्तीसत्यावरी २८ आर्या- ईश्वरसमसर्वत्र स्थितपाहेतोचियाउपर-
मगती आपणआपुल्याघाता नकरूनहिपावतोचिपरमगती २८ दोहा-
ईश्वरकोंसबठोरजो जानतसमताभाय आतमहीसोहोहीनहीं रहेंप-

रमगतिपाय २८ ओंवी- परमात्मासमआहे असेंसमबुद्धिपाहे तोआ-
त्मघातीनहोये जोआपणाओळखे २८ अप्रभंग- असापाहेपटीतंतू दे-
ऊनदृष्टीलाएकांतू १ समदर्शवरासर्वत्र पाहेअदेखणेनेत्र २ आत्मघातीनए-
कतो देहासहपावनहोतो ३ त्यावरिजायमुक्तीपदा तुक्यानलागेआपदा

श्लो०-प्रकृत्यैवचकर्माणि क्रियमाणानि सर्वशः॥

४१२८

यः पश्यति तद्यात्मानमकर्तारं स पश्यति॥२९॥श्रीः

टी०स०- प्रकृतीनेंक्रियासर्व करिजेतातिजोअसें पाहेतेह्यांआत्मयाचें
तोअकर्तृत्वपाहतो २९ आर्या- कुंतीननयाकर्म करितीतेजाणसर्वही
प्रकृती आत्माकर्तानअसें पाहेजोतोचिपाहतोसकृती २९ दोहा- मा-
याज्जकरतकरमसब जीवअकारतेजोय जानतजोयहभेदको लह-
तआतमासोय २९ ओंवी- कर्मंआणिसक्रिया जाणप्रकृतीपासूनियां
असेंपाहेआपण्यां अकर्तृत्वपाहतानो २९ अप्रभंग- सर्वक्रियाप्रकृ-
तीनें करिजेतातिसमनें १ असेंपाहेतोसर्वदा नेघेपातकआपदा २ पै-
गातेह्यांआत्मयाचें तोपाहतोअकर्त्याचें ३ अकर्तृत्वाकेंचारेष जैसा
तुकाचनिर्दोष॥४१॥२९॥

श्लो०- यदाभूतपृथक्भावमेकस्थमनुपश्यति॥

ततएवचविस्तारं ब्रह्मसंपद्यतेतदा॥३०॥श्रीः

टी०स०- देरवेजडतरंगातें एकाचैतन्यसागरीं त्यापासूनविस्तारते-
धवांब्रह्मपावतो ३० आर्या- भूतांचेंनानात्वहि एक्याब्रह्माचंआणिवि-
स्तार ब्रह्मापासुनिपाहे पावेब्रह्मप्रपंचविस्तार ३० दोहा- इकआतम-
मेंस्थितकरे सबप्राणिनकेप्राय आतमहीतेबिस्तरे लखिसोब्रह्मजुषा
य ३० ओंवी- ह्यणूनिवेगळा लेसर्वाभूतीं आत्मयातेंएकत्वेंदेखतीजे-
बोळिलीविस्तारस्थिती तेब्रह्मपावतीनिश्चयेसीं ३० अप्रभंग- तरंगातें
देरवेजड परीबुद्धिचानीवाड १ एकाचैतन्यसागरीं बाबुडवीकल्पलह-
री २ विस्तारतोत्यापासून गंधींआपितीसमन ३ तुकाह्यणेसांडीमावा
ब्रह्मपावतोतेधवां॥४१॥३०॥

श्लो०- अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः

शरीरस्थोऽपिकौंतेयनकरोतिनलिप्यते३१॥श्रीः

टी०स०- अनादित्वेनिर्गुणत्वे चिदात्माअविनाशिहा असूनिसर्वदेहीं ही अकर्ताबद्धजोनहे ३१ आर्या- निर्गुणअनादिस्रणुनी अविनाशीजाणसत्यपरमात्मा देहींअसूनिकर्ता नित्यअसेजाणतोचि सुमहात्मा ३१ दोहा- आदिअंतसोरहितहों निरगनआतमहोय देहीमेंजबहीरहे करमनिलिस नहोय ३१ ओंवी- तोनिर्गुणआत्मा त्याआदिनाहीं असापरमात्माअव्ययपाहीं संसारींअसूनिकाहीं अकर्तालिसनहे ३१ अप्रंग- अनादित्वेजोकांअसे निर्गुणत्वेतोविलसे १ चिदात्माचक्षणतीज्यास अजपाहतांअविनाश २ असूनी- होसर्वशरीरीं अकर्ताचिनिर्विकारी ३ नहेलिसहेनवल तुकयाप्रभे देतोडोल ४॥३१

श्लोक- यथासर्वगतंसोक्ष्म्यादाकाशानोपलिप्यते
सर्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते ॥३२॥

टी०स०- नलिपेजेविआकाश सूक्ष्मत्वेसर्वहीस्थळीं सर्वत्रसर्वादेहीहो तसाआत्मानलिपतो ३२ आर्या- जैसासूक्ष्मत्वास्तव सर्वगनासीन- लेपहिनभास तैसासर्वव्यापक देहींआत्माअलिसअवभास ३२ दोहा- जोअकाससूछमवसे सबमेलिपेजनाहि त्योंहिहियेपरमात्मा लि- मनदेहनमाही ३२ ओंवी- जैसा आकाशघटींसूक्ष्महोऊन असेघटें नलिपेजाण तैसाआत्मादेहींअसून अलिपपै ३२ अप्रंग- नप्रलि- पेनाकौंतेया वसवूनीछिन्नगायां १ सर्वस्थळांतसूक्ष्मजे स्थळदोषना आपजे २ सर्वांदेहांतसर्वत्र तेवांव्याप्यव्यापीसूत्र ३ आत्मालिसतेहां होये तूकापीडेकलिप्रये ४॥३२॥

श्लो०- यथाप्रकाशयत्येकः कृत्स्नंलोकमिमंरविः
क्षेत्रंक्षेत्रीतथाकृत्स्नं प्रकाशयतिभारत ॥३३॥

टी०स०- जसाप्रकाशितोलोक सर्वहीएकभास्कर क्षेत्रज्ञसर्वक्षेत्रांतें प्रकाशीएकभारता ३३ आर्या- सकळहिलोकांजैसा करीकौंतेयाप्र- काशहाचरवी क्षेत्रक्षेत्रज्ञहितो तैसाकरुनीप्रकाशसंचरवी ३३ दोहा- जोप्रकासएकेकरें सबजगसूरजदेव त्योंसबहीकेदेहमें परमात्मा

कोभेव ३३ ओंवी- जैसासूर्यएक सर्वजनाप्रकाशक तैसासर्वदे-
हांजीवप्रकाशभासक भारतायेरीतीं ३३ अमंग- एकजैसाप्रका
शितो सर्वहीजगभास्करतो १ सर्वक्षेत्रांतक्षेत्रज्ञ प्रकाशितएकसूत्र २ ऐ-
कभारतबंधोत्पत्त्या भारतीतूंभक्तराणा ३ भक्तराजतुकाकैसा धनलोभ्या
जैसापैसा ४।३३

श्लो०- क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञानचक्षुषा ॥ भू-
तप्रकृतिमोक्षं च ये विदुर्ग्रान्तिते परम् ॥ ३४ ॥ श्रीः

टी०स०- हाक्षेत्रज्ञक्षेत्रभेद क्षेत्रांहीज्ञानदृष्टिनें जडत्वभूतसंस्कार सो-
डंजाणतिमुक्तते ३४ आर्या- तेंज्ञानचक्षुषयोगे क्षेत्रक्षेत्रांतउभयअंत-
रतें मोक्षहिजनप्रकृतिचा जाणतिपदपरमत्यानअंतरतें ३४ दोहा-
क्षेत्रऔरक्षेत्रभेदके भेदलखेजोकोय जीवप्रकृतीमोक्षकों जानेभुगत
जहोय ३४ ओंवी- ऐसाक्षेत्रक्षेत्रज्ञांचाभेद जोदेखेज्ञानचक्षुःकस्ती
शब्द पंचभूतेंआणिप्रकृतिमोक्षजाणूनिनिबंध तोपावेपरमगती ३४ ॥
अमंग- हाक्षेत्रज्ञक्षेत्रभेद तुजदर्शवूंप्रसाद १ ज्ञानदृष्टीनेंक्षेत्रही दा-
खविलेयेथेपाहीं २ भूतसंसारजडत्व जाणेसोडूंत्यामुक्तत्व ३ तुकाविनिवि-
तोसंतां ऐकामागीलसंमता ४ ॥ ३४ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जनसंवादेक्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगोनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ श्रीकृष्ण
वामन.

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायींयात्रयोदशीं

श्रीपार्थसारथीकर्ता जीवामनमनोरथीं १

अमंग- झालेप्रसंगपेंतेरा जनार्दनमुख्यगिरा १ येथेंज्ञानआणिजड
क्षेत्रक्षेत्रज्ञनीवाड २ केलापुढेंचौदाव्यास ऐकाठेवूनीमनास ३ वदेसंज-
याकुरूपती श्रोत्यातुकयासंगती ४ शेवटींचेअध्येसाहा ज्ञानकांडअसे
पाहा १ स्रटेपापतापओघ परप्राप्तीचेअमोघ २ शिष्यशिष्याचासेवक
प्राथीतिकयाचारंक ३ इतिगीतार्थबोधित्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांत्रयोद०

चतुर्दशाध्यायप्रारंभः

वामन- बोलिलाप्रकृतिक्षेत्र आत्माक्षेत्रज्ञपुरुष याअध्यायींप्रकृतिच्या

गुणाचेभागबोलतो १ अभंग- गुणउकलऐकावा ऐसेंजीवावाटलें १ ज्या-
चेंबेचाडअंतर दावीफेरभांतोचा २ ऐसेंअर्जनाचेमनीं मोक्षदागीउमजे ३
पुस्तेंचवांछीजोकां बोलेतुकावरदानी ४ ॥ ॥ श्रीमद्यदुकुलटिलकायनमः

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०-परंभूयःप्रवक्ष्यामिज्ञानानांज्ञानमुत्तमम्
यज्ञात्वा मुनयःसर्वेपरांसिद्धिमितोगताः॥१॥

टी०स०- ज्ञानांतउत्तमज्ञान धोरसांगेनतेंपुन्हा जेंजाणूनिमुनीसर्वसि-
द्धिकेवलयपावले १ आर्या- पुनरपिपरमज्ञान ज्ञानोत्तमजेंहरीकुबुद्धी-
तें कथितोंज्यातेंजाणुनि गेलेमुनिवर्यपरमसिद्धीतें १ दोहा- परमज्ज्ञ-
उत्तमग्यानसों तोकोंदेतबनाय ज्याहीजानिकेमुनिसबे रहेमुगतिकों
पाय १ ओंवी- मागुनीसांगेनपरम ज्ञानाचेंज्ञानउत्तम ऋषीजेंब्रह्म-
जाणून येथूनसिद्धीपावले १ अभंग- ज्ञानीउत्तमतेंज्ञान जेंसुभान
निर्मळ १ पुन्हासांगेनतेंधोर फोडीघोरभवांध २ मुनीसर्वजेंजाणुनीअ-
नुदिनींतसर ३ सिद्धीपावलेकेवलय जिणेंसाफत्यतुकयाचें ४ ॥१॥६॥

श्लोक- इदंज्ञानमुपाश्रित्यममसाधम्यमागताः
सर्वेऽपिनोपजायतेप्रलयेनव्यथंतिच॥२॥श्रीः

टी०स०- याचिज्ञानाश्रयेंमाझें सारूप्यादिकपावले होतांहीसृष्टिन-
व्हती नपावनिलयींच्यथा २ आर्या- याचिज्ञानाधारेण ठेलेमद्रूपहो-
उनीसुमनी जन्मतिसृष्टींतनने प्रळयींपार्थाकधीनतेभ्रमती २ दोहा-
याहिग्यानकोसेवक मेरोलट्योसरूप प्रलयव्यथातिनकोनही परेन
तेभवरूप २ ओंवी- हेंज्ञानजिहींआश्रयिलें माझेंसमानत्वपावले
भवसागरींतेंनआले नाशकाळीत्यांनशनसे २ अभंग- माझेंयाच
ज्ञानाश्रयें महदाश्रयेंत्यागूनी १ पावलेसारूप्यसिद्धी दीजेसमाधीशका-
ची २ सृष्टीनव्हतीहोतांही स्थितीदेहींविराली ३ लयींच्यग्यानपावती त्या
गामूर्तीतुकयाच्या ४ ॥२॥

श्लोक- ममयोनिर्महद्ब्रह्मतस्मिनाभंदधाम्यहं
संभवःसर्वभूतानांततोभवतिभारत॥३॥श्रीशं

टी०स०-महत्त्वत्सकब्रह्म जीवतींमजहेतुतें चिदंशठेचितोंत्यांतभी

तेह्नांविश्वहीतसे ३ आर्या- माझीगर्भाधान स्थानप्रकृतीअसेचितीमा-
जी गर्भाधानकरीतो भूतांचीं होतितेथुनीराजी ३ दोहा- ब्रह्म प्र-
कृतिमोजोरहे तामेंगरभ्रठराय उपजावतसबसृष्टिहों अर्जनचितमें
लाय ३ ओंवी- प्रकृतिमाझेंगर्भाधानस्थान तेथेंमीकरीबीजारोपण
तेह्नांसर्वभूतांचेंजनन हीतसेगाभारता ३ अभंग- महत्तत्त्वात्मक ब्र-
ह्म तुजस्रगमसांगतो १ मजहेतुतेजीवतीं मूलतत्त्वांचाझाडा २ त्यांत
ठेवितांचिदंश उरेंअंशमूलभूत ३ विश्वहोतसेंमीतेह्नां तुकाजेह्नांचेज-
न्मा॥४।३॥

श्लो०-सर्वयोनिषुकोंते यमूर्तयःसंभवन्तियाः

तासांब्रह्ममहद्योनिरहंबीजप्रदःपिता॥४॥श्री

टी०स०-होतीदेहपितात्यांचा मीदेतेजीववीर्यजे ब्रह्मामहत्तत्वमाता त्या-
च्याभूतांशशोणितें ४ आर्या- सर्वहियोनीमाजी जेजेहोतानिपांडवा
देह त्यांचीमायाप्रकृती बीजप्रदमीपितानसंदेह ४ दोहा- जेजेमूरत
होतहें सबजोनिनमेंआय तिनकोंहोंहीजीवहों मैहिपिताओमाय ४
ओंवी- सर्वांचेगयींकुंतीसुता ज्याज्याव्यक्तिहोतीत्यांचामाता प्रकृती
आणिअसेंपिता बीजनिक्षेपकर्तामी ४ अभंग- होतीदेहोत्पत्तीत्यां-
च्या अधिकाराचामीबाप १ जीववीर्यमीदेतेजो उपजोनिपजोरचितवे
ळें २ ब्रह्ममहत्तत्वमाता कुंतीसुताऐकरे ३ त्याचाभूतांशशोणितें करीतु
क्यातेंउत्पन्न ४।४॥

श्लो०-सत्त्वरजस्तमइतिगुणाःप्रकृतिसंभवाः

निबध्नन्तिमहाबाहोदेहेदेहिनमव्ययम्॥५॥

टी०स०-प्रकृतीचेचगुणहे सत्त्वआणिरजस्तम देहींबाधतिहेजीवा॥
यागुणातीतअव्यया ५ आर्या- सत्त्वरजस्तमहेगुण प्रकृतीपासू-
निहोतियादेहीं बाधितिअव्ययजीवा जेणेंअपणासिमानितोदेही ५॥
दोहा-सत्त्वरजोतमगुनभये मोहीतेतूंमान देहमांसयाजीवकों ये-
हीबाधतआन ५ ओंवी- सत्त्वरजनमहेगुण झालेप्रकृतीपासून देहा-
सर्वेंदेऊन मी गुणातीतअव्यय ५ अभंग- गुणभवेंप्रकृतीचे उत्प-
त्तीचेकारण १ सत्त्वआणिरजतम पुरुषोत्तमसांगतूं २ देहींबाधतीहे

जोवा वनओलावापाण्याने ३ गुणातीतअव्ययजो अंतिमजोतुकया॥

श्लोक- तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम्
स्फुरवसंगेन बध्नाति ज्ञानसंगेन चानघ ॥६॥ श्री

टी०स०- त्यांतजेसत्त्वनिर्दोष निर्मलत्वेप्रकाशक स्फुरवेच्छाविषयज्ञान
यासंगेंचासबाधते ६ आर्या- सत्त्वअनामयतेद्ये निर्मळहृणुनीअसे
प्रकाशकर ज्ञानस्फुरवाच्यासंगीं बांधीजीवाकरूननियानिकर ६ दो०
निर्मलओरप्रकाशक सत्गुणशांतिरूपाय ग्यानसंगस्फुरवसंगसो
बाधतजीवहिआय ६ ओंवी- सत्त्वगुणहानिर्मळ धर्मप्रकाशशीळ
स्फुरवसंगींबाधेप्रबळ ज्ञानसंगींअनघ ६ अभंग- त्यांतनिर्दोषस-
त्त्वजे ममतेजेविराजित १ प्रकाशकनिर्मळत्वे नकर्तृत्वेअहंकारे ३ सु-
खेच्छाविषयज्ञान सावधानयाविषयी ३ यासीबाधतेयासंगें तुकान-
लगेमगसंगीं ४। ६॥

श्लो०- रजोरागात्मकं विद्धि तृष्णासंगसमुद्भवं
तन्निबध्नातिकौंतेय कर्मसंगेन देहिनम् ॥७॥

टी०स०- रजतेविषयप्रीति तृष्णासंगींसमुद्भवे बाधेयालाकरवुनी
कर्मविषयसाधने ७ आर्या- करिअनुरागहितृष्णा संगपासूनिहो-
तिसत्त्वरजे कर्माच्यासंगींहा जीवअसेबद्धजाणत्याचिरजे ७ दो०
रजगुनराजसरूपहे तृष्णासंगहिहेत करमसंगकरिजीवकीं याहीबं-
धनदेत ७ ओंवी- इच्छात्मकजाणरजोगुण होयतृष्णासंगेकरून
न तोबाधेकर्मसंगेकरून पुरुषातेगाअर्जना ७ अभंग- विषयप्रीतीतोचि
रज धरीकाजकामाचे १ तृष्णासंगसमुद्भवे मगप्रवावेमनेच्छा ३ करवुनी
बाधेयाला कधीवेलाजीवात्मा ३ कर्मविषयसाधने तुकामनेविरला ४॥ ७॥

श्लोक०- तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहिनां
प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निबध्नाति भारत ॥८॥

टी०स०- तमआत्मत्वअज्ञाने करीमोहजडप्वम असावधानतानिद्रा
आलस्येनमबाधते ८ आर्या- मोहकसर्वहिजीवा अज्ञानेहोयपांड-

वातमतें अलसप्रमादनिद्रे भाजीजीवासबांधुनीतमतें = दो० होत
जुतमअग्यानतें मोहतसबकोजीव विह्लतानिद्राअलस इनसोबांध-
तहेव = ओंवी- अज्ञानींझालातमोगुण सर्वाभोहकरीजाण वि-
स्मरणअलसनिद्रेन तमबाधितसे = अप्रभंग- तमआत्मत्वेअज्ञा-
न गूढमनेंसंकल्पू १ करीमोहोजउफ्रम चुकेवर्मज्यासाठीं २ निद्रा
असावधपर्णीं हीयहानीआचुष्या ३ तमबाधतेंआळसें तुकानसेजयांत

श्लो०- सत्त्वंस्रखेसंजयतिरजःकर्मणिभारता ॥
ज्ञानमावृत्यतुतमः प्रमादेसंजयत्कृत ॥९॥श्री

४८

टी०स०- स्रखांतप्रबळेसत्व कर्मांतप्रबळेरज असावधत्वांज्ञानास वेष्टु-
नींप्रबळेतम ९ आर्या- करितेरजकर्मातें सत्त्वकरीपांडवाप्रसादातें
ज्ञानातेंआंवरुनी करितेंपार्थातमप्रमादातें ९ दोहा- सतगुणस्रख-
मेंबढतहे करमरंजोगुणहोय अलसमेतमगुणबढे रहतग्यानसब
खोय ९ ओंवी- स्रखेंसीयोगकरीसत्वगुण कर्मकरीरजोगुण ज्ञा-
नलपवीतमोगुण प्रबळतमेवेष्टुनी ९ अप्रभंग - सत्त्वप्रबळेस्रखांत
येमुखान्तरुचिजेवीं १ कर्मांतप्रबळेरज जेवींखाजकर्मठा २ असाव
धानीयाज्ञाने तेणेंमानेतेतमीं ३ तुकानसेरेजयांत जरीस्वयांतरूसली

श्लो०- रजस्तमश्चाभिप्लूयसत्त्वंप्रवतिभारता
रजःसत्त्वंतमश्चैवतमःसत्त्वरजस्तथा ॥१०॥

टी०स०- मोडुनियारंजतमा प्रबळेसत्त्वभारता रजसत्त्वतमामोडी त-
मसत्त्वरजांसते १० आर्या- मोडुनिरजतमहोतो सत्त्वगुणोत्कर्षहे
मलागमतें सत्त्वतमामोडुनिरज रजसत्त्वाहोयमोडुनीतमतें १० दो०
रजगुणतमगुणमेलिके रहतसत्त्वगुणपूरि रजसत्त्वनकोमेलितम र-
जतेंसततमदूरि १० ओंवी- रजतमातेंपराभवून सत्त्वगुणहोयअ-
र्जुन रजहोयसत्त्वतममोडून सत्त्वरजांसतींतमहोय १० अप्रभंग- र-
जतमासमोडुनी येवाटुनीसत्त्वांश १ तममोडीरजसत्त्वां स्वकर्तृत्वा-
दर्शावी १ तमसत्त्वनुरेजेहां रजतेहांविस्तारे ३ एकाउंचीदोनीखांचे

हेतुकयाचेसशब्दीं ४॥१०॥

श्लो०-सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन् प्रकाश उपजायते॥

ज्ञानयदातदाविद्याद्विवृद्धं सत्त्वमित्कत ॥११॥

टी० स०- सर्वेन्द्रियांतदेहोया प्रतीतीबरवीजयीं आणिजेह्हांज्ञानतेह्हां जाणावेसत्त्ववाटले ११ आर्या- ज्ञानप्रकाशहिकरी करिसर्वेन्द्रिय गणीप्रकाशाते तेह्हांतेसत्त्वपदा जाणावेवाटलेविकाशावे ११ दोहा- सबद्वारमं देहके जीवप्रकासकग्यान सत्वगूनतबहीबद्यो अर्ज- नइहंतूजान ११ ओंवी- सर्वेन्द्रियींशरीरीं प्रकाशज्ञानहोयजरीस- त्वगुणवाटेतरी असेंहीतसे ११ अपंग- सर्वदेहांहीइन्द्रियां रवीज- यींप्रतिविंबे १ आणिजेह्हांज्ञानतेह्हां जाणेसत्त्वावाहाड २ तुकाक्षणे देवमन्त्रेनाधीनसत्त्वाच्या ३ ॥११॥

श्लो०-लोभः प्रवृत्तिरारंभः कर्मणामशमः स्पृहा

रजस्येतानि जायंते विवृद्धे भ्रतर्षभ ॥१२॥ श्रीशं

टी० स०- प्रवृत्तिकर्मांआरंभ लोभआणिअशांतता आणीस्पृहाहेविका- र विलासरजवाटतां १२ आर्या- करवीकर्मसदाजे अशांतिलोभप्र- वृत्तिसींभजते इच्छाहीकरितेंबहु वृद्धिगनजाणिजेतदारजते १२ ॥ दोहा- बढतरजोगुनहैजबे इनसरीरमेंआय लोभकरमउदीमअसन इननेजूप्रगटाय १२ ओंवी- विषयीलोभवृत्ती कर्मारंभआणिअशां- ती इच्छाभ्रतश्रेष्ठाहोती विलासरजोगुणाचा १२ अपंग- आरंभ प्रवृत्तीकर्मां धरीउर्मांचिन्नाचीं १ अशांतताआणिलोभ देतक्षोभत्रिलो- कीं २ विकारआणिस्पृहा करितीमहाकुचेष्टा ३ रजवाटतांविलासे तु- कींपीसेंशारेना ४॥१२॥

श्लोक-अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव-

च तमस्येतानि जायंते विवृद्धे कुरुनंदन ॥१३॥

टीका-सम०-कांहींसूचेनावर्तेना देहआणिअसावध बरेवाईतनक- ळे वाटतेतमजेधवां १३ आर्या- अज्ञानअप्रवृत्ती प्रमादअणिमोह जेधवांवाटे तेह्हांजाणसरव्यातूं तमतेवृद्धीसपावलेंगाटे १२ दोहा- अर्जुनतबहीकरतहे तमगुनआयप्रकास अलसमोहअग्यानते म-

नमंकरतबिलास १३ ओंवी- अस्फूर्तिअलसविसर असावधमोहफार तमोगुणाचाव्यापार कुरुनंदना १३ अप्रभंग- कांहींवर्तेनानसूचे घरभुलीचिंकारण १ देहआणिअसावध परिक्रोधजागतो २ नकळेबरेकीं बाईट पडेकीटआधणीं ३ तमजेधवांवाढते गुणतुकातेनिरूपी ४॥१३॥

श्लो०- यदासत्त्वेप्रवृद्धेतुप्रलयंयानिदेहभृत् ॥
तदीतमविदाल्लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥१४॥

टी०स०- वाढलेंसत्त्वअसतां देहधारीमरेजरी ज्ञातेउत्तमज्यालोकीं॥ जातीतोजायत्यांप्रती १४ आर्या- सत्त्वोत्कर्षाभाजी देहोपावेजरी तनुप्रलया तेह्नांपार्थाअमल ब्रह्मविदांच्याचिपावतीनिलया १४॥ दोहा- जोसतगुनकीप्रभावमें तजेजीवनिजदेह तेग्यानीकेलोकमें जायकरेसोगेह १४ ओंवी- जेह्नांउदयातेंपावेसत्व तेह्नांमृत्कपावेजीव तयांस्वर्गादिठाव राहावयाप्राप्तहोय १४ अप्रभंग- जन्मभक्तियोगेंरंगें घडतीतीर्थेव्रतेंसांगें सत्त्वगुणउत्साहागे जरीवाढेअर्जुना १ त्याचभावेअंतकाळीं सावधानवृत्तमळीं स्मरूनियांबनमाळी देहजरीसोडील २ तरीश्रेष्ठज्ञातेलोक जेकांपावतीकेतुक तेथेंपावे हासात्विक जेवांबाळकपित्यापें ३ तयाप्राप्तिपदाभोगी कोणीउपद्रवीनास्वर्गी जरीस्वेच्छाभूमीलागीं आलातरीतुकातो ४॥१४॥श्रीशं

श्लो०- रजसिप्रलयंगत्वाकर्मसंगिषुजायते ॥
तथाप्रलीनस्तमसिमूढयोनिषुजायते ॥ १५ ॥

टी०स०- रजोवृद्धींतजोमेल कर्मठामाजिजन्मतो तमोवृद्धींतमेलतो भूढयोनींतजन्मतो १५ आर्या- घेजन्मकर्मटाथीं प्राणीकुंतीसुता विवृद्धरजे तमवृद्धींतमरेजो तिर्यग्योनींतजन्मघेनरजे १५ दोहा- रजोगुनमेंतजिप्रानको करमठकेगृहजाय तमगुनमेंजोमरतहै पस्कनमांसप्रगटाय १५ ओंवी- रजोगुणांतमरिजे तरीमनुष्यांमाजिजन्मिजे तमोगुणांदेहसांडिजे तरीहोइजेवृक्षारिक १५ अप्रभंग- सौप्तकेलाजन्मवरी रज्जुपोगिलागरीगीं शेवटींतोदेहधारी मरेजरीवासनें॥१५॥

त्यासपुन्हातोचिहाट जेथेंवसतीकर्मठ तेथेंउपजूनीधोपर मार्गसाधी
मायिक २ आतांपरपीडापरनिंदा परघातींजीवसदा तमोवृद्धींतमान-
दा जरीमेलाप्राणीया ३ तरीजन्मेमूढयोनीं स्थावरपाथरकाननीं म-
गतुकयानयनीं तयानदिसेकल्यांनीं ४ ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णपरमात्मनेनः

श्लोक-कर्मणःसकृतस्याहुःसात्त्विकंनिर्मलंफ-
लम् रजसस्तुफलदुःखमज्ञानंतमसःफलं १६

टी०स०-वेदोक्तपुण्यकर्माचें फळनिर्मळसात्त्विक रजाचेंफळतेंदुःख
तमाचेंफळअज्ञता १६ आर्या- फलउत्तमकर्माचें निर्मळसात्त्विक
सुखासिजेफळतें फळअज्ञानतमाचें दुःखरजाचेंहिबोलतीफळ-
तें १६ दोहा- सकृतकरमतेंहोतहें सात्त्विकफलअतिसुच्छ रजगु-
नकांफलदुःखहें तमअग्यानफलतुल्य १६ ओंवी- कर्मकरीसां-
गसकळ सात्त्विकशकृत्त्याचेंफळ रजोगुणांतदुःखकेवळ अज्ञान
तमापासूनीं १६ अप्रसंग- पैंगानिवातकवचरिपु नगशत्रुजासुधा
वपु इहीगुणीकुलदीपु मजसात्त्विकआवडें १ फळनिर्मळ सत्त्वाला
वेदजेकांहींबोलिला पुण्यमार्गउजळीला दुजाभानूहोउनी २ राजा-
चेंफळतेंदुःख जरीरुचीनेघेमुख इंद्रियविषयींअसुख आठवूनीम-
गरडे ३ उघडेंतमाचेंखापर अज्ञानाचाशिरोभार तेंचिफळज्याअपा-
र बोधीतुकानायके ४ १६ ॥

श्लोक-सत्त्वात्संजायतेज्ञानंरजसोलोभ्रएवच
प्रमादमोहोतमसोभवतोज्ञानमेवच ॥ १७ ॥ श्रीशं

टी०स०-होतेसत्त्वास्तवज्ञान होतोलोभ्ररजास्तव असावधत्वअज्ञान॥
अविवेकतमास्तव १७ आर्या- लोभ्ररजापासूनितो सत्त्वापासूनितो-
तसेज्ञान प्रसवेहितमोगुणतो पार्थासोहप्रमादअज्ञान १७ दोहा-
लोभ्ररजोगुनतेंभयो सतगुनतेहोंग्यान तमगुनतेहेंबिकलता मोह
ओरअग्यान १७ ओंवी- सत्त्वगुणेंहोयज्ञान लोभ्ररजोगुणेंकरून
विस्मरणमोहअज्ञान हेंहोयतमोगुणास्तव १७ अप्रसंग- सत्त्वगु-
णेंज्ञानवाटे वेदशास्त्रकळेगूढें बुद्धिमोहेनासदृष्टें जरीमूढेंवेष्टीला

१ रजोगुणवृद्धिअंत पैंगाइंद्रियेआघात पाठीवाजतांथांवत अबिवेक तरुच्छाये २ आतांतमाचेंसार्धक मूळअसावधए क पुढेंअज्ञानपाक॥ पाहुनचालेत्यापाठी ३ मूर्खपणाचेंवेतन प्राणसांडीतेंघेऊन सहजतुकयासमान करूंक्षणतांनष्टले ४॥१७॥

श्लो०- ऊर्ध्वगच्छंतिसत्त्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः
जघन्यगुणवृत्तिस्थाअधोगच्छंतिनामसाः॥१८

टी०स०- सत्त्वेऊर्ध्वगतीजाती मध्येराहतिराजस जेनिंद्रगुणवृत्तींत नामसांत्यांअधोगती १८ आर्या- उन्नतलोकाजाती सत्वगुणीकरुनिदोषनिःपात मध्येंराजसअसती जेतमवृत्तिस्थत्यांअधःपात १८ ॥ दो०- सात्विकउंचोजातहें राजसमध्यमलोक तामसजातअधोगती पावनबहुविधसोक १८ ओंवी- सत्त्वांराहिलेजातीस्वर्गास मनुष्यलोकींराहेराजस अधःपतन पावतीतामस नीचगुणींजेराहिले १८ अपभंग- सत्वगुणेनरवेडूर्या ऊर्ध्वगतीसाधुवर्या ज्यासमार्गदेतोसूर्या मगयमतोकीती १ आतांयेथेंफ्रलोकांत देहधरणेंअंतवंत येथें उपडेपडेजीवित मेघातलींरजाचें २ आतांसिराजोतसु किंवास्मशानांचाधूमू ज्याचाक्रोधवाहेयमू नीचवृत्तीपाहूनी ३ तामसलिंगाअधोगती कधीनपवेसूगती नयेतुकयासंगती फिरेजरीचोव्यांशीं ४॥१८॥श्रीः

श्लो०- नान्यगुणेभ्यःकर्त्तरंयदाद्रष्टाऽनुपश्यति
गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भावंसोऽधिगच्छति॥१९॥

टी०स०- कर्त्तागुणावीणनसे द्रष्टापाहेअसेंजयीं स्वात्मागुणातीतपाहे तोपावेमत्स्वरूपता १९ आर्या- कर्त्तागुणाहुनिदुजा नाहीहेंपाहणारजोपाहे निर्गुणआत्माजाणुनि पावेमद्भावजाणबापाहे १९॥ दोहा- गुणबिनकोकरनारहें जानेग्यानीकोय मोहिलरवेगुनकेपरे ॥ मोमेलीनजुहोय १९ ओंवी- गुणाहूरिआणीकनाहींकर्त्ता असेंपाहे जोतत्वतां तोपावेमत्स्वरूपता द्रष्टाअसूनी १९ अपभंग- कर्त्ताकार्यकारणाचा गुणावीणटावत्याचा नसेऐसीमाझीवाचा सत्यमानी

अर्जुना १ हृष्यदर्शनात्तद्द्रष्टा आहेत्रिपुरीं प्रतिष्ठा पाहे ऐसें जरी श्रेष्ठा
नलगेकांहीं पुसणे २ स्वात्मा गुणातीतपाहे तोच पावे मद्रूपहें चैथें तुका
निःसंदेहें गुणातीतलेखावा ३।१९

**श्लोक-गुणानेतानतीत्यत्रात्तद्देहीदेहसमुद्भवा-
न् जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नते २०**

टी०स०-लंघूनिगुणहेआणी संस्कारतनुसंभव जन्ममृत्युजरादुःखां॥
वेगळा मुक्तिभोगितो २० आर्या- देहोद्भवत्रिगुणहे लंघूनीजाय जोसखा
देही जन्मजरा मृतिदुःखें सुक्तब्रह्मस्थितीतनां देही २० दोहा- दे-
हकरतहेतीनगुन तिनकों देइजकत्याग जनममरनकरवदुःखसों र-
हेमुगतिकेपाग २० ओंवी- देहीजंझालेतीनगुण त्यादेहींअतिक्र-
मून जन्ममृत्युजरादुःखांपासून स्फूटूनमोक्षातेभोगिती २० अप्रसंग
उल्लंघुनीगुणवाता स्थितीअन्यत्रसंप्रदा संस्कारतचूषरा माजिरं
गजां दीसे १ जन्ममृत्युजरादुःखा जोवेगळास्वात्मसंखा भोगीमुक्ती
चीचासखा चिरंतनएकाग्र २ ऐसादेववदेवाणी येरेंपरिसूनीश्रव-
णीं उल्हासलागांडीवपाणीं पुसेआदडीधरूनीयां ३ सत्यकरवगुण
पर कायत्याचेंअंतर तुकावदलासादर श्रोतींचित्तठेवावें ४॥२०॥

**अर्जुनु०-कैलिं गैरुन्नीन्गुणानेतानतीतोभवतिप्र-
भो किमाचारः कथंचैतांरुन्नीन्गुणाननिवर्तते २१**

टी०स०-कोणेंचिन्हींतीं गुणांते हाअतिक्रमिनोहरी असाआचारतोके-
सा वर्ततोयांसलंघुनी २१ आर्या- उल्लंघुनीगुणांते साधवरायामु-
नीकसाअसतो त्याचाआचारकसा कोण्थाचिन्हेंकरूनितोवसतो २१॥
दो०- जिसहुनलागेतीनगुन ताकोलच्छनकोन कैसांताकोंआचरन
तुमतेंसांजकहोन २१ ओंवी- अर्जुनहृषणेश्रीकृष्णा कवणेलक्ष-
णींत्रिगुणा उल्लंघिलेंसंजाणिजंजाजना कायत्याचाआचारवर्ततसे
२१ अप्रसंग- वदेअर्जुनगोकुळपाळा ऐकवस्तुदेवाच्याबाळा को-
ठेंचाचिन्हांचामेळा जोबोललासंतत १ त्रिगुणासउल्लंघून तेह्हांतेक्र-
मीसाधन बोलेहरीसावधान असाआचारतोकेसा २ यांसीलंघुनी

वर्ततो स्थितिकोणत्यानांदतो तुकाप्रपंचीवागतो कैसावदसोनिराळा ३

श्रीभगवानुवाच

श्लोक- प्रकाशंच प्रवृत्तिंच मोहमेव च पांडव ॥ न-

द्वेष्टिसंप्रवृत्तानि न निवृत्तानि कांक्षति ॥ २२ ॥ श्रीशं

री० स०- जाणे प्रकाश प्रवृत्ति मोहसत्वादिलक्षणें प्रवृत्तिकर्म न द्वेषी ॥
निवृत्तेजो अपेक्षिना २२ आर्या- पार्था प्रकाश आणि प्रवृत्ति मोह प्रवृ-
त्त हे असनां न द्वेषी तो योगी इच्छीना ही प्रवृत्त हे न सतां २२ दोहा- मो-
ह ग्यान अरु करमकां जो जानत हि यमां हि बिन पाये चाहे न ही लहि दुखाव-
त नाहिं २२ ओंवी- प्रकाश प्रवृत्ति जाणे सत्त्वादि मोह लक्षणें प्रवृत्ति
कर्माचे निगुणें कर्म द्वेष न मेजया २२ अपंग- बोल मेव वर्णकांती सै-
घगंभीर गिरे प्रती ऐकं मे घवाहन मूर्ती श्रोत्र मे घचातक १ जेणें प्र-
काश प्रवृत्ती मोहसत्त्वादिकां स्थिती जी लक्षणें धरी मती प्रवृत्तिकर्मी
न द्वेष २ निवृत्तीतें अपेक्षिना ऐसी निश्चळ कल्पना तुकाक्षणें मग अ-
र्जुना पुन्हा बोलें गोविंदु ३ ॥ २२ ॥

श्लोक- उदासीनवदासीनो गुणो यानि विचात्य-

ते गुणावर्तत इत्येवं यो ऽवतिष्ठति ने गते ॥ २३ ॥

री० स०- असे उदासीन असा न व्हेचंचळ जो गुणी गुणवर्तति हे ऐसें
पाहे कांहीं न जो करी २३ आर्या- वसत उदासीन असा होय गुणें करु-
नियां न चंचळ तो गुणवर्तति हे ऐसें जाणुनि राहे कर्मान जो चळतो २३
दो०- उदासीन बेंठोर हे सख दुख चपल न होय गुण सब कारज कर-
त हे जो जाने सो लोय २३ ओंवी- उदासीना परी जो राहत कर्मांचि-
चळ न होत असे हे गुणवर्तत कांहीं काज न करी २३ अपंग- त्रिभु-
वन वैष्णवास घेउनि शंकर गृहास अ पूर्व आला तरी त्रास तो उदास या-
नावें १ त्रितापांकित पीडे ऋतु देतां न प्राकडे न येचांचल्य त्या पाडें जो-
कां झाला निश्चळ २ गुणवर्तति हे ऐसें हे कर्मा धरी मानसे स्वतां कर्त-
व्यता नसे कांहीं न करी आलागीं ३ कडकडाटें गेला वारा रुखन वचेसां-
डुनि थारा किंवा मेरू पांडु कुमरा काय लेखी तो तुका ४ ॥ २३ ॥ श्रीशाम्

श्लो०-समदुःखस्खरवःस्वच्छःसमलोष्ठाश्मकां-
चनः तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुत्यनिंदात्मसंस्तुतिः२४

टी०स०-प्रियाप्रियस्खरवदुःखं स्वनिंदास्तुतिहीसम आत्मनिष्ठज-
यातुल्य भेंडाधोंडास्खरवर्णही २४ आर्या-दंकुळधोंडासोनें सम-
जानिंदास्तुतीहिज्यासमती प्रियअप्रियस्खरवदुःखहि समज्याजो-
स्वस्थधीरसरसमती २४ दोहा-स्खरवदुःखकोंसमगमें कांचनमाती
प्राय प्रियअप्रियकोंतुल्यगिनें स्तुतिनिंदाइकप्राय २४ ओंवी-
स्तुतिनिंदामानापमान समानआत्मनिष्ठताध्यान ज्यास्खरवर्णमृत्तिका
समान प्रासतसेज्ञानियां २४ अप्रंग-नप्रियआलीयासंतोषें अप्रि-
यांत नयेरोषें स्खरवदुःखादिविषोषें एकस्खरवेंजोसेवी १ कोणीनिदि-
लावंदीला प्राहृद्ऐकेनातयाला कोठेंरुसलाफुगला ऐसेगुणजोनेघे
२ स्वात्मनिष्ठेतेनसोडी ध्रुवनपात्रिदशकोडी छुद्धितांभक्तिनतोसोडी
मधुवनींमनोहर ३ भेंडाधोंडाकींस्खरवर्ण परीस्खंनेणेंवर्णावर्ण तोगा
झालाजरीअवर्ण तुकातरीमत्प्रिय ४॥२४॥ ॥श्रीराधाकृष्णायनमः

श्लो०-मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्योमित्रारिपक्ष-
योः सर्वारंभपरित्यागीगुणातीतःसउच्यते २५

टी०स०-मानापमानींशत्रूंचा मित्रांचापक्षहीसम आरंभसर्वहीरा-
की तोगुणातीतबोलिजे २५ आर्या-सर्वारंभत्यागी ज्यालारिपुमि-
त्रपक्षहिसमान ह्यणतिगुणातीततया ज्यासअसेतुल्यमानअपमा-
न २५ दोहा-तुल्यमानअपमानओ मित्रशत्रुसमजाय सबहीआ-
रंभकोंतजे गुणातीतकहेताय २५ ओंवी-तुल्यमानापमान मित्रा-
रिपक्षींसमान आरंभसर्वराकून गुणानीतअसे २५ अप्रंग-मा-
नअपमानींशत्रुसन्निधानीं मित्राच्याभुवनींसारिखाजो १ ह्यपक्षींस-
मतपेभानूत्तम तैसानविषमा झालाकोणा २ आरंभसर्वहीराकीतीन
पाही मननिःसंदेहीएकविध ३ पार्थागुणातीततोचिबोलिजेत ऐ-
सीजेथेंख्याततुक्यासम ४॥२५॥

श्लो०-मांचयोव्यभिचारेणभक्तियोगेनसेवते

सगुणान्समतीत्येतान्ब्रह्मभूयायकल्पते॥२६॥

री०स०- मातेअव्यभिचारेंजो भक्तियोगेंउपासितो तोचिहेगुणलंघू-
नी ब्रह्मत्वायोग्यहोतसे २६ आर्या- सेवीमातेंपार्था अव्यभिचारी
धरूनिभावातें त्रिगुणांतेउल्लंघुनि पावेतोब्रह्मरूपभावातें २६ दोहा-
मोकोंजोदृढभगतिसों सेवतचितकेचाय सोतीनोगुनलंघिके रहे
ब्रह्मकोंपाय २६ ओंवी- अव्यभिचारीभक्तिकरूत भक्तियोगेंउपासू-
नं तिन्हीगुणांतेलंघून ब्रह्मींजातसे २६ अप्रभंग- मातेअव्यभिचारें
सेवीजोआदरें पतिव्रतासरेपतीसवे १ भक्तीयोगेंपूर्णउपासीतोखुण
सांगतोंतुजगुणउल्लंघीतो २ ब्रह्मत्वासयोग्यज्ञालामहाभाग्य होईल
आरोग्यधानैःशने ३ हेंहीनकोज्यालारसरूपेंओतला वैद्युतोगांजला
तुकारामु४।२६

श्लो०-ब्रह्मणोहिप्रतिष्ठाहममृतस्याव्ययस्यच
शाश्वतस्यचधर्मस्यस्वरवस्थैकातिकस्यच॥२७

री०स०- वेदाचीनित्यमोक्षाची धर्मशाश्वतयाचिही एकांतस्वरवा-
चीही प्रतिष्ठामीचकेवळ २७ आर्या- अविनाशीजोमोक्षहि शाश्व-
तजोधर्मआणिजोनिगम निश्चितस्वरवजेत्याचा आश्रयमीभक्तिनेच
मीस्वगम २७ दोहा- अर्जनहोंहीब्रह्महों सुगतिज्जमेरोरूप होंअ-
विनाशीधरमहों आनंदपरमअमूप २७ ओंवी- वेदांचीआणिमोक्षा-
ची शाश्वतधर्माची एकांतस्वरवाची प्रतिष्ठासोंह्यामुक्तेश्वर २७ अप्रं०
ऐकेसव्यसाचीनित्यजेवेदांची साक्षीनेमोक्षाचीसंपदागा १ धर्मजोआ-
पुलाचहूंवणींआला याचीयापावलाशाश्वतासी २ एकांतस्वरवास
मीजगन्निवास प्रतिष्ठातयासकेवळगा ३ मीचहोयऐसेंधरावेमान-
सें तुकाअनायासेंउद्धरिला ४॥२७॥ इतिश्रीम० गुणत्रयविभागोनाम
चतुर्दशोध्यायः१४

वामन- इतिदीकासमश्लोकी अध्यायींचाचतुर्दशीं श्रीपार्थसारथी
कर्ता जोवामनमनोरथीं १४ अप्रभंग- ऐसीहेस्वगीतासाधकाचीमा-
ता मजवाटेदुहिताश्रीहरीची १ स्वप्नद्रेहनीयांअधिकामानया कां-

जेव्यापूनियांउरलीअसे २ तिचाअभिमान्यूइचाबोधमन्यु पतनजघन्यु
मानीहरी ३ भाग्यांचासपूरपांडुजाचतुर निवेदीअसरकुळकाळा ४
झालेअध्येचवदागुणातीतवादा सांगूनीसंवादानेमीतुका ५ ॥ इतिगी
तार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांचतुर्दशोऽध्यायः॥१६॥श्रीकृष्ण

पंचदशाध्यायप्रारंभः

वामन- विभागतींहींगुणाचे पूर्वाध्यायींनिरूपिले तेतोजडस्वयंत्या-
ला त्याचाभोगनबोलवे १ ह्यणावाभोगचेतन्या तरितेंब्रह्मकेवळ उ-
पाधीनेतेंचर्दश त्यालाभोगनबोलवे २ तेव्हांयात्रिगुणींत्याचा प्रतिबिं-
बांशबीजजो ममयोनिर्महद्ब्रह्म यादोऽश्लोकींनिरूपिलें ३ तोभोक्ता
आणिबिंबात्मा अभोक्तादोषहीजगीं एकादृक्षाहूनिपक्षी देहभात्रीं
असेरितीं ४ प्रपंचाश्वत्यहावेदीं वर्णिलायामिसंहरी वर्णिलामूळ
शाखादि भेदेवेदोक्तपिंपळ ५ अश्वत्यअविनाशीहा ह्यणतीह्यणवू
नियां बोलेलप्रथमश्लोकीं त्याचाभावार्यनोअसा ६ कीद्रष्टाजोवरी
पाहे सर्परज्जंततोदिसे प्रळयींनिजतोद्रष्टा नसेयास्तवतेधवां ७
पाहतोजेधवांद्रष्टा सर्पआहेचितेधवां ऐसाप्रपंचह्यणुनी ह्यणतीया
सअव्यय ८ ऊर्ध्वशब्देंब्रह्मयेथे अधःशब्देतंदाजो जीवकींऊर्ध्वजे
त्याचें प्रतिबिंबअलोकडे ९ मूळतेंमूळमायाच शाखादेहींचअन्यही
मूळतेंतोलिंगदेह इत्यादिक्रमयेथुनी १० याअध्यायांतभगवान् आ-
तांबोलेलयेथुनी टीकात्याचीसमश्लोकी संगतिश्लोकहेएथक् ११
अभंग- नमुनीसाष्टांगींकुळदेवीअष्टांगी लोभूतेकष्टांगीकसूरिषे १
पंधरावेप्रसंगींपार्थजीवसंगी आशंकाप्रसंगींउद्भवली २ प्रपंचहेतो-
रवेंदिसेकांवरुरवे वीरकीसवीरवेंदासीलहं ३ जाणूनीकल्पनानसावी
अर्जना वृक्षाचीभावनानिवेदीतो ४ पुढेंक्षराक्षरूउत्तमसंचारू सां-
गोभाभावरूरखुमार्दचा ५॥७॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०- ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्यं प्राहुरव्य-
यम् छदासियस्यपर्णानियस्तवेदसवेदवित् १

टी०स०- ऊर्ध्वमूलब्रह्ममाया शारवादेहअधोजिवीं विश्वाश्वत्यश्रुतीपा-
नें जाणेजोतोचिवेदवित् १ आर्या- पर्णेछंदेज्जाला शारवारवालीं
हिऊर्ध्वज्यामूल अव्ययअश्वत्यवदति जाणेजोत्याकळेश्रुतीमूल १
दोहा- अधशारवाजडउरधतरू अविनाशीअश्वत्य वेदपत्रजोजा-
नई सोजानेसबअर्थ १ ओंवी- ऊर्ध्वमूळवृक्षाचे अधःशारवावि-
स्तारत्याचे सत्यवेदपर्णत्याचें जाणेतोअर्थवेत्ता १ अपभंग-दि-
तीजभंजनुकुटीलागंजनु बोलेनिरंजतुयोगेश्वर १ ऊर्ध्वमूळब्रह्मीं
मायाशारवाक्रमी देहअधोऊर्मीजीवीताची २ विश्वाश्वत्यक्षणेअश्व-
त्यदेखणें श्रुतीपत्रेंजाणेऐसाकोणी ३ तोचिवेदविदगाभासेजीबलगा
येथेंपावेलगातुकास्वये॥४॥१॥

श्लो०-अधश्चोर्ध्वंप्रसृतास्तस्यशारवागुणप्रवृद्धा
विषयप्रवालाः अधश्चमूलान्यतुसंततानिकर्मा-
नुबंधीनिमनुष्यलोके॥

टी०स०- जीवेश्वरींआश्रितदेहशारवा गुणींप्रवृद्धाविषयोपशारवा
मूळेंपृथक्कलिंगतनूजिवांही कर्मजयाबद्धमनुष्यदेहीं २ आर्या-गु-
णवृद्धविषयपत्नव शारवाअधऊर्ध्वज्यासविस्तरती कर्मानुबद्धमूळें
विश्वींअधऊर्ध्वकरितिविस्तरती २ दोहा- गुनसाचीशारवाबडी विस्त-
यापत्नयाभाय जडफेलीकरमबंधतें मनुजलोकमेआय २ ओंवी-
अधऊर्ध्वविस्तारत्याशारवा गुणफांदियापसरित्यादेखा कर्ममूळें
अधोगेलींआइका मनुष्यलोकीं २ अपभंग- जीवेश्वरींहेतदेहगा
आश्रित त्रिगुणेंप्रवृद्धांततेहीऐका १ उपशारवाबळेंअल्पअंतराळें
पृथक्कृतनूमूळेंलिंगदेहीं २ जीवींहीकर्मांचेजयाबंधत्याचे मनुष्यदे-
हाचेबेचाडगा ३ हाचीब्रह्मरज्जुजगसर्पतेज्ज सांगेभक्ताराज्जुतुकया-
चा॥४॥ २ ॥

श्लो०-नरूपमस्येहतथोपलभ्यतेनांतोनचादि
नचसंप्रतिष्ठा अश्वत्यमेनंस्त्विरूढमूलमसं-
गशास्त्रेणदृढेनछित्वा॥

टी०स०- हाब्रह्मरज्जुजगसर्पआतां आद्यंतनावस्तुहिजोपहातां मू-

ळेंजयाचीं प्रबळें विचित्रें छेदूनि हा वृक्ष असंगशास्त्रें ३ आर्या- न
कळे त्याचें रूपहि आद्यंत स्थितिहि धुंडितां शास्त्रें अखत्यरूढ मूळें छे-
दूनीयां असंग वृक्षशास्त्रें ३ दोहा- आदि अंत नहि जानिये ध्यान रूप
नहि जाय वृक्ष असंग हथियार ले दुःसह मूल उगय ३ ओंवी- तथा-
चें स्वरूप न कळे कैसें आदि अंत प्रतिष्ठान दिसे तो वृक्ष मूळ अश्वत्थ
असे असंग शास्त्रें तो डावा ३ अप्रसंग- आतां आदि अंत नसे ज्या नि-
श्चित ह्यणावा शाश्वत तें ही नाहीं १ पाहतां जयाची मूळादितत्वाची ॥
वाचा स्वयंभूची खुं वलीगा २ प्रबळें विचित्र दिसे दीर्घ सूत्र विषयीं अ-
न्यत्र पोसला जो ३ झणी भये चिंता धरि सीपंडु सूता उच्छेदन आतां-
सांगो तुज ४ निष्काम जो दांडनिःसंगाचे खांड गुरु सेवा अखंड धैर्य व-
नु ५ तो या भव वृक्षानिवरी हे साक्षा वदे देवो दक्षाहता मित्रु ६ तुका ह्य-
णें केली पाय वाट भली जड भूतें तरळीं कांसे लागीं ७ ॥ ३ ॥ श्रीशंकरम् ॥

श्लो०- ततः पदं तत्परि मार्गितव्यं यस्मिन्नातान
निवर्तति भूयः तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये यतः प्र-
वृत्तिः प्रसूनापुराणी ॥ ४ ॥

टी० स०- तें त्याचि मध्ये पद धुंडणें कीं ज्यामाजि गेल्या परते न लोकीं ॥
कीं पावणें त्या पुरुषाचि आद्या प्रवृत्ति जेथूनि चहे अनाद्या ४ आर्या-
मग ते पद धुंडावें ज्यातें पावुनि न मागु ते फिरती आदीं पुरुष भजे तो प्र-
वृत्ति जेथुनि जुनाट जे स्फुरती ४ टी० चाहकरे ताठोर क्री फिरे न ताको
पाय आदि पुरुष सृष्टी भये ताको सरन तूं जाय ४ ओंवी- त्याचें
त्यामध्ये धुंडणें परतून पें न येणें आदि पुरुषीं पावणें जाणें हें सत्य
४ अप्रसंग- तें तो त्याच माजी पद धुंडी आजी कीं गेल्या ज्यामाजी परते ना
१ लोकीं कीं पावन पुरुषासनातन आद्य जें कांस्थान अव्ययाचें २ प्रवृत्ती
जेथूनी नित नवी होउनी विस्तार पावूनी रूढलीगा ३ अनाद्या तें हेची जाण
सव्यसाची तुका वैराग्याची सेल देवी ४ ॥ ४ ॥ श्रीः

श्लोक- निर्मानमोहाजितसंगदोषा अध्यात्मनित्या विनिवृत्त
कामाः हं द्वैर्विमुक्ताः सरवदुःखसंज्ञैर्गच्छंत्यमूढाः पदमव्य-
यंतत् ॥ ५ ॥

टी०स०-नश्चाध्यतामोहनसंगदोष निष्कामजेस्वात्मविचारशील हूं-
हैंनज्यांलासखदुःखसंज्ञ तेजानित्यानित्यपदाभिज्ञ ५ आर्या-मा-
नेच्छामोहरहित अध्यात्मज्ञानयोगआरूढ सखदुःखहंहनज्यांअ-
व्ययपदपावतीचआरूढ ५ दोहा- कामसंगअरुमोहनजे अध्यात्म-
मरतहोय सखदुःखतजिताकोंलहे अबिनासिजोकोय ५ ओंवी-
गेलामानहोतयांचा विषयसंगत्यजूनिआरंभअध्यात्माचा कामना
संबंधतोडितीसखदुःखांचा तेज्ञानेपरमपदपावती ५ अप्रंग-ना-
हींश्चाध्यकाममोहनासंगम दोषाचाआगमपंथटाकी १ निष्काम
जोस्वात्मविचारसंभ्रम शेषउरेनामरूपनाहीं २ हूंहासीसूटलास-
खदुःखसंज्ञेला तेयानित्यपदालाजाणतोगा ३ अभिज्ञअस्ययस्-
णावेंतयास तुकाह्यणेयासअधिकारू ४ ॥५॥श्रीकृष्णाद्यनमः॥

श्लो०--नतद्रासयतेसूर्योनिशाशांकोनपावकः
यद्भवाननिवर्ततेतद्धामपरमंमम ॥६॥श्रीशं

टी०स०-त्यापदासूर्यचंद्राग्नी हेकोणीनप्रकाशिती जेंपावल्यान
संसार माझेपरमधामते ६ आर्या-नरवीनाअग्निशाशी आस-
वितीज्यासबातुझीआण ज्यातेंपाबुनिफिरतिनेंमाझेपरमधामतूं
जाण ६ दोहा- पावकरबिअरुचंद्रमा ताहांकरेनप्रकास फिरेन
ताकोंपाइकें योंहैमेरोबास ६ ओंवी- सूर्यतेजआणिचंद्रप्रभा
अग्निदीप्तिनाहींशाश्वतनभा माझेतेजधामअनादिशोभा नाश
रहितसर्वकालअसे ६ अप्रंग-त्यापदाशाशांकसूर्यहुनाशन प्र-
काशितीआननहेकोणी १ एकदांगेलीयारखुंटेवेरझार पुन्हानसं-
सारदृष्टीपडे २ माझेतेंसदनपावनपरम तुक्याचेंधामतेंचीखरे ३॥६॥

श्लो० ममैवांशोजीवलोकेजीवभूतःसनातनः
मनःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति ॥७॥

टी०स०-माझाचप्रतिबिंबांश झालाजीवजगीजडां मनापंचेंद्रि-
यांअन्या प्रकृतिस्थांहिचाळितो ७ आर्या- प्राचीनजीवलोकीं

मदंशजीवस्वरूपभोगार्थं प्रकृतिस्थितिमनषष्ठा आकर्षा इंद्रियां-
सिहाअर्थ ७ दोहा- जीवलोकमेंजीवजो अबिनासीमोंरूप मनही
इंद्रियपंचकों औरप्रकृतिकोंभूप ७ ओंवी- सर्वभूतींममांशजाण
असेंमीसर्वच्यापुन साहीइंद्रियेंमनआदीकरून प्रकृतिमीचचालवीं
७ अपभंग- माझाप्रतिबिंबअंशजाणपार्था खरीतूजकद्यानिवेदि-
तो १ झालोंजीवजगींजडाचेतनाजे होयआणीगाजेअहंकार २ म-
नापंचेंद्रियांअन्यासींपाहातां प्रकृतीचाळीनाझालोंमीच ३ तुक्या-
चेमनींअनुभवजोकां तोचीसांगूनिकाकानूदेई ४॥७॥श्रीकृष्ण॥

श्लो०- शरीरंयदवाप्नोति यच्चाप्युक्तामतीश्व-
रः गृहीत्वैतानि संयाति वायुर्गंधानि वाशयात् ८

टी०स०- घासवेंधेशरीरातें निघेईश्वरजेधवां यातेंघेउनियांजातो ॥
वारागंधासजेरितीं ८ आर्या- तनुच्यात्यागोंग्रहणीं देहाचाईशजी-
वहींसाहा घेउनियांजायतसा समनाचागंधवायुजेंसाहा ८ दोहा-
जेशरीरपावततथा उक्तामत्यहजीव लेसबहनकोजातहें वायुगं-
धकेनीव ८ ओंवी- जेशरीरातेंधरिती वागवितीघेऊनिजाती वा-
योपरिमळयेती वारागंधनेतसे ८ अपभंग- यथासवेंधेतंशरी-
रातेंआत्मा निघेपरमात्माईशजेह्णं १ त्यातेंघेऊनीयांजातोकेशरी-
तीं पवनगंधाप्रतीतेंसाहाही २ तुकासणेरवेळरवेळुनीवेगळा अ-
गम्यतेकळाजाणेकोण ३॥८॥

श्लो०- श्रोत्रं चक्षुःस्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च
अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते ॥९॥श्रीः

टी०स०- श्रोत्रचक्षुत्वचाजिह्वा घ्राणयांपंचइंद्रियां अधिष्ठानि मना-
तेंही सेवितीविषयांसहा ९ आर्या- चक्षुश्रोत्रघ्राण त्वेज्जि-
ह्वाचित्तहींअधिष्ठुन पांडुसताहापाहीं सेवीविषयांतनूतनिष्ठुन ९
दोहा- श्रवणनयननासिकात्वक् औरहिरसनाजान इनसबकेंग-
हिसंगतें लेतजीवबिरवयान ९ ओंवी- श्रोत्रचक्षुत्वचाजिह्वाघ्रा-

ण यांसमनचिअधिष्ठान सकळविषयांचेंसेवन येणेंचिहोय ९ अग्रंग-श्रो-
त्रडोळेकांतीजीभनाकपांच ज्ञानदृष्टीपंचइंद्रियेही १ अधिष्ठानामनातेंही
एकवट सेवितांसंकरविषयहा २ शोक्तातरीअसेअसूनीदिसेना आश्च-
र्यहेंमनातुकयाच्या ३ ॥९॥

श्लो०-उन्नामंतस्थितंवाःपिभुंजानंवागुणान्वितम्
विमूढानानुपश्यन्तिपश्यन्तिज्ञानचक्षुषः॥१०॥७७

टी०स०-निघेकेसाअसेकेसा भोगीकेसागुणीकसा हेंनपाहतिजेमूढ॥
पाहतीज्ञानडोळस १० आर्या- देहत्यागीकेसा गुणयुक्तकसानमूम-
धेंगूढ भोगीविषयांसकसा ज्ञानीहेजाणतीनतेमूढ १० दोहा-इंद्रि-
जीतनिकसतकरत सबबिखयनकोभोग मूढजीवकोउनलखे लखे
सुग्यानीलोग ११ ओंवी- असणेंअथवाजाणें गुणकर्मभोगणें हें
ज्ञानियांलागेदेखणें सूरखएकनदेखती १० अग्रंग- निघेकेसापा-
हेअसेकेसाहेंही लक्षीतांसंदेहोगमेवीरा १ केसाभोगभोगीकेसागुणी
वागे अज्ञानावाउगेंवाटेसारे २ ज्ञानदृष्टिज्याचीडोळसतोजनीं पाहे-
जोहरूनींमायादृश्य ३ तुकयासंगींचाविरळालक्षांत असेलजाणत
इश्वरासी ४ १०

श्लो०-यतंतोयोगिनश्चैनंपश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम्
यतंतोऽप्यकृतात्मानोनेनंपश्यन्त्यचेतसः॥११॥

टी०स०-प्रयत्नीआणिजेयोगी देखतीयासअंतरीं अशकळचित्तय-
त्तेंही नदेखतिअबुद्धिजे ११ आर्या- योगीतदयस्थायी यत्तें
पाहूनिघांमधीरमती यत्तहिकरितांअकुशल यासिनतेपाहतीअ-
धीरमती ११ दोहा- जोगेश्वरयहजतनकिचे देखतहेहिचमाहि
भूरखजतननकरतहे जीवहिदेखतनाहि ११ ओंवी- योगीआप-
लेठायीं निजस्वरूपातेंपाही आत्माज्याअधीननाहीं तेअबुद्धिन
देखती ११ अग्रंग-प्रयत्नशीळकींयोगिंयेचांगला देखतीयेया-
लाअप्यंतरी १ अशकळजेदेहींकर्मांभ्रमंगळ यत्तेंहीवीराळजया-
नरा २ स्वतांनसेज्ञानसांगीतलेंनेघे अबुद्धअवघेंस्वरवागे ३ नदे-

स्वतीऐसेंईश्वरींगोरव भोगितीरौरवतुकाह्यणे॥४॥११॥श्रीशाम्

श्लो०-यदादित्यगतंतेजोजगद्भासयतेखिलम्
यच्चंद्रमसियञ्चाग्नेतत्तेजोविद्धि मामकम्॥१२॥

टी०स०-तेजजेसूर्यचंद्राग्नी तेजोहीजेजगासह प्रकाशीविषयांस-
र्वा माझेतू तेजजाणते १२ आर्या- जेंतेजयारवीत प्रकाशवीयास-
मयविश्वास जेंअग्नीतशाशीतहि माझेतेंतेजमानिंविश्वास १२ दोहा-
तेजजुआदितमेळहै भासतसबसङ्सार चंद्रमाझअरुअग्निमेंमै-
रोरूपनिरधार १२ ओंवी- जेंसूर्यतेजजगींभासे जेंचंद्रांआणिअ-
ग्नीचेठायींअसे तेंतेजमाझेनिप्रकाशी तेजतेंमाझेजाणतू १२ अ०
जेणेंतापेंभानूप्रकाशीत्रिजग शीतळत्वेचांगचंद्रमाही १ दोनीनस-
लीयापडेजेंअंधारू तेह्नांदेआधारूपावकजो २ यथावीणजनीजोगु-
प्तप्रकाश हृदयांचेकोशाउजळीता ३ विषयाउजळीमाझीतेजजोतु
जेथेंमिळेअंतुतुकासाधु ४॥१२॥

श्लो०-गामाविषयचभूतानिधारयाभ्यहमोज-
सा पुष्णामिचौषधीःसर्वाःसोमोभूत्वारसात्मकः१३

टी०स०-धरितोशक्तीनेंभूतें मीएथ्वींतप्रवेशनी पोषितोंओषधींचंद्र
मीहोऊनिरसात्मक १३ आर्या- तेजेएथ्वींतरिघुनि भूतांचाभार-
मीचसोशीतो रसमयचंद्रहिहोउनि मीसकळांओषधींसपोशीतो १३
दोहा- धारतहोंसबजीवकों करकेभूमिप्रवेस पोरवतहोंहीओख-
धी हेंरसमेंससिभेस १३ ओंवी- एथ्वींतप्रवेशनी आत्मबळे-
भूतेंधरुनी रसस्वरूपचंद्रहोउनी तेजेओषधीपोषितो १३ अ०अंग-
धरितोशक्तीनेंभूतेंसपर्वत वृक्षनदीपंथसरोनद १प्रवेशनी धरेमाजी
मीसरवया मद्रळेंशेषायाआगळीक २ उष्णेंकर्पनीत्याओषधींचेभार
निशिनशाकरशांतवीतो ३ रसात्मकमीचह्यपूनीसरवया रोगजायल
याव्याधियस्ति ४ नानाधातुक्रियादिव्यरसायण साद्यधेतीगुणतुका
ह्यणे॥५॥१३

श्लोक- अहंवैश्वानरोभूत्वाप्राणिनां देहमाश्रितः॥ प्राणाणा

नसमायुक्तःपचाम्यन्नंचतुर्विधं१४

टी०स०-प्राणियांच्याशरीरांत मीवैश्वानरहोउनी प्राणापानींपचवि-
तो मीचअन्नंचतुर्विधं १४ आर्या-प्राण्याचेदेहींबा अग्निअसेंजाण
दृजस्त्ववीतो प्राणांपानासहमी चतुर्विधान्नासिमीचपचवीतो१४॥
दोहा- होंहीजठरअग्निहों सबदेहनमेंआय प्राणअपानसहाय-
सां डारतअन्नपचाय १४ ओंवी-मीवैश्वानरहोउनी असेंप्राणियां-
चेदेहींजठराग्नीं प्राणापानसमानकरूनी मीपचवींअन्नंचतुर्विधं १४
अपंग-प्राण्यांचेशरीरींमीचवैश्वानर होउनीआहारपचवीतो १ प्रा-
णापानद्वयभातेलावूनीयां ऋस्मचिअन्नायाचतुर्विधा २ जठरींअन्न
पचेपाहंमाझीलीळा परीनलगेबाळाढकानेथें ३ गर्भाणित्रिकाळजे-
बीडोहच्याचें नवलदेवाचेंतुकाहणे ४॥१४॥श्रीगोपालकृष्णायनमः

श्लो०-सर्वस्यचाहंत्हृदिसंनिविष्टोमत्तःस्मृतिज्ञा-
नमपोहनंच वेदैश्चसर्वैरहमेववेद्योवेदान्तक-
हृदविदेवचाहम्१५॥

टी०स०-सर्वांचियामीहृदयींप्रविष्ट देतोस्मृतीविस्मृतिबोधइष्टमी-
ज्ञेयसर्वश्रुतिगम्यसंतां वेदान्तकृद्द्यासमिवेदवेत्ता १५ आर्या-ज्ञा-
नस्मृतिविस्मृतिही मजपासूनीचमीअसेंस्वस्थ सर्वश्रुतिचाहीमी
वेद्यहिसर्वेद्रसर्वहृदयस्थ १५ दोहा-सबकेहियमेंहोंरहों सबही
ग्यानविचार बेदसबेंमोकोंकहे मेंतिनकोंकरतार १५ ओंवी-मी-
प्रविष्टअसेंसर्वांचिहृदयीं मजपासूनीस्मृतिज्ञानअज्ञानपाहीं उपनि-
षद्भागमीचकेलेतेही वेदहीमीचजाणणार १५ अपंग-सर्वांचिया-
मीहृदयींप्रविष्ट असेंतरीस्पष्टजाणीवघे १ देतोंश्रुतिस्मृतीबोधविस्मृती-
ला इष्टमीज्ञेयालाश्रुतिगम्य २ सर्वसंतांकळेवेदान्तकृद्द्यास वेदवेत्ता
ज्यासमानीविश्व ३ तुक्यावरदेकवीस्मृतीवेळीं कैसीपाल्हावलीसंध्या
काळीं॥४॥१५॥

श्लो०-द्वाविमोपुरुषौलोकेक्षरश्चाक्षरएवच॥
क्षरःसर्वाणिभूतानिकूटस्थोऽक्षरउच्यते॥१६॥

टी०स०-लोकींहेदोघेपुरुष क्षरआणिकअक्षर क्षरतोसर्वहीभूतेंअं-

शकूरस्थअक्षर १६ आर्या- पुरुषद्वययालोकीं क्षरअक्षरएकसांग-
 तोंआतां क्षरतोसर्वहिभूते अक्षरकूरस्थबोलिजेताता १६ दो०- लो-
 कमांझदोपुरुषवहे छरअच्छरहोभाय छरशरीरकोंकहतहे अच्छर
 जीवगनाय १६ ओंवी- लोकींपुरुषदोनजाण एकक्षरदुसराअक्षर
 जाण सर्वभूतेहेंक्षरप्रमाण अक्षरपरमात्मा १६ अप्रभंग- लोकींजै-
 सेंरात्रंदिननभधरा तैसेहेअवधाराह्निपुरुष १ क्षरआणिदुजाअक्षर
 ह्यपुनी ओछरवेंनीदानींजीवशिव २ क्षरतोसर्वहीभूतेंगाचतुरा कूर
 स्थअक्षराअंवावदे ३ ययाहूनीभिन्नएकावेंसजजाणा तुकयाचरणाला
 गतसे ॥४॥१६

श्लोक- उन्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्यदात्ततः

योलोकत्रयमाविश्यविभर्त्यव्ययईश्वरः ॥१७॥

टी०स०- पुरुषोत्तमतोअन्य सर्वात्माबिंबबोलिला जीवत्वेजोप्रवे-
 श्नी ईशत्वेविश्वजोधरी १७ आर्या- अन्यक्षरक्षराहुनि मीउ-
 त्तमपुरुषह्यणतिपरमात्मा लोकत्रयींप्रवेशहनि धरिअव्ययईशाजो
 जगमहात्मा १७ दोहा- पुरुषोत्तमजोऔरहे परमात्मकोप्तेस ती-
 नलोकजोधरतहे करिकेनिजपरबेस १७ ओंवी- पुरुषउत्तम
 तोआणिक परमात्माबोलिजेतोचि एक व्यापकअसूनीधरीतीनलोक
 अव्ययईश्वरजो १७ अप्रभंग- तोअन्यपुरुषोत्तम पारनजाणेआगम
 १ बिंबसर्वात्माबोलिला पातंजळींनिश्चयकेला २ प्रवेशुनीजोजीव-
 त्वें जीवासांभाळीईशत्वे ३ ऐसेंथोडक्यांतबुझे तुकाकेवळदीनमाझे

४१७

श्लो०- यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपिचोत्तमः

अतोऽस्मिलोकंवेदेचप्रथितः पुरुषोत्तमः ॥१८

टी०स०- ज्यालागींमीक्षरातीत अक्षराहूनिउत्तम चालागिंलोकींवे-
 दींही रव्यातमीपुरुषोत्तम १८ आर्या- क्षरभिन्नअसेयास्तव उ-
 त्तममीअक्षराहूनीचअसें यास्तवलोकींवेदीं पुरुषोत्तममीचबोलताति
 असें १८ दोहा- छरअच्छरतेंहींपरे सबतेंहीअधिकाम जातेंबेदरु-
 लोकमें पुरुषोत्तममेनाम १८ ओंवी- याकारणेंक्षराहूनिमीअतीत

अक्षराहूनिउत्तमह्यणिजेत मीवेदींआणिलोकांत पुरुषोत्तमनाममाझे१८
अभंग- क्षरातीतमीयालागीं तुजकळावेंप्रसंगीं १ उन्नमगाअक्षराहूनमा-
झेअगाधहेंज्ञान २ लोकींवेदींहीयास्तव आहेआमुचाचिस्तव ३ पुरुषीं
उत्तमविरव्यात जाणेतुकयासंमत ॥४॥ १८॥ श्रीराधाकृष्णायनमः॥७॥

श्लोक- योमामेवमसंमूढोजानातिपुरुषोत्तमम्
ससर्वविद्रजतिमांसवभावेनभारत १९ श्रीशम्

टी०स०- तोसर्वज्ञअसेंजाणे जोमलापुरुषोत्तम मीचक्षराक्षरअशा स-
र्वभावेंप्रजेमज १९ आर्या- पुरुषोत्तममीचअसें मनींअसंमूढजाणतो
मजतो मगसर्वजाणतमज सर्वांभावेंहितोमलाप्रजतो १९ दोहा-अ-
र्जुनमोकोंजेप्रजत तेईजानसूजान जेकोउमोकोंनहिंप्रजत तेसब
भूरखमान १९ ओंवी- जेजानीहोऊनिअसती आणिपुरुषोत्त-
मजाणती तेसर्वजाणूनिसमजती सर्वभावेंगाअर्जुना १९ अभंग-
असेंजाणेमलासूज त्यासीह्यणावेंसर्वज्ञ १ येरमूढशिरवामणी ॥
कायचारावीकरणी २ जोमलापुरुषोत्तमा मीचक्षराक्षरूनामा ३
मजप्रजेसर्वभावें जेंसातुकालागेसेवे ४ ॥ १९ ॥ श्रीमद्भुक्तिणीपत०

श्लो०- इतिगुह्यतमंशास्त्रमिदमुक्तंमयानघ ॥
एतद्बुध्वाबुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्चभारत॥२०॥

टी०स०- ऐसेंहेंबोलिलेशास्त्र मीगुह्यतमसज्जना जाणेलजोबु-
द्धिमंत होयतोकृतकृत्यही २० आर्या- हेगुह्यशास्त्रतुजम्यां क-
थिलेंअनघाजनांसताराया कृतकृत्यआणिसमती हेजाणुनिहोयभार-
ताराया २० दोहा- कहीबातग्रंथनऊहै सोंतोकोंकहिदीन पारथजे
जानतयह तेईबुद्धिप्रबीन २० ओंवी- हेगुह्यतमशास्त्र म्यांसांगी-
तलेंअतिपवित्र हेउन्नमजेयंत्र त्वांस्वतंत्रहोइजे २० अभंग- ऐसेंशा-
स्त्रबांधीयले सरव्यागुह्यसांगीतलें १ बुद्धिवंतजाणेलजो तोचयेई-
लआह्यांभजो २ कृतकृत्यहोयतो तुकाह्यणेयमपीतो ३ ॥२०॥ इति-
श्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेपुरुषोत्तमयोगो-

नामपंचदशोध्यायः १५ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ श्रीमद्यदुपतथेनमः
वामन.

इतिटीकासमश्लोकी अध्यायीपंधराविया श्रीपार्थसारथीकर्ताजो-
वामनमनोरथी १५ ॥ अप्रभंग- झालेपंधराअध्याय बोधजेथेंचतु-
ष्याय १ पुढें षोडशीसंयुक्त चंद्रप्रगटेखविरक्त २ निवनीश्रोतेवक्तम-
नीं मोक्षरेवीलानीदानीं ३ पाहोंतुकयान्यासवें कलेवरत्यक्तगर्वे ४ इ-
तिगीतार्थबोधिन्यांश्रीमद्भगवद्गीताटीकायांपंचदशोध्यायःसमाप्तः १५

षोडशाध्यायप्रारंभः

वामन-पूर्वाध्यायीसर्वभावे मद्रक्तभजतामज ह्यणूनिबोलिलातेतो
देवीसंपत्तिचेनर १ मोक्षदेवीसंपदेने बद्धतेदेत्यसंपदा ह्यणूनिसंप-
दादोन्ही याअध्यायीनिरूपितो २ अप्रभंग- झालीपंधरावीयांत गीता
पोथीहेसमाप्त १ नाहीसंशयउरला पार्थकृतकृत्यझाला २ बोधउर-
लानसतां मगसोळावाकांआतां ३ तरीतर्कहरीपोटीं देहप्रारब्धकसो-
टी ४ देइलसाधकांसंपदा नयेत्यागिल्याआपदा ५ तरीतीचेदोनमार्ग
सांगुनिउडवीविसंगें ६ तेंचिकारणसोळावें बद्धमुक्तत्याजनावें ७ शिव
टिलशास्त्ररीतीं बहुधापरीसीलीसंतां ८ आतांमलेहोअवधारा ठेउ-
निमायिकपसारा ९ श्रीगुरुपांडुरंगदासा दिलातुकयानेंभरंवसा १० ॥

श्रीभगवानुवाच.

श्लो०-अप्रयंसत्त्वसंशुद्धिज्ञानयोगव्यवस्थितिः

दानंदमश्चयज्ञश्चस्वाध्यायस्तपआर्जवम् ॥१॥

टी०स०-सत्त्वशुद्धिप्रयत्याग ज्ञानयोगांतधारणें दानहीदमही
यज्ञ तपशास्त्रअवक्रता १ आर्या- ज्ञानोपायीनिष्ठा ज्ञानस्वाध्या-
यचित्तशुद्धिमहा निर्भयतातपयज्ञहि पार्थातैसीअवक्रतादम-
हा १ दोहा-अप्रयसत्त्वकीशुद्धता ग्यानजोगदृढहोय दानज-
ग्यतमपाठपुनि तपश्रौरहिसरजोय १ ओंवी-श्रीकृष्णह्यणेज्ञान
योगाचीस्थिती दानयज्ञदमयज्ञह्यणिजेती स्वाध्यायआर्जवकरिती
सत्त्वंसर्वांसीअप्रयदे १ अप्रभंग- ऐकेंगुणवंताकिरीटी देवेंफळदि-

त्याहारीं १ गुणउत्तमपरिजे सत्त्वशक्तिभयत्यागीजे २ ज्ञानयांतघोर
पणें दानदमयागकरणें ३ तपशास्त्रवांकुडा तोचितुकयासोंगडा

४१९

श्लोक-अहिंसासत्यमक्रोध सत्यागःशांतिरपैश-
नम् दयाभूतेष्वलोलुत्वमार्दवंहीरचापलम्॥

टी०स०-अहिंसासत्यमक्रोध त्यागशांतिअपैशान मनींलज्जात्या-
भूतीं मृदुत्वस्थैर्यनिस्पृह २ आर्या- भूतदयामक्रोध त्यागअपै-
शून्यआसणेंनित्य शांतिअहिंसासत्यता लज्जास्थिरताअलोभअ-
णिसत्य २ दोहा- अनहिंसाऔरसत्तमय रहेक्रोधबिननीत दान
शांतिबहुबिधाचर दोखनआनेचीत २ ओंवी- चिंतानकरीक्रोध
नकरी सत्यशांतीअत्यागअसूनिदानकरी सर्वत्रमार्दवदयाधारी ॥
लज्जाअसूनिचपलताराकी २ अप्रसंग- सत्यरागनअहिंसा त्या-
गशांतीचाअरंवसा १ अपैशून्यमनींलज दयाभूतींमृदुकाज २स्थै-
र्यनिस्पृहलक्षणें मीओंवाळींपंचप्राणें ३ धन्यमाउलीतुकयाची ॥

कुसिसफलपुण्याची१२

श्लो०-तेजःक्षमाधृतिःशौचमद्रोहोनातिमानिता
संपत्तिसंपदंदेवीमपिजातस्यभारत ॥३॥४॥

टी०स०-परद्रोहनिजश्लाघा नसणेंधारणाक्षमा शक्तूतानेजहेहोतीदे-
वीसंपत्तिच्यारण ३ आर्या- अद्रोहअमाननशी शक्तिनातेजक्षमाधृ-
तिअहोती षड्विंशतिगृहणपार्था देवीसंपत्तिच्यारणहोती ३ दोहा- ते-
जक्षमाशक्तीधीरज तजेद्रोहअभिमान देवसंपदाजिनलहे तामेतेग-
नजान ३ ओंवी- सत्यक्षमापरमशुची द्रोहसाभिमाननाहींची अ-
शीबुद्धीजयाची तथादेवसंपत्तीजाण ३ अप्रसंग- नज्याश्लाघ्यपर-
द्रोहो नसणेंधारणाउत्साहो १ क्षमाशक्तूतानेज हेहोतीगादेवेंआ-
ज २ संपत्तिचातोचीनर भिरवीभूषणींशरीर ३ देवीदेवाचीहाणावी

वस्तीतुकयाचीगांवीं१॥३॥

श्लो०-दंभोदपोऽभिमानश्चक्रोधःपारुष्यमेव-
च अज्ञानंचापिजातस्यपार्थसंपदमासुरीं ४

टी०स०-दंभगर्वस्वाभिमान क्रोधक्रूरत्वअज्ञता आसुरीसंपदलागीं पावल्याज्यासिहोतिहीं ४ आर्या-अज्ञानआणिदंभ क्रोधक्रूरत्वदर्पअभिमानं त्याच्याठायीअसती ज्यालासंपत्तिआसुरीमानं ४ दोहा-दंभदर्पअग्यानरिस अभिमानहुकांठोर ज्यामेंएतेंगुनरहे असुरसंपदाघोर ४ ओंवी-दंभदर्पअभिमान क्रोधनिंदापारुष्यजाण हे अज्ञानाचेगुण ऐसातोअसुरसंपदीपार्था ४ अभंग-आतांदंभदर्पगुणें वसवीअहंतेचेंठाणें १ क्रोधक्रूरअवक्रता आसुरीसंपदाअहिता २ ज्यासहोतीतोपावला कांदाजेवींदुर्गंधीला ३ त्यजीकस्तूरीचेंआळें तुकास्यणेमस्तीबळे ४।४

श्लोक०-दैवीसंपत्तिमोक्षायनिबंधायासुरीम
ता माशक्तः संपदं दैवीमभिजातोऽसिपांडव ५

टी०स०-मोक्षार्थसंपदादैवी भवबंधार्थआसुरी पांडवाशोकनकरी दैवीसंपत्तिचाचतूं ५ आर्या-दैवीसंपत्तिसदा मुक्तकरीआसुरीकरीबद्ध नकरीरखेदअहेसी दैवीसंपत्तिवंततूंभद्ध ५ दो०-दैवीसंपदातेमुगत बद्धसुआसुरज्योय सोचितअर्जनक्योभयो दैविसंपदाहोय ५ ओंवी-दैवीसंपत्तीनेमोक्षहोय आसुरसंपत्तीनेबद्धहोय तूंदैवीसंपत्तिचाहोय ह्यणूनिशोकाअयोग्यतूं ५ अ० दैवीसंपदामोक्षार्थ पहिलासांगितलाअर्थ १ भवबंधार्थआसुरी जेहेवर्णितोंदूसरी २ शोकनकरीपांडवा वरूंआलीयासदेवां ३ तूंगा दैवीसंपत्तीचा भावदर्पणतुकयाचा ४।५॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः

श्लो०-द्वीभूतसर्गोलोकेऽस्मिन्दैवआसुरएवच
दैवोविस्तरशः प्रोक्तआसुरंपार्थमेष्टृण ॥ ६॥

टी०स०-द्विधाउद्भवभूतांचा दैवआणिरिखआसुर विस्तारेंबोलितों दैव आतांआसुरआइक ६ आर्या-भूतांचाउद्भवतो द्विविधअसे दैवआणिआसुरतो कथिलाविस्तृतदैवहि आसुरऐकावयासिचित्तरतो ६ दोहा-भूतसरगदोलोकमें दैवहिआसुरकीन दैवकथ्यो विस्तरदिये आसुरकहुंलेचीन ६ ओंवी-यालोकींभूतस्तृष्टीदो-

न्ही दैवआणि आस्तरयोनी दैवीसांगीतलोविस्तारूनी आस्तरिआ-
तांआइकगापार्था ६ अप्रसंग- ह्रिधाउद्भवभूतांचा दैवआणिआसुरां-
चा १ विस्तारेवंदलोदैव सचिन्हांचाप्रादुर्भाव २ आतांआस्तराआइक
मनदेउनीनावेक ३ जेथेंदुश्चिन्हांचामेळ तुकयानमानीतोखेळ ४॥६॥

श्लो० प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचजनानविदुरास्तराः॥ न-
शौचंनापिचाचारोनसत्यंतेषुविद्यते॥७॥श्रीशं

टी०स०- धर्मार्थकामप्रवृत्ति मोक्षमार्गनिवृत्तिही नेणतीशौचआचार
सत्यत्यांअस्तरांनसे ७ आर्या- नेणतिप्रवृत्तिअणिते निवृत्तिअस्तर
स्वभावजेनरते शौचींसत्याचारीं त्यांचेंमानसकरापिहीनरते॥७
दोहा- अबिधीओरजगतकी आस्तरजानतनांहि सतसौचआचा-
ररूप नहिहेंगुनतिनमांहि ७ ओंवी- प्रवृत्तिआणिनिवृत्ति असु-
रतेनेणती शौचंआचारविसरती आस्तरायोगें ७ अप्रसंग- काम
प्रवृत्तिधर्मार्थीं कींमोक्षार्थींनिष्काम १ नेणतीचह्यमार्गा विषयवर्गा-
वरपडे २ शौचआचारतोनाहीं जैसेमहीषीहीरेडे ३ अस्तरांत्यांनसे
सत्य तुकयागतमगकेंचीं४॥७

श्लो०- असत्यमप्रतिष्ठंतेजगदाहुरनीश्वरम्॥
अपरस्परसंभूतंकिमन्यत्कामहंतुकम्॥८॥

टी०स०- निरीशाह्यणतीविश्व मिथ्याकृत्रिमबोलती नविश्वचिद्वि
द्योगें ह्यणतीमैथुनोद्भव ८ आर्या- जगअप्रतिष्ठआणिक अनी-
श्वरअसत्यहेंचिजगमान्य स्त्रीपुरुषोद्भवबोलति कामाविणहेतु
मानितीनान्य ८ दोहा- वेदपुरानईश्वरहियें नाहींमानतमूढ मै-
थुनतंसडुसारयह कामक्रीधयहगूढ ८ ओंवी- त्रैलोक्यअस-
त्यअप्रतिष्ठबोलती ईश्वरनाहींऐसेह्यणती मैथुनेंचप्रजाप्रती
मूढांचेंज्ञानहें ८ अप्रसंग- ईशावीणवर्तिताती विश्वोत्पत्तीकामां
१ देवह्यणीजेकृत्रिम सर्वक्रमआपुला २ विश्वाकेंसेनिउद्योग हा-
संयोगस्त्रीनरां ३ अहोमैथुनावांचून केंदिसूनयेतूका ४॥८॥श्रीशं

श्लो०- एतांहृष्टिमवष्टभ्यनष्टात्मानोत्पबुद्धयः॥

प्रभवंत्यग्रकर्माणः क्षयायजगतोहिताः॥९॥

टी०स०-हेप्रत्यक्षीं दृष्टिज्यांची अष्टधी अल्पबुद्धिजे क्रूरकर्मे लोकघाती दुष्टचार्वाकवर्तनी ९ आर्या- नष्टात्मे अल्पमती अनीशज-गहेचि दृष्टिधरणार विश्वक्षयार्थ उपजति रिपुहं अत्युग्रकर्मकरणा र ९ दोहा- अल्पबुद्धिहैनष्टजे यही दृष्टिगहिलेत हिंसाज्जतकर-मनकरे रिपुजगल्लयकेहेत ९ ओंवी- ऐशा दृष्टीं स्वार्थी गुंतूनी अल्पबुद्धि अल्पजानी होऊनी उग्रकर्मे आचरूनी क्षयाकारणें करिती जगीं ९ अप्रभंग- दृष्टिज्यांची प्रत्यक्षी हे नजोपाहेस द्वाक्य १ अल्पबुद्धिजो अष्टधी कोणे कधी उद्धरे २ लोकघाती क्रूरकर्मी पाहेऊमी विद्याची ३ दुष्ट-चार्वाकवर्तनां नेणे संतांतु कया ४॥९॥ ॥ श्रीगोपालकृष्णाद्यनमः॥७॥

श्लो०-काममाश्रित्य दुष्पूरं दंभमानमदान्विताः॥

मोहाद्गृहीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्त्तते शतचित्रताः॥१०॥

टी०स०-दंभस्लाघामदेमस्त बुडनी कामसागरीं मोहें घेऊनि दुर्बुद्धि वर्तनी अशतचित्रत १० आर्या- दुष्पूरकामसेवुनि पार्थामदमान-दंभत्यासअसे मोहेंदुराग्रहीजे अशतचित्रतते प्रवर्तनीचअसे १० दो० जेमै पायो अबिलहे और मनोरथनीत दुर्बुधितरेन मोहते अशतचि रहे पुनीत १० ओंवी- दंभस्लाघामदेकरूनी बुडूनिकामकामनीं मोहेंदु-र्बुद्धीकरूनी अशतचित्रत १० अप्रभंग-दंभस्लाघामदेमस्त अंगेंसू-स्तबोकड १ कामसिंधूंत बुडाला काउडालामर्यादे २ मोहें घेऊनि दु-र्बुद्धी हुंगीगंधीयोनीची ३ वर्तनी अशतचीं वर्तनी तुकया प्रती देत्रासू ४१०

श्लो०-चिंतामपरिमेयांच प्रलयांतामुपाश्रिताः

कामोपभोगपरमाएतावदितिनिश्चिताः॥११॥

टी०स०-मृत्युचिंता आणिनाना चिंतातो मृत्युनोजया पुरुषार्थजया भोग प्रत्यक्षीं ज्यासनिश्चय ११ आर्या- मरणावधिअतिशयजे चिं-तेचा घेति फारसालाहो अतिसक्तकामभोगी निश्चितपुरुषार्थभोग ज्यालाहो ११ दोहा- ज्याकोंकच्छुप्रमाननहीं तेचिततामेलीन काम

क्रोधअतिहैभलो निच्छयमानयलीन ११ ओंवी- मृत्कचिंतनेनेव्या-
पिलें मृत्कचिंतनींमृत्कपावले पुरुषार्थभोगवेगळाले प्रत्यक्षनिश्च-
योझाला ११ अप्रभंग- मरणादिचिंतानाना आठवीनारोगांसीं १ भ-
यनधरीयमाचें तोरामाचेंकायलागे २ भोगपुरुषार्थभोगी देहभं-
गीआपण ३ प्रत्यक्षांचनिश्चयजया तोतुकयानपाहे ४॥११॥ श्रीशाम्

श्लोक- आशापाशाशतैर्बद्धाःकामक्रोधपराय
णाः इहंतेकामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान्१२

टी०स०-आशापाशाशतैर्बद्ध कामक्रोधांतआश्रित जोडितीकामभो-
गार्थ अन्यायेंधनसंग्रह १२ आर्या- विषयांच्याभोगास्तव अन्या-
येंक्रोधकामतत्परते इच्छितिहिअर्थसंचय आशाशतपाशाबद्धते
पुरते १२ दोहा- आशापाशानतेबधे कामक्रोधचितचाह जोधन
बसअन्यायकरे कामहिभोगनिवाह १२ ओंवी- आशापाशांबंधले
कामक्रोधेच्यापिले अभिलाषआचरले अन्यायधने १२ अप्रभ० आ-
शापाशांतेनिबद्ध देविरुद्धश्रीपादा १ कामक्रोधासीआश्रित कींभिश्चि-
तलोभांगी २ इहलोकींच्याभोगार्था परमार्थनायके ३ धनअन्याय
संग्रह तुकाग्रहरूपत्या ४॥१२॥

श्लो० इदमद्यमया लब्धमिमं प्राप्स्ये मनोरथम् ॥

इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनम् ॥१३

टी०स०-हेंआजिम्यांमेळविलें हाघेणारमनोरथ म्हणतीमजहेंआहे
मिळेलहिपुन्हाधन १३ आर्या- हेंअद्यप्राप्तमला मीच्याहिमनोर-
थासिसाधीन हेंमजआहेप्रस्तुत हेंहिपुन्हाधनकरीनआधीन १३ दो०
मनबांछितमैयहलट्यो विहिहोंचाहतचाहि यहधनमेरेपेंजरयो
जर हे आसउमांहि १३ ओंवी- लाभझालाआजिमज मनोरथपाव-
लांसहज आजिहेंआलेमज पुन्हाआणिकधनहोईल १३ अप्रभंग-
मेळविलेंआजिम्याहें हिषोबपाहेदफनरीं १ मनोरथहाहोणार कीं
सोनारदेडांक २ मजआहेहेंबोलती पेंकोलतीपिशाची ३ पुन्हाधन
देंचेंमीळें तुकयारखळेगांजावें॥४॥१३॥ श्रीमत्सच्चिदानंदपरमात्मने०

श्लो०-असौमयाहतः शत्रुर्हनिष्ये चापराजपि॥

ईश्वरो ऽहमहंभोगीसिद्धो ऽहंबलवान्सरवी१४

टी०स०- हाआजिमारिलावैरी आणिकांसहिमारिन समर्थमीमीच
भोक्ता बळीसिद्धसरवीहिमी १४ आर्या- हाशत्रुवधियलाम्यां इ-
तरहिमारीनचिन्ततेचिअसे ईश्वरमीभोगीमी बलवान्मीसिद्धमीसु-
खीहिअसें १४ दोहा- यहवैरीतोमैहन्यो करूंऔरकोअंत ईश्वर
होंभोगीजहों सरवीसिद्धबलवंत १४ ओंवी- म्यावैरीमारिले ब-
हुतांचेप्राणघेतले समर्थमीमजभोगझाले मीसिद्धबळकटसरवी
१४ अप्रभंग- आजवैरिहामारिला आणिकांलामारीन १ समर्थतो
मीचभोक्ता ऐसावक्ताअस्मादि २ बळेमीचसिद्धमीच गर्वेचिंचवां-
कली ३ तुकापाहिलातुकून मीसधनसरवाचा ४ ॥१४॥श्रीगोपालहृ०

श्लो०-आद्यो ऽभिजनवानस्मिको ऽन्यो ऽस्ति सदृ-
शोमया यस्येदास्यामिमोदिष्यइत्यज्ञानविमोहि-
ताः॥१५॥

टी०स०- मीसमृद्धमलाभृत्य कोणहोमजसारिखा यजीनसरवघेई-
न ह्यपतीश्रीतदैत्यहें १५ आर्या- मीज्ञानयुक्तआद्यहि मजऐसा
अन्यकोणनाआहे होमिनदेईनसरवी होइनमोहेंअशास्त्रमतिपाहे
१५ दोहा- मेंहोधनिककुलीनहों औरनभोरसमान जजोदेवदैवहि
लहों मोहनजोअग्यान १५ ओंवी- लोकांमाजीमीधोर कोणीनराहे
मजसमोर यज्ञदानकरूनहोईनसरवतर ऐसाअज्ञानेझांकोळला १
अप्रभंग- मलादूतसमृद्धमी जगनमीनपाहे १ मजसारिखाकोणही
भरीहोनहुंडीचे २ मातेभजेत्याससरवे मीअसंख्यदेणारा ३ वदती
दैत्यहेश्रीतकीं कुबेरतुकींतुकेना ४१५॥

श्लो०-अनेकचिन्निविभ्रान्तामोहजालसमावृताः
प्रसक्ताः कामभोगेषुपतंतिनरके ऽशक्तौ॥१६

टी०सम०- चिंतीस्वर्गादिकांभ्रान्ती मोहजालेंचिवेष्टिलें कामभोगी
सक्तनेही पडतीनरकामधें १६ आर्या- जेमोहजालबद्ध भ्रमति

अनेकामनोरथींनरकीं आसक्तविषयभोगीं पडतीतेजाणघोरतरनर
कीं १६ दोहा- उनकोमनअतिभ्रमतहें मोहमांझपरमीत परतघोरअ-
तिनरकमें कामभोगकरीहेत १६ ओंवी- ऐसामोहजाळेंवेष्टूनीअ-
नेकचित्तेभ्रमूनी कामभोगातेंइच्छूनी नरकींपडतीतेजाण १६ अ०
चितींस्वर्गादिकाभ्रांती तेमहंतीकोरडी १ मोहजाळेंचवेष्टिलें प्रति-
ष्टिलेंस्त्रावृंदां २ नपुरेचकामदेहीं मगविदेहीजेंहोती ३ तेह्नांपडती
नरकांत तुकयाभ्रांतलागेना ४॥ १६॥ श्रीमत्सच्चिदानंदपरमात्मनेः

श्लो०-आत्मसंभावितास्तब्धाधनमानमदान्विताः
यजंतेनामयज्ञैस्तेदंभेनाविधिपूर्वकम् ॥ १७॥

टी०स०- धनमानमदेंदेही गर्विष्ठननुपोषिती नांवाचेयज्ञयजिती
दंभेंअविधिपूर्वक. १७ आर्या- जेधनमानमदावत मीअनमयथोर
ज्यांसहेभ्राने यज्ञाभासेंयजिती अविधिनेंयशनिभ्रतदंभानें १७
दोहा नीतबडाईबहुकरत नवनधनअभिमान नाममात्रजग्यहि
जजत दंभीबीनविधान १७ ओंवी- सर्वस्वणेम्यांकेले ऐसेस्तब्ध
धनेंमातले त्यांहींजरीसर्वयज्ञकेले नरीतेनाममात्र १७ अ०- दे-
हींधनेंमानेंमदें तंतुअल्हादेगर्विष्ठ १ पोसलेजेंसेवृक दिनावीकमां
सांती २ यज्ञयजितीनांवाचे कांदंभाचेडांगोरे ३ विधिपूर्वकचुकले ते
मुकलेतुकयासीं ४॥ १७॥

श्लो०अहंकारंबलदर्पकामंक्रोधंचसंश्रिताः॥
मामात्मपरदेहेषुप्रद्विषंतीःश्वसूयकाः॥१८

टी०स०- धनविद्यादिकबळें माझाहेषघडेनया कींआत्मज्ञानज्यांदे-
हीं हेषेंहेनिंदितीतया १८ आर्या- कामक्रोधअहंकाते बलदर्पंचे
सदेंवनेथोर निजपरदेहींमातें द्वेषितिदर्पिकरूनिहीथोर १८ दोहा-
अहंकारबलदर्पें कामक्रोधगहिलेत देखतनिजपरदेहमें मोको-
तोदुखदेत १८ ओंवी- अहंकारबलदर्पकरूनी कामक्रोधातेंआश्र-
यूनी मीपरमात्माअसूनी ज्यांहींनदेखिला १८ अ०- शरीरीअ-
हंकारपेटे वन्हीनपाहेचसांटे वळेंशक्कवन्हीझरे गर्वदावीतेजाचा

१ कामकापुरमिच्छवणी क्रोधगंधकाचीरवाणी झालाश्रितघृतकणीं उ-
रोंनेदीचाटितु २ ममअंशोजगझालें ऐसंज्यासउमजलें इहींतयासभ-
र्जीलें ऐसागापुटांहेषिती ३ ज्वाळानिंदेचीखडतर पोळीसाधूंचेंजिह्वा-
र तेथेंतुकायाचाधार आहेआहेनाहींनाहीं ४॥१८॥श्रीरुष्णायनमः॥

श्लो०-तानहं द्विषतः क्रूरान् संसारेषु नराधमान् ॥
क्षिपाम्यजस्रमशप्तानास्फुरीष्वेव योनिषु ॥१९॥

टी०स०-मद्रक्तांद्वेषकरिती मीत्याक्रूरानराधमां सदाआस्फुरीयोनींत
दुष्टजन्मींचघालितो १९ आर्या-द्वेषीक्रूरनराधम जेअशप्ततयांसि
नित्यसंसारिं आस्फुरयोनीमाजी टाकीतोंजाणमीचकंसारी १९ दो०मो-
द्रोहीअरुक्रूरते पापीअधमनिहार जगतआस्फुरीजोनिमे तिनेंदेतहों
डार १९ ओंवी-ज्यांहींमजद्वेषिलें तेनरअधमबोलिले तेणेंपापें
जन्मले दुष्टयोनींत १९ अशंग-परतापमत्सेवकां पाहूनआकांत
यालोका मेघमीवोळेंत्यापावका हस्तोदकाचित्रेंसीं १ माझीक्रूरप-
णाचीतीख नमींचमकेलखलख तेह्नांपडेकाळेमुख जेंगुंडाळेधुवा-
रें २ नराधमाचीविभूती आस्फुरींपोटींधुंधुवाती पडेतेथेंउद्भवती स-
दाकाळकोळसे ३ दुष्टयोनीपुनःपुन्हा अन्यमार्गुनेणेंसींहा कांजेतुक्र-
याचाकान्हा खळेआगळागांजीला ४॥१९॥श्रीमन्चुरमर्दनायनमः॥

श्लोक-आस्फुरीयोनिमापन्नामूढाजन्मनिजन्
मनि मामप्राथैव कौंतेय ततो यात्यधमांगतिम् २०

टी०स०-आस्फुरीयोनिजेमूढ जन्मजन्महिपावले नपावतांचनेमाते
जातीथोरअधोगती २० आर्या-आस्फुरयोनीपावति जन्मोजन्मी-
हिमूढअवनींत मजलानपावुनीते जन्मतित्याहूनितेकुयोनींत २० दो०
जनमजनममेंमूढते होतज्जआस्फुरआय मोकोंतेपावतनहि परत
अधमगतिजाय २० ओंवी-तेआस्फुरीयोनींतजन्मति जन्मोजन्मीं
मजअंतरती तयांहोयअधोगती कौंतेयाजाणें २० अशंग-आ-
स्फुरीयोनींमूढ जन्मोजन्मींपावेदद तेहींनठेवींमीगूढ येथेंउघडसां-

गतौ १ श्रीलकावळाकींबोकां कर्मठाहीसेरटोलका मुंगळामातंगमंडुका कंटकरूखपाषाण २ गीधव्याघ्रक्रोडपीसा योनीभोगुनियांअशा मगयमदंडेत्रासा पावेपडेरीरवां ३ जेथेंअंतनलगेरवी वायुरबुंटेखा आथाबी पडेविसरमगजीवीं झालापुुरातुकयाचा ४॥२०॥श्रीशाम्॥

श्लो०-त्रिविधंनरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ॥

कामक्रोधस्तथालोभस्तस्मादेतन्नयं त्यजेत् २१

टी०स०-नरकाचीतीप्रकारें द्वारेहींआत्मघातक कामक्रोधतसालोभ तस्मात्हेंत्रयटाकिजे २१ आर्या- नरकद्वारेंत्रिविध स्वनाश करिवश्यकरुनियुक्तीन यास्तवकामक्रोधहि हेशत्रूटाकिजेतकीतीन २१ दो०नरकद्वारविधिनीनहै देतआपकोनास कामक्रोधऔरलोभ पुनिइन्छांडेंस्ववास २१ ओंवी- आत्मनासावयाकारण द्वारें असतीगातीन कामक्रोधलोभजाण तस्मात्हेंत्रयटाकीं २१ अशं० जावयानरककूपीं तीनद्वारेंहींसाक्षेपीं हातींलागलीयापापी बळेंदे-तीटकलनी १ आत्मघातकयास्तव आहीठेवूंयांचेनांव कांकीनचले उपाव येथेंकोटीसाधनें २ तरीकामक्रोधलोभ तीनद्वारेंहींस्वयंभज्याचाभुवनत्रयीक्षोभ कांपेअवघाभूगोल ३ तस्मात्शाहाणातूंहोसी तरीत्यागींच्यानिघांसी मगशह्रमार्गाजासी जेंसानुकावेंकुंठा॥११॥

श्लो०-एतेर्विसुक्तः कौंतेय तमो द्वारं स्त्रिभिर्नरः

आचरत्यात्मनः श्रेयस्ततो याति परांगतिम् २२

टी०स०-यातिहींनरकद्वारां पासूनिस्रुलानर आचरेआपुलेश्रेय जायथोरगतीप्रती २२ आर्या- हींतीनतमद्वारें यांपासूनिसुक्तजो सदाबापा साधुनिआत्मश्रेयहि अणिपावेमोक्षजाणनिष्पापा २२ दो० तीनद्वारजोनरकके तिनतेंछुटेनकोय जननकरेकल्याणकों तबहि परमगतिहोय २२ ओंवी- हींअज्ञानाचींतीनद्वारें त्यजूनियांजो सत्कर्मआचरे तोचिप्राणीपावेनिधरिं कौंतेयापरमगती २२ अशं० यांतिनरकद्वारा पासूनियांधनुर्धरा स्फुल्लानोनरत्वरं साधनमच्यापा-

उदीं १ आत्मश्रेयसाचरूनी राहेउंसजनीवनीं सदासावधानमनीं हि तवागेआपुले २ त्याथोरासथोरगती होयजनकादीसंगती अथवानु-
कयापंगती प्रसादीकघेलाभु३१२

श्लो०-यःशास्त्रविधिमुत्सृज्यवर्ततेकामकार-
तः नससिद्धिमवाप्नोतिनस्करवंनपरांगतिं३३

टी०स०- जोशास्त्रविधिसोडूनी वर्ततोकामतत्पर नतोपावेलसिद्धी-
स स्वरवनाउत्तमागती २३ आर्या- जोशास्त्रविधानातें टाकुनिपा-
थयिथेच्छआचरतो तोसिद्धीतेनपवे नस्करवीमोक्षीहितोनसंचरतो
२३ दोहा- शास्त्रविधीछोडकेकरे क्रियाकर्मसबकाम सिद्धिलहे
नहिपरमगति नहिस्वरवमेंबिभ्राम २३ ओंवी- शास्त्रविधि सो-
डूनी जोवर्तेइच्छेंकरूनी तयास्वरवनाहांह्यणूनी परमगतीनसे २३
औभंग- सत्यशास्त्रार्थविहीन विधिवासविसर्जन श्रुतिपाठदेला-
ज्जन ऐसाजोकांउच्यन्तु १ वागणेतेंस्विच्छाचार जेवींअकाळींजळ
धर कार्यनाशपरीउर फोडीदेउनीकिंकाळी २ सिद्धीवनस्पतीकें-
ची शक्त्याअशक्त्यास्वरवाची नव्हेगोष्टीतेमुखवाची पडेधर्मदुष्कालु
३उत्तमगतीत्याचीहेगा आपणमरेपीडीजगा किंवाओणवाअव-
धा दुकाह्यणेदेव्रासु ४॥२३॥

श्लो०-तस्माच्छास्त्रं प्रमाणंतेकार्याकार्यव्यव-
स्थितौ ज्ञात्वाशास्त्रविधानोक्तं कर्मकर्तुमिहार्हं
सि॥२४॥

टी०स०-तस्मात्प्रमाणसच्छास्त्र कार्याकार्यविचारितां शास्त्रविध्यु-
क्तजाणूनी करायाकर्मयोग्यतूं २४ आर्या- कार्याकार्यविचारींया-
स्तवशास्त्रप्रमाणतुजताना जाणुनिशास्त्रविधीते कर्मकरायासि
योग्यहोआतां २४ दोहा- तोकोंकाजअकाजमें तोकोंशास्त्रप्रमान
करमनकरतजानिकें तिनकोंबिधिसुबिधान २४ ओंवी- शास्त्रतेका-
रणप्रमाणं कार्याकार्यकरणं वेदोक्तजेंवर्तणें त्यासीयोग्यतूं २४ अ०
तस्मात्तुत्तमसच्छास्त्र जैसेंसाळंकारीवस्त्र किंवाविष्णूनामं वक्र वै-

ष्णावाचैरंगलें १ विचारितांकार्याकार्य बंधहोयजनींआर्य किंवाशिष्य
गुरुवर्य मायाजैवींताह्यां २ शास्त्रेविधियुक्तजाणूनी वागेजैसाह्य
पाणी कर्मयोग्यतूंअवनी होशीसरवयाऐकरे ३ तुकाजैसाकांनिष्काम
झालाजगासविश्राम तेवींतुझागाआराम विश्वमनींमानील ४॥२४॥
इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेदेवास्वरसंपाद-
भागयोगोनामषोडशोऽध्यायः १६॥ वामन- इतिरीकासमस्तोकी
षोडशाध्यायनिर्णय श्रीपार्थसारथीकर्ता जोवामनमनोरथीं॥अभ्रं०
ऐसाबोधकरीविष्णु वासुदेवजोसहिष्णु जडजीवजगद्विष्णु ऐकेजि-
ष्णुसावधान १ संपदेचाहासंशय वासुनियांयदुराय केलाषोडशींआ-
त्रेय ज्ञाननर्तींआवडीं २ परीत्याचीजीवनकळा होतीस्वाधीनगोपाळा
तेहीनरारवेवंगळा अर्पणकरीकिरीटीसी ३ तेंचसत्रावीचेंपय प्राशिर
जेथेंवत्सन्ध्याय तेथेंतुकयाप्रत्यय वदेगुरुदासपें ४ इतिगी०षोड०१६

सप्तदशाध्यायप्रारंभः

वामन.

पूर्वाध्यायींशास्त्रमुरख तेंजाणूनिचवर्ततूं ह्यणूनिबोलिलाकृष्ण येथें
अर्जुनपूसत १ अभ्रंग- कुळींसकुळींकुळाधी कुळदेवतकुळम
धी नवलदाविलेंकुळसिद्धी जगअवघेंकुळसरवी १ आतांसप्तदशा
पोटीं कैसीनाजुकहतवटी भक्ष्यसाजुककिरीटी पात्रींदेववोगरी २
तेथेंत्रिगुणमक्षिका वासुनियांस्वादनिका घेणेंपांडुच्याबाळका हरि-
माउलीच्याकरें ३ परीसत्कवीषिपिली तारप्रसादालाधली आतां-
निजेलाधली तेनराहेनिवांत ४ तेंचएकवेळपुन्हा विचारुनीजनादनी
घेतूंकेवळसज्जना तुकयाठेवूनपाहे ५ ॥ श्रीमद्यदुनंदनायनमः॥

अर्जुनउवाच

श्लो० येशास्त्रविधिमुत्सृज्ययजंतेश्रद्धयान्विताः

तेषांनिष्ठातुकाकृष्णसत्त्वमाहोरजस्तमः॥१॥

टी०स०- जेशास्त्रविधिसोडुनी श्रद्धेनेंयजितीस्वयें त्यांचीनिष्ठाकोण
कृष्णा सत्त्वकींरजकींतम १ आर्या- शास्त्रविधीतेनेणुनि लोका-

चारेचभक्तिनेयजिती त्यांचीनिष्ठाकैसी सत्त्वातेकीरजस्तमांभजती
 १ दोहा- श्रद्धाबिनजग्यहीकरत तजिबेदनकीनीत सतरजतममें
 कथितकही कहियेतिनकीरीत १ ओंवी- पार्थह्यणेहृष्यानाथा ॥
 शास्त्रविधीराकूभियोगकरितां त्याचीनिष्ठाकोणसमर्था तेसांगिजेमज १
 अभंग- महाराजराजयांच्या सत्तानेमीश्रीमंतांच्या ऐकेंप्रभूपंडितां-
 च्या चिद्गुवनाच्याचिज्योती १ नमस्कारविश्वालया ऐसेंपार्थेस्तबूनि-
 यां पुसताझालात्याअन्वया बरीहृष्टीन्यासीजे २ शास्त्रविधीजेसो-
 डनी यजनश्रद्धेच्यायाजनां त्याचीनिष्ठावोलाननी सत्त्वरजीकींतम
 ३ कृष्णगोपाळगोंवळा सांवळीयागोव्रजखेळा गोपीरमणगोवत्स-
 ला गोरसचोरातुकयाच्या ४११

श्रीभगवानुवाच

श्लो०-त्रिविधाभवतिश्रद्धादेहिनांसास्वभावजा
 सात्त्विकीराजसीचैवतामसीचेतिनांश्रृणु ॥२॥

टी०स०-संस्कारापासूनिश्रद्धा होतेजीवांसनेत्रिधा सात्त्विकीराजसी
 आणि नामसीतीसआइक २ आर्या- लोकाचारींमुक्ता वर्ततिदे-
 हींस्वभावजाभक्ती सात्त्विकराजसतामस त्रिविधाघडतेचिऐकबाशु-
 क्ती २ दोहा- श्रद्धानरककीतीनविधहो तजूसहजसुभाय सात्त्वि-
 करराजसतामसी स्तनयतिनकेपाय २ ओंवी- देवह्यणेगाअर्जुना श्र-
 द्धात्रिविधअसेजाणा सात्त्विकराजसतामसमाना नेआतांआइकें ३ ॥
 अभंग- बोलेरुक्मिणीचाकांतु रुक्मवस्त्रविराजितु रुक्मांगदीरु-
 क्मवंतु रुक्मीयाचामेहुणा १ ऐकेंकपींद्रकेतना खगेंद्रध्वजप्रिय
 अर्जुना सरेंद्रदेवाधिनंदना मजयोगींद्राप्रियतूं २ श्रद्धासंस्कारा
 पासुनी त्रिधाहोतीजीवामनीं सात्त्विकआणिराजसीनी नामसीजे
 तिसरी ३ ऐकेंऐसीयात्रिविधा वेणीमायाशिरींमुग्धा बरीडागिने
 प्रसिद्धा तुकाजडीजडीते ४ ॥ २ ॥ ॥श्रीमदर्जुनसारथ्येनमः ॥

श्लो०-सत्त्वानुरूपासर्वस्यश्रद्धाभवतिभारत

श्रद्धामयोः यपुरुषोयोयच्छुद्धः स एव सः ॥१॥

टी०स०-जसेंसत्त्वतसीश्रद्धा होतेसर्वांसिभारता ज्याचीश्रद्धातेचि

होतो जीवश्रद्धामयस्वर्ये ३ आर्या- सर्वांच्यासत्त्वरज श्रद्धेचीही घडेनशीसोय श्रद्धामयहापुरुष श्रद्धाजीज्यासतोचितोहोय ॥३॥
दोहा- परंपराहिजानिकें श्रद्धाहोतसमान श्रद्धामयपुरुवर्यहै श्रद्धाताहिसमान ३ ओंवी- सत्त्वरूपश्रद्धासर्वांसी परीज्याचीभक्तीते परियेसीं तोपुरुषश्रद्धायुक्तज्यादेवांसी तोतद्रूपहोय ३ अष्ट० जै- सेंसत्त्वतेंश्रीश्रद्धायाजीवांसी कींभक्तीदेवासीनेमिलीगा १ होतरेस- र्वांच्याभारताच्याराया धराआधींपायांबळकटी २ ज्याचीश्रद्धातोची होतोसव्यसाची कीळकींनळाचीप्रतिष्ठाते ३ जीवश्रद्धामयनेमुची हास्वर्ये तुकायासीमायमीचजैसा ४ ॥ ३ ॥ ॥श्रीमत्कृष्णपरमात्मने०

श्लो०- यजंतेसात्विकादेवान्यक्षरक्षांसिराजसाः
प्रेतान्भूतगणांश्चान्येयजंतेतामसाजनाः ॥४॥

टी०स०- देवांयजितिसत्त्वाद्य यक्षरक्षांसिराजस तामसप्रेतभूतां च्या गणांसयजितीजन ४ आर्या- सात्विकदेवगणांतें राजसते यजितियक्षरक्षांतें भूतप्रेतगणांतें इतरहितामसधरूनिलक्षातें ४ दोहा- देवसेवेसात्विकी राजसराच्छसयच्छ भूतप्रेतगणतेंज जन नरजूतामसपच्छ ४ ओंवी- सात्विकदेवांतेंयजिती राजस यक्षगणांतेंपूजिती प्रेतभूतांतेंयजिती तेतामसजाणावे ४ अष्ट० सत्त्वाद्यतोदेवाभजेअर्पिभावा भूपार्थसचिवासेवाजैसी १ राजसते यक्षाभजतीगारक्षा गोरससापेक्षाकुर्बळीगा २ तामसभूतप्रेतांआयुष्य वेंचीती सिंदीछायेप्रतीमद्यपीगा ३ तैसेंअघोरीतेवेंचुनीधनातें रा- जीतुक्यातेंनकरीती ४ ॥ ४ ॥

श्लो०- अशास्त्रविहितंधोरंतप्यंतेयेतपोजनाः
दंभाहंकारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः ॥५॥

टी०स०- शास्त्रीनाहीबोलिलेंतें करितीघोरजंतप दंभकामेंअहंकारें विषयप्रीतिच्याबळें ५ आर्या- करितीघोरतपातें जनजेकुंतीसुता अशास्त्रोक्त दंभाहंकारान्वित आणिकतेकामरागबळसक्त ५ दो० अशास्त्रनाजेकरे नबेदमतजेहोय परेदंभअहंकारसों कामराग

सबगोय ५ ओंवी- अशास्त्रविहितेघोरं जोतपकरीअविचारं अ-
हं दंभे अपारं कामक्रोधे बांधला ५ अप्रंग- शास्त्रजेन सांगे तेथे
रात्री जागे प्रेतावरी अंगें पुढें मंत्रु १ घोरतपके सेजोडी जीवहिंसे नेणें
तीर्थी पीसें पर्वकालु २ दंभे कामें किंवा अहंकारह्यावा प्रत्यावरी दावा
चालवूनी ३ विशेष प्रीतीच्या बळे हीमतीच्या चेष्टातुक्याच्या आरंभीं
ती ॥४॥५॥

श्लो०- कर्षयंतः शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः ॥

मांचैवांतः शरीरस्थं तान्विध्यास्फुरनिश्चयान् ६

टी०स० करिती क्षीणदेहांतें जीवात्मा आंतमीतयां मजही पीडिती मू-
ढ त्यांचे आस्फुरनिश्चय ६ आर्या- शोषिती निजपरदेहीं भूतग्रा-
मास जाणतूं सजा पीडितित् हृदयस्थामज त्या आस्फुरनिश्चये महा
अज्ञा ६ दोहा- पंचभूतजे देहमें तिनकों बैठक देत हियमोमोकोंह-
नत ते अस्फुरअचेत ६ ओंवी- शरीरी पंचभूते पीडितीं मला देहीं
कष्टहोती ऐसे जे पुरुष असती ते अस्फुरजाण ६ अप्रंग- करिती दे-
हक्षीण हाची अवगुण नपाहती शीण उप्रारिती १ आतांमी जीवात्मा
पीडितां आक्रंदें नेणती गामदे मस्ती ऐसी २ देवोमी सर्वासमज देती त्रा-
स कायत्या मूटां सहां सूरडूं ३ अस्फुरहें चिह्न निश्चय सांगून सांगे आ-
न अन्यतुक्यासी ॥४॥६॥

श्लो०- आहार स्वपि सर्वस्य त्रिविधो भवति प्रि-

यः यज्ञस्तपस्तथादानं तेषां भेदमिमं शृणु ॥७

टी०स०- आतां आहारही सर्वां त्रिविध प्रिय होतसे यज्ञही तपही दान
त्यांचे हे भेद आइक ७ आर्या- सर्वांचा आहार त्रिविध प्रिय सत्यहें म-
नीं आण तप आणिय ज्ञदानहि यांच्या भेदास ऐकुनी जाण ७ दो० ती-
नभांनि आहार इह सबको रोचक होय जग्यदानतपभेदयह मो-
सांस्फुरतु सोय ७ ओंवी- सर्वां जीवांचा आहार त्रिविध आवडती
प्रकार यज्ञतपदानसार तें तूं आइक ७ अप्रंग- आतां सर्वां गो-
ष्टीमाजी घेजे श्रेष्ठी आहार परमेष्ठीने मीतसे १ त्यासारिखें होत गु-
ण देहोत्सन्न त्रिविध भासन आहार जो २ त्रिवर्गांसी प्रिय सांगूं यथा-

न्याय भगदाबुंप्रत्यययज्ञांचागा ३ तपआणितानभेदघेऐकून जरीतूस-
ज्ञानतुक्याऐसा ४॥७॥

श्लो०-आयुःसत्त्वबलारोग्यस्वरूपीतिविवर्ध-
नाः रस्याःस्निग्धाःस्थिरात्तद्याआहाराःसात्त्विक-
प्रियाः॥८॥

टी०स०-करितीबलआरोग्य स्वरूपीत्यादिवृद्धिजे स्थिरस्निग्धरसें
युक्त आहारप्रियसात्त्विका ८ आर्या- आयुष्यासहबळस्वरूप हर्ष-
प्रदकरितिरोगसंहार सस्त्रेहमनोज्ञस्वरस आवडतीसात्त्विकांसआ-
हार ८ दोहा- सुंदरधीरअतिचीकनों सात्त्विकप्रियआहार आयुस-
त्वअंगबल प्रीतबटावनहार ८ ओंवी-सत्वआयुष्यलवआहार
वाढवीस्वरूपीतीविस्तार गोडआंबटतिरवटप्रकार प्रकारनेहीसां-
गतों ८ अभंग- आयुष्यासीबरेसत्त्वअवतरे बळआणिबारेवै-
राग्यये १ स्वरूपीतीलागींस्वधेदेतूचांगी स्थिरस्निग्धअंगीरसें
युक्त २ आहारहाप्रियसात्त्विकासहोय गोरसकींप्रियशर्करादी३
गोधूमतांदूळसत्त्वींभूगदळ तुकींशाखाफळतुंबीऐसें ४॥८॥श्रीशम्

श्लो०कडुम्ललवणात्कृष्णातीक्ष्णरुक्षविदाहिनः
आहाराराजसस्येष्टादुःखशोकामयप्रदाः९

टी०स०-अत्कृष्णाक्षारकडुम्ल रुक्षतीरवटदाहक आहारराजसांइष्ट
दुःखशोकव्यथाप्रद ९ आर्या- दाहकअत्कृष्णकटु क्षारतिरवटरुक्ष
जीवघेणारे आहारराजसांचे रोगप्रददुःखशोकदेणारे ९ दोहा-सा-
ह करूखोउष्णाकटु निष्ठनखाटेस्वार शोकरोगदुरवदेतहे राजसय-
हआहार ९ ओंवी- कटुआंबटस्वारटतीक्ष्ण तिरवटकोरडेअति
उष्ण अन्नराजसांचेजाणें दुःखशोकहोतीतयां ९ अभंग- उ-
ष्णंजीपपोळीक्षारसिंधुउकळी कटुतेउगळीउदरस्था १ आसंतेदांत
हालेशष्कनिर्जीविलाहे आणिवीनभालेतिरवेरवाय २ खातांनाकींसु-
खींधूरउठेकींदुःखीं सर्वांगासशोखींचेननेदी ३ आहारराजससद्य
फळत्यास शोकप्रयायासह्यणेतुका ४॥९॥श्रीमद्यदुनंदनवृष्ण्याय०

श्लो०-यातयामंगतरसंपूतिपर्युषितंचयत्॥

उच्छिष्टमपिचामेध्यंभोजनंतामसप्रियम् १०

टी०स०-सिजोनिलोटलाकाळ वाळलेंवितलेंशिळें उच्छिष्टेंअपवित्रेंतीं भोजनेंतामसांप्रिय १० आर्या-उच्छिष्टअश्विगततरस शीळेंमीळेंज-याशिअतिघाण आहारतामसांला आवडतीपांडवाअसेंजाण॥१०
दोहा- जाहीरंधेपहरगद्यो वासोउदवेगबसाय झटोअपवित्रजु येहि भोजनतामसरवाय १० ओंवी-अमंगळनवीहीन शिळेंवि-टलेंतेजाण उच्छिष्टअमंगळभोजन तामसांचें १० अभंग-शिक्ष-नीलोटलाकाळबहुगेला उठेपदार्थांलाघाणोजेथें १ वाळलीकाचरी रसूनाअंतरां वितलेंपरोपरीफेसावले २ शीळेंह्यणिजेमांसाच्याघसडवी जैसा सदन्नाबुरसावारेतेवी ३ विदारीलेंभूनेंवलेसाळकानें अंतुराहेतें अनेंराडीकरी ४ अपवित्रआहारअपवित्रआचार तामसप्रकारतुकानिंदी॥१०

श्लो०-अफलाकांक्षिभिर्यज्ञोविधितृष्टोयइज्यते

यष्टव्यमेवेतिमनःसमाधायससात्त्विकः॥११॥

टी०स०-फळांचीराकुनीकांक्षा यजितीविधितृष्टिनें यजावेंचीअशाएका भा-वंतोयज्ञसात्त्विक११ आर्या-सात्त्विकयज्ञफलेच्छा विरहितएकाग्रचिन्तसंयु-क्त वेदाज्ञाचियजावे करिजेतोह्यणुनिशास्त्रविध्युक्त११ दो०-बिधिबिधा-नसांजोकीजिये छांडफलनकीआस समाधानधरिहियमें सात्त्विकजग्य बिलास ११ ओंवी-फळेच्छाराकुनी यज्ञकरीभक्तीकरूनी एकासएकनिष्ठ भजनीं ऐसायज्ञसात्त्विकांचा११ अप्र०-नाहींफळकांक्षावृत्तिनिरपेक्षा तुच शीच्यावृक्षापरीसेवा १ विधिडोळयानेंयजनींहवनें बापालेकीमानेंअलिप्त-त्वं २ यजावेतेंअशाएकाजगदीशा गुरुत्वेंहुनाशाप्रतीपाळी ३ सात्त्विकां-चायज्ञहाचीभावसूज्ञ सांगितलाप्राज्ञह्यणेतुका४॥११॥श्रीकृष्णायन०

श्लो०-अभिसंधायतुफलंदंभार्थमपिचैवयत्

इज्यतेभरतश्रेष्ठतयज्ञंविद्धिराजसम् ॥ १२ ॥

टी०स०-फळांच्याअनुसंधानें दंभार्थअथवायजी यज्ञतोभरतश्रे-ष्ठा जाणकेवळराजस १२ आर्या-इच्छाधरुनिफळाची करिजे तोत्यांतदंभहीअसतो भारतकुलावतंसा कौंतेयाजाणयज्ञराज-

सतो १२ दो०- करिके फलकी कामना और दंभके भाय ऐसे जो जग्य ही करे सो हेराज सदाय १२ ओं० दंभे कर्मजे करीमने फळ इच्छातेणें भरतश्रेष्ठा ऐसे प्रजणें तें कर्मराज सजाणावे १२ अप्रं०- अभिलाष फळींच्युत वृक्षामाळीं पाळीत कर्दळीते बीयज्ञ १ दंभार्थचो हरी दाबितु कोल्हारी यज्ञां हारवती तयामानें २ भरतश्रेष्ठा यज्ञराजसाचें चिन्ह घ्यावें ओळखून केवळगा ३ तुक्यासी अर्थकळलाराजस्वार्थ प्रपंचपरमार्थचाळीतसे ४॥१२॥श्री.

श्लो०- विधिहीनमसृष्टान्नमंत्रहीनमदक्षिणाम् ॥

श्रद्धाविरहितयज्ञतामसंपरिचक्षते ॥१३॥श्रीः

री०स०- हीनजो विधि मंत्रे ही अन्नशांति नदक्षिणा श्रद्धारहित जो यज्ञ तो तोतामस बोलिजे १३ आर्या- श्रद्धामंत्रविधी ही न ज्यांत ही दक्षिणा नसे अन्न पार्थासर्वज्ञमुनी नामसहायज्ञ बोलतीसिन्न १३ दोहा- बिनअन्नबिनदच्छना बिनामंत्रविधिहीन बिनश्रद्धाजग्यहिकरे सोतामसहेलो न १३ ओंवी- वेदशास्त्राविरहित श्रद्धानाहीं आणिकरित मंत्रहीनदक्षिणारहित तोतामसयज्ञ बोलिजे १३ अप्रं०- नाहीं विधीना हीं मंत्रपुरापाही अन्नशांतीते ही स्मनात्गा १ दक्षिणातेके सी दक्षिणादिशेसी दावी आणीते सीयमरूपा २ श्रद्धाउदरीनसे उगे मलत्यामीसे लोकीं सांगतसे सत्कारुती ३ तामसयजनजाणसी सज्ञान आतां सन्तचिन्ह दावीतुका ४॥१३॥श्रीं

श्लो०- देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवम् ॥

ब्रह्मचर्यमहिंसा च शारीरतप उच्यते ॥१४॥श्रीः

री०स०- देवद्विजगुरुज्ञानी पूजाशुद्धिअवक्रता ब्रह्मचर्यअहिंसाहें शारीरतप बोलिजे १४ आर्या- देवप्राज्ञद्विजगुरु पूजनतें ब्रह्मचर्यअहिंसा शौचार्जवसहस्रणती शारीरतपें न होय नरहिंसा १४ दो०- ग्यानीगुरुद्विजदेवको पूजनें शुचि मृदु होय ब्रह्मचर्यहिंसातजे तपसीहें रुखि होय १४ ओं०- देवगुरुब्राह्मण तयांचें भक्तिसहपूजन ब्रह्मचर्यअहिंसाजाण तें तपशारीराचें १४ अप्रं०- देवद्विजगुरुपूजे एकभावे भिन्नत्याच्या नांवे न झाला जो १ प्राज्ञपरीये सापूजनीधीं वसा शुद्धिवंतके सा अवक्रते २ ब्रह्मचर्यवरें स्त्रीकडेना मोहरे अहिंसक सारे कर्मजाळ ३ हेंचि देह तप जाणावे अर्जना बाबीकाच्या गुणावणीतुका ४॥१४॥श्रीरुष्याय नमः

श्लो०- अनुद्वेगकरं वाक्यं सत्यं प्रियहितंचयत् ॥

स्वाध्यायाभ्यासनंचैव वाङ्मयतपउच्यते ॥१५॥

टी०स०-नेदीक्लेशाअसेंवाक्य सत्यहीप्रियहीहित वेदवेदार्थअभ्यास वाचेवेतपबोलिजे १५ आर्या-अक्लेशकरवचनजे स्वाध्यायाचासदैवअभ्यास सत्यप्रियहितह्मणती वाङ्मयतपहेंचिविदिनअभ्यास १५ दो० भयनकरेजोप्रियवचन हितकारीसंतभाय करेवेदअभ्यासपुनी बाचकतपयाभाय १५ ओं०-परापवादहीबोले सत्यप्रियहितबोलिले वेदपठणींमंत्रांआधिले तेंतपवाचिकगापार्था १५ अमंग०-नेदीकष्टश्रोत्याऐसेंजेबोलणे प्रेमपाल्हावणेंसाधुवह्नी १परीतेगासत्यप्रियपराहित कींवेदवेदांतपाहाणेंगा २नित्यपामकरीशिकावेहव्यास जनमूणती व्यासअवतरला३वाचेवेहेंतपजाणावेंबीभक्त. समनाचेहीइच्छुतुकापुसे४

श्लो०-मनःप्रसादःसौम्यत्वंमौनमात्मविनिग्रहः

भावसंशुद्धिरित्येतत्तपोमानसमुच्यते ॥ १६॥

टी०स०-मनप्रसन्नतामौन सौम्यत्वमननिग्रह चिन्तानिष्कामताऐसें बोलिजेतपमानस १६ आर्या-चित्तप्रयत्नमौनहि मननिग्रह आणिभावसंशुद्धी सौम्यत्वहियापरिहें मानसतपबोलनीमहाबुद्धी १६ दोहा-मनप्रसादजुसौम्यता मृदुदिंनिग्रहमौन भावशुद्धयो कहतहों मानसतपसीतो १६ ओं०वी-मननिश्चळकरी शांत काहींनबोलेअसत्य आत्मशुद्धिनिश्चित तपहेंमानसाचे१६ अमंग-मनप्रसन्नतामौनीध्यानीवागे सौम्यत्वेनपांगेचांचल्यते॥१॥ निग्रहमनाचाचिन्तांतनिष्काम सदास्मरेरामकृष्णाहरी २ मानसहेंतपजाणावेंफाल्गुना आतांसत्वगुणाऐकतुकीं ३॥१६॥श्रीमत्कंसारयेनमः॥७

श्लो०श्रद्धयापरयातसंतपस्तन्निविधंनरैः॥अ-

फलाकांक्षिभिर्युक्तैःसात्त्विकंपरिचक्षते॥१७॥

टी०स०-केलेजेपरमश्रद्धें करूनितपतेंत्रिधा विनाफलेच्छाजेंयुक्त तपसात्त्विकबोलिजे १७ आर्या-परमश्रद्धेंकरुनी चात्रिविधतपमनोजयींनरजे त्यजुनिफळेच्छातपती सात्त्विकतपजाणमिश्रितेंनरजे १७ दो० श्रद्धासोंजोंनरतपकरे सोहेतीनोभात फलइच्छाछोंडकरे सोहिसात्त्विक

कहोन १७ ओंवी-जेंकरणेंतेंअस्त्रेसहित नरतपत्रिविधकीत तें सात्विकहणत तपसात्त्विकांचेंजाणपां १७ अशंग-महाश्रद्धेंकें लेंजेंकांआराधन त्रिधातेंकरूनतपालागीं १ फळेच्छावांचूनीनिष्ठायुक्त वाल्हाजेवीबेंसवीलानारदानें२अथवावामदेवकपिलदत्तात्रेय त्यांच्यापडे पायनिष्कामलें३सालीकहेंतपऐकवेरेकृष्णा राजसाचीकृष्णावर्णातुका४

श्लो०सत्कारमानपूजार्थंतपोदंभेनचैवयत् ॥ १७

क्रियतेतदिहप्रोक्तराजसंचलमध्रवम् ॥१८॥

टी०स०-सन्मानपूजाश्लाघार्थ आणितंभेकरूनिही करितीराजसत-पेंतेंचंचळअशाश्वत १८ आर्या-सत्कारमानपूजा यास्तवज्यांचाअसेसमा-रंप्र ह्मणतीचंचळअध्रुव राजसतपहेंजयामधेंदंभ १८ दोहा-पूजाआ-दरमानसों औरदंभकेकाज सोतपराजसकरेतहै चंचलछनिकसमा-ज १८ ओंवी-सन्मानपूजाकरूनी दुर्भर्त्सनादंभेकरूनी हेराजसगुण-जाणूनी अशाश्वतचंचळ १८ अशंग-सन्मानवादावापूजाघेणेंलोकीं मानीबुद्धीसाकीउघडीना१श्लाघ्येधरीपडपआणितंभभारी राजसअव-धारींतपतेंगा२चित्रीगंगाजळजवळीकनित्य आदर्शीअसत्यधनजैसें ३चंचळअशाश्वतपार्थिवाजाणावें आतांतमाध्यावेंतुकात्याज्य ४॥१९॥

श्लो०-सूदग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रियतेतपः ॥

परस्योत्सादनार्थंवातत्तामसमुदाहृतम् ॥१९॥

टी०स०-सूदलंआयहेंस्वात्म पीडेनेंकरितीतप शत्रूच्चारनकामेवाह्म-णावें त्यासतामस १९ आर्या-मोहेंदुराग्रहेंजें करिजेतेंइच्छुनीचपरघात अपुल्यातेंपीडीजें तामसतपह्मणनिदेअधःपात १९ दो०-देहकोंदुःखदे सूदहै हटसोंजोतपहोय परकोंकष्टदिरवावहि तामसतपयहिजोय१९ ओंवी-सूदत्वशालाअंगेकारी आणिपीडारूपतपकरी दुसरियासीधि-कारी तामसतपजाणगा १९ अशंग-सूदलेंआग्रहेंस्वात्मयापीडूनी स्वमांसरत्नांनीदेतीबळी १ किंवाउगेकरीमनस्वीउपास इंद्रियतापासच दवीतपें२ तेशत्रुमारावेउच्चाटणह्वावें कामपुरवावेइच्छेजोगे ३तेंता-मसगापार्थातपत्वांजाणावें आतांसत्वाभावेंगायतुका ४॥१९॥श्रीशं

श्लो०-दानव्यमितियद्दानंदीयतेनुपकारिणे ॥

देशोकालेचपात्रेचतदानंसात्त्विकंसमृतम्॥२०॥

टी०स०-देणेंविहितयाभावे देविनाउपकारिंजो देशींकाळींहापात्रींही दानसात्त्विकबोलिजे २० आर्या-द्यावेंह्यणवुनिरीजे प्रत्यपकारार्थहेंकरिजेतें देशींकाळींपात्रीं सात्त्विकहेंदानह्यणतिमुनिजेतें २० दो०-दान देउपकारबिन पात्रविप्रकूंदेख देसकालकोंजानिकें सात्त्विकदानबिसेख २० आंवी-यथाशक्तिदानदेणें पात्रापात्रविचारकरणें उपकाराविणदेणें हेंसात्त्विकदानबोलिजे २० अप्रंग-देणेंविहीनकींयथाभावेंपार्था नदावीसर्वथाउपकारजो १ अंगासह्मेदवीझिजविचंदनखरासलेपनजैसंत्याचें २ पडेपूर्णाहूनीमहायज्ञींजैसी पात्रकाळदेशीसत्त्वदान ३ तुकाह्यणेऐकारजोगुणकेसा चौरमानींजैसाधनात्यासी ४॥२०॥श्रीशं

श्लो०-यत्तुप्रत्युपकारार्थंफलमुद्दिश्यवापुनः॥

दीयतेचपरिक्षिप्ततद्वाजसमुदाहृतम् ॥२१ श्रीः

टी०स०जेकांप्रत्युपकारार्थं अथवाफलइच्छुनी अथवाकष्टमानूनीदेणेंतेंदानराजस २१ आर्या-प्रत्युपकारासाठीं फलइच्छेनेंहिचिन्तखेदानें जेंजाणदेइजेतें राजसऐसेंचह्यणतिनांदानें २१ दोहा-कींजेजोउपकारकों फलकीआसामान दीजेजोअतिकष्टसों राजसनाहीमान॥२१ आंवी-सेवाकरवुनिदानकरी फलइच्छूनिर्कर्मकरी कष्टमानूनियां अंतरीं देणेंदानराजस २१ अप्रंग-प्रत्युपकारार्थजोकांसावधानपसांसीप्रधानआमंत्रांजै १ सोयच्याआग्रहआहेरांतेदृष्टीं फळापेक्षापेदींवाहेतैसी २ देणेंघडेजरीयद्यपिनिष्काम तेह्वांवादेग्रामलूटकेली ३ दानराजसाचेंऐसेंनिरोपीलें आतांतुकींआलेंतमांधगा ४॥२१॥श्रीः

श्लो०-अदेशकालेयदानमपात्रेष्वदीयते

असत्कृतमवज्ञाततत्तामसमुदाहृतम् ॥२२

टी०स०-कुश्रितदेशकाळींही दानदेणेंअपात्रिंहीं असच्यानेंहेळनें तेंतोतामसबोलिजे २२ आर्या-देशींकाळींपात्रीं नदेइजेतेंनज्यांतसत्कार तामसनेंदानह्यणति करिजेतेंजेंकरूनिधिकार २२ दो०-देशकालजानेनही पात्रदेखनहिदेय बिनामानदुर्बचनसों तामसदानजुहोय २२ आंवी-अदेशींअकाळींकरी भलतियासप्रजेजरी ज्ञाननेण

तां असत्कारी तें दानगातामस २२ अप्रभंग- दानधर्मतमीनसे संस्कारू घडेनरी घोरूमार्ग ऐका १ कुस्तितात्यादेशांकाळ अवकाळेंसी वंतीशूनी जैसीमिळूं आली २ आतां तें अपात्रकैसें तरी ऐक नित्याचें पाईक प्पारापरी ३ लाता बुक्यावरी जैसी बोलवण तें से दानपुण्य अमंगळ ४ तामस वर्णिला आतां श्रुतीपंथ ऐकावें समर्थ ह्याणेतुका ५॥२२॥ श्रीशम्

श्लो०- ओं तत्सदितिनिदेशो ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः
तः ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः पुरा २३

टी० स०- ओं तत्सन्निपदं ब्रह्म बोलिलें लक्षणत्रय तेणें पूर्वी विप्रवेद यज्ञादिविधबोलिजे २३ आर्या- ओं तत्सन्निपदानां ब्रह्माचें नांव बोलिजे त्रिविध तेणें पूर्वीकिले देवद्विजयज्ञसर्व हे विविध २३ टी०- ओं तत्सद्ब्रह्मकें नाम निनकेतीन प्रकार विप्रवेद ओं जग्यतिन कीन्हे पहिलेवार २३ ओं वी- ओं तत्सदिति विचारणें यज्ञदानतपकरणें ही ब्रह्मवादीयांची खुण जाणणें हेंची २३ अप्रभंग- ओं तत्सन्निपदं ब्रह्मनें बोलिलें अवर्णासीके लें नामरूप १ त्रिविध लक्षणें मानमां ओळखे शशी पूर्णदेशें शरदीजेवीं २ तेणें गापार्थिवा पूर्वी विप्रवेद यज्ञादिविध बोलिले ३ तुक्याच्या दये प्राप्त गुरुदासा पुरलाधिं वसातेणें त्याचा ४॥ २३॥

श्लो०- तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपः क्रियाः प्रवर्तते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनाम् २४

टी० स०- ह्यणुनि ओं ह्यणुनियां यज्ञदानतपक्रिया वेदवेत्यां क्रियानित्य विधिप्रोक्ता प्रवर्तनी २४ आर्या- यास्तव ओमित्येसें उच्चारुनि जाणवेदवेत्याच्या वर्तनियथाविधीनें तपदानमखक्रियासरा त्यांच्या २४ टी० हा- क्रियाजग्य ओं दानतप कहि पहिले ओंकार बेदबंत य हकहत हें विधिविधान बिस्तार २४ ओं वी- ओं तत्सदिति उच्चारणें हें ब्रह्मयाचें बोलणें येणें करी वेदयज्ञ ब्रह्मनिर्माण झालें पाहां २४ अप्रभंग- ह्यणूनी ओंकार यज्ञदानतप क्रियेचें स्वरूप पओळखिती १ वेदवेत्यांची या नित्याची या विधी प्रोक्त यथा सिद्धी प्रवर्त

ती २ मगजेंसाधनविनियोगेंचांग सौंदर्याचेंअंगअळंकार ३ सुखीं
ब्रह्मनामहातीसत्यकर्म विनियोगेंवर्मदावीतुका ४॥२४॥श्रीशाम्॥

श्लो०-तदित्यनभिसंधायफलंयज्ञतपःक्रियाः
दानक्रियाश्चविविधाः क्रियंतेमोक्षकाक्षिभिः२५

टी०स०-तोकुंभह्मणतांमाती कर्महीब्रह्मतत्पदं मोक्षार्थयज्ञदाना-
दि निष्कामकरितीअसें २५ आर्या- तदितीउच्चारुनियां फलसं-
धानहिमनीनलक्ष्मी करिजेतेंहिसदाहें तपदानमखक्रियासुसुक्ष्-
नीं २५ दोहा- तबयहकहियेकरतहै क्रियाजग्यतपदान फलअ-
भिलारखछांडिके चाहमुगतनिदान २५ ओंवी- मृत्तिकाह्मणतां
कुंभजाण कर्मब्रह्महेंअनुमान मोक्षार्थीकरितीयज्ञतपदान निष्का-
ममनानें २५ अभंग- तोघटह्मणतांमृत्तिकाजाणवे श्रूषणींआषेवं
प्रांगारगा १ तपदीज्ञानजेंहोयकर्मब्रह्म बुझेगूढवर्मचतुराब्धि २य-
ज्ञदानसारेमोक्षार्थीचिजाण निष्कामतंपूर्णकीजेतीहीं ३ ऐसेंजाणुनी-
यांछेदीसंशयास वधीकौरवांसतुकाह्मणे ४॥२५॥श्रीगोपालकृष्ण

श्लोक- सद्भावेसाधुभावेचसदित्येत-
त्प्रयुज्यते प्रशस्तेकर्मणितथासच्छ-
ब्दःपार्थयुज्यते॥२६॥श्रीः

टीका-समश्लोकी- सत्यत्वींआणिसाधुत्वां वर्तेसच्छब्दत्यामधेंनि-
ष्कामकर्मीसाधुत्वं पार्थासच्छब्दयोजनो २६ आर्या- सद्भावेसाधुही
पार्थासदितिप्रयोगहाहोनो तैसाप्रशस्तकर्मी सच्छब्दचियोजिजेत
आहोनो २६ दोहा- साधुभावसद्भावसों सतकोकरतउच्चार और
भलेपुनिकरममें सतकोगावतसार २६ ओंवी- भक्तिआणिसद्भा-
व तेथेंसत्कर्मीतोचिस्वभाव तोचिविचारितांठाव सच्छब्दतोची २६
अभंग- सत्यपणींतेंचसाधूसाचपणीं गौप्याचीकरणीप्रगटलीं
सच्छब्देंत्यांतहीवर्तेधनंजया कर्मकरूनीयांअलिप्तता २ निष्काम
जेंकर्मीसाधुत्वांभारता सच्छब्देंयोजितांयेथेंहोई ३ मगदूज

बाधनलगेगोत्रहत्या तुकाहणेशत्यशास्त्रांचीये १॥२६॥श्रीरुक्मिणीपत०

श्लो० यज्ञेनपसिदानेचस्थितिःसदितिचोच्यते
कर्मचैवतदर्श्यांसदित्येवाभिधीयते ॥ २७॥

टी०स०-सच्छब्दंसाधुतेहीजे यज्ञांदानांतर्पांस्थितीं सच्छब्दार्थेब्रह्मरू-
प तेसत्यात्मककर्मसत् २७ आर्या- यज्ञांतर्पांहिदानां जेस्थितिस
दितिहणतिबापाहा ब्रह्मार्थकर्महंजे वदतीसच्छब्दयासबापाहा २७
दोहा- जग्यदानतपर्काज्जघीत ताहिकहतहंनाम जाकेजेकरमहैना-
कांनिबिसराम २७ ओंवी- ह्यणूनयज्ञदानतपस्थितीं तोसच्छब्दबोल-
ता येणंगणजेकरिती सत्यात्मकसत्यकर्म २७ अपंग- सत्याश-
ब्दंसाधुतेहीझालेसिद्ध नलगेकर्मबाधब्रह्मत्वांत १ स्थितीत्यांचीस-
ज्ञायज्ञांदानांतर्पां तोतंबचिद्रूपांतच्छब्दार्थ २ तच्छब्दार्थब्रह्मसत्पौ-
सेंबोलीजे कदानउरीजेमहामौन ३ मौनतेहीगेलेंआदलेजीवपण शि-
वसाक्षरूपहणेतुका १॥२७॥

श्लो०-अश्रद्धेयाहुतदत्ततपस्तप्तं कृतंचयत् ॥
असदित्यच्यते पार्थिवचतत्प्रेत्यनोइह ॥ २८ ॥

टी०स० अश्रद्धेनेहोमदान तपहीआणिजेघडे असत्असाधुबोलावे जि-
तामेल्यानिरर्थक २८ आर्या- अश्रद्धेनेकेले तपिजेलेहोमिलेदिले
लोकीं जेहेंअसदतिबा उपयोगीतेनचेहपरलोकीं २८ दोहा- अ-
ह्लाबिनहोमहीजजत देतजमबेअकाज अर्जनसोइहअसतहैय-
हलोकनहीसाज २८ ओंवी- दानहोमअश्रद्धेने तपहवनकीकरणें
असत्लाफनेणें मेल्यांजितांनिरर्थक २८ अपंग-परीकेलेहोमसंप्र-
मदानांचा जरीकांश्रद्धेचालेशुनाहीं १ तपादीसाधनेकेलीलोकेषणाव्य-
र्थमूरवंशीणाआदरीले २ प्रेतासंप्रूषणेंलग्नपुंसका विध्वेसनंदका
शृंगारूगा ३ असत्तेअसाधूजीतअथवामेले तुकयामुकलेयहपरा
१॥२८॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतायांयोगशा०श्रीह०श्रद्धात्र०विभाग्यो-
गोनामससदशोऽध्यायः १७ ॥ वामन ॥ इतिटीकासमश्लोकीअ-
ध्यायींसतराविया श्रीपार्थसारथीकर्ता जीवामनमनोरथी ॥ १ ॥

अभंग.

ऐसागीतागर्भसत्रावाप्रसंग झालायेथेंसांगहरीकृपें १ ज्यांतगुणभा-
गश्रीवटीअध्यात्वा बोलिलाभक्तात्पापार्थीवासी २ आतांकलसाध्या-
यबोलेपरिणामीं योगियाविश्रामींघडेतुकीं ३ इतिगी०ससदरोध्या०

अष्टादशाध्यायप्रा०

वामन.

ओंतत्सत्यातिहिंपदीं ब्रह्मिंचेंलक्षणत्रय बोलूनिपूर्वअध्यायीं कर्म
योगींचयोजिलें १ शंकलापार्थीएथेकीं श्रवणेंब्रह्मलक्षणें कळावेंश्र-
वणेंआधीं श्रुतिसंन्यासबोलती २ यज्ञादितोंगृहस्थासी बोलिलेंनय-
तीसहें गृहस्थासिकसेंतेह्हां कर्मिब्रह्मत्वआकळे ३ यालागिंपंचमीष-
ष्टीं अध्यायींकर्मयोगजो निष्कामईषवरोद्देशों तोचिसंन्यासबोलिला४
सन्यस्यश्रवणंकुर्यात् ह्यणुनिश्रुतिबोलते तेह्हांतोर्हाचिसंन्यास नह्हे
आश्रमरूपतो ५ जरीआश्रमसंन्यासें श्रवणालागिंयोग्यता तरीयाश्रव-
णायोग्य कसाझालोंगृहस्थमी ६ आतांजन्मांतरींहीतो मीसंन्यासीह्-
णूंजरी संन्यस्यश्रवणंकुर्यात् याश्रुतीसविरुद्धतें ७ द्विजत्वपावुनीवे-
द ह्यणावेह्यणतिश्रुति द्विजत्वजन्मांतरींचें नयेकल्पूंतयेस्थळीं ८
बैसूनिनिद्राकरवी यावाक्येंसमयांतरीं होताजरीबैसलाहा उभ्या-
नीचनिजूनये ९ संन्यस्ययाश्रुतिपदे संन्यासाश्रवणामधें काळाचेंव्यव-
धानत्व सर्वथाबोलतांनये १० संन्यासश्रवणंकुर्यात् असेंश्रुतिनबोल-
ती संन्यासश्रवणंकुर्यात् ह्यणुनिह्यणतीजरी ११ तरीसन्यस्तशब्दा-
र्थें पूर्वसंन्यासयोजना संन्यस्ययापदेतोंही कल्पनानाकधींघडे १२
हाअर्थअर्जुनमनीं विचारीआणिआपणा विनाआश्रमसंन्यास झालें
श्रवणतोखरे १३ ऐसेंचियाज्ञवल्क्यादि गृहस्थजनकादिकां याला-
गिजो कर्मयोग तोचिसंन्यासनिश्चित १४ आतांमोक्षप्रधानांग एक
त्यागह्यणेश्रुति त्यागेनैकेनह्यणुनी तरीतोत्यागकोणता १५ न्यासत्या-
गासिह्यणती त्यागेसंन्यासबोलिजे तरीसंन्यासनसतां मुक्तहेजनका-
दिक १६ आतांयात्यागशब्देजो कर्मयोगजगद्गुरु संन्यासत्वेंबोलता

हे तोचित्यागह्यणूजरी १७ नकर्मणानप्रजया ह्यणूनिश्रुतितेचिकां॥
 बोलनेत्यागमात्रेजे मोक्षातेंश्रुतिबोलते १८ तरीसंन्यासतोकेसा आ-
 णिग्वीत्यागतोकसा पुसूंयाआदिगुरुला ह्यणतांयेद्यशांकला १९ कीं
 संन्यासद्विविधहा त्यागहीबहुतांपरी तरीयादोहिंचेंतन्व कायतेवि
 पुसूंह्यणे २० पुसेलअर्जनअसें बोलेलश्रीजगहुरु कर्मयोगांचदावी-
 ल संन्यासत्यागदोनिही २१ काम्यकर्मत्यागत्यांत संन्यासत्वेनिरूपि-
 ल त्यागनिष्कामकर्मेजीं त्यांचेहीफळराकणें२२ नकर्मणाह्यणवुनिश्रु-
 तिकाम्येनिषेधुनी त्यागेज्यामोक्षवदते त्यागतोकर्मयोगचि २३ तो-
 चिसंन्यासपरिहा अर्धनेणूनिअर्जुन पुसतोह्यणुनीह्यणा अर्धहाचि
 निरूपिल २४ निष्कामकर्मीहाबद्ध पितृलोकवदेश्रुति चालागितो
 कर्मयोग कर्मेजींईश्वरार्पित २५ चालागोत्यागशब्दार्थ ईश्वरार्पित
 कर्मकीं नकरीबद्धउगला त्यागजोत्यागतोनह्ने २६ चालागींकाम्यक-
 र्माचा त्यागसंन्यासचर्णुनी मागुनीसर्वकर्माचा फलत्यागहिवीर्णला
 २७ अन्यथाकाम्यकर्माचा त्यागबोलुनिमागुनी सर्वकर्मफलत्याग कांभो-
 लेलजगहुरु २८ त्यागजोकायकर्मचा फलत्यागतयांतची साधकांकांनि-
 त्यकर्म स्वयेनिष्फळजेधवां २९ आतांजोंलौकिकेकेंकर्मे तस्फलत्यागबोहि-
 ला ह्यणावेंतरिनित्याचा त्यागतोबोलिलानसे ३० काम्यत्यागेनित्यकर्म
 करावेहेंचिबोलिले नित्यकर्मांतरीबद्ध पितृलोकवदेश्रुति ३१ बद्धकेनि-
 त्यकर्मेही बद्धकेलौकिकेजशां बद्धकेनह्नीकर्मे दोन्हीहीईश्वरार्पि-
 तें ३२ सर्वकर्मफलत्यागे दोंहींचेंफलराकणें ह्यणतोयाचभावेकीं क-
 रावींईश्वरार्पितें ३३ करूनिनित्यकर्मेही नकरीईश्वरार्पण बद्धकेहो-
 तिलतिहीं नचुकेवस्तुचागुण ३४ नलगेमजलामृत्य ह्यणेतरीमरेवि-
 षें स्थानकळतांसेवी तरितोअजरामर ३५ तरिहेशक्तिवैद्याची कीं
 वैद्यबचनागही करीरसायणतसा कर्मदेज्ञानईश्वर ३६ यज्ञार्थात्
 कर्मणोन्यत्र लोकोयंकर्मबंधनः अध्यायानिसन्यामाजी याम्लोकीं
 हाचिनिर्णय ३७ सर्वकर्मफलत्याग ह्यणिजेकर्मनित्यजे आणिलो-
 किकतेसर्व करावेईश्वरार्पण ३८ येस्यळींचाचिभावेहा सर्वशब्द
 प्रयोगहि उगाकर्मफलत्याग येहवींयेथबोलता ३९ जोयंथवाम-

नसुरेवं कर्मतत्त्वज्ञानियां रचिलाहरिनेनेध्रें हानिर्णयअसापहा ४०
 प्रश्नआतांअर्जुनाचा टीकाबोलेलयेकनी तेथूनियांसमश्लोकी सं-
 गतिश्लोकहेपृथक् ४१ अग्रंग- अहोऐकियेलेबोल आलापर्या
 अंगीडोल १ आतांशेवटींअठरावा जाणूनिपुसेबासुदेवा २ येथु-
 निगीतादेवीपूजा झालीवाचावीदवोजा ३ तुकयासमहाआनंदसा-
 गेश्रोतयांगोविंद ४॥ श्रीः

अर्जुनउवाच

श्लो०-संन्यासस्यमहाबाहोतत्त्वमिच्छामिवेदि-
 तुम् त्यागस्यचत्तृषीकेशापृथक्केशिनिषूदन १

टी०स०-संन्यासाचेंमहाबाहो जाणूंमीतत्त्वइच्छितों त्यागाचेंही
 तृषीकेशा वेगळेंकेशिसूदना १ आर्या- संन्यासाचेंआणि त्या-
 गाचेंतत्त्वहीमहाबाहो जाणूंइच्छितसेमी सांगनिराळेंकरूनिम-
 जबाहो १ दोहा- त्यागतत्त्वजानोंचाहून कहियेजुप्रगवान् तत्त्व
 औरसंन्यासको न्यारोकरोबरवान १ ओंवी- अर्जुनस्यणनाराय-
 णा मीइच्छितोंतत्त्वलक्षण त्यागआणिसंन्यासहीकवणा वेगळें
 करूनीसांगमज १ अग्रंग- विनविलाविनयभावे प्राणगोपींचागो-
 रवे १ ह्याणेअर्जुनसंन्यास महाबाहोनेदीत्रास २ अहोतत्त्वतेंस्मर-
 तें जाणेअजअव्ययाते ३ त्यागाचेंहीतृषीकेशा केवीनबोलसीकेंसा
 ४ माझ्यावरूनतुकयाचें देहजंतुउद्धरायाचे ५॥१॥ श्रीकृष्णायनमः

श्रीप्रगवानुवाच.

श्लो०-काम्यानांकर्मणान्यासंसंन्यासंकवयोवि-
 दुः सर्वकर्मफलत्यागंप्राहुस्त्यागंविचक्षणाः २

टी०स०-ज्ञानीतोंकाम्यकर्माचा त्यागसंन्यासबोलती सर्वकर्मफल-
 त्याग त्यागतोईश्वरार्पणें २ आर्या- कर्मसकामत्यांचा त्याग-
 चिसंन्यासजाणतीसूज्ञ सर्वहिकर्मफलाचा त्यागचितोबोलतीम-
 हाप्राज्ञ २ दोहा- कामकरममुगतीनतजे ताहिनामसंन्यासक-
 रमफलनकोत्यागयह त्यागकहनसुखरास २ ओंवी- अर्जुना

हांऐशीं कामनाफळेत्यागशी तथाह्मणतीसंन्यासी त्यागईश्वरार्पण २ अप्रभंग- काम्यकर्माचाज्ञानीतो विनियोगमनांचेतो १ त्याग संन्यासजाणती शकूआहेज्यांचीमती २ फळत्यागसर्वकर्म एकासांपडलेचर्म ३ ईश्वरार्पणतोत्याग जाणेतुकासारभाग ४॥३॥श्रीशष

श्लो०-त्याज्यं दोषवदित्येकेकर्मप्राहुर्मनीषिणः

यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यमितिचापरे ॥३॥श्रीः

टी०स०-दोषाचेचंपरीकर्म टाकावेंएकबोलती टाकूनयेतेह्मणती यज्ञदानतपक्रिया ३ आर्या- कोणीसदोषकर्म त्यागावींह्मणति पांडवाप्राज्ञ कोणीह्मणतीहेंन त्यागावेंदानकर्मतपयज्ञ ३ दोहा- करमछांडियेदोखले कौतुकहेघारीत जग्यदानतपकरमजित तजेओरयहनीत ३ ओंवी- एकदोषरूपह्मणूनिकर्मत्यजिती एकह्मणतीतपयज्ञदानहेचिकर्माचीगती एकऐसेंपांसांगती कर्मत्यजूनये ३ अप्रभंग- परीकर्मजेदोषाचे तदयभेदीजाणत्याचे १ एकबोलतीटाकावें येणेंबंधनाअल्पवे २ नव्हेटाकूहीबोलती कोणी समूळत्यागीती ३ तपक्रियायज्ञदान आहेतुकयास्वाधीन ४॥३॥श्रीः

श्लोक-निश्चयंशृणुमेतन्नत्यागेभरतसन्म॥

त्यागोहिपुरुषव्याघ्रत्रिविधःसंप्रकीर्तितः ४

टी०स०-माझानिश्चयआईक त्यागीतूंभरतर्षभा त्यागहापुरुष व्याघ्रा आहेत्रिविधबोलिला ४ आर्या- त्यागाविषयीनिश्चय ऐकावाभारतास्वचित्तीही त्रिविधत्यागह्मणूनी वर्णयलाजाणघोरजेतीहीं ४ दोहा- याठोरहीपारथतूं मेरोनिश्चयजान तीनभाति- केत्यागयह अर्जनचितमेंआन ४ ओंवी- तोत्यागीनिश्चयेंसी आइक अर्जनाजाणहेंघोरकौतुक तोत्यागत्रिविधलोक आचरतातीदेखतूं ४ अप्रभंग- माझानिश्चयआईक तुजनसांगूं माचीक १ त्यागीतूंचभरतर्षभा वाक्यजाणुनप्रारंभा २ पुरुषव्याघ्रा हात्याग जोमीजाणेंयथासांग ३ बोलिलाहेजोत्रिविधु वर्णीतुकापूर्णबो-

श्लो०-यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यंकार्यमेवतत्
यज्ञोदानतपश्चैवपावनानिमनीषिणाम्॥५॥

टी०स०- करावींचनराकावीं यज्ञदानेंक्रियातपे पावनेंबुद्धिमंतांहीं
यज्ञदानक्रियातपे ५ आर्या- दानतपयज्ञकर्महि नत्यागावेंअ-
वश्यहेंकार्य मखदानतपेकरुनी होतीपावनमनीषिजेआर्य ५ दोहा-
जग्यदानतपकरमयेह कीजेतजियेनाहीं जातेंपंडितजानइन्हे गन-
तपवित्रनमाहिं ५ ओंवी- यज्ञदानतपकर्मनराकावें कर्मनिरंतर-
अवश्यकरावें यज्ञदानतपस्वभावें ज्ञानीतोपवित्र ५ अप्रभंग- नये-
सांडूतींकरावीं जीकांकर्मेमाझ्याजीवीं १ यज्ञदानतपक्रिया हींनोंज-
डासताराया २ पावनेंहीबुद्धिमंतीं मार्गुदावणेंलोकांतीं ३ यज्ञदानक्रि-
यातपे गेलींतुक्याचींपापे ४॥५॥

श्लो०-एतान्यपितुकर्माणिसंगत्यक्त्वाफलानि-
च कर्तव्यानीतिमिपार्थनिश्चितंमतमुत्तमम् ६

टी०स०- हेंहीमीपणराकूनी फलत्यागमदर्पणें करूनिकरणेंमाझे
मतनिश्चितउत्तम ६ आर्या- कर्मेसरव्याकरावीं संगत्यागूनियां
फळासहित ऐसेंनिश्चितपार्था संमतमाझेअसेंजनासहित ६ दो०
फलछोडेसंगहीतजे करमकरेचितचाह अर्जनयेहमेरोमत निश्चय
उत्तमदाय ६ ओंवी- फलसंगत्यजूनी नित्यकर्मआचरूनी हेंजा-
णूनिमनीं उत्तममजमानिलें ६ अप्रभंग- हेंहीमीपणत्यागूनी प्रपं-
चासहीवंचूनी १ फलत्यागमदर्पणें मुखमुक्तीचेंभोगणें २ करूनि-
माझेकरणें जयादासाचेंपाहणें ३ उत्तममतहेंनिश्चये तुकाविवे-
कधामिंये ४६

श्लो०-नियतस्यतुसंन्यासःकर्मणो नोपपद्यते
मोहान्तस्यपरित्यागस्तामसःपरिकीर्तितः॥७

टी०स०- स्वरूपेंनित्यकर्माचा त्यागशास्त्रेंघडेचिना अविवेकेंकरी
त्याग त्यागतामसबोलिला ७ आर्या- न्यासनियतकर्माचा पार्था
कोणासहीकधींनसतो मोहानेकेलाजरि कर्माचाजाणत्यागतामसतो

७ दोहा- अवरु... रणोकरम ताकोंछांङिनदेय जोछोडेअग्यानते
सोतामसगतिले १७ ओंवी- नित्यकर्मकरावे कर्मकरूनदुणवावे
अज्ञानेत्यजीस्वभावे तामसत्यागबोलिला ७ अप्रसंग- नित्यकर्मा-
चास्वरूपे जोकांअनित्यआरोपे १ त्यागशास्त्रेघडेविना पाहेअज्ञान
कल्पना २ अविवेकेकरीत्याग सूर्वेसहजसृणोजग ३ बोलिजेतो
त्यागयेथे तमतुकयापये १७॥

श्लो०- दुःखमित्येवयत्कर्मकायक्लेशप्रयात्य-
जेत् सकृत्पाराजसत्यागंनैवत्यागफलंलभेत्८

टी०स०- कष्टमानूनजेकर्म देहक्लेशप्रयेत्यजी केल्यापाराजसत्यागा
पावेत्यागफळानतो ८ आर्या- दुःखसृणुनिकर्माने कायक्लेशाविषा
प्रयेत्यागी नपवेत्यागफळाने पार्थीतोजाणराजसत्यागी ८ दोहा- ये-
हजानकरमननज्ञे मतदेहीदुखहोय येह तोराजसत्यागहे यामेफ-
ळनहिकोय ८ ओंवी- दुःखरूपआहेकर्मसंग शरीरकष्टेप्रये
करीत्याग याससृणतीराजसजग येणेत्यागाचेफळनाहीं ८ अ०
कष्टमानुनीहेकर्म नोहेलोकींपाळीशर्म १ देहक्लेशप्रयत्यजी जीवेजी-
वितासयजी २ केल्याराजसयात्यागा कायफळलाप्रसंगा ३ तुकासृणे
जीचतुरीं घ्यावेसत्तासपदरीं १८॥

श्लो०- कार्यमित्येवयत्कर्मनिधतंनियतेऽर्जु-
न संगंत्यक्त्वाफलंचैवसत्यागःसात्त्विकोमतः९

टी०स०- विहितेसृणुनीनित्ये करीमीपणवाकुनी मदर्पणेफलें
त्यागी त्यागसात्त्विकबोलिजे ९ आर्या- कर्मअवश्यकरावे जाणु-
निऐसेंकरीनियतकर्म त्यागुनिफळअणिसंगहि सात्त्विकतोजाण
मान्यदेशर्म ९ दोहा- करनोकरमअवश्ययेह त्यागजकीजेक-
रम संगओरफळकोंतजे सात्त्विकत्यागसुधर्म ९ ओंवी- कर्म
अवश्यनित्यकरी फळाचीअपेसानधरी ऐसाजोत्यागकरी तोसा-
त्त्विकबोलिजे ९ अप्रसंग- नित्यविहितेजाणूनी नसांडीतोपूर्णज्ञा-
नी १ करीवाकुनीमीपण परीनेणेप्रागशीण २ वृष्णार्पणययात्वा-

गा फलत्यागेमहाभागा ३ त्यागसात्विकबोलणे तुकासांगेलाप्रघेणें १६

श्लो०-नद्वेष्यकुशलं कर्म कुशलेनानुषज्जते ॥

त्यागीसत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः १०

टी०स०-प्रवृत्तिकर्मनिंदीना निवृत्तीसक्तहोयना त्यागीसत्त्वे बरायुक्त
सुबुद्धीछिन्नसंशय १० आर्या-कुशलीसक्तनसेजो अकुशलनद्वे-
षिकर्ममेधावी गतसंशयसात्विकनो त्यागीतेणेंचिगुक्तिशोधावी १०
दोहा- बुरेकरमनिंदेनहि भलेरहेनहिलाग बुद्धिवंतसंदेहबिना ॥
येहहैसात्विकत्याग १० ओंवी- असत्कर्मचाद्वेषनकरी सत्कर्मी
आसक्तनानधरी त्यागीसत्त्वनिष्ठाबरी बुद्धिछिन्नसंशयो १० अ०प्र०
निंदीनाप्रवृत्तीचें बंधूनमनीकर्मचें १ नद्वेआसक्तनिवृत्तीं सदासा-
वधानमती २ बरायुक्तसत्त्वेत्यागी बुद्धिरंगलीनिजरंगीं ३ छिन्नसं-
शयचांगला सत्त्वगुणेंतुकाझाला ४॥१०॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः

श्लो०-नहिदेहभृताशक्यंत्यक्तुं कर्माण्यशेष-

तः यस्तु कर्मफलत्यागी सत्यागीत्यभिधीयते ११

टी०स०-देहधारीनद्वेसक्त टाकायासर्वकर्मही ब्रह्मार्पणेंफळेत्या-
गी त्यागीतोएकबोलिजे ११ आर्या- कोणादेहींकर्म समूळटाका-
वयानसामर्थ्य जोकर्मफळत्यागी तोयोगीबोलिजेअसाअर्थ ११ ॥
दोहा- देहवंतजेकरमसबे नाहिंछांडेजाय करमफलकोंजांतजे
सोहीत्यागीमाह ११ ओंवी- पुरुषासकर्मकरणेंआवश्यक सर्व
कर्मत्यागतोहीअयोग्य कर्मफळाचात्याग तोत्यागीबोलिजे ११ ॥
अ०प्र०- ऐकेंविचक्षणवंता देहधारीजीवजंता १ कर्मत्यागहाघडेना
घडल्यादारववीपतना २ कर्मैअर्पुनीयांब्रह्मीं आपणवागतोनिष्क-
र्मीं ३ त्यागीतोएकबोलिजे मजभासेतुकासाजे ४॥११॥ श्रीशंभुदे

श्लो०-अनिष्टमिष्टं मिश्रं च त्रिविधं कर्मणः फलं

भवत्यत्यागिनां प्रेत्यनतु संन्यासिनां क्वचित् १२

टी०स०-संन्यासत्यागपूर्वोक्त नज्यांसत्यां सहीफळे जींबरींवाइरें

मिश्रं नत्यांसंन्यासियांश्च १२ आर्या- अनिष्टदृष्टिभिश्चहिंसा
कर्मचिंफलत्रिविधआहे परलोकीहेपावे सकामसंन्यासियांनसे-
बाहे १२ दोहा- सरगनरकभूमिये करमत्रिविधमान करमबंत-
कोहोतहे संन्यासिनहीजान १२ ओंवी- अनिष्टदृष्टआणिमिश्रि-
त हेत्रिविधकर्मचिंफलतरित त्यागनकरीपावेसत्य संन्यासीनपा-
वती १२ अभाग- संन्यासत्यागपूर्वी जोकांबोलिलोंअपूर्वी १ नसे
ज्यासकीधारणा फलेंतयांसीसूजाणा २ बरेवाईटकींमिश्रं कर्म
फलहीअव्यये ३ तुकाह्मणेकदाचित नव्हेसंन्यासीहालिप्त ४ ॥ १२॥

श्लो०-पंचैतानिमहाबाहोकारणानिनिबोधमे
सारव्येकृतांतेप्रोक्तानिसिद्धयेसर्वकर्मणाम् १३

टी०स०-आतानिःसंगताहेकीं कर्माचींपांचकारणें बोलिलींसारव्य
वेदांनीं आत्मानिःसंगजाणतूं १३ आर्या- हेकारणपंचकबा उ-
क्तसकळकर्मसिद्धिहोयास सारव्यआणिसिद्धांतीं मजपासुनिजाणि
जेअहोयास १३ दोहा- अर्जनमोपेंसुनतुं कारणहैयहपांच कहे
सारव्यसिद्धांतमे करमसिद्धकोसाच १३ ओंवी- याकारणेंमज-
पासुनी पार्थातूंआईकसावधहोउनी सारव्यमतींबोलतीसणूनी क-
र्माचींपांचकारणें १३ अभाग- आतांहेचनिःसंगता तुजसांगूपांडुसु-
ता १ पांचकारणेंकर्माचीं युक्तिबुझेसव्यसाची २ सारव्यवेदांनींबोलि-
लें बरेंपाहिजेऐकिलें ३ तूंआत्मानिःसंगजाणुनी तुकाह्मणेधराध्यानी ४
१३

श्लो०-अधिष्ठानतथाकर्त्ताकरणांचपृथग्विधम्
विविधाश्चपृथक्चेष्टादैवंचैवात्रपंचमम् ॥१४॥

टी०स०-अधिष्ठानक्षेत्रकर्ता अहंकारचिंद्रिये विविधेसाधनेंदैव त-
द्भोगप्रदपांचवे १४ आर्या- बहुविधअनेकचेष्टा कर्त्ताअणिदैवही
अधिष्ठानें नानाविधकरणतसे जाणावीपांचयोगनिष्ठानें १४ टी० अ-
धिष्ठानकरतारजुंहे कारणबहुतेभाय नानाविधीव्यापकओर पंचम
देउगराय १४ ओंवी- अधिष्ठानतेशरीर कर्त्तातोआत्मापरिकर क-

रणचेष्टा इंद्रियव्यापार पांचवें अदृष्टपै १४ अप्रभंग- अधिष्ठानक्षेत्रकर्ता जो यादेहेसंगोपतां १ मुख्यवागेअहंकार घेउनि इंद्रियेंसत्वर २ चेष्टा प्राणाचीयादेवे ऐसेचारहेजाणावे ३ तद्गोगप्रदऐसे पांचतुकाजाणतसे ४॥१४॥

श्लो०-शरीरवाङ्मनोभिर्यत्कर्मप्रारभतेनरः॥

न्याय्यं वा विपरीतं वा पंचैते तस्य हेतवः ॥१५॥

टी०स०-कायावाचामनेंहीजे कर्म आरंभितोनर त्याबन्यावाङ्मनोभिरां पांचहाहींचकारणें १५ आर्या-अन्यायेंवा न्यायें कायावाचामनेंही निजकार्य करिजेतें त्यालाहे हेतुसरन्यापांचजाणती आर्य १५ दो०-मनओरबचनशरीरसां करमकरतयासाज मलोबुरोकोउकरे इनबिनसरेनकाज १५ ओंवी-शरीरवाचामनाच्यायुक्ती प्राणीजेआचरताती बरेंअथवावाईटकरिती पांचकारणेंत्याकर्मचीं १५ अप्रभंग-कायावाचामनेंहीजे निजकर्म आरंभीजे १ तोनरतयावाईटया कर्मबंधनपांचीतया २ हेचकारणमुख्यत्वं रक्षीसंततहीसत्वं ३ तुका ह्यणैआनएक बोलीयलायदुनायक ४॥१५॥ ॥श्रीकृष्णापरमात्मने०

श्लो०-तत्रैवं सति कर्तारमात्मानं केवलं तु यः ॥

पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्न स पश्यति दुर्मतिः ॥१६॥

टी०स०-ऐसेंअसूनहीकर्ता केवळाआत्मयासिजो मानोनशोधिता बुद्धी अंधतोशास्त्रदृष्टिही १६ आर्या-ऐसेंअसतांतेथें आत्माकेवळमलाहिमूढपण कर्ताह्यणूनिपाहे दुर्मतितोअंधळास्वयेअपण १६ दोहा-जेनरओरआत्मको मानतहेकरतार देखेदेखत नहीं तेनरमूढगह्वार १६ ओंवी-ऐसेंअसतांकेवळजाण कर्ताह्यणूनदेखेबुद्धीकरून तोदुरात्माभूर्वजाण शास्त्रदृष्टिअंधही १६अ० ऐसेअसूनहीहिरे कर्तामहाचमत्कारे १ आत्मयासजोकेवळा मनीं विचारनास्थळा २ नसेबुद्धीचाहीशोध तेथेंकैचाशास्त्रबोध ३ अंधह्यावेंतयासी नेणेंजोकातुकयासी ४॥१६॥ ॥श्रीराधाकृष्णायनमः

श्लो०-यस्य नाहंकृतोभावो बुद्धिर्यस्य न लिप्यते

हत्वाऽपिसइमौल्लोकान्नहंतिननिबद्ध्यते॥१७॥

टी०स०-मीकर्त्ताहानसेभाव बुद्धिलिमनहेफळां मारूनहेलोकही तो नमारीबद्धहीनहे १७ आर्या- ज्याचीबुद्धिअलिमहि ज्याचेचि-
त्तीकंधीनआहंता तोयात्रैलोक्याते मारुनियाजाणबद्धहीनहता १७
दोहा- ज्याकीबुद्धिनलिमहे अहंकारनहिजाह सोइनलोकनकोहंन-
न हनेल्लबंधनताह १७ ओंवी- ज्याअहंभावनाहीं मीकर्त्ताही बु-
द्धीनलिंपेकांहीं तोलोकांसिमारीलजहीं तरीपातकासीनलिंपे ॥१७॥
अभंग- अहोमीचसर्वकर्त्ता नेणेंवार्त्ताजिन्मांत १ केल्याकर्मांध्यावें
फळ बुद्धिकेवळशीरेना २ मगत्याचनिःसंशया हातेलंयाजगपावे
३ कधींबद्धतानवचे तुक्यात्याचेंनवल ४ ॥ १७ ॥ श्रीगोपालकृष्ण॥
श्लो०- ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा कर्मचोदना
करणं कर्म कर्त्तेति त्रिविधः कर्मसंग्रहः ॥ १८ ॥

टीका-स०- कर्मासाधनसाध्याचा साधकांचाविधित्रिधा करणेंकर्म
कर्त्ताहा कर्मसंग्रहहित्रिधा १८ आर्या- ज्ञानज्ञेयज्ञाता कर्माचा
हाविधित्रिविधआहे कर्त्ताकर्मकरणहा कर्माचासंग्रहत्रिविधपाहें
दोहा- प्रेरकर्त्तानोकरमके ग्यानजग्यकरतार कारणकरमकरतार
करणसंग्रहतीनप्रकार १८ ओंवी- ज्ञानज्ञेयआणिज्ञाता कर्म-
तिहींचीकर्त्तव्यता कर्मकरणआणिकर्त्ता हासंग्रहकर्माचा १८ अ०
साधुलागीसाधनते कर्मनितेंकरूनी १ परीत्रिविधत्याभेदु तुजसंवा-
दुजाणवूं २ कर्मकरणहाकर्त्ता हेचवार्त्ताभेदाची ३ कर्मसंग्रहोहित्रि-
धा तुकासिद्धानिरूपी ४ ॥ १८ ॥

श्लो०- ज्ञानं कर्मच कर्त्ताचि त्रिधैव गुणभेदतः
प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावच्छृणुतान्यपि १९

टी०स०- ज्ञानकर्महिकर्त्ताही सत्त्वादित्रिगुणांनिधा सांगेनसारव्यशा-
स्त्रोक्त तेयथास्थितआइक १९ आर्या- ज्ञानअणिकर्मकर्त्ता त्रिविध
असेत्रिगुणभेदयाहेतू सारव्यीहेसांगितले ऐकेंपार्थायथार्थपाहेंतू १९
दोहा- त्रिविधहोतगुणभेदतें ग्यानकरमकरतार गुणसंख्यानेमेकहे

जैसेसूत्रयाबार १९ ओंवी- ज्ञानकर्मआणिकर्ता वेगळालेगुणभेद-
देखा त्रिगुणांचीसंख्या यथार्थआइक १९ अप्रसंग- ज्ञानकर्मकर्ताहिं-
गा आलेभोगाहेभेद १ सत्त्वरजतमतीन्ही याप्रमाणींओळखें २ सां-
ख्यशास्त्रमतेसांगूं मगपांगूनकोतूं ३ ऐकेंयथाविधीराया तुकाअह-
याचासंगी ४१९

श्लो० सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ॥ अ-
विभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् २०

टी०स०- सर्वाजडींज्ञानसत्ता एकभिन्नींअभिन्नजें अविनाशीनश्व-
रांत देखेंतेंज्ञानसात्त्विक २० आर्या- सर्वाहिविभक्तभूतीं अव्यय
अविभूतएकजोभाव पाहेज्याज्ञानानें सात्त्विकतेंज्ञानतूंमनींभाव
२० दोहा- जोकरदेखेजीवमें अविनाशीयकभाय न्यारोमेन्यारो
नहि सात्त्विकग्यानबताय २० ओंवी- सर्वभूतांचेठायीं अव्ययदे-
खेपाहीं वेगळेपदार्थएकेठायीं सात्त्विकज्ञानदेखें २० अप्रसंग-स-
र्वाभूतींदेवोएक हाविवेकजागृत १ भावअव्ययपाहाणें भिन्नपणेंच-
ळेना २ नाशिवंतींअविनाश नलगोपाशयमाचा ३ ऐसेंपाहेतेंसात्त्विक
ज्ञानएकतुकयाचें ४१ २०

श्लो०- एथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावात् एथग्वि-
धान् वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसं २१

टी०स०- भूतींभिन्नत्वअन्योन्य भौतिकींजीवहंस्वयें अनादिनावेग-
ळालें जाणेंतेंज्ञानराजस २१ आर्या- भेदज्ञानेंभिन्नचि सर्वाभूतीं
अनेकभावातें पाहेहेंतुजवदतीं राजसमीज्ञानधर्मभावातें २१ दोहा-
नानाभावानमेलरवे न्यारोन्यारोग्यान भिन्नतरवेसबजीवनकों राज-
सग्यानसूजान २१ ओंवी- वेगळालेपदार्थदेखेऐसे नानाभावां-
चीवृत्तिदिसे भूतांचेठायीं वृत्तिअसे तेंज्ञानराजसजाणावें २१ अ०
एथक्भावेंपाहेजगा हिज्जमांगानिवडी १ जीवभासे नेणेशीवा नावा
नावाक्षणीक २ काळेंगोरेलोहोहेम हंसोत्तमकावळा ३ देखेराज-
सज्ञानातें जेंतुकयातेनेणेंगा ४॥२१॥ ॥श्रीमद्भुक्तिप्रणीपतयेनमः॥

**श्लो०-यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्कार्ये सक्तमहेतुकं
अतत्त्वाद्येवदल्पचतन्नामसमुदाहृतम् ॥२२॥**

टी०स०-सर्वजेंकारणतसें एकतत्कार्यभावुनी सक्तत्वाननजेंतत्त्व अयु-
क्तस्फुद्रतामस २२ आर्या-सर्वहिकारणतेसें सक्तअतत्त्वार्थजेंअहेतु-
कते अल्पहिजेकोंतेया तामसहेज्ञानसाधनामुकते २२ दोहा-पूर-
नजानेएकमे विनकारनरेमीत तत्त्वअर्थविनअल्पअति तामसग्या-
नकीरीत २२ ओंवी-नकरावेतेंचिकरी अप्रिमानबळचित्तांधरी अ-
त्यंतबुद्धीभरी तेतामसज्ञानहोय २२ अप्रभंग-सर्वकारणीतेगती अं-
धमतीपाउली १ स्वात्मकार्यावांचूनियां नेणेंजायाकींनर २ नसेतत्त्वीं
अशाश्वतीं जेपाहानीअयुक्त ३ स्फुद्रज्ञानेगर्वपोसे तुकानसेतामस ४२२

**श्लोक-नियतंसंगरहितमरागद्वेषतः कृतम् ॥
अफलप्रेम्नाकर्मयत्तत्सात्त्विकमुच्यते ॥२३॥**

टी०स०-मीकर्त्ताहानसेसंग रागद्वेषनसूनिही निष्कामेंजेंनित्यकर्म के-
लेतेकर्मसात्त्विक २३ आर्या-रागद्वेषविवर्जित अफलेच्छेनेअसंगह-
तविहित सात्त्विकतेकर्मसरव्या तेणेंइहपरहिहोतसेस्वहित २३ दोहा-
संगरहितओरद्वेषविन नीतकरमजोहोय तजेफलकीइच्छाजिये सां-
तकरमसुजोय २३ ओंवी-फलरहितनित्यकर्मकरी रागद्वेषतोतध-
री फलउद्देशेंकर्मनकरी तेकर्मसात्त्विकबोलिजे २३ अप्रभंग-नीती
पंथींचानिःसंग केलात्यागअहंते १ प्रियाप्रियनेणेजोकां गुरुनाथ-
काचिंतनीं २ रोजकर्मांतनिराशा प्रेमपाशासांपडला ३ कर्मसत्त्वा-
चेतेंज्ञालें ज्यांतडोलेतुकया ४॥२३॥ श्रीमद्यदुनंदनरुष्णायनमः

**श्लो०-यत्तु कामेष्मनाकर्मसाहंकारेणवापुनः ॥
क्रियतेबहुलायासतद्राजसमुदाहृतम् ॥२४॥**

टी०स०-जेंमीकर्त्ताह्यणवुनी कामइच्छेंकरूनियां आणिजेंबहुक-
ष्टेंही करीतेकर्मराजस २४ आर्या-विषयेच्छेनेकेले आणिक
ज्यामाजिबहुअहंकार बहुआयासजयांतहि कथिलेतेकर्मराज-

साकार २४ दोहा- जोकीजेकरिकामना क्रियोकरिअहंकार जामेश्रम-
हैअतिघनो सोराजसनिरधार २४ ओंवी- सकामकर्मकरणें अहं-
कारदंभधरणें साचासेंआचारदारववणें तेंकर्मबोलिजेराजस २४ अ०
स्कंधीघेतलामीपणें आनशाहणेंनलेखी १ कामआशापुरवावी हेच
ओंवीधुंडाळी २ अतिसायासेंविषयो कींप्रळयोज्यासंगीं ३ केलेंक-
र्मतेराजस तुकाज्यासनपाहे ४॥२४॥

श्लो०-अनुबंधक्षयंहिंसा मनपेक्ष्यंच पौरुषम्
मोहादारभ्यते कर्मयत्नतामसमुच्यते ॥२५॥श्रीः

टी०स०-मोहेनत्काळजेंबाधे परहिंसाक्षयाद्यजें आरंभिजेनधर्मा-
दि हेतुतेंकर्मतामस २५ आर्या-परिणामक्षयहिंसा पौरुषहीजें
नपाहुनीकरणें मोहेकवणकरीजें पार्थातेंतामसक्रियाकरणें २५॥७
दोहा- पौरुसहिंसाशभाशभ दरबरवरचनबिचार जोकीजियेअ-
ग्यानतें तामसकरमनिहार २५ ओंवी- दुसरीयासीबंधनकरणेंहिं-
सामोहेपोसणें आरंभूनिकर्मटाकणें तेंकर्मतामस २५ अपंग०-मा-
याबंधुजयामार्जा कींघातजीपराचा १ लयपावेस्वात्मजीव ऐसीहा-
बबोरवटी २ करितोदंभुलोकीं धर्मादिकींनांतेना ३ छंदतामसकर्मतें
तुकयातेंमानेना ४॥२५॥

श्लो०-मुक्तसंगोऽनहंवादी धृत्पत्साहसमन्वितः

सिद्धीसिद्धौर्निर्विकारः कर्त्तासात्विक उच्यते २६

टी०स०-फळेच्छानअहंकार ज्यासउत्साहधारणा सिद्धींसिद्धींतस-
म कर्त्तासात्विकबोलिजे २६ आर्या- धैर्योत्साहसमन्वित पार्थानिः
संगनाअहंकारा होतांसिद्धिअसिद्धी कर्त्तासात्विकमनांतअविका-
री २६ दोहा- धरीधीरजुउत्साहकरी तजेसंगअहंकार निर्विकार
सिद्धिअसिद्धि तांसात्विककरतार २६ ओंवी- उत्साहेंकर्मकरी फले-
च्छाअहंकारनपरी सिद्धिअसिद्धिसरी तांसात्विकजाणगा २६ अपंग०-
फळाशानअभिमान परींमानउत्सवीं १ धृतीजयाचीतेनेटकी नाचेदा-
कीकरूपना २ झालेंगेलेनिःसंशय नशिरपेपायवासने ३ कर्त्तासत्वग-

णींखरा येउत्तरातुकथाच्या ४॥२५॥ ॥श्रीमहोपिकारमणायनमः

श्लोक-रागीकर्मफलप्रेम्फलुब्धोहिंसात्मकोऽशु-
चिः हर्षशोकान्वितःकर्त्ताराजसःपरिकीर्तितः२७

टी०स०- कामीकर्मफळांइच्छा लोभीअशुचिहिंसक हर्षशोकेंयुक्त
होय कर्त्ताराजसबोलिला २७ आर्या- रागीलोभीहिंसक हर्षवि-
षादींचयुक्तजोअशुची कर्मफलेच्छूजोकां राजसकर्त्यासतुल्यतापम्फ-
ची २७ दोहा- रागीचाहेकर्मफल लुब्धकहिंसकहोय हरखशोक
संजूनअशुच राजसकरतासोय २७ ओंवी- कर्मकरूनिफळइच्छी
लुब्धकहिंसात्मकअशुची जोस्वरुसंतोषपाचेंसचेंची ताराजसजाण-
गा २७ अप्रंग- कर्मीफळाशागुंडाळा जोकांमळापाळक १ हृषण
मलीनजेवृत्ति जीवघातासर्वदा २ हरिखेंसवेंचसोसवाहे क्षणुपाहे
विचंबु ३ ऐसाराजसहाकर्ता तुकापरतामिवेरी ४॥२७॥श्रीकृष्णाय०

श्लो०-अयुक्तःप्राकृतःस्तब्धःशरोनेष्टृतिकोः
लसः विषादीदीर्घसूत्रीचकर्त्तातामसउच्यते॥२८

टी०स०-अयुक्तमूढगर्विष्ठ कपटीआळशीशर विषादीदीर्घसूत्राजो
कर्त्तातामसबोलिला २८ आर्या- प्राकृतअयुक्तउद्धत अपकारीअ-
ळसयुक्तजोशररे खेदकरदीर्घसूत्री कर्त्तातामसनसाधनासिधरे २८
दोहा- शूचिबिनरहेबिबेकबिन ओअनुपकारिनीत सबहीकीनि-
दाकरे ओबिखादजूनचीत २८ ओंवी- अयुक्तदेहाभिमानी नि-
श्रुळरंकआळशीअज्ञानी रागिठअतिद्वेषजाणूनी कर्त्तातामसबोळि-
ला २८ अप्रंग- आतांयुक्तनसेजया पापीकायाकुरीळ १ शरआळशी
कपटीया झणूतयातामस २ द्वेषीदीर्घसूत्रीपूरा हाकर्त्तारातमची ३
तुकाह्यणोसत्यवंत हरीसांगतपुढारा ४॥२८॥

श्लो०-बुद्धेर्भेदंघृतेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु॥

प्रोच्यमानमशेषेण पृथक्त्वेनधनंजय॥२९॥

टी०स०-बुद्धिचेधारणेचेही भेदत्रिगुणआइक बोत्तिजेतिअशेषेजें

वेगळालेपनंजया २९ आर्या- बुद्धीचाहिधृतीचा भेदगुणेंत्रिविध
हाचिपरिसावा साकल्येंकथितोंतुज ऐकुनिसंशयसमूळनिरसावा२९
दो०- बुद्धिभेदधिरजतिनबिध होनजगुनकेभाय पारथअबकह
देहुसब न्यारोन्यारसुभाय २९ ओंवी- बुद्धिधृतीचेगुण त्रिविध-
हाभेदसांगेन वेगळालेकरून ऐकधनंजयातूंगा २९ अंभंग- बुद्धि
धारणेचेपार्था गुणसर्वथाऐकरे १ भेदत्रिविधबोलिले आम्हीठेवि-
लेजेपोटीं २ तेंचतुजसर्वआज सांगुंगुजगोप्यही ३ पृथकाकारेंधनं-
जया जेंतुकयासांगेल ४१२९॥

श्लो०- प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्याकार्येभयाभये
बंधमोक्षंचयावेत्तिबुद्धिःसापार्थसात्विकी ३०

दो०स०- प्रवृत्तिबंधहीदेखे जडाकार्याभयांतजे निवृत्तिमोक्षआत्स-
त्वां निर्मयींबुद्धिसात्विकी ३० आर्या- कार्याकार्येभयाभये निवृ-
त्तिसहितप्रवृत्तिहीशुद्धी जाणेहिबद्धमोक्षां पार्थातीजाणसात्विकी
बुद्धी ३० दोहा- प्रवृत्तिनिवृत्तिकारजा कारजभेवअभेव बंधमोक्ष
जोजानियत सोबुद्धिसात्विकहेव ३० ओंवी- प्रवृत्तिनिवृत्तिआणि
कार्य अकार्यभयअभय जाणेबंधमोक्षाचेस्यैर्य बुद्धीनेसात्विकजा-
णिजे ३० अंभंग- जाणेप्रवृत्तीनिवृत्तीचोरव मतीविचारू १ कार्याका-
र्यभयाभये हाअन्वयघेतला २ बंधमोक्षाचीओळख झालेंसरवमग-
त्या ३ निर्मयबुद्धिनेसात्विकी तुक्यालोकींपावन ४॥३०॥ श्रीशम्भू॥

श्लो०- यथाधर्ममधर्मंचकार्यंचाकार्यमेवच ॥

अथथावत्प्रजानातिबुद्धिःसापार्थराजसी ३१

दो०स०- जाणेधर्मअधर्मातें कार्यातेंकारणासही जाणावेंतत्त्वतांतै-
सैं नेणेतेबुद्धिराजसी ३१ आर्या- धर्मधर्महिजाणे कार्याकार्येहि
यथार्थहोनेणे सरवयाकुरुकुळरिळका जाणावीबुद्धिराजसीयेणे३१
दोहा- धरमअधरमकोळखे काजाकारजजान जैसेहुंतैसेहिंगने
बुद्धीराजसमान ३१ ओंवी- जोअधर्मधर्मधनंजया अकार्यका-
र्यजाणिया ऐसेजोयथाविधीनेणिया तेबुद्धीराजसगा ३१ अंभंग-

यथाधर्मअधर्मास जेमानसजागृत १ कार्याकार्यतयापरी निजांतरों
ओळखे २ जाणेंसर्वनेणेंएक जोच्यापकचिदात्मा ३ राजसतेबुद्धिजाण
नहेप्राणतुकयाचा ४।३१

श्लोक-अधर्मधर्ममितिया मन्वतेतमसावृता
सर्वार्थान्विपरीतांश्चबुद्धिःसापार्थतामसी ३२

टी०स०-अधर्मतेधर्ममानी विपरीतार्थहीकरी वेदांपुराणांतेबुद्धी
अविद्यावृत्ततामसी ३२ आर्या- अज्ञानावृत्तहोउनि धर्मह्मणुनि
मानितीअधर्मते विपरीतसर्वअर्थी पार्थांतंबुद्धिजाणतामसते ३२
दोहा- जानेपापकूपुन्यकरी दंभअग्यानहोय लखेअरथविपरीत
सबे बुद्धितामसीजोय ३२ ओंवी- अधर्मतेधर्मजाणे सर्वअर्थी-
सीविपरीतहणे आचारविपरीतअसाजेणें अर्जनतेबुद्धितामसी
३२अभंग- आतांअधर्मतेधर्म नेणेवर्मदुरात्मा १ वागेविपरीतअ-
र्थी तोपरमार्थीपाहेना २ अविद्याव्यालीगुडे विरवचदेगर्वाचे ३ वे-
दशास्त्रनिंदीज्यास तेतामसगाबुद्धी ४ आतांऐकासन्वगुण उणखुण
तुकयाची ५।३२

श्लो०-धृत्याययाधारयतेमनःप्राणेंद्रियक्रियाः॥
योगेनाव्यभिचारिण्याधृतिःसापार्थसात्विकी ३३

टी०स०-जेधारणेनेंधरिजे मनप्राणेंद्रियक्रिया विश्वात्मयोगेजडता
नधरीधृतिसात्विकी ३३ आर्या- प्राणेंद्रियचिन्तांचीं कार्येरोधीजिणें
नजेचुकती चिन्तेकाग्रेंजीधृति अव्यभिचारीचजाणसात्विकती ३३
दोहा- जोमनबिंद्रियरोंकियें बुद्धचितऔरप्राण जोगजगतनिश्च-
लसदा धीरजसात्विकमान ३३ ओंवी- धैर्यरूनिमन आणिप्रा-
णेंद्रियजाण निश्चलयोगपण हेंधैर्यसात्विकाचे ३३अ०- आतांनि-
गुणतेधृती सांगोंस्यष्टतुजप्रती प्रथमसत्त्वाचीजेरीती श्रवणकरीभू-
मीपा १ ज्याकांधरीजेधारणें अव्यग्रतानिश्चलपणें मनप्राणेंद्रियांच-
रणें विस्वंपरांजेभिळे २ तेथेंअविद्याराहिली जैसीमंथरादुर्बोली रा-
मेंनाहांउद्धरिली ऐसीपरीअलिप्त ३ तुकाविनवीसाधुस सत्त्वधृति

हेदेवास आवडलीअर्जुनास सांगेप्रेमआदरें ४॥३३॥श्रीरामकृष्णाय०

श्लो०-यथातुधर्मकामार्थान्धृत्याधारयतेऽर्जुन
प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिःसापार्थराजसी॥३४॥

टी०स०- जिणेंधर्मार्थकामातें धरिजेतत्फलासही इच्छिजेवासनासंगें
धारणातेचिराजसी ३४ आर्या- धर्मार्थकामवर्गी जीच्यायोगेंसदा
स्पृहाअसती जीच्यासंगेंफळही इच्छीधृतिजाणतूंचिराजसती ३४
दोहा- धरमअरथओकामकों जोधारतहैआय चाहेफलप्रसंगतें
धीरजयहसुभाय ३४ ओंवी- धर्मअर्थकामजाण अर्जुनाराहेंधै-
र्थैकरून फळाचीआशाघेऊन तेंधैर्यराजसाचें ३४ अभंग- येऊ-
नियांदेहगांवा स्वर्गसंसारदोसवा नांदेआनंदयाजीवा त्रिउपायेंक-
रूती १ मनोरथाचीयाठायीं धर्मअर्थकामभावी तेणेंधैर्यबळेंपाही
क्रियाकरीउदीम २ वासनाजेइच्छुंजाय लाभचोगुणींतोहोय प्रसंगें
नलाहेसात्य धृतीजाणझालीया ३ कृष्णसांगतअर्जुना ऐकबापा
विचक्षण तुकाह्मणेजाणा हेधारणाराजसी ४॥३४॥श्रीकृष्णाय०

श्लो०-यथास्वप्नभयंशोकंविषादंमदमेवच ॥
नविमुंचतिदुर्मैधाधृतिःसापार्थतामसी॥३५॥

टी०स०- जिणेंनिद्राशोकभय विषादमदयांसही पार्थानिसोडीदुर्बु-
द्धी धारणातीचतामसी ३५ आर्या- दुर्मतिजिणेंनसोडी निद्रामद-
होविषादभयशोक तीतामसधृतिऐसं कौंतेयाह्मणतिसुज्ञजेलोक
३५ दोहा- जोभयसोंबिरवामद स्वप्नमाझठहरात दुष्टबुद्धिछोडे
नहीं धीरजतामसमात ३५ ओंवी- निद्राशोकभयांतीं विषादआ-
णिमदप्रीती दुर्बुद्धीनहोयपरती धारणातामस ३५ अभंग- जिणें
निद्राअरवंडित स्वप्नबोधाचापंडित सदाभयानेंदंडित तरीनसोडीवि-
षादु १ मदादिकांसनत्यजो पार्थामस्ततमामाजी त्यासदुर्बुद्धीतेरा-
जी माळघालीघातकी २ तेगाधारणातामसी सत्यसांगोंदूजपासीं
जेकांनावडेतुक्यासी देहक्षेत्रामाझारीं ३॥३५॥श्रीगोपालकृष्णाय०

श्लो०-सुरवत्विदानींत्रिविधंशृणुमेभरतर्षभ
अभ्यासाद्रमतेयत्रदुःखांतचनिगच्छति॥३६॥

टी०स०-आतांजेसूरवत्रिविध योगीजेथरमेन अभ्यासें वृत्तिदुः
खाच्या त्यासुरवेनाशापावती ३६ आर्या- ऐकेभरतश्रेष्ठा जंकांसरव
त्रिविधसांगतोआतां अभ्यासानेजेथे रमतांदुःखांतपावतोताता ३६
दोहा- अबअर्जनमोपेसुनो सरवकेतीनप्रकार जाकेअभ्यासकिये दु-
खकोहोयनिवार ३६ ओंवी- आतांत्रिविधतेसरव भरतर्षभातूंआद-
क दुःखजाऊनियोगाभ्यासक तोउत्तमगतीपावतो ३६ अभंग-आ-
तांत्याच्यावांटणीला आलेत्रिविधसरखाला ऐकावेकींतूदादुला होसी
विरक्तिवधूस १ लागेयोगियाचेचिन्त ययाध्यासेंदुःखातीत वृत्तिहोइ-
लनिघ्नान्त पंचाक्षरीविवसीये २ नाशाझाल्याकृतक्लेशा सरवअक्षयन-
रेशा तुकाक्षणैनेशीदशा येतांचुरेदरिद्र ३॥ ३६॥ श्रीगोपालकृष्णाय०

श्लोक-यत्तदयेविषमिवपरिणामेऽमृतोपमम्
तत्सरवसात्त्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम्३७

टी०स०-आरंभीविषजेवारे शोवटीअमृतोपम चिन्तीबुद्धीप्रसादें
उपजेसरवसात्त्विक ३७ आर्या- बाआधीविषवत्तजे परिणामीअ-
मृततुल्यजेरिकते स्वस्थपणेमनबुद्धी उपजेसरवबोलतानिसात्त्विक
नें ३७ दो०- पहिलेंतोबिरवसोलगे बहरिअमृतसांहोय सोसरवसा-
त्त्विकहैकहो बुधिप्रसादतेजोय ३७ ओंवी- आरंभीविषाचेपरी शोव
टीअमृतहोयअवधारीं आत्मबुद्धीनेजेकरी तेसरवसात्त्विकजाण ३७
अभंग-कटुप्रथमऔषधी पुटेहरीमहाव्याधी किंवाकष्टपाकामधीं
देमगसरवत्तमीचें १ तैसेंविखवत्तप्रासे सेरवीअमृतहोतसे चिन्तबु-
द्धीच्याउल्हासें प्राणापावेप्रसादु २ हेंसात्त्विकाचेसरव आम्हीसांगों
प्रसन्मुख आतांकांहींतेसेंतिख तुकावणीरिजाते ३ ॥ ३७॥ श्रीशम्

श्लोक-विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमम्
परिणामेविषमिवतत्सरवराजसंस्मृतम्॥ ३८॥

टी०स०-विषयेन्द्रिययोगेजें आरंभींअमृतोपम शोवटीजेंविषातुल्यसु-
खतेजाणराजस ३८ आर्या- विषयेन्द्रियसंयोगे आरंभींअमृततु-
ल्यजेदिसते परिणामीविषवत्जे जाणावेंस्वरवसदैवराजसते३८॥
दोहा- बिंद्रिविखेंसंजोगते फलहैअमृतसमान पाछेजोबिखसों
लगे सोस्वरराजसजान ३८ ओंवी- विषयेन्द्रियसंयोगे भोगभो-
गीस्वरसंगे शोवटीविषतुल्यसांगे तेराजसस्वरजाण ३८ अभंग
विषयइंद्रियांमीळणीं होतीस्वरवावोळगणी तेथेहरीखालोळणी
घालूंवाटेसर्वदा १ मगकायतेअमृत शिळेंह्याणुनीविदेचिन्ना आतां
शोवटीअहित मैथूनजेवींशनीचे २ कर्जावरीलभारंभु व्याघ्रसौज-
न्याचालाभु पुटेविघ्नाचाप्रारंभु धेनुपावेशोवटी ३ धनधनींचोरहोती
परीरक्षकतोडिनी तुकयाचेनलगेमती स्वरवतेंगाराजस ४॥३८॥श्रीः

श्लो०- यदप्रेचानुबंधेचस्वरवंमोहनमात्मनः ॥

निद्रालस्यप्रमादात्थितत्तामसमुदात्तम् ॥३९

टी०स०- आरंभींफळबंधींही जेकांबुद्धीसमोहक निद्राविस्मृतिआ-
लस्ये स्वरवतेंस्वरवतामस ३९ आर्या- आरंभींपरिणामीं मोहकरी
तेमनासिजेदुष्ट निद्राप्रमादअळसें उपजेस्वरवक्षणतितामसीस्यष्ट
३९ दोहा- पहिलेओपाछेसखद मोहनकरेज्जदेह आलसनिद्रातेउ-
ठे तामसस्वरवहैथेह ३९ ओंवी- आरंभदारववीबंधमोसाचियेपरी
परिणामीतोचपदार्थविचारी निद्राआळसअज्ञानधरी तेस्वरवतामसा-
चे ३९ अभंग- आरंभींचघालापडे फळप्राप्तीवेळेरडे कोल्हाटीयजा
परवडे करितीउपजीविका १ माराभेणेपरगृहीं प्रमदाराहेदुराग्रहीं
तेथेतेचतेविदेहीं जेकांउठनीउमाळे २ आतांमद्यप्राशिलीया घाणेमु-
खस्मृतीलया जायतेथेनिजलिया वाटेगेलास्वर्गासीं ३ आळसेंहोय
वपुजड स्वरवतामसनिवाड तुकाह्यणेज्याणेह्याड तेसात्विकऐकावे४

श्लो०- ननदस्तिष्टथिव्यांवादिदिदेवेषुवापुनः ३९

सत्त्वंप्रकृतिजैर्मुक्तंयदेभिःस्यान्निभिर्गुणैः ४०

टी०स०- नष्ट्यांतनसेस्वर्गा देवांमाजिहिसत्त्वते जेनातळेयात्रि-

गुणा तेंमाझेसंख्येकेवळ ४० आर्या-स्वर्गास्फिरलोकींही पृथ्वीमाजीहि पांडवाकोणी प्रकृतीच्यात्रिगुणानीं सोडियलाजोअसानसेप्राणी ४०॥
 दोहा- सोउपमेंकळुनही सरमेओरअकास सोतजूननिनागुन बंधो
 ऋमांयाफास ४० ओंवी-यापृथ्वीवरीपाहीं स्वर्गीअथवादेवाचेठार्यां
 त्रिगुणाविरहितसकृत्कानाहीं तेंमाझेतेजकेवळ ४० अप्रभंग-नतेंपृथ्वी
 माझीपाहो स्वर्गीजियाचासंदेहो तेथेंसिद्धगुणसमूहो सत्वाहीनबा-
 पुडें १ आमरणीजेमिळेना पाहतांइंद्रानेंस्वनयना मजभासतेंअर्जुना
 यात्रिगुणानानळे २ माझाजीवतेंगासन्व तेथेंसरवावलाशिव केलाखा-
 णीचाउद्भव परीसन्वनरळे ३ तुकाह्मणेऐकावचन कायबोलिलाप्रग-
 वान तेथेदेइंद्रनियांमन वर्णपर्मअवधारा ४॥४०॥श्रीऋष्यायनमः॥श्रीः

श्लोक-ब्राह्मणक्षत्रियविशांशूद्राणांचपरंतप
 कर्माणिप्रविभक्तानिस्वभावप्रभवेर्गणैः॥४१

टी०स०-ब्राह्मणांक्षत्रियांवैश्यां शूद्रांच्याहीक्रियापृथक् अधिष्ठानस्व-
 भावेजें झालेंत्रिगुणत्यागुणीं ४१ आर्या-विप्रक्षत्रियशूद्रहि वैश्य-
 हिजेअसतिनित्यनिजधर्म स्वप्रकृतिगुणेंत्यांची दिसतिनिराळांसदेव
 सत्कर्म ४१ दोहा- द्विजछत्रांओवैसके आशूद्रकेकरम निजसभा-
 वगुनसोभये न्यारोन्यारोधरम ४१ ओंवी- ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यशू-
 द्रजाण चारीवर्णहेप्रमाण त्यांचीकर्मवेगळांजाण परीउपजतीत्रि-
 गुणापासनीं ४१ अप्रभंग-विप्रबाहुज्यांवैश्यांला शूद्रशुद्धतमीज्याला
 क्रियापृथक्याला पूर्वाअसेस्थापिली १ अधिष्ठानस्वभावेजें झाले
 त्रिगुणसहजे तयागुणींमुनीराजे व्याख्याबहूवाणिली २ तेचयेथें-
 हीप्रसंगीं कथीअर्जुनासारंगीं तुकासर्वजनालागीं निर्मिलासेवदाया ४

श्लो०-शमोदमस्तपःशौचंक्षान्तिरार्जवमेवच ॥
 ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मवर्मस्वभावजम् ४२

टी०स०-तपसमाशमदमशौचास्तिक्यअवक्रता ज्ञानविज्ञानयाज्ञा-
 ल्या विप्रवर्णासहक्रिया ४२ आर्या- आस्तिक्यशौचार्जव शमदम

धारणतसेंचिशांतीचें विज्ञानज्ञानतप स्वाभाविककर्महेंहिजातीचें॥१२
दोहा- शमदमतपसोंपुनी सरलताओरशांति आस्तिकग्यानबिग्या-
न यहब्रह्मकरमकीभाति ४२ ओंवी- शमदमतपआचार शक्तिसां-
तिआर्जवपर ज्ञानविज्ञानआस्तिक्यस्थिर हेंकर्मगाब्राह्मणाचें॥१३
अभंग- तपप्रथमविप्राचा गुणदायकमोक्षाचा क्षमेविणनाशत्या-
चा होतांफळनालागे १ शमदमकाशास्तव घ्यावाइंद्रियांचाजीवशौ-
चतैसाचस्वभाव आस्तिकाचापाहिजे २ नल्लेभूतांसीवांकुडा ज्ञानेन
हेविषयीवेडा वक्ताविज्ञानपंवाडा सांगेजगतारणी ३ क्रियाब्राह्मणा
प्रथम सांगेपार्थापुरुषोत्तम पुढेंक्षत्रियाचेनेम तुकावर्णास्थानदें॥४

श्लो०- शौर्यतेजोधृतिर्दक्षिण्युद्धेचाप्यपलायनं
दानमीश्वरभावश्चक्षेत्रकर्मस्वभावजम्॥४३

टी०स०- शूरत्वनेजदक्षत्व धारणारणधीरता दानत्वर्दशभक्तीया
ज्ञात्यासत्रासहक्रिया ४३ आर्या- युद्धीअपलायनतं धृतिर्दक्षिणभा-
वदक्षनादानं शौर्यहितेजहिकथिलं स्वभावजक्षेत्रकर्मवेदाने॥४३
दोहा- शूरतेजधीरजचतुर ऋधमेंकोनपलाय इहदकुसार्दसोरहेछ-
त्रीकरमसुभाय ४३ ओंवी- शौर्यतेजधृतिदक्षपणे संग्रामीपाठन-
देणे दानसमर्थपणे हेंकर्मक्षत्रियाचें ४३ अभंग- शौर्यतरीरण-
धीर तेजेशस्त्रांचीतिरखट परीधारणाचोरखट जाणेंन्यायअन्याचा
१ दक्षजेसादक्षापरी युद्धापंचवणेवैरी दानाजेवांधरेवरी पुण्यश्लो-
कजगासी २ सेवामहंताचीजाणे नहतमनदेवाअर्पणे हींगानहतां
लक्षणें जगदुद्धारगुरूतो ३ राज्याअंतीनरकतया बोलणारपावेस-
या सरवसाम्राज्यआलेया आलेंतुकीएकत्व ४॥४३॥ श्रीशांबंदे॥

श्लो०- कृषिगोरक्षवाणिज्यं वैश्यकर्मस्वभावजं
परिचर्यात्पकंकर्मशूद्रस्यापिस्वभावजम्॥४४॥

टी०स०- कृषिगोरक्षणेद्रव्य विक्रणेवैश्यकर्महे सेवाशूद्रक्रियाया-
ही ज्ञात्यावर्गासिमागमें ४४ आर्या- गोपालनवाणिज्य स्वाभावि-

कवैश्यकर्मआणिहृषी परिचर्याशूद्राचें स्वाभाविककर्मबोलतानिहृषी
 ४४ दोहा- रवेतीगोरछाबनिज वैसकरमयेहजान सबहीकीससेवा
 करे शूद्रकरमयेहजान ४४ ओंवी- हृषिगोरसआणिवाणिज्य हेंवै-
 श्यकर्मस्वभावज शूद्रासिसेवाकर्मसहज झालेंवर्णासमागमें ४४ ॥
 अभंग- उदरार्थकुटुंबार्थ करीहृषिवलीस्वार्थ परीतयांतपरमार्थ
 जेंरक्षणगायीचें १ द्रव्यव्यवसावोतेवीं वाणिज्यांतउठारेवीं वैश्यक-
 र्मनृतीयभावीं, तूंओळखेंसंज्ञाणा २ आतांशूद्रजोकांअसे वर्णत्रय
 सेवावसे त्याचेंजीवनजाणऐसें चारवर्णांत्याक्रिया ३ सांगावया
 हेंकारण क्षत्रियवंशींतूंनिर्माण झाल्यासदेलेकेसेरण तुकयां-
 जेंसासंसारू ४१४४

श्लोक-स्वस्वकर्मण्यभिरतःसंसिद्धिलभतेनरः
 स्वकर्मनिरतःसिद्धियथाविंदतितच्छृणु ॥४५

टी०स०-स्वस्वकर्मींचरतजो सिद्धीनेंपावतोनर स्वकर्मींनिष्ठतोसिद्धी
 पावेनेरितिआइक ४५ आर्या- रतअपुलात्याकर्मी पावेसिद्धीसम-
 नुजभक्तिरसें पावेस्वकर्मरततो सिद्धिजसीपांडवासरव्यापरिसें ॥४५
 दोहा- अपनेंअपनेंकरभतें सिद्धिलहेसबकोई सोबिअबेमोमेंस-
 नो करमसिद्धिजेहोई ४५ ओंवी- आपुलालेकर्मीवर्तत तेनरसि-
 द्धीनेंपावन आपुलेकर्मींसिद्धीहोन केसीनेआइकपां ४५ अभंग-
 आपुलालेकर्माचारे वणाश्रमयाआधारे जेंकांस्वहितउपचारे आलें
 असेचंरणी १ नकरितांप्रयत्नकांहीं सिद्धिओळेत्याच्यागेहीं नवल
 होयलोकींतींहीं नरहाक्षणतीपुण्यात्मा २ स्पष्टसांगनेंवीरेशा आकर्णींतूगु
 डाकेशा साहित्येसीप्राप्तदशा प्राण्याप्रगटेभूलोकीं ३ जरीसांडिलास्वध-
 र्म मगअवघेंबुद्धीकर्म नसांपडेसोरव्यवर्म तुकाक्षणेसांगिजे ४॥४५॥

श्लोक-यतःप्रवृत्तिभूतानांयेनसर्वमिदंततम्
 स्वकर्मणातमभ्यर्च्यसिद्धिविंदतिमानवः ४६

टी० स०-जेथेप्रवृत्तिभूतांची ज्याणेंहेंच्यापिलेंजग स्वकर्मेत्यास
 पूजूनी पावतोसिद्धिमानव ४६ आर्या- भूतप्रवृत्तिजेथेसिज्या-

णेंहंसर्वहीअसेव्याप्त पूजुनित्यानिजकर्म होतीमनुजाससिद्धितेप्राप्त
 ४६ दोहा-जातेउपजतजीवसबे जिनकीन्होबिस्तार करमकरेताकों
 जजे सिद्धिलहेकरतार ४६ ओंवी- स्वकर्मजगाचीप्रवृत्ति तेणेंस-
 र्वबांधिलेअसती ह्यणूनीस्वकर्मांआचरती तेसिद्धिपावतीदेख॥४६॥
 अप्रभंग- भूतप्रवृत्तिजेशुनी होतीउत्पन्नमेदिनी स्थितिपालकनिदा-
 नीं प्रलयदावीरूसत्या १ जगाव्यापिलेसंजेणें जोविश्वात्मायेणेंगुणें
 त्यासस्वधर्मआचरणें तोषवावेसंतत २ त्याचेंसोळाप्रकाराचें कर्मचि-
 एवंविधवाचें पूजनघडेमाधवाचें नित्यनूतनआवडी ३ त्याचासहजउ-
 तराई आशीर्वादयेतेठायीं मनोरथपूरेपायीं घालीतुकामुरकुंडी४
 ४६

श्लो०-श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधमत्स्वनुष्ठिता-
 त् स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम् ४७

टी०स०-स्वधर्मनीचहीश्रेष्ठ परधर्माबिन्याहुनी स्ववर्णनिमित्तिलेकर्म
 करितांपातकीनहे ४७ आर्या- विगुणस्वधर्महिबरा अनुष्ठित्वाचां-
 गलानपरधर्म पावेदोषानकदां स्वभावनियमनिंटाकितांकर्म ४७॥
 दोहा-नीकेहूपरधरमतें विगुणभ्रलोज्जधरम कळुपापपावेनहिक-
 रतअपनोधरम ४७ ओंवी- स्वधर्महीनपरितोकल्याण परधर्मापरी-
 स उत्तमजाण आपुलेकर्मआचरण येणेंपापनहोयनिश्चित ॥४७॥●
 अप्रभंग-नीचनमानीस्वधर्म आलेप्रागप्रांतकर्म ज्ञानझालेंतरीश्रम
 स्वयानिचानमानिजे १ बाळाभायचपाहिजे तेथेंउर्वशीनासुजेमी-
 नेंजळावीणमरिजे मधुघटाभीतरीं २ एवंचकरीवेदपत्र यतिहातीं
 आलेंशस्त्र व्यर्थतेवींशोभेवक्र स्वात्मधर्मआचरणें ३ बोलसीतूंगोत्र
 वधी हत्याघडतेसंबंधी तवकर्मपापवधी येसीशक्रीतुक्याचे॥४७॥

श्लोक-सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत्
 सर्वारंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः॥४८॥

टी०स०-जेवणांसहझालेंतें नटाकावेसदोषही कींकर्मवेष्टिलेंदोषें
 सर्वअधिधुरेंजसा ४८ आर्या- कर्मादोषहिसहज क्षत्रियवर्षान

सोडितांचितरे धूमं वह्निजसातो दोषेकर्मसमस्तआवृत्तरे ४८ दोहा-दोख
सहितनिजकरमकरे रहनेकोहुत्यागी दोखभरेआरंभसबे धूमसहजो
आगि ४८ ओंवी- ह्यणूनिस्वकर्मगाअर्जन दोषरूपह्यणूनघावेंतकू
न येहवीसर्वकर्मनाहींदोषावीण अधितेथेंधूमअसे ४८ अप्रसंग- व
र्णविभागांतस्फुरतदुष्कृत पुढेंजनाहोतत्याच्यालेशें १ तेथेंगुणीखरे
अवगुणीनिकरे वेष्टिलासेधूरेजैसाअग्नी २ यास्तववोरवटेंमानिजेगो-
मटे चेंत्रीकडुवटेंनिंबजेवीं ३ कुश्रळफत्रतारींमनठेवीनारी पावेलसंसा-
रींतुकाह्यणे॥४१॥४८॥

श्लो०-असक्तबुद्धिःसर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः
नैष्कर्म्यसिद्धिपरमांसंन्यासेनाधिगच्छति४९

टी०स०-मुक्तिनेंसिद्धिनैष्कर्म्या तोसंन्यासेंचिपावतो अलिप्तबुद्धि
जोकर्मो जितचित्तगतस्पृह ४९ आर्या- निस्पृहआणिजितात्मा
ज्याचीसर्वत्रतेनसक्तमती संन्यासानेपावे तोचीनैष्कर्म्यसिद्धिउत्त-
मती ४९ दोहा- लगनबुद्धिबहुनहिकरे जीतेमनकीआस परमसि-
द्धिकरमकी पावेकरिसंन्यास ४९ ओंवी- सर्वत्रबुद्धीअसक्तकस्त्री
निस्पृहवर्तेआत्माजिंकूनी तयासीकर्माचीपरमसिद्धीदेऊनी तोसंन्या-
सेंपावतसे ४९ अप्रसंग- निष्कामजेमनमुक्तिचेंभुवन त्याकरजोडून
सिद्धीनमी १ पावतोसंन्यासेंप्रपंचउदासें मानसउल्हासेहरीपदीं
कर्मान्वेतिप्तबुद्धीजितचित्त झालास्पृहागतआत्मबोधें ३ तुका-
ह्यणेजन्मसार्थकउत्तम तयामाजीप्रेमअनंताचें॥४१॥४९॥श्रीशाम्

श्लो०-सिद्धिंप्राप्तोयथाब्रह्मतथाप्रोतिनिबो-
धमे समासेनैवकौंतेयनिष्ठाज्ञानस्थयापरा५०

टी०स०-गुरूपदेशेंसिद्धीतेन पावलाब्रह्मतोकसा पावतोज्ञाननि-
ष्ठाते तूसंक्षेपेंचिआइक ५० आर्या- नैष्कर्म्यसिद्धिनरतो ब्रह्मक-
सापावतोअविक्षेपें जेपरमज्ञानाची निष्ठातेऐकतूंचिसंक्षेपें॥५०
दोहा-सिद्धीपायेपरब्रह्मकां जैसेजपावेसार कधोजहोंसंछेप
सां निष्ठाग्यानअपार ५० ओंवी- जैसेंब्रह्मतेसेसिद्धिपावती तें

आईकअर्जुनासांगेनयथास्थिती तयाज्ञानाचीप्रतीती संक्षेपेंकरितां होय ५० अशंग- देतुगुरुकृपालाभझालासोपा पावलानिरोपासिद्धाचिया १ कैसाब्रह्मपावेसिद्धीज्यासभावे ओंवाळितीनांबेंचिन्मयाचें २ तेस्थितीनिश्चयेसंक्षेपेंअन्वये ऐकेंआणिहोयतूंहीतेसा ३ ज्ञाननिष्ठावंतपरात्परींचित्त योगीच्याअतीततुकाझाला ४॥ ५० ॥ श्रीशं

श्लो०-बुद्ध्याविशद्दयायुक्तोघृत्यात्मानंनियम्य-
च शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौव्युदस्यच ५१

टी०स०- निष्कामचित्तआत्मतीं धारणेनेंधरूनियां शब्दादिभोगराकूनी द्वेषप्रीतिहिवाकूनी ५१ आर्या- शब्दमतीनेंचुक्तहि धैर्येंकरूनीमनासरोधून राकुनिशब्दादिविषय रागद्वेषांसनित्यबांधून ५१ दोहा- जोगरहेबुद्धिसुधसों धीरजसोंमनधारी शब्दआदिविरस्यनतजे रागद्वेषकोमारी ५१ ओंवी- आत्मतींनिष्कामचित्तीं बुद्धीकरूनियांधरिती शब्दादिविषयांतेत्यजिती प्रीतिद्वेषराकूनियां ५१ अशंग- चित्तजेनिष्कामभजेआत्माराम तोचिघालीनेमकर्णासीरे १ धरूनीधारणेंयोगाच्याविंदाणें जगींविचरणेंनिरंकुश २ शब्दसर्शादीकविषयदशक त्यागीनपुंसकजारीणते ३ प्रासीचाहरीखअप्रासीचेंतीख तुकाशिववीरखप्राशीतजा ४॥ ५१ ॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः

श्लो०-विविक्तसेवीलघ्वाशीर्यनवाक्कायमानसः
ध्यानयोगपरोनित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥ ५२ ॥

टी०स०-एकांतलघुआहार मनोवाक्कायनियग्रह ध्यानयोगांसदानिष्ठ वैराग्यधरिजोहट ५२ आर्या- एकांतनित्यसेवी मितभोजीवाङ्मनासितोरोधी वैराग्ययोगयुक्त ब्रह्मध्यानींसदेवअवरोधी ५२ ॥ दोहा- रहेउच्योएकांतमें लघुभोजनमनजीत ध्यानजोगतत्परसदा ग्रहवैराग्यकीनीत ५२ ओंवी- एकांतीबेंसूनियां लघुआहारअस्त्रियां मनोवाक्कायनियग्रहकरूनियां योगध्यानवैराग्य ५२ अशंग. नावडेंलोकीकसंगुप्रपंचीक आहाररसीकभरेपोटा १ मनोवाचेंकायें

नेमितनियग्रहं नपीडीआग्रहंशिष्यवर्गी २ तिष्ठेसदामनयोगाचंआसन
सोडूनेणेध्यानईश्वराचं ३ धरीबळकटावितरागदारवंटा तुकाह्यणे
तोटांनफानेणें ४॥५२॥

श्लो०- अहंकारंबलंदर्पकामक्रोधपरिग्रहम्
विमुच्यनिर्ममःशांतीब्रह्मभूयायकल्पते॥५३

टी०स०- बलगर्वअहंकार कामक्रोधपरिग्रह सोडूनिममताशांत ब्र-
ह्मत्वायोग्यहोतसे ५३ आर्या- कामक्रोधअहंकारि बलदर्पपरिग्र-
हंकरुनिशांत ममताविरहितहोउनि पावेमोक्षासिहाचिसिद्धांत५३
दोहा- क्रोधपरिग्रहकामबल दर्पऔरअहंकार ममतातजेनिर्मलर-
हे शांतिब्रह्ममेंसार ५३ ओंवी- कामक्रोधबलदर्पक अहंकार
परिग्रहादिक सोडूनिहोइजेनिर्ममशांतनिःशंक जेब्रह्मस्वावयाइ-
च्छिती ५३ अप्रसंग- तनुबळानेणेंगर्वासलाळणें अहंचळवणेंठिका
णीचा १ कामाप्रसंगीतसाक्रोधकेलापीसा धाडीदीशावासापरिग्रहो
२ मेलीजेधेंममताअन्नअन्नकरितां शांतीचीदुहिनावाढविली॥३
तेब्रह्मजीवायाभावेअर्पूनियां झालाउतराईयातुकयाचा॥४॥५३॥

श्लो०- ब्रह्मभूतःप्रसन्नात्मानशोचतिनकांक्षति
समःसर्वेषुभूतेषुमद्भक्तिलभतेपराम्॥५४॥

टी०स०- ब्रह्महोतांप्रसन्नात्मा इच्छाशोकननोकरी सर्वभूतींप्रक्ति
माझी तोसर्वसमभागतो ५४ आर्या- सर्वाभूतींपार्था स्वच्छम-
नब्रह्मभूतजोसमहा ज्यालानहर्षशोकहि लाभेमद्भक्तिलाभत्यास
महा ५४ दो०- ब्रह्मभूयोक्तप्रसन्न मनसोंचकरेनहिचाह सबजी-
वनकोंसमलखे पावेप्रगतिप्रवाह ५४ ओंवी- आत्माप्रसन्न-
झालियाब्रह्महोती शोकइच्छाहीनकरिती प्रक्तिमाझीसर्वभूतीं
तेंसर्वपावतीसम ५४ अप्रसंग- सप्रसन्नआत्मात्यावावीरोत्तमा झाला
जेव्हां ब्रह्मसंगमांत ॥१॥ मगत्यापरतीइच्छानेकेउती शोकनरी
हंतीधरीकेसा २ जेधेंतेंधेंमाझीप्रक्तिगंगेमाजी सर्वभूतेंआजीश
कृष्णालीं ३ समानसर्वांतशांतीहेलावत तुकाह्यणेमात हरपलीं ४॥५४

श्लो०-भक्त्यामामभिजानानियावान्यश्चास्थित-
त्वतः ततोमां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनंतरम् ५५

टी०स०-अनंतब्रह्मपुच्छत्वं जाणेसर्वात्मभक्तिर्न तत्त्वजाणूनिदेहां-
तीं निघूनिननिघेपुन्हा ५५ आर्या-भक्तीनेंमजजाणे जितुकांजै-
साहिमीअसेंतत्त्वं मगजाणुनियामातें तदनंतरपावतोमलासत्त्वं
५५ दोहा-मोकांजानेभगतिकरे जीतहोयजुभाय मोहिज्ञानिके
तत्त्वसो मेरोभगतिकराय ५५ ओंवी-भक्तीनेंसमजाणती जज्ञा-
आहेमाझीस्थिती आत्मत्वंतत्त्वजाणती प्रवेशतीतयांत ५५ अप्रं०
तेगासर्वात्मताभक्तीचाजाणता झालासप्रेमतादेहभावे १ अनंतब्र-
ह्मांडेंअनंतींचघडे अनंतासौंगडेकेलेजीवा २ तत्त्वींप्रवेशालाप्रांताचे
वेळेला जयालेशेंआलातेथेंगुप्त ३ पुन्हामगनिघणेंप्राणांतींहींनेणें
ऐसीस्थितीबाणेनुकयास॥५५॥

श्लो०-सर्वकर्माण्यपिसदाकुर्वाणोमह्यपाश्रयः
मत्प्रसादादवाप्नोतिशाश्वतंपदमव्ययम्॥५६॥

टी०स०-प्रारब्धेंसर्वकर्महीं करीजरिमदाश्रयें माझ्याप्रसादेंतोपावे
पदशाश्वतअव्यय ५६ आर्या-सर्वहिकर्मकरिजो ज्यालामाझास-
दैवअवलंब पावेममप्रसादें अव्ययशाश्वतपदासिअवलंब ५६ दो०
मोकरमकोनितकरे मेरोआश्रयपाय सोप्रसादनेसोरहे अल्लयप-
दवीपाय ५६ ओंवी-सर्वकर्मप्रारब्धेंहोती मदाश्रयेजेकरिती मा-
झ्याप्रसादेंपावती जेंपदशाश्वतअव्यय ५६ अप्रं०-कर्मघडनेंसारे
संचितआधारे जाणतांचिचारेयथायोग्य १ मगतेचकर्मामातेंवीरोत्तमा
अपीतीसप्रेमामदाश्रित २ माझीयाप्रसादेंतोपावेस्वानंद अव्ययजेपद
अनुच्छिष्ट ३ शाश्वतपणाचोगनिनेणेवीरंची तेथेंनुकयाचेयेणेंझालें॥
५६

श्लो०-चेतसासर्वकर्माणिमधिसंन्यस्यमत्परः
बुद्धियोगमुपाश्रित्यमच्चिन्तःसततंभव ॥५७॥

टी०स०-अपूर्निसर्वहीकर्म चित्तेंमत्परहोउनी ज्ञानयोगाश्रयेंचि-
न्त मटंपींलावित्तंसदा ५७ आर्या-चित्तेंसर्वहिकर्म माझेगयींस-

मर्पुनीआहो मतियोगाश्रितहोउनि मत्परचिचान्तूंहिसंनतहो॥५७॥
 दो०- मनसोमेरोकरमकर मोत सरलनालेय बुद्धीजोगकोंसोचकरे मो-
 हीमेंचितदेय ५७ ओंवी- मनपूर्वकमाझेवाचीं सर्वकर्मअर्पीपाहीं
 सुबुद्धीधरूनिराहीं मजतत्परहोउनी ५७ अप्रंग- सर्वकर्मैपार्था
 अपूर्वनीसर्वथा ऐकेंमाझीकथाअखंडित १ मत्परमनानेंकरींहरीध्या-
 नें डोलेंस्वानंदानेंनिर्विकल्प २ ज्ञानाचाअधवायोगाचापांडंबा आश्र-
 यरारवावामनपक्षीं ३ तूंचऐसाहोयमद्रूपीसंशय नाहींआणवाहेतु-
 काजेयें४॥५७॥

श्लो०-मच्चित्तःसर्वदुर्गाणिमत्प्रसादात्तरिष्य-
 सि अथचेत्वमहंकारान्मश्रोष्यसिविनश्यसि५८

टी०स०- मच्चित्तमत्प्रसादेतूं सर्वदुःखाच्चिलंधिसी आतांजरिअहं-
 कारें नआइकमिनाशसी ५८ आर्या- सर्वहिदुर्गेतरसी मच्चित्तें
 माझियाप्रसादानें पावसिविनाशतरितूं नऐकुनीजरिअहंछतिम-
 दानें ५८ दोहा- मोप्रसादतेंदुर्गबल तरिजेहेअनयास अहंकार-
 केबसनेनहि यहमानोजूपास ५८ ओंवी- माझेवाचींचित्तठेविसी
 तरीमाझ्याप्रसादेसर्वदुःखेंतरसी अहंकारधरूनीकरिसी तरीसर्व
 दुःखेंहोतीतुज ५८ अप्रंग- मच्चित्तेंकरूनमद्रार्थपावून होयसमा-
 धानमत्प्रसादे १ दुःखगिरीजळेनबंधनांपळे सर्वहीमायळेक्षेपाकांठा
 आतांअहंकारेंजरीयानीतीरे नायकसीबारेघातुतुझा ३ महाक्येंतर-
 लाबहुलोकबुडाला जेंनाहींतुक्यालाकेलेंमान्य४॥५८॥श्रीरुष्णायन०

श्लोक-यदहंकारमाश्रित्यनयोत्स्यइतिमन्य
 से मिथ्येषव्यवसायस्तेप्रकृतिस्त्वानियोक्ष्यति५९

टी०स०- अहंकारधरूनीयां प्रांडेनाह्मणतोसितूं हेंमिथ्यातुजदूझी-
 च युद्धींप्रकृतियोजिल ५९ आर्या- धरुमिअहंकारातें मानसिन
 करीनमीकधींचरण मिथ्यानिश्चयतूझा करवीलप्रकृतिदूजआच-
 रण ५९ दोहा- लरोनहींतूजोकहत अहंकारकोंमान यहनोसब
 अबसूतहे प्रकृतिलगावेआन ५९ ओंवी- मनीअहंकारधरूनीं यु-

खूनकरीऐसेंमनीं तरीयाउद्योगाचीहोईलहानी प्रकृतियुद्धकरवील
तुज ५९ अप्रंग-अहंपणेंक्षणसीनभांडेंमोयासी यास्तवहेळसी
अमुचेंमत १ कौरवांमारणेंपापीह्वावेंकोणें दिसेलाजिर्वाणेंजीणेंपुदें
२ हेंमिथ्याकल्पिततनुस्वभावांत सहजहोईलघातकौरवांचा ३ प्रकृ-
तिसत्रियांचीअनीवारसाची तुकाक्षणेअरिचीपुर्वनिपाठ ४॥५९॥श्रीः

श्लो०-स्वभावजेनकोंतेयनिबद्धःस्वेनकर्मणा
कर्तुंनेच्छसियन्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपितत् ६०

टी०स०-संस्कारेंकर्मजेंज्ञालें प्रारब्धेंबद्धतंतया करूंनिश्चिती
मोहें करिसीलअवश्यतूं ६० आर्या-स्वाभाविककर्मानें बद्ध व-
थातूंदुराग्रहाधरसी मोहेंनकरूंनिश्चिसि होउनिपरवशापरीचतेंक-
रिसी ६० दोहा-अर्जनअपनेंकरमसों यहतूंरारव्योनाहीं परोन
चाहतमोहनें परसबकरिहोसाहि ६० ओंवी-अर्जुनातूंस्वभावं
बांधलासी अज्ञानेंकरूनीयुद्धनकरींक्षणतोसी तरीयुद्धकर्मतूंअव-
श्यकरिसी यासिसंदेहनाहीं ६० अप्रंग-कर्मप्रादुर्भाविसंस्कारखा-
परी वागेधरेवरीभूनजात १ प्रारब्धेंबांधलेंतेंकेंसेंसूदेल जरीकांदादे-
लउरमोहें २ नश्चिसीस्त्रेहेंअगत्यकरिसी तूंचीक्रोधीहोसीकाळास-
म ३ तुकाक्षणेदेहस्वभावकवणा नांवरेहेंजाणाविधिलेख ४॥६०॥

श्लो०-ईश्वरःसर्वभूतानांतदृश्योऽर्जुननिष्ठति
भ्रामयन्सर्वभूतानियंत्रारूढानिमायया ६१

टी०स०-अर्जुनासर्वभूतांच्या असेतदयिंईश्वर बुद्धिसूत्रेंकाळ
यंत्रां आरूढेनाचवीतसे ६१ आर्या-सर्वाभूतांच्याही तदयींई-
श्वरवसूनिचाळवितो सर्वाभूतांतेह्यां यंत्रेंजसिसूत्रधारचाळवितो
६१ दोहा-ईश्वरसबकेहीयमें अर्जनरहतजगूद जीवभ्रमा-
वतहैसदा करिकेमायाआरूढ ६१ ओंवी-सर्वभूतांअसेईश्वर
च्यापूनिजगनिदंतर खेळखेळवीसाचार सूत्रधारीआपणअसे६१
अप्रंग-सकळभूतांच्यातदयींदेवआहे अनुभवेंपाहेंवीरोत्तमा १

त्यासमान्यज्ञालेनारीलतेकर्म अमान्यअकर्मसहजची २ जोकांबुद्धिसू-
त्रेंकळावेळयंत्रें नाचवीसर्वत्रेंबाहूलीं ३ एकासीपळवीपाठीलावीएका
हरपवीतुकापळमात्रें४॥६१॥

श्लो०-तमेवशरणंगच्छुसर्वभावेनभारत ॥

तत्प्रसादात्परांशांतिस्थानंप्राप्यसिशाश्वतम्६२

टी०स०-त्यातेचिजार्शरण याभावेकींसमस्ततो तत्प्रसादेंधोरशांती
पदशाश्वतपावसी ६२ आर्या- जार्शरणतयाते सर्वाभावेनयाम-
धींभ्रान्ती त्याच्याप्रसादयोगे शाश्वतपदधोरपावसीशांती ६२ दोहा-
होयसदावाकेंसरन अर्जनतूंसबभाय अबिनासीधिरशांतिपद ता-
प्रसादतेंपाय ६२ ओंवी- भारतासर्वभावेंकरूनी शरणहोयमजला-
गुनी माझ्याप्रसादपावुनी पदशाश्वतपावसी ६२ अभंग- त्याते
शरणजावेकायावाचामनें ह्वावेंगाअनन्यअनन्यानीं १ भावभक्तिबो-
धराहेचिरंतन ऐसेंघेमागूनप्रसादास २ त्याच्याआशीर्वादेशांनिप्रा-
प्तहोय जेंपदआलयशाश्वताचे ३ ऐसालाभजाणानसोडीअर्जना
तुकाजेसामनासमर्पीत४॥६३॥

श्लो० इतिनेज्ञानमाख्यातंगुत्थाद्गुत्थतरंमया

विमृश्यैतदशेषेणयथेच्छासतथौकुरु॥६३॥

टी०स०-ऐसेंगुत्थाहुनीगुत्थ ज्ञानम्याउपदेशिलें विचारूनिअशेषें-
हें तुजमानेलतेंकरीं ६३ आर्या- गुत्थाहुनिगुत्थअसें कथिलेंम्यां
ज्ञानतूजनिष्यापा साकत्येविवरुनियां जेंइच्छिसितेंस्वरवेंकरीबापा
६३ दोहा- ग्यानकथ्योतोसोंजमें जोजगप्रगतेनाहि जोजानेसोइक-
रो यहिसंजोजयमाहि ६३ ओंवी- अंतरीचेंगुत्थांतर तुलाउपदे-
शिलेंसार मनायेइलतोकरीविचार सांगणेतेंसांगीतलें ६३ अभं०
ऐसेंहेंगुत्थाचेअंतरजेगुप्त कधींप्रगतीतज्ञालेनरूते १ ऐसाश्रीता
कोणीनरूतामीळात्ता जोप्रेमेंआशीलापरीपूर्ण २ तुजज्ञानश्रेष्ठउप-
देशीलेंआहीं पाहेंअंतर्यामींअशेषजे ३ यावरीमानेलतेंकरीवीरे-
शा तुक्याचीआशापूर्णयेणें४॥६३॥ ॥श्रीमद्यदुकुलदिलकश्रीह-

श्लो०-सर्वगुत्थतमंभूयःशृणुमेपरमं वचः॥

इष्टोऽसिमेदृढमतिस्ततोवक्ष्यामितेहितम्६४

टी०स०-सर्वगुत्थाहुनीगुत्थ आतांहाशब्दआइक ऋबुद्धिइष्टतूंमा-
झा ह्यणूनिवदतांहित ६४ आर्या-सर्वांतगुत्थउत्तम माझेतूंवच-
नहेंपुन्हापरिस कथितोंहिततुजयास्तव मजप्रियतूंबाअतिप्रियाप-
रिस ६४ दोहा-जोकछुहेसबतेंऊच्यो परमवचनमोमान तूंदृढबु-
द्धिमीतजो तोहितकरतबरवान ६४ ओंवी-सर्वगुत्थतमजाण हेंसां-
गतोमित्रह्यणून तूंप्रीतीचासखामाझाजाणून तुझेंहितसांगतसें६४
अभंग-सर्वांगुत्थांमाजोगुत्थहेंकीरीटी हेंनळेचावटीबाजारीगा॥१
आतांऐकेशब्दहाजोशेवटींचा कांकींसहुद्धीचाघडीवतूं २ मित्रमाझा
आणीह्यणवीशीदास यास्तवहिताससांगतसो ३ तुकाविनयत्वेंप्रार्थी
साधुजनां कायत्याअर्जनाबोलेदेव ४॥६४॥ श्रीगोपालकृष्णायनमः॥

श्लो०-मन्मनाभवमद्रक्तोमद्याजीमानमस्तुरु

मामेवैष्यसिसत्यंतेप्रतिजानेप्रियोऽसिमे६५

टी०स०-मद्रूपींमनमद्रक्त यजीवंदींमलाचतूं मातेंचिपावसीसत्य
प्रतिज्ञाकरितोंसख्या ६५ आर्या-मद्रक्तमन्मनाहो वंदींपूजींमलाब-
रेंसमज करितोरवरीप्रतिज्ञा अससिप्रियमजहिपावसीलमज॥६५
दोहा-मोकोजजतूंनम्रळें मनमोहीमेराख अंतसमेळेंमाहिमें॥
प्यारोतूंयहसारव ६५ ओंवी-मनठेवूनिमाझीभक्तीकरां मजवंतून
रुलकरां मजपावसीनिर्घारां प्रियसख्या ६५ अभंग०-मद्रूपींसततय-
आमनालावां मद्रक्तीकरावीदृढव्रतें १ यजनमाझेंचीवंदावेंमातेंची म
गस्वरूपाचीपडेग्रंथी २ मीचतूंतूंमीचऐसेंहोईलगा शिवांतरींजागा
जेवोविष्णु ३ विष्णुत्हृदयींपहुडेशिवपरमात्मा प्रतिज्ञाप्रतिमातुकींयेतो

श्लो० सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणं ब्रज॥ ^{४१६५}

अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः६६

टी०सू०-एकामातेंशरणये सर्वधर्मांसदाकुनी संचितेंक्रियमाणें

हीं मीनाशीनभिऊंनको ६६ आर्या- टाकुनिसर्वहिधर्मा एक्यामातेन्नि शरणजायुक्त नकरीरवेदमनीतूं करितोमीसर्वपापनिर्मुक्त ६६ दोहा- सबधरमनकोत्यागिकें मोसरनतूंआय दूरीकरोसबपापहों शोकनजो- याभाय ६६ ओंवी- सर्वधर्मातेत्यजूनी मजएकासीशरणहोउनी सं- चितक्रियमाणजाणूनी मीसर्वनाशीनभिऊंनको ६६ अभांग- सर्वधर्मा प्रतीत्यागूनिसरवया शरणमाझेठायानुवांयावें १ एकमीप्रसन्नहोईना जोंवरी धर्मातेआदरीतंवमानीं २ तेथेधर्मावागेमत्कृपानज्यास सह- जपतनासअधिकारू ३ संचितेंक्रियमाणेंपापासीहरीन भयायेत्या- गुननुकाहणे४।६६॥

श्लो०- इदंतेनातपस्कायनाभक्तायकदाचन॥
नचाशुश्रूपवेवाच्यंनचसांयोऽप्यसूयति॥६७॥

टी०स०- तपहीनानकोसांगूं अपक्तातेकदापिहें श्रवणेच्छाविहीना- ला दोषलावीमलातया ६७ आर्या- सेवाहीनअपक्ता तपहीनातेंह रेनसांगावें ईर्षाकरिजोमाझी पार्थात्यालाकदानलांगावें ६७ टी०- जा- केतपनहीभक्तिनहि ओसत्यस्कबुक्षिनाहि तासोंतूशिनयहकहे मोदे- खिजगमाहि ६७ ओंवी- ज्ञानतपअनुष्ठानहीन भक्तिविनाजेश्रवण अपक्तातेदेआपण तेदोषलाविनी ६७ अभांग- अतपीपार्थाजोत्या- सआमुचीगोष्टी कदापीकीरिरीनचाबळी १ अथवातपीझालामजन भजनां त्याप्रतीहेवार्तासांगूनथे २ तपीभक्तिरवरीश्रवणीनेदीमन म- गत्यासांगुनफळकाय ३ किंवामातेंदोषठेवीजोअर्जुना तुकाहणजा- गानहेपात्र४।६७॥

श्लो०- यइदंपरमंगुत्थंमद्भक्तेष्वभिधास्यति॥
भक्तिमधिपरांलुत्वामामेवैष्यत्यसंशयः॥६८

टीका-सम०- माझ्याभक्तांतजोमाझी भक्तिथोरकरूनियां सांगेल हेंमहागुत्थ पावेलमजनिश्चित ६८ आर्या- जेंहेंअतिगुत्थपरम माझ्याभक्तांसआदरेंपदवी उत्तमभक्तिकरूनी निश्चयमाझ्यापदीध्वजा चढवी ६८ दोहा- मीभक्तांनजोकहत परमेच्योयहग्यान सोसेमीभग-

तीलहे मोमेरहेनिदान ६८ ओंवी- हंपरमगुल्यपावन जोमाश्याप्र-
क्तांसीउपदेशीजाण माझीभक्तीअसेकरून तोमजपावेनिःसंदेह ६८
अभंग- भक्तवृंदीभक्तीकरूनियांमान्य झालात्यासधन्यआह्मींह-
पूं १ तेथेगुल्यश्रेष्ठप्रगटनीवाणील तैसाचीऐकेलभावेकोणी २ ॥ नि-
श्चयेंपावनमाझेगयींयेती तुकयासंगतीकीतीतेची ३ ॥ ६८ ॥ श्रीशम्भु

श्लो०- नचनस्मान्मनुष्येषुकश्चिन्नेप्रियतृप्तमः
भवितानचमेतस्मादन्यःप्रियतरोभवि ॥ ६९ ॥

टी०स०- त्याहूनिहीमनुष्यांत माझेंप्रियकरीअसा नहोणारनत्याहूनी
कोणीमस्त्रिययाजगीं ६९ आर्या- प्रियकरत्याहूनिमाझा कोणीनाहीं
नहोयभूलोकीं मजहीप्रियतमत्याहूनि नाहींदुसरांमहींतअवलोकीं
६९ दोहा- मोभगतनसोंप्यारो नहिहोप्यारोहोयी वहमोहीरारख-
तहै होंरारखतहियमाहि ६९ ओंवी- मनुष्यांतसांगीतलेकरी तो-
माझापक्तअवधारीं त्याहूनमजएश्वीवरी कोणीप्रियनसे ६९ अभंग०
मानवकोटींतविचारितांमित्य त्याऐसासांप्रतनसेकोणी १ त्याचातोप्रि-
यंकरयेतूलाओळखे भानुचक्षू देखेघडेचिना २ पुढेंहिहोणारभवि-
ष्येपाहिलें परीनपडलेलाप्रादृष्टीं ३ त्यालोकींमस्त्रियत्याहूनीदिसेना
तुकाविनवीदीनापरीक्षिजे ४ ॥ ६९ ॥ ॥ श्रीमद्यदुनंदनश्रीकृष्णाय०

श्लो०- अध्येष्यतेचयद्मंधर्म्यंसंवादमावयोः
ज्ञानयज्ञेनतेनाहमिष्टः स्यामितिमेमतिः ॥ ७० ॥

टी०स०- गीताहाधर्म्यंसंवाद माझातूझाह्मणेलजो ज्ञानयज्ञेंचि
मीत्याणें पूजिलोंमजवारतें ७० आर्या- हाधर्मरूपअमुचा संवा-
दपुढेसदेवजोसुमती त्याणेंज्ञानमखेंमी यजिलेंहोतीमलाअसी-
चमती ७० दोहा- धर्मसंवादयमेंकृत्यो पढेऊकोईज्ञान ग्यानज-
ग्यनिनहुजज्यो यहमेरोमतमान ७० ओंवी- धर्मकारणहासंवाद
पठणकरीजोसांडूनिभेद तोज्ञानयज्ञेंचजूनपावेपरमानंद माझी
बुद्धीनिश्चित ७० अभंग- नित्यज्यालानेमउषःकाळींस्नान करू-

नीसंध्यापठणकरीपार १ हाधर्मसंवादमजतूजशाब्दीं अनुवादलें
नादींलागूनियां २ तरीज्ञानयज्ञेंमजतेणेंयजिलें कींभासेपूजिलेंउ-
पचारें ३ तुकाक्षणेदेवाआवडजेमोठी तेचीकसवरीभक्तामाजी ४।७०

श्लो०-श्रद्धावाननसूयश्चशृणुयादपियोनरः
सोऽपिमुक्तःशशालोकात्रापुण्यात्पुण्यकर्मणां७१

टी०स०-श्रद्धालुयासनिंदीना आइकेहीअसानर तोहिपावेपापमु-
क्त लोकांपुण्यात्मिकांचियां ७१ आर्या- धरूनीश्रद्धानरजो ऐकेईषी
त्यजूनिवीराहे तोपुण्यश्लोकांच्या शशलोकींमुक्तहोउनीराहे ७१ दो०
श्रद्धाजतदोखेबिना चहेरूनेजोकोइ पुण्यवंतभगननलहे सुगतज-
ताकोंहोई ७१ ओंवी- भक्तियुक्तजोहोउनी आदरेंकरूनीआइकेश्रव-
णीं तोउत्तमलोकातेंपावुनी मुक्तहोयसत्यजाण ७१ अप्रभंग- ल्हर्यां
जागेज्याच्याश्रद्धा जोकांनिंदीनाविबुधा १ ऐकेंसदारुवुनीभाव ऐशा
नराचाउपाव २ माझेपदपावेअंतीं निध्यातकवागूनिसितीं ३ जेथेंलोक
पुण्यवान तुकयातेथेंअधिष्ठान ४।७१ ॥ श्रीमद्रुक्मिणीपतयेनमः॥

श्लो०-कश्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्रैण चेतसा
कश्चिदज्ञानसंमोहः प्रणष्टस्ते धनं जय ॥७२॥

टी०स०-हेंऐकिलेंसकींनहीं पार्थाएकाग्रमानसें अज्ञानमोहगेल-
कीं नाहीसांगधनंजया ७२ आर्या- पार्थाआयकिलेंकीं एकाग्रमनें
चिहेंमलासांग अज्ञानमोहहूसा गेलाकींकायहेंमलासांग ७२ दो०
चित्तएकाग्रह्नेरूनें अर्जनयहतोधरम मोतेमोहअग्र्यानतबें छुटे
वितकोभरम ७२ ओंवी- अर्जनाच्यासांगीतलें तुवांएकाग्रमनेंऐक-
लें अज्ञानमोहआहेकींगेले हेंसांगधनंजया ७२ अप्रभंग- बरीऐक-
लीकींगीता किंवानमानिलीचिता १ पार्थामानसएकाग्र आहेयेथेंकीं
अव्यग्र २ अज्ञानमोहरवळ गेलानाहींकींप्रांजल ३ सांगमातेधनंजया
एकवेळहेंतुकया ४।७२॥

अर्जनउवाच.

श्लो०-नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धात्प्रसादाच्चयाश्च्यु-
त स्थितोऽस्मिगतसंदेहःकरिष्येवचनंतव ॥७३॥

टी०स०-स्मृतिआलीमोहगेला प्रसादेअच्युतानुश्या असेमीगतसंदेह
तुझेवचनमानिन ७३ आर्या- गेलामोहस्मृतिही आलीदेवातवप्र-
सादाने निःसंदेहअहेमी करितोहेसमरतवप्रसादाने ७३ दोहा-मोह
नसतअवआई स्मरतहोश्रीभगवान् भयोदूरिसंदेहअब नत्वग्या-
नप्रधान ७३ ओंवी-गेलामोहह्यणेपार्थ तुमचेप्रसादेसावचित्त
संदेहफिटलानिश्रित साचकरीनवचनतुझे ७३ अपभंग- ऐकेंसुर-
प्रियकार्या यादवकुलकमलसूर्या १ मोहगेलास्मृतीआली चित्तवृ-
त्तीआनंदली २ तुश्याप्रसादेअच्युत ज्ञानमात्रेचादेरवता ३ जीजीआ-
लोंएकवेळ गतसंदेहप्रांजळ ४ असेनिश्र्वळआतामी तुझेवाक्यमा-
नीनस्वामी ५ निवटिनकौरवांला निश्र्वयरक्षिनतुकयाला ६॥७३॥७॥

संजयउवाच.

श्लो०-इत्यहंवासुदेवस्यपार्थस्यचमहात्मनः॥
संवादमिममश्रौषमद्भुतरोमहर्षणम् ॥७४॥

टी०स०-श्रीवासुदेवपार्थांचा हासंवादमहाद्भुत रायाआइकिलाअं-
गीं कांटेअद्यापिमाझिया ७४ आर्या-संवादश्रेष्ठांचा श्रीकृष्णा-
चाअसाचपार्थांचा अद्भुतरोमांचकरी आयकिलास्यानिधीच अ-
र्थांचा ७४ दोहा- हरीअर्जनकीबातयह स्तनिजोमेयाभाय अचरज
रूपअनूपअति रोमहररवचितचाय ७४ ओंवी- देवपार्थांचासंवाद
ऐकूनिअद्भुतपरमानंद रोमांचउभेस्वानंद तेवाचेकायसांगों ७५ अ-
भंग- श्रीमहासुदेवआणी धनुर्धरांडिवपाणी १ संवादलेमहाद्भु-
त ऐसेकोणयाधरेत २ ऐकिलेहोमहाभूपा दावीअद्यापीतनुकंपा ३
रोमहर्षणेंफूगतां तुकाघालीदंडवता ४॥७४॥ श्रीकृष्णाचनमः॥७

श्लो०-व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्ब्रह्ममहंपरम्
योगयोगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतःस्वयं७५

टी०स०-हास्यांआइकिलागत्य योगव्यासकृपेस्तव योगेश्वराच्याकृ-

ष्णाच्या साक्षाच्छ्रीमुखपंकजे ७५ आर्या- श्रीकृष्णोयोगेशीं कश्चिन्ना
साक्षात्स्वयेचिनोविजय जोपरमगुत्थयोग व्यासरूपेंबोलिलोमिहावि
जय ७५ दोहा- परमजन्मोतत्त्वज्जहें सून्योव्यासप्रसाद जोगेश्वरी
किसनजूं निजस्वरुक्मिबिबाद ७५ ओंवी- वेदव्यासाचेप्रसादे प-
रमगुत्थअनुवादे योगेश्वरश्रीकृष्णोआनंदें स्वमुखेंसांगीतलें ७५ अ०
रायाव्याससूत्रेस्तव यायोगाचाअनुभव १ ऐकियलेंगुत्थज्ञान सप्र-
चीतसमाधानं २ योगेश्वरजोकृष्णाजी तेषोश्रीमुखपंकजीं ३ साक्षात्
प्रीतिकरोत्तरें तुकारिझविलाआदरें ४॥ ७५॥ श्रीकृष्णापरमात्मनेनमः

श्लो०- राजसंस्मृत्यसंस्मृत्यसंवादमिममद्भुतं
केशवार्जुनयोः पुण्यं तद्व्यामिच सुहुसुहुः ॥ ७६

टी०स०- केशवाअर्जुनांचाहा पुण्यसंवादअद्भुत पुनःपुनः आठवुनी
हर्षतोमीपुनःपुनः ७६ आर्या- आठवुनीयांराजा उठतीकांटे
पुनःपुन्हादेहा श्रीकेशवार्जुनांचा अद्भुतसंवादपुण्यजोदेहा ७६॥
दोहा- बारबारस्मरतहों यहसंवादहिराज हरखहोतमोकोम-
हा अतिपवित्रकेसाज ७६ ओंवी- रायातोपुनःपुन्हाआठवत॥
जोसंवादअतिअद्भुत केशवार्जुनांचापुण्यपवित्र तेषोपुनःपुन्हा-
आनंदहोतसे ७६ अ० अ०- केशवार्जुनउपयांचा हाहोसंवाद सु-
खाचा १ पुण्यदातामहाद्भुत तूतेंबदलोसाद्यंत २ पुनःपुनः आठवू-
नी हर्षतोमीआत्ममनी ३ देवासरिखेत्यापुसे तुकाविनवीऐकाकैसें

श्लो०- तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूपमत्यद्भुतं हरेः
विस्मयोमेमहा राजन् तद्व्यामिच पुनःपुनः ७७

टी०स०- स्मरुनिअत्यद्भुततें विश्वरूपपुनःपुनः रायाआश्चर्यमानुनी
हर्षतोमीपुनःपुन्हा ७७ आर्या- आठवुनीश्रीहरिचें अत्यद्भुतरूपतें
प्रमोदेही नवलबहुतमजराया उठतीकांटेपुनःपुन्हादेहीं ७७ दोहा-
अद्भुतरूपश्रीकिसनकों स्फिरस्फिरहोताहे हरखहोतमोकोंबहुत
विस्मयकोंनिरवाहे ७७ ओंवी- तेंआठवेहरिचेंरूप विस्मयहोयअपु-

प सूरवहोयअकस्मात् पुनःपुन्हाकायसांगों ७७ अश्रंग-तेंहीस्म-
रूनीअद्भुत झालीएकादशीमात १ पार्थाविश्वरूपदावी पुनःपुन्हा
मीआठवीं २ नृपामानुनीआश्र्वर्य वारंवारस्फुरेआर्य ३ सांगतुजळा
हेंसरव आलेंकिंवाप्रासदुःख ४ ययासंजयाच्याबोला अंधूमनांत
तापला ५ सूर्वपौरगेच्यासाचें भलतेंबडबडेजेंरूचें ६ यासीबरेंद-
रावूनी आपलेंघ्यावेंविचारूनी ७ मगबोलिलाल्याभावे जेंसेंब्रह्म्या
दशाग्रीवें ८ शास्त्राध्ययनींरामास वारवाणीतांधडकेत्रास ९ तैसेंस्म-
णेप्रज्ञाचक्षू राहूंदेहाकृष्णापक्ष १० खाऊंघालितीपांडव त्यांचावला-
सीगौरव ११ पुरेपुरेहेचावटी ज्यागापाणिकक्षूपूटी १२ एकपुसतीतें
सांग प्रस्तुतयुद्धाचाप्रसंग १३ जेथेंमांडिलेंसमर यशश्रीचाकोणवर
१४ मजभासेमाझेसुत करितीपांडवांचाघात १५ यावरीतुझेगाज्यो-
निष सांगऐकूंदेविशेष १६ आमुच्यामहामहाधूरा तिकडेअवघाता-
राचुरा १७ धर्ममेळविलेंपीसें जेवींप्रेतापेंकोळसे १८ ययाधृतराष्ट्र
बोला चितींसंजयोपातला १९ तुकास्मणेत्याचरीतीं शिक्षिऐकावेंपं-
डितीं २०॥७७॥

श्लो०-यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः
तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्भवानीतिर्मतिर्मम॥७८॥

टी०स०-जेथेंश्रीकृष्णयोगेश जेथेंपार्थधनुर्धर माझ्यामतेतेशजय
प्राग्यश्रीनीतिशाश्वती ७८ आर्या- योगेशकृष्णजिकडे जिकडेपा-
र्थहिधनुर्धरविउचित तिकडेऐश्वर्यविजयसुभ्रवनीतीहिमन्मतीस्वचि-
त ७८ दौहा-जोगेश्वरश्रीकृष्णजू अर्जूनहैयाठोर तहांविजयओर
जीतहे अछयसंपदाओर ७८ ओंवी-जेथेंश्रीकृष्णयोगेश्वर दु-
सरापार्थधनुर्धर श्रीआणिविजयपरिवार दोन्हीअचळतेधराया॥
७८ अश्रंग- बरेंऐकियलेंराया जेसेरवींच्याबोलसी १ आहीको-
पावेंतेंवांच्यां नमनाचागुरूच्या २ तवप्रसादेंहालाभ पचनाभजो-
डला ३ तुझ्याअवगुणाकार नसेंधीरकारण ४ अवगुणजायज्याचा
तोदेवत्वामोहरा ५ देहस्वभावकठिण गेल्याप्राणजाईना ६उपदे-

शंखकेकसा जैसाससावागुरीं ७ दीपदीपवाळीगावी सूकराचवीविष्टे-
 ची ८ अनसूयापरीसली उवेरूसलीज्यारीण ९ ज्वाळावृसिंहमंत्रांत॥
 नाचेभूतस्वच्छंदें १० असोज्याचात्यासलाप्र तोचिक्षोभइतरां ११ ये-
 थेंहरीनेंवर्णिलें मागेंझालेत्रिगुण १२ सत्त्वचोरवमध्यमरज तमाआ-
 जपतन १३ शरद्वसत्त्वगुणउत्तम तमअधमबोरवरा १४ आतांपांड-
 वपरिवार प्रियशूरसत्वतें १५ प्रीष्मद्रोणापरीसात्त्व रजंहोयसब-
 ळतो १६ तमोगुणीतेकौरव मेलेजीवजाणार १७ तमाधमदूंदीससी
 कीनिंदिसीगीतेला १८ अशरद्वसत्त्वेतेगाजाण जेसजाणगीतेचे १९
 आतांजेथेंतोश्रीरूष्णा योगजिष्णुयोगीया २० नैसातेथेंपार्थवीर ध-
 नुर्धरप्रतापी २१ माझ्यामतेतेथेंजय माग्यालयश्रीनीती २२ शाश्व-
 तमतीहोरा हानवरादीसतो २३ शोवटीचेंहेंउत्तर हटोनरदेग्रंथी२४
 अंधापावकशीतळ किरणमाळ होईल २५ मेरूत्तळेलआसनीं हनुष्यां
 मनींस्त्रीरिघे २६ नघडावेतेंघडेल परीबोलनाभिध्या २७ ऐसानिष्ठुरा-
 चाबोल लागेरबोलशाब्दाते २८ असोइकडेअर्जन सावधानरथेंसो २९
 कपीमनींहर्षान्वित तोफोडितकिंकाळी ३० जन्मेजयासीपावन वेशं
 पायनबोळिला ३१ अठराअध्येऐसीगीता समासतापावली ३२ मो-
 क्षसंन्यासतोयेथें जगन्नाथेंवर्णिला ३३ झालेअठराअध्याय ज्ञा-
 नोपायचोरवट ३४ श्रीगुरुपांडुरंगदास पुरवीआसतुकया ३५॥७८

इतिश्रीमद्भगवद्गीता-

सूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीरूष्णार्जनसंवादेमोक्षसं-
 न्यासयोगोनामाष्टादशीऽध्यायः १८॥श्रीरूष्णार्पणमस्तु॥श्रीशम्

वामन.

इतिटीकासमस्तोकी अध्यायींअठराविद्या श्रीपार्थसारथीकर्ताजो
 वामनमनोरथीं १ इतिश्रीभगवद्गीता श्रीरूष्णोपांडुनंदना स्व स-
 रवाभक्तहृणुनी रूपेनेंउपदेशिली २ संजयेंधतराष्टाते यथाश्रुत
 निवेदिली हेंचवेशंपायनेंही बोलिलीजनमेजया ३ सूतेंहीनेंभिषा
 रण्यां पाविजेशीनकादिक त्यांपाशींवर्णिलीहेची वेदगुत्वार्थरू

पिणी ४ विश्वरूपेणैरवांतं स्वयंमारुनिदाबुनी मारवीअर्जुनाहानीं
 यशश्रीराज्यदेतया ५ तोचिस्वयंसमश्लोकी करुनीकरिवामन रु-
 तार्थबोधेकनृत्वे करुनीयशदेतया ६ हेचश्रीभगवद्गीता साक्षात्
 श्रीभगवत्तनू त्यावरीमुक्तिदानाचे वरयेविषयीइला ७ जिज्ञासुज्ञा-
 लियाहोती आत्मज्ञानासपावती गीतार्थवर्णनेअंती श्रवणंमुक्तहो-

इजे॥८॥

इतिवामनकृतश्लोकाः समाप्ताः

दोहा.

येहगीताअनिअद्भुत श्रीमुखकियोबिबाद बारबारनिराधारक्यो
 पराभगतिकोंसाद १ भगतवत्सलश्रीकृष्णाजू येहकिन्होनिरधार
 करेभगतीइच्छासबे येहबेदकोंसार २ भगवद्गीताजोकीयो प-
 टेस्फनेमनलाय पावेभगतीअखंडसों श्रीहरिसदासहाय ३ गीता
 प्रतिदिनिउच्चार सदास्वस्थजगमाहि मनसाबाचकर्मणा तिउसम-
 कोऊनाहिं ४ जोकोऊचाहेभगवंतकों कृष्णकमलद्रिगपास सक-
 लश्रमछांडिकें करोगीताअभ्यास ५ भाखासोमुगतनकोभली करे
 अजरभवपास यहगीताभाषाकरी जगहिततुलसीदास ६॥श्री॥

इतितुळशीदासकृतदोहरेस०

ओंवी.

जरीभजतीगोविंदा तरीजचानयेकदा समूळचुकेभवबाधा तोचि
 मुक्तीपावला १ परंतुगीतापदतां पुण्याचीराशीजोडतां अर्थाश्री-
 तीउपजतां मगमुक्तस्वयंचितो २ याजचींचहरीत्याला गुरुरूपेंदेव
 भेटला अथवापुढीलजचाला त्यातेंमुक्तीनसंशय ३ अष्टादशाध्या-
 चीवर्णिलें योगाप्रष्टजसाबळे पावूनिपुण्यतेंझालें तोमुक्तसंशय
 ४ आत्माकळेगुरुमुखें अभ्यासयोगाचेस्वरुं तोपावेनिकें मुक्तसुख
 ५ सर्वात्मभावेशरण मजहोयतूलीन ज्ञानेंकरूनिघेशरण भवबंधा-
 पापासूनिमुक्तकरी ६ लीलाविश्वंभरवदनें अज्ञानासिझालेंज्ञान॥
 मुक्तमुक्तेश्वरप्राण झालाजाणसहजेंची ७ मुक्तेश्वरकृतओंवीसमा०

अप्रसंग.

जन्माचेंसार्थकअसेलज्याकरणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी १ अज्ञान जाऊनीज्ञानीरतहोणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी २ शक्तूप्रेमयावेंवाणीषक्तूहकरणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी ३ लक्ष्मीकांताचीरूपाज्यासघेणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी ४ आरंभीलेंब्रतशिवराज्यानेणे ॥ आराधणेंतेणेंगीतादेवी ५ साधनसिद्धीचेंसौरव्यजयाघेणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी ६ जन्ममृत्युरोगपरिहारकरणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी ७ कलियुगप्रसंगेंघडतीदुराचरणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी ८ दृष्टादृष्टपापेंहेळासंहारणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी ९ ऐसागीतादशकुबराजीवीधरणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी १० श्रीगुरुदासानेंप्रेमनुकादेणें आराधणेंतेणेंगीतादेवी ११ ॥ ॥ इतिश्रीगीतार्थबोधिण्यांश्रीमद्भगवद्गीतातारीकायांअष्टादशोऽध्यायःसमाप्तः॥१८॥

इतिगीतार्थबोधिनीसमाप्ता.

